COMMENTARII

COLLEGII CONIMBRICENSIS SOCIETATIS IESV,

IN LIBROS

DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE ARISTOTELIS STAGIRITÆ.

HAC TERTIA EDITIONE

Græci contextus Latino è regione respondentis accessione auctiores.

COLONIÆ

Sumptibus Hæredum LAZARI ZETZNERI.

ANNO M. DC. XXXIII.

SUMMA CAPITUM ET QUÆSTIONUM, QUÆ IN HISCE LIBRIS ARISTOTELIS DE GENERATIONE & corruptione continentur.

IN PRIMO LIBRO.

Quæst.

IN SECUNDO LIBRO.

CAP. I.

CAP. II.

Artic.

CAP. IX.

CAP. X.

CAP. XI.

DE

DE ORDINE DOCTRINÆ, DE SUBJECTO, INSCRIPTIONE, ET PARTITIONE HUJUS OPERIS.

POST doctrinam librorum de cœlo, in his de generatione & corruptione, qui illos proximè sequuntur, accedit Aristoteles ad præcipuas quasdam nascentium & intereuntium corporum affectiones pertractandas: ita tamen, ut de iis, magna ex parte, in commune tantum disserat; easdem postea in reliquo suæ Physiologiæ progressu membratim explicaturus. Postulat enim ordo doctrinæ, sicuti ipse in Physicæ auscultationis procœmio, & lib. 1. de partib. animalium cap. 1. Hippocrates in lib. de natura humana, Socrates apud Platonem in Phædro, admonent, ut à confusis ad distincta, à communioribus ad minus communia incedamus.

Ordo doctrinæ.

Existit nihilominus de re huic operi subjecta, inter scriptores dissidium. M. Albertus hoc loco tractatu 1 cap. 1. ait esse corpus simplex, id est, elementum, prout mobile seu mutabile est ad formam substantialem, vel accidentariam; non externam, qualis est locus, sed internam, hoc est, in re ipsa, quam denominat receptam. Adstipulanturque huic opinioni Alexander lib. 1. Meteor. & Averroes 1. de cœlo commento. 3. eidemque videtur favere Aristoteles lib. 1. de sensu & sensili cap. 4. ubi hoc opus appellat commentationem de elementis, & lib. 2. de anima, cap. 11. text. 117. ubi se hic de elementis egisse profitetur; videlicet libro secundo, in quo de reciproca elementorum commutatione ortuque disserit. Verùm sententia hæc non placet; quia Aristoteles, uti Philoponus annotavit, non de elementorum tantum, sed de mistorum etiam affectionibus, quæ corpora generationi obnoxia communiter sequuntur in hisce libris accuratè disputat. Quod & se facturum pollicetur primo & secundo capite primi libri; eodemque capite secundo Platonem coarguit, quod simplicium tantùm, non autem omnium corporum, etiam mistorum, generationem complexus fuerit. Quare non debuit Aristoteles doctrinam hanc sub ea, quam in Platone requirebat, amplitudine præterire. Ea verò, quæ in contrariam partem adducta sunt, non concludunt. Nimirum ideo Aristoteles loco citato hoc opus commentationem de elementis vocat, quia de illis hoc secundo libro disseruerat: sed enim ea disceptatio non sat est, ut propterea elementum debeat totius operis subjectum dici; cùm in eodem etiam mistorum communes proprietates, affectionesque ex instituto pertractentur, ut paulo ante advertimus.

Opiniones variæ de subjecto.

Alexander. Averroes. Aristot.

Plato ab Aristot. reprehensus.

Statuendum igitur cum D. Thoma, Ægidio, Marsilio, Veneto, aliisque hoc loco, primarium quidem seu principale hujus operis subjectum esse corpus generabile & corrupti-

Vera sententia de subjecto.

ruptibile,seu,quod eodem recidit,corpus mobile, prout secundum formam substantialem mutari potest; id enim potiorem hujus instituti partem & curam vendicat, ut legentibus planum est. Quia tamen hic simul de alteratione,accretione, diminutione, nutritione & mistione, ex professo agitur; dicendum, si non de præcipuo solùm, sed de adæquato, seu quasi adæquato subjecto loquamur, esse corpus mobile, non ut generationem substantialem duntaxat,sed ut alia etiam communia mutationum genera subire potest; excepto motu locali, qui prout corporibus simplicibus convenit, explicatus est in libris de cœlo; ut autem in animantibus invenitur, seorsim tractatur in libris de animalium incessu, & de animalium motu. Latio verò, quæ mistis animæ expertibus accommodatur, peculiarem, distinctamve considerationem ab ea, quæ librorum de cœlo propria est, nequaquam exigit; propterea quod talia mista non nisi facultate ac vi dominantis elementi secundum naturam feruntur. Quidam ex iis auctoribus, quos supra retulimus, prædictum subjectum vocant corpus mobile ad formam inhærentem, ut comprehensis reliquarum mutationum speciebus lationem excludát, quam ajunt ad solam formam externam, hoc est, ad locum tendere, & non in mobili, sed in corpore ambiente inesse. Nos tamen ab hac appellatione abstinuimus; quia 3. Physic libro, eorum sententiam probavimus, qui arbitrantur lationem non in corpore ambiente, sed in eo quod motu ipso agitatur, insidere; nec per se formam externam, sed internam, videlicet, ubi quod in ipso mobili insit, pro termino vendicare.

Motus localis corporũ simplicium pertinet ad libros de cœlo.

Cap. 3. q. 8.

Inscriptio Operis.

Porrò inscribitur hoc Opus, de generatione & corruptione; accepta, ut interdum fit, ab eo, quod excellentius est, nuncupatione. Quandoquidem generatio, ut suo loco exponemus, præstantissima habetur intereuntium corporum affectio. Continet autem tota hæc tractatio, quæ duobus libris absolvitur, tripartitam explicationem. Quatuor prioribus primi libri capitibus, de generatione & interitu, deque alteratione agitur; in reliqua ejusdem libri parte de accretione, de contactu, de actione, de perpessione & mistione. Totum verò secundum librum occupat quatuor elementorum consideratio, prout non solùm ipsa gignuntur & occidunt; sed aliis corporibus, quæ eorum permistione constant, nascendi & intereundi vices moliuntur.

Partitio.

Opinio Alexandri, & aliorum de quarto Meteor. lib.

Nonnulli, è quorum numero est Alexander Aphrodisiensis, quartum Meteororum librum hisce duobus annectendum putant: quam quæstionem recentiores quidã Philosophi adductis hinc inde argumentis vehementer agitarunt. Nobis etsi Alexandri opinio admodum probabilis videatur; contraria tamen, in qua fuerunt Olympiodorus, Philoponus, D. Thomas, Magnus Albertus, & alii, magis placet; eique suffragatur vulgata horum librorum dispositio, & ordo, quem non parum antiquum esse constat, utpote qui ante Alexandri tempora, vel ipso Alexandro teste, viguerit. Itaq; quartum illum librum neque huic Operi adjungendum, neque à Meteorologia separandum existimamus. Nam quod adversarii objiciunt, ejus doctrinam & scopum (quia videlicet in eo quatuor primarum qualitatum vis, & efficientia traditur) à Meteorologia alienum videri; haud ita est. Etenim cum tribus primis Meteororum libris, de elementorum affectionibus disseruisset, & quo pacto mista imperfecta in sublimi aëris regione, itemque metalla, & lapides, aliaque ejusmodi in terræ sinu gignerentur, docuisset Aristoteles; utile censuit ad rem magis illustrandam, quarto ejusdem Operis libro ea proponere, quæ in talium rerum ortu communiter cernerentur.

IN

IN PRIMUM LIBRUM ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE.

PROOEMIVM.

HVIVSCE libri doctrina hunc in modum distributa est: Duobus primis capitibus tradito prius operis totius instituto, veterum sententias de rerum ortu & interitu, deque discrimine inter generationem & alterationem commemorat Arist. Quod plerique auctores in tractandis controversiis non sine magno susceptæ disputationis fructu & utilitate præstare consueverunt. Primùm quia sæpè eorum testimoniis, quorum est propter antiquitatem recepta auctoritas, ea, quæ à nobis dicuntur, fidem merentur. Non enim sine causa dicitur, in antiquis esse sapientiam. Quin id usque adeò hominum animis persuasum infixumque est, ut magna ex parte, qui antiquiores contemnunt, & cornicum oculos, ut est in proverbio, nituntur configere, novas invehendo opiniones, dum propter novitatem in admiratione esse volunt, despiciantur. Secundò, quia, ut docet Arist. lib. 1. de anima c. 5. text. 85. rectum sui contrariique index est; proindeque oportet rectè sententem non vera tantum inspicere: sed quæ ab aliis falsò dicuntur, discernere, sic enim & veritas magis splendet, & illius præsentia falsitas tanquam nebula radio Solis evanescit. Tertiò, quia non est æquum alios indicta causa damnare; & ut Arist. lib. 1. de cœlo cap. 10. text. 101. ait, dicenda tunc magis credentur, cùm eorum dogmatum, quæ in controversiam veniunt, jura prius fuerint audita: præsertim cùm eos, qui veritatem dijudicant, non adversarios, sed arbitros esse oporteat. Ob has ergo causas Aristot. iis, quæ diximus, capitibus, aliorum sententias & rationes profert perpenditque. Deinde tertio & quarto cap. ex proprio sensu de rerum ortu & corruptione agit, declarans qua ratione generatio ab alteratione differat, & rursus ut alteratio à cæteris motibus distinguatur. Tum cap. quinto differit de accretione & decretione; quas ostendit ab aliis motibus dissidere. Et quia neque generatio, neque alteratio, neque accretio, aut decretio, sine contactu & actione, ac passione constare queunt; de his usque ad caput nonum inclusivè disputat. Tandem capite 10. quid sit mistile, quid mistio, quibus rebus conveniat, & quo pacto dari possit, pertractat.

Iob cap. 12.

Quâ sit utile veterum sententias in medium afferre.

Aristot.

Aristot.

ARISTOTELIS
DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE,
LIBRI DUO.

ΤΩΝ ΕΙΣ Α. ΤΟ Α.
ΚΕΦ. Α.

Text. 1.

ΠΕΡΙ δὲ γενέσεως καὶ φθορᾶς, τῶν φύσει γινομένων καὶ φθειρομένων, ὁμοίως κατὰ πάντων, τάς τε αἰτίας διαιρετέον, καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν διοριστέον, ἔτι δὲ περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως, τί ἑκάτερον, καὶ πότερον τὴν αὐτὴν ὑποληπτέον εἶναι φύσιν ἀλλοιώσεως καὶ γενέσεως, ἢ χωρὶς ὥσπερ διώρισται καὶ τοῖς ὀνόμασι.

Τῶν μὲν οὖν ἀρχαίων, οἱ μὲν τὴν καλουμένην ἁπλῆν γένεσιν, ἀλλοίωσιν εἶναί φασιν, οἱ δ᾽ ἕτερον ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν.

Ὅσοι μὲν γὰρ ἕν τι τὸ πᾶν εἶναι λέγουσι, καὶ πάντα ἐξ ἑνὸς γεννῶσι· τούτοις μὲν ἀνάγκη ἀλλοίωσιν τὴν γένεσιν φάναι, καὶ κυρίως γιγνόμενον ἀλλοιοῦσθαι.

LIBER I.
CAP. I.

a *DE ortu autem, ac interitu eorum, quæ* b *naturâ gignuntur intereuntque, universum de omnibus, tum causas, tum rationes eorum distinguendo, dicamus oportet: præterea quid accretio, quidque alteratio sit: & eandemne alterationis atque generationis esse naturam existimare liceat, an diversam, perinde ab ipsis quoque nominibus discreta sunt.*

c *Priscorum igitur quidam generationem simplicem, absolutamque, alterationem esse inquiunt: quidam à generatione alterationem aliud esse.*

d *Nam qui universum ipsum ajunt unum quippiam esse, & omnia ex una oriri censent, ii generationem alterationem esse. & quod propriè generatur, id alterari dicant est necesse.*

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

Propositio operis.

DE *a ortu autem*] Summatim proponit ea, quæ explicare instituit, videlicet, quid sit generatio & corruptio, & quænam communes rerum dissolubilium causæ rationesque existant: item quam naturam obtineant alteratio & accretio, & num alteratio generatioque, ut diversis nominibus exprimuntur; ita essentia inter se distinguantur.

Quæ natura gignuntur & intereunt.

b *Quæ natura gignuntur*] Differendum sibi ait de iis, quæ natura, id est, per causas Physicas gignuntur & occidunt, quia ut D. Thomas & Philoponus interpretantur, licet ea quoque generari aliquo modo dici possint, quæ artificum ingenio & arte peraguntur, ut naves, ædificia, vestes: quæque industria & consilio comparantur, ut opes, amicitiæ, dignitates; de his tamen, cùm à Physiologicæ disciplinæ instituto aliena sint, nihil in hoc opere scribere decrevit; sed de illis, quæ per naturam gigni & corrumpi solent. Quibus autem modis inter se conveniant & dissideant ea, quæ per artem & quæ per naturam efficiuntur, latè exposuimus lib. 2. Physic. cap. 1. quæst. 5.

Quæstio. Veterum dogma de discrimine inter generationem, alterationemque.

c *Priscorum igitur*] Disquirit, num generatio simplex & perfecta, qua videlicet non accidens, sed substantia generatur, ab alteratione differat, propterea quod hæc scrutatio ad investigandam generationis naturam, ejusque ab aliis intereuntium rerum affectionibus discrimen, non parum conducit. Aliorum igitur placita, uti solet, in medium affert, ut ea judicii sui examine, quasi ad Lydium lapidem exploret, deinde quid veritati consentaneum sit, decernat. Ait autem è veteribus Philosophis alios generationem distinguere ab alteratione, alios non distinguere.

Qui unum rerum principium fecere

d *Nam qui universum*] Quidam unum duntaxat principium, quod ens in actu, totaque rerum substantia esset, ratione cujus universum, id est, totus hic mundus corporeus, unum quid diceretur, invexere. Hos, ait Aristoteles, si modo constare sibi ipsis velint, nullam inter generationem & alterationem differentiam posituros, ut mox patebit. Qui autem unius principii, quo solo res physicæ constarent, assertores fuerint, & quàm longè à veritate deflexerint, declaratum à nobis fuit primo libro Physicorum, c. 7. q. 1. Adversus hoc placitum scripsit Aristot. non solùm eo libro à t. 8.

ad t. 47. sed etiam tertio de cœlo à t.12. usque ad 15. & 2. hujus operis in principio, & ibid. à t. 24. Item l.1. Metaph. à t.1. ad text. 15. Præterea Hippoc. in lib. de Natura humana, Plato in Theæt. & Sophista, Galenus primo de elementis, Plutarchus primo de placitis Phil.

Ὅσοι δὲ πλείω τὴν ὕλην ἑνὸς τιθέασιν, ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ Ἀναξαγόρας, καὶ Λεύκιππος, τούτοις ἕτερον. καίτοι Ἀναξαγόρας γε τὴν οἰκείαν φωνὴν ἠγνόησε, λέγει γοῦν ὡς τὸ γίγνεσθαι, καὶ τὸ ἀπόλλυσθαι ταὐτὸν καθέστηκε τῷ ἀλλοιοῦσθαι, πολλὰ δὲ λέγει τὰ στοιχεῖα, καθάπερ καὶ ἕτεροι.

Ἐμπεδοκλῆς μὲν γὰρ τὰ μὲν σωματικὰ τέσσαρα, τὰ δὲ πάντα μετὰ τῶν κινούντων, ἓξ τὸν ἀριθμόν. Ἀναξαγόρας δὲ ἄπειρα, καὶ Λεύκιππος, καὶ Δημόκριτος. ὁ μὲν γὰρ τὰ ὁμοιομερῆ στοιχεῖα τίθησιν, οἷον ὀστοῦν καὶ σάρκα, καὶ μυελὸν, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν ἑκάστου τὸ μέρος συνώνυμόν ἐστι. Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος, ἐκ σωμάτων ἀδιαιρέτων τἆλλα συγκεῖσθαί φασι, ταῦτα δὲ ἄπειρα, καὶ τὸ πλῆθος εἶναι, καὶ τὰς μορφάς. αὐτὰ δὲ πρὸς αὑτὰ διαφέρειν τούτοις, ἐξ ὧν εἰσι καὶ θέσει καὶ τάξει τούτων.

Ἐναντίως δὲ φαίνονται λέγοντες, οἱ περὶ Ἀναξαγόραν τοῖς περὶ Ἐμπεδοκλέα. ὁ μὲν γὰρ φησὶ πῦρ, καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ γῆν, στοιχεῖα τέσσαρα καὶ ἁπλᾶ εἶναι μᾶλλον, ἢ σάρκα καὶ ὀστοῦν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ὁμοιομερῶν. οἱ δὲ ταῦτα μὲν ἁπλᾶ καὶ στοιχεῖα· γῆν δὲ, καὶ πῦρ, καὶ ἀέρα καὶ ὕδωρ σύνθετα. πανσπερμίαν γὰρ εἶναι τούτων.

Τοῖς μὲν οὖν ἐξ ἑνὸς πάντα κατασκευάζουσιν, ἀναγκαῖον λέγειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀλλοίωσιν. ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ, καὶ ἕν, τὸ δὲ τοιοῦτον, ἀλλοιοῦσθαί φαμεν.

Τοῖς δὲ τὰ γένη πλείω ποιοῦσι, διαφέρειν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς γενέσεως· συνιόντων γὰρ καὶ διαλυομένων, ἡ γένεσις συμβαίνει, καὶ ἡ φθορά.

e *At qui plures, quam unam, esse materias astruunt uti Empedocles, Anaxagoras, & Leucippus, illas differre dicant oportet: quanquam Anaxagoras suam profectò vocem ignoravit: quippe cum oriri ac interire, idem esse quod alterari dicat: at multa esse rerum elementa, perinde atq; alii, asserit.*

f *Nam Empedocles corporea quidem elementa, quatuor: omnia verò unà cum hisce, quæ motu ciendi vim habent, numero sex ait esse. Anaxagoras verò & Leucippus, & Democritus, infinita. Etenim Anaxagoras ea facit elementa rerum, quæ similaria sunt: ut os, carnem, medullam, cæteraq; quorum cujusq; pars eandem cum toto sortita est appellationem. Democritus autem & Leucippus ex indivisibilibus corporibus, quæ & multitudine & formis infinita sunt, cætera componi dicunt, atq; hæc inter sese differre per illa, nimirum situ ac ordine eorum ex quibus constant.*

g *Porro Anaxagoras & Empedocles contrario modo dicere videntur: ille enim terram, aquam, aërem & ignem, elementa quatuor, eaq; simplicia magis, quam carnem, os, & id genus similaria. Hic verò hæc quidem simplicia, elementaq; illa verò, terram, inquam, aquam, aëremq; & ignem composita: utpote quibus gignendis illa præstent semina.*

h *Igitur qui ex uno omnia conficiunt, generationem & corruptionem esse dicant alterationem, est necesse. Nam subjectum ipsum semper idem atq; unum manere dicant oportet: quod autem tale est, id dicimus alterari.*

i *Qui verò plura genera statuunt, à generatione alterationem differre censeant necessarium est. Cum enim ea coeunt aut dissolvuntur, generatio corrupti. ne fit.*

e *At qui plures*] Eos, qui plura principia faciunt, tueri posse inquit differentiam inter generationem & alterationem, ut paulò post declarabit. Inter hos vero Anaxagoram suam vocem ignorasse inquit, propterea quod, ut interpretatur Philoponus, generationem vocabat, id, quod revera generatio non est.. Vel ut D. Thomas exponit, quia cum posset generationem & alterationem ab se mutuo separare, si sibi ipsi congruenter loqueretur, & in fundamentis, quæ de principiorum multitudine jecerat, persisteret: eas tamen nullo modo secrevit.

Anaxagoras suam vocem ignoravit.

f *Nam Empedocles*] Qui Philosophi plura rerum principia statuerunt, & quænam illa sint, declarat. Empedocles quatuor invexit corporea, id est, materialia, principia, terram, aquam, aërem, ignem, quibus adjecit duo moventia; nempe amicitiam, quæ res in chaos & acervum congregaret; litem, quæ easdem inde abjungeret. Sed de Empedoclis, Leucippi, Democriti, & Anaxagoræ, aliorumq; veterum sententiis, qui plura esse rerum initia arbitrati sunt, egimus in primo Physicor. c. 7. q. 1.

Empedocles quatuor fecit rerum principia.

g *Porro Anaxagoras*] Empedocles asserebat os, carnem, aliaque hujusmodi simplicia esse: quatuor autem elementa, esse mixta. Contra verò Anaxagoras hæc simplicia, illa mixta appellabat. Hujusce discrepantiæ ratio fuit, quia Empedocles credebat res fieri per secretionem à mixto, in quo latebant, proindeq; cùm videret ex terra, aqua, aere & igne alia corpora generari, in eam sententiam venit, ut diceret, alia corpora in elementis contineri, atque adeo elementa esse mixta. At Anaxagoras oppositum asseruit; quia arbitrabatur res non per secretionem, sed elementorum coalitu effici; atque ita elementa, quæ ad carnem & ossa cæteraque id genus coagmentanda uniuntur, simplicia vocabat.

Dissidium inter Anaxag. & Empedoclem.

 h *Igitur*

Qui Philosophi generationem ab alteratione distinguere nequeant.

h *Igitur qui ex uno omnia* Illos, qui ex uno tantum principio, quod sit ens in actu, omnia confiant, generationem ab alteratione distinguere non posse, ex eo suadet, quia qui ita sentiunt, affirmare coguntur, ejusmodi principium neutiquam in aliud dissolvi, sed idem omnino perpetuò manere (alioqui jam non esset unum, & semper idem, atque immobile principium, quale ponunt) mutatio verò, quæ accidit manente eodem prorsus subiecto actu, nullaque facta mutatione penes substantiam (intellige, re etiam immota secundum locum) non est alia, quam alteratio, quia necessario circa qualitates versabitur. Si quis autem petat, cur talis mutatio non possit esse è numero earum, quibus viventia novam quantitatem acquirunt, quam accretionem vocant, respondendum erit, eam accretionem semper esse conjunctam cum nutritione, quæ est partialis quædam generatio tendens ad substantiam: Arist. autem velle mutationem, quæ fit prædicto illo modo, manente videlicet eodem prorsus subjecto, ita ut non oporteat, etiam secundum aliam mutationem, rem simul mutari penes substantiam, talem, inquam, mutationem servatis circumstantiis & conditionibus, quas diximus, necessariò debere esse alterationem.

Dubium. Responsio.

i *Qui vero l...* Ostendit apud eos, qui plura rerum principia dari arbitrati sunt, constare posse differentiam inter generationem, & alterationem. Quandoquidem possunt ea principia non solum in unum coire, vicissimque disiungi, sed etiam ex iis composita secundum qualitates variari. Quare cum primo modo res gignantur, secundo intereant, tertio alterentur: fit, ut juxta eorum dogma alteratio à generatione & corruptione distingui queat.

Διὸ λέγει τὸν τρόπον τοῦτον καὶ Ἐμπεδοκλῆς, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν, ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων· ὅτι μὲν οὖν οἰκεῖος ὁ λόγος αὐτῶν τῇ ὑποθέσει οὕτω φάναι, δῆλον. καὶ ὅτι λέγουσι τὸν τρόπον τοῦτον.

k *...ca & Empedocles ad hunc canit modum:*
—— Nullius est natura: sed ipsa Mistio, mistorumq; prius divulsio solum.
Patet igitur sermonem eorum suppositioni esse accommodatum: cum hoc pacto dicunt, ac eos ad hunc dicere modum.

Ἀναγκαῖον δὲ καὶ τούτοις τὴν ἀλλοίωσιν εἶναι μέν τι φάναι, παρὰ τὴν γένεσιν. ἀδύνατον μέντοι κατὰ τὰ ὑπ' ἐκείνων λεγόμενα. τοῦτο δ' ὅτι λέγομεν ὀρθῶς, ῥᾴδιον συνιδεῖν. ὥσπερ γὰρ ὁρῶμεν ἠρεμούσης τῆς οὐσίας ἐν αὐτῇ μεταβολὴν κατὰ μέγεθος, τὴν καλουμένην αὔξησιν καὶ φθίσιν, οὕτω καὶ ἀλλοίωσιν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐξ ὧν λέγουσιν, οἱ πλείους ἀρχὰς ποιοῦντες μιᾶς, ἀδύνατον ἀλλοιοῦσθαι. τὰ γὰρ πάθη, καθ' ἅ φαμεν τοῦτο συμβαίνειν, διαφοραὶ τῶν στοιχείων εἰσὶ λέγω δ' οἷον θερμὸν, ψυχρὸν, λευκὸν, μέλαν, ξηρὸν, ὑγρὸν, μαλακὸν, σκληρὸν καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, ὥσπερ καὶ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς Ἠέλιον μὲν λευκὸν ὁρᾶν καὶ θερμὸν ἁπάντῃ· Ὄμβρον δ' ἐν πᾶσι δνοφόεντά τε ῥιγαλέον τε· ὁμοίως δὲ διορίζει καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. ὥστ' εἰ μὴ δυνατὸν, ἐκ πυρὸς γενέσθαι ὕδωρ, μηδ' ἐξ ὕδατος γῆν, οὐδ' ἐκ λευκοῦ μέλαν ἔσται οὐδὲν, οὐδ' ἐκ μαλακοῦ σκληρόν. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ τῶν ἄλλων. τοῦτο δ' ἦν ἀλλοίωσις.

l *At necessarium & illis quoq; est ut alterationem dicant a generatione quippiam esse diversum: fieri tamen haudquaquam potest juxta ea, quæ ab eis dicuntur. Quod autem hoc recte dicamus, facile est perspicere: nam quiescente substantia, ut in ea mutationem in magnitudine, quæ vocatur accretio & decretio, ita & alterationem cernimus. Verum enimvero fieri nequit, ut alteratio fiat per ea quæ dicunt, qui plura uno principia faciunt. Siquidem affectus ipsi, juxta quos id accidere dicimus, differentiæ sunt elementorum, quod genus sunt, caliditas, frigiditas: albedo, nigredo, ariditas, humiditas: mollitudo, duritiæs: & cætera alia, uti & Empedocles ait:*
Albentem penitus Solem, calidumque videri:
Ast imbrem inter cuncta nigrem, simul atq; rigentem.
Similiter & de reliquis quoq; definit. Proinde atque. Quare si fieri nequeat, ut ex igni oriatur aqua, aut ex aqua terra; neq; profecto ex albo quidquam nigrum fiet, aut è molli durum. Eadem & de cæteris quoq; ratio est: hoc autem est alteratio.

k *Quocirca & Empedocles* Ex verbis Empedoclis, qui res physicas metro scripsit, elicit eum putasse dari generationem, fierique illam coeuntibus elementis: cum dicat nullius rei naturam, id est, ut Div. Thomas interpretatur, nullius rei formam esse, hoc est, nulli mixto aliquam formam esse perpetuam ac perennem, sed omnes formas mistione elementorum advenire, eorundemque dissolutione abscedere.

Veterum in dictis repugnantia.

l *At ... & illis* Licet Philosophi, qui plura principia induxerunt, si quædam eorum dicta spectentur, generationem ab alteratione separaverint ac distinxerint, tamen si alia ipsorum decreta expendantur, fieri non poterit, ut hæc inter se disiungant. Ajunt enim qualitates, quarum accessu alterari res dicimus, esse elementorum formas: has verò nunquam deponi aut denuò introduci, eo quod elementa, quæ ex iis coalescunt, cum sint prima rerum initia, immortalia perpetuaque esse oporteat. Attribuebant autem singulis rebus peculiares suas qualitates, ut Empedocles Solem, quem igneæ naturæ esse arbitratus est, candidum seu nitidum, calidumque appellabat: aquam verò frigidam simul & obscuram, quod aer pluviis obscuretur. Adjiciebant præterea, non

Empedocl. solem igneæ naturæ statuebat.

non posse ex igni aquam effici, vel ex aqua terram, aut aliud quodvis elementum in aliud commutari: quia non credebat, elementa coagmentata esse ex materia & forma, atque ita unius forma intereunte, gigni posse aliud: sed elementa primas rerum materias primaq; subjecta, quæ in aliud dissolvi non possent, constituebant. Adde etiam, quod dum posse ignem in aquam mutari inficiabantur, negare convincuntur, posse materiam ignis qualitatibus aquæ disponi, iisq; alterari, cùm alteratio sit gratia generationis: atque ita tam circa has, quàm circa alias ejusmodi affectiones alterationem tollebant.

Καὶ φανερὸν ὅτι μίαν ἀεὶ ὑποθετέον εἶναι τοῖς ἐναντίοις ὕλην, ἄν τε μεταβάλλῃ κατὰ τόπον, ἄν τε κατ᾽ αὔξησιν καὶ φθίσιν, ἄν τε κατ᾽ ἀλλοίωσιν. ἔτι δ᾽ ὁμοίως ἀναγκαῖον εἶναι τοῦτο καὶ ἀλλοίωσιν. εἴτε γὰρ ἀλλοίωσίς ἐστι, καὶ τὸ ὑποκείμενον ἓν στοιχεῖον, καὶ μία ἡ πάντων ὕλη τῶν ἐχόντων εἰς ἄλληλα μεταβολήν, κἂν εἰ τὸ ὑποκείμενον ἕν, ἔστιν ἀλλοίωσις.

Ἐμπεδοκλῆς μὲν οὖν ἔοικεν ἐναντία λέγειν, καὶ πρὸς τὰ φαινόμενα, καὶ πρὸς αὑτὸν αὐτός. ἅμα μὲν γὰρ οὔ φησιν ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνεσθαι τῶν στοιχείων οὐδέν, ἀλλὰ τἆλλα πάντα ἐκ τούτων ἅμα δ᾽ ὅταν συναγάγῃ εἰς ἓν τὴν ἅπασαν φύσιν, πλὴν τοῦ νείκους, ἐκ τοῦ ἑνὸς γίγνεσθαι πάλιν ἕκαστον. ὥστ᾽ ἐξ ἑνός τινος δηλονότι διαφοραῖς τισι χωριζομένων καὶ πάθεσιν, ἐγένετο τὸ μὲν ὕδωρ, τὸ δὲ πῦρ. καθάπερ λέγει τὸν μὲν ἥλιον λευκὸν καὶ θερμόν, τὴν δὲ γῆν, βαρὺ καὶ σκληρόν. ἀφαιρουμένων οὖν τούτων τῶν διαφορῶν (εἰσὶ γὰρ ἀφαιρεταὶ γενόμεναί γε) δῆλον, ὡς ἀνάγκη γίνεσθαι καὶ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ ὕδωρ ἐκ γῆς ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον, οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν μεταβάλλοντά γε τοῖς πάθεσιν. ἔστι δὲ ἐξ ὧν εἴρηκε δυνάμενα προσγίνεσθαι, καὶ χωρίζεσθαι πάλιν, ἄλλως τε καὶ μαχομένων ἀλλήλοις ἔτι κατ᾽ αὐτὸν τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλίας. διόπερ καὶ τότε ἐξ ἑνὸς ἐγεννήθησαν. οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε καὶ ὕδωρ καὶ γῆ, ἔτι ὄντα ἕν, ἦν τὸ πᾶν.

m *Anne etiam perspicuum est oportere semper contrariis ipsis unam subjicere materiam sive loco, sive accretione, decretioneve, sive alteratione mutatio fiat: Præterea similiter & hoc alterationem esse est necesse. Etenim si alteratio sit, & subjectum est elementum unum. & omnium, quæ in sese vicissim mutantur, una est materia, & si subjectum unum sit, alteratio esse solet.*

n *Empedocles igitur & hisce, quæ apparent, & ipse sibi contraria dicere videtur. Nam elementorum nullum ex alio fieri, sed ex eis cætera omnia, & cùm universam naturam in unum coegit præter discordiam, ex illo uno rursus quodq; fieri asserit. Quare ex uno quodam, ut patet eorum, quæ differentiis quibusdam, ac affectibus distincta, separataq; sunt, aliud aqua, aliud ignis factum est. quemadmodum solem ait album & calidum, terram verò gravem atq; duram. Detractis igitur hisce differentiis (detrahi enim possunt; nam genita sunt) tum ex aqua terram, tum ex terra aquam necessario fieri constat. Eodem pacto & cæterorum quodq; neq; tum solum, verum etiam nunc, si modo mutentur juxta affectus. Nam de numero eorum sunt, quæ adesse & abesse rursus posse dixit: præsertim adhuc inter sese pugnantibus discordia & concordia. Quocirca & tunc ex uno orta sunt atq; genita: non enim universum ipsum ignis, aër, aqua & terra, cum adhuc unum essent, erat.*

Text. 2.

m *Anne etiam perspicuum est*] Ostendit adhuc Philosophos illos alterationem è medio tollere: quia sive res loco moveantur, sive accrescant aut decrescant, sive alterationem aut aliam quamvis mutationem subeant, dari oportet unum commune subjectum, quod contraria vicissim recipiat. Hoc autem illi dari negant, quia non admittunt aliquod subjectum, quod secundum affectiones aut formas varietur, ut paulò ante dictum fuit. Erit tamen, cui fortasse videatur repugnare sibi Aristotelem, cum superius docuerit eos, qui unum tantum subjectum ponebant, alterationis & generationis naturam demoliri: nunc verò asserat, ad omnem mutationem sustinendam oportere unum commune subjectum supponi. Sed occurrendum antea locutum fuisse Aristotelem de subjecto uno rerum naturalium, quod esset ens in actu perfecto & completo, atque immutabile quoad substantiam, quale ii Philosophi ponebant; liquet autem unico illo principio subjectoque constituto tolli generationem, ut fuit à nobis antea declaratum. Nunc verò, cum Aristoteles ad mutationes subeundas requirit subjectum unum, loquitur de subjecto, quod in generatione quidem sit ens in potentia, id est, nuda materia, in cæteris autem mutationibus sit ens in actu, hoc est materia actuata per formam separabilem, quale subjectum veteres illi non agnoscebant.

Necessariò dari commune subjectum contrariorum.

n *Empedocles igitur*] Coarguit Empedoclem, quod & sensui, & suis dictis repugnantia enunciarit. Sensibus, quia reciprocam elementorum in se transmutationem negavit: suis verò dictis, quia cum unum elementum ex alio nullo modo gigni posse statuisset, esto, omnia elementorum coitione nascantur, adjecit, quoties à rebus antea dissipatis, sed postea fœdere amicitiæ collectis, sphærus ille coalescit, rursum violato fœdere prosilire inde elementa. Quo iam concedit fieri illa tum ex alio, tum ex se. Ex alio, quia ex sphæro, siquidem ait ex illo prævia diversarum affectionum transmutatione, per litem prodire solem, id est, ignem (nam Soli & igni eandem naturam vindicabat Empedocles) calidum & levem, & terram gravem ac duram; & denique unumquodque eorum tura.

Reprehenditur Empedocles.

Sententia Empe[illegible]lis de So[illegible] ig[illegible]que [illegible]

rum,quæ proprietatibus suis differunt. Vnde jam constat,prædictas differentias denuo elementis advenire,deinde auferri posse,quia,quod de novo advenit,abire,amittique,non repugnat,atque ita potuerunt ex illo acervo gigni terra & aqua,& unumquodq; aliorum elementorum,ac deinde rursus interire. Ex se,quia cum omnia,ut ille prædicat,in sphæro confundantur,amissis peculiaribus affectionibus,quæ recuperari queunt,fiet,ut materia ignis subiiciatur formæ aquæ, & contra:atque ita ex igni aqua , & quodvis elementum ex alio gignetur,immo & nunc quoque in hoc statu rerum idem evenit agentibus in se mutuo elementis , per qualitates contrarias,quæ removeri ab eis possunt,quemadmodum & mutua earundem actione ex Chao singula prodierunt : nec enim in illo unius duntaxat,sed omnium elementorum virtus continebatur.

Text 3. ᾿Άδηλον δὲ καὶ τὸ, πότερον ἀρχὴν αὐτῶν θετέον τὸ ἕν, ἢ τὰ πολλὰ λέγω δὲ πῦρ, καὶ γῆν, καὶ τὰ σύστοιχα τούτων· τὸ μὲν γὰρ ὡς ὕλη ὑπόκειται ἐξ οὗ μεταβάλλοντα διὰ τὴν κίνησιν γίνονται γῆ καὶ πῦρ, τὸ ἓν στοιχεῖον. ἡ δὲ τοῦτο μὲν ἐκ συνθέσεως γίγνεται, συνιόντων ἐκείνων ἐκεῖνα δ᾿ ἐκ διαλύσεως, στοιχειωδέστερα ἐκεῖνα, καὶ πρότερα τὴν φύσιν.

ᵒ *Sed & id quoque nequaquam liquet,utrum scilicet ille ipsum unum principium statuere debeat , an ipse multa,ignem,inquam,& terram,& quæ cum hisce ejusdem sunt seriei. Nam quo ipsum unum,ut materia,subjicitur,ex quo mutatione,quæ motionis opera fit,terra & ignis fiunt,elementum est. At quo id quidem ex compositione fit, coeuntibus , inquam, illis, illa verò ex dissolutione : hoc elementi appellatione digniora sunt,naturaque priora.*

Parum sibi constare Empedoclem. ᵒ *Sed & id quoque*] Rursus Empedoclem reprehendit,quòd perplexè aut parum sibi convenienter philosophatus fuerit.Namque dum ait,elementa ex sphæro,uti ex seminario,vel tanquam ex informi materia per litem distingui & enasci,videtur ipsum sphærum elementorum principium facere: dum verò ex elementis per amicitiam coeuntibus sphærum conflat,elementa ipsa sphæri principia constituit.

ΚΕΦ. β.

Text. 4. Text. 5. ΟΛως τε δὴ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἁπλῆς λεκτέον, πότερόν ἐστιν, ἢ οὐκ ἔστι. καὶ πῶς ἐστι. καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἁπλῶν κινήσεων, οἷον περὶ αὐξήσεως καὶ ἀλλοιώσεως. Πλάτων μὲν οὖν μόνον περὶ γενέσεως ἐσκέψατο καὶ φθορᾶς, ὅπως ὑπάρχει τοῖς πράγμασι. καὶ περὶ γενέσεως οὐ πάσης, ἀλλὰ τὸ τῶν στοιχείων· πῶς δὲ σάρκες ἢ ὀστᾶ, ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν τοιούτων οὐδέν. ἔτι οὐδὲ περὶ ἀλλοιώσεως, οὐδὲ περὶ αὐξήσεως, τίνα τρόπον ὑπάρχουσι τοῖς πράγμασιν. ὅλως δὲ παρὰ τὰ ἐπιπολῆς περὶ οὐδενὸς οὐδεὶς ἐπέστησεν, ἔξω Δημοκρίτου. οὗτος δ᾿ ἔοικε μὲν περὶ ἁπάντων φροντίσαι. ἤδη δὲ ἐν τῷ πῶς διαφέρει. οὔτε γὰρ περὶ αὐξήσεως οὐδεὶς οὐδὲν διώρισεν ὥσπερ λέγομεν, ὅτι μή, κἂν ὁ τυχὼν εἴποιεν, ὅτι προσιόντος αὐξάνονται τῷ ὁμοίῳ· πῶς δὲ τοῦτο, οὐκ ἔτι, οὐδὲ περὶ μίξεως οὐδὲ περὶ ἄλλων, ὡς εἰπεῖν, οὐδενὸς οἷον, τοῦ ποιεῖν, ἢ τοῦ πάσχειν, τίνα τρόπον τὸ μὲν ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει τὰς φυσικὰς ποιήσεις.

CAP. II.

ᵃ *Omnino itaque de generatione & corruptione simplici absolutaq; utrū sit necne,& quo pacto sit & de cæteris absolutis motibus,veluti causa de accretione & alteratione dicendum est. Plato igitur de generatione ac corruptione quomodo rebus ipsis competant consideravit solum; nec id quidem de omni,sed elementorum,quomodo verò carnes,aut ossa aut quippiam aliud tale gignatur,nequaquam. Insuper nec de alteratione , nec accretione,quonam pacto rebus ipsis cōtingant. Ad summū,de nulla mutatione, nisi superficie tenus,quicquā ullus definivit,præterquā Democritus , cui omnia fuisse curæ videntur , sed in hoc,nempe qua via ac ratione fiant, jam discrepat. Nam nec de accretione quisquam quicquam definivit,sicuti diximus quod non vel quivis dicat. Dixerunt enim res ipsas accessu rei similis augeri: id autem quonam pacto fiat,nihil præterea dixēre. Nec de mistione,nec de aliorum,propè dixerim , ullo , verbi causa,de actione & passione , quo nam modo aliud agat,aliud patiatur in actione naturali.*

CAPITIS SECVNDI EXPLANATIO.

Diminute Platonem de generatione disputasse. ᵃ *Omnino itaque*] Rursum proponit de quibus agere instituit,nempe de generatione & corruptione,secundum quas dicitur quidpiam simpliciter generari & corrumpi.Itemque de moribus qui ordinantur ad generationem simplicem,id est,de alteratione & accretione , de quibus,ut ait,strictè admodum & tenuiter Plato disputavit. Non enim de omni mutatione,sed de generatione tantum & interitu egit. Nec de rerum omnium ortu,sed de elementorum origine duntaxat. Quin verò nemo ex antiquis Philosophis de accretione,alteratione,mistione , aut de ullo alio mutationum genere,aut de ratione & modo agendi,vel patiendi accuratè,sed superficiaria tantum ratione disseruit,præter Democritum,qui harum omnium rerum cognitionem tradere conatus est, etsi nequaquam earum difficultates enodarit. Privatim autem quod ad accretionem spectat,licet

veteres rectè pronunciarint, eam perfici accessione rei similis, quia oportet alimentum reddi simile & cognatum rei, in cuius substantiam vertitur; quo tamen pacto id fieret, quantum opus erat, non explicarunt.

Δημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ποιήσαντες τὰ σχήματα τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν γένεσιν ἐκ τούτων ποιοῦσι. διακρίσει μὲν καὶ συγκρίσει, γένεσιν καὶ φθοράν. τάξει δὲ καὶ θέσει ἀλλοίωσιν.

b *Democritus autem & Leucippus figuras concinnant, ex quibus alterationem faciunt, atque generationem: congregatione quidem & segregatione, generationem atque corruptionem, ordine vero & positu alterationem.*

Democriti & Leucippi sententia de generatione rerum.

Ἐπεὶ δ᾽ ᾤοντο τὸ ἀληθὲς ἐν τῷ φαίνεσθαι, ἐναντία δὲ καὶ ἄπειρα τὰ φαινόμενα, τὰ σχήματα ἄπειρα ἐποίησαν· ὥστε ταῖς μεταβολαῖς τοῦ συγκειμένου τὸ αὐτὸ ἐναντίον δοκεῖν ἄλλῳ καὶ ἄλλῳ, δὲ μετακινεῖσθαι μικροῦ ἐμμιγνυμένου, καὶ ὅλως ἕτερον φαίνεσθαι ἑνὸς μετακινηθέντος· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ τραγῳδία γίνεται καὶ κωμῳδία γραμμάτων.

c *Cæterum quoniam quæ apparent, ea vera esse putabant, contraria autem & infinita sunt, quæ apparent, infinitas fecére figuras, ita ut per compositi transmutationem idem contrarium videatur alii atque alii; transmutetúrque inserta re pusilla; & omnino permutato uno quopiam diversum quid appareat: quandoquidem Tragœdia & comœdia, eisdem fiunt literis.*

Ἐπεὶ δὲ δοκεῖ σχεδὸν πᾶσιν ἕτερον εἶναι γένεσις καὶ ἀλλοίωσις, καὶ γίνεσθαι μὲν καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα, ἀλλοιοῦσθαι δὲ μεταβαλλόντων τῶν παθημάτων, περὶ τούτων ἐπιστήσασι θεωρητέον. ἀπορίας γὰρ ἔχει ταῦτα καὶ πολλὰς καὶ εὐλόγους. εἰ μὲν γάρ ἐστι σύγκρισις ἡ γένεσις, πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει. εἰσὶ δ᾽ αὖ ἕτεροι λόγοι ἀναγκαστικοὶ, καὶ οὐκ εὔποροι διαλύειν, ὡς οὐκ ἐνδέχεται ἄλλως ἔχειν, εἴτε μὴ ἐστι σύγκρισις ἡ γένεσις ἢ ὅλως οὐκ ἔστι γένεσις, ἢ ἀλλοίωσις· ἢ εἰ καὶ τοῦτο διαλῦσαι χαλεπὸν ὂν πειρατέον.

d *At cum generatio & corruptio diversum quid esse omnibus fere videantur, & ea quæ sunt, congregatione, atque segregatione, oriri ac occidere, & de mutatione affectuum alterari de his contemplentur, qui hoc instituti habent, oportet: hæc autem & multas, & quæ rationis fines non egrediantur, dubitationes habent. Nam si generatio congregatio sit, multa ex eorum numero, quæ fieri nequeunt, evenire solent. Sunt autem rursus aliæ rationes, quæ urgent, quæque haud facile solvi possunt, quod fieri non potest, ut quicquam aliter se habeat, si generatio congregatio non sit, aut quæ omnino generatio non est, aut eadem alteratio est, atque id quanquam difficile enitendum est solvere.*

Text. 6.

Veterum dogmata de ratione diiudicandæ veritatis.

b *Democritus autem*] Democritus & Leucippus arbitrati sunt, nihil esse aliud generationem, quam atomorum seu corporum infectilium coitionem, interitum verò secretionem eorundem: ac tunc rem alterari, cum ejusmodi corpuscula in ipsa compositione penes situm ordinemque variè commutantur.

c *Cæterum quoniam*] Grave fuit inter gentium Philosophos dissidium de ratione inveniendæ, diiudicandæque veritatis, ut constat ex iis, quæ tradit Aristo. lib. 4. Metaphys. c. 5. & 6. Tullius 1. Acad. quæst. Numenius in lib. de dissensione Acad. aliique scriptores. Quidam veritatem inaccessam, & incomprehensam; alii eandem in promptu esse contendebant. Nonnulli eam sensu, plerique phantasia; quidam intellectu, alii omnibus his modis reperiri & æstimari posse arbitrabantur. In hac sententiarum colluvione Leucippus & Democritus, ut loco citato Aristoteles, refert, convincuntur censuisse id esse verum; quod verum esse apparet, & quia diversis hominibus diversa & contraria videntur, imò & penè infinita, sicuti opinionum varietas testatur, ut horum omnium ratio assignari posset, pro rerum principiis infinitas atomos invexere, alias leves, alias asperas, rotundas, angulares, curuatas, aduncas, quarum transpositu res alio, & alio modo sensum afficerent: quandoquidem istiusmodi commutatio magnam ad id vim obtinet, etiam dum fit accessu unius, vel minimæ particulæ. Vel dum una pars in ipso toto ordinem & situm variat. Quemadmodum ex iisdem literis variè copulatis oritur omnis diversitas in dictionibus, quibus comœdia, & tragœdia constat.

Infinitudo & varietas atomorum.

d *At cum generatio & corruptio*] abolitis iam eorum dogmatis, qui generationem & corruptionem non distinguebant; communem sui temporis opinionem esse ait differre illa mutuò; & tunc res gigni, cum inter se iunguntur; interire, cum dissociantur; alterari verò, cum penes affectus, qualitatesve mutationem subeunt: sed in hac dubitatione pertractanda cuiuslibet partis assertores difficultatibus urgeri ac premi. Nam si generatio nihil aliud sit, quàm congregatio, multa sequuntur incommoda & impossibilia, ut progressu patebit: & econtrario iis, qui generationem aliud quid esse pronunciant, multa occurrunt argumenta, quæ non parum negotii facessunt: quæ tamen omnia, ut res, prout oportet, explicetur, dissolvenda sunt.

Ἀρχὴ δὲ τούτων ἁπάντων, πότερον οὕτω καὶ γίνεται καὶ ἀλλοιοῦται καὶ αὐξάνεται τὰ ὄντα, καὶ τἀναντία τούτοις πάσχει, τῶν πρώτων ὑπαρχόντων μεγεθῶν ἀδιαιρέτων, ἢ οὐδέν ἐστι μέγεθος

e *Principium autem horum omnium est, utrum ea quæ sunt, generentur hoc pacto, accrescant, alterenturque & hisce contrarias subeunt mutationes, magnitudinibus primis nullam divisionem admittentibus,*

Text. 7.

ἀδιαίρετον. διαφέρει γὰρ τοῦτο πλεῖστον καὶ πάλιν εἰ μεγέθη ἐστί, πότερον, ὡς Δημόκριτος καὶ Λεύκιππος, σώματα ταῦτά ἐστιν, ἢ ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ, ἐπίπεδα.

Τοῦτο μὲν οὖν αὐτό, καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις εἰρήκαμεν, ἄλογον μέχρι ἐπιπέδων διαλῦσαι. διὸ μᾶλλον εὔλογον σώματα εἶναι ἀδιαίρετα. ἀλλὰ καὶ ταῦτα πολλὴν ἔχει ἀλογίαν. ὅμως δὲ τούτοις ἀλλοίωσιν καὶ γένεσιν ἐνδέχεται ποιεῖν, καθάπερ εἴρηται, τροπῇ καὶ διαθιγῇ μετακινοῦντα τὸ αὐτὸ καὶ ταῖς τῶν σχημάτων διαφοραῖς, ὅπερ ποιεῖ Δημόκριτος· διὸ καὶ χροιὰν οὔ φησιν εἶναι. τροπῇ γὰρ χρωματίζεσθαι. τοῖς δ' εἰς ἐπίπεδα διαιροῦσιν, οὐκέτι. οὐδὲ γὰρ γίνεται πλὴν στερεὰ συντιθεμένων κατὰ πλάτος. πάθος γὰρ οὐδ' ἐγχωροῦσι γεννᾶν οὐδὲν ἐξ αὐτῶν.

Αἴτιον δὲ τοῦ ἐπ' ἔλαττον δύνασθαι τὰ ὁμολογούμενα συνορᾶν, ἡ ἀπειρία. διὸ ὅσοι ἐνῳκήκασι μᾶλλον ἐν τοῖς φυσικοῖς, μᾶλλον δύνανται ὑποτίθεσθαι τοιαύτας ἀρχάς, αἳ ἐπὶ πολὺ δύνανται συνείρειν· οἱ δ' ἐκ τῶν πολλῶν λόγων ἀθεώρητοι τῶν ὑπαρχόντων ὄντες πρὸς ὀλίγα βλέψαντες, ἀποφαίνονται ῥᾷον.

Text 8. Ἴδοι δ' ἄν τις καὶ ἐκ τούτων ὅσον διαφέρουσιν οἱ φυσικῶς καὶ λογικῶς σκοποῦντες. περὶ γὰρ τοῦ ἄτομα εἶναι μεγέθη, οἱ μέν φασιν ὅτι τὸ αὐτοτρίγωνον πολλὰ ἔσται. Δημόκριτος δ' ἂν φανείη οἰκείοις καὶ φυσικοῖς λόγοις πεπεῖσθαι. δῆλον δ' ἔσται ὃ λέγομεν προϊοῦσιν.

Ἔχει γὰρ ἀπορίαν, εἴ τις θείη σῶμά τι εἶναι καὶ μέγεθος πάντῃ διαιρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν. τί γὰρ ἔσται ὅπερ τὴν διαίρεσιν διαφεύγει; εἰ γὰρ πάντῃ διαιρετόν, καὶ τοῦτο δυνατόν, κἂν ἅμα εἴη τοῦτο πάντῃ διῃρημένον, εἰ καὶ μὴ ἅμα τοῦτο διῄρηται· κἂν εἰ τοῦτο γένοιτο, οὐδὲν ἂν εἴη ἀδύνατον. οὐκοῦν καὶ κατὰ τὸ μέσον ὡσαύτως· καὶ ὅλως δέ, εἰ πάντῃ πέφυκε διαιρετόν, κἂν διαιρεθῇ, οὐδὲν ἔσται ἀδύνατον γεγονός. ἐπεὶ οὐδ' ἂν εἰς μυρία μυριάκις διῃρημένα ᾖ, οὐδὲν ἀδύνατον. καίτοι ἴσως οὐδεὶς ἂν διέλοι. ἐπεὶ τοίνυν πάντῃ τοιοῦτόν ἐστι τὸ σῶμα, διῃρήσθω.

bus, an nulla sit magnitudo indivisibilis? hoc enim interest quamplurimum. Et rursum si magnitudines sint insectiles, utrum hæ corpora sint, ut Democrito placet, atque Leucippo; an plana, ut in Timæo scribitur.

f *Hoc igitur ipsum, fieri inquam dissolutionem ad plana usque cancellos egreditur rationis: id quod alio quoque loco jam diximus: Iccirco magis consentaneum rationi fuerit corpora non posse dividi. Verum & hæc quoque perabsurda sunt: sed tamen hisce alterationem, generationemque, uti dictum est, facere conversione & attactu, atque figurarum varietate permutando idem continget: quod sanè Democritus facit, Quocirca non esse colorem asserit: nam res ipsas per conversionem colore tingi, censet. At illi, qui in plana divisionem faciunt, minime. Nihil enim planis compositis præterquam solida, fit: quando nulla ex eis qualitas, affectusve gigni potest.*

g *Sed cur parum valeant, quæ consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientiæ vacuitas. Quamobrem quotquot diutius circa rerum naturalium speculationem versati sunt, ii ejusmodi principia, quæ inter se cohæreant, consentiantque, quamplurimum, supponere magis possunt, At qui è multis rationibus, quanam vera sint, haudquaquam expendere consueverunt, paucis inspectis facile pronunciant.*

h *Porro ex hisce perpendere etiam quis potest, quam inter eos intersit qui naturaliter, quique via rationali quampiam exercent considerationem. Nam de eo, quod est, magnitudines esse indivisibiles, nonnulli quidem inquiunt, quod ipse, idealisque triangulus plures erit. At Democritus rationibus propriis, naturaque accommodatis persuasus esse profecto videbitur. Quod autem dicimus, in progressu evadet apertum.*

i *Nam res ipsa dubitationem habet, si quis corpus aliquod magnitudinemque omnino atque omni ex parte divisibilem esse statuat, atque fieri posse, ut penitus dividatur. Quid enim erit, quod effugiat divisionem? nam si omni ex parte, atque omnino sit divisibile, & ita dividi queat, sive simul erit hoc omni ex parte divisum (& si non simul dividatur) sive id fiat, nihil accidet impossibile igitur & secundum medium, haud secus: Et in summa, si omni ex parte, ac omnino dividi aptum sit, si dividatur, nullum emerget impossibile, quando ne ullum quidem oritur impossibile, si in decies millies dena millia divisum sit: quamvis forte nemo unquam dividet. Itaque, cum corpus ipsum omnino tale sit dividatur.*

Quæstio de magnitudinibus individuis.

e *Principium autem*] Oportere, inquit, constituere, num ad subeundas mutationes, de quibus hic agimus, dari oporteat magnitudines individuas, an verò nullæ tales magnitudines in natura rerum existant. Deinde si eæ dentur, utrumne corpora sint, ut Democrito & Leucippo videbatur, an potius plana, hoc est, superficies, ad quas corporum sectio terminetur, ut Plato in Timæo docuit.

Anteponitur opinio Democriti & Leucippi sententiæ Platonis.

f [illegible]] Et si tam Democriti & Leucippi, quàm Platonis opinio, quæ jam in libris de cœlo confutata fuit, à vero absit; magis tamen absurdam esse inquit Platonis sententiam. Illi enim dum corpora naturalia ex atomis constant, possunt utcunque rationem causamque reddere naturalium mutationum, nimirum res, verbi causa, alterari per conversionem atomorum secundum alium & alium contactum, & diversum ordinem, situmque partium, ac figurarum differentias. Vnde & Democritus ajebat, colorem, cæterasque id genus qualitates nullum esse fixum & stabile in rebus obtinere, sed videri rem denuò colorari, cum atomi secundum ordinem & positionem convertuntur, quemadmodum & collum columbæ, ex diverso ad lucem situ variis coloribus fucatur. Plato autem dum corpora ex superficiebus conficit, & in superficies resolvit, nullam harum mutationum probabilem causam afferre potest, cum ex superficiebus non nisi solidum quid, Mathematicum, ac sine materia, proindeque nullius physicæ qualitatis particeps oriatur.

g *Sed cur parum valeant*] Docet Platonicos ideo à veritate aberrasse, quia experientiam, quæ Philosophiæ mater est, neglexerunt, & à rebus, quæ sub sensum cadunt, ad Mathematicas & intelligibiles, contemplationem avocarunt, atque ex iis, quæ in commune considerabant, paucis in singulari perspectis, temere & absque diligenti perscrutatione de rebus naturalibus sententiam tulerunt, quod tamen non accidit iis, qui consultis sensibus & experientiæ fide adhibita in Physiologiæ studio versantur. Lege Bessariorem lib. 2. cap. 9. contra calumniatorem Platonis, ubi explicat, quonam modo sit intelligendus Plato, cum naturalium rerum principia in figuras planas & lineas resolvit.

h *Porro ex hisce*] Ostendit ex iis, quæ præ manibus habentur, deprehendi posse quantum differant in investigatione veritatis, qui physicè res considerant, ut Democriti, & qui rationibus non propriis, sed communibus & abstractis nituntur, ut Platonici. Hi enim probant dari magnitudines indivisibiles, quia alioqui etiam idea magnitudinis & trianguli in multas magnitudines & triangulos divideretur, quod est contra rationem ideæ, cuius natura efflagitat, ut omnimodis unum quippiam sit, Democritus autem eiusque alumni afferebant rationes à naturæ fontibus haustas, magisque ad rem physicam idoneas, ut iis, quæ postea dicentur, planum fiet.

Idea unum quid Platonicis.

i [illegible]] Quia Democriti sententiam viamque probandi Platonicæ antepofuerat, ut id jure ab se factum demonstret, rationem Democriti in medium affert, quæ in hunc fere modum conclusa erat: Aut corpus constat ex atomis insectilibus, aut ex semper dividuis corpusculis: si detur primum, habetur propositum: quod autem posterius admitti non debeat, probatur: si enim corpus ex dividuis constatum sit, nihil obstabit, quominus aliquando non modo per medium, sed quantumcunque dividi potest, hoc est, in omnem sui partem reipsa dividatur, licet sectio non simul fiat, sed successione quadam: quod si fieri potest, nullum ex eo sequetur absurdum, (quemadmodum nullum sequetur, si corpus in multa partium millia dividatur, & si nemo unquam fortasse divisurus sit) quandoquidem ex possibili adducto in actum nihil existet incommodi: At quod multo secus res habeat, quodque plurima a veritate ratione que aliena necessario colligantur diviso in omnes partes corpore probat ulterius Democritus.

Ratio Democriti.

Possibili in actum adducto nihil existet incommodi.

Τί οὖν ἔσται λοιπόν; μέγεθος; οὐ γὰρ οἷόν τε. ἔσται γάρ τι οὐ διῃρημένον, ἦν δὲ πάντῃ διαιρετόν. ἀλλὰ μὴν εἰ μηδὲν ἔσται σῶμα μηδὲ μέγεθος, διαίρεσις δ' ἔσται, ἢ ἐκ στιγμῶν ἔσται, καὶ ἀμεγέθη

Ἐξ ὧν σύγκειται, ἢ οὐδὲν παντάπασιν. ὥστε κἂν γίνοιτο ἐκ μηδενός, κἂν εἴη συγκείμενον· καὶ τὸ πᾶν δὴ οὐδὲν, ἀλλ' ἢ φαινόμενον.

Ὁμοίως δὲ κἂν ᾖ ἐκ στιγμῶν, οὐκ ἔσται ποσόν. ὁπότε γὰρ ἥπτοντο ἐν ἑνὶ μεγέθει, καὶ ἓν ἦν μέγεθος, καὶ πάντα ἦσαν, οὐδὲν ἐποίουν μεῖζον τὸ πᾶν. διαιρεθέντος γὰρ εἰς δύο καὶ πλείω, οὐδὲν ἔλαττον οὐδὲ μεῖζον τὸ πᾶν τοῦ πρότερον. ὥστε κἂν πᾶσαι συντεθῶσιν, οὐδὲν ποιήσουσι μέγεθος.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἴ τι διαιρουμένου, οἷον ἐκπρίσμα γίνεται τοῦ σώματος, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ μεγέθους σῶμά τι ἀπέρχεται, ὁ αὐτὸς λόγος, ἐκεῖνο πῶς διαιρετόν.

k *Quid ergo erit reliquum? magnitudo? id enim fieri non potest: esset enim quippiam haud divisum, at erat omni ex parte, omninoque divisibile. At verò si nec corpus, nec magnitudo relinquatur; divisio tamen fit, aut corpus ex punctis constabit, & ea*] *ex quibus componitur, magnitudine carebunt, aut nihil omnino erit. Quare sive factum ex nihilo, sive compositum sit profecto totum ipsum nihil præterquam apparens erit*

m *Similiter si ex punctis constari dicatur, quantum non erit. Nam cum una in magnitudine sese tangunt, & magnitudo una, perpetuaque est, at, ne illa simul sunt, nihilo maius totum ipsum reddunt; quoniam si totum in duo, aut plura dividatur, nihilo ipsum minus, quam prius evadit. Quare puncto etiam si omnia coagmentata sint, nullam efficiunt magnitudinem.*

n *Verum enimvero si quid tale inter dividendum corpus fiat, quale est ramentum illud, quod excidit, dum quippiam serra secatur, atque hoc pacto corpus aliquod e magnitudine abscedat, idem sermo recedit, quo modo inquam, divisibile illud sit.*

k *Quod ergo erit reliquum*] Ratio Democriti colligens absurda, quæ sequuntur, si corpus in omnem sui partem dividatur; ita se habet: vel sectione peracta remanebunt magnitudines, vel non magnitudines, vel puncta, vel affectiones accidentiave, aut nihil. Quorum omnium nullum recte dici potest. Ac primum quod nequeat residua esse magnitudo, inde patet, quia cum magnitudo omnis constet partibus, in quas secari possit, dabitur post divisionem omnino perfectam divisibile non divisum, quod repugnat.

l *[illegible]*] Colligit, si absoluta divisione, neque magnitudo remaneat, fore, ut corpus ex solis punctis coalescat, ac proinde ut magnitudo ex iis, quæ magnitudinis expertia sunt, constet: vel etiam ut id, quod residuum est, nihil omnino sit. Quod tamen posterius minimè concedi posse ex eo patet, quia quidquid in nihilum resolvitur, id ex nihilo productum est. Quod verò ita se

 habet

habet, nihil omnino esse potest. Quare sequitur eiusmodi corpus nullum veri entis gradum, sed inanem tantum speciem, similitudinemque existentis possidere. Adverte, cum dicitur id, quod ex nihilo productum est, esse nihil; hoc quidem loco, ut ex orationis contextu patet, intelligendum id esse de eo, quod dicitur effici ex nihilo, tanquam ex parte componente: quod pronunciatum verissimum est, sive de naturali, sive de divina potentia loquamur. Si tamen intelligatur tanquam ex termino, licet naturaliter non possit quicquam fieri ex nihilo; divinitus tamen potest: siquidem facultas divina, quæ omnem naturæ vim superat, ex nihilo res efficere valet per creationem, ut lib. 1. Phys. c. 7. q. 1. art. 2. & lib. 8. eiusdem operis c. 1. disseruimus.

Ex nihilo nihil per vim naturæ.

m *Similiter si ex punctis* Non posse corpus ex solis punctis constitui, inde suadet, quia sequeretur corpus non esse quippiam quantum & extensum. Nam si puncta immediatè sibi cohæreant, unianturque in magnitudine, cum indivisibilia addita aut detracta non efficiant corpus maius, minusve, quemadmodum uno non pluribus eorum ablatis non evadit magnitudo minor: certè nequibunt puncta quantitatem ullo modo extendere, imò nec ulla vera quantitas ex iis, etiam in unum confertim coeuntibus, concrescet.

Magnitudinem non ex solis punctis conflari.

n *Verum enimvero* Si quis dicat peracta divisione relinqui particulas similes ramentis, quæ è nonnullis corporibus, cum dissecantur decidere consueverunt; eadem ratio redibit; vel enim eæ particulæ dividuæ erunt, vel individuæ, quorum utrumlibet confutatum est.

Εἰ δὲ μὴ σῶμα, ἀλλ' εἶδός τι χωριστὸν, ἢ πάθος ὃ ἀπῆλθε, καὶ ἔστι τὸ μέγεθος στιγμαὶ, ἢ ἁφαὶ τοδὶ παθοῦσαι, ἄτοπον ἐκ μὴ μεγέθους εἶναι.

o *Quod si id, quod abscedere solet, corpus non sit, sed forma quædam affectusve separabilis sitque magnitudo ipsa puncta vel tactus sic affecti, magnitudinem non ex magnitudinibus constare incongruum, atque absurrens est.*

Ἔτι δὲ ποῦ ἔσονται, καὶ ἀκίνητοι, ἢ κινούμεναι αἱ στιγμαί; ἁφή τε ἀεὶ μία, δυοῖν τινων, ὡς ὄντος τινὸς παρὰ τὴν ἁφὴν καὶ τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν στιγμήν. εἰ δή τις θήσεται ὁτιοῦν ἢ ὁπηλικονοῦν σῶμα εἶναι πάντῃ διαιρετόν. πάντα ταῦτα συμβαίνει.

p *Ad hæc puncta ipsa sive à motu vacent, sive eundem subeant, ubinam erunt? unus enim semper duorum quorundam tactus est, tanquam re quapiam alia, præter tactum punctumque ac divisionem existente. Si quis ergo quodvis aut quantumlibet corpus esse omni ex parte, atque omnino divisibile ponat, hæc accedunt universa.*

Ἔτι ἐὰν διελὼν συνθῶ τὸ ξύλον, ἤ τι ἄλλο, πάλιν ἴσον τε καὶ ἕν. οὐκοῦν οὕτως ἔχει δηλονότι κἂν τέμω τὸ ξύλον καθ' ὁτιοῦν σημεῖον. πάντῃ ἄρα διῄρηται δυνάμει.

q *Præterea si lignum aut quippiam aliud iam divisum rursum componas, iterum æquabile pariter, atque unum evadit. Igitur ad hunc modum res sese habet ut patet, etiamsi illud quolibet in puncto scindas. Potentia ergo omni ex parte ac omnino dividitur.*

Τί οὖν ἐστι παρὰ τὴν διαίρεσιν; οὐ γὰρ καὶ ἔστι τι πάθος, ἀλλὰ πῶς εἰς ταῦτα διαλύεται, καὶ γίνεται ἐκ τούτων; ἢ πῶς χωρίζεται ταῦτα.

r *Quid igitur præter divisionem erit? Nam si est affectio quædam, at quonam pacto dissolvitur in hæc, fitque ex his; aut qualiter hæc separari queunt?*

Ὥστ' εἴπερ ἀδύνατον ἐξ ἁφῶν ἢ στιγμῶν εἶναι τὰ μεγέθη, ἀνάγκη εἶναι σώματα ἀδιαίρετα, καὶ μεγέθη. ἀλλὰ μὴν καὶ ταῦτα θεμένοις, οὐχ ἧττον συμβαίνει ἀδύνατον. ἔσκεπται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις, ἀλλὰ ταῦτα πειρατέον λύειν.

s *Itaque si fieri nequeat, ut magnitudines ex punctis, aut tactibus constent, indivisibilia sint corpora, magnitudinesque necesse est. At verò & iis quoque, qui hæc astruunt, non minus accidit impossibile: de quibus, quanquam alias fuerit à nobis consideratum, tamen ea ipsa solvere enitì oportet.*

o *Quod si id, quod*] Contenderet fortasse aliquis puncta constituere corpus ratione alicuius affectus, hoc est, qualitatis, qua prædita sint, hanc vero dissectione amitti & evanescere solaque puncta relinqui: itaque magnitudinem ex solis punctis ea qualitate affectis coagmentari. Hoc responsum ex eo refellit, quod statuat magnitudinem conflari ex partibus quantitatem non habentibus, qualia sunt puncta. Quod tamen paulo ante impugnatum fuit.

Confutatio responsionis.

p *Ad hæc puncta ipsa*] Argumentatur adhuc Democritus contra assertionem componentium magnitudinem ex punctis. Nam sive linea oriatur, ut quidam volunt, ex fluxu motuve puncti, sive non, vel (ut est aliorum interpretatio) sive puncta in magnitudine moveantur, sive sint motus expertia, quemnam in magnitudine situm vendicabunt? Dicat adversarius puncta esse in quavis parte lineæ, ut iis partes omnes sese tangant, sibique mutuo cohæreant. At si ita res habet, inquit Democritus, plane convincitur non ex solis punctis magnitudinem effici, quandoquidem cum aliqua se invicem tangunt, aut divisionem subeunt, præter id, cuius interventu tactus, aut divisio fit, aliquid aliud dari oportet, nimirum partes ipsas, quæ tanguntur, aut inter se divisionem habent. Quare non erunt in magnitudine puncta duntaxat.

q *Præter-*

q *Præterea si lignum*] Aliter idem confirmat. Nam cum lignum, aut quodcunque aliud corpus antea dissectum, ex partibus iterum coeuntibus componitur, fit quippiam æquale, sibique respondemus, quia ex eisdem partibus consurgit: quare idem etiam eveniet, si magnitudo in quolibet puncto atque in omnes suas partes dividatur, poteritque eadem similiter redintegrari, cum ergo magnitudo ex punctis, aut ex qualitatibus refici non possit; utique fatendum erit non dividi illam in puncta, aut qualitates, neque ex iis componi.

Non esse in magnitudine sola puncta.

r *Quid igitur erit post divisionem* Vrget adhuc argumento suo Democritus. Si oportet, inquit, divisionem ad aliquid terminari, ecquidnam reliquum erit confecta partitione magnitudinis in omnes suas partes? numquid affectus aliquis, seu qualitas? certè quod id neutiquam relinqui possit, liquido constat. Primùm quia qualitas non gignitur ex quantitatibus, sicuti nec substantia. Deinde quia qualitas nequit extra subjectum, cui inhæret, consistere. Quod intellige facultate naturæ. Nam virtute divina posse accidens conservari extra subjectum, docemur mysterio divinæ Eucharistiæ, ubi post consecrationem manent accidentia panis & vini per se absque adminiculo substantiæ.

Facultate naturæ non dari qualitatem extra subjectum.

ſ *Itaque si fieri nequit* Concludit tandem Democritus id, quod probandum assumpserat: nimirum cum magnitudo non componatur ex iis, quibus eam nullo modo constare posse hactenus demonstravit, nihil aliud superest, quàm ut concedamus constitui ex atomis, seu corpusculis insectilibus, quorum coalitu, abscessuque rerum ortus & interitus perficiantur. Subjicit Aristot. hanc Democriti sententiam (esto rationibus magis physicis, quam Platonicæ, ut dictum est, innitatur) non minoribus tamen premi difficultatibus. Et vero ejus argumenta licet in tertio libro de cœlo pertractata explicataque fuerint, esse nihilominus in præsenti dissolvenda ad propositam de rerum generatione & interitu controversiam dijudicandam.

Conclusio Democriti.

Διὸ πάλιν ἐξ ἀρχῆς λεκτέον τὴν ἀπορίαν. τὸ μὲν οὖν ἅπαν σῶμα αἰσθητὸν εἶναι διαιρετὸν καθ' ὁτιοῦν σημεῖον, καὶ ἀδιαίρετον οὐδὲν ἄτοπον, τὸ μὲν γὰρ δυνάμει διαιρετὸν, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ ὑπάρξει. τὸ δ' εἶναι ἅμα πάντῃ δυνάμει, ἀδύνατον δόξειεν ἂν εἶναι. εἰ γὰρ δυνατὸν, κἂν γένοιτο, οὐχ ὥστε εἶναι ἅμα ἄμφω ἐντελεχείᾳ, ἀδιαίρετον καὶ διῃρημένον, ἀλλὰ διῃρημένον καθ' ὁτιοῦν σημεῖον.

Οὐδὲν ἄρα ἔσται λοιπὸν, καὶ εἰς ἀσώματον ἐφθαρμένον τὸ σῶμα, καὶ γένοιτο δ' ἂν πάλιν, ἤτοι ἐκ στιγμῶν, ἢ ὅλως ἐξ οὐδενός· καὶ τοῦτο πῶς δυνατόν; ἀλλὰ μὴν ὅτι γε διαιρεῖται εἰς χωριστὰ, καὶ ἀεὶ εἰς ἐλάττω μεγέθη, καὶ εἰς ἀπέχοντα καὶ κεχωρισμένα, φανερόν. οὔτε δὴ κατὰ μέρος διαιροῦντι εἴη ἂν ἄπειρος ἡ θρύψις, οὔτε ἅμα οἷόν τε διαιρεθῆναι κατὰ πᾶν σημεῖον· οὐ γὰρ δυνατὸν, ἀλλὰ μέχρι του. ἀνάγκη ἄρα ἄτομα ἐνυπάρχειν μεγέθη ἀόρατα, ἄλλως τε καὶ εἴπερ ἔσται γένεσις καὶ φθορὰ ἡ μὲν διακρίσει, ἡ δὲ συγκρίσει. ὁ μὲν οὖν ἀναγκάζειν λόγος δοκῶν εἶναι μεγέθη ἄτομα, οὗτός ἐστιν. ὅτι δὲ λανθάνει παραλογιζόμενος, καὶ ᾗ λανθάνει λέγομεν. ἐπεὶ γὰρ οὐκ ἔστι στιγμὴ στιγμῆς ἐχομένη, τὸ πάντῃ διαιρετὸν, ἔστι μὲν ὡς ὑπάρχει τοῖς μεγέθεσιν, ἔστι δ' ὡς οὔ.

t *Quamobrem iterum ab initio dicenda dubitatio est. Igitur omne corpus sensibile, quovis in puncto esse divisibile atque indivisibile nihil est absurdum; potentia siquidem divisibile existit, actu indivisibile. At ut simul sit omni ex parte potentia divisibile, fieri non posse videtur. Nam si fieri possit, & fiat, haudquaquam ad hunc fiet modum, ut simul ambo sint actu, indivisibile inquam, atque divisum; sed quolibet in puncto divisum.*

Text. 5.

v *Nihil igitur erit reliquum, atque corpus ipsum corruptione abibit in incorporeum: & rursum, aut ex punctis, aut prorsus ex nihilo fiet: atque id qui fieri potest? at verò quod inseparabiles & subinde minores, atque inter se distantes, separatasque magnitudines dividatur corpus, certum est. Itaque nec per partes dividenti sectio quæ in minutula fit, infinita occurreret: nec insuper continget, ut omni in signo (non enim est possibile) sed quodam tenus dividatur. Individuas igitur inesse magnitudines, quæ oculi aciem fugiant, necesse est; & præsertim, si generatio congregatione & corruptio segregatione fieri debeat. Quæ igitur ratio magnitudines esse indivisibiles necessario colligere videbatur, hæc est. Sed quod clanculo perversa ratiocinatione utatur, & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam quia punctum puncto non hæret, magnitudines partim sunt, & partim non sunt omni ex parte divisibiles.*

t *Quamobrem iterum*] Accedit Aristoteles ad diluendam rationem Democriti: pro cujus explicatione adverte, cum dicitur continuum esse divisibile in quamlibet sui partem, bifariam id posse intelligi: uno modo, distributivè, ita ut nulla pars designari queat, in quam non possit dividi: altero collectivè, ita ut ad totam partium collectionem divisio terminari possit: itaque priori potentiæ, quam vocant syncategorematicam, respondet actus incompletus & inchoatus, secundum quem semper oportet residuas esse in continuo partes, quæ adhuc sine termino dividuæ sint: Posteriori, quam categorematicam appellant, respondet actus omnino perfectus absolvens omnes continui partes nullamque absque dissectione relinquens. Porro cum magnitudo, sive continuum perhibetur à Philosophis dividi posse in omnem sui partem, id secundum priorem sensum accipi debet: alioqui falsum atque impossibile est, quandoquidem talis divisio necessario fit in partes adhuc extensas, & quæ ex aliis constent partibus, in quas continuum ulterius dividi possit. Quia verò De-

Bifariam continuum dici posse divisibile in omnem sui partem.

mocritus propositi effati posteriorem tantummodo sensum agnovit, deque eo duntaxat inter disputandum meminit, ideo se contra adversarios rem totam confecisse arbitrabatur. Respondet ergo Aristoteles, non esse absurdum affirmare continuum posse dividi in omnem sui partem, intellige priori modo, simulque non posse dividi, nimirum posteriori: item esse divisibile potentia, intellige syncategorematica; & indivisibile actu, videlicet completo & absoluto, licet nullum punctum designari queat, per quem dissectionem fieri repugnet.

u *Nihil igitur erit reliquum* Colligit in pauciora Democriti argumentum, ut suam ei accommodet solutionem, atque latere in eo fallaciam. Nam cum puncta non immediate sibi cohæreant in magnitudine, sed inter quælibet duo puncta sit continuum, fit ut magnitudo & possit, & non possit dividi secundum omnem sui partem: possit, per quodvis determinatum signum, punctumve; non possit, quia pars jacens inter quælibet duo puncta, est infinitè dividua.

Δοκεῖ δὲ ὅταν τοῦτο τεθῇ, καὶ ὁπηοῦν, καὶ πάντῃ στιγμὴν εἶναι· ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι διαιρεθῆναι τὸ μέγεθος εἰς μηδέν. πάντῃ γὰρ εἶναι στιγμήν. ὥστε ἢ ἐξ ἁφῶν ἢ ἐκ στιγμῶν εἶναι. τὸ δ' ἐστίν, ὡς ὑπάρχει πάντῃ, ὅτι μία ὁπηοῦν ἐστί, καὶ πᾶσαι ὡς ἑκάστη, πλείους δὲ μιᾶς, οὐκ εἰσίν. ἐφεξῆς γὰρ οὐκ εἰσίν, ὥστ' οὐ πάντῃ. οὐ γὰρ κατὰ μέσον διαιρετόν, καὶ καθ' ἐχομένην στιγμὴν ἔσται διαιρετόν, οὐ γάρ ἐστιν ἐχόμενον σημεῖον, ἢ στιγμὴ στιγμῆς.

Text. 10.

Τοῦτο δ' ἐστὶ διαίρεσις καὶ σύνθεσις, ὥστε ἔστι καὶ σύγκρισις, καὶ διάκρισις. ἀλλ' οὔτε εἰς ἄτομα καὶ ἐξ ἀτόμων· πολλὰ γὰρ τὰ ἄτοπα· οὔτε οὕτως, ὥστε πάντῃ διαίρεσιν γενέσθαι. εἰ γὰρ ἦν ἐχομένη στιγμὴ στιγμῆς, τοῦτ' ἂν ἦν. ἀλλ' εἰς μικρὰ καὶ ἐλάττω ἐστί. καὶ σύγκρισις ἐξ ἐλαττόνων. ἀλλ' οὐχ ἡ ἁπλῆ καὶ τελεία γένεσις. συγκρίσει καὶ διακρίσει ὥρισται, ὥς τινές φασι. τὴν δ' ἐν τῷ συνεχεῖ μεταβολὴν ἀλλοίωσιν. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ἐν ᾧ σφάλλεται πάντα. ἔστι γὰρ γένεσις ἁπλῆ καὶ φθορά, οὐ συγκρίσει καὶ διακρίσει, ἀλλ' ὅταν μεταβάλλῃ ἐκ τοῦδε εἰς τόδ' ὅλον.

Οἱ δὲ οἴονται ἀλλοίωσιν εἶναι πᾶσαν τὴν τοιαύτην μεταβολήν, τὸ δὲ διαφέρει. ἐν γὰρ τῷ ὑποκειμένῳ, τὸ μέν ἐστι κατὰ τὸν λόγον, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὕλην. ὅταν μὲν οὖν ἐν τούτοις ᾖ ἡ μεταβολή, γένεσις ἔσται ἢ φθορά. ὅταν δ' ἐν τοῖς πάθεσι καὶ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλοίωσις. διακρινόμενα δὲ καὶ συγκρινόμενα, εὔφθαρτα γίνεται. ἐὰν μὲν γὰρ εἰς ἐλάττω ὑδάτια διαιρεθῇ, θᾶττον ἀὴρ γίνεται. ἐὰν δὲ συγκριθῇ, βραδύτερον. μᾶλλον δ' ἔσται δῆλον ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν δὲ τοσοῦτον διωρίσθω ὅτι ἀδύνατον εἶναι τὴν γένεσιν σύγκρισιν, οἵαν δή τινές φασι.

x *Sed cum hoc positum, assertumque est, punctum ubivis, ac omni in parte videtur esse; ita ut in puncta dividi magnitudinem sit necesse, quippe cum omni in parte punctum sit: quo fit, ut ea vel tactibus vel punctis constet. At omni in parte divisibilis est, quia ubi unum est, & omnia ut singulum quodque uno autem plura non sunt; non enim sunt deinceps. Quare non omni in parte divisibilis est. Nam si per medium divisibilis sit, & per punctum adhærens erit divisibilis. Ad id haudquaquam fit; siquidem nec signum signo, nec punctum puncto hæret.*

y *Hoc autem est divisio, & compositio. Quare tam congregatio, quam segregatio est, sed non ex insectilibus & in insectilia (complura enim inde emergunt absurda) nec hoc pacto ut omni ex parte fiat divisio (id enim eveniret, si punctum puncto hæreret) sed segregatio in parva & minora; & congregatio ex minoribus fit. At simplex perfectaque generatio congregatione & segregatione definita non est, quemadmodum nonnullis placet. qui & eam, quæ in continuo fit, mutationem, alterationem esse asserunt. Verum idipsum est, in quo prorsus errant: non enim generatio simplex atque corruptio congregatione, segregationeve fit; sed cum ex hoc, in hoc, mutatio fit.*

z *Alii verò omnem ejusmodi mutationem alterationem esse putant. At in hoc discrimen subest: nam in subjecto alterum forma, alterum materia est. Igitur cum in hisce fuerit mutatio, generatio erit, vel corruptio; cum in affectibus, & iis quæ per accidens alicui competunt, alteratio. Sed quæ congregantur, ægrè; quæ verò segregantur facile corruptioni redduntur obnoxia. Nam si aqua in minores aquæ particulas sit discerpta, in aerem ocyus mutari solet: si verò collecta sit, segnius, quod in hisce quæ posterius dicentur, apertius fiet. Nunc verò sit hactenus definitum, fieri non posse, ut generatio sit ejusmodi congregatio qualem nonnulli esse asserunt.*

Objectio.

x *Sed cum hoc positum*] Obiiceret aliquis, si magnitudo per quodlibet determinatum signum ac punctum dividi potest, sequi hinc dari ubique puncta in continua, atque in magnitudinem ex solis punctis constare, & in ea tantum resolvi: occurrit Aristoteles, & si magnitudo prædicto modo secari queat, non tamen dari in linea plura puncta immediatè copulata, sed ubique unum, hoc est ubicunque punctum inest, illic unum tantum esse, nec unum alteri proximè conjungi, idque de omnibus singulis punctis esse pronunciandum. Quare cum inter quælibet duo puncta inveniatur continuum & linea, non sequi ubique in magnitudine esse puncta, hoc est, nihil in ea præter puncta inveniri, aut illam ex punctis tantummodo conflari. Lege, si placet, ea, quæ de divisione continuè in suas partes à nobis explicata sunt libr. 3. Physic. c. 4. q. 1. art. 4. & quæ de indivisibilibus lib. 6. c. 2. q. 1. & 2. ubi disseruimus, utrum puncta sint entia vera, positivaque in continuò, an negationes tantum; multisque argumentis demonstravimus continuum non componi ex solis indivisibilibus.

Dilutio.

Inter quælibet duo puncta esse continuum.

y *Hoc autem est diversio* Cum Aristoteles concedat continuum posse dividi modo ante explicato, & constitui ex partibus inter se coeuntibus, monet non negare se omnem congregationem & segregationem: sed qualem fingebat Democritus, qui ex insectilibus magnitudinem coagmentabat, & in insectilia dissolvebat: cuique istiusmodi individuorum corporum coalitum & secretionem, ortum interitumque esse arbitrabatur: cum tamen ex priori dogmate plurima absurda consequantur, ut constat ex iis, quæ hactenus disputata sunt: posterius verò facile erroris convincatur. Non enim generatio simplex, hoc est substantialis, nec similiter corruptio esse potest, nisi cum substantia ipsa mutatur: generatio quidem cum est productio novæ substantiæ, ut quando ex aere fit ignis: corruptio cum est eversio, seu distructio substantiæ, quæ ante erat, ut aeris.

Democritus magnitudinem ex indivisibilibus componebat.

Generatio & corruptio quando fiunt.

z *Albi ex ... nem* Reiicit opinionem arbitrantium omnem mutationem, quæ fit ex hoc in hoc, esse alterationem. Nam cum in subjecto, hoc est, in quovis composito naturali sint forma & materia, itemque affectus sive accidentia, quoties fit mutatio secundum materiam & formam, quia videlicet materia novam formam recipit vel amittit; generatio vocatur: cùm verò compositum penes qualitates mutationem subit, appellatur alteratio. Congregatio autem vel segregatio, quas Democritici ponunt, longè aliter se habent, quia tantum sunt concretiones vel secretiones atomorum: licet non sit negandum, partium coalitum divisionemque nonnihil ad interitum rei facere, quatenus ea, quæ in minutiores partes dissecta sunt, quia minus resistunt, corruptioni magis patent; quæ autem collectiora & grandiora existunt, quia acrius obluctantur, corruptionem diutius inhibent, ut patet in magna aquarum vi, quæ tardius, & in guttulis, quæ citius in aerem mutantur, quod suo loco planius dicetur. Et superiori disputatione ratum manere vult Aristoteles, generationem non esse atomorum conjunctionem, quam Democritus ejusque sectatores tuebantur.

Alteratio quando fiat.

Conclusio contra Democriticos.

ΚΕΦ. γ.

Διωρισμένων δὲ τούτων, πρῶτον θεωρητέον, πότερόν ἐστί τι γινόμενον ἁπλῶς καὶ φθειρόμενον, ἢ κυρίως μὲν οὐδὲν, ἀεὶ δ᾽ ἔκ τινος, καὶ τί. λέγω δὲ, οἷον ἐκ κάμνοντος ὑγιαῖνον, καὶ κάμνον ἐξ ὑγιαίνοντος. ἢ μικρὸν ἐκ μεγάλου, καὶ μέγα ἐκ μικροῦ· καὶ τἆλλα πάντα τοῦτον τὸν τρόπον.

Εἰ γὰρ ἁπλῶς ἔσται γένεσις, ἁπλῶς ἂν γίνοιτο ἐκ μὴ ὄντος, ὥστ᾽ ἀληθὲς ἂν εἴη λέγειν, ὅτι ὑπάρχει τισὶ τὸ μὴ ὄν. τὶς μὲν γὰρ γένεσις ἐκ μὴ ὄντος τινὸς, οἷον ἐκ μὴ λευκοῦ, ἢ μὴ καλοῦ.

Ἡ δὲ ἁπλῆ ἐξ ἁπλῶς μὴ ὄντος. τὸ δ᾽ ἁπλῶς ἤτοι τὸ πρῶτον σημαίνει, καθ᾽ ἑκάστην κατηγορίαν τοῦ ὄντος, ἢ τὸ καθόλου, καὶ τὸ πάντα περιέχον. εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, οὐσίας ἔσται γένεσις ἐκ μὴ οὐσίας. ᾧ δὲ μὴ ὑπάρχει οὐσία, μηδὲ τόδε, δῆλον ὡς οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδεμία κατηγοριῶν, οἷον οὔτε ποιὸν, οὔτε ποσὸν, οὔτε τὸ ποῦ. χωριστὰ γὰρ ἂν εἴη τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν. εἰ δὲ τὸ μὴ ὂν ὅλως, ἀπόφασις ἔσται καθόλου πάντων ὥστε ἐκ μηδενὸς ἀνάγκη γίνεσθαι τὸ γινόμενον.

Περὶ μὲν οὖν τούτων ἐν ἄλλοις τε διηπόρηται, καὶ διώρισται, οἷς λόγοις ἐπὶ πλεῖον· συντόμως δὲ καὶ νῦν λεκτέον, ὅτι τρόπον μέν τινα ἐκ μὴ ὄντος ἁπλῶς γίνεται, τρόπον δὲ ἄλλον, ἐξ ὄντος ἀεί. τὸ γὰρ δυνάμει ὂν, ἐντελεχείᾳ δὲ μὴ ὂν, ἀνάγκη προϋπάρχειν λεγόμενον ἀμφοτέρως.

CAP. III.

Text. 11.

a *His autem determinatis pertractatisque, primò contemplari oportet, utrum simpliciter quippiam, an propriè nihil generetur corrumpaturve, semper autem ex quodam quiddam fiat, ut ex ægro sanum, & ex sano ægrum, aut pusillum è magno, & magnum e pusillo; & reliqua omnia ad hunc modum.*

b *Nam si generatio simpliciter fit, quippiam profectò è non ente simpliciter absoluteque fiet. Quare verum erit dicere, quibusdam non ens competere; quippe cum generatio quædam è quodam non ente, ceu è non albo, vel è non bono fiat. At simplex generatio è non ente simpliciter fit.*

c *Porro simpliciter absoluteque non ens, aut id, quod ex omnibus entis prædicamentis primum est, aut quod est universale, & cuncta ambit, retineque, significat. Igitur si primum è non substantia erit substantiæ generatio. At cui substantia non competit, nec ei cæterorum prædicamentorum ullum, veluti qualitatem, quantitatem, aut ubi competere posse palam est: nam alioqui affectus ipsi a substantiis separari possent. Quod si ita res habeat, omnino ipsum non ens, universaliter omnium erit abnegatio. Quare id, quod generatur, ex nihilo gignatur, erit necesse.*

d *Sed de his & in aliis libris latius addubitatum simul atque definitum fuit. Verum compendiose in præsentia quoque dicamus oportet, è non ente simpliciter aliquo modo non fieri generationem, & alio ex ente semper: namque eius potentia, sed actu non ens, præexistat est necesse: quod sane, ut patet, utroque dicitur modo.*

CAPITIS TERTII EXPLANATIO.

a His autem determinatis Confutatis veterum Philosophorum de ortu & interitu rerum sententiis, accedit ad ostendendam propriam opinionem, ac primum in controversiam vocat, num aliquid simpliciter gignatur & intereat, hoc est, num aliqua substantia ortum & corruptio-

nem

Quæstionum detur generatio simpliciter.

nem subeat: vel potius omnis generatio & interitus penes accidentia versetur, ut cum Socrates ex ægroto fit valens, aut ex valente ægrotus, aliæve similes mutationes contingunt.

Omnis mutatio est inter contraria.

b *Nam si generet...* Argumentatur in partem negativam quæstionis a se propositæ. Si enim aliquid generetur simpliciter, cum generatio omnis & in universum quælibet mutatio sit inter contraria, gignetur ens simpliciter ex non ente simpliciter, quemadmodum & in generatione secundum quid, sive accidentaria, efficitur, v. g. subjectum album è non albo: ad quod repugnet gigni quidpiam simpliciter eo modo: inde perspicuum videtur, quia tale non ens simpliciter, è quo dicitur gigni, nihil est aliud, quam subjectum, è quo res fit, quod in re genita necessario manet: impossibile est autem non ens simpliciter manere in ente simpliciter.

c *Porro simpliciter.* Auget excitatæ dubitationis difficultatem. Enimverò non ens simpliciter, vel negat præcipuam categoriam, hoc est, substantiam, quæ simpliciter ens vocatur, vel removet ens absolutè, id est, in toto ambitu suæ significationis: utrovis autem horum modorum non ens simpliciter accipiatur, nequaquam apparet, qua ratione substantia possit gigni è non ente simpliciter. Nam si priori modo usurpetur, jam substantia fiet è non substantia, si posteriori, substantia fiet omnino è nihilo: imo & idem sequetur, si non ens simpliciter juxta priorem modo sumatur, quandoquidem substantiæ negatio cæteras omnes categorias cunctaque entia excludit; qui accidentia substantiæ adminiculo fulciuntur, eoque dempto, necesse est reliqua funditus tolli.

Responsio ad superius argum.

d *Sed ne his in aliis libris.* Superiorem ambiguitatem diluerat Arist. in 1.lib.Physic. cap.8. ideoque rem in præsenti paucis expediens, respondet, generationem substantialem fieri aliquo modo è non ente simpliciter, semper tamen fieri ex ente. Omnis enim substantia gignitur ex materia, quæ est aliquo modo non ens simpliciter, id est non substantia, quatenus non est substantia in se, suaque essentia includens actum physicum, id est, formam, sed potentia ad eam recipiendam ac sustentandam; simulque dicitur gigni ex ente, quia revera materia etsi non sit ens actu, est tamen ens substantiale. Unde etiam patet, non rectè colligi substantiam effici è nihilo, & excludi ab ea accidentium categorias: siquidem substantia potentialis esto dicatur prope nihil, non est tamen purum nihil, ut alibi fusius explicatum est.

Non ens à quo substantia gignitur.

Text. 12.

Ὁ δὲ καὶ τούτων διωρισμένων, ἔχει θαυμαστὴν ἀπορίαν, πάλιν ἐπαναποδιστέον, πῶς ἐστιν ἁπλῆ γένεσις, εἴτε ἐκ δυνάμει ὄντος οὖσα, εἴτε καὶ πῶς ἄλλως. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις ἆρ᾽ ἔστιν οὐσίας γένεσις, καὶ τοῦ τοῦδε, ἀλλὰ μὴ τοῦ τοιοῦδε, καὶ τοῦ τοσοῦδε, καὶ τοῦ ποῦ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ φθορᾶς. εἰ γάρ τι γίνεται, δῆλον, ὡς ἔσται δυνάμει τις οὐσία. ἐντελεχείᾳ δ᾽ οὔ, ἐξ ἧς ἡ γένεσις ἔσται, καὶ εἰς ἣν ἀνάγκη μεταβάλλειν τὸ φθειρόμενον. πότερον οὖν ὑπάρξει τι τούτῳ τῶν ἄλλων ἐντελεχείᾳ, λέγω δέ. οἷον ἆρ᾽ ἔσται ποσὸν, ἢ ποιὸν, ἢ ποῦ τὸ δυνάμει μόνον τόδε καὶ ὂν ἁπλῶς δὲ μὴ τόδε, μηδὲ ὄν· εἰ γὰρ μηδὲν, ἀλλὰ πάντα δυνάμει, χωριστόν τε συμβαίνει τὸ μὴ οὕτως ὂν καὶ, ἔτι ὃ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχοντος. εἰ δὲ τὸ μὲν εἶναι τόδε τι, ἢ οὐσίαν, οὐχ ὑπάρξει. τῶν δ᾽ ἄλλων τι τῶν εἰρημένων, ἔσται, καθάπερ εἴπομεν. χωριστὰ τὰ πάθη τῶν οὐσιῶν.

e *Determinatis autem hisce, id rursum exacte disquiramus oportet, quod miram habet ambiguitatem, quonam, inquam, pacto generatio simplex sit, sive ex ente potentia, sive etiam alio quovis pacto fiat. Dubitaverit namque quispiam, utrum substantiæ ac rei hujusce sed non qualitatis, quantitatis, aut ubi generatio sit eodem modo & de corruptione. Nam si quid oriatur, quandam potentia non actu substantiam esse, dilucidum est, ex qua fiat generatio, & in quam id mutari necesse sit, quod corruptionem subit. Utrum igitur ex cæteris, quæ actu sunt quippiam, huic competet, utrum, inquam, id, quod potentia duntaxat hoc aliquid, atque ens est, simpliciter autem ne hoc aliquid, nec ens, quantitas erit qualitas, aut ubi: nam si actu nihil sit, sed omnia potentia, eveniet & id, quod ita est, non ens esse separabile: & insuper (id quod semper maxime sunt veriti, qui primi in Philosophia versati sunt) nihilo præexistente quippiam gigni. Quod si verum non sit hoc quidem substantiam, & hoc aliquid esse, sed è cæteris prædicamentis aliquid continget (ut jam diximus) affectus ipsos à substantiis posse separari.*

Text. 13.

Περί τε τούτων οὖν ὅσον ἐνδέχεται πραγματευτέον, καὶ τίς αἰτία τοῦ γένεσιν ἀεὶ εἶναι, καὶ τὴν ἁπλῆν καὶ τὴν κατὰ μέρος.

f *De hisce igitur, quoad fieri potest, & quanam sit causa, cur generatio tam quæ simpliciter, quàm quæ secundum partem fit, semper sit, differendum est.*

Text. 14.

Οὔσης δ᾽ αἰτίας μιᾶς μὲν, ὅθεν τὴν ἀρχὴν εἶναί φαμεν τῆς κινήσεως· μιᾶς δὲ, τῆς ὕλης, τὴν τοιαύτην αἰτίαν λεκτέον. περὶ μὲν γὰρ ἐκείνης εἴρηται πρότερον ἐν τοῖς περὶ κινήσεως λόγοις, ὅτι ἐστὶ τὸ μὲν ἀκίνητον τὸν ἅπαντα χρόνον, τὸ δὲ κινούμενον ἀεί. τούτων δὲ περὶ μὲν τῆς ἀκινήτου ἀρχῆς τῆς ἑτέρας καὶ προτέρας διελεῖν ἐστι φιλοσοφίας. περὶ δὲ τοῦ διὰ τὸ συνεχῶς κινεῖσθαι τἆλλα κινοῦντος, ὕστερον ἀποδοτέον, τί τοιοῦτον τῶν καθ᾽ ἕκαστα λεγομένων αἴτιόν ἐστι.

g *Sed cum una quidem causa sit, unde motus esse principium dicimus: altera verò ipsa materies, de tali causa dicamus oportet. Nam de illa quidem prius est dictum, cum de motu ageremus, esse, inquam aliud, quod omni tempore perdurat immobile, & aliud quod in motu semper est. Sed de principio illo, quod mutationi non est obnoxium, prima philosophiæ est determinare ac pertractare. At de eo quod cætera idcirco movet, quia continue moveatur, quidnam eorum, quæ singularia vocantur ejusmodi causa sit, posterius erit assignandum.*

e De-

e *Determinatio autem hisce*] Rursus in dubium vocat, utrum reipsa aliqua substantia generatione efficiatur, vel potius omnis generatio sit accidentis, similiterque corruptio. Nam quod nulla substantia gigni possit, ex eo videtur, quia oporteret eam gigni è non substantia. At de istiusmodi non substantia quæri potest, utrumne sit aliquod ens in actu, an potentia; &, an sit actu aliquid aliorum prædicamentorum, vel potentia duntaxat. Nam si nihil actu sit, utique separabile erit à substantia & accidente, id est, neque substantia erit, neque accidens, proindeque erit nihil, & ex nihilo fiet aliquid contra commune philosophantium dogma. Quod si quis dicat, id non esse substantiam, esse tamen aliquid aliorum prædicamentorum actu: tunc aliud non minus à veritate alienum & absurdum sequeretur, videlicet cohærere per se accidentia extra substantiam: siquidem concedunt id, quod gignitur, fieri ex accidente, quod absque ope substantiæ consistat.

Quæstio.

Responsionis confutatio.

f *De hisce igitur quoad*] Vt propositam excutiat difficultatem, aliud interponit dubium, cujus explicatio & intelligentia iis, quæ dicenda sunt, non parum lucis afferet, videlicet quidnam causæ sit, cur continuus ac perennis rerum ortus & interitus, tam in iis quæ simpliciter, quàm quæ secundum quid oriuntur & occidunt, in sublunari mundo à natura nunquam deseratur.

Cur ortus & interitus rerum perennis sit.

g *Sed cum una autem*] Duplex causa est, cujus scrutatio ad præsentem controversiam pertinet, efficiens & materialis. Efficiens item duplex, ut in 7. & 8. libro Physicæ auscultationis dictum fuit. Altera movens immobilis, quæ est primus motor: altera simul movens & mobilis, nempe primum mobile, seu prima cœlestium Sphærarum, quæ perenni motu agitantur. De movente immobili cujus contemplatio ad Metaphysicum spectat, ait Aristoteles, nihil se in præsenti disquirere, de mobili autem, à quo rerum sublunarium generatio & corruptio dependet, acturum se in progressu inquit, videlicet libro 2. hujus operis. Quo autem sensu verum sit, primi motoris considerationem ad primum Philosophum pertinere, cum de illo etiam in Physicis loco citato Aristoteles ipse disputarit, declaratum à nobis fuit in procemio libri 7. ejusdem operis.

Contemplatio primi motoris est negotii Metaphysici.

Νῦν δὲ τὴν ὡς ἐν ὕλης εἴδει τεθειμένην αἰτίαν, εἴπωμεν δι' ἣν ἀεὶ φθορὰ καὶ γένεσις οὐχ ὑπολείπει τὴν φύσιν. ἅμα γὰρ ἂν ἴσως τοῦτο γένοιτο δῆλον, καὶ περὶ τοῦ νῦν ἀπορηθέντος, πῶς ποτε δεῖ λέγειν περὶ τῆς ἁπλῆς φθορᾶς καὶ γενέσεως.

Ἔχει δὲ ἀπορίαν ἱκανὴν, καὶ τί τὸ αἴτιον τοῦ συνείρειν τὴν γένεσιν, εἴπερ τὸ φθειρόμενον εἰς τὸ μὴ ὂν ἀπέρχεται. τὸ δὲ μὴ ὂν, μηδέν ἐστιν, οὔτε γάρ τι οὔτε ποιὸν, οὔτε ποσὸν, οὔτε πού τὸ μὴ ὂν, εἴπερ οὖν ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀνήλωται πάλαι καὶ φροῦδον τὸ πᾶν, εἴγε πεπερασμένον ἦν, ἐξ οὗ γίνεται τῶν γινομένων ἕκαστον.

Οὐ γὰρ δὴ διὰ τὸ ἄπειρον εἶναι ἐξ οὗ γίνεται, οὐχ ὑπολείπει, τοῦτο γὰρ ἀδύνατον. κατ' ἐνέργειαν μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν ἄπειρον, δυνάμει δ' ἐπὶ τὴν διαίρεσιν. ὥστε ἔδει ταύτην εἶναι μόνην τὴν μὴ ὑπολείπουσαν τῷ γίνεσθαί τι ἀεὶ ἔλαττον. νῦν δὲ τοῦτο οὐχ ὁρῶμεν.

Οὐκ οὖν διὰ τὸ τὴν τοῦδε φθορὰν ἄλλου εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τοῦδε γένεσιν ἄλλου εἶναι φθορὰν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. περὶ μὲν οὖν τοῦ γένεσιν καὶ φθορὰν, ὁμοίως περὶ ἕκαστον τῶν ὄντων, ταύτην οἰητέον εἶναι πᾶσιν ἱκανὴν αἰτίαν.

h *Nunc autem eam, quæ velut in materia specie sita est, causam, per quam generatio & corruptio nunquam natura desinunt, dicamus oportet. Nam simul forsitan & hoc emerget, & id, quo de nuper dubitavimus, quonam, inquam, pacto de generatione & corruptione simplici dicere conveniat.*

Text. 15.

i *Invehit autem & id quoque magnum abunde dubium, quænam causa sit, ut generatio generationi semper cohæreat, & altera alteram subinde sequatur, siquidem quod corruptionem subit, ad id proficiscitur, quod nequaquam in ratione rerum existit: quod autem in ratione rerum minime existit, nihil est. Nam quod haud est, neque substantia est, neque qualitas, neque quantitas, nec ubi. Igitur si semper quippiam eorum, quæ sunt in ratione rerum, abeat, cur non dudum universum ipsum consumptum fuit, atque inane evasit, cum id, ex quo fit genitorum quodque, finitum sit?*

Text. 16.

k *Non enim propterea quod id, ex quo quid fit, infinitum sit, non deficit; id enim esse nequit; nihil enim actu infinitum est, sed potentia tantum, nempe divisione ipsa. Quare hanc solum causam esse oportebat, cur nunquam deficiat, quia semper quippiam fiat minus: nunc autem hoc fieri minime cernimus.*

l *Ergo propterea quod interitus hujus alterius est ortus, & contra ortus hujus, alterius interitus; necessario accidit, ut mutatio irrequieta sit, & subsistere nequeat. Cur igitur generatio & corruptio similiter semper sit circa unumquodque eorum, quæ sunt; hanc apud omnes causam satis esse putandum est.*

Text. 17.

h *Nunc autem*] Relicta causa efficiente perpetuæ generationis materialem sibi investigandam ait, qua explicata constitutum erit, quid respondendum sit ad quæstionem de simplici generatione & interitu, id est, num aliqua substantia generetur & corrumpatur.

i *Invehit autem*] Antequam sempiternæ generationis causam afferat, ut veritas disputando magis eluceat, probat impossibilem esse istiusmodi perennitatem, quasi hunc in modum argumentetur. Quod corrumpitur vel abit in ens, vel in non ens. Si in ens, non igitur corrumpitur, quandoquidem manet. Si in non ens, ergo in nihil; quia neque in substantiam, neque in quantitatem,

 aut

aut aliud quid cæterorum. At si in nihilum cedit, tota intereuntium corporum universitas funditus ruet, ac certè mirum est, quod nondum exinanita & consumpta sit.

Non dari infinitam materiam. Confutatio solutionis.

k *Non enim propterea*] Diceret forte quispiam, licet ea, quæ corrumpuntur, penitus evanescant, semper tamen gignendis rebus materiam superesse, propterea quod materia interminata atque infinita sit. Hanc responsionem improbat Aristoteles, quod rebus infinitudinem invehat, cum tamen non dari in rebus creatis infinitum actu, demonstratum sit in Physicis: esto detur infinitum potentia quoad divisionem. Quod si alius occurrat potuisse ex finita materia res ab æterno gigni, eo quod divisio, qua ex ea ad rerum generationem partes desumuntur, fiat progrediendo per partes infinitè minores justa proportione sibi perpetuo respondentes, quæ secandi ratio nullum prorsus finem invenit. Hanc quoque solutionem inde refellit, quia sequeretur ea, quæ oriuntur, in dies minora evadere; siquidem ex partibus in dies minoribus coagmentarentur, quod falsum esse nemo non videt. Quærunt in hujus loci explicatione nonnulli è recentioribus interpretibus non saltem de corporibus humanis verum sit majora in dies ferre naturam. Potest hæc dubitatio bifariam intelligi, uno modo, utrum in specie humana major ex parte in dies breviora corpora proveniant. Altero, num quilibet filii parentibus semper minores evadant. Si quæstio secundum priorem sensum intelligatur, affirmativè respondendum est: si secundum posteriorem, negativè. Probatur quoad priorem partem, quia, ut jam alibi monuimus, id testatur experientia, & tam Poetarum ut Homeri 6. Iliados, Virgilii 1. Georgic. & 12. Æneid. & Iuvenalis Satyr. 15. tum aliorum scriptorum, ut D. Cypriani adversus Demetrianum, D. August. 15. de Civit. Dei cap. 9. Plinii lib. 7. de Hist. Natur. c. 16. & aliorum complurium auctoritas. Idemque affirmat Vriel Angelus lib. 4. Esdræ cap. 5. (etsi is liber Canonicus non sit) Considera, inquit, & tu, quoniam minori statura estis præ iis, qui ante vos, & qui post vos, minori, quàm vos, quasi jam senescentes creaturæ, & fortitudinem juventutis prætereuntes.

Homerus. Iuvenal. D. Cyprian. D. August. Plinius. Lib. 8. Phys. c. 2. q. 3.

Majorem Gigantum numerus. Philo Iud. D. Cyprian. Ambros. August. Teodoret. Cassianus. De Orestis corpore. De corpore Pallantis. Causa decrementi in corporibus humani.

Constat certè multo ampliori numero olim generari solitos, Gigantes, de quibus fit mentio in divinis literis Geneseos cap. 6. Namque licet non desint, qui eo loco Gigantum vocabulo non homines magna corporis vastitate, sed superbos, impios & feroces (quo pacto interdum Gigantum nomen in divinis literis sumitur) indicari putent, ut Philo Iudæus in libr. de Gigantibus, & D. Cyrillus lib. 9. adversus Iulianum: Contraria tamen sententia verior habetur, quæ est D. Ambrosii de Arca Noe cap. 4. D. Augustini lib. quæstionum in lib. Genesim quæst. 3. & lib. 15. de Civ. Dei c. 23. Theodoreti q. 48. in Genesim, Cassiani collat. 8. cap. 21. aliorumque communis. Ac præter eos Gigantes, de quibus narrat sacra pagina, alios quoque diversis temporibus fuisse ex historiis constat, & ut cæteros omittamus, refert Plinius lib. 7. Nat. Hist. cap. 16. Orestis corpus fuisse septem cubitorum, & in Creta, terræ motu rupto monte, inventum corpus stans quadraginta sex cubitorum. Abulensis etiam q. 1. Geneseos cap. 12. inquit anno octingentesimo salutis nostræ juventum fuisse cadaver inciso nomine Palantis Evandri filii quod erectum in pedes barba æquaret mœnia Romanorum. At enim non modo jam temporum decursu veteres Gigantum familiæ, & frequens eorum ortus desiit: sed ab ea magnitudine corporum, quæ non prodigiosa, sed apta conveniensque erat, in dies humana natura descendit. Cujus rei causa est, quod paulatim virtus seminalis, nutritoria auctrixque degenerat, sicut & res cæteræ humanæ in deteriorem statum vergunt. Itaque negari non potest hominum corpora dies majori ex parte contractiora esse. Iam verò posteriorem partem nostræ assertionis experientiæ fides comprobat. Videmus enim ex parentibus mediocris staturæ nasci interdum filios admodum proceros, & contra è proceris parentibus oriri pumiliones. In quam sententiam observatione dignum est, quod scripsit Scaliger exercitatione 263. in Cardanum, nempe Sanogithios populos, qui inter Prussiam & Livoniam incolunt, cum proceræ staturæ maxima ex parte sint, tamen quasi per vices tum proceros, tum pene nanos generare: haud absimilè ingenio quarundam arborum tertio quoquo anno fructum ferentium, quasi materia simul exhausta, tanquam succidaneas reparet reliquias natura, dum quod in nano abjuraverat, dependit in magnitudine insigniori.

De Sanogithis.

Natalitia sidera qua vi polleant.

Nec mirum quod in parentum & filiorum statura, tanta varietas notetur: cum sidera natalitia & afflatus cœlestes atque alia, quæ ad conceptum & corporis formationem virtutesque organicas in corpore effingendas concurrunt, ita prolem afficere queant, ut eam diversitatem sortiatur, & nunc sub exigua quantitate maneat, nunc etiam ad Giganteam vastitatem excrescant. Nec enim audiendi sunt Poetæ, qui Gigantes è terra natos canunt: neque Franciscus Georgius in 1. & 6. tomo suorum Problmatum, ubi inter alia statuit, propriam Dæmonum prolem esse Gigantes, neque talia monstra ex solis hominibus, aut usitato generationis humanæ modo & ordine gigni posse. Nam quod Dæmones vi propria generare nequeant, progressu ostendemus, ubi etiam num saltem applicando naturalia activa passivis id aliquando præstare valeant, pertractabimus. Sed jam ad contextum redeamus.

Dæmones vi propria nequaquam posse gignere.

l *Ergo propterea quod*] Rejectis falsis solutionibus declarat legitimam, veramque causam sempiterni-

perennitatis generationum & corruptionum, & quo pacto finita materia ad id sufficere potuerit, afferitque, ejus rei causam esse, quod corruptio unius sit generatio alterius, & è converso. Ac si apertius dicat, quia cum quippiam dissolvitur, non abit in nihilum, sed in aliud cedit & convertitur, aliam demum formam suscipiente materia. Causa igitur, cur generationum series nunquam intermittatur; sed consequentia quadam perpetuetur, est materia ipsa, quæ abeuntium & succedentium formarum vicissitudinem in se recipit, nec unam dimittit, quin aliam semper asciscat.

Causa perpetuitatis generationum.

Text. 18

Διὰ τί δέ ποτε, τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι, λέγεται καὶ φθείρεσθαι, τὰ δ' οὐχ ἁπλῶς, πάλιν σκεπτέον, εἴπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς γένεσις μὲν τουδί, φθορὰ δὲ τουδί· καὶ φθορὰ μὲν τουδί, γένεσις δὲ τουδί· ζητεῖ γάρ τινα τοῦτο λόγον. λέγομεν γὰρ, ὅτι φθείρεται νῦν ἁπλῶς, καὶ οὐ μόνον τοδί, καὶ αὕτη μὲν γένεσις ἁπλῶς, αὕτη δὲ φθορά. τοδὶ δὲ γίνεται μέν τι, γίνεται δ' ἁπλῶς οὔ. φαμὲν γὰρ τὸν μανθάνοντα γίνεσθαι μὲν ἐπιστήμονα, γίνεσθαι δ' ἁπλῶς, οὔ. καθάπερ οὖν διορίζομεν πολλάκις λέγοντες, ὅτι τὰ μὲν τόδε τι σημαίνει, τὰ δ' οὔ, διὰ τοῦτο συμβαίνει τὸ ζητούμενον. διαφέρει γὰρ, εἰς ἃ μεταβάλλει τὸ μεταβάλλον. οἷον ἴσως ἡ μὲν εἰς πῦρ ὁδὸς, γένεσις μὲν ἁπλῆ, φθορὰ δέ τινος, οἷον γῆς. ἡ δὲ γῆς γένεσις, τὶς γένεσις, γένεσις δ' οὐχ ἁπλῶς, φθορὰ δ' ἁπλῶς. οἷον πυρός.

Ὥσπερ Παρμενίδης λέγει δύο, τὸ ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν εἶναι φάσκων, πῦρ καὶ γῆν. τὸ δὴ ταῦτα ἢ τοιαῦτα ἕτερα ὑποτίθεσθαι. διαφέρει οὐδὲν· τὸν γὰρ τρόπον ζητοῦμεν, ἀλλ' οὐ τὸ ὑποκείμενον. ἡ μὲν οὖν εἰς τὸ μὴ ὂν ἁπλῶς ὁδὸς, φθορὰ ἁπλῆ· ἡ δ' εἰς τὸ ἁπλῶς ὂν, γένεσις ἁπλῆ. οἷς οὖν διώρισται, εἴτε πυρὶ καὶ γῇ, εἴτε ἄλλοις τισί, τούτων ἔσται τὸ μὲν ὂν, τὸ δὲ μὴ ὄν. ἕνα μὲν οὖν τρόπον ἐν τούτῳ διοίσει τὸ ἁπλῶς τι γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι, τοῦ μὴ ἁπλῶς.

Ἄλλον δὲ, τῇ ὕλῃ ὁποία τις ἂν ᾖ. ἧς μὲν γὰρ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ τόδε τι σημαίνουσι, μᾶλλον οὐσία· ἧς δὲ στέρησιν, μὴ ὄν. οἷον, τὸ μὲν θερμὸν κατηγορία τις καὶ εἶδος· ἡ δὲ ψυχρότης, στέρησις. διαφέρουσι δὲ γῆ καὶ πῦρ καὶ ταύταις ταῖς διαφοραῖς.

m *Sed quamobrem alia simpliciter, alia non simpliciter oriri ac interire dicantur, rursus consideremus oportet, siquidem idem est generatio hujus, & alius corruptio, atque hujus corruptio & illius generatio id enim quandam postulat rationem. Dicimus enim quippiam simpliciter nunc, & non solum hocce corrumpi, atque hæc generatio, generatio simpliciter; & hæc corruptio, corruptio simpliciter est. Fit autem & hocce quidem aliquid, non autem simpliciter: etenim eum qui discit, scientem fieri dicimus, non autem simpliciter fieri. Quia igitur quædam (idquod definiendo sæpe diximus) hoc aliquid significant, quædam non: hac sanè de causa, quod in quæstione versatur evenit. Refert enim haud parum, in quod mutetur id, quod mutationem subit: verbi causa, quæ ad ignem fit transitio, ea forsitan generatio simplex est, & alicujus, ceu terræ, corruptio. At terræ generatio, generatio quædam est: cæterum generatio simpliciter non est, sed corruptio simpliciter, puta ignis.*

n *Sicuti Parmenides asserit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignem & terram esse dicit. Verùm hæc an alia ejusmodi supponantur, interest nihil: quandoquidem modum quærimus, non subjectum. Quæ igitur ad non ens simpliciter fit migratio, corruptio simplex est; quæ verò ad ens simpliciter, simplex generatio. Quibus igitur ille, sive igne & terra, sive quibusdam aliis definita sunt, horum profectò alterum ens, alterum non ens erit. Uno igitur modo simpliciter quippiam generari, ac corrumpi, & non simpliciter, hoc inter se differunt.*

o *Altero materiæ qualitate, conditioneve. Cujus enim differentiæ potius hoc aliquid significant, eo magis substantia est: contra, cujus differentiæ privationem magis significant, ea magis non ens est: ut calor prædicamentum quoddam, & species est; frigiditas privatio: his autem differentiis, ignis & terra differunt.*

m *Sed quamobrem*] Aliam inducit quæstionem, videlicet si unius interitum alterius generatio perpetuo consequitur, cur quædam simpliciter gigni & interire perhibentur: alia non simpliciter, sed cum adjectione, sive secundum quid tantum. Tres igitur recenset modos, quibus res simpliciter, & secundum quid generari, ac similiter corrumpi queant. Primo modo simpliciter gigni, aut perire dicitur substantia, quia est simpliciter ens, secundum quid verò accidens, quia non absolutè ens, sed quodam modo ens, vel etiam non ens dicitur.

Triplex modus generationis simpliciter & secundum quid.

n *Sicut Parmenides*] Parmenides secundum quoddam ipsius dogma, duo posuit rerum principia, nimirum ens, & non ens; entis nomine ignem, non entis appellatione terram significans; fortasse, ut D. Thomas annotavit, quia ignis inter omnia elementa plus de forma, & activitate; terra verò minus obtinet. Cum ergo aër sit ens, terra non ens, dicetur, inquit Aristot. aër simpliciter gigni, juxta priorem considerationem generationis simpliciter; non autem terra. Quoniam autem Arist. exemplum hoc non ex suo sensu protulit: nec enim putabat terram esse non ens, seu quasi non ens, & communem cum accidentibus appellationem sortiri; sed id ex Parmenidis dogmate pronuntiavit; ait se duntaxat modum quæsiisse ad explicandam sententiam, sive in re subjecta ita accidat, sive non, cum in exemplis non sit requirenda veritas.

De alio Parmenidis dogmate lege Arist. lib. 1. Phys. c. 1. t. 6.

o *Altero materiæ qualitate*] Hic ponit secundum modum generationis simpliciter, in quo non jam comparat substantiam cum accidente, sed unam substantiam cum alia, docetque juxta hunc modum gigni secundum quid substantiam minus perfectam; simpliciter verò eam, quæ præstantior

Secundus modus generationis simpliciter.

tior

tior est, differtque ab alia per qualitatem & conditionem materiæ, id est, per differentiam naturæ nobiliorem. Quo pacto se habet ignis comparatione terræ. Nam terræ, inquit, differentia frigus est: ignis autem calor: at frigus privatio quædam est, calor verò habitus. Ex quo sequitur aerem excellentioris esse naturæ, quam terram; cum per nobiliorem differentiam constituatur. Duo hoc loco advertenda sunt cum D. Thoma. Alterum est, cur Aristoteles frigus privationem vocat; cum revera sit qualitas positiva, ut progressu hujus operis ostendemus. Alterum, cur calorem & frigus appellat differentias ignis & terræ. Ad primum dicendum, cum species sint quasi numeri, teste Aristotele lib. 8. Metaph. c. 3. text. 10. semper è duabus speciebus sub eodem genere contentis unam esse altera perfectiorem; atque ita minus perfectam habere quodammodo privationem perfectionis alterius. Quo fit ut illa habitus, hæc privationis modum obtineat. Hinc est ergo, quod Aristoteles frigiditatem, quia imperfectior est calore, & ambo sub qualitate continentur, privationem vocavit. Ad secundum respondet D. Thomas, quia differentiæ substantiales elementorum ignotæ sunt, ideo Aristotelem eas per calidum & frigidum, quæ accidentariæ, sed omnibus notæ habentur, indicare voluisse: quod Philosophi non infrequenter faciunt. Sed hac de re uberius, cum de elementorum formis disputabimus.

Dubium 1. Dubium 2. Solut. 1. Lege Arist. lib. 10 Met. c. 7. t. 16. & lib. 3. de cælo t. 31. c. 5. & lib. 2. de gen. c. 1. t. 31. Solut. 2.

Text. 19.

Δοκεῖ δὲ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς, τῷ αἰσθητῷ καὶ μὴ αἰσθητῷ διαφέρειν. ὅταν μὲν γὰρ εἰς αἰσθητὴν μεταβάλλῃ ὕλην, γίνεσθαί φασιν· ὅταν δ᾽ εἰς ἀφανῆ, φθείρεσθαι· τὸ γὰρ ὂν καὶ τὸ μὴ ὂν τῷ αἰσθάνεσθαι, καὶ τῷ μὴ αἰσθάνεσθαι διορίζουσιν. ὥσπερ τὸ μὲν ἐπιστητὸν ὄν, τὸ δ᾽ ἄγνωστον μὴ ὄν· ἡ γὰρ αἴσθησις ἐπιστήμης ἔχει δύναμιν. καθάπερ οὖν αὐτοὶ τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ τῷ δύνασθαι καὶ ζῆν, καὶ εἶναι νομίζουσιν, οὕτω καὶ τὰ πράγματα, τρόπον τινὰ διώκοντες τἀληθές, αὐτὸ δὲ λέγοντες οὐκ ἀληθές.

p At plerisque videtur illa potius sensibili & insensibili differre. Nam cum ad sensibilem materiam mutatio fit, tum gigni quippiam ajunt: cum ad eam, quæ sub sensum non cadit, corrumpi. Quandoquidem ens & non ens sentiendo, & non sentiendo definiunt: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt; quod sciri non solet, non ens quippe cum sensus ipse, scientiæ vim obtineat. Igitur hi ut res ipsas vivere, quia sentiant, aut sentire possint, ita easdem esse, quia sub sensum cadant, arbitrantur, veritatem modo quodam sectantes, sed hoc falsò dicentes.

Συμβαίνει δὴ κατὰ δόξαν, καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἄλλως, καὶ τὸ γίνεσθαί τι ἁπλῶς καὶ τὸ φθείρεσθαι· πνεῦμα γὰρ καὶ ἀὴρ, κατὰ μὲν τὴν αἴσθησιν ἧττόν ἐστι. διὸ καὶ τὰ φθειρόμενα ἁπλῶς, τῇ εἰς ταῦτα μεταβολῇ φθείρεσθαι λέγουσι· γίνεσθαι δ᾽ ὅταν εἰς ἁπτὸν καὶ εἰς γῆν μεταβάλλῃ· κατὰ ἀλήθειαν δὲ μᾶλλον τόδε τι καὶ εἶδος ταῦτα τῆς γῆς.

q Itaque generari quippiam simpliciter, atque corrumpi, juxta opinionem alio atque veritatem accidit modo. Nam spiritus & aer sensu quidem, minus sunt, & proinde illa, quæ simpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt: atque generari, cum in rem tangibilem, terramque mutantur. Revera verò hoc aliquid & species magis sunt, quam ipsa terra.

Text. 20.

Τοῦ μὲν οὖν εἶναι, τὴν μὲν ἁπλῆν γένεσιν φθορὰν οὖσάν τινος, τὴν δὲ φθορὰν τὴν ἁπλῆν γένεσιν οὖσάν τινος, εἴρηται τὸ αἴτιον· διὰ γὰρ τὸ τὴν ὕλην διαφέρειν, ἢ τῷ τὴν οὐσίαν εἶναι, ἢ τῷ μή, ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον τὴν δὲ μή. ἢ τῷ τὴν μὲν μᾶλλον αἰσθητὴν εἶναι τὴν ὕλην, ἐξ ἧς καὶ εἰς ἥν, τὴν δὲ ἧττον εἶναι.

r Cur igitur sit, aut non sit simplex generatio, quæ eadem alicujus corruptio est, & corruptio simplex quæ eadem generatio alicujus est, causam diximus. Nam id ob materiæ discrimen evenit: nempe aut quod ea substantia sit, vel non sit: aut quod hæc magis, illa minus: & non, quia materia, ex qua mutatio venit, & ad quam proficiscitur, alia magis, alia minus sensu percipi queat.

Εὖθε, τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι λέγεσθαι, τὰ δὲ τι μόνον, μὴ τῇ ἐξ ἀλλήλων γενέσει, καθ᾽ ὃν εἴπομεν νῦν τρόπον· νῦν μὲν γὰρ τοσοῦτον διώρισται, τί δή ποτε πάσης γενέσεως φθορᾶς οὔσης ἄλλου, καὶ πάσης φθορᾶς οὔσης ἑτέρου τινὸς γενέσεως, οὐχ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὸ γίνεσθαί τε καὶ τὸ φθείρεσθαι, τοῖς εἰς ἄλληλα μεταβάλλουσι. τὸ δ᾽ ὕστερον εἰρημένον, οὐ τοῦτο διαπορεῖ· ἀλλὰ τί δή ποτε τὸ μανθάνον μὲν οὐ λέγεται ἁπλῶς γίνεσθαι, ἀλλὰ γίνεσθαι ἐπιστῆμον· τὸ δὲ φυόμενον, γίνεσθαι. ταῦτα δὲ διώρισται ταῖς κατηγορίαις· τὰ μὲν γὰρ, τόδε τί σημαίνει, τὰ τοιόνδε, τὰ δὲ ποσόν. ὅσα οὖν μὴ οὐσίαν σημαίνει, οὐ λέγεται, ἁπλῶς, ἀλλά τι γίνεσθαι.

s Dicuntur autem quædam simpliciter, quædam solum aliquid fieri: non ob mutuam generationem, sed juxta eum, quem nuper diximus, modum. Nam cum tantum nuper definitum, determinatumque fuit, cur nam cum omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cujuspiam alius generatio, tam oriri, quam interire, non similiter tribuamus hisce, quæ in sese vicissim mutari solent. At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minimè in quæstionem revocat: sed quamobrem quod discit, non simpliciter fieri, sed fieri sciens, quod verò nascitur, fieri dicatur. Hæc autem prædicamentis distincta sunt. Nam alia substantiam, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quæcunque igitur substantiam non significant, ea non simpliciter, sed quippiam fieri dicuntur.

p *At plerisque videtur* Subiicit tertium modum, secundum quem arbitrabantur nonnulli simpliciter gigni, quæ sensibus magis conspicua sunt. Quorum ratio fuit, quia sensuum judicio omnia æstimabant, nec putabant esse ens, nisi quod caderet sub sensum, quem nequaquam ab intelligentia distin-

distinguebant. Vnde etiam quod scibile foret, id tantum ens esse prædicabant; quod aliter se haberet, ens esse inficiebantur. Quin & eorum error eo usque extendebatur, ut sicuti credebant animalia vivere, quod actu sentiant, aut sentire queant; ita crederent res esse, quia sentiuntur, aut sentiri possunt.

Tertius modus generationis simpliciter. Veterum Philosophorum error.

q *Itaque generat quippiam*] Comparat tertium modum cum secundo, docens aliter dici rem generari & corrumpi simpliciter iuxta opinionem tertii modi, aliter quoad rem ipsam, ut in secundo modo explicatur.

r *Cur igitur fit*] Summatim colligit quæ in superioribus conclusit, aiens etsi generatio unius sit corruptio alterius: & unius corruptio, alterius generatio: quædam tamen dici simpliciter generari, aut corrumpi: quædam non, ob materiæ differentiam, id est, ob diversitatem rerum, quæ generationem, & interitum subeunt. Quædam enim sunt absolutè entia, quædam non: itemque alia plus, alia minus obtinent dignitatis, &c.

Cur quædam dicantur generari simpliciter alia non.

s *Dicuntur autem quædam*] Docuerat cur eorum, quæ ex se mutuo generantur, & intereunt, quædam simpliciter, quædam secundum quid gigni, & occidere dicantur: hic eiusdem rei causam reddit in iis, quæ non gignuntur ex se invicem, neque in se mutuo abeunt. Quo modo affecta sunt aer & scientia: nec enim generatio aeris est corruptio scientiæ, neque è converso. Ait ergo in iis causam discriminis esse; quod rerum quædam spectant ad categoriam substantiæ; aliæ ad categorias accidentium, substantia verò ut est ens simpliciter, ita simpliciter, atque absolute generari dicitur: contra verò accidentia, ut non nisi secundum quid entia appellantur, ita non absolutè, sed secundum quid gigni perhibentur.

Cur accidentia dicantur gigni secundum quid.

Οὐ μὴν ἀλλ' ὁμοίως ἐν πᾶσι γένεσις μὲν κατὰ τὴν ἑτέραν συστοιχίαν λέγεται. οἷον ἐν μὲν οὐσίᾳ ἐὰν πῦρ, ἀλλ' οὐκ ἐὰν γῆ. ἐν δὲ τῷ ποιῷ, ἐὰν ἐπιστῆμον, ἀλλ' οὐχ ὅταν ἀνεπιστῆμον· περὶ μὲν οὖν τοῦ τὰ μὲν ἁπλῶς γίνεσθαι, τὰ δὲ μή, καὶ ὅλως, καὶ ἐν ταῖς οὐσίαις αὐταῖς, εἴρηται· καὶ διότι τοῦ δὲ γένεσιν εἶναι συνεχῶς αἰτία ὡς ὕλη τὸ ὑποκείμενον, ὅτι μεταβλητικὸν εἰς τἀναντία, καὶ ἔστιν ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ ἐπὶ τῶν οὐσιῶν ἄλλου φθορά, καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ ἄλλου γένεσις.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀπορῆσαι δεῖ διὰ τί γίνεται ἀεὶ ἀπολλυμένων. ὥσπερ γὰρ καὶ τὸ φθείρεσθαι ἁπλῶς φασιν, ὅταν εἰς ἀναίσθητον ἔλθῃ καὶ τὸ μὴ ὄν, ὁμοίως καὶ γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος φασὶν ὅταν ἐξ ἀναισθήτου, εἴτ' οὖν ὄντος τινὸς τοῦ ὑποκειμένου, εἴτε μή, γίνεται ἐκ μὴ ὄντος. ὥσθ' ὁμοίως καὶ γίνεται ἐκ μὴ ὄντος καὶ φθείρεται εἰς τὸ μὴ ὄν. εἰκότως οὖν οὐχ ὑπολείπει. ἡ γὰρ γένεσις, φθορὰ τοῦ μὴ ὄντος, ἡ δὲ φθορὰ γένεσις τοῦ μὴ ὄντος.

t *Verum enimverò in omnibus generatio simpliciter iuxta ea, quæ in altera sunt serie, dicitur, ut substantia si ignis fiat, sed non si terra & in qualitate, si scium, sed non inscium. Quod igitur quædam simpliciter oriantur, quædam non, etiam omnino in ipsis substantiis dictum est, & quod ut generatio continuè sit, causa ut materia id quod subiicitur, est: quia in contraria mutatiuum est, atque in substantiis semper unius generatio, alterius est corruptio, & unius corruptio generatio alterius.*

u *At verò nec dubitasse convenit, quam ob causam corruptis quibusdam semper generatio fiat. Nam ut corrumpi simpliciter quippiam dicunt, cum illud ad insensibile & id, quod haud est, proficiscitur; sic & ortum subire ex eo, quod haud est, cum ex insensibili fit. Sive igitur subiecto quopiam existente, sive non, ex eo fit, quod haud est. Quare simili modo & ex eo quod haud est generatur, & in id, quod haud est, corrumpitur. Meritò igitur generatio non deficit, quippe cum generatio corruptio sit eius, quod haud est, atque corruptio generatio eius quod haud est.*

Text. 21.

t *Verum enimverò*] Tametsi quælibet substantia cum accidentibus comparata simpliciter generari, & interire dicenda sit: addit tamen Aristoteles, si eæ, quæ priores sunt, cum deterioribus conferantur, illas simpliciter, has secundum quid gigni & occidere dicendas esse: Immo & in ipsis accidentibus consimilem varietatem dari posse, ita ut accessu nobilioris qualitatis dicatur quis simpliciter gigni, v. c. cum scientiam comparat, adventu autem minus nobilis, interire, ut cum errorem acquirit.

u *At verò nec dubitasse*] Compertum iam esse inquit, cur ex uno corrupto semper aliud gignatur, videlicet, quia generatio omnis est progressio à non esse ad esse (ut patet etiam ex eorum opinione, qui volunt tunc generari quidpiam, cum ex insensibili, quod putant esse non ens, fit sensibile, quod duntaxat entis nomine comprehendunt) corruptio autem est progressio ab esse ad non esse. Vnde fit ut terminus ad quem interitus, sit terminus à quo generationis; & terminus ad quem generationis, terminus à quo interitus: proindeque ut rata ac firma lege post unius dissolutionem, alterius ortus existat. Hic adverte terminum ad quem interitus non esse terminum à quo per se generationis: sed per comitantiam duntaxat. Nam cum v. c. aere ignis producitur, & aer interit, terminus ad quem corruptionis aeris, est non esse aeris; terminus autem à quo per se generationis ignis, est non esse ignis, seu privato formæ ignis; non autem non esse aeris, seu privatio formæ

Quo pacto terminus ad quem corruptionis sit terminus à quo generationis.

 aeris,

aeris, siquidem tunc aliquid dicitur generari, cum tendit à non esse sui, utcunque se habeat esse alterius. Eatenus ergo terminus à quo generationis, quatenus ut v. c. ignis ex aere generetur, oportet, aerem corrumpi, atque ita post non esse aeris subsequi generationem ignis. Terminus verò ad quem generationis est terminus à quo per se corruptionis, non quidem rei, quæ in eodem instanti corrumpitur, ut planum est, sed corruptionis postea futuræ, nimirum eius, quam ignis subibit: quandoquidem corruptio ignis tendit ab esse ignis ad non esse eiusdem.

Text.22.

Ἀλλὰ τοῦτο τὸ μὴ ὂν ἁπλῶς, ἀπορήσειε τις, πότερον τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ἐστὶν, οἷον γῆ, καὶ τὸ βαρὺ μὴ ὄν, πῦρ δὲ καὶ τὸ κοῦφον τὸ ὄν, ἢ οὔ· ἀλλ' ἔστι καὶ γῆ τὸ ὄν· τὸ δὲ μὴ ὂν, ὕλη τῆς γῆς· καὶ πυρὸς ὡσαύτως. καὶ ἆρά γε ἑτέρα ἑκατέρου ἡ ὕλη, ἢ οὐκ ἂν γίνοιτο ἐξ ἀλλήλων, οὐδ' ἐναντίων. τούτοις γὰρ ὑπάρχει τἀναντία, πυρὶ, γῇ, ὕδατι, ἀέρι. ἢ ἔστι μὲν ὡς ἡ αὐτὴ, ἔστι δ' ὡς ἑτέρα; ὃ μὲν γὰρ ποτὲ ὂν, ὑπόκειται τὸ αὐτὸ, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό· περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

x *Sed quaeret aliquis, utrum hoc ipsum, quod simpliciter non est, è contrariis sit alterum: verbi causa, utrum non ens sit terra & id quod grave est, ens verò ignis, & quod leve est, an non; sed ens terra, non ens verò terra materies, atque ignis similiter? & utrum materies* z *utriusq; diversa sit, an nec ex sese mutuo fierent, nec ex contrariis: nam hisce igni, inquam terra aqua & aeri contraria insunt. An partim est eadem, partim diversa. Quod enim aliquando eum sit, subiici solet, est idem; at ratio non item eadem est. Sed de hisce hactenus.*

Dubitatio. x *Sed quaeret aliquis*] Quoniam generatio, ut dictum fuit, est ex non ente; dubitationem excitat, quidnam illud sit, num aliquod contrariorum, v. g. num terra, & grave sit non ens, uti posuit Parmenides, ignis autem, & leve sit ens. Respondetque non ita rem habere: siquidem terra est

Solutio. ens, & gignitur, dum materia recipit formam, qua in actu constituitur. Potius ergo non ens est ipsa terræ & ignis materia. Quæ tamen non est per se non ens, ut ajebat Plato, sed non ens per accidens ratione privationis, cui adjungitur, ut constat ex lib. 1. phys. cap. 9. text. 79. Dicitur autem res fieri ex contrario, quia fit ex materia habente privationem formæ advenientis, & quia forma adveniens, cum abeuntem appellat, aliquo modo illi opposita est.

Dubitatio. z *Et utrum materies utriusque*] Aliam movet quæstionem, videlicet, num eadem sit rei intereuntis, & rei, quæ gignitur, materia, an diversa. Respondet, partim esse eandem, partim diversam: eandem re, diversam ratione. Nam quod re eadem sit, ex eo convincitur, quia alioqui cum ex aere ignis, ex igni aer generatur, non dicerentur hæc duo elementa fieri ex se mutuo, neque è contrariis

Solutio. oriri. Non enim ex se invicem fiunt, quæ communem materiam non habent, neque contraria cen-

Contraria circa idem. sentur, quæ non versantur circa idem subjectum. Esse tamen istiusmodi materiam ratione diversam, inde patet, quia aliter est disposita, aliterque se habet secundum accidentia, dum est sub una forma, aliter dum est sub alia.

ΚΕΦ. δ.

Περὶ δὲ γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως, λέγωμεν τί διαφέρουσι. φαμὲν γὰρ ἑτέρας εἶναι ταύτας τὰς μεταβολὰς ἀλλήλων· ἐπεὶ οὖν ἐστί τι τὸ ὑποκείμενον καὶ ἕτερον τὸ πάθος ὃ κατὰ τοῦ ὑποκειμένου λέγεσθαι πέφυκε, καὶ ἔστι μεταβολὴ ἑκατέρου τούτων.

Ἀλλοίωσις μέν ἐστιν, ὅταν, ὑπομένοντος, τοῦ ὑποκειμένου, αἰσθητοῦ ὄντος μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὐτοῦ πάθεσιν, ἢ ἐναντίοις οὖσιν, ἢ μεταξύ. οἷον τὸ σῶμα ὑγιαίνει καὶ πάλιν κάμνει, ὑπομένον γε ταὐτό· καὶ ὁ χαλκὸς στρογγύλος, ὁτὲ δὲ γωνιοειδὴς ὁ αὐτός γε ὤν.

Ὅταν δὲ ὅλον μεταβάλλῃ, μὴ ὑπομένοντος αἰσθητοῦ τινος, ὡς ὑποκειμένου τοῦ αὐτοῦ· ἀλλ' οἷον ἐκ τῆς γονῆς αἷμα πάσης, ἢ ἐξ ὕδατος ἀὴρ, ἢ ἐξ ἀέρος παντὸς ὕδωρ, γένεσις ἤδη τὸ τοιοῦτον, τοῦ δὲ φθορά.

CAP. IV.

a *De generatione autem atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum. Nam hasce mutationes inter sese diversas esse, dicimus, cum igitur subjectum quippiam sit, & affectio atq; qualitas, qua de subjecto nata est dici, ab eodem diversa sit; sitq; utriusque horum mutatio.*

b *Alteratio sanè est, quando sensibile subiectum permanens in suis mutatur affectibus, qui aut contrarii, aut inter contrarios medii sunt sicut corpus idem permanens, vicissim modo sanum, modo ægrum est: atque æs, quanquam idem, aliàs teres, atq; rotundum est, aliàs anguli speciem præ se fert.*

c *At cum totum mutatur, nec sensibile quicquam, ut subiectum, idem permanet, sed perinde evenit, ut cum ex toto semine sanguis, aut ex tota aqua aer, aut ex aere toto aqua fit, iam quod est tale, generatio huius est, & illius corruptio.*

CAPITIS QVARTI EXPLANATIO.

Text.23. a **D**E *generatione*] Postquam statuit dandam esse generationem simplicem, nunc, quid ea sit, & quo pacto à cæteris mutationibus differat, explicaturus, docet inprimis, quidnam inter eam alterationem sit discriminis. Istud verò primum constare inquit, substantiam & accidentia non

non idem esse,quandoquidem substantia subiectum est, cui accidentia inhærent : accidentia verò sunt,quæ accessu suo & recessu variè rem afficiunt. Sumit quoque ex superiori capite dandam esse non solum accidentium,sed etiam substantiam generationem mutationemve.

b *Alteratio sane est* Docet tunc esse alterationem,cum re integra eodemque sensili subiecto manente penes contrarias mediasve qualitates mutatio fit,v. g. cum idem corpus nunc calet,nunc friget,nunc cæruleo,nunc puniceo colore imbuitur Aristoteles pro exemplis qualitatum , ad quas fit alteratio,affert sanitatem,ægritudinem & figuram,quia idem animal modo sanum est, modo ægrum : idem corpus nunc rotundam,nunc angularem figuram obtinet. Contra hæc obiicit D. Thomas , quod sanitas & ægritudo pertinent ad primam speciem qualitatis , figura ad quartam : Aristoteles autem in Physicis decrevit , neque ad primam , neque ad quartam speciem qualitatis, sed ad tertiam duntaxat dari per se alterationem. Quare non videri istiusmodi exempla ad rem propositam facere. Occurrit Divus Thomas alterationem primo & per se in solis tertiæ speciei qualitatibus versari : per accidens autem interventu aliarum qualitatum inveniri etiam alterationem in aliis speciebus , ut cum per alterationem calidi & frigidi mutatur animal è sanitate in ægritudinem, aut è converso : & cum per alterationem mollitudinis,& duritiæ novam accipit figuram. Nobis tamen hæc solutio non placet. Primum,quia sanitas & ægritudo per se quidem in nulla categoria constitui possunt,cum non sint unum quid,sed collectio multorum entium , nimirum quatuor primarum qualitatum. Reductivæ verò non in prima specie qualitatis , cum sint qualitates subiectæ sensibus,sed in tertia collocari debent,ut suo loco plenius ac planius dicemus. Præterea existimandum non est,interventu seu merito quatuor primarum qualitatum dari alterationem ad sanitatem & ægritudinem,tanquam ad rem ab ipsis qualitatibus distinctam , cum sanitas nihil aliud sit,quàm calor,frigus , siccitas,humor cum certa proportione ad naturam subiecti, similiterque ægritudo non sit aliud,quam eædem qualitates cum defectu illius proportionis seu convenientiæ. Quare dicendum potius est cum ad quatuor primas qualitates , in quibus sanitas & ægritudo consistit,alteratio per se detur,dari etiam posse alterationem non per accidens, ut Div. Thomas vult , sed per se ad sanitatem & ægritudinem (quamvis hæc non terminetur per se ad relationem proportionis & convenientiæ , quam sanitas adiunctam habet , neque ad defectum talis convenientiæ, quæ ægritudinem comitatur) proindèque exemplum sanitatis & ægritudinis,quod Aristoteles attulit,non esse à re proposita alienum.

Alteratio quid.

Obiectio.

Solutio D. Thomæ.

Non placet.

Vera solutio.

Quod ad figuras attinet , etsi inficiandum non sit resultare eas interdum post alterationem terminatam per se ad alias qualitates : expeditior tamen & communior responsio ad obiectionem D. Thomæ erit , si dicamus in exemplis non requiri veritatem. Nam quod ad figuras non sit per se alteratio,vel ex eo constat (ut rationes alias omittamus,de quibus lib. 7. Physic. c. 3. quæst. 1.) quia ut Arist. diserte docuit,omnis alteratio est ad qualitates extremas,vel medias, hoc est,quæ vel sint duo extrema contraria , ut calor & frigus , albedo & nigredo ; vel media inter duo extrema , ut color cæruleus & puniceus : in figuris autem contrarietas non datur. Posuit tamen Aristoteles hic exemplorum loco figuras,quia in iis magis conspicuum erat fieri variationem permanente subiecto.

Ad figuras non est per se alteratio.

c *At cum totum mutatur*] Tunc generationem dari inquit,similiterque corruptionem,cum res tota sic mutatur,ut subiectum sensibile,quod antea erat,non supersit : veluti cum ex aere ignis fit. Hinc colligunt interpretes tam generationis quam corruptionis definitionem. Vtraque enim est mutatio totius nullo subiecto sensibili manente. At quod utramque voluerit Aristoteles hoc loco definire , inde patet , quia initio huius libri promisit explicaturum se , quid esset generatio & corruptio ; quod lib. 2. c. 1. text. 1. explicatum à se inquit ; id autem non alibi, quam hoc loco præstitit. Sed de tota hac materia separati quæstionibus disseremus.

Definitio generationis,& corruptionis.

Μάλιστα δὲ, ἂν ἡ μεταβολὴ γίνηται ἐξ ἀναισθήτου εἰς αἰσθητὸν ἢ ἁφῇ ἢ πάσαις ταῖς αἰσθήσεσιν. οἷον ὅταν ὕδωρ γένηται, ἢ φθαρῇ εἰς ἀέρα· ὁ γὰρ ἀὴρ ἐπιεικῶς ἀναίσθητον.

Ἐν δὲ τούτοις ἄν τι ὑπομένῃ πάθος τὸ αὐτὸ ἐναντιώσεως ἐν τῷ γινομένῳ καὶ ἐν τῷ φθαρέντι, οἷον ὅταν ἐξ ἀέρος ὕδωρ, εἰ ἄμφω διαφανῆ ἢ ψυχρά, οὐ δεῖ τούτου θάτερον πάθος εἶναι εἰς ὃ μεταβάλλει. εἰ δὲ μή, ἔσται ἀλλοίωσις· οἷον ὁ μουσικὸς ἄνθρωπος ἐφθάρη, ἄνθρωπος δὲ ἄμουσος ἐγένετο, ὁ δ᾽ ἄνθρωπος ὑπομένει τὸ αὐτό. εἰ μὲν οὖν τούτου μὴ πάθος ἦν καθ᾽ αὑτὸ ἡ μουσικὴ καὶ ἡ ἀμουσία, τοῦ μὲν γένεσις ἂν ἦν, τοῦ

d *Et maximè si ex insensibili ad id quod aut tactu, aut sensibus universis sensibile est, mutatio fiat, aut contra ; ut cum ex aere gignitur aqua, aut eadem in aerem corrumpitur ; etenim aer propemodum insensibilis est.*

Text. 24.

e *Cæterum in hisce si qua è contrarietate affectio eadem remaneat in eo quod ortum est , qua prius in eo, quod interiit, erat, ceu si cum ex aere fit aqua, aeris perspicuitas, aut frigus in aqua remaneat: affectionum alterutram eius esse, in quod mutatio fiat, minimè oportet. Sin minus erit alteratio. v. c. musicus homo corrumpitur, & homo non musicus gignitur, homo verò idē perseverat Si ergo musica atq; musicæ vacuitas non esset affectio per se hominis, generatio-*

δὲ φθορά. διὸ ἀνθρώπου μὲν ταῦτα πάθη, ἀνθρώπου δὲ μουσικοῦ, καὶ ἀνθρώπου ἀμούσου γένεσις καὶ φθορά. νῦν δὲ πάθος τοῦτο τοῦ ὑπομένοντος. διὸ ἀλλοίωσις τὰ τοιαῦτα.

ὅταν μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσὸν ᾖ ἡ μεταβολὴ τῆς ἐναντιώσεως, αὔξησις καὶ φθίσις· ὅταν δὲ κατὰ τόπον φορά· ὅταν δὲ κατὰ πάθος καὶ τὸ ποιὸν, ἀλλοίωσις· ὅταν δὲ μηδὲν ὑπομένῃ, οὗ θάτερον πάθος ἢ συμβεβηκὸς ὅλως, γένεσις· τὸ δὲ, φθορά. ἔστι δὲ ὕλη, μάλιστα μὲν καὶ κυρίως τὸ ὑποκείμενον γενέσεως καὶ φθορᾶς δεκτικόν· τρόπον δέ τινα καὶ τὸ ταῖς ἄλλαις μεταβολαῖς, ὅτι πάντα δεκτικὰ τὰ ὑποκείμενα ἐναντιώσεών τινων. περὶ μὲν οὖν γενέσεως καὶ φθορᾶς, εἴτε ἔστιν, εἴτε μὴ, καὶ πῶς ἔστι καὶ περὶ ἀλλοιώσεως, τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον.

ratio profecto foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæ hominis affectiones sunt, hominis verò musici hominisque non musici generatio atq; corruptio. Nunc autem id eius, quod permanet, affectus est. Proinde circa ea, quæ eiusmodi sunt, alteratio existit.

f *Cum igitur contrarietatis mutatio in quantitate est, accretio est atque decretio, cum in loco, latio, cum in affectu atque qualitate, alteratio. At cum id non remanet in quo affectuum alter, aut omnino accidens existit, tum generatio unius est & alterius corruptio. Porro subiectum ortus & interitus susceptivum maximè quidem ac propriè materies est, quodam autem modo & id quoque, quod ceteris aliis mutationibus subiici solet, propterea quod subiecta omnia quarundam contrarietatum susceptiva sunt. De generatione igitur & corruptione, sit nec ne, & quo pacto est, item de alteratione hoc modo sit definitum atque determinatum.*

d *Et maximè si ex insensibili*] Substantiæ mutationem maximè conspicuum esse ait, cum ex insensibili insensibile, aut è converso, mutatio fit, hoc est, cum subiectum quod interit, vel quod denuo gignitur, magis minusve sensus movet. Veluti cum terra, quæ & sub aspectum cadit, & ob insignem frigiditatem magis sentitur, ex aere generatur, aut contra aër ex terra.

Dubitatio.

e *Ceterum in hisce*] Non consentiunt interpretes in explicatione huius loci. Videtur tamen Aristoteles dubitationem quandam in eo removere. Etenim cum dixisset in generatione mutari totum, in alteratione qualitates: ambigeret quispiam, an in generatione totum duntaxat mutaretur, & non qualitates, quemadmodum in alteratione qualitates mutantur, non verò totum.

Solutio.

Respondet, cum qualitas est communis genito & corrupto, non oportere illam mutari in oppositum, ut si aqua in aërem convertatur, aut contra: quia utrique humiditas & frigus conveniunt; non oportet istiusmodi affectiones deperire, aut in contrarias mutari. Num velit hoc loco Aristoteles eandem numero, an eandem specie duntaxat affectionem, quæ fuit in re corrupta, manere in re genita, separatim disserendum à nobis erit, cum in quæstionem vocabimus, utrum in interitu cuiusque rei fiat usque ad materiam primam resolutio.

Discrimen inter generationem & alias mutationes Physicas.

f *Cum igitur contrarietatis*] Duplex ponit discrimen inter generationem aliasque mutationes physicas, quorum alterum à termino ad quem, alterum à subiecto desumitur. Primum est, quod terminus accretionis & decretionis sit maior & minor quantitas: lationis locus, sive ubi; alterationis qualitas: generationis verò sit id, cuius accessu tota substantia mutari dicitur, id est, forma substantialis. Secundum est, quod subiectum generationis sit materia prima in suo proprio significatu, aliarum autem mutationum sit materia impropriè sumpta.

QVAESTIO I.

QUID SIT ALTERATIO, ET quo pacto ad generationem sese habeat.

EXPLICATVR ALTERATIOnis definitio.

Vt 6. Top. c. 5. & 2. Elench. c. 2.

SAEpe admonet Philosophus, ei, qui inveniendæ aut illustrandæ veritatis studio disputat, declinandam esse, quasi scoplos, vocabulorum ambiguitatem, quod nullus sit frequentior Sophistis locus, magnaque hinc pars errorum existat in omni disciplina: videlicet quia, teste Platone in Cratylo, & D. Augustino libr. 6. de quantitate animæ, c. 32. ut rerum, ita verborum cognatio & similitudo hallucinandi occasio est.

Plato. D. August. Similitudo causa erroris.

Quoniam igitur de alteratione, quæ generationem & interitum præit, disserere statuimus, à multiplicitate & notione verbi ordiemur.

Duplex notio alterationis.

Alteratio, ut constat ex iis, quæ tradita sunt ab Aristotele lib. 7. Phys. c. 2. tex. 12. & lib. 2. de anima, c. 5. tex. 51. & 58. aliisque in locis bifariam sumitur: uno modo secundum laxiorem significatum comprehendentem tam proprias & germanas, quàm improprias & translatitias alterationes; atque ita alterari dicimus elementa non solum dum qualitatibus inter se contrariis immutantur, sed etiam dum solari luce perfunduntur, & animam cum intelligit aut sentit, aliamve eiusmodi affectionem recipit: sicque alterationis nomen usurpavit Arist. 8. Physicæ Auscultationis lib. c. 3. tex. 26. cum scripsit animum opinando imaginandoque alterationis motum subire, sic etiam Plato interdum animi affectus alterationes appellat.

De hac duplici notione alterationis Sim. 2. de arte. 18. D. Tho. in 1. d. 17. q. 2. art. 1. Hen. Gand. quo l. 9. q. 3. l. ad 7. Phys. q. 6. & 7. De hac re Theoph. & Plato apud Simp. lib. 6. Phys. te 32.

Secundò accipitur alteratio minus amplè, magisque ad proprium usum & consuetudinem Philoso-

Philosophorum pro mutatione tantum successiva, quæ fertur in qualitatem subjectam sensibus, contrarium habentem, uti mox enucleatur explicabitur. Hoc posteriori modo de alteratione locutus est Aristoteles 1. lib. de cœlo, c. 3. tex. 20. ubi ostendit, corpus cœleste alteratione vacare, ejusdemque rei esse alterationem & interitum admittere, atq; in eodem sensu disseruit superioribus huiusce libri capitibus de alteratione, è cujus doctrina definitio hæc colligi potest: Alteratio est motus ad qualitatem sensibilem, mediam aut extremam. Exempli gratia, calefactio aquæ est alteratio, quia est motus ad calorem, qui est qualitas sensibilis, hoc est per se movens sensum, & est qualitas extrema, quia calor & frigus sunt duo extrema contraria. Non requiritur tamen ad rationem alterationis, ut semper in alterum contrariorum, extremum tendat: sat enim est, si vel feratur in extremum, ut in calorem: aut albedinem, vel in medium, ut in calorem cœruleum, qui inter candorem & nigredinem medium obtinet. Porro in hac definitione vicem generis habet motus, cætera locum differentiæ. Dicitur motus ad excludendas mutationes instantaneas, & universum quidquid non est motus, seu mutatio continuè facta. Additur ad qualitatem, ut reiiciatur verbi gratia accretio, cujus terminus est quantitas, & alii motus, qui non versantur in qualitatibus. Sensibilem, ut removeantur mutationes continuæ, quibus interdum nonnullæ qualitates sensui nequaquam obnoxiæ augescunt, ut cum quis habitum justitiæ intendit, adhibente voluntate per continuam successionem majorem ac majorem conatum. Quod enim talis acquisitio continua, atque adeo motus, etsi non Physicus, in iis habitibus comparandis dari queat, ostendimus libro 3. Physic. cap. 2. quæst. 1. art. 2. Denique adiicitur, mediam vel extremam, ut secludantur motus, quibus qualitates sensibiles, expertes ta nen contrarietatis, acquiruntur; cujusmodi est illuminatio, qua corpus lucidum aliud corpus illuminat, dum ad ipsum continua latione appropinquat, in eoque lumen continuè auget. Non enim hæc luminis productio alteratio propriè vocatur, quia lumen neque contrarium extremum, neque medium est. Ideo autem sola alteratio hac definitione comprehensa, alteratio propriè censetur; quia illa, cui traditæ in ea conditiones competunt, in solis rebus generationem subeuntibus invenitur. Propria vero alteratio, ut scripsit Aristoteles lib. 7. Physic. cap. 3. text. 16. & cap. 1. hujus libri text. 1. generationis comes est, viaque ad illam. Neque officit, quod non omnem alterationem subsequatur generatio: sat enim est, illam ad hanc naturæ præscripto, atque instituto tanquam ad finem ordinari; adeo ut hac sublata illam funditus tolli necesse sit, docente Aristotele loco proxime citato. Nimirum, ut cæteras omittamus rationes, quia (sicuti idem Aristoteles hoc in lib. c. 7. text. 51. inquit) omne agens nititur sibi passum assimilare, non redditur autem passum perfecte simile, nisi assequatur formam substantialem eandem specie cum forma agentis, si agens univocum sit. Quare cum ejusmodi forma generatione inducatur, consequens est, ut alteratio pro fine habeat generationem, quo dempto cesset: non enim natura media adhibet ad finem impossibilem. Lege Aegidium in interpretatione illius textus ad primum hujus libri cap. Saxoniam, quæst. 3. Marsilium quæst. 4.

Definitio alterationis. — Ejus interpretatio. — Alteratio propria quæ sit.

Quod si quis obiiciat, non omnem alterationem hic definitam ad generationem ordinari, ut patet in dealbatione, aliisque id genus alterationibus, quarum termini colores sunt, qui nihil per se conferunt materiæ ad recipiendam formam. Occurrendum, hujusmodi quoque alterationes suo modo generationem spectare, & si non per se, & ex vi suorum terminorum, sed quatenus eas perpetuo comitatur mutatio circa primas qualitates, generationis opifices ex quarum varia commistione oritur colorum diversitas. At enim quia istiusmodi alterationes non per se generationem spectant, consuevit adhuc strictius sumi alteratio; nimirum pro ea, quæ ad solas primas qualitates tendit, & hæc à Philosophis generationis comes absolute vocatur, diciturque alteratio, quia tendit ad alterum peculiari modo acceptum, per quod videlicet, tanquam per medium itur ad aliud, id est, ad compositum diversæ naturæ, quod est terminus generationis.

Objectio. — Dilutio. — Consule D. Tho. opusc. 37. c. 5. — Lege Arist. lib. 2. hujus op. c. 2. tex. 8.

ARTICULUS II.

QUIBUS REBUS INTER SE alteratio generatioque dissideant?

QUia ad rei, de qua agitur, naturam introspiciendam multum confert observare ejus ab aliis rebus dissimilitudinem iis præsertim, quæ cum ea majorem habent affinitatem & conjunctionem, operæpretium erit, quæ potissimum inter generationem & alterationem discrimina sint, explicare. Differunt igitur primum alteratio & generatio penes terminos, à quibus proficiscuntur: quia terminus à quo alterationis est positivum quid. Nam cum Socrates alterationis motu albescit, è nigro, verbi gratia, efficitur albus: Terminus autem à quo generationis, teste Arist. lib. 1. Phys. cap. 7. text. 58. est aliquid privativum, ignis enim è non igni privativè accepto generatur. Quod item significavit Aristoteles cap. 3. hujus libri text. 11. docens, generationem simpliciter esse,

1. Discrimen. — Aristot.

qua fit ens simpliciter ex non ente simpliciter. Vbi per non ens simpliciter non intelligit negationem totius entis, quod est nihil (quia ex nihilo viribus naturæ nihil fit) sed non ens actu, ut generatio simpliciter dicatur effici ex non ente actu, eiusmodi est materia cum privatione, ut interpretatur D. Thomas.

2. Discrimen.

Differunt secundò ratione terminorum, ad quos tendunt, quia terminus ad quem alterationis est qualitas, generationis verò substantia. Vnde per generationem tribuitur rei genitæ esse simpliciter, per alterationem esse secundum quid: quia nimirum res per substantiam habet esse absolutè, per qualitatem, esse tale, ut esse calidum. Hinc fit, ut generatio longe sit præstantior alteratione, quandoquidem, ut advertit Divus Thomas 1. part. quæst. 45. artic. 1. colligiturque ex iis, qui docuit Aristot. lib. 1. Phys. cap. 1. text. 4. & cap. 41. text. 31. & 48. mutationis excellentia dignitate termini ad quem æstimatur, at substantia dignior est qualitate.

3. Discrimen.

Au. rt. 4. Phy. c. m. 129. Sen. 5. Phys. tex. 8.

Tertiò differunt, quia alteratio est motus, proindeque successionem vendicat: generatio autem non motus est, sed mutatio subita, ut sentit Arist. lib. 5. Phys. c. 1. text. 8. & lib. 6. cap. 5. text. 45. eiusque interpretes tum inibi, tum ad textum 129. libri 4. operis eiusdem, & D. Damascenus in suis Physicis cap. 7. Qua de re in progressu fusius.

4. Discrimen.

Quartò, quia omnem generationem proximè antecedit alteratio. Nam citra opem qualitatum, quibus materia ad novam formam accipiendam præparatur, nihil gigni potest: at non omnem alterationem proximè anteit generatio: quandoquidem licet tempore generationis momentum subsequente res genita alterari queat, non tamen id rata naturæ lex aut necessitas postulat.

5. Discrimen.
D. Thom. de poten. q. 3. a. 2.
Subiectum generationis & alterationis.

Quintò, quia generatio recipitur in nudam materiam, ut in 3. libr. Phys. cap. 1. text. 7. & hoc in lib. cap. 4. text. 24. Aristoteles monuit, ac subiectum alterationis est materia sub actu formæ constituta, quod Aristoteles text. 23. capitis proximè citati vocat subiectum sensibile, aiens alterationem effici eodem subiecto sensibili permanente. Ideo autem huiuscemodi transmutationum id, quod diximus, subiectum est, quia id earum subiectum censeri debet, quod utrique termino subiicitur, & idem manet ab uno extremo ad aliud transfertur, ita verò se habet subiectum sensibile respectu alterationis, & materia prima in se sumpta respectu generationis. Nam cum Socrates ex candido fit pallidus, idem manet per successionem candori & pallori subest, & à candore ad pallorem migrat. Item in generatione sola materia prima sub utroque extremo eadem perseverans à privatio-

Rich. in 4. d. 11. q. circa 1. a rin.

ne ad formam transit; siquidem prioris formæ abscessu omnia vetera accidentia extinguuntur, ut progressu ostendemus. Vbi licet obiter advertere cum Divo Thoma lib. 4. contra gentes cap. 63. mirum discrimen inter transsubstantiationem, quæ fit in mysterio divinæ Eucharistiæ, & inter generationem substantialem: in hac enim manet substantia, nempe materia, & pereunt accidentia: in illa perseverant accidentia panis & vini, & desinit esse eorum substantia.

D. Thomæ observatio.

ARTICVLVS III.

DVBII CVIVSDAM enodatio.

QVæri à quibusdam solet non minus obscura & difficili, quàm curiosa & iucunda investigatione, utrum cum Polypus, Chamæleon, & aliæ quædam animantes rerum, quas attingunt, colores exhibent, veram subeant alterationem, qualem primò huius quæstionis articulo definivimus. Constat inprimis experientia, refertque Aristoteles lib. 9. de hist. anim. cap. 37. Plinius libr. 9. cap. 29. Oppianus lib. 1. Solinus Polyhist. cap. 43. Lucianus in sermone Menelai & Protei, aliique nonnulli, Polypum, cuicunque sepetræ affixerit, eius colorem repræsentare, adeò ut pisces falsa imagine delusos, & ultro se prædoni offerentes deforet, sicuti testatur D. Basilius homilia 7. de mūdi opificio, & D. Ambrosius c. 8. l. 5. Hexameron. Similiter compertum est Chamæleontem reddere colores corporum, quibus insederit ut testatur Plutarchus in Symbosiacis, & in commentario de adulatione & alibi, D. Gregorius Nazianz. prima invectiva in Iulianum, D. August. lib. 11. de Trinit. cap. 2. D. Isidorus lib. 2. Origenes cap. 2. Tertullianus in libr. de Pallio, post Aristot. libr. 2. de histor. anim. cap. 11. & libr. 1. Ethic. ubi ait, si quis à fortuna pendeat, & cum illa subinde mutetur, futurum, ut velut Chamæleon quispiam identidem varietur, nunc felix, nunc miser, & utcunque fors alio atque alio vultu respexerit, ita hunc quoque vultum atque animum mutare.

D. Basilius in orat. 51. de invidia & ira, & in libr. de gentilium lectione.
Aristo eles Plinius Solinus, Lucianus D. Basilius D. Ambrosius Plutarchus D. G. eg. Naz. D. Aug. D. Isidorus. Tertullia us. Item Abulens. ad. 11. Levit. q. 49.

Tarandus etiam (animal id Scytharum est, bovis magnitudine, bifida ungula, ramosis cornibus, ut sino colore, capite cervino simili) ut affirmat Plinius libr. 8. cap. 34. & Solinus Polyhistor. cap. 41. cuicunque rei appropinquarit, concolor ei fit, saxis, fruticis, floribus: denique sui coloris esse non libuit, sed alieni. Porro autem, quod ad Polypum attinet. Plutarchus in libro de causis naturalibus cap. 19. ait, Polypum carnem foraminibus meatibusque compluribus distinctam habere, ideoque de fluxu atomo-

De Tarando Plinius Solinus Plutarchus.

atomorum à marinis saxis ad se attracto reciprocoque, iis corpusculis vestiri, & eorum colore circumquaque perfundi. Hæc ratio minime probanda est. Sapit enim Democriti dogma asserens actionem rerum naturalium fieri per expirationem corporum ab agente, & receptionem eorundem in poris rei, quæ patitur, quod Aristot. hoc in libro à text. 57. usque ad textum 76. confutat. Nam si ita res haberet, extenuarentur & contabescerent corpora, dum vicissim agunt, ac perfectio illa, quam operando obtinent, in eorum incommodum & dispendium perpetuo cederet. Nec satisfacit Plutarchus aiens: illam atomorum emissionem peculiarem habere causam in re subiecta, propterea quod petræ littorales, cum assidua maris alluvie irrigentur ac feriantur, frequenter à se exigua frustula dimittunt. Nec enim verisimile apparet, ea frustula tam brevi tempore sic Polypo aptari, & inhærescere, ut cum mox undique tam concinne vestiant ac pingant, nec eadem alluvie & salo huc illuc fluctuante dilabantur. Adde quod Polypus etiam cum se applicuit præduro saxo, quod eiusmodi defluxiones non admittit, eius colorem refert.

Refellitur opinio Democriti.

Responsio Theophrasti.

Theophrastus causam huius mutationis reiicit in genuinam quandam animalis ignaviam & pavorem. Itaque transmutari Polypum censet eo pacto, quo homines, qui pro varietate perturbationum, metus, aut iræ, v. g. commotis spiritibus hoc aut illo colore afficiuntur. Constat enim Polypum natura meticulosum esse, & trepidum; adeo ut (quod testatur Athenæus) strepitu audito, aut viso piscatore omnino consternetur, nec cedat, aut fuga sibi consulat, ut reliqui faciunt pisces; sed saxis, quæ primò occurrunt, se applicet, & cruribus illiget. Hæc Theophrasti responsio difficultatem minimè soluit. Namque esto Polypus metu decoloretur, & expallescat confluentibus ad infima spiritibus, & sanguine; non tamen causa redditur, cur etiam nulla pavoris causa interveniente colorem mutet pro subiacentium corporum diversitate. Addit Plutarchus in libro, quo disserit, plusne rationis insit aquatilibus bestiis, quàm terrenis, Polypum non trepidatione, sed ex industria sese transformare, & eum colorem quasi vestitum dolo induere; ut hoc stratagemate insidias moliri, prædam agere, non caventibus obrepere, & dolum struentibus fucū facere queat. Quo artificio tantum proficit, tantū comparat alimenti, ut tametsi alioqui stolidus habeatur, utpote qui se urinantium manu facile capi sinat, & ad eam adnatet; ab Aristotele tamen loc. cit. egregius œconomus, ac rei domesticæ administrator appelletur.

Impugnatur.

Polypus rei familiaris prudens.

Quod ad Chamæleontem spectat, Plutarchus proximè citato loco ait, illum ex metu, vicinarum rerum colores assimilare; sed hæc opinio coarguitur ea ratione, qua paulo ante adversus Theophrastum de metu Polypi disseruimus. Divus Augustinus libr. 11. de Trinitate cap. 2. videtur sentire eam mutationem ex imaginatione nasci, quia nimirum Chamæleon, cum totus pene in pulmonem abeat, & plurimo inflentur spiritu, atque adeo ob corporis tenuitatem mutationibus perquam obnoxius sit, colores, quos apprehendit, imaginaturque, sibimet imprimit. Voluntas, inquit, circa imaginem sensui impressam, tantam vim habet, ut si admodum violenta sit, ubi non resistit pigrior, duriorque materies, visibilem speciem, coloremque commutet. Licet videre corpusculum Chamæleontis ad colores, quos videt, facillima conversione variari. Hæc D. Augustinus.

Opinio D. August.

Duo tamen sunt, quæ rationem hanc minus probabilem reddunt. Primum, quod non videatur imaginatio Chamæleontis adeo semper intenta ac vehemens esse in apprehendendis coloribus, ut ad eos corpori imprimendos perpetuo efficax sit: & tamen si quando aliis in rebus imaginationi similes effectus à quibusdam Philosophis tribuuntur, ii non ei semper, sed duntaxat, cùm vehementer intenta est, quantumlibet materia idonea aptaque sit, tribui solent. Deinde Chamæleon non omnes, sed tantum suppositi sibi corporis colores reddit: at fieri potest, ut hos non concipiat, si nimirum alio dirigat aspectum. Item non repræsentat aut vicinos aut distantes, quos in aliis corporibus, quibus non insidet, contuetur: cum tamen hos imaginatrice facultate apprehendat: non est ergo putandum ab imaginatione hos ei colores indi.

Quid igitur statuendum? certè facilius est, quæ alii dicunt impugnare, quàm dicere, quæ alii non impugnent. Illud certum est, quod didicimus narratione eorum, qui Chamæleontem in Africa & Brasilia sæpe viderunt, nempe illum obscurè admodum colores referre, & primò quidem obscurius, subinde maiori perspicuitate, ita ut paulatim in eo peregrinus color eluceat. Deinde advertendum etsi Chamæleon adventitios colores repræsentet; unum tamen vendicate sibi nativum, ac proprium, colori lacertæ similem, qui tanto magis absconditur, quanto illi nitidius apparent. His positis placet nobis ea, quæ videtur esse communior auctorum, qui de hac re disseruerunt, sententia, nimirum tam Polypum, quam Chamæleontem, aliaque similis naturæ, & ingenii animantia colores illos reddere non quod iis reipsa imbuantur, sed quia cùm habeant corpus rarum, & transmeabile, per id tan-

Solutio dubii initio ac propositis.

tanquam per vitrum cernuntur rerum subjacentium colores: qui tamen, hallucinato aspectu, in ipsis animantibus videntur insidere; quemadmodum & vitrum rebus coloratis impositum pingi videtur coloribus, qui per ipsum translucent. Hujus rei argumentum est, quod Chamæleon & Polypus, quod aliis id genus similiter accidit, subjectos duntaxat colores referunt: & Chamæleon quidem tunc potissimum, cum aër inflatur, referente Arist. lib. 2. de hist. anim. cap. 11. videlicet quia tunc quasi aerius, ac magis rarus, & translucidus evadit: sicuti & Polypus, ut testatur etiam Aristot. lib. 4. de hist. anim. cap. 5. dum timore urgetur, quia tunc gelidus coit in præcordia sanguis, & color qui magis transparentiam impediret, evanescit. Hinc intelliges, quod ex Plutarcho superius retulimus, Polypum de industria se transformare mutando colorem ad insidias, verum non esse, cùm ille sive insicietur, sive non, subjecti soli colores perpetuo repræsentet. Nec verò dictis obstat, quod nonnunquam saltem in Chamæleonte seu potius per Chamæleontem, non statim à principio colores distinctè apparent. Potest enim ejus rei causa esse, quod tunc majorem aëris copiam sensim hauriendo, paulatim fiat translucidior, & ad reddendum colorem aptior. Nec item officit quod Chamæleon, teste Arist. 2. de hist. anim. cap. 7. pallescit cum moritur, eundemque in posterum colorem retinet, nec reddit alienos. Id enim propterea accidit, quia ob caloris defectum concrescit in eo sanguis, aliique humores; atque ita amittit diaphaneitatem, qua colores translucebant.

Refellitur solutio Plutarchi.

Quibus ita constitutis, ad dubium, quod hujus disceptationis caput erat, respondemus, prædicta animalia, cū in se ejusmodi colores reipsa minimè recipiant, haudquaquam secundū eos alterari, nec item secundum eorū imagines, quia has non motu, sed instantanea mutatione recipiunt, & ad oculos transfundunt. Nec si talis mutatio successiva foret, alteratio propriè censenda esset, cum alteratio sit inter contraria, & species tam sensiles, quàm intellectiles, omni contrarietate vacent.

QVAESTIO II.

UTRUM ALTERATIO SIT continua, necne.

ARTICVLVS I.

QVI PARTEM NEGATIVAM tueantur, & quibus argumentis.

IN hac controversia advertendum primò duobus modis intelligi posse aliquam mutationem esse continuam. Nimirum vel ratione mobilis, quia in eo per continuum fluxum forma, extenditur: vel ratione formæ, propterea quod ipsa in eadem parte subjecti continuè perficitur, intenditurque, sive ejusmodi intensio fiat secundum accrementa variarum partium, graduumque diversorum ejusdem qualitatis, ut sentit Scotus in 1. sent. distinct. 17. q. 3. D. Bonaventura 2. par. ejusdem distinct. q. 2. Gabriel & Gregorius q. 2. Ochamus q. 6. Major. quæst. 8. aliique nonnulli; sive absque novorum graduum adjectione, accedente duntaxat modo quodam nobiliori, secundum quem eadem qualitas altiores quodammodo radices agat in subjecto, illudque magis actuet, & à potestate evocet; quod appellant intendi per majorem radicationem. Quam sententiam amplexus est D. Thomas tum alibi, tum in prima secundæ quæst. 52. art. 2. Cajetanus eodem loco, Capreolus in 1. distinct. 17. quæst. 2. conclusione 4. Aegidius q. 1. secunda parte. dist. Argentinas ibidem artic. 2. Carthusianus quæst. 2. & alii.

Duplex opinio de modo, quo qualitas intenditur.

Sunt igitur qui opinentur alterationem neutro modo continuam esse, sed tam intensionem quàm extensionem, qualitatis fieri per minima interjectis morulis; exempli causa, cum ignis aquæ applicatur, dari in aqua particulam quandam certæ definitæque magnitudinis igni viciniorem, quæ tota simul attingitur, & perfunditur calore, ita ut in nullam partem ea minorem calor produci queat. Præterea calorem vendicare sibi minimam quandam intensionem, qua ignis neque majorem simul in re patiente efficere valeat. Itaque ex sententia horum Philosophorum postquam ignis aquam attigit, & frigoris repugnantiam aliquanto tempore debellavit, momento quodam nunc remotiore, nunc propinquiore, pro agentis efficacitate, aliisque circumstantiis, producit in aqua primum minimum caloris, idque æquabiliter in tota illa prima & minima extensione. Deinde eo producto tantisper subsistit aqua sub illo minimo; nec ignis aliud mox inducit: sed aquam ulterius disponit, sibique subiicit, donec rursus in alio instanti minimum antea genitum magis perficiat, atque intendat, & novum aliud in alia parte subjecti proximè cohærenti efficiat; sicque per hujusmodi accrementa progreditur alteratio successione quadam; dum generatio unius gradus, sive unius particulæ perfectionis succedit generatio alterius; non tamen continuè, quia mobile sub quolibet minimo aliquantulum quiescit.

Sententiæ negantium alterationem esse modum continuum.

Hæc opinio ita à nobis explicata defenditur è Capreolo in 1. sent. distinct. 17. quæst. 2. art. 2. à Soncinate lib. 8. Metaphys. quæstio 22. à Iavello, & à Ferrariense 8. Physic. quæst. 7. & quibus-

Argum. pro negativa parte.

quibusdam aliis D. Thomæ sectatoribus. Potest autem suaderi in primis quo ad eam partem, quæ asserit alterationem non esse continuam ratione subjecti, hunc in modum: Negari non debet dari minimam qualitatem secundum extensionem; igitur qualitas non diffunditur continuo motu in subjecto. Probatur assumptum multifariè; primum quia forma substantialis est definita versus minimum, ut à nobis in primo Physicæ auscultationis libro ostensum fuit; ergo & forma accidentaria eodem pacto definita erit; cùm utrobique eadem ratio esse videatur. Secundo, quia si non daretur minima qualitas quoad extensionem in instanti producta, sed in qualibet portione quantitatis versus agens esset aliqua pars, quæ priùs successivè fuisset alterata, sequeretur res permanentes non incipere per primum sui esse, cujus oppositum docet Aristoteles 8. Physic. cap. 8. text. 69. Tertio, quia cùm unumquodque sit operationis suæ gratia, teste Aristotele lib. 2. de cœlo cap. 3. text. 17. alienum est à natura gignere aliquid in eo statu, quo operari congruenter nequeat. Cùm igitur qualitates certam quantitatem deposcant ad congruenter operandum, non patietur natura gigni eas in quantumlibet exigua parte subjecti, sed certa ac definita versus minimum. Accedit auctoritas Aristotelis libr. 8. Physicor. cap. 3. text. 23. ubi ait eos, qui rem continue alterari prædicant, rebus perspicuis adversari.

Cap. 4. q. 1.

De medio quoa extensionem lege etiam Aver. lib. 1. Phys. com. 23. Iandunum lib. 6. Phys. q. 11. Ægidium 1. hujus op. q. 25.

Unumquodque est gratia suæ operationis.

Iam verò quoad alteratio nec quoad intensionem graduum continua sit, sed per minima, & per certa momenta discretè fiat, ex eo ostenditur, quia si alteratio hujusmodi continuitate prædita esset, in quolibet momento temporis, quo res alterationem subit, produceretur nova qualitatis particula distincta à prioribus; quare cùm in quolibet tempore infinita sint momenta, sanè peracto motu alterationis qualitas producta infinitos gradus, infinitamque intensionem actu cohiberet. Deinde quia si acquisitio, atque adeo & remissio qualitatis non fieret per certa minima, concedendum esset calorem in infinitum remitti posse contra Aristotelem 6. Physic. cap. 10. text. 93. ajentem in nulla mutatione infinitudinem dari. Consequutio probatur; quia tunc non daretur calor sub tam exigua intensione, quin adhuc sub minori servari posset; atque adeo & in infinitum diminui. Postremo erit, quia ita argumentetur, tota qualitas contraria, quæ jam erat in subjecto, momento gellitur: ergo ea, quæ per alterationem advenit, momento inducitur, proindeque alteratio ratione formæ, quæ acquiritur, nec successiva, nec continua est. Assumptum probatur; quia ex partibus intensivis qualitatis in eadem subjecti portione pari firmitate inhærentibus non est major ratio, cur accessu contrariæ potius hæc, A quàm illa priùs aboleatur, quare simul universæ interibunt, eodemq; puncto temporis tota qualitas contraria subjectum occupabit.

ARTICULUS II.

SOLUTIO QUAESTIONIS.

Verisimilior tamen est, ac magis Peripatetica sententia Gregor. Ariminensis in 1. senten. distinct. 17. quæst. 2. artic. 1. Gabrielis quæst. 4. B & aliorum existimantium, alterationem simpliciter motum continuum esse. Primum, quia si alteratio non fieret nisi per minima discreta, & momentanea, ut adversarii putant, sequeretur contra doctrinam Aristotelis libr. 5. Physic. cap. 1. text. 10. & cap. 2. text. 18. nullam mutationem esse verum motum, imo nec esse mutationem unam; siquidem unus motus est continuus teste eodem Aristotele lib. 3. Phys. c. 2. text. 6. & lib. 6. ejusdem operis cap. 6. text. 59. & lib. 5. Metaphys. tex. 18. & omnis mutatio una requirit unitatem durationis, docente etiam Aristot. 5. Physic. cap. 4. tex. 41. quam unitatem necesse est interposita quiete dissolvi. Secundò, quia si in alteratione detur primum minimum, fas erit designare in ea primum mutatum esse, cujus oppositum asserit Aristoteles libro 6. Physicorum capite 5. tex. 46. Item non ante quodlibet mutatum esse præcedet moveri, contra eundem lib. eodem, cap. 6. tex. 55. Adde quod si hujusmodi D minimum esset æquabili tractu, parique intensione diffusum in priori parte subjecti: sequeretur agentia naturalia non explicare primò suas qualitates per actionem uniformiter difformem: siquidem istiusmodi actionis lex non patitur dari, saltem à principio actionis, in aliqua certa parte rei patientis æqualem intensionem caloris, ut alibi exposuimus.

Argum. pro parte affirmat.

Arist.

C

Præterea quod illa quies, quam inter qualibet duo minima alterationis dari autumant, fictitia sit, ita concluditur. Producat ignis in aqua E primum caloris minimum: tunc quonam modo se habet tempore proximè sequenti? agitne aliquid, an nihil? si nihil, otiatur igitur: cùm tamen nihil ei absit, neque obsit, quo minus agat. Si aliquid, ecquidnam illud est? respondent interim, præparare, ac disponere aquam ad alterum minimum recipiendum. Sed rursum quærimus, num ea præparatio fiat nihil omnino producendo, an producendo aliquam qualitatem, v. g. Si F dent primum, ex eo refelluntur, quia intelligi non potest quo pacto ignis actione transeunte agat in ulteriorem extensionem, quæ nihil adhuc caloris ab igni accepit, & tamen in eam nihil producat. Si posterius, ut quidam comminiscuntur, aientes produci interim ab igni quandam raritatem calori præviam: jam hic multis modis impugnantur. Nam vel ejusmodi raritas continuè gignitur, vel discretè: si continuè, admittunt

Lib. 6. Phys. c. 2. q. 1. a. 2.

Non posse dari quietem inter qualibet duo minima alterationis.

tant continuam alterationem quàm negabant: si discretè, eadem quæstio eademque impugnatio redibit. Deinde, aqua prius calefit, tum interventu caloris in raritatem abit. Non igitur ignis antequam calefaciat, raritatem calori præviam infert. Tertiò, Aqua globo vitreo undique obdurato inclusa tepescit radio Solis, nec tamen rarescit; alioqui globus confestim diffringeretur non valens aquam sub ampliori quantitate continere. Igitur ortum caloris non semper raritatis productio antecedit.

Postremò, cum lucidum corpus motu continuo ad opacum accedit, continuè in eo lucem auget: ergo lux continuo alterationis motu intenditur. Probatur antecedens, quia quodlibet agens, quo patienti fit propinquius, eo in id fortius agit, proindeque magis in eo intendit qualitatem, quam in ipsam transfundit: quare si corpus lucidum continuo motu ad opacum progreditur, pari continuitate lucem intendet. Hoc argumentum (etsi non sit ab alterationibus propriè sumptis, nec enim illuminatio de earum numero est, ut ex iis, quæ superiori quæstione explicata sunt, constat) perurget adversarios, nulli omnino alterationi continuitatem dantes: satisfacere tamen nituntur negando incrementa lucis respondere continuo accessui corporis lucidi ad opacum. Sed non satisfaciunt, cum nullam idoneam afferant rationem, cur si opus lucidum tempore proximè hoc instans sequente est opaco vicinius, & nullo interim impedimento retardatur; cur, inquam, non illico intensiorem gignat lucem: præsertim cum jam hic nullum detur effugium ad raritatem; tum quia traiiciendæ, imprimendæque luci non exigitur prævia raritas: tum quia potest sumi argumentum à Sole comparatione cœlestium sphærarum, quæ recipiendo lucem non rarescunt. Soncinas loco citato adversariæ partis argumentis pressus decernit tandem in fine quæstionis tutiorem fortasse, ac magis compendiariam rationem ad tollendam continuitatem alterationis esse, quod eam natura ipsa qualitatis non ferat; quia cum limitatæ perfectionis sit, nec possit in infinitum dividi, consequens est, ut continuo motu comparari nequeat, sed per intervalla, & discreta instantia. At quam futilis sit hæc responsio, facile apparebit ex argumentorum solutione, qua perspicuum fiet continuitatem motus non rectè arguere infinitudinem formæ, quæ acquiritur.

Responsio adversariorum.

Quæ non satisfacit.

Solutio alia Soncinatis.

Quæ minus placet.

ARTICVLVS III.

DILVVNTVR PRIMI ARTICVLI *argumenta.*

IGigitur ad primum argumentum eorum, quæ probare nitebantur alterationem non esse continuam ex parte subjecti, negandum est antecedens, & ad ejus probationem dicendum, quod 1. libr. Physic. c. 4. q. 1. art. 9. monuimus, non eandem esse rationem in formis substantiarum, & accidentium. namque substantiarum formæ sicuti nobiliores sunt, ita ad sui ortum plus requirunt, atque inter cæteras dispositiones definita egent quantitate: at formæ accidentium, utpote deterioris notæ & conditionis, non eodem pacto se habent: Ad secundum res permanentes, quatenus motu producuntur, cum eo incipere, ac desinere ad eum modum, quem 8. Phys. c. 8. q. 2. art. 2. exposuimus. Quare nihil mirum si qualitas, dum alterationis motu gignitur, non incipiat per primum sui esse, sed per ultimum non esse, ut motus. Ad tertium dic effatum illud, unumquodque est operationis suæ gratia, potissimum intelligi de rebus per se cohærentibus, quibus ut esse per se, ita & agere propriè convenit; minus præcipuè verò de formis accidentariis. Quo fit, ut non multum laboret natura, ne has in eo statu gignere incipiat, in quo mox operari congruenter nequeant. Adde etiam multo plus requirere, quamlibet substantiam ad functiones suas obeundas, quam unumquodque accidens ad suas.

De inceptione rerum permanentium.

Ad locum ad 8. Phys. dicimus nihil cum iis, quæ asseruimus, repugnare: nec enim ibi Arist. negat alterationem esse motum continuum, sed Heraclytum reprehendit, qui veritati palam contradicebat affirmans, omnia in continuo motu esse. Cujus dogmatis meminit etiam Arist. lib. 4. Met. c. 4. & Plato in Theæteto. At insistunt nihilominus adversarii urgentque autoritate hujus loci existimantes, magnum se in eo habere præsidium ad suam sententiam tuendam. Videtur enim ibi Aristot. non solam perennitatem Heraclitticæ mutationis coarguere; sed tam decretioni quam alterationi suam propriam continuitatem adimere. Nam cum antea statuisset, nihil cōtinuè augeri aut minui posse, sed oportere dari inter mediam quietem; subiicit; Similiter autem & in omni alteratione. Non enim si id, quod alteratur, infinitè potest dividi, idcirco & alteratio; sed simul fit sæpe, ut à coagulatio. Quibus verbis negat alterationem dividuam esse divisione subjecti, in quo insidet; quæ tamen haud dubiè dividua foret, si continuam extensionem comparatione subjecti vendicaret. Sed occurrendum cum Gregorio Ariminensi in 1. distinct. 17. quæstione 2. Aristotelicæ disputationis filum eo loco ita se habere. Primò quidem Aristoteles absolutè, & in commune reiicit dogma existimantium omnia perenni motu agi, neque ullo tempore quiescere. Deinde particulatim ostendit falsum id esse in singulis motibus, ut in motu ad quantitatem, quia impossibile est eandem rem continuè, id est, semper augeri & diminui; sed aliquam necesse est interponi quietem. Idemque ait pronuncian-

Explicatur locus Arist. in Physicis.

Repugnantia adversariorum.

Confutatio ex Gregorio.

ciandum de alteratione; quia nihil alteratur continuè, id est, semper, sed interdum quiescit. Quod autem subdit: Non si id, quod alteratur, infinitè potest dividi, iccirco & alteratio: hunc habet sensum, esto quodlibet subjectum quantum, quod alterationem recipit, infinitas habeat partes, in quas secari possit, haud propterea quælibet alteratio obtinet partes infinitas, hoc est, quæ non nisi infinito tempore transigi debeant, sicuti Zeno de motu locali putabat, asserens nihil eo moveri posse; quia oporteret mobili finito tempore decurrere in magnitudine infinitas partes, quæ tempus infinitum postulent. Non obtinere verò alterationem ejusmodi infinitudinem ex eo ostendit Aristoteles, quia videmus res interdum subitò alterari, ut cùm aqua vi frigoris in gelu concrescit. Ac quod non neget eo loco alterationem secundum formam, quæ per eam gignitur, esse dividuam & continuam, ex parte subjecti, in quo diffunditur, patet; quia alioqui sibi non constaret, cùm sexto ejusdem operis libro, capite 4. text. 37. palam doceat, motum alterationis & ipsum mobile divisionem eandem subire. Accedit quod ibidem pari modo negat motum localem continuum esse: hoc autem nisi intelligatur eo modo, quo diximus, non solum est à veritate alienum, sed repugnat etiam contrariæ partis auctoribus, qui licet alterationi continuitatem adimant; eam tamen lationi absolutè attribuunt.

Primum verò argumentum eorum, quibus ostendi videbatur alterationem quoad intensionem formæ non esse continuam, facile diluetur ab eo, qui dixerit non in quolibet momento temporis, quo res alteratur, gigni aliquam partem qualitatis, etsi in quolibet post initium motus insit jam subjecto (in facto esse, ut loquuntur) aliqua pars, quæ in alio priori momento nondum erat. Verùm hujusce modi partes non constant qualitatem infinitè intendam, cùm non sint infinitæ, æquales uni certæ, & inter se non communicantes. Ideo autem non in quolibet instanti aut mutato esse alterationis gignitur aliqua pars qualitatis; quia nihil motu producitur, nisi cùm datur produci, & moveri: at hoc non datur in instanti vel mutato esse, ut neque motus. Sed quid dicendum de alteratione, etsi impropria, cujus forma potest momento gigni, quo modo se habet imago rei, quæ videtur? Quid inquam dicendum, cùm ejusmodi imago continuè intenditur, accedente per continuam lationem oculo ad objectum visile; nonne in singulis momentis intendetur, cùm in singulis fit objecto vicinior, & objectum quo minùs distat, eo perfectiori modo imaginem exprimat in oculo, eamque magis in eo ... ? Videlicet negandum etiam in re proposita intendi formam in instanti. Licet enim prima imaginis ab objecto ad oculum trajectio momento perficiatur; tamen ultra illud instans, posteaquam oculus moveri cœpit ad objectum, in nullo instanti imago intenditur, quia in nullo sit magis propinqua objectio, sed tempore, in quo duntaxat movetur. Quod dicimus de objecto comparatione imaginis, asserendum quoque est de luminoso, quod motu continuo accedit ad corpus, quod illuminat: nam post primum instans, quo appropinquare cœpit, in nullo instanti intendit in eo lucem, sed solummodò in partibus successivis temporis, quo paulatim ad ipsum fertur, ut advertit Gregorius in 2. senten. distinct. 17. quæstione 4. artic. 2. in qua ... sententiam lege, si places, quæ scripsimus lib. 3. Physic. cap. 8. quæst. 1. artic. 5.

Ad secundum neganda est consecutio, & ad ejus confirmationem respondendum, licet non detur calor sub tam exigua intensione, quin adhuc sub minori suapte natura dari queat; non proinde tamen abjectionem qualitatis in infinitum abituram. Nec enim diminutio fit secundum partes proportionales, sed æquales uni certæ, aut subinde majores aucta progressu motus victoria agentis, vel nunc majores, nunc minores, aut alia ejusmodi varietate, prout agentis, & patientis conditio tulerit. Quo pacto necesse erit absolvi diminutionem qualitatis, cùm omne finitum detractione finiti, quæ tamen non fit per partes proportionales, tandem absolvatur.

Objiciat aliquis, cùm lux diminuitur per recessum uniformem corporis luminosi, eam diminutionem fieri uniformiter, atque adeo per partes proportionales. Sed occurrendum, talem diminutionem nequaquam per partes proportionales effici: ut enim ita fieret, oporteret auferri primo medietatem lucis, deinde medietatem illius medietatis, atque ita in infinitum procedendo: at cum lux prædicto modo diminuitur, non ita res habet: quia immediatè post instans, in quo extrinsece incipit recessus corporis luminosi, & lucis diminutio, non aufertur mediatis lucis, sed pars incerta illius, quemadmodum immediatè post, non sequitur pars certa motus, sed incerta & indeterminata. Itaque negandum est ex eo, quod diminutio alicujus rei uniformiter progrediatur, continuo sequi effici illam per partes proportionales. Quod ex iis, quæ lib. 4. Physic. pertractata sunt, liquido constat.

Ad ultimum erit fortasse qui respondeat, in gradibus qualitatis dari essentialem ordinem, ita ut in productione cujuslibet qualitatis intensionem subeuntis detur gradus unus, certus ac determinatus, qui suapte natura prius effici debeat, & a cujus effectione dependeat secundus; item secundum necessariò, ac per se, supponi à tertio; atque ita rem habere progrediendo usque ad summum, & ultimum gradum. Hæc tamen

Non cuilibet instanti respondet aliqua pars termini per motum producti.

De intensione luminis per motum luminosi.

Objectio.

Dilutio.

Cur causa naturalis producat potius hunc effectum singularem quam illum.

tamen solutio, quæ alibi ex professo confutanda erit, non placet; libere enim, & absque idoneo fundamento ponit ordinem illum essentialis dependentiæ inter gradus. Igitur pro germana hujusce difficultatis solutione repetendum erit id, quod libro secundo Physicorum cap. 7. quæst. 15. articulo 2. statuimus, nimirum causam naturalem ideò potiùs hunc singularem effectum, quàm illum producere, quia ejus actio ex ordinaria lege, & præscripto divino determinatur per se à Deo ad hanc certam actionem, & ad hunc singularem effectum per eam edendum. Nam cum causa naturalis ad id indifferens sit, & hic ignis, verbi causa, indiscriminatim se habeat ad plures calefactiones, & plures calores ejusdem speciei producendos; ad auctorem naturæ pertinet, hanc perplexitatem tollere, & efficacitate suæ potentiæ ac voluntatis, ignem præfinire, & determinare ad singularitatem hujusce actionis & caloris. Quæ est opinio Gregorii Ariminensis in 1. distinctione 17. quæstione 4. artic. 2. ad 7. & distinct. 36. quæst. 1. Soncinatis 8. Metaphysic. quæst. 22. & aliorum. Porro autem sicuti ea determinatio est ab aucto e naturæ, ita & in productione qualitatis diversos gradus habentis, ratio, cur hic gradus prius quàm ille producatur, similiterque in expulsione ejusdem qualitatis, cur hic potius, quam ille prius admittatur, ad eundem naturæ auctorem spectat præfinire, ut articulo citato disertis verbis annotavit Gregorius. Quare ad argumentum negandum est antecedens, & ad ejus probationem dicendum, & si ex parte causæ secundæ in se præcisæ consideratæ non sit major ratio, cur potius hic gradus quam ille prius à subjecto expelli debeat, secus tamen rem habere, si spectetur causa secunda, prout à Deo simul cum ipsa concurrente, determinatur.

QVAESTIO III.

QUEM DIGNITATIS LOCUM alteratio inter cæteros motus vendicet.

ARTICVLVS I.

RESPONSIO AD QVÆSTIONEM.

1. Pronunt.

Conferenda à nobis hoc loco est alteratio cum reliquis motibus secundum eorum dignitatem: nam quod ad cætera attinet, nihil in eis, quod comparationem magnoperè requirat, in præsenti disceptatione occurrit. Sit primum pronunciatum. Alteratio nobilior est, quàm motus ad quantitatem. Probatur: nam præstantia cujusque motus, simpliciter metienda est nobilitate termini, ad quem tendit: siquidem motus ab eodem speciem sortitur, & dignitatem; at qualitas, quæ est terminus ad quem alterationis, excellentioris naturæ est, quam sit

Qualitas nobilior quantitate.

quantitas. Quod hisce argumentis convincitur. Primum, quia, ut libro 1. Physicorum capite 4. quæstione 1. articulo 1. exposuimus, quantitas sequitur materiam; qualitas formam, id autem, quod perfectiorem partem compositi sequitur, majorem obtinet perfectionem. Secundò, quia quantitas nullius est efficientiæ, qualitas verò deservit substantiæ uti principium actionum illius. Tertiò quia qualitas competit nobilioribus substantiis, videlicet Angelis; quantitas non nisi corporeis, & ad materiæ fæcem abjectis. Quartò, quia quo substantiæ dignitate plus eminent, eo qualitatibus magis præstant: at non ita res habet in quantitate; ut perspicuum est; siquidem elementa quantitate, ac mole præstant animantibus, & tamen minus nobilia sunt. Postremò, quia qualitas comprehendit multa; quæ secundum idem nomen, etsi non secundum eandem rationem, Deo propriè ac formaliter conveniunt; suntque perfectiones simpliciter, ut se habent intellectus, voluntas, sapientia. Quod de quantitate minimè dici potest. Vnde Sanctus Thomas de potentia quæstione 9. articulo 2. ait, omnes species quantitatis ex sua notione imperfectionem habere, non autem omnes species qualitatis. Quod tamen nequaquam ita est accipiendum, quasi aliqua species qualitatis in se omni prorsus defectu careat, sitque perfectio simpliciter, cum omnes in categoria qualitatis sub eodem genere, quod finitam habet naturam, contineantur, cumque nihil finitum sit modis omnibus absolutum, siquidem omnis limitatio & circumscriptio defectum notat: Sed nimirum sic id interpretandum erit, ut dicamus aliquas species qualitatis, ut voluntatem & sapientiam secundum rationem analogam, Deo & rebus creatis communem, ab omni imperfectione & defectu abstractas liberasque esse. Quod tamen nulli quantitati convenit, lege Divum Anselmum Monolog. 14. D. Thomam loco citato, Scotum in 1. dist. 8. quæst. 1. ad primum, Cajetanum de ente & essentia, c. 2. comm. 2.

Duplex comparatio lationis.

Quod ad lationem attinet, animadvertendum, posse illam spectari, vel ratione mobilis, vel ratione termini, in quem fertur: atq; ex parte mobilis dupliciter, aut quoad subjecti dignitatem, aut prout ipsum latio minus magisve immutat, quam cæteri motus. Enimverò, ut sentit Aristot. lib. 8. Phys. c. 7. text. 59. motus, qui de stabilitate & constantia rei minus detrahunt, minoris imperfectionis notam subjecto inurunt, atque ita perfectiores sunt.

2. Pronunt.

Sit igitur secundum pronunciatum: Alteratio comparata cum latione ratione mobilis, secundum utramlibet illarum duarum notionum, imperfectior est, quam latio. Hujusce pronunciati veritas inde suadetur, quia si mobilis dignitatem perpendamus, latio non solùm convenit omnibus corporibus, quibus alteratio jam viven-

viventibus, quam vitæ expertibus, sed etiam aliis, in quibus alteratio propriè sumpta nequaquam inest, nimirum cœlestibus, quæ immortalia sunt, atque adeò saltem hac consideratione sublunaribus antecellunt. Deinde, quia si subjecti mutationem spectemus, minus illud immutat latio, minusq; de statu removet, quam alteratio, teste Aristotele loco citato, post Platonem in dialogo de Regno: quia terminus lationis, ut in 5. Physicæ auscultationis libro, c.3. quæstione 2. statuimus, nihil est aliud, quam quantitas rei motæ aliter ac aliter se habens quoad existentiam in ordine ad spatium atq; adeò per lationem nulla nova realitas advenit mobili, sed modus quantitatis; ac per alterationem acquiritur calor, frigus, aliæq; hujusmodi qualitates à quantitate, & substantia mobilis re ipsa distinctæ: proindeque multo minus immutat latio subjectum, quam alteratio. Ac juxta hanc duplicem notionem loquitur potissimum Aristot. de motu locali in 8. Physic. c. 7. cum illum cæteris motibus excellentiorem facit. Quod animadvertit, præter alios, D. Thomas eodem loco, & de malo q.16. artic.10. ad 1.

Vt latio minus mutet subjectum in opinione e istimantium ejus terminum non esse nisi locum vide D.Thom. 1.p. q.110. art. 3. Capr. in 2. d. 14. q.1. a 3.

3. Pronunt.

Tertium pronunciatum. Alteratio considerata ex parte termini, atque adeo simpliciter nobilior est quam latio. Hoc pronunciatum est ex mente D. Thomæ loco proximè adducto, itemque Durandi in 2. distinct. 15. q.3. Ferrariensis in commen. lib. 2. cont. gent. c.43. & lib. 3. c.82. atque aliorum complurium, facileq; ex eo ostenditur, quia, ut supra dicebamus, terminus ad quem sicuti speciem & distinctionem, ita nobilitatem motui absolutè confert, ac tanto proportione quadam majorem, quanto ipse plus nobilitatis vendicat: constat autem qualitatem, quæ est terminus alterationis, nobiliorem sortiri naturam, quam ubi in quod latio tendit, cum hoc nil aliud sit, quam quantitas spectata secundum eum modum, quē ante exposuimus. Quare minime probanda est sententia Capr. in 2. dist. 14. q.1. art.3. & Soncinatis 7. Metaph. q.25. existimantium licet terminus alterationis termino localis motus nobilior sit, alterationem tamen motu locali imperfectiorem esse, quia cum motus sit privatio termini ad quem, quanto terminus est præstantior, tanto oportet motum deteriorem esse. Non est, inquam, probanda hæc sententia, quia ut rationes alias, quibus confutari posset, omittamus, motus ex doctrina Arist. lib. 3. Physic. cap. 2. text. 15. non est privatio, sed positivum quid, cùm sit entelechia, sive actus, licet potentiæ admistus, ut in eodem capite definitur.

Improbatur sententia Capr. & Sonc.

Porrò aggeneratio, id est, continua tendentia ad partialem substantiam, quæ tendentia semper comitatur motum ad quantitatem, licet inter motus non connumeretur, si motus nomen strictè magisque propriè sumatur, ut lib. 5. Physic. cap. 2. q.1. art.3. explicatum fuit, tamen si motus accipiatur pro tendentia successiva, & continua ad quamlibet formam, solet quoque iter motus censeri. Si igitur cum hanc alterationem conferre libeat, sit quartum pronunciatum. Alteratio inferioris dignitatis est, quam aggeneratio; Patet, quia illa habet pro termino qualitatem, hæc verò substantiam, at substantia qualitatem nobilitate antecedit.

4. Pronunt.

ARTICVLVS II.

ALIQVOT OBIECTORVM DILVTIO.

VErum contra superiora obiiciat quis: Accidentia, quæ ad substantiam officio magis accedunt, ea quoque dignitate ad eandem propius accedunt, sed quantitas magis appropinquat officio ad substantiam, ergo & dignitate; proindeque motus ad quantitatem præstantioris notæ est, quàm motus ad qualitatem. Probatur minor, quia munus substantiæ est sustinere accidentia; at hoc etiam quantitas suo modo exhibet, cum illius interventu accidentia materialia fulciantur à supposito.

Prima Objectio.

Secundò, etiam quantitas sequitur formam, suamque habet efficientiam. Igitur ad astruendam majorem dignitatem alterationis non rectè asseruimus qualitatē esse nobiliorem quantitate, quod illa sequatur formam, hæc materiam, illa sit principium agendi, hæc omnia activitatis expers sit. Antecedens quoad priorem partem suadetur, quia dimensiones habent à forma terminum definitamque mensuram, cùm formæ merito non solùm vaga & inconstans materiæ potentia ad certum actum substantialem, sed etiam ad certam quantitatem determinetur. Anima enim rationalis, verbi gratia, causa est, cur homo tantam molem obtineat, nec in quantumlibet exigua magnave quantitate aut gigni, aut conservari possit, ut probè annotavit Simplicius libro 1. Physicorum textu 59. Deinde probatur idem antecedens quoad posteriorem partem, quia numerus est una è quantitatibus, & tamen hunc miram habere in agendo vim, satis confirmant Hippocratis & aliorum medicorum placita, quia rationem dierum criticorum, id est, quibus decernitur, quid de morbo futurum sit, ob insignem mutationem, quæ tunc frequenter accidit, ad numeros referunt, ajuntque ob majorem impari numeri perfectionem, & minorem paris, evenire, quod crises imparibus diebus magna ex parte contingant, quod febris, quæ diebus paribus reliquerit, redire soleat, quæ verò imparibus, certiorem valetudinem reddat: quod morbi, qui repetunt per pares, sint longiores; qui per impares, breviores. Vnde etiam est, quod annus sexagesimus tertius, quia numeri septimi & noni multiplicatam atque invicem sibi connexam summam continet, climactericus, id est, gradarius appel-

2. Objectio.

Numeratur etiam inter climactericos ægrimus primus, ut maxime formidabilis. Lege Cel. lib. 22. c.12. & lib.25. c.2. Gellium l.15. c 7.

Dies critici.

Annus climactericus.

E

appellatur, quod à ſeptimo orſus, vitam hominis veluti per gradus quoſdam peragit, atque hominibus ſolet eſſe formidabilis, quod in eo, ut longa experientia comprobavit, multi diem obeant. Accedit quoque ad numerorum vim & efficientiam probandam auctoritas ſacrorum interpretum, qui in multis ſacræ paginæ locis exponentis numerorum myſteria accuratè diligenterque obſervare ſolent, quod utique non facerent, niſi in eis aliquam effectricem vim agnoſcerent.

3. Objectio.

Tertiò, nihil obtinet rationem menſuræ in aliquo genere, niſi id, quod in eo genere primum nobiliſſimumque eſt, ut tradit Ariſt. lib. 8. Phyſic. c. 9. text. 76. ſed motus circularis, docente etiam Ariſtot. eodem loco, & libr. 10. Metaphyſ. c. 2. tex. 4. habet rationem menſuræ in genere motuum, eſt ergo inter omnes primus ac nobiliſſimus. Quare non debuit alteratio omnibus lationibus quoad eſſentiæ nobilitatem abſolutè præferri.

Dilut. 1. object.

Ad primum horum dicendum cum Scoto in 4. diſt. 12. q. 2. quantitatem quoad ſuſtentandi officium propinquiorem eſſe ſubſtantiæ, quàm qualitatem: ſeu aliud eſſe munus, cujus meritò qualitas ſubſtantiæ vicinior evadit, nimirum operationes exequi; ſiquidem qualitas eſt principium immediatum operandi, quantitas verò, ut dictum eſt, nullam agendi vim obtinet, conſtat autem præſtantius quid eſſe operari, quàm ſuſtentare more ſubjecti, illud enim actum, hoc potentiam ſonat, hoc ad cauſalitatem materialis cauſæ reducitur, illud ad efficientem cauſam pertinet.

Dilut. 2. object. *I. l. 1. Phyſ. c 4. q. 1. a. 6.*

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, & ad rationem, qua prior ejus pars confirmabatur, reſpondendum, licet quantitas poſſit dici ſequi formam quoad modum, ſeu præſcriptionem menſuræ, tamen, ſi abſolutè ſpectetur, dici ſequi materiam ob eas cauſas, quas alibi retulimus. Id verò, quod afferebatur ad probandam poſteriorem partem ejuſdem antecedentis, refellendum eſt negando numerum ullam ex ſe agendi vim ac facultatem habere. Nam quæ in morbis, & hominum ætate, aliiſque id genus ſecundum diverſos numeros accidunt, ea non ad ipſorum numerorum efficacitatem, quæ nulla eſt, referri debent, ſed partim ad cœleſtium corporum influxum humores cientem temperamentumque variè immutantem, partim ad ipſam humorum vim, & abditiorem ſympathiam, atque alias cauſas nobis ignotas, quæ numeris quibuſdam lege quadam inſtitutoque naturæ conjunctæ ſunt. Et ad hunc ſenſum interpretandi erunt Hippocrates, aliique optimæ notæ auctores, cum numeris occultam vim aſcribere videntur, videlicet numerorum nuncupatione ſignificaſſe naturales cauſas, quæ, quia in receſſu naturæ latent, per ipſarum comites numeros appoſitè

Numeri nullam ex ſe vim agendi obtinent.

De eadem re Fernel. lib. 4. Pathologiæ c. 11. Medicina lib. 2. ſuæ par. [illegible] ... lib. 3. contra A. [illegible] c. [illegible]

indicantur. In quem [illegible] iam lege quæ ſcripſit Galenus libr. 3. de diebus decret. c. 1. Celſus libr. 3. c. 4. Valleriola lib. 3. locorum commu. c. 7. Levinus lib. 2. de occultis naturæ miraculis cap. 32. Lalamantius in Galenum loco citato, Peramatus in lib. de hominis procreatione c. 11. Fracaſtorius in libello de cauſis criticorum dierum, & in lib. de ſympathia, ubi etiam oſtendit numeros, qua numeri ſunt, nihil per ſe facere ad ſanitatem vel moleſtiam in ſonis, & muſica. Quod verò ſacri divinarum literarum interpretes de numeris multa acutè diſputant, non eò faciunt, quòd aliquam in iis agendi facultatem agnoſcant, ſed quia numeri pro varia ipſorum compoſitione & acceſſu, vel receſſu ab unitate aliiſve hujuſmodi affectionibus, diverſa myſteria congruenter deſignant, ut Clitovæus in libro, quem de myſtica numerorum interpretatione compoſuit, latè oſtendit.

Ad tertium reſpondemus, id, quod ſimpliciter eſt menſura dignitatis in aliquo genere, eſſe in eodem genere præſtantiſſimum, ſed in genere phyſicarum mutationum in commune, dignitatis menſuram ſimpliciter haberi, non motum localem, ſed generationem, cujus terminus eſt ſubſtantia, in genere autem motuum (latè ſumpto motus nomine) aggenerationem, quæ partialis quædam generatio eſt: dici tamen ab Ariſtotele circularem lationem menſuram aliorum motuum, non abſolutè, ſed quoad velocitatem, durationem, & æquabilitatem, quatenus omnes velocitate ſuperat, & ea duntaxat ab æternitate eſſe potuit; eaque præ cæteris motibus regulam & uniformitatem ſervat. Lege Ferrarienſ. ad c. 82. lib. 3. contra gent. Iavel. lib. 10. Metaph. q. 2.

Qui motus ſit menſura dignitatis aliorum.

QVAESTIO IV.

QUODNAM SIT SUBJECTUM alterationis aliorumque materialium accidentium.

ARTICVLVS I.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ.

PRænotandum hoc loco eſt ſubjecti nomen dupliciter ſumi, nimirum vel pro eo, quod dicitur accidentia ſuſtinere ut quod, ſive ut ſubjectum principale, quod vocari ſolet ſubjectum denominationis, vel pro ſubjecto inhæſionis, id eſt, cui accidentia proximè inhærent. Hoc poſito ſit prima concluſio. Subjectum ſuſtinens, ut quod, materialia accidentia (quo nomine clarum eſt comprehendi etiam Phyſicam alterationem) eſt compoſitum phyſicum ſingulare. Hæc concluſio eſt auctorum omnium communis, eſtque conſentanea non ſolùm iis, quæ tradunt Philoſophi primo libro Metaphyſicorum, cùm diſputant, num actiones ſint ſuppoſitorum, ſed etiam Theologorum doctrinæ in materia incarnatio-

Prima concluſio.

Actiones ſunt ſuppoſitorum.

nationis, cum agunt de communicatione Idiomatum, hoc est, de mutua prædicatione divinorum humanorumque attributorum inter hominem & Verbum divinum incarnatum. Probatur autem illius veritas ex eo, quia ejusdem est sustinere, ut quod, cujus est per se & in actu perfecto subsistere, aliorumque dependentiam ultimò terminare, hoc autem supposito dumtaxat convenit, quod in rebus naturalibus est solum compositum physicum, quandoquidem in iis id tantummodo eo pacto per se cohæret. Atque hinc est, quod Aristoteles in categoriis capit. de substantia docuit, non materiam; non formam, non communem aliquam naturam, sed primam substantiam, verbi gratia, Socratem, maximè substare. Videlicet, quia omnia ejusdem serici prædicata, omniaque accidentia per se fulcit ac sustentat, nec eorum dependentiam ad aliud ulterius refert, sed in se claudit ac finit, quod tamen neque materiæ, neque formæ concessum est, siquidem illa ab hac, hæc, si materialis sit, ab illa, utraque à supposito pendet.

Aristoteles.

Hic adverte, licet subjectum materialium accidentium re ipsa sit suppositum physicum, hoc est, singulare per se existens, completum & incommunicabile: non tamen in universum, ut aliquid quorumlibet aliorum accidentium subjectum dicatur, hasce omnes conditiones requiri: sat enim est, si sit singulare per se subsistens, hoc est, ita se habens, ut existat sine adminiculo alterius, cui innitatur, & à quo ita sustentetur, pendeatque in suo esse, cujusmodi subsistentiam vendicat animus rationalis, qui tametsi dum est in corpore, in eo & in toto composito existat, ab eis minimè pendet in suo esse, cum ab eisdem separatus per se cohærere valeat. Non ita verò existunt cæteræ formæ, neque materia, ut diximus, neque etiam humanitas Christi, quandoquidem pendet in suo esse a Verbo divino, à quo sustentatur. Ita fit, ut animus rationis particeps etiam dum est corpori unitus, sustineat accidentia sibi propria, ut actus volendi & intelligendi tanquam subjectum quod, minus tamen principale, quam totum compositum, quemadmodum & ejus subsistentia est partialis, compositi autem totalis, quod hoc loco obiter & strictim diximus, alibi ex instituto & uberius dicturi.

Animus rationalis, etiam dum est corpori unitus, est per se subsistens.

De hac re Cajet. 1. p. q. 76. a. 1. & 3. p. q. 6. ar. 3. Ferr. lib. 2. cont. gen. c. 68. Suar. 3. p. disp. 19. sect. 1.

Secunda conclusio. Neque materia prima per se absque beneficio formæ est subjectum inhæsionis materialium accidentium, nec sola forma, nec materia & forma simul, quasi unumquodque accidens utrique simul inhæreat. Prior pars hujusce conclusionis asseritur à Divo Thoma primæ partis quæstione 77. articulo 6. Capreolo in 2. distinction. 13. quæstion. 2. articulo 1. Ochamo quodlibeto 2. quæstione 11. Cajetano ad caput septimum libri de ente & essentia quæstione 16. ac cæteris penè auctoribus communi assensu; probaturque ex eo, quia omnia actus secundus supponit actum primum. Quare cum accidentia sint actus secundi, & forma substantialis actus primus, necesse erit accidentia supponere formam substantialem, & ex consequenti, nullum accidens inesse materiæ per se, ac seorsim spectatæ. Item quia ex unione materiæ cum forma substantiali fit unum per se, ex unione ejusdem cum accidentibus fit unum per accidens, ens autem per se est prius ente per accidens, quemadmodum & unitas multitudine.

2. Conclus.

Omnis actus secundus supponit actum primum.

Secunda pars ita ostenditur: Idem est subjectum inhæsionis materialium accidentium in homine, & in cæteris compositis physicis, sed in homine anima non recipit accidentia materialia, ergo neque aliæ formæ in suis compositis. Probatur minor, quia, ut dicitur in libr. de causis, omne id quod in aliquo per inhæsionem recipitur, necessario sese ad naturam recipientis accommodat, proindeque si subjectum materiæ divisionis expers sit, sensumque effugiat, etiam accidens, quod ei inhæret, earundem conditionum particeps erit. Cum igitur constet prædicta hominis accidentia non ita se habere: siquidem revera materialia sunt atque extensa, & sub sensus cadunt, planum relinquitur animam humanam nullo pacto esse subjectum materialium accidentium, atque adeo nec cæteras formas: quicquid in contrariam partem scripserit Durandus in 1. distin. 8. q. 4. p. dist. Neque hujusce rationis vim elevat, quod eadem humana anima recipitur in materia extensa, & tamen non sese ad illius extensionem effingit, sed immaterialis atque insectilis manet. Non enim quidquid in materia recipitur, legem illam subit, sed quidquid in ea recipitur per inhæsionem, quo pacto se habent omnes formæ accidentariæ: quanquam ex substantialibus etiam nonnullæ extensionem materiæ sequantur, videlicet, quia deterioris notæ sunt, magisque in materiam demersæ, ut imperfectorum animantium & rerum non viventium formæ.

Subjectum accidentium materialium non potest esse sola forma.

Refellitur opinio Durandi.

Tertia pars ejusdem conclusionis hunc in modum suadetur, idem accidens singulare per se unum nequit in duobus subjectis, etiam partialibus, simul inesse, igitur accidentia materialia non recipiuntur simul in forma & materia. Antecedens ostenditur, nam id uno è duobus modis accideret, vel ita, ut una pars accidentis inhæreret in forma altera in materia; vel ita, ut totum accidens in materia, & totum in forma pariter exciperetur, quorum neutrum esse potest. Non primum, tum quia jam illa pars, quæ esset in materia, non penderet à forma, nec quæ esset in forma, penderet à materia, ut à propriæ inhæsionis subjecto, quod adversariorum sententiæ repugnat: tum quia nulla ratio est, cur potiùs hæc, quā illa pars à sola forma, vel à sola

Subjectum accidentium materialium non potest esse forma & materia.

 mate-

materia dependeat. Non secundum, quia si accidens materiale totum simul esset in materia, & totum in forma, sequeretur quodlibet tale accidens vendicare sibi duplicem inhæsionem partialem, unam respectu formæ, alteram respectu materiæ: quod à veritate aberrare ex eo constat, quia in homine accidentia materialia nec ex toto, nec ex parte possunt in ejus forma, quæ spiritalis est, inhærere, ut paulò antè ostensum fuit, quare nec in aliis subjectis inhærebunt in forma, alioqui majorem dependentiam haberet calor aquæ v. g. ab ejus forma, quam potentia ridendi à forma Socratis; siquidem potentiæ ridendi esset pro subjecto sola materia, calori autem tam materia, quàm forma.

Tertia conclusio.

Tertia conclusio: Subjectum, cui immediatè inhærent materialia accidentia, non est totum compositum. Veritas hujus conclusionis, quæ intelligenda est cum ea moderatione, quam adhibemus in solutione argumentorum, apud eos, qui totum à partibus simul sumptis non distinguunt, conspicua jam est ex dictis, cum probatum fuerit, non posse idem accidens in materia & forma pariter insidere. Sed eadem absolutè constabit iis argumentis, quibus mox quartam conclusionem suadebimus.

Quarta conclusio.

Quarta conclusio: Subjectum inhæsionis materialium accidentium est materia prima, supposito tamen actu formæ substantialis. Hæc conclusio est Alensis 4. p. q. 4. memb. 2. art. 4. Gregorii Ariminensis in 2. dist. 11. q. 2. art. 2. Hervæi quodl. 2. q. 10. Iavelli 8. Metaph. q. 2. Marsilii hoc in lib. q. 7 Saxoniæ q. 6. & aliorum complurium, eandemq; putant nonnulli fuisse de mente D. Thomæ, quæst. 25. de Verit. art. 6. licet postea in 1. part. quæst. 77. art. 6. oppositum docuerit, statuens, subjectum inhæsionis accidentium esse totum compositum; quod plerique ejus sectatores defendunt, ut Cajetanus ad caput septimum libri de ente & essentia. Capreolus in 2. distinctione 13. quæstione 1. articulo 3. quibus accedit Durandus in 1. distinct. 8. in 2. part. distinct q. 4. n. 13. Probatur autem nostra conclusio hisce argumentis: Accidentia in eo hærent, de cujus potestate excitantur, & quod disponunt: atqui non excitantur de potestate formæ aut compositi: sed materiæ, è cujus gremio in actum prodeunt, ut in primo Physicæ auscultationis libro explicatum fuit. nec item disponunt formam aut compositum (nec enim præparant nisi id, in quod forma introducitur) ergo accidentia materialia in sola materia inhærent.

De opinione D. Thom. disserendo.

q. 12 a. 4. c. 9.

Quædam qualitates corporales no educuntur e potestate materiæ.

Verùm quoniam hæc ratio tantum colligit institutum in accidentibus, quæ educuntur de materiæ potestate, quæque illam disponunt ad substantiales formas recipiendas, cùm tamen non omnia accidentia materialia istiusmodi sint; quandoquidem nonnullæ corporeæ qualitates, quæ naturæ vim excedunt, qualis erit subtilitatis dos, quam Divus Thomas, aliique permulti inter qualitates recensent, non exeunt è potentia materiæ, ut liquet ex iis, quæ in Physicis loco citato docuimus. Præterea multa sunt accidentia materialia, ordinis naturalis, quæ ad formam excipiendam non præparant, ut lux, ut potentiæ organicæ, ut species, quibus sensus ad functiones suas utuntur: ideo adducendæ à nobis erunt aliæ rationes omnia materialium accidentium genera complectentes, nimirum hæ. Quodlibet compositum naturale constat ex forma tanquam actu, & ex materiâ tanquam potentia. Igitur cum forma data sit ad operandum, & eliciendas actiones, materia data erit ad patiendum, & actiones, si tamen materiales sint, recipiendas. Quod ex eo etiam confirmatur, quia cùm quantitas, quæ est fundamentum omnium materialium accidentium, sequatur materiam, ut alibi ostendimus, consequens est, ut materia sit prima radix recipiendi accidentia materialia, & ut ipsa primò, atque immediatè recipiat. Præterea materiæ sub actu formæ nihil deest, quominus possit ac debeat recipere accidentia materialia: igitur ipsa erit subjectum inhæsionis talium accidentium. Consecutio liquet, frustra enim quæretur aliud subjectum, si materia ita sumpta fat est. Antecedens ostenditur, quia materia prima est jam tunc substans, ac suopte ingenio potentia receptiva, & est ens in actu per formam substantialem: hoc autem sufficit ad præstandum recipiendi officium. Ac sanè quidem si materia nuda substantialem formam recipere valet: immeritò ei ornatæ jam & instructæ actu substantialis formæ denegabitur facultas ad recipienda accidentia. Cur autem materia, ut hoc munere defungi possit, istiusmodi actum substantialis formæ prææxigat, ex probatione primæ partis secundæ conclusionis manifestum est, ex iis, quæ mox dicemus, planius fiet.

D. Bon in 4. d. 49 2. p. d. a. 1. q. 1. Rich. ibid. a. 4. q. 2. Palud. d. 44. q. 3. Capr. ... Hisp. ibidem. Ferr. 4. com. gen. c. 16.

Formæ & materiæ diversa munia.

Quantitas sequitur materiam. Lib. 1. Phys. c. 4. q. 1. a. 1. cum. D. T. & Scot. post Platonem.

Quæri solet num materia ut requirat accidentia, requirat formam tanquam causam rationemve recipiendi, ut quidam volunt; an ut conditionem, sine qua non reciperet: ut alibi arbitrantur. Respondemus quemadmodum materia, ut existat, eget forma tanquā ratione ipsam substantialiter perficiente, & ut causa formali non interna, seu componente; sed externa existentiæ ipsius, hoc est, ut materia ipsa existat: (quandoquidem existentia materiæ est imperfecta, & quasi inchoata egetque actu formæ, quo perficiatur, ut in rerum natura sit) ita ut recipiat accidentia indigere forma, ut causa ipsam complente, & ab inertia, ac potentialitate evocante ad id munus obeundum; quatenus exequi id non potest, nisi existat sub actu perfecto, & existere sic nequit absque ea formæ causalitate, & beneficio. Verùm quia ad ipsam accidentium rece-

Num forma requiratur ut conditio ad recipienda accidentia.

receptionem non ita concurrit forma, quasi accidentia, vel ex toto, vel partiatim recipiat, ut superius conclusum à nobis fuit, ideo verè, & appositè eos loqui opinamur, qui aiunt materiam ad recipienda accidentia non exigere formam, ut concausam receptionis passivæ in eodem met causæ genere: sed exigere illam ut causam formalem, qua completè fiat habilis ad id officium præstandum. Quæ dependentia, ut liquet, maior, præstantiorque habetur, quàm ea, quæ est à conditione, sine qua non.

ARTICVLVS II.

MATERIALIA ACCIDENTIA interventu quantitatis in materiam recipi.

Negativæ partis assertores.

PORrò non est hoc loco absque examinatione prætereundum, num materialia accidentia proximè, an interventu quantitatis inhæreant materiæ. Ochamus tractatu de Eucharistia cap. 28. & in 4. quæst. 7. & quodlibet. 4. quæst. 10. 30. Maior distinctione. 12. quæstione 2. Marsilius quæstione 9. articulo 2. Aliacensis quæstione 5. Gabriel lect. 4. in Can. Aureolus apud Capreolum in 2. distinctio 18. quæstione unica. articulo 2. ad negativam partem deslexere, aientes accidentia non inhærere quantitati, sed immediatè recipi in substantiam. Pro qua opinione hæc sunt argumenta. Ex doctrina Aristotelis 4. Metaphysicorum capite 4. textu 4. accidens non accidit accidenti, & ut tradit Boetius in libro 3. de Trinitate capite 3. forma simplex non potest subiici: videlicet quia subiici pertinet ad rationem materiæ: atqui accidens accideret accidenti, & forma simplex subiiceretur, si quantitas esset alicuius accidentis subiectum. Nullum ergo accidens in quantitate, ut in subiecto recipitur. Secundò, quemadmodum substantiæ convenit per se esse, & substare: ita accidenti inhærere; ergo sicut repugnat substantiæ inhærere, ita accidenti per se esse, vel substare, aut aliud accidens recipere. Tertiò, nihil quod ab alio dependet, terminat dependentiam eiusdem rationis; sed omne accidens dependet à subiecto; ergo nullum subiecti dependentiam terminat, aut subiecti vice fungitur.

Eorum 1. argum. *Capr. in d. 42. q. 1. in solut. arg. Ferr. ad c. 65. l. 1c. 4. cont. gent. Ba. olius in 4. d. 12. q. 2. art. 4.*

2.

3.

Assertio partis affir.

Asserendum tamen, quod major, meliorque pars Philosophorum tuetur, videlicet accidentia materialia recipi, & inhærere primò quantitati, deinde eius interventu materiæ. Id affirmat Divus Thomas 3. part. q. 77. artic. 2. & 4. contra gentes cap 65. Henricus quodlibeto 8. q. 15. Aegidius in theorematis à propositione 36. Capreolus in 2. dist. 18. quæstione unica. Gregorius distinct. 12. quæst. 2. Hervæus quæstione unica, Paludanus quæst. 1. D. Bonaventura art. 1. quæst. 3. Durandus quæst. 1. Richard. in 4. d. 12. q. 2. circa 1. Fr. Alexandr. 4. par. quæst. 40. memb. 1. & 2. Albertus in 4 dist. 12. art. 6. & alii. Probatur autem hæc assertio. Nam cum materiam quantitas sequatur, nec ullam habeat agendi vim, ut alibi docuimus; consentaneum videtur, ut à natura contributa sit materiæ tanquam adjutrix inter medium ve ad recipienda accidentia: Secundò, quia accidentia corporalia sunt extensa, ut sensu patet; vel ergo extensione sibi propria, vel solius quantitatis. Non sibi propria, alioqui multæ extensiones essent in eodem situ, nempe extensio quantitatis, & aliorum accidentium, ex quo sequeretur non repugnare duo corpora simul esse: igitur extensione solius quantitatis; quia nimirum accidentia in ea insunt, ad ejusque dimensionem per accidens diffunduntur. Tertiò: Accedit Theologicum argumentum. Namque in divina Eucharistia, cùm accidentia panis eundem retineat situm, quem antea; & sequantur quantitatem, quocunque illa movetur; haud dubiè manent inter se unita, & colligata, ratione alicujus subjecti: non alterius, quam quantitatis (siquidem materia & forma panis desierunt esse) igitur insident quantitati, cui ante consecratione inhærebant; nisi quod ea quantitas, quæ prius fuerat subjectum quo: nunc divinitus extra materiam servata fit subjectum quod, ut in progressu fusius explicabitur. Præterea nisi quantitas sacramentalis esset subjectum aliorum accidentium, nullum eorum ab iis speciebus posset naturaliter expelli, vel denuo acquiri: hoc autem experientiæ repugnat, cùm sensu pateat species refrigerari, & incalescere, aliisque id genus alterationibus immutari: ergo, &c. Probatur major; quia illa expulsio est ab aliquo subjecto, & illa acquisitio, cum sit actio positiva, similiter in subjecto aliquo recipitur, & dè alicujus subjecti potestate educitur; at hoc subjectum, nisi sit quantitas, nullum omnino erit. Nec satisfaciet, qui dixerit, posse hæc omnia divina virtute præstari absque subjecti adminiculo: non enim, etiam in re tam ineffabili miracula citra necessitatem, aut idoneam rationem multiplicanda sunt, ut communis Theologorum doctrina admonet. Fatendum est igitur accidentia inhærere materiæ interjectu quantitatis; non tamen ultimo, cùm per quantitatem insint materiæ, per hanc verò sustententur à supposito, ut diximus. Vnde cùm supra asseruimus accidentia immediatè recipi, & inhærere in materia, non omnem prorsus mediationem exclusimus, sed mediationem duntaxat substantialem; qui videlicet materia prima, nulla alia substantia interposita, recipit accidentia.

Lib. 2. Phys. c. 7. q. 14. a. 3.

2.

3. Accidentia in divina Eucharistia.

Confutatio responsionis.

Lege apud Scot. in 4. d. 12. q. 2. lon-giorem interpretationem.

Prima ratio.

Contrariæ verò partis argumenta nullam habent difficultatem. Ad primam eorum dic. Aristotelem eo loco tantum velle unum accidens non posse alteri accidere tanquam sustinenti per se more substantiæ. Boetium verò loqui de forma simplicissima, quæ est Deus, cui repugnat alli

Dilutio argumentor. pro parte negativa.

ulli accidenti subesse, tum ob alias rationes, quia quì in dici accidentibus importat modum quendam materiæ, & potentialitatis, qui in divinam naturam cadere non potest: cadit tamen non solum in ipsam materiam, & composita; sed etiam in quantitatem, quæ prout recipit, quasi rationem materiæ induit, ut & reliqua subiecta. Ad secundum respondendum est, quemadmodum convenit substantiæ per se esse, & substare; ita & accidenti suopte ingenio inhærere subiecto; atque ita ut substantiæ repugnat inhærere; sic accidenti per se, id est, non vendicare talem naturam, ut à subiecto per se dependeat, eique inhærere possit. Similiter dicendum repugnare quantitati substare aliis accidentibus vi sua ut subiectum quod: id enim suppositi proprium est: nihil tamen obesse, quominus eis subiiciatur ut quo, sive uti medium recipiendi, cum eo pacto sic recipiat, ut tamen inhæreat. Ad tertium, id, quod ab alio dependet, non terminare ultimo alterius dependentiam eiusdem rationis, atque ita quantitatem non ultimò terminare dependentiam accidentium, quæ in eo recipiuntur, id enim, uti diximus, supposito peculiare est.

Quantitas quo pacto non possit vi sua accidentibus substare. D. Th. 3. p. q. 77. art. 2. ad 1.

ARTICVLVS III.

OBIECTA ADVERSVS EA, QVAE primo articulo conclusa sunt, eorumque refutatio.

Obiect. contra 1. concl. primi ar.

Contra singulas 1. artic. conclusiones offerunt sese argumenta, quæ explicanda à nobis hoc loco sunt. Adversus primam hoc. Si suppositum physicum sustentaret accidentia, etiam Verbum Divinum in mysterio Incarnationis diceretur sustentare accidentia humanitatis assumptæ: nam quoad supposita denominanda, eadem utrobique ratio esse videtur: atqui hoc asserendum non est, ergo neque illud. Probatur minor, quia ut subiici, ita & sustentare, ad materialem causam pertinet, qui modus causandi, cùm imperfectionem contineat, in Verbum Divinum cadere non potest.

Secundò: Actio, qua Deus tribuit esse materiæ primæ huius lapidis, non hunc lapidem denominat, sed ipsam materiam duntaxat; igitur non omnes actiones materiales habent pro subiecto denominationis suppositum physicum. Antecedens probatur. Nam actio illa ipsa est creatio, cùm etiam nunc conferat materiæ primæ esse ex nihilo: unde & Deus, ut alibi ex Divo Augustino retulimus, adhuc creare cœlos dicitur; quia idem esse, quod eis à prima origine ex nihilo impertiit, nunc quoque sine intermissione eodem pacto confert: etsi non iam cum novitate essendi. Quare verè dicenda est nunc materia creari, quæ tamen appellatio in suppositum ipsum non convenit.

D. Thom. de poten. 3. ar. 3. Ddt. Aug.

Anima Christi subsistit per subsistentiam Verbi divini.

Tertiò, Anima Christi non subsistit per se, id est, per subsistentiam propriam: sed per subsistentiam Verbi Divini; & tamen denominatur ab actionibus sibi propriis, ut ab actu intelligendi, & volendi, tanquam subiectum quod: ergo ut aliquid sic denominetur non oportet, ut subsistat per se, & sine adminiculo alterius, à quo pendeat in suo esse: Cuius oppositum circa eandem conclusionem asseruimus. Maior probatur, quia Verbum Divinum, ut fides docet, descendit ad inferos: at non nisi ratione animæ subsistentis per ipsum. Minor propositio ostenditur, quia anima rationis particeps in quolibet alio homine dicitur sustentare ut quod sua accidentia, uti supra monuimus; quod non est denegandum animæ Christi, cùm nihil de eius dignitate & excellentia propter hypostaticam unionem detractum fuerit.

Obiect. contra 2. concl.

Deinde adversus secundam conclusionem. Quantitas inhæret materiæ ante omnem formæ causalitatem; igitur accidentia recipiuntur in materiam per se sumptam. Antecedens probatur, primum quia forma ignis, verbi gratia, cum extendatur extensione materiæ, non nisi materiam iam extensam, atque adeò affectam quantitate subire potest. Quare priùs quàm forma in materiam recipiatur, proindeque antequam materia sub actu formæ sit, oportet, quantitatem inhærere materiæ. Secundò confirmatur idem antecedens, quia ut se habent accidentia spiritalia ad formam humanam: ita materialia ad materiam: sed illa inhærent in forma sine dependentia à materia: ergo hæc inhærebunt in materia absque dependentia à forma.

Obiecto adversus 4. concl. Plato. Aristot.

Adversus tertiam. Id constitui debet subiectum accidentium, per quod accidentia definiri solent, id verò est compositum physicum comparatione materialium accidentium, ut ex definitionibus, quas Aristoteles aliique Philosophi tradiderunt, planum est; igitur subiectum inhæsionis ipsorum non est aliud, quàm compositum physicum. Item accidentia, quæ sunt idem re cum composito, ut est relatio identitatis specificæ, quæ est inter Socratem & Platonem simul existentes, & actio, qua Deus cœlum Empyreum creavit, ac nunc etiam conservat, necessariò fatendum est in ipsomet composito physico inhærere; qui enim fieri potest, ut sint idem re cum aliquo, & tamen in eo non insint? ergo saltem huiusmodi accidentia inhærent primo atque immediatè in composito.

Adversus quartam. Materia, ut rectè ait Commentator initio lib. de substantia orbis, substantiatur per posse, eiusque essentia in ratione potentiæ consistit, ut in primo physicæ auscultas-

ſcultationis, cap. 9. quæſtione 3. artic. 1. cum argumentis, tum auctoritate Platonis, & Ariſtotelis, aliorumque Philoſophorum oſtendimus: ergo cùm nihil à propria natura decidere queat; ſive materia coniuncta ſit cum forma, ſive non; in nullo ſtatu deſinet eſſe ens in potentia; atqui ſubiectum alterationis, & aliorum motuum eſt ens in actu, ut Ariſtoteles hoc in libro cap. 4. text. 24. docuit. Igitur ſaltem motus non inhærent in materia, etiam conſtituta ſub actu formæ. Secundo: Generatio ſubſtantialis vel inhæret in materia nuda, ut Ariſtoteles loco proximè citato, & cap. 1. libr. 3. Phyſicorum text. 7. aſſerit, vel potiùs in forma, cum qua eſt idem re, ut cæteræ actiones cum ſuis terminis. Non igitur omnia accidentia inhærent in materia, ſuppoſita cauſalitate formæ ſubſtantialis.

Solut. 1. argum. adverſus concl.

Superiora argumenta hunc in modum ſolvenda erunt: Ad primum contra primam conclusionem conceſſa maiori neganda eſt minor, & ad eius confirmationem dicendum, licet ſuſtentare accidentia in rebus creatis ad materialem cauſam ſpectet, & imperfectionem includat, quia illæ ſuſtentant ut ſubiecta: in myſterio tamen incarnationis aliter ſe habere, quia verbum divinum eatenus tantum accidentia humanitatis ſibi duntaxat mediatè unita dicitur ſuſtentare, quatenus ipſorum dependentiam ultimo terminat, non quia ſimul inhærent in ipſo, aut in natura, cum qua ſit idem realiter, id eſt, divina, quod vocamus hoc loco ſuſtentare ut ſubiectum, ſicut ſuſtentant ſuppoſita creata. Illa autem dependentia à Verbo, ad nullius cauſæ genus propriè pertinet, ut lib. 2. Phyſic. c. 7. q. 1. art. 3. diximus. Lege Scotum in 3. diſt. 1. q. 1. artic. 1. Capr. ibid. art. 1. & in 2. d. 5 q. 2.

Solut 2.

Lib. 8. Phyſ. c. 2. q. 1 art. 3.

Ratio exiſtimantium creationem non eſſe actionem.

Quod ad ſecundum argumentum attinet, multorum opinio eſt, ut 8. Phyſic lib. retulimus, creationem non eſſe actionem, idque nonnulli, præſertim è recentioribus Philoſophis, eo potiſſimum argumento nituntur ſuadere, quia ſi creatio eſſet actio, cum hæc requirat ſubiectum, id non aliud eſſe, quam rem ipſam quæ creatur, quod tamen nequaquam videtur eſſe poſſe, quia ſubiectum eſt prius accidente, quod recipit, creatio vero, cum ſit actio productiva, neceſſario antecedit rem productum: atque ita ſubiectum eſſet prius creatione, & rurſus creatio prior ſubiecto, quod repugnat. Reſponderi tamen ſolet, creationem eſſe natura priorem re creata in genere cauſæ efficientis, rem verò creatam in genere materialis, ſeu ſubiectivæ cauſæ antecedere creationem. Nec eſſe incommodum unam eandemque rem diverſo cauſæ genere eſſe aliâ tum priorem, tum poſteriorem. Quod concedit D. Thomas de potentia, q. artic. 3. ubi cum ſtatuiſſet creationem paſſivè acceptam eſſe relationem quandam, videlicet creaturæ ad crea-

Solutio propoſitæ rationis. D. Thom.

torem, ſignificatam per modum mutationis ſive ratione novitatis inceptionisve importatæ, in reſponſione ad 3. argumentum, ita ſcripſit: Relatio illa accidens eſt, & ſecundum eſſe ſuum conſiderata, prout inhæret ſubiecto poſterius eſt, quàm res creata, ſicuti accidens ſubiecto tum intellectu, tum natura poſterius eſt, quamvis non ſit tale accidens, quod cauſetur ex principiis ſubiecti. Si verò conſideretur ſecundum ſuam rationem, prout ex actione agentis innaſcitur prædicta relatio, ſic eſt quodammodo prior ſubiecto. Hæc Divus Thomas, quibus verbis perſpicuè admittit prioritatem illam, quam diximus in accidente, & ſubiecto; licet non putet creationem activam eſſe actionem mediam inter rem creatam & Deum uti nos eſſe arbitramur. Sed urgent adverſæ partis defenſores argumento, ut ipſi putant, irrefragabili, quo probare nituntur rem creatam, etiam in ratione cauſæ materialis, eſſe poſteriorem actione creandi, eamque modis omnibus ſupponere, atque ita non poſſe non illis prioritatibus argumentum diluere. Subiectum, inquiunt, ut exerceat cauſalitatem recipiendo accidens, debet prius natura exiſtere, cum omnis eiuſmodi cauſalitas ſupponat exiſtentiam cauſantis: ut autem exiſtat, debet produci, & accipere eſſe, hoc autem accipit per creationem: ergo ſubiectum ſive res creata etiam in ratione cauſæ ſubiectivæ, eſt quid poſterius creatione. Præterea poteſt eadem aſſertio deduci ad aliud incommodum hoc modo: Creatio ſpectata ut eſt actio productiva, prius natura exiſtit, quàm exerceat cauſalitatem in rem creatam: ſed in illo naturæ momento nondum exiſtit res creata, quæ eſt ſubiectum creationis, cum nondum ſit producta: ergo tunc exiſtet creatio ſine ſubiecto, quod ſaltem naturæ viribus fieri non poteſt.

De revelatione creatura.

Contra datam ſolutionem inſtantia adverſarii.

Sed hæc negotium exhibent iis, qui non ſatis advertunt, quidnam ſint illæ prioritates & inſtantiæ naturæ, & quidnam ex illis poſſit colligi, quid non poſſit. Certè huiuſmodi inſtantia, ut alibi ex Durando commonuimus, non ſunt menſuræ durationum, ſed potius ſigna quædam indicantia è duabus aut pluribus rebus aliquam inter ſe dependentiam aut ordinem habentibus, poſſe unam conſideratione præintelligi alteri: quo modo creatio, ut eſt via ad conferendum eſſe, præconcipitur Angelo, qui creatur, & Angelus, prout creationem poteſt recipere, præconcipitur creationi. Ex quo non ſequitur aut creationem reipſa, & à parte rei, ut loquuntur, exiſtere ſine Angelo, aut contra; cum illæ prioritates non ſint veræ menſuræ, ut diximus, durationum, ſed anteceſſiones naturæ, & mutuæ dependentiæ, quæ in cauſa eſt, ut unum alteri præconcipi queat. Ita liquet, quidnam propoſito argumento reſpondendum ſit. Negandæ enim ſunt omnes illæ conſecutiones, ſub-

Occurritur adverſariis.

Inſtantiæ naturæ quid ſint.

Lib. 4. Phyſ. c. 14. q. 3. a. 4.

iectam

iectum est prius natura creatione, ergo existit sine creatione, sive antequam sit creatio: item creatio est prior natura re creata, ergo existit sine re creata, sive re creata non existente: item prius est accipere esse, quàm causare, ergo res prius existit quàm causet, sive existit non causando: sicuti nec probè colliges, animal est prius natura homine & bellua: ergo existit non existente homine & bellua, sive antequam hæc existant. Sunt enim omnes istiusmodi consequentiæ à secundum quid ad simpliciter: quia à prioritate illa naturæ, & à præconceptione & existentia obiectiva in intellectu, quæ est existentia secundum quid, arguunt realem existentiam, quæ est existentia simpliciter. Quod si pronunciata illa, subiectum, ut exerceat causalitatem, debet prius existere: actio prius existit, quàm exerceat causalitatem, seu prius quàm per eam aliquid causetur: aliaque his similia, usurpent verbum, existit, ut importat existentiam realem, ita ut sic sensus subiectum, aut actionem (in re proposita) sine suis causalitatibus, vel ante illas in natura rerum existere, neganda sunt, quia naturæ prioritatibus realis existentiæ antecessionem falso attribuunt.

Lege de his prioritatibus Hermæum quodlib. 4. q. 10.

Prioritates naturæ quam vim habeant.

Libuit ad hanc difficultatem enodandam hoc loco digredi, non solum ut argumenti solutio exactior esset ac plenior, sed quia hæc ipsa explicatio in hoc opere non semel nobis usui futura est. Igitur ad argumentum respondendum: creationem materiæ esse actionem, ut 8. lib. Phys. ex professo ostendimus, dicendumque, istiusmodi actionem sustentari à supposito non à materia, quia hæc non habet propriam subsistentiam, sed producitur, existitque dependenter à forma, & est in toto tanquam in eo, ad quod ultimo suam dependentiam terminat: (unde & minus propriè creari dicitur) atque hoc sat est ad tuendam veritatem nostræ conclusionis, qua asseruimus, subiectum sustinens ut quod materialia accidentia, esse totum compositum. Nihil verò obstat, quod lapis, cuius materiam creari dicimus, non denominetur creari: quia licet vocetur subiectum quod omnium accidentium, non tamen oportet, ut ei omnium appellatio conveniat, etiam eorum, quæ ipsi repugnant: quomodo sese habet in proposito exemplo creatio respectu huius lapidis. Sic etiam in mysterio incarnationis licet anima Christi inceperit esse, non ideo tamen suppositum, id est, Verbum divinum, aut Christus dicitur incepisse esse, ut est communis Theologorum assertio, definita, ut ait Caietanus 3. part. quæst. 16. art. 9. ab Alexandro Sexto. Nimirum cum esse quippiam commune sit omne esse comprehendens, si quid incepisse esse perhibeatur, sensus erit, id antea nullum habuisse esse, quod de Verbo divino & de Christo non verè dici planè constat.

Creatio materiæ est actio.

Occurritur tacitæ obiect.

Cap. 2 quæst. 1. art. 3.

Christus non dicitur incepisse esse.

Ad tertium respondendum est, etsi anima Christi non subsistat per propriam subsistentiam, ut rectè probat argumentum, denominari tamen, ut quod ab actionibus sibi propriis, quia est quid subsistens per subsistentiam Verbi sibi propriè, imo & prius natura, quàm humanitati applicatam: atque ita non pendet aliunde, sicuti pendent materia, & formæ materiales, & humanitas ipsa, ut dictum est. Atque hac ratione intelligi debet id, quod diximus, videlicet, non sustentare ut quod, nisi id, quod propriam obtinet subsistentiam, propriam, inquam, id est, vel sibi naturalem, vel sibi propriè applicatam.

Solut. 3. argum. contra 3. conclus.

Ad primum contra secundam conclusionem negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum formam ignis, cæterasque formas recipi in materiam extensam extensione quantitatis: licet enim forma, cum materiam subit, in genere causæ formalis & efficientis antecedat quantitatem, & ita quantitas hac consideratione non hæreat, nisi in materia supposito actu formæ: tamen in genere causæ dispositivæ materialis quantitas nostro intelligendi modo utcunque formam præit. Ad secundum negandum est antecedens, quia forma humana cum subsistat per se, potest recipere & sustentare simul propria accidentia, materia verò non subsistit per se, ut dictum fuit.

Solut. 1. argum. contra 2. concl.

Solut. 2.

Ad primum contra tertiam conclusionem dicito id, per quod accidentia à Philosophis definiuntur, cum per attributionem ad subiecta explicantur, non esse subiectum inhæsionis, de quo in argumento quæritur, sed subiectum quod, sive principale, id autem nos concedimus in materialibus accidentibus esse ipsum compositum physicum, ut ex prima conclusione initio controversiæ tradita patet. Ad secundum fatemur, accidentia, quæ sunt idem re cum toto, inhærere ipsi: neque de his nostra tertia conclusio intelligenda est, sed de aliis ordinariis accidentibus, & quæ magis propriè materialia vocantur, quia per materiam, quasi per eorum radicem, compositis conveniunt.

Solut. 1. argum. contra 3. conclus.

Solut. 2.

Ad primum contra quartam dicimus, materiam ex sua natura & intrinseca ratione esse puram potentiam, id tamen non obstare, quominus prout est substantiali formæ coniuncta, accidentaria appellatione dicatur ens in actu, hoc est, actuata per formam: nam etiam tunc servat rationem potentiæ, cum neque in se sit actus, neque ex actu & potentia more compositi physici coalescat, ut in lib. 1. Phys. c. 9. q. 3. art. 1. posuimus. Ad secundum respondendum est, cum generatio substantialis sit via ad formam, peculiare illi esse, inter alia accidentia, ut inhæreat in materia nuda, interventu tamen formæ, cum qua est idem realiter, saltem si forma materialis sit, qua de re suo in loco. In materia, inquam, nuda, quia sicuti forma unitur nuda materiæ in eo momento naturæ, quo subsequentes dispositiones

Solut. 1. argum. contra 4. concl.

Solut. 2.

tiones præit, ita generatio interiectu formæ in eandem materiam nudam suo modo recipi dicenda est.

Obiectio.

Obiiciat tamen aliquis: Generaio inhæret immediatè in forma, & interventu formæ in materia: ergo supponit formam, atque adeo dicetur generatio recipi in materiam supposito actu formæ, nullumque supererit discrimen ex parte subiecti inter generationem & motum, cæteraque accidentia, quod iis, quæ sæpe ex Aristotele retulimus, contradicit. Vt hæc obiectio diluatur, adverte, cum in eodem instanti temporis fit generatio, & forma actuet materiam & subsequentes dispositiones inducantur, & resultet compositum, non recipi generationem in materia, quæ re ipsa per aliquam veram & realem durationem nuda sit, nullamque formam habeat, item non existere generationem, quintam nunc sustentetur a supposito, id est, à composito physico, atque adeo quin prærequirat tanquam prius natura in genere causæ materialis suppositum ipsum & actum formæ substantialis, tanquam conditionem, sine qua materia nullum actum secundum admittit. Quare reliquum est, ut generatio eatenus tantum dicatur reliqui in materiam nudam absque actu formæ, quatenus excipitur in materia non habente aliquam formam substantialem, quam ipsa non invehat, sive producendo, sive eius unionem duntaxat attingendo, quod tamen nec motui, nec aliis accidentibus convenit, siquidem hæc omnia supponunt, inveniuntque formam generatione introductam. Adde quod generatio secundum rationem causæ agentis formam antecedit, prout causa agens eius interventu formam producit, aut saltem unit, quæ tamen causalitas neque in modum cadit, ut planum est, neque in reliqua accidentia, quæ instanti generationis formam comitantur, ut progressu ostendemus.

De subiecto generationis.

Quo pacto dicendum sit generatione n recipi in nudam materiam.

Ita patet, ratum adhuc manere discrimen inter generationem, aliaque accidentia; hæc enim supponunt materiam sub actu formæ introductæ, illa subactu formæ quam ipsa introducit. Quo fit, ut generatio & forma sumpta tanquam unum quid (siquidem realiter idem sunt) nudam materiam inveniant, utpote sine forma & accidentibus, cum hæc prioris formæ abscessu pereant, exceptis iis, quæ sunt idem re cum materia, ut relatio creaturæ & respectus similitudinis, vel identitatis specificæ inter duas materias simul existentes, aliaque id genus, quæ in materia perpetuo insident, neque à certa definitaque forma dependent, ut nec ipsa materia.

Discrimen inter subiectum generationis & aliorum accidentium.

Quæstio.

Superest adhuc in præsenti disceptatione exquirendum circa dependentiam accidentium à materia subactu formæ, num saltem divina virtute possit aliquod accidens inhærere soli materiæ omni substantiali forma destitutæ. Durandus in 2. sent. d. 13. q. 2. negat id fieri posse, quia ex forma, quæ materiæ primò advenit, & ex materia fit unum per se, quandoquidem ubi non est nisi unus actus, ibi est simpliciter unum, unum autem simpliciter est unum substantiale ac per se. Quare si forma accidentaria nudæ materiæ inhæreret, ex accidente & substantia fieret unum per se, & substantiale: quod repugnat. Contraria tamen sententia tuenda est, qua materia nec ut existat, nec etiam ut recipiat accidentia, eget actu formæ necessitate absoluta, sed physica duntaxat quæ suppleri à Deo potest, ut in primo physicæ Auscultationis libro disseruimus. Deinde, quia si Deus conservat quantitatem absque omni subiecto, ut in divina Eucharistia patet, non dubium, quin eandem quantitatem in materia, ut in subiecto, licet imperfecto, absque adminiculo formæ conservare queat; cum illud ex se maius atque operosius sit quàm hoc. Nec Durandi arg. vim habet, non enim ex materia & qualibet forma, quæ primo, etiam divinitus materiæ advenire potest, unum fiet, sed ex materia & forma eiusdem generis, hoc est, quæ ambæ sint in genere substantiæ, namq; hæ solæ inter se ordinem & proportionem ad unum per se componendum sortiuntur. Itaque non ubicunque est unus actus, ibi est unum simpliciter, quia si huiusmodi actus accidens sit, non fiet nisi unum per accidens, quod non unum, sed plura absolutè dicimus: si autem sit actus substantialis talem materiam suapte natura informans, ex eo, & materia unum per se fiet.

D. in 2. Durandus.

Responsio.

Cap. 9. q. 6. a. 3.

Non ex qualibet forma & materia fit unum.

Arist. lib. 2. de an. cap. 1. tex. 7. & lib. 5. Metap. c. 6. tex. 15. D. Thom. p. q. 76. art. 7. Alen. 3. p. q. 7. m. 1. art. 1.

QUAESTIO V.

UTRUM QUODLIBET ACcidens divina virtute alieno subiecto inhærere possit, annon?

ARTICULUS I.

ARGUMENTA PRO PARTE negativa.

Constituto accidentium subiecto, in quæstionem vocamus, num per divinam potentiam possit quodlibet accidens transferri à subiecto, in quo est ad subiectum alienum, id est, ad subiectum, in quo non est, vel etiam denuo produci in subiecto, cui ex consueto naturæ ordine non competit. In negativam partem hæc sese offerunt. Quemadmodum accidens in commune essentialiter respicit substantiam in commune, ita & hoc accidens hanc substantiam singularem sibi propriam, cui ex ordine naturæ convenit: sed accidens non potest esse extra subiectum, ad quod essentialiter refertur: quia iam respectum illum sibi intrinsecum

Sensus propositæ quæstionis.

Primum arg. pro parte negativa.

2. Argum.

secum amitteret. Nullum ergo accidens potest alieno subiecto inhærere. Item non minus repugnat unum accidens existere per alterius existentiam, quam esse in subiecto alterius: utrobique enim par difficultas occurrit; sed primum non videtur admittendum, ergo nec posterius.

3. Argum.

Tertiò, forma Socratis non potest informare materiam Bucephali; ergo nec accidentia illius, materiam huius; consecutio videtur perspicua: quandoquidem accidentia, cum insint per inhæsionem, magis pendent à proprio subiecto, quàm forma à materia. Antecedens probatur quia compositum coagmentatum ex illa forma, & materia, nec esset Socrates: quia componeretur ex materia Bucephali, nec Bucephalus, quia constaret ex forma Socratis, nec verò esset aliud individuum alterius speciei, cum ea nulla sit, daretur igitur aliquod animal singulare sub nulla specie animalis contentum, quod nemo dixerit.

4. Argum.

Præterea, quod saltem accidentia materialia & immaterialia non possint commutatis subiectis inhærere, ita videtur concludi. Sensibile & insensibile, sive materiale, & immateriale sunt rationes genericæ accidentium; repugnat vero aliquid amittere rationem sui generis: At hanc amitterent istiusmodi accidentia si commutatis subiectis inhærerent: ergo & cæt. Probatur assumptio; quia si accidens sensibile esset in subiecto immateriali, careret extensione partium, sine qua nihil sensum movere potest; atque ita non iam maneret accidens sensibile. Item si accidens immateriale esset in subiecto sensibili & extenso, obtineret extensionem; quia omne, quod in aliquo recipitur, necessario conditionem recipientis sequitur: quare iam accidens immateriale maneret extensum, & sensibile.

5. Argum.

Deinde: Vt accidentia alicui subiecto per inhæsionem uniantur, debent inter se ordinem, & proportionem habere; atqui subiectum materiale nullum habet ordinem aut proportionem ad accidens spirituale; similiter neque subiectum immateriale ad materiale accidens, cum sint omnino dissentanea, & alterius ordinis: non possunt ergo istiusmodi accidentia per inhæsionem iis subiectis uniri, eisque inesse.

Confirmatio argumenti. *Lib. 1. c. 2. q. 6. ar. 5.*

Confirmaturque argumentum, quia sicuti ob defectum proportionis, & ordinis, forma cœli non potest, etiam divina virtute, ut in libris de Cœlo diximus, informare sublunarem materiam, si ponamus hanc specie differre à cœlesti; ita ob eundem [illegible] defectum nequibunt accidentia corporalia per inhæsionem copulari subiectis immaterialibus, aut è converso.

6. Argum.

Denique Angelus nullo modo potest informare materiam; unde neque dum movet cœlum, neque dum corpus assumit, eis unitur tanquam forma informans, sed tanquam motor: ergo pari ratione neque forma accidentaria spiritalis ullo pacto poterit materiæ copulari.

ARTICVLVS II.

QVID IN RE PROPOSITA SENtiendum videatur?

Potest hæc controversia intelligi de accidentibus, quæ sunt idem re cum subiecto, vel de iis, quæ à subiecto realiter differunt. Idem de accidentibus materialibus, vel immaterialibus; ac de utrisque, ita ut fiat comparatio inter accidentia materialia, & subiecta materialia, & inter accidentia immaterialia, & subiecta immaterialia: vel ita, ut commutentur subiecta, & materialia accidentia cum subiectis immaterialibus; immaterialia cum materialibus conferantur.

1. Conclusio.

Sit prima conclusio. Nullum accidens idem re cum uno subiecto potest in alio divina virtute constitui. In hac conclusione nomine subiecti intelligimus tam subiectum inhæsionis, quàm denominationis, tam subiectum quod, quam subiectum quo. Est autem eius veritas perspicuas. Nam quæ sunt idem realiter, ita se habent, ut nequeat utrumque disjungi ab altero (licet in horum nonnullis id quod est prius, interdum inveniatur sine posteriori, quod eius formalem rationem, ut potentia generandi absque paternitate) si enim ambo ab se mutuo separata consisterent, necessario essent diversæ realitates, nec iam tale accidens, & subiectum idem re dici possent. Itaque nequit relatio creaturæ, quæ est idem re cum hac anima rationali, in alia anima constitui: nec figura, quæ est idem re cum hac quantitate, in alia quantitate poni.

Lege Toletanum l. 3. de ani. q. 1. c. 2. Cap. in 2. d. 3. q. 2. art. 3.

Relatio creaturæ est idē re cum illa.

2. Conclus.

Secunda conclusio. Quodlibet accidens materiale potest divina virtute esse in quovis subiecto materiali, & quodlibet immateriale in subiecto, sive immateriali, sive materiali. Hæc probatur, quia si Deus conservat humanitatem in supposito alieno, ut patet in mysterio incarnationis; & quantitatem extra omne subiectum, ut in divina Eucharistia; certè non est, cur non possit conservari istiusmodi accidentia in subiecto non suo; cum inde nulla sequatur repugnantia, ut ex argumentorum solutione constabit.

Duplex sensus propositæ concl.

Adverte autem bifariam intelligi posse immateriale accidens constitui in subiecto materiali. Vno modo, ut ponatur in eo indivisibiliter, sive quia ponitur in uno aliquo duntaxat puncto talis subiecti alioqui extensi; sive quia collocatur in eo subiecto redacto per divinam potentiam ad indivisibile sub puncto quantitativo, & positivo: seu absque eiusmodi puncto. Altero, ut ponatur in subiecto extenso, & eius quantitate per accidens extendatur. Nostra ergo conclusio, de subiecto secundum priorem considerationem intelligi debet. Nam secun-

eundum posteriorem verisimilius est nullum accidens spiritale posse recipi: etsi contrarium defendat, præter alios, Capreolus in 2. dist. 31. q. 1. art. 3. ad 1. contra 3. conclusionem admittens qualitatem spiritalem habentem intentionale esse, posse absolutè recipi in subiecto quanto.

Probatio secundæ conclusionis. Probatur tamen nostra sententia ex eo; quia nihil potest tali modo recipi, extendique, nisi constet partibus entitativis extensionem subeuntibus: his autem nullum accidens spiritale constat, sicuti neque spiritalis substantia, cum sint ex sua quidditate indivisibilia. Nec verò eas partes divina virtus conferre illis potest, sicuti neque puncto: alioqui à propria natura deciderent. Aqua tamen non decidet accidens extensum, si fiat actu inextensum, in immateriali subiecto: adhuc enim ibi retinebit partes suas entitativas, etsi non extensas, sed ad punctum collectas; quemadmodum nec materia beneficio quantitatis per accidens extensa naturam propriam amittet, si remota quantitate ad indivisibile revocetur.

3. Cõclusio. Proprium officium quantitatis extendere substantiam. Lib 4. Physic. c. 5. q. 4. Tertia conclusio. Non omnia accidentia materialia possunt divina virtute immateriali subiecto inhære e; quædam tamen possunt. Prior huiusce conclusionis pars suadetur. Nam quantitas (quod pari modo intellige de cæteris accidentibus, quæ idem re sunt cum quantitate, eamque secum intrinsece deferunt, ut figura) non potest divina virtute inhærere Angelo, aut animæ rationali: etenim licet quantitas (ut alibi docuimus) possit indivisibili in ordine ad loci dimensionem respondere; facta tamen comparatione ad subiectum, cui inhæret, necessario servat extensionem, quia hæc ad eius essentiam pertinet, secundum quam extensionem non potest non subiectum, in quo est, extendere; proindeque oportet tale subiectum habere partes entitativas substantiales, quæ per quantitatem explicari ac fundi queant: hæ vero ut substantiæ materiali competunt (esto non nisi quantitatis beneficio actu extendantur, & ordinentur) ita immateriali, uti diximus, repugnant, ut libr. 5. Metaph. ex professo ostendemus. Quanquam verò proprium sit quantitatis extendere substantiam; tamen ea quoque accidentia, quæ sunt idem realiter cum illa, suo modo substantiam extendunt, non quidem per se & ex officio, sed ob comitantiam quantitatis, cum qua eandem realitatem obtinent: ideoque asseruimus non solum quantitatem, sed accidentia, quæ idem re sunt cum ipsa: nullo modo posse spiritali substantiæ inhærere.

Posterior pars ejusdem tertiæ conclusionis, qua volumus omnia accidentia, præter quantitatem ac præter illa, quæ cum ea idem re sunt, posse divina virtute in subiecto immateriali recipi, iisdem rationibus stabilitur, quibus secunda conclusio probata est; licet utramque neget Ioannes Maior in 1. dist. 17. q. 10. Gabriel super Canonem lect. 44. argumentis parum efficacibus: quorum præcipua art. 1. retulimus. Sunt autem duæ proximæ conclusiones intelligendæ de accidentibus realiter distinctis à subjecto, ut prima conclusio declarat. In quibus adverte non omnem prorsus extensionem alienam esse à natura substantiæ spiritalis, sed extensionem magnitudinis, cujus est coextendere per se subjectum. Nam extensio motus spiritalis, ut ejus, quo interdum habitus justitiæ continuo volun- tatis conatu intenditur, & augescit; quia non subjectum, sed acquisitionem formæ, quæ successivè acquiritur, coextendit, non est cur à substantiis immaterialibus removeatur, ut alibi monuimus. Lib. 5. Physic. c. 2. q. 1. a. 2.

ARTICVLVS III.

OCCVRRITVR PRIMI ARTICULI argumentis.

Respondeamus nunc ad argumenta initio proposita. Ad primum quidquid sit de veritate majoris propositionis, quæ alibi examinanda erit, neganda est minor, dicendumque licet accidens ponatur à Deo in subjecto alieno, non ideo amittere respectum & ordinem, quem suapte natura ad proprium subjectum vendicat; nec enim is pendet ab actuali inhærentia: sed, utcunque res se habeat semper eam comitatur. Solutio primi argumenti.

Solut. 2. Ad secundum neganda est major: quia existentia est purus modus rei, ab illa realiter indistinctus, insitus ac proprius, qui proinde nequit rem aliam modificare: at subjectum non ita se habet ad accidentia, quæ recipit. Ad tertium negandum est antecedens, cujus confirmationem facile dissolvet, qui dixerit compositum illud nec debere esse Socratem, nec Bucephalum, ut probat argumentum: oportere tamen esse individuum contentum sub specie hominis, quia materia prima est ejusdem speciei in omnibus corporibus sublunaribus: forma autem particeps rationis trahit materiam illam ad constituendum compositum speciei humanæ. Nec figura equina impediet quo minus individuum illud revera homo sit: quia figura, aliaque similia accidentia, ut non constituunt quidditatem rei, neque illam absoluta, sed physica tantũ necessitate comitantur: ita neque essentiam variant, potestque res sine iis vel ipsis immutatis divina virtute conservari, ut in Physicis diximus cum Argentinate in 3. distin. 5. quæst. 1. articulo 1. Scoto in 4. distinctio. 10. quæstio. 2. Bassolio distinctio. 12. quæstio. 2. & aliis contra Henricum Gandavensem quodlibet. 7. quæstio. 17. Aegidium in 1. distinct. 23. quæstion. 2. Soncinatem 5. Metaphys. quæstio. 22. Maironium in 4. dist. 12. quæst. 8. Fatendum tamen est ejusmodi individuum communi loquendi usu & con-

Solut. 3.

Num cum externa effigie bruti possit humana species conservari. Lib 1. c. 9. q. 11. a. 4.

consuetudine non simpliciter appellari hominem ob defectum organorum, quæ nomen hominis quodammodo connotat.

Solut. 4. *Consule Durandum in 4 d. 12. q. 1.*

Ad quartum admissa maiori propositione negandum est accidentia illa commutatis subiectis rationem sui generis amissura; quia licet accidens materiale in immateriali subiecto extensione partium, quantitatis beneficio exhibita, carere oporteat, proindeque in eo statut sub sensuum facultatem cadere non debeat: haud proinde tamen desinet esse accidens natura sua sensibile, cùm non omnia, quæ actum impendiunt, potentiam adimant, quod intellige de potentia remota essentiam rei perpetuo comitante. Ita verò albedo in Angelo posita, esto, prout in Angelo est, careat potentia proxima, ut sentiatur; quia sic reipsa movere sensum nequit: adhuc tamen ad id potentiam remotam servat, quatenus suopte ingenio, & in subiecto naturæ suæ convenienti ac debito agere in sensum poterit. Pari modo accidens spiritale in materiali subiecto adhuc erit immateriale, id est, suapte natura cōveniens spiritali subiecto; & verò nec erit sensum movens, tum quia nihil, nisi actu extensum, agit per contactum, & sui, imaginem in sensuum organa transmittit, tum quia accidentia spiritalia quocunque modo se habeant, non continentur sub obiecto sensuum, atque ut nec sonus videri potest, nec color audiri, ita nec illa sentiri queunt.

Accidens materiale in immateriali subiecto adhuc dicitur natura sua sensibile.

Solut. 5.

Ad quintum concedendum est, ut accidentia alicui subiecto per inhæsionem uniantur, debere inter illa aliquem dari ordinem & proportionem accommodationis; sed cum hæc unio non nisi divinæ virtutis opera effici potest, ut à Deo fiat sufficere accommotationem secundum potentiam obedientiariam, qua inter se iungi queunt omnia, ex quorum copulatione nexuve nulla contradictionis implicatio existit. Quæ non sequitur ex unione prædictorum accidentium, cum illis subiectis; quantumlibet inter se naturæ conditione dissentiant: sequeretur tamen, si forma cœlestis informaret materiam inferiorem, & cum ea in unius compositi substantialis naturam conveniret: esset enim eiusmodi compositum, ac non esset unum per se: esset, quia ita dicitur; non esset, quia unum per se in natura substantiali non constat, nisi ex substantiis ad id per se, ac suopte ingenio coordinatis. Sicut enim ad unum per se plura requiruntur, quàm ad unum per accidens. Quo fit, ut licet accidentia possint informare subiectum, quod ad ea recipienda naturalem potentiam & inclinationem non obtinet: forma tamen cœlestis materiam sublunarem informare nequeat. Tandem ad id, quod de Angelo obiicitur, dicendum, non posse Angelum uniri materiæ per inhæsionem, quia id repugnat naturæ substantiali, ut progressu ostendemus; nec tanquam formam substantialem ad constituendum compositum unius naturæ per se, quia, ut iam alibi disseruimus, nullo pacto id convenire potest enti completo & perfecto in sua specie, cuiusmodi est Angelus: Patet autem, non eodem modo se habere formam accidentariam spiritalem respectu materiæ, quo Angelus, illa enim & per inhæsionem coniungitur subiecto, & non faciet unum per se, sed per accidens cum materia.

Forma cœlestis neutiquam potest informare materiam sublunarem.

Solut. 6.

Lib. 1. de cælo c. 5. q. 5. a. 4. lege etiam Scotum in quodlib. q. 9.

QVAESTIO VI.

POSSITNE ACCIDENS DIVINA VIRTUTE CONSERVARI EXTRA SUBJECTUM.

ARTICVLVS I.

QVAE ARGVMENTA PROBARE *videantur non posse.*

Primum argumentum.

IN partem negativam hæc se offerunt argumenta. Id, quod fieri non convenit, non potest fieri à Deo, qui summa prudentia & sapientia omnia operatur, sed non convenit poni accidentia extra subiectum, non possunt ergo extra subiectum à Deo poni. Minor probatur, quia si accidentia sint extra subiectum, dabitur occasio errandi sensibus. Nam cum externa accidentia sint naturalia signa latentis substantiæ (unde Philosophi per accidentia in substantiarum cognitionem venere) utique sensus communem & ordinariam naturæ legem secuti iudicabunt subesse accidentibus separatis substantiam, cum revera non subsit.

2. Argum.

Secundò, Deus non potest rerum naturas evertere; atqui evertetur accidentium natura, si per se cohæreant extra subiectum, non possunt ergo extra subiectum esse. Probatur assumptio, quia, ut docet Aristot. 5. libr. Metaph. cap. 30. text. 35. accidentis esse est inesse, & accidens natura sua est ens alterius, id est, substantiæ, sicuti substantia est ens per se, ut ex utriusque definitione constat. Quare ut substantia à natura sua decideret, si esset in alio: ut in subiecto, ita & accidens, si per se existat extra subiectum.

3. Argum.

Tertiò, ut in lib. de causis dicitur, intelligentiæ sunt finitæ versus partem superiorem, infinitæ versus inferiorem, quia videlicet à Deo, ut à superiori & prima causa suum esse accipiunt, quod proinde ad mensuram recipientis finitum limitatumque est, & tamen eædem, cum non sint formæ in materia, minimè finiuntur aut terminantur ad capacitatem alterius naturæ recipientis. Pari ergo modo accidentia, si non sint in subiecto, assequentur infinitudinē quandam versus partem inferiorem more substantiarum materiæ expertium, hoc autem non est admittendum, sequeretur enim accidentia ob illam infinitudinem manere extra naturæ suæ termi-

terminos, non igitur accidentia extra materiam esse possunt.

4. Argum. Quartò: Hic candor sortitur rationem singularitatis à subjecto, in quo est, ab eoque natura candoris ad certum gradum, qui pluribus communicari non possit, definitur: ergo si hic candor extra omne subjectum, id est, extra substantiam & quantitatem consistat, non erit quid singulare, sed commune, quasi una ex ideis, quas Arist. in disciplina Platonica, ut figmenta quædam naturæ impugnavit. *Confutatio responsionis.* Neque obstat, quod quantitas extra subjectum conservetur à Deo cum propria singularitate, quia quantitas inter cætera accidentia id habet proprium, ut per se individuetur, quatenus positio, quæ est ordo partium in toto, in ejus ratione includitur; ubi autem concipitur diversitas partium ejusdem speciei, necesse est individuationem intelligi. Vnde est, quod plures candores concipi non possint, nisi vt sunt in diversis subjectis, possint tamen multæ lineæ, quanquam secundum se considerentur, propter situs diversitatem, quæ etiam diversitas sat est ad contribuendam singularitatem materialibus accidentibus, quæ in quantitate fundantur, quatenus in ea, etiam extra materiam, conservatur radix individuationis. Quo jam liquet, esto quantitas extra substantiam conservari queat, tamen saltem qualitatum naturæ repugnare extra substantiam & quantitatem poni.

5. Argum. Cap. 3. q. 11. art. 2. Quintò: Nec modus localis potest esse extra quantitatem rei motæ, cum ab ea re ipsa non differat, ut lib. 3. Phys. decrevimus, nec item passio sine eo, quod patitur, cum sit actus patientis, & ex consequenti, neque actio, quæ est idem re cum passione, nec denique relatio creaturæ sine re creata, & omnino relationes absque iis subjectis, cum quibus idem re sunt, ergo saltem hæc accidentia nequeunt per se divinitus conservari.

6. Argum. Sextò: Magis repugnat esse accidentia sine subjecto, quam subjectum sine accidentibus, cum magis dependeat posterius à priori, quam prius à posteriori: sed quædam sunt accidentia, sine quibus subjectum esse nequit: Ergo ejusmodi accidentia multo minus extra subjectum esse poterunt. Minor suadetur, quia res non possunt consistere absque suis nativis proprietatibus, ut homo sine facultate ad ridendum, & ad capessendas disciplinas: tum quia hæc certo, & inevitabili quasi partu naturæ proveniunt, tum quia alioqui fieri etiam à Deo posset, ut id, quod uni naturale est, non sit ei naturale. Id verò quàm sit absurdum ex eo constat, quia sicuti repugnat mutari naturam, ita repugnat non congruere naturæ, quod ei antea congruebat.

7. Argum. Postremò: Aristoteles lib. 1. Phys. cap. 4. à tex. 39. reprehendit Anaxagoram, quod asseruerit mentem rerum omnium procreatricem fuisse conatam secernere à subjectis affectiones, ut habitus, colores, aliaque id genus, quæ tamen nullo pacto secerni queunt. Id quod etiam ibidem ex eo confirmat, quia alioqui daretur album aut sanum (separata nimirum albedine, & sanitate à subjectis) quod de nullo diceretur. Putat ergo Aristoteles non posse accidentia extra subjecta, quibus insident, à Deo collocari.

ARTICVLVS II.

CERTVM ESSE, POSSE DIVINA *virtute conservari accidentia extra subjectum.*

IN hac disceptatione non defuerunt, qui affirmarint posse accidens naturæ viribus absque omni subjecto esse, ut Avicebron Maurorum princeps in libro Fontis vitæ, & ex antiquioribus nonnulli, veluti Pythagoras, qui posuit numeros reipsa per se cohærentes, quales Mathematici sola consideratione à materia abjungunt. Item Plato, qui ut ejus dogma interpretatur Aristoteles, asseruit quantitatem dimensivam, ut cæteras formas exemplares sive ideas, existere extra omnem substantiam. Sed hos refellit communis sensus, sensusque Philosophorum; & conditio, ac natura ipsa accidentium, quæ ob tenuitatem sui esse ita pendent à subjecto, ut neque extra illud produci, neque conservari, nisi ab eo fulciantur, possint. Hac ergo sententia rejecta, tota præsens disquisitio non de vi causarum naturalium accidentium, sed de potentia divina est.

Per vim naturæ accidens extra subjectum posuere. Avicebron. Pythagoras. Plato. Sed refelluntur.

Sit verò conclusio, de qua Christiano Philosopho dubitare non licet, posse Deum conservare accidentia extra subjectum. Hæc conclusio stabilitur auctoritate Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ in Concilio Constantiensi Sess. 8. & in Lateranensi sub Innoc. III. c. Firmiter, & in Tridentino Sess. 13. can. 2. & de consecratione d. 2. Can. Species, & Can. Nos autem; aliisque in locis docet in mysterio Euchar. peracta consecratione manere divina virtute accidentia panis & vini extra subjectum. Quod etiam tradidere Patres, D. Gregor. in hom. Paschali, Cyrill. Alexandrin. hom. de cœna Dominica, Ierosolymitanus catechesi 4. D. August. apud Prosperum lib. sententiarum, Theophylactus Ioan. 6. Macharius Ægyptius homil. 27. Innocentius lib. 4. cap. 34. Hugo de Sacramentis libr. 2. part. 8. Quod uberius explicant doctores Theologi in 4. dist. 12. & D. Thom. 3. p. q. 77. & in opusc. 59. Alensis 4. p. q. 10. in 7. art. 1. Vualdensis to. 1. de Sacram. à c. 76. Turrianus in priori parte tractatus de Euch. cap. 5. à quibus refutantur, convincunturque Vuithclephus & Oecolampadius, aliique ejusdem farinæ homines propositæ conclusionis veritati temerè adversantes, ajentesque nos dum asserimus conservari divinitus accidentia extra subjectum

Conclusio. Concil. Constan. Later. Trident. De consecr. D. Gregor. Cyrill. Alexand. Ierosol. August. Theophyl. Machar. Innocent. Hugo. Pet. Sot. ti. de Euchar. lect. 6. Altisl. lib. 4. Alan. c. 37.

ctum, commune jus naturæ, ordinemque violare, cum natura rerum ita a Deo ordinata sit, ut si auferantur substantiæ, accidentia deperire, & in nihilum redigi oporteat. Certè hi dum naturæ patroni esse volunt, veritatis desertores fiunt, ipsique naturæ principi, & rerum omnium auctori Deo injuriam faciunt, cum ita naturæ decretis subiicientes, ut nihil supra usitatum rerum cursum ab ipso fieri posse contendant.

Probatio conclus. ex D. Thom.

Probat autem propositam conclusionem D. Thomas libro 4. contra gentes c.65. & 3.p. q.77. art. 1. quia idem judicium ferendum est de rerum productione, & de earum conservatione: divina autem virtus potest effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, sicuti potuit hominem efformare absq; semine, & valetudinem ægrotis tribuere absque naturæ opera, ob suæ virtutis infinitatem, & quia ipsis causis secundis agendi vim impertit, magisque dependent effectus à prima causa, quàm à secunda. Quare & causarum secundarum effectus absque ipsis conservare, atque adeo & accidentia absq; adminiculo substantiæ per se fulcire & sustinere poterit. Adverte autem, cum Divus Thomas ait, posse virtutem divinam effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, non esse id intelligendum de causis materialibus, & formalibus, quæ absoluta necessitate concurrunt ad effectus; ut materia & forma ad totum componendum, sed de iis, quæ ad illos physica tantum necessitate requiruntur. Quo modo concurrit igni in genere causæ efficientis ad generandum ignem, & quælibet substantia in genere causæ materialis ad sustentanda sua accidentia, & forma in genere causæ formalis extrinsecæ ad actuandam materiam primam: etsi hunc concursum non putarit Divus Thomas posse divina virtute suppleri, ita ut materia valeat absque actu formæ consistere.

Quarum causarum effectus possit Deus se solo producere aut conservare.

Quæ accidentia possint à Deo conservari extra subjectum. *Lib.1. Phys. c.9.q.6.*

Sciendum verò, licet fide constet, accidentia panis & vini in divina Eucharistia extra subjectum manere: esse tamen controversiam inter Theologos, quænam accidentia non solùm extra substantiam, sed etiam extra quantitatem per se divinitus conservari queant. Nam Ægidius theor. 35. & Argentinas in 4. dist. 12. q. 1. art. 1. aliique nonnulli id solis permanentibus concedunt, quod putent successiva necessario includere subjectum, saltem minus principale, quod est quantitas. Præterea Ægidius à theoremate 36. usque ad 39. & in libr. de esse & essentia, q. 11. & Hervæus quodlib. 8. & q. 3. & quodlib. 11. q. 29. aliique è sectatoribus D. Thomæ arbitrantur, non posse qualitatem extra substantiam & quantitatem à Deo poni. Cui sententiæ adstipulatur D. Thomas lib. 4. contra gent. c. 64. & quodl. 7. art. 10. ubi negat, posse plures candores concipi extra omnem dimensionem, adductus quarto superioris articuli argumento, etsi ipsum aliter interpretari conentur Capreol. in 2. dist. 3. q. 1. art. 3. & Scotus in 4. d.10. q 2. art.2. Nobis tamen asserendum videtur omnia accidentia, quæ à substantia reipsa distinguuntur, posse extra substantiam, & omnia, quæ re ipsa differunt à quantitate, posse etiam extra quantitatem divina virtute conservari. Hujusce assertionis veritatem probat communis illa ratio, quod non sit divinæ potestati subtrahendum id, ex quo nulla contradictionis repugnantia sequitur, quo modo se habet prædictorum accidentium conservatio extra subjectum, præsertim cum accidentium quidditas non sit inhærere actu in substantia, vel quantitate, sed ad ea respectu transcendenti referri.

Posse qualitatem conservari divinitus extra omne subjectum.

Privatim verò quod non repugnet qualitatem, ut colorem, vel lucem extra substantiam & quantitatem divinitus servari, ut probè asserunt Scotus in 4. dist.12. quæst.2. Durandus quæstione 1. Paludanus quæst. 2. artic. 2. Scotus dist. 10. quæst. 2. artic.2. Capreolus in 4. dist.12. quæst.1. Marsilius quæst. 9. Ferrariensis 4. contra gent. cap. 65. & alii, hunc in modum concluditur. Non magis, quin potius minus pendet calor à quantitate, quàm à materia quantitas: ergo sicut quantitas sine materia, ita & qualitas sine quantitate esse poterit. Antecedens probatur, quia quantitas pendet à substantia tanquam à subjecto simpliciter ac principali, calor verò à quantitate, ut à subjecto secundario, & quid, ac minus præcipuo, à quo proinde minorem esse dependentiam oportet. Accedit ad argumenti confirmationem testimonium D. Basilii homil. 2. & 6. de opere sex dierum, ubi docet lucem Solis fuisse creatam prima die, mansisseque absque vehiculo, & sede subjectove tribus diebus, ac tandem quarta die conditum Solem, eidemque lucem illam primigeniam insitam fuisse. Quibus similia scripsit etiam D. Damascenus lib. 2. de Fide Orthodoxa c. 7. Gregor. Nazianz. in oratione de nova die Dominico, Theodoretus in quæst. super Genesim quæst. 14. & 16. Burgensis in additionibus ad primum caput Geneseos, Lyncomiensis in idem caput, Waldensis libr. 1. de Sacramentis cap. 77. Porro horum auctorum testimonia adduximus, non quod putemus, lucem extra omne subjectum primò divinitus fuisse creatam; sed ut eorum auctoritate refellamus eos, qui id fieri posse negant; cumque fateantur, posse manere quantitatem extra substantiam, neque ipsa inhærere in sacra Eucharistia: contendunt tamen non posse qualitatem divina virtute, etiam extra quantitatem servari.

Probatio.

D. Basil.

D. Damasc.

Theodor.

D. Gregor. Naz.

Posse ens successivum divinitus poni extra subjectum.

Iam vero quod ens successivum Dei potestate queat poni extra subjectum, à quo realiter differt, ex eo ostenditur, quia non repugnat, calorem, quem Deus potest extra omne subjectum constituere, ab eodem per continuum motum augeri, atque adeo existere continuum motum cale-

calefactionis, qui ens successivum est, extra substantiam & quantitatem.

ARTICULUS III.

ARGUMENTIS INITIO ADDUCTIS nihil contra ea, quæ proximo articulo asserta sunt, confici.

Solut. 1. argumenti.

Diluenda nunc sunt argumenta initio proposita, quorum explicatione ea, quæ diximus, illustriora evadent. Ad primum concessa majori neganda est minor, & ad ejus confirmationem dicendum, accidentia, etiam separata, esse naturalia signa substantiæ, atque ita adhuc significare naturaliter latere substantiam, nisi circa illa præter ordinariam legem, cursumque naturæ Deus aliquid moliatur. Itaque signis ipsis nulla inest falsitas. Quod si quis absque ulla limitatione, saltem implicita, absolutè judicet subesse illic substantiam, is quidem decipietur; at non signorum vitio, aut quod ei errandi occasio data sit à Deo, qui in eo miraculo id, quod conveniens est, præstat: sed propria temeritate, aut miraculi ignorantia. Et verò illos, qui cœlesti disciplina imbuti sunt, in divinæ Eucharistiæ mysterio fides haudquaquam sinit hallucinari, intellectum erudiens, docensque non subesse illis accidentibus substantiam.

Accidentia extra substantiam sunt naturalia ejus signa.

Solut. 2. argum.

Secundi argumenti major propositio vera est, sed falsa assumptio: nec ejus probatio robur habet. Namque accidentis quidditas non est in esse actu substantiæ, nec esse actu ens alterius, hoc est alteri inhærens; sed esse id, cui secundum ordinariam naturæ legem convenit non existere per se, sed inhærendo alteri. Adverte tamen accidens imitationem quandam habere substantiæ, cum extra subjectum ponitur non quod tunc amittat existentiam accidentis, & acquirat subsistentiam, sive existentiam substantiæ: quidquid velit Alensis 3. par. quæst. 40. mem. 1. artic. 1. ad 6. Nam cum existentia sit purus modus, ac proprius cujusque rei, eidemque intrinsecus, ut supra docuimus, qui proinde rem aliam modificare potuit, certè nullo pacto aut existentia substantiæ, accidenti, aut existentia accidentis, substantiæ accommodari poterit: alioqui eadem res esset accidens, & non esset, similiterque esset substantia, & non esset substantia. Eatenus ergo accidens extra subjectum, imitari substantiam dicitur, quatenus accidens manet per se, id est, non fultum ab aliqua substantia, cui inhæreat.

Existentia unius rei nequit alteri aptari.

Scot. in 3. d. 2. q. 1. a. 1. Ga. ibid. Ocham q. 9. post Orig. 2. Periarch. cap. 6. Damasc. l. 3. Fid. c. 11. Basil. hom. 15.

Quod igitur in argumento opponebatur, videlicet futurum ut accidens propriam naturam amitteret, si per se esset, quemadmodum & substantiæ sua deperiret, si alteri inhæreret: id quidem partim verum est, partim falsum. Verum, si esse per se sumatur pro existere per existentiam

Repugnat rei esse accidens per existentiam substantiæ.

substantiæ: id enim ita repugnat, ut salva & incolumi rei quidditate stare non possit, ob rationem paulo ante adductam: Falsum, si accipiatur esse per se, pro non inhærere actu.

Adhuc tamen quæstio est, utrum ut accidens non inhærendo actu, retinet divinitus propriam naturam, quia etiam tunc servat aptitudinem & propensionem ad inhærendum: ita & substantia non existendo per se, sed inhærendo in subjecto, naturam suam conservare queat, quia licet actu non existat per se, potest tamen suopte ingenio ita existere. Gabriel lect. 44. in Canonem, haud omnino à parte affirmativa abhorret, sed negativum approbat communis sententia, in qua tamen explicanda illius assertores non conveniunt. Sunt, qui dicant, ideo substantiam inhærere non posse, quia inhærere est effectus formalis accidentis, qui proinde sine accidente neutiquam dari potest. Sed hi non omnino satisfaciunt; quia inhærere non est effectus formalis accidentis, sed inhærentiæ. Quare dicendum potius congruenter iis, quæ supra annotavimus, ideo substantiam non posse inhærere; quia inhærentia est purus modus existendi ipsius accidentis sic illi proprius, ut implicet contradictionem modificare substantiam, cum sit incapax talis modi: esset enim, ac non esset substantia, ut ante argumentabamur.

Dubium.

Responsio Gabriel.

Germana Solut.

Verum contra superiora obiiciat aliquis, subsistentia est proprius modus naturæ: & tamen potest alteri communicari, ita ut per eam aliena natura subsistat: ergo quamvis existentia sit modus rei, nihil impediet, quo minus rem aliam modificet. Secundo, natura humana existens in supposito divino caret propria subsistentia: ergo res aliqua absque modo illi proprio, & realiter indistincto, conservari potest.

Objectio 1.

2.

Priori objectioni occurrendum, si loquamur de subsistentia divina, eam non esse modum. Si de creata, modum quidem esse: non tamen modum purum, uti est existentia. Nos verò non afferimus ideo existentiam unius rei non posse alteri communicari, quia est modus rei, sed quia est purus modus illi proprius & intrinsecus, ut suo loco planius ac plenius explicandum erit. Adde probabilius esse subsistentiam creatam non posse alienæ naturæ communicari, ita ut per eam subsistat, & supponatur, ut docet Divus Thomas 3. q. 3. art. 3. Cajetan. ibidem. Durandus in 3. sent. dist. 1. quæst. 5. Paludanus q. 1. artic. 2. Sotus in 4. dist. 9. quæstio. 2. art. 2. aliique D. Thomæ sectatores. Item Henricus quodlibet. 11. quæst. 10.

Refutatio 1. objectionis.

Posteriorem objectionem facile diluerit, qui similiter dicet, posse naturam conservari sine propria subsistentia, quia hæc non est purus modus, ut existentia. Quod si quis adhuc urgeat accidens conservari divinitus extra subjectum absque inhærentia, quæ est purus modus existentiæ

Refutatio 2. objectionis.

stentiæ ipsius accidentis. Respondendum erit modum illum, quem inhærentia addit existentiæ, non esse purum modum existentiæ simpliciter intrinsecum rei, de quo tantum in præsentia loquimur; siquidem importat ordinem ad extrinsecum, videlicet ad subjectum, ideoque nihil mirum, si existentia accidentis sine illo modo per divinam potentiam retineri valeat: nec tamen res sine propria existentia conservari queat. Accedit, quod cum amissa existentia res pereat, atque omnino esse desinat, fieri non potest, ut res amissa existentia conservetur.

Solut. 3. argum. primi art.

Triplex genus formarum.

Pro solutione tertii argumenti advertendum, tria esse formarum genera. Est enim quædam forma, quæ est ipsum esse simpliciter; quia nec accipit esse ab alia causa superiori, nec recipitur in aliquo inferiori, & hæc forma est Deus, qui idcirco omni ex parte, ac modis omnibus absolutam infinitatem obtinet. Aliæ formæ sunt, quæ accipiunt aliunde esse, & non recipiuntur in materia, nempe intelligentiæ à corporum concretione abjunctæ, quæ partim dicuntur infinitæ, partim finitæ, ut in argumento explicatur. Aliæ denique sunt formæ undequaque finitudinem habentes: quæ & esse hauriunt à causa superiori, & in materia, sive subjecto excipiuntur: istiusmodi sunt omnia accidentia, & formæ substantiales materiam informantes. Licet autem universæ formæ, tam secundi, quam tertii generis reipsa terminatam, ac certis limitibus conclusam naturam habeant: tamen quæ à materia & subjecto liberæ sunt, dicuntur quodammodo infinitatem adipisci, quia earum perfectio ad mensuram, modumque recipientis non circumscribitur, & terminatur. Sed neque hanc qualemcunque infinitudinem simpliciter obtinebunt accidentia extra subjectum; quia tametsi non limitentur actu à substantia recipiente, debetur tamen eis ea limitatio, retinentque ad eam insitam aptitudinem; quo fit, ut nequaquam dici nequeant extra propriæ essentiæ terminos divagari.

Solut. 4.

Ad quartum dicimus hunc candorem non individuari per subjectum, sed per differentiam singularem sibi intrinsecam, quam etiam extra substantiam, & quantitatem retinet. Quare non erit candor extra omne subjectum, commune quid, vel ut idea Platonica, ut D. Thom. censuit quodlib. 7. art. 10. Sed erit individuum categoriæ qualitatis, poteruntque plures candores concipi, si Deus plures extra omne subjectum conservare voluerit. Neque placet discrimen illud inter quantitatem & qualitatem quoad principium individuationis: utraque enim ex differentia sibi interna, & incommunicabili singularitatem accipit, ut lib. 5. Metaphys. disseremus.

De qualitate extra omne subjectum.

Solut. 5.

Ad quintum fatendum est actionem physicam non posse dari sine quantitate, & universim ea, quæ sunt idem re cum subjectis, non posse extra A subjecta divinitus constitui, ut supra monuimus. In quo numero censetur relatio creaturæ ad creatorem, & omnino respectus cum suis fundamentis comparati; & tam actio quam passio collatæ cum rebus, quæ per actionem producuntur. Siquidem omnis actio est idem re cum termino, & passio non distinguitur realiter ab actione: cum ambæ simul concurrunt. Et verò potest dari actio extra omnem substantiam & B quantitatem; si nimirum Deus separatum ab his calorem producat, quod fieri potest. In quo eventu num danda sit actio sine passione, controversa est alibi à nobis ex professo tractanda. Respondeti tamen interim potest, neque tunc dandam actionem sine passione; eadem enim caloris productio, ut progreditur à Deo, dicetur actio, ut in ipsomet calore recipitur, passio vocabitur. Nec mirum, quod calor suæ productionis subjectum fiat, cum Angelus actionem, qua C creatur, recipiat, ut super us diximus. Quamvis illud in calore majorem ingerat difficultatem, quod calor dicatur recipere, cum alioqui non sit subjectum natura sua aptum ad recipiendum, sicuti est Angeli substantia. Verum id totum ad divinæ potentiæ vim referri debet.

Possitne dari actio sine passione.

Dubium.

Postulat sextum argumentum, ut explicemus, num subjecta possint absque nativis suis proprietatibus, à quibus realiter differunt, virtute divina conservari. Quod non possint, opinio est D Capreoli in 1. dist. 3. q. 3. & dist. 4. q. 1. Cajetani 1. par. q. 54. art. 3. & ad cap. 7. libri de ente & essentia, Soncinatis lib. 8. Metaph. quæst. 1. idemque nominatim de substantia materiali respectu quantitatis asserit Hervæus quodlibet 8. quæstion. 3. Adducuntur autem hi, aliique ejusdem partis defensores ea potissimum ratione, quod ut argumento obiiciebamus, ejusmodi proprietates naturali fluxu ab essentia dimanent. Contraria tamen sententia vera, cum negari non debeat, quantumvis loco citato repugnet Capreolus & Cajetanus, quoties duo aliqua inter se realiter distincta ita sunt affecta, ut neque unum ex altero componatur, sicut totum ex partibus; neque alterum cōtineat totam alterius essentiam, ut materia & forma unitæ essentiam compositi Physici; posse utrumvis ab altero sejungi, quandoquidem nulla inde cōtradictionis repugnantia existit. Hanc partem secutus est præter alios Ferrariensis ad cap. 65. libr. 4. contra gentes, pro F eademque stetisse contendit Sanctum Thomam prima parte quæstio. 66. aliisque in locis: qui tamen quæstione ultima de spiritualibus creaturis, & in quæstionibus de anima, quæstione 12. ait, subjectum existere sine propria passione, nec possibile esse, nec intelligibile.

Sententia quorundam.

Dubii explicatio.

Solut. 6.

His positis ad argumentum respondendum est, licet ordinariè ex se majus sit conservare accidentia extra subjectum, quam subjectum sine accidentibus; neutrum tamen contradictionis

repu-

repugnantiam involvere, nisi interveniat identitas unius cum altero, unde fieri nequit utrumvis ab altero separari. Deinde ad reliquam ejusdem argumenti confirmationem dicendum, ejusmodi proprietates necessitate physica emanent ab essentia; posse tamen divinitus impediri subtrahente Deo generalem, communemve concursum, quoad earum ortum sive emanationem, una cum subjectis è quibus fluunt, concurrit. Nec proinde concedendum fieri posse, ut id, quod alicui naturale est, naturale ei non sit, uti probat ratio in argumento adducta: praeterquam cum inter proprietates secundum suam entitatem à propriis subjectis divulsas, & inter earum subjecta permansura sit naturalis convenientia, cujus merito adhuc Socrates, exempli gratia, intellectrici vi destitutus, suopte ingenio particeps intellectus dicetur.

Quae necessitate proprietates ab essentia dimanent.

Vltimo argumento concedendum est, Aristotelem negare eo loco, posse mentem divinam separare accidentia à subjecto. Quod ejus dictum erit fortasse, qui explicare velit de potentia Dei ordinaria, non de absoluta, ad quam miraculorum editio spectat. Verum huic interpretationi obstat, quod Aristot. nullam videtur in Deo agnovisse potentiam, praeter ordinariam. Quin verò in nulla parte philosophiae turpius erravit, quam in ea, quae de divina potentia est, cum asseruerit, Deum necessitate naturae mundum procreasse, nec posse alium mundum, aliamve materiam primam producere, ut colligitur ex iis, quae ab illo tradita sunt libro 8. Physic. cap. 1. tex. 7. & cap. 6. tex. 52. & lib. 1. de Coelo, cap. 9. text. 95. Quod verò contra Anaxagoram obiiciebat, futurum nempe, si accidens esset extra subjectum, ut album & sanum de nullo dicerentur, facilem habet explicationem. Si enim album & sanum concretè usurpentur, ut ipsa nomina prae se ferunt, negandum erit positis accidentibus extra subjecta, fore, ut esset album & sanum, quod de nullo enunciarentur, nec enim tunc existerent album & sanum: quandoquidem important accidentalem formam, ejusque formalem effectum subjecto communicatum, qui effectus extra subjectum dari non potest, cum subjectum ipsum involvat. Quod si album & sanum accipiantur abstractè, nimirum pro albedine & sanitate, tunc fatendum, posse haec dari, etsi in nullo subjecto insint, aut de eo dicantur, ex quo tamen nulla sequitur contradictio.

Solut. 7.

Aristotelis error circa divinam potentiam.

De hac re in nostris comm. lib. 8. Phys. c. 2. q. 5.

QVAESTIO VII.

QVIDNAM ACCIDENS AMITTERE, aut acquirere debeat, ut divinitus extra subjectum maneat.

ARTICVLVS I.

QVID CIRCA VTRAMQVE PARTEM controversiae sentiendum videatur.

IN accidente, quod ad priorem quaestionis partem attinet, haec consideranda occurrunt: Relatio transcendens ad substantiam, aptitudo ut in substantia existat, actualis inhaerentia in eadem, itemque existentia & relatio unionis. Igitur dum accidens divina virtute continetur extra substantiam, non amittit respectum transcendentem ad illam, cum in hoc ejus essentia consistat, nec item aptitudinem, ut substantiae inhaereat, quia ejusmodi aptitudo nihil est aliud, quam non repugnantia nexu potius indissolubili consequens naturam accidentis, sicuti & aliae proprietates negativae. Quod verò ad actualem inhaerentiam spectat, duo ab ea importantur, existentia videlicet, & talis existendi conditio modusve: quia nimirum id, quod inhaeret, existit in aliquo, ut in subjecto, à quo actualem dependentiam inhaesivam habet. Si ergo nudam existentiam spectemus, dicendum, eam non amitti ab accidente extra subjectum posito, quia existentia non distinguitur, nisi ut modus rei ab eo, cujus existentia est: sicque re superstite & incolumi semper manet. Quod si de modo existentiae sermo sit, planum est deperdi tunc illum ab accidente: cum jam non actu pendeat à substantia. Vnde etiam patet, quid de relatione unjus pronunciandum sit. Nam ubi primum accidens à substantia disjungitur, nemo ignorat dissolvi continuò praedictum respectum, qui ex mutuo utriusque nexu & copulatione resultabat.

Quid importetur nomine actualis inhaerentiae.

Num verò oporteat accidens, ut extra subjectum conservetur, aliquod novum esse acquirere beneficio divinae virtutis ipsum immediatè sustentantis; quaestio est cujus partem affirmativam sequuntur Henric. Gadavensis quodlib. 4. q. 7. & 16. & 36. & quodlib. 8. quaest. 36. & quodlib. 10. q. 8. Ferrariensis 4. contra gent. c. 66. Cajetanus 3. p. q. 77. art. 1. & alibi asserentes Deum per actionem, qua tunc quantitatem quasi manu tenet, contribuere illi novum esse ratione cujus existat ut quod, fiatque idoneum subjectum, ad reliqua accidentia materialia suscipienda. Hujus opinionis praecipua ratio est, quia quantitas vi propria & suopte ingenio non potest sustinere accidentia, cum id sit officium substantiae: quare si à Deo cum suo tantum esse conservetur, nec illi quicquam amplius adiiciatur, non potuerit in se accidentia recipere aut sustinere. Secundò, idem confirmari poterit hunc in modum: Accidentia servata in quantitate extra substantiam exhibent effectus, quos praestarent, si adhuc interventu quantitatis eidem substantiae inhaererent, ut in speciebus divinae Eucharistiae experientia docet. Vel igitur ad hos effectus edendos supplet Deus causalitatem influxumque substantiae operantis per hujusmodi accidentia: vel confert eis ad operandum novum esse novamque virtutem. Primum non videtur dandum, ne tot cumulentur miracula, ergo posterius, quod facilius compendiosiusque est.

Num accidens debeat acquirere novum esse extra subjectum.

1. Opinio.

1. Ratio.

2. Ratio.

3 Ratio.

est. Tertiò, Deus conservat quantitatem, extra subjectum non in genere causæ materialis, sed efficientis, ut est communis Theologorum doctrina; conservat ergo illa per aliquam actionem, ea enim est causalitas seu modus causandi efficientis causæ: sed omnis actio ad aliquod novum esse terminatur, igitur quantitas extra subjectum accipit novum esse.

2. Opinio.

Nihilominus oppositum asserendum est cum Soto in 2.d.12. q.2. & in 4. d.12. q.1. & 2. Paludano q.1.& 3. art.2. Marsilio q.9.art.4.ad 4.Richar. art. 1. q. 2. videlicet, quantitatem non accipere tunc simpliciter novum esse; sed retinere antiquum sub novo modo. Namq; vel acciperet novum esse essentiæ; quod repugnat, cum essentia stabilis sit, nullumque ferat incrementum aut imminutionem; vel existentiæ, quod supervacaneum foret, siquidem accidens, dum incolume est, propriam servat existentiam, nec alia præterea indiget, sed tantum, ut sibi sua conservetur. Cæterum quod tunc novum existendi modum sortiatur, inde perspicuum fit, quia quantitas inerat antea in substantia, tunc cohæret per se: antea erat subjectum, quo relinquorum materialium accidentium, tunc fit subjectum quod eorundem. Adverte autem novum hunc modum nihil positivum quantitati addere, sed negationem tantum unionis, & actualis dependentiæ à substantia. Etenim eo solum, quod quantitas extra subjectum manet, absque alicujus positivi accessu, è subjecto quo, redditur quod: quia ad id sat est ita recipere sustinereque accidentia, ut jam non sit id, cujus interventu substantia, uti principale subjectum, ea recipit ac sustentat.

Ejus confirmatio. *Lege etiam Sat. dist. 12. q. 3. art. 2.*

Num quantitas extra subjectum posita acquirat modum positivum.

Alii tamen putant, quantitatem accipere tunc modum quendam positivum, quod ita esse, ex eo ostendunt, quia portio illa novi, & efficacioris concursus, quem tunc Deus adhibet, cum positivum quidpiam sit, necessario habebit terminum positivum, qui alius esse non potest, nisi modus positivus, seu quantitas sub illo modo. Cui hæc sententia magis placuerit, is dicet, non posse quantitatem retinere existentiam sine subjecto, nec reddi capacem suscipiendi per se accidentia, nisi ei per divinum concursum accedat modus positivus, qui per negationem unionis & actualis dependentiæ à substantia declaratur, esto, is non in sola negatione consistat, ut contrariæ partis defensores volunt, ajentes, totum divinum concursum terminari quidem ad positivum, nempe ad existentiam quantitatis, ad quam antea terminabatur; sed quia tali existentiæ deest sustentaculum subjecti, rependi hoc & resarciri per majorem ejusdem concursus efficaciam. Quo etiam pacto eundem calorem, quem Deus & causa secunda producunt, potest Deus se solo efficere absque ulla accessione novi modi ex parte termini producti. Qua idem ratione si Deus materiam absque actu formæ conservet, non opus erit positivum quid formæ adjicere, sed duntaxat potentiorem impendere concursum, quod formæ causalitas suppleatur.

Et hæc quidem de quantitate extra subjectum dicta à nobis sunt: Quod attinet ad lucem, candorem, cæteraque accidentia, quæ aliorum subjecta esse non solent, neque è subjecto quo fiunt subjectum quod, erit fortasse, qui putet, nihilo minus ex divino concursu tribuendum eis modum aliquem positivum, si extra substantiam & quantitatem constituantur. Sed non ita est: nam cum accidens, quod extra omne subjectum actione divina ponitur, debeat ejusmodi actionem in se recipere, ut supra decrevimus, proindeque exercere in illam subjecti causalitatem, idque non suopte ingenio, sed supra naturæ propriæ vim, certè ad id munus obeundum conferetur illi à Deo saltem modus aliquis positivus, idem re cum ipso accidente: quemadmodum & ordinaria causalitas cujuslibet subjecti sita est in quodam modo simili, positivo, ut in Physicis disseruimus.

Conservatio accidentium extra substantiam & quantitatem.

Lib. 2. q. 4. art. 2.

ARTICVLVS II.

EXPLICANTVR DVO ARGVMENTA *proximi Articuli. Agitur de actione & interitu accidentium extra subjectum.*

Diluenda nunc sunt argumenta, quibus ostendi videbamus, debere accidentia, cum extra subjectum manent, novum esse accipere. Ac primi quidem solutio ex dictis conspicua est. Pro secundi verò explicatione advertendum, posse nos loqui vel de productione unius accidentis ab alio posito per divinam potentiam in quantitate extra substantiam: vel de productione formæ substantiali ab eodem. Si igitur de priori productione loquamur, non dubium quin ea possit dari naturaliter absque ullo peculiari concursu Dei supplentis influxum formæ: si enim aqua calefacta ab igne producit calorem, non concurrente ad id forma ignis per aliquem seu totalem, seu partialem concursum sibi proprium, cum talis forma ibi non detur, cur calor separatus egebit eo formæ concursu, quem proinde suppleri à Deo oporteat. Quod si de posteriori productione sermo sit, ajunt nonnulli, debere tunc Deum supplere concursum formæ substantialis, quia arbitrantur substantialem formam non produci, nisi vel à sola substantia per actionem ipsi propriam, & quæ non simul ab accidente eliciatur, vel certè non produci, nisi pariter à substantia & accidente, ita ut ex concursu utriusque fiat unus integer & totalis concursus. Quare cum posito accidente extra substantiam forma substantialis talem concursum exhibere non valeat, siquidem non ibi existit, confe-

Opinio quædam de productione formæ substantialis.

consequens erit, ut is compenſetur à Deo, ſi tunc aliqua forma ſubſtantialis producenda ſit.

Verum prædicta ſententia nobis in Phyſicis non placuit. Cenſuimus enim, cum ignis v. c. ignem generat, non dari modum illum ſeu proprii & diſtincti, ſeu partialis concurſus ex parte ignis, ſed ſufficere unà cum concurſu primæ cauſæ eum, qui ab accidentibus ignis immediatè elicitur, qui ipſi quoque igni attribuitur, ejusque eſt, quatenus talia accidentia ſunt virtus ignis, ejusque inſtrumentum.

De concurſu accidentis ſeparati.

Ita porrò non minor, nec minus efficax eſt concurſus accidentis ſeparati, quam dum ſubſtantiæ inhærebat. Proindeque ad argumentum reſpondemus, neque Deum ſeparatis accidentibus conferre novum eſſe, aut virtutem, neque ut illa operentur, opus eſſe ut ſuppleat in eis Deus activam cauſalitatem influxumve quem ſubſtantia præſens conferebat. Quidquid in contrariam partem aſſeruerit Scotus in 4. d. 12. q. 3. Durand. q. 2. D. Bonavent. art. 2. q. 3. Ocham. q. 7. Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 2. Gabriel lect. 45. in Canonem.

De interitu operatorum accidentium. Lege etiam Ͼ.b. in 4. q. 7.

Quod de activitate ſeparatorum accidentium diximus, pronunciandum ſimiliter eſt de amiſſione interituque eorundem: poſſunt enim vi naturæ amitti & aboleri. Utrumque de communi Theologorum conſenſu tradit D. Thomas 3. p. q. 77. At enim Durand. in 4. d. 12. quæſt. 2. art. 2. exiſtimat quantitatem extra ſubſtantiam non naturali, ſed divina virtute deſtrui poſſe. Quod ita probat. Quantitas illa non corrumpitur corruptione ſubjecti, cum ibi nullum ſit nec contrarii appulſu, quia quantitati nihil eſt contrarium, ut docet Ariſtot. in Categoriis c. de quantitate: nec per diviſionem, quia quantitas natura ſua in infinitum dividua eſt: non ſunt autem plures modi, quibus ea per facultatem naturæ corrumpi valeat, non poteſt ergo ita corrumpi. Adde, quod quantitas extra ſubjectum immediatè à Deo conſervatur, proindeque ut eſſe deſinat, oportet Deum peculiarem illum concurſum ſubtrahere, ad quem inhibendum aut retardandum nulla vis naturæ videtur ſufficere. Ad hæc tamen dicendum, poſſe quantitatem corrumpi, quoties in ea datur alteratio, aliave mutatio, quæ ſecundum naturæ ordinem ſufficeret ad corruptionem ſubſtantiæ, ſi ibi eſſet. Nam quod hæc aliaque iis ſimilia, perinde ſe habent accidentia, ac ſi eis ſubſterneretur propria ſubſtantia. Cum verò talis mutatio evenit, ex lege ordinaria, ſubtrahit Deus peculiarem illum concurſum, quo quantitatem ſervabat, ultro cedendo activitati cauſarum naturalium.

Non placet Durandi opinio. Lege D. Tho. 3. p. q. 77. art. 8. Capr. in 4. d. 11. q. 1. Paland. q. 4. Garb. q. 2. Rich. a. 2. q. 2. Ægid. theor. 4.

Verum nonnulla adhuc advertenda hoc loco ſunt: Primum eſt, ea, quæ de actione & corruptione accidentium extra ſubjectum aſſeruimus, intelligenda eſſe cum accidentia ſunt extra ſubſtantiam; ſed tamen in quantitate. Si enim extra quantitatem ſint, tunc nec agere, nec pati naturæ viribus poſſunt, quia ad omnem actionem & paſſionem agentium corporalium requiritur contractus, qui miniſterio quantitatis fit. Secundum eſt, cum dicimus, accidentia adminiſtrare eaſdem actiones extra ſubjectum, non pronunciari id à nobis de actionibus vitalibus, de his enim quid affirmandum ſit, ut, an facultas videndi ſpeciebus viſibilibus conſignata ex ſe viſionem edere queat extra ſubjectum, in libris de anima ſtatuemus. Nec item de manationibus, quibus ſpecies panis & vini refrigeratæ aut aliter affectæ ſeſe ultro ad temperiem naturæ ſuæ convenientem revocant. Nam cum hæ, quarum præcipua cauſa eſt generans, non fuit interventu qualitatis alicujus, quantitatisve, ſed à forma ſubſtantiali immediatè proficiſcantur, ut libr. 8. Phyſ. c. 4. q. 1. oſtendimus: Cum etiam in divina Euchariſtia forma panis & vini eſſe deſierint, aſſerendum erit (quod loco citato, aliorum ſententiis omiſſis, monuimus) ejusmodi fluxus manationesve præſtari illic immediatè à ſolo Deo ex lege hujus myſterii ineffabilis, & ex vi prioris, præcipuique miraculi, quo ſubſtantia panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti converſa ſunt præſtari, inquam, ut dictæ manationes eo modo procedant, ac ſi adhuc ibi panis & vini ſubſtantia maneret. Atque ita ſentiendum eſſe, ut diximus, de iis manationibus affirmant tum alii privatim, tum communiter illi, qui omnes ſpecierum ſacramentalium actiones ad divinam virtutem referunt, è quorum numero ſunt Ochamus in 4. q. 7. Scotus diſt. 12. q. 1. Durandus eadem diſt. q. 2. Gabriel ſuper Canonem lect. 45. Alenſis 4. part. quæſt. 40. memb. 2. art. 2. Quo etiam propendet Divus Bonaventura diſtinct. cit. art. 2. quæſt. 3. & Paludanus quæſt. 4.

Sine quantitate non datur actio agentis corporei.

Emanationum præcipua cauſa generans.

Tertium eſt, cum ex ſpeciebus ſacramentalibus aliqua ſubſtantia aggeneratur, ut in nutritione, vel de integro gignitur, ut cum ex iis putrefactis vermes enaſcuntur, ſolere Deum materiam ſubiicere, vel eandem, quæ per tranſubſtantiationem panis deſierat, vel aliam de novo creatam, ne nutritio abſque acceſſu novæ materiæ partialis; vel generatio abſque integra materia detur; quod, ut attendenti planum erit, repugnantiam involuit.

De generatione ſubſtantia ex ſpeciebus ſacræ Euchariſtiæ.

ARTICULUS III.

DILUITUR TERTIUM ARGUMENTUM primi articuli. Oſtenditur, cauſalitatem ſubjecti reſpectu accidentium non ſuppleri à Deo in genere cauſæ materialis.

Poſtulat tertii argumenti difficultas, ut exponamus, quo cauſæ genere ſuppleat Deus cauſali-

Quorundam opinio.

salitatem subjecti respectu accidentium, cum illa extra omne subjectum conservat. Sunt, qui putent, supplere in eodem causæ genere, hoc est, in genere causæ materialis, sive subjectivæ, dempta tamen omni imperfectione. Ajunt enim, causalitatem subjecti duo importare, sustentationem & receptionem. Deum verò subire sustentationem, quia sustentat & quasi manu tenet accidentia, non subire autem receptionem; quia non ita ea sustentat, ut ipsi inhæreant, alioqui imperfectionis notam haudquaquam evaderet. Quod autem asserendum sit, Deum non in genere causæ efficientis, sed materialis accidentia fulcire, eo potissimum argumento probant, quia ut causa efficiens, & materialis inter se specie distinguuntur, ita & earum causalitates. Quo fit, ut causalitas unius per alterius causalitatem suppleri non possit.

Modis causandi causæ materialis. Præterea cum hujus sententiæ auctores opinentur causalitatem causæ materialis, seu subjectivæ consistere in modo quodam positivo non transeunte in effectum, sed manente in re, quæ denominatur causa: ut nos etiam in Physicis constituimus, ajunt, quoties Deus supplet causalitatem causæ materialis, imo & dum ordinare concurrit, cum materia, ut causa universalis cum sua particulari (quod similiter volunt præstari à Deo in eodem causæ genere) advenire ei novum modum positivum, qui in ipso Deo insideat; quod item inquiunt accidere in concursu Dei, dum in quolibet alio causæ genere concurrit: siquidem arbitrantur omnes prorsus causalitates in iis modis consistere. *Lib.1.c.7.q.6. a.2.*

Confutatio superioris sententiæ. Verum hæc sententia nequaquam admittenda est. Primùm, quia cum ii modi non fuerint ex æternitate in Deo, sed ei de novo accedant; sequeretur dari in Deo potentiam passivam ad illos recipiendos, & ex consequenti Deum non esse actum purum, ac simplicem. Deinde vel ii modi incipiunt inesse Deo per actum intellectus, aut voluntatis; vel resultant in essentia divina: quorum neutrum dici potest; siquidem per actum intellectus nihil producitur manens in Deo præter Verbum divinum; & per actum voluntatis nihil præter Spiritum Sanctum. Ponere autem in Deo illas resultantias absurdum est, & inauditum in Theologia; nulla ergo ratione tales modi possunt Deo advenire. Postremo id, quod ex non habente aliquid, fit habens aliquid, haud dubie mutatur; si quidem aliter afficitur nunc, atque antea: sed Deus ex non habente hos modos, fit habens illos; cum iis ab æterno caruerit; & hi modi sunt aliquid, qui non sunt nihil, alioqui causalitas causæ materialis in nihilo sita esset; igitur Deus mutatur, contra illud Malach.3. Ego Deus, & non mutor: & Iacobi 1. Apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio; & illud in cap. Firmiter de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ex Concilio Lateranensi 2. Vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis. *Malachias. Iacobus. Cap. Firmiter.*

Neque satisfaciunt, qui respondent accessionem talium modorum non sat esse ad veram rei mutationem. Est enim triplex gradus eorum, quæ adventu suo rem mutant. In primo continentur illa, quæ ab eo, cui de novo adveniunt, realiter differunt, ut candor à Socrate. In secundo quæ differunt essentialiter, & non realiter, ut relatio à suo fundamento. In tertio, quæ differunt tanquam modi à rebus, quarum modi sunt, ut materiæ, vel formæ causalitas ab ipsa materia & forma; & existentia rei ab essentia. At enim licet quæ in tertio consistunt gradu rem minus mutent; negari tamen non potest, eam revera mutare, cum eorum interventu res aliter, atque antea, positive sese habeat. Sive ii modi sint absoluti, sive respectivi, dummodo ponantur non per solum intellectum advenire, aut extrinsecus tantum denominare, sed à parte rei de ipsa divina substantia inesse. *Triplex gradus eorum, quæ suo accessu rem mutant.*

Sane cum Deus non solum immutabilis sit; sed omnino immutabilis, ita ut immutabilitas ex Patrum & scholasticæ Theologiæ professorum doctrina proprium Dei attributum sit: qui tamen prædictos modos Deo attribuunt, Deum si non reali aut formali, modali tamen mutatione cunctis rebus creatis mutabiliorem faciunt. Cum enim Deus ex eorum sententia in omnibus quatuor causarum generibus secundum modos illos sibi ex tempore accedentes concurrat; oportebit ipsum innumerabiles modos partim stabiliter sustinere, partim singulis horæ quadrantibus, singulisque momentis de novo subire. Siquidem quot in mundo existunt substantiæ separatæ, quot animæ rationis compotes, quot materiæ, quot denique entia, quæ per creationem producta fuêre, quibus etiam nunc Deus idem esse confert: similiter quot inveniuntur in rebus creatis operationes, seu fixæ, uti sunt visiones beatificæ, seu transcurrentes, ut nostrates cogitationes, ut calefactio ignis, aliæque id genus (ne omnes sigillatim percurramus) totidem modi ad effectricem causam pertinentes Deo convenient. Idemque in cæteris causalitatum generibus accidit; ita ut quot numero sunt causalitates materiarum & subjectorum, substantiales, vel accidentarias formas sustinentium; quot formarum, finium, & exemplarium; totidem numero modi ad hasce causas spectantes Deo insint. Quin & simul quot causalitates ex iisdem generibus cessant quotidie circa creaturas, cum quibus Deus secundum illos modos necessario concurrit; totidem modi perpetua varietate desinant in Deo existere. At quis non videat hanc modorum accidentium & recedentium turbam, & colluvionem à sincerissima divinæ naturæ simplicitate omnis potentialitatis, & mutationis experte, omnino alienam esse? *Nulla prorsus mutatio in Deum potest cadere.* *Adhuc Deus rebus à se creatis idem esse confert.*

At

Dilutio argu. provenientis initio aut proposita.

At dissolvamus ea, quibus adversarii potissimum nituntur: Aiunt posse Deum munus & officium causæ materialis, de qua hic loquimur, ab omni nota imperfectionis liberare. Non ita est: quia causalitas materiæ ex sua natura & essentia, est causalitas passiva; quæ proinde ita insitam habet imperfectionem, ut ab ea eximi nequeat. Vnde illud D. Thomæ lib. 2. contra gent. c. 25. quod communis Theologorum consensus approbat. Non potest ea Deus, quæ posse, est potentiæ passivæ. Cum verò obiiciunt, posse Deum sustentare nō recipiendo; adverte sustentare in cōmune, esse quid indifferens ad sustentare absq; receptione & cū receptione: sed contrahi ad diversas species per aliam & aliam differentiam, ut, exempli gratia, ad sustentationē, quę fit per terminationē dependētiæ à supposito: quā sustentationem omnis imperfectionis expertem subit Verbum divinum respectu humanitatis: & ad sustentationem, qua Deus dicitur sustentare res omnes conferendo illis esse activè, quæ similiter nullam invehit imperfectionem: & ad eam, qua quodlibet subiectum sustinet accidentia recipiendo illa, similiterque materia formas ab ipsa dependentes: quæ receptio est specifica differentia, seu quasi differentia contrahens sustentationem in commune ad eam, in qua subiecti & materiæ causalitas sita est. Quare ut homo absque propria suæ speciei differentia esse nequit, ita nec causalitas materiæ absque receptione. Vnde cum receptio imperfectio sit, repugnat sustentare Deum accidentia in genere causæ materialis, sicuti repugnat ea in se recipere.

Sustentatio variis modis sumitur.

Obiectio.

Sed opponat aliquis: Materia recipit animam rationalem, neque tamen eam sustentat; ergo recipere non est differentia contrahens sustentationem in commune ad sustentationem materialem. Respondetur recipere, dici analogicè de receptione materiæ comparatione accidentium, formarumque ab ea dependentium; & de receptione eiusdem, collatione animæ rationalis, quam materia nequaquam sustentat, utpote independentem à corpore quoad suum esse: ideoque nihil mirum si posterior hæc receptio seorsim à sustentatione abiuncta invenitur.

Dilutio.

Veræ sententiæ explicatio.

Dicendum ergo est, cum Deus conservat accidentia extra subiectum, supplere causalitatem causæ materialis per concursum causæ efficientis, ut est communis Theologorum sententia in 4. dist. 12. aliisque in locis. Licet enim causa secunda vim alterius causæ in diverso causæ genere supplere non possit; prima tamen ob suam eminentiam, & infinitatem potest. Præstat verò id Deus adhibendo potentiorem, & efficaciorem concursum, quo absque sustentatione passiva, conservet esse accidentis compensando concursum, quem ad id subiectum ante præstabat. Atque ut antea, dum accidentia inhærebant subiecto, impertiebat illis Deus esse effectivè, & ad esse, quod eis subiectum passivè dabat, ipse in genere causæ agentis concurrebat: ita & nunc idem esse effectivè confert: sed actione valentiori ac miraculosa, qua causalitatem subiecti supplet. Quibus ita expositis ad argumentum, cuius occasione hæc disseruimus, respondendum est, conservare Deum per aliquam actionem accidentia extra subiectum, nec oportere omnem actionem terminari ad novum esse rei.

Responsio ad 3. arg. primi articuli.

QUAESTIO VIII.

DETURNE SUBSTANTIALIS generatio an non.

ARTICULUS I.

ETSI EAM VETERES NEGARINT; negari tamen non posse.

Disseruimus hactenus de natura alterationis, deque eius, & aliorum accidentium materialium subiecto: proximum est, ut de generatione substantiali, quæ alterationem sequitur, disputemus. Ac primum quod ad propositam quæstionem spectat: Rudioris seculi philosophia nullam in rebus naturalibus substantiam, præter materiam, agnovit; & quod huius erroris consectarium erat, omnem substantialem generationem è medio sustulit. Non ita Plato & Aristoteles, horumque alumni Academici & Peripatetici, qui quamlibet rem naturalem ex materia, formaque substantiali, composuêre, asserentes elementa omnia, & ex his concreta corpora, secundum substantiam gigni & interire; gigni quidem accessu formæ, interire eiusdem abscessu occasuve. Licet verò Aristoteles tum superioribus capitibus, tum aliis in locis longa disputationum serie veteres Philosophos confutarit, ostenderitque dandam esse substantialem generationem; nos tamen id in præsentia breviter commonstrabimus hunc in modum.

Falsa veteri philosophiæ opinio de generatione rerum.

Constat in Arist. lib. 1. Metaph. c. 3. & 7. ex Laert. lib. 7.

Plato in Timæo Arist. lib. 2. huius op. c. 9. & 1. Phys. c. 7. & l. 2. de an. c. 1 & lib. 7 Me. c. 6. 4. & lib. 12. c. 2.

In rebus physicis, quæ sub lunæ orbe continentur, ut in igni, aliisque elementis, & in mistis, præter materiam dantur formæ substantiales, ac circa huiusmodi formas accidit mutatio ab una ad aliam sub eadem communi materia, ut à forma aquæ ad formam ignis; hæc autem mutatio est generatio substantialis. Negari ergo non potest dari talem generationem. Maior propositio huiusce argumentationis membratim ostenditur, ac prima eius pars, videlicet dari in rebus physicis formas substantiales, ita suadetur. Passim experimur aliquas peculiares operationes ita constantia quibusdam rebus convenire, quæ aliis non competunt, ut igni calefacere, aquæ refrigerare. Cum igitur huiusmodi operationes non sint à materia, quæ ut nul-

Assertio & comprobatio formæ substantialis.

Materia omnis activitatis expers.

Materiam nullam habere activitatem Arist. hoc lib. c. 7. text. 55. Alpin. tr. de soct. Plato c. 11. Pacti c. 18 l. 7. n. 3 D. Aug. lib. de nat.

nullum ex se habet actum, ita nullam agendi vim possidet: consequens est, ut sine forma substantiali. Nec huiusce rationis vim effugiet, qui responderit esse illas a formis accidentariis, nec ab ulteriori alio fonte dimanare. Quærimus enim cur hæ ipsæ formæ accidentariæ quibusdam rebus conveniant, aliis non? ut, cur igni calor, non aquæ: cur aquæ frigus, non calor competat? Sane cum huius rei causa non sit materia, tum quia est pura potentia, tum quia ex se non magis hanc quàm illam qualitatem poscit; cum in omnibus rebus sublunaribus sit eiusdem infimæ speciei; reliquum est, ut sit forma substantialis, quæ eiusmodi qualitates primo ex se fundit, tum earum interventu actiones edit. Idem quoque privatim in mistis Peripatetici quidam ostendunt. Namque in iis aliquid datur, quod quatuor primas qualitates in sua proportione continet, & coercet: hoc autem non esse aliud quam formam, facile convincitur. Non enim est materia, cum hæc nihilo magis hanc, quàm illam qualitatum intensionem exigat. Nec sunt ipsæ primæ qualitates, ut quæ sibi adversentur, & interitum vicissim moliantur. Nec verò est qualitas aliqua ex earundem qualitatum permistione orta. Nam potius ea à primis qualitatibus penderet, quàm primę qualitates ab ipsa. Restat igitur, ut sit substantia aliqua in iis prior ac nobilior, quæ toti composito præsit, & potentiorum qualitatum vim dominatu suo cohibeat ac refrenet, id est, forma substantialis. Idque videtur Pythagoreis occasionem dedisse appellandi formam harmoniam: videlicet, quia contrarias qualitates, quoad eius fieri potest, ad concentum & amicitiam redigit. Quare perspicuum manet, singulis compositis physicis suam formam substantialem competere.

Quod autem circa huiusmodi formas, hoc est ab una ad aliam, mutatio detur, ex eo constat, quia cum ignis lignum urit, consumpto ligno prodit, remanetque eius loco quippiam easdem habens proprietates & operationes, quas ignis, siquidem lucet, sursum nititur, calefacit. Cum igitur hæc à forma oriantur, ut paulo ante ostendimus, & non ab alia, quàm à forma ignis, ut tanta affectionum convenientia & similitudo declarat, manifestum relinquitur fuisse denuo introductam formam ignis in materiam ligni, atque adeo ab huius ad illius formam mutationem esse factam, quod similiter de aliis eiusmodi transmutationibus pronunciandum erit.

Iam quod hæc mutatio sub eadem materia communi accidat, ex eo concluditur, quia vel materia, quæ prius sub forma ligni extiterat, manet sub forma ignis, vel non: si manet, habetur propositum: si non manet, sed omnino perit, vel ergo alia à generante igne producitur, A vel sola forma ignis residua est, quorum neutrum dici potest. Non primum, quia materia, ut in Physicis ostendimus, à solo Deo accipit esse per creationem: non posterius, quia, ut alia absurda prætereamus, sequeretur compositum naturale constitui ex sola forma. Reliquum est igitur, ut eadem materia singularis sub utroque termino perseverans prædictam mutationem B sustineat.

Sed alia etiam ratione probari potest, dari substantialem generationem. Namq; omnia composita sublunaria se tuendi ac perpetuandi ingenitum habent à natura appetitum, ut (quod Arist. lib. 2. de anima, c. 4. text. 34. & 35. animadvertit) hac ratione, quoad fieri possit, primam causam, quæ immortalis est, imitentur. Cum igitur sese eadem numero conservare nequeant, quia corruptioni sunt obnoxia, consequens est, ut nitantur se conservare in propria specie, per C enni aliorum atq; aliorum singularium successione, hoc verò non aliter assequuntur quàm per generationem, qua de novo genita in intereuntium locum subrogantur. Datur ergo in rebus physicis talis generatio, alioqui natura, quæ nihil incassum efficit, appetitum illum frustra indidisset.

ARTICULUS II.

OCCURRITUR ARGUMENTIS, *quibus substantialis generatio oppugnari potest.*

D

Explicanda hoc loco sunt aliquot argumenta, quæ quis afferret ad substantialem generationem è medio tollendam. Primum est: Id, quod non est per se, non debet produci nisi ab eo, quod per se est: atqui formæ rerum naturalium non sunt per se; quia non per se cohærent, & sunt participationes quædam, formarum abs- E que materia per se existentium: ergo ab iis debent effluere in materiam, non autem ab agente naturali per generationem. Nulla ergo datur substantialis generatio, saltem quæ naturalium agentium virtute fiat.

Secundum est: cum totum ex suis partibus coagmentetur, & constet, non potest aliquid dici totum produci, nisi tunc omnes eius partes efficiantur: sed id, quod substantiali generatione fit, dicitur totum produci, ut docuit Arist. c. 4. F huius libri text. 23. aiens, generationem esse mutationem totius, sive ad totum: ergo eius, quod ita gignitur, necesse est partes omnes tunc effici: at hoc impossibile est, cum materia à nullo agente creato unquam fiat, ut supra diximus, sed à solo Deo initio mundi creata sit: ergo nulla generatio substantialis revera datur.

Tertium: Generatio terminatur ad esse, teste Arist. 8. Phys. c. 7. text. 62. hoc autem esse non est ipsum esse substantiæ seu essentiæ (quia id non ex

Marginalia: benè c. 18. Lege D. Tho. 1. p. q. 76. a. 3. Caiet. 2. de an. c. 5. — Fœcunditas formæ substantialis. — Forma cur Pythagoreis harmonia. — Lib. 1. c. 4. art. 2. — Materia à solo Deo agi[?] ciuit esse per creationem. — Perpetuitatis appetitus. — Lege Arist. 2. de gen. c. 10. — 1. Argum. — 2. Aristot. — 3. Essentia in est rebus ex æternitate.

ex tempore, sed ex æternitate unicuique rei inest; unde & Aristoteles 7. Metaphys. cap. 8. text. 27. scripsit essentiam sive substantiam non fieri) est ergo esse existentiæ: sed hoc esse est accidentarium rei creatæ, siquidem existere, ut Theologi uno consensu docent, ad solius Dei essentiam pertinet. Igitur nulla generatio habet pro termino substantiam, sed esse accidentarium: proindeque omnis generatio est accidentaria, nulla substantialis.

D. Hil. 6. de Trin. Bast. de hebd. ex. D. Thad. ente & ess. c. 4. & lib. 1. contr. gent. c. 22.

Quartum: si ulla esset substantialis generatio, id, quod per eam fieret, caperet esse in instanti, ut est communis Philosophorum vox, asentium, generationem substantialem esse momentaneam actionem, atque ita id, quod gignitur, dum fieret, iam esset: sed hoc palam negat Arist. multis in locis, ut 6. lib. Phys. cap. 6. tex. 59. & 8. lib. Phys. c. 8. text. 69. ubi ait, nihil simul esse & fieri: ergo &c.

4

Quintum: si daretur generatio substantialis, sive generatio simpliciter, sequeretur, posse aliquid generari ex non ente simpliciter, sed hoc fieri nequit, quia non ens simpliciter est nihil: ex nihilo autem per naturam nihil fit: ergo nulla datur generatio simpliciter. Consecutio probatur, quia sicut se habet generatio secundum quid, ad non ens secundum quid ita generatio simpliciter ad non ens simpliciter: sed generatio secundum quid fit ex non ente secundum quid, ut generatio albi ex non albo: ergo generatio simpliciter fit ex non ente simpliciter.

5. Ex nihilo nihil per naturam.

Hæc tamen argumenta parvo negotio diluuntur: Ac primum quidem attingit dogma Avicennæ, existimantis, formas physicas illabi in sinum materiæ ex influxu & virtute intelligentiæ, sublunarium corporum, ut ipse aiebat, gubernatricis. Quem errorem refellit D. Thomas 1. part. q. 65. art. 4. & libr. 3. contra gent. c. 69. eundemque nos confutavimus lib. 1. Phys. Nunc igitur ad arg. duntaxat respondentes, negamus formas, quæ non existunt per se, debere produci à formis, quæ per se existunt absque materia. Habent enim suas causas physicas per se existentes, à quibus comproducantur, videlicet agentia naturalia. Eaque vi carent intelligentiæ, ut loco citato ex communi Arist. & Theologorum sententia demonstravimus.

Dilutio 1. argum. Error Avicennæ. Cap. 9. q. 13. art. 1.

Ad secundum respondendum est, licet totum ex suis partibus coalescat, tamen, ut aliquid dicatur totum produci, non oportere tunc omnes eius partes fieri: sufficit enim per earum unionem incipere esse illud compositum, quod antea non existebat, ut Socratem; esto aliqua eius pars antea extiterit: imo licet ambæ præcessérint, non tamen unitæ, ut fiet in resurrectione corporum, quæ erit quædam generatio, quia totum iterum producetur, & reviviscet ex partibus iam antea existentibus, sed divulsis, ac tunc iterum copulatis.

Dilutio 2.

Resurrectio regeneratio quædam.

Ad tertium, generationem terminari ad esse,

Dilut. 3.

A hoc est, ad substantiam rei sub esse existentiæ, ita ut substantia sit terminus qui, existentia vero terminus sub quo, quæ existentia licet accidentario rebus creatis competat, non idcirco generationes substantiarum accidentariæ vocandæ sunt, cum principalis terminus, unde generationum species & appellatio sumi debet, substantia sit. Quod autem obiicitur, substantiam & essentiam non habere causam (quidquid B sentiendum sit de connexionibus essentialibus, & aliis, quæ perpetuam habere veritatem, ac nunquam cœpisse dicuntur, qualis est inter animal & substantiam, inter hominem & disciplinæ particeps, de quibus alibi) dicimus substantiam & essentiam, quoad sui productionem in rerum natura, habere causam efficientem, quia cum Socrates gignitur, eius substantia & essentia accipit à generante esse existentiæ, sub quo incipit esse, cum antea non extaret. Neque hoc C negat Arist. libr. 7. Metaph. loco citato: ibi enim, ut ex contextu orationis liquet, tantum docet nec formam, nec essentiam abstractè sumptam propriè ac simpliciter dici produci, quatenus in præcipuo generationis termino, qui totum compositum est, continetur. Cum audis formam non propriè dici produci, excipe animam rationis participem, quæ ut est per se existens, ita per se propriè effici dicitur, nimirum per creationem.

Quo pacto essentia non habeat causam.

De hac re D. Tho. 1. p. q. 10. a. 3. & de verit. q. 1. a. 5. ad 7. Cap. in 1. d. 8. q. 1. Caiet. c. 4. de ente & ess. Alb. in post. præd. c. 9. ex Avic. Alg. & Albuar.

Formæ non propriè dicuntur produci, excepta tamen rationali.

Ad quartum: Id, quod incipit esse per gene- D rationem substantialem propriè dictam, quæ est actio momentanea, in instanti accipere esse, & cum gignitur, iam existere: Aristotelem vero locis in argumento adductis loqui partim de generatione accidentaria, partim de substantiali, non per se tamen sumpta, sed una cum præcedente alteratione; quæ alteratio dum est, dicitur aliquo modo res gigni, quatenus tenditur ad rem generandam, ut ad terminum ipsius alterationis, licet externum: cum verò res hisce mo- E dis gignitur, nondum existit, ut manifestum est: quia quod albescit, v. c. nondum ex integro album est, & id quod substantialiter generatur, id est, ad cuius substantialem generationem tenditur, non est, nisi in instanti introductionis formæ.

Dilut. 4.

Lege Herv. quodl. 8. q. 7.

Ad quintum dicito, non ens simpliciter bifariam sumi. Uno modo, ita ut particula, non, neget ens in actu tantum: & ita concedendum est, F generationem simpliciter fieri ex non ente simpliciter; quia fit ex materia, quæ est non ens in actu, cum sit pura potentia. Altero, ut neget absolutè tam ens in actu, quàm potentia: quo pacto negari debet, generationem simpliciter fieri ex non ente simpliciter. Nec similitudo illa inter generationem simpliciter, & secundum quid, admittenda est: licet enim generatio secundum quid, fiat ex non ente secundum quid, non ideo generatio simpliciter erit ex non ente simpliciter, id est, neque ex ente actu, nec potentia.

Dilutio 5.

Non ens dupliciter accipi.

Quæ-

QVAESTIO IX.

AN GENERATIO SUBSTANtialis recte ab Aristotele definita sit.

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR DEFINITIO GENERATIONIS SUBSTANTIALIS.

Triplex acceptio generationis.

Generatio in doctrina Aristotelis trifariam sumitur, fusè, strictè, medio modo. Fusè comprehendit tam substantialem quàm accidentariam generationem, sicque de illa egit Aristot. lib. 11. Metaphysic. cap. 10. & lib. 5. Physic. cap. 1. text. 7. ubi generationem definiit, mutationem ex non subiecto in subiectum, id est, ut ibidem interpretes declarant, a termino negativo ad affirmativum, sive is substantia sit, sive accidens. Sic quoque de generatione locutus est Arist. hoc in lib. cap. 3. text. 11. cum dixit, tam substantias quam accidentia generationem subire. Strictè verò accipitur generatio pro sola viventium productione, ut in libro de vita & morte capite 1. ubi generatio dicitur participatio animæ vegetatricis in calido. Denique medio modo spectata omnem solamque generationem substantialem complectitur. Ac secundum hanc tertiam notionem disputavit de ea Aristoteles libro 12. Metaphys. cap. 1. text. 7. & hoc in lib. cap. 4. text. 23. ubi docuit, cum res gignitur, non manere idem sensibile subiectum.

De qua generatione differuerit hoc li. Arist.

Igitur de generatione hoc tertio modo considerata, quæ ad huiusce operis disciplinam ex instituto pertinet, priori loco differemus. Eius verò quatuor potissimum definitiones, quę tamen reipsa in unam eandemque recidunt, ex Arist. colliguntur. Prima ex libr. 3. Phys. c. 1. text. 14. Generatio est via ad naturam. Secunda ex 8. lib. eiusdem operis c. 7. text. 62. Generatio est mutatio ex non ente ad ens. Tertia ex hoc libr. c. 4. text. 23. Generatio est mutatio totius nullo sensibili subiecto manente. Quarta ex hoc etiam lib. c. 5. text. 25. Generatio est mutatio à substantia, potentia in substantiam actu.

Quatuor definitiones generationis.

Cum autem generatio mutatio sit, habeatque subiectum, cui inhæreat, itemque terminum à quo, & terminum ad quem. Hæc omnia in hisce definitionibus, etsi non in singulis expressa, inveniuntur. Nam via, quod in prima definitione est, idem valet, ac mutatio, quod in cæteris definitionibus ponitur. Subiectum autem generationis, quod est materia prima, notatur in tertia definitione, cum dicitur in generatione non manere sensibile subiectum, hoc est compositum, sed materia, idemque traditur in quarta, illis verbis, substantia potentia, siquidem materia dicitur ens potentia, sive substantia potentia, ut alibi exposuimus. Terminus à quo, quæ est privatio formæ introducendæ, significatur in 2. definitione, appellatione non entis. Terminus ad quem principalis, quod est compositum, indicatur in 3. definitione vocabulo totius, minus principalis verò, qui est forma, in prima nomine naturæ. Namque ut docet Arist. lib. 2. Phys. c. 1. text. 12. & 1. de partibus animalium, c. 1. aliisque in locis, forma est præcipuum naturæ significatum, pro quo accipitur natura, cum absolutè ponitur. Ideo etiam uterque terminus ad quem, indiscretè explicatur in secunda definitione nomine entis.

Quæ in quaslibet generatione reperiantur.

Lib. 1. Phys. c. 9. q. 3. ar. 1.

Cæterum omnes superiores particulæ possunt in unam definitionem explicare colligi, hoc modo. Generatio est mutatio à privatione formæ substantialis ad formam substantialem in materia. Locum generis habet mutatio, quæ ut D. Thomas 1. par. quæstio 45. artic. 2. & in 2. dist. 1. quæst. 1. art. quæstiunc. 3. & 2. contra gentes cap. 17. & 18. aliique auctores animadvertunt, si propriè sumatur, requirit subiectum, quod duratione antecedat formam, quæ per ipsam mutationem inducitur. Nihil enim mutari dicitur n. si ab uno termino, & statu, in quo erat, ad alium transeat. Quare nec creatio, nec transsubstantiatio in mysterio Eucharistiæ, neque conversio, qua Deus potest totam unam creaturam in aliam convertere, ut totum hominem in lapidem, mutationes dicuntur; quia non eis subest commune aliquod subiectum manens sub utroque termino. Igitur per particulam, mutatio, reiiciuntur à definitione generationis, tum hæc, tum, ut semel dicamus, quæcunque alia, quibus ratio propriæ mutationis non convenit. Verba illa, à privatione formæ substantialis ad formam substantialem excludunt mutationes accidentarias, quæ non tendunt ad substantialem formam, sed ad accidentariam, cuiusmodi est calefactio. Porrò licet omnis mutatio ad formam substantialem, fit in materia, sitque generatio, atque adeo nihil per ultimam definitionis particulam denuo reiiciatur: eam tamen adhibuimus ad maiorem explicationem, ut in definitione tradita enucleatè apparerent tria illa principia, quæ ad conceptum quidditativum generationis substantialis requiruntur, materia nimirum, forma & privatio, ut lib. 1. Phys. c. 7. cum Aristot. docuimus.

Aptæ generationis definitio. Lege D. Th. 4. contra gent. c. 63.

Quid requirat propria mutatio.

Tria principia requisita ad generationem. Quæst. 1. a. 4.

ARTICVLVS II.

OBIECTA ET EORVM CONfutatio.

1. Argum.

Ad demoliendas tamen singulas particulas propositæ definitionis singula se offerunt argumenta. Ac primum quod generatio non sit mutatio, hunc in modum ostenditur: Si generatio esset mutatio, quidquid gignitur, mutaretur; sed non ita est: ergo generatio non est mutatio. Probatur assumptio. Nam Verbum divinum

nun[illegible] & tamen non [illegible] ulla mutatio cada[illegible] ger[illegible] mutatio.

2. Argum.

Deinde. [illegible] ad formam, probatur. Te[illegible] ionis non est forma, sed compositum [illegible] generatio est mutatio ad compositum, non [illegible] formam. Antecedens ostenditur. Na[illegible] generatio tendat ad esse rei; id tantum dicetur generari, quod per se existit; nulla autem forma, rationali excepta, existit per se, sed duntaxat compositum, quod in suo esse subsistit.

3. Argum.

Tertiò. Quod non sit mutatio in materia, ita concluditur. Si generatio in materia esset, posset ipsam denominare: cum omne accidens appellet subjectum, cui inest, sed generatio non denominat materia[illegible] ut per spicuum est: siquidem materia non dicitur generari, sed creari. Igitur generatio non est mutatio facta in materia.

Ad primum horum concessa maiori propositione, ad minorem respondendum, Verbum divinum dici mutari ratione temporariæ generationis: non esse tamen absolutè pronunciandum, aut Deum, aut Verbum divinum mutari, sed cũ adjectione, videlicet per communicationem idiomatum, & ratione naturæ assumptæ, ne videamur ipsi naturæ divinæ in se mutationem tribuere.

Solut. 2. arg.

Ad secundum respondendum est, terminum generationis principalem esse compositum, idque tantum propriè dici generari, ut probat argumentum; minus præcipuum verò, qui tamen per se formaliter speciem tribuit generationi, esse formam; ideoque generationem rectè definiri mutationem ad formam, ut exprimatur id, quod eam per se specificat: quanquam eadem non incongruè etiam definiatur per respectum ad totum, ut quinam sit eius principalis terminus, innotescat.

Cum Arist. lib. 4. Phys. c. 9 tex. 84. lib. 7. Met. c. 8. tex. 26. & lib. 8 c. 5 tex. 14. D. Tho. 1. p. q. 45. ar 1. & alii.

Solutio 2. Compositum propriè generari.

Solut. 3. Materia dicitur propriè mutari, non tamen generari.

Ad tertium dicito, generationem denominare materiam, secundum commune nomen mutationis: dicitur enim materia propriè mutari: non eam tamen appellare secũdum peculiarem notionem ipsius generationis; etsi contrarium scripsisse videatur Averro. 1. lib. Phys. com. 6. Jandun. 5. q. 2. & Saxonia 1. hujus operis, q. 2. & alii de grege Averroistarum. Nec oportet omne accidens absolutè appellare subjectum, cui inhæret, præsertim cum appellat subjectum principale, ut in re proposita evenit, in qua verbi g. Socrates qui est subjectum principale generationis, dicitur generari.

QVÆSTIO X.

AN DEFINITIO GENERATIONIS viventium rectè se habeat.

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR DEFINITIO GEnerationis viventium.

Explicata natura generationis substantialis in commune, pro[illegible] q[illegible] ratio viventis sit, decla[illegible] Gen[illegible] tis, ut de substantiali generatione [illegible] tripliciter sumi consuevit, an [illegible] presse. Ample; pro productione viventis [illegible] cunque. Quo pacto non solum prod[illegible] ab alio equo generante, sed etiam muris [illegible] ex putri materia à Sole fit, generatio viventis appellatur. Medio modo, pro productione viventis ab alio vivente, servatis certis conditionibus, de quibus mox dicemus: Presse, pro productione viventis ab alio vivente, non quolibet, sed per cognitionem operante.

Triplex notio generationis viventium.

Quod ergo attinet ad generationem viventis primo modo acceptam, facile est eam definire, nimirum ita; Generatio est productio seu processio rei viventis ab aliquo. Generatio autem secundo modo sic definitur à D. Thoma prima part. q. 27. art. 2. convenienter iis, quæ tradit Arist. libr. 7. Metaph. c. 8. text. 28. & lib. 8. Ethic. c. 12. & in Problema. sect. 4. problem. 14. & D. Damasc. libr. 1. Fid. Orth. c. 8. Generatio est processio viventis à principio vitæ conjuncto secundum rationem similitudinis, saltem specie infima. Per illa verba, processio viventis reiicitur productio rerum vitæ expertium, ut aquæ & lapidis. Per illa, à principio vitæ removetur productio viventium à non vivente, ut ranarum à Sole. Vt autem pateat, quid per particulam, conjuncto, excludatur; sciendum est, vivens, cujus hic generatio definitur, debere esse initio productionis conjunctum producenti, ita ut ei quodammodo internum sit, in eoque maneat, saltem quoad suum principium. Quo pacto leo fuit in leone generante ratione seminis, quod generans ex parte quadam alimenti defæcatiori intra se efformavit, & seminali virtute imbuit, ut deserviret tam ipsi ut instrumentum generandi, quam fœtui, ut materia, ex qua illius corpus partiatim coagmentaretur, ut suo loco fusius explicabitur. Igitur per particulam, conjuncto, removetur à definitione generationis emanatio Angelorum, & aliarum creaturarum viventium, à Deo. Neque enim hæc fuerunt Deo creanti prædicto modo conjunctæ. Per illa verba, secundum rationem similitudinis saltem in specie infima excluduntur, præter alia; capilli, si ponamus, hos vivere, & informari alia anima distincta ab anima viventis, cui insunt, qua de re in progressu.

Definitiones generationis vivẽtium.

Arist. D. Damasc.

Creationi Angelorum cur non cõveniat definitio generationis viventium.

Quod ad generationem tertio modo sumptam spectat: Ejus definitio sic habet: Generatio est processio viventis à principio vitæ conjuncto, & per cognitionem atque amorem operanti, secundum rationem similitudinis saltem in specie infima. Vbi verba illa, per cognitionem, &c. quæ nihil aliud significant, quàm tale generans debere esse præditum cognitione, atque adeo & amore, removent generationem

 eorum

Differentiæ inter tres superiores definitiones.

[illegible] viventium, quæ citra cognitionem operantur, [illegible] quæ ex aliis arboribus gignuntur. Differunt tamen hæ tres definitiones, quod prima latius pateat quàm secunda, & secunda quàm tertia. Nam quibuscunque convenit tertia, convenit secunda: & quibus competit secunda, competit prima: non tamen contra; siquidem prima competit generationi ranæ ex putri materia, non tamen secunda. Secunda competit generationi unius arboris ab alia, non autem tertia. Præterea generatio tertio modo omnibus est absoluta numeris, omniumque perfectissima. Ideoque quidquid per eam gignit nomen patris, quod per eam gignitur, nomen filii obtinet. Et quidem merito; non enim hæ appellationes ritè accommodantur, nisi iis, quæ se mutuo diligunt, quod solis viventibus cognitione præditis convenit, ut annotavit S. Thomas 3. par. quæst. 32. ar. 2. & ad 3. cap. Epistolæ ad Eph. lect. 4. Item Almainus in 3. d. 8. & Maior dist. 13. quæst. unica.

Generatio Filii in divinis.

Eadem definitio communi Theologorum consensu competit etiam generationi Filii in divinis: quia Filius procedit à Patre, ut à principio vitæ conjunctissimo, & ex vi intellectionis, per quam procedit, habet, ut si imago Patris, eique omnino similis, atque adeo, ut propriè filius dicatur. Qui modus procedendi cum non conveniat Spiritui Sancto, qui non per intellectionem, ad quam spectat ratio imaginis, sed per actum amandi producitur, ideirco Filius vocari non potest. Quare & illius processioni definitio generationis minimè competit. Verum hæc fusius persequi non est hujus loci nec instituti.

D. Thom. 1. sent. [illegible] q. 5. ad 1. & 3. q. 1 a. 1. Hen. Gan. in summ. art. 56. q. 1. Rich. in 2. d. q. 6 circa 1. princ.

Ex dictis facile quis intelliget, definitionem illam generationis substantialis in commune, quam supra attulimus, nempe generatio est mutatio, & cæt. non convenire omnibus, quibus traditæ viventium generationis competunt, ut monet D. Thomas 1. p. q. 27. artic. 2. quandoquidem Verbi divini generatio neutiquam dici potest mutatio, seu via à non esse, ad esse, quia eius via non prodiit à non esse, nec de potentia ad actum, ut manifestum est, cum Deus sit omnis potentialitatis expers, & actus purissimus, ac simplicissimus, in quem nulla cadit mutatio.

ARTICULUS II.

RESPONSIO AD ARGUMENTA contra superiorem definitionem.

Primũ arg.

CONtra ea, quæ in explicanda definitione generationis viventium asseruimus, objiciet quis hæc: Et formatio Evæ ex costa Adami, de qua [illegible] capite Geneseos, non fuit propriè generatio viventis: unde nec Adamus Evæ pater vocatur, neque inter Evam, & Adamum ulla ratio consanguinitatis intercessit, ut docet S. Thomas 1. part. quæst. 92. artic. 2. ad 3. & tamen tota definitio generationis propriè sumptæ illi convenit. Non igitur ea definitio rectè se habet. Secundò. Aves, quæ incubatu suo ex alienis ovis fœtus educunt, ut non raro fit, sunt parentes eiusmodi fœtuum, & tamen hi non eis conjunguntur, ut vitæ principio: sed iis, quæ ova concipiunt, & pariunt. Igitur cum hæc propriè generatio viventium sit, non videntur rectè adhibitæ in definitione illæ particulæ, principio vitæ conjuncto. Maior probatur, quia parentes sunt, qui materiam disponunt, & formam invehunt; id verò præstant incubantes aves, quæ ova tepefaciunt, & fovent, quoad pulli oriantur.

Omnis causalitas causæ efficientis Deo suppleri.

Tertiò. Eandem generationem, qua una arbor aliam generat, potest Deus se solo præstare; & tamen arbor genita non procedit à Deo, ut à principio vitæ conjuncto: ergo ea conditio, saltem absoluta necessitate, ad generationem viventis non requiritur. Antecedens probatur, quia non est negandum posse Deum per se edere omnem effectum, quem exhibent causæ secundæ efficientes: idque adeo verum putat D. Thomas 1. p. q. 105. art. 2. ut oppositam sententiam erroris nota coarguat.

Quartò. Quod ad prædictam generationem non requiratur similitudo speciei inter sobolem & progenitores, ostenditur, primùm, quia generatio muli ex equa & asino; sive ex asina & equo, est propriè generatio viventis, qualis est etiam ea, qua ex leæna & pardo leopardus, ex lupo & cerva lynx oritur: & tamen in iis proles differt specie à parentibus. Secundò, quia ex congressu dæmonis, & fœminæ potest per veram generationem humana soboles oriri, imo & sæpe ortam graves auctores asserunt: at humana soboles distinguitur specie à dæmone, ut planum est.

Responsio ad 1. arg.

Hæc tamen facile diluentur. Ad primum concessa maiori propositione negetur minor, tum quia Eva non processit ab Adamo, ut à principio activo, quo pacto à particula intelligi debet; tum quia non processit secundum rationem similitudinis, saltem in specie infima. Enimverò Adamus, & Eva eandem speciem infimam naturam sortiantur: non tamen ea similitudo collata est Evæ ex vi illius productionis: cum potuerit Deus ex costa Adami, sicuti Evam, ita & leonem pari modo efficere, ut observatum est à D. Thoma p. 1. q. 42. ar. 2. ad 3. & in 4. sent. dist. 40. q. un. art. 3. ad primum.

De procreatione Evæ ex costa Adami.

Ad 2. arg.

De procreatione pullorũ ex ovo.

Ad secundum dic, parentes pullorum, qui ex ovis nascuntur, haud dubiè esse tum avem fœminam, quæ ova in utero concipit & parit, tum alitem [illegible] rem, qui pariter cum fœmina seminalem virtutem ovis imprimit, (nam hæc virtus

tus ab utroque parente derivatur, progressu absque concursu viventis. Negant Caietanus 1. part. quæst. 26. art. 3. ... Conradus prima secundæ quæst. ... artic. 4. Scotus in 4. sent. dist. 49. ... conclus. 1. & alii arbitrantes, vitales actiones pendere essentialiter a principio vitæ conjuncto, proindeque non posse ejusmodi dependentiam à Deo suppleri. Contrariam partem tuentur Gregorius in 1. distinct. 3. quæst. 1. artic. 2. Maironius distinct. 1. quæst. 7. Aliacensis q. 3. art. 1. Ochamus quæst. 2. conclus. 2. & in 4. sent. quæst. 13. art. 5. ad sextum. Gabriel in 3. distinct. 14. quæst. 1. & suppl. in 4. distinct. 49. quæst. 2. art. 3. dubio 2. Palud. ead. dist. q. 1. art. 2. concl. 3. Capreol. q. 7. art. 2. Marsil. in 3. q. 15. art. 2. conclus. 6. Ferrar. 4. contra gent. cap. 59. Socin. 9. Metaph. quæst. 20. Olcot. quodl. 8. art. 3. ac cæteri ferè auctores communi consensu, ut testatur Gervasius in tract. de notitiis. His adstipulatur tum ratio ex doctrina D. Thomæ argumento adducta: tum quia nihil convincit dependentiam actionis à principio vitæ conjuncto, cum sit a causa pure efficiente, majorem esse, quam Physicam. Quare cum Physica dependentia divina virtute suppleri queat, licet essentialis nequeat, fit, ut non videatur negandum, posse quamlibet actionem vitalem à solo Deo produci. Quod ex eo etiam confirmatur, quia non arctiorem nexum habet actus generandi cum anima, quam potentia ipsa generativa, nec majorem potentia generativa, quam aliæ naturales facultates cum rebus inanimis, quamvis propriæ sint. At parum omnino (quamvis nonnulli reclament) parum, inquam, verisimile est, non posse Deum hujusmodi rerum vita carentium facultates per se producere in subjectis, inhibito prorsus concursu formarum, a quibus dimanant.

Quæst. de dependentia actionis à principio vitæ.

Dependentia actionis vitalis à principio vitæ, non est major, quam physica.

In hac tamen dubitatione advertendum, dupliciter excitari posse præsentem quæstionem. Uno modo, an actio vitalis, quoad substantiam, id est, quoad suam absolutam naturam & entitatem a solo Deo produci possit. Altero, an ita possit produci, ut tunc dicatur vitaliter elicita. Quo posito asserimus priori modo posse illam produci, ut probant rationes, quibus eam partem stabilivimus: posteriori modo non posse. Enim quando conditio producendi aliquem effectum apposita ex parte causæ efficientis, et jam creata, ipsam causam includit, certum est, non posse illum effectum cum ea conditione produci non concurrente ejusmodi causa: talis vero est conditio illa, vitaliter, quæ intrinsece importat, atque includit principium vitæ, à quo actio vitalis oritur. Nostra ergo sententia est, eandem specie & numero generationem, quæ fit a principio vitæ conjuncto, posse a solo Deo effici; non ita tamen, ut tunc dicenda sit vitaliter elicita. Sed quæres, num

Nihil posse vitaliter produci, nisi à principio vitæ conjuncto. Dubium.

ostendemus, esse autem hos veros parentes, non eos, qui incubationis beneficium tantummodo exhibent, aliquot argumentis palam convincitur. Primum, quia non incubantibus, sed illis, uti vitæ principio, junguntur ad modum superius explicatum. Secundo, quia illos similitudine referunt, ut videre est, cum gallina pavonum ova excludit. Tertio, quia illi pullorum corporibus formandis, de suo materiam præbent: quandoquidem, ut docet Aristoteles lib. 3. de gener. animal. cap. 2. Plinius lib. 10. Nat. hist. c. 53. pullorum membra ex albo ovi effinguntur, vitellus autem, dum intra testam continetur, eis in pabulum & nutrimentum cedit. Postremo, quia si aves incubantes propterea quod ova ad exclusionem decoquunt, pullorum parentes dici deberent, idem ius sibi vendicarent, quæcunque idipsum absque incubatu præstant, ut terra, fimus, & quædam alia, teste experientia, referenteque Aristotele lib. 3. de generatione animal. cap. 2. & lib. 9. de hist. anim. cap. 2. ubi ita scripsit: Incubitu avium fœtum excludi, naturæ ratio est; non ita solum ova aperiuntur, sed etiam sponte in terra, ut in Aegypto obdurata fimo pulliciem procreant. Et Syracusis potator quidam ovis sub storea in terra positis tamdiu potabat, donec ova ederent fœtum. Hæc ille. At nunc etiam Aegyptii ad urbem Cayrum ad Cynæ multas ovorum centurias supra furni tectum levi fubiecto igni disponunt unde compendio intra paucos dies erumpit numerosa soboles pullorum.

Album ovi & vitellus diversa præstant munia.

Aristoteles de incubatu avium. Idem refert Plinius lib. 10. c. 54. Iovius tom. 1. hist. lib. 14.

Denique quod legitimi pullorum parentes non sint, quia ova tantum excludunt, satis indicat illud, quod de perdice ex Aristotele, Theophrasto & Plinio referunt D. Ambrosius 6. Exam. cap. 3. & D. Hieronymus ad 17. cap Ieremiæ in illa verba: Perdix fovit, quæ non peperit; videlicet perdicem aliena ova fovere, ut iacet Vates, inquit, nec pullos ubi ejus, quæ ova peperit, cantum audierint, ad illam contestim advolare, utpote quam naturali instinctu veram sibi matrem ovorum generatione cognoverint, significantes aliam nutricis functam esse officio, hanc parentis.

Aristot. Theophrast. Plinius. D. Ambros. D. Hieron.

Ad id vero, quod pro adversaria parte afferebatur, de ... avibus, quæ tantum ova incubant, aliquo modo pro sua parte juvare dispositionem materiæ ad pullorum formam introducendam: non tamen id satis esse, ut eorum parentes dicantur, cum non disponant principaliter, ut faciunt altes, qui ova generant, eisque seminalem vim impertiunt. Ita patet solutio secundi argumenti, cujus major propositio neganda est, & ejus confirmatio refutanda iis, quæ diximus.

Aves quæ tantum incubant ... non disponere principaliter materiam.

Pro explicatione tertii argumenti advertendum, controversiam esse, num vitalem actionem creaturæ possit Deus se solo producere

Ad 3. arg.

talis

Responsio. talis generatio in proposita definitione generationis comprehendatur. Respondemus, non comprehendi, quia arbitramur, definiri in ea non qualemcunque generationem viventis, sed eam duntaxat, quæ vitaliter elicitur, quæque communi Philosophorum usurpatione propriè vitalis appellatur, etsi hæc & illa, quam Deus produceret, eandem essentiam obtinerent. Nimirum definitio illa non omnes, quæ eandem essentiam, nisi eundem quoque productionis modum vendicent, complectitur, etsi is modus accidentarium tantum discrimen inducat. Ita constat, quid ad tertium argumentum respondendum sit. Potest enim Deus eandem generationem, qua una arbor aliam gignit, se solo præstare: ex quo sequitur ad exhibendam illam metgenerationem, quoad substantiam, physica tantum necessitate requiri, ut sit à principio vitæ conjuncto, licet vitalis productio talem conditionem absolutè exigat. Cum verò dicitur, posse Deum per se edere omnem effectum causæ secundæ activæ, id de effectu in se, non de effectu secundum quemlibet modum & conditionem spectato intelligi debet.

Solut. 3. arg.

Solutio 4. argum. *Lege D. Th. 7. Metaph. q. 28. Aristot. Cyril. Alex.*

Ad quartum argumentum respondendum est, cum dicimus, generationem viventis requirere convenientiam in specie infima, intelligendum id esse de generatione ordinaria, ac secundum naturam, non de ea, quæ præter naturam est, cuiusmodi habetur illa procreatio muli, & aliarum rerum, quæ in argumento afferuntur. Atqui hæc responsio desumpta est ex doctrina Aristotelis lib. 7. Metaphys. cap. 8. text. 28. & Cyrilli Alexandrini lib. 7. in Ioannem c. 10. Vel (quod eodem ferè recidit) dicendum, fat esse prædictam generationem ex instituto fineque agentis tendere in simile secundum speciem infimam, licet ob impedimentum ab ea similitudine desciscat. Impediunt enim se duorum animantium natura differentium semina, quorum mistio in causa est, ut proles in terram speciem degeneret, retenta, quantum fieri potest, inter illam, & parentes similitudine citra convenientiam in specie. Lege Aristot. lib. 2. de generat. animal. cap. 6. D. Thomam q. 2. de veritate, art. 8. ad 4. Magnum Albertum lib. 16. de animalibus c. 15. tract. 1. Averroem & Alensem ad textum illum 7. libri Metaph. Porro quod diximus de generatione muli aliorumque animantium à duobus parentibus inter se specie diversis, similiter dicendum de iis, quæ à duobus parentibus inter se convenientibus specie ita gignuntur, ut ab utroque specifica natura distinguantur, sicuti accidere perhibent in quibusdam avium generibus. Nam ex aquilinis pullis Haliæetus à patribus specie differt, & hic non Haliæetos, sed phenas gignit, ex phenis autem milui nascuntur, nec milui aves suæ speciei procreant, sed diversæ, atq; hic demum sistitur, & fit degenerandi modus.

Aristot. D. Thom. M. Albert. Alens.

De aquilarum pullis.

ARTICULUS III.

SOLVITUR POSTERIOR PARS quarti argumenti. Disquiritur, num ex congressu dæmonis & fœminæ, humana soboles gigni possit.

Circa posteriorem partem ejusdem quarti argumenti advertendum est ex D. Augustino lib. 8. de Civit. Dei cap. 17. Apuleio in libr. de Socratis Dæmone, Psello in libr. de Dæmonibus, Maximo Tyrio serm. 26. Plutarcho in libr. de Iside, Platonicorum fuisse dogma, Dæmones natura sua præditos esse aerio corpore, & perturbationibus atque obscœnis voluptatibus; ut homines, affici. Sciendum præterea, quosdam alios auctores adductos verbis illis cap. 6. Geneseos: Ingressi sunt filii Dei ad filias hominum, illæque genuerunt: existimasse Dæmones vel Angelos (ob id nimirum è dignitate & gratia dejectos) propriis vel assumptis corporibus fœminarum concubitu liberos procreasse. Ita sensit Philo in libro de Gigantibus, Iosephus libr. 1. Antiquitatum cap. 5. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatum, Lactantius lib. 2. cap. 15. Tertullianus in lib. de habitu muliebri, & de velandis virginibus, Iustinus Martyr in priori Apologia pro Christianis, ubi ita scripsit: Deus eorũ, quæ sub cœlo sunt, curam commisit designatis ad hanc functionem Angelis, qui ab officio decedentes, victique fœminarum amore susceperunt ex eis progeniem, quam vulgus vocat Genios: & provecti ad majorem audaciam genus humanum sibi subdiderunt partim Magicis literis, partim incusso metu pœnarum, partim commonstratis sacris, quæ constant victimis, odoramentis atque libaminibus, quorum tenebantur cupidine, devinctisque per hos affectus animis, passim miscuerunt omnia maleficiis. Quapropter Poetæ ac fabulatores nescientes Angelos, & ex iis prognatos Genios rem habuisse cum masculis & fœminis; civitates gentesque à se remotas retulerunt ad ipsum Iovem, eiusque ac fratrum eius Neptuni, Ditisque filios, & horum progeniem. Hæc D. Iustinus.

Lege quoque Augub. lib. 1. de perenn. Phil. cap. 32. & 38. D. August. Platonicum de dogma Dæmonib.

Quod aliud fuerit Angelorum peccatum dein... in 2 d.s. Philo Ios. Clem. Alex. Lactan. Tertullian. Iustin. M. De Genesis.

Præsens tamen controversia duplici pronunciato decidenda est. Primum sit, Dæmones virtute sua non possunt concubitu fœminarum generare. Quod ita probatur: Dæmones sunt substantiæ corporis expertes, & à materia abiunctæ: sed nulla eiusmodi substantia potest propria vi aliquam formam inducere in materiam, ut libr. 1. physicorum ostendimus: Igitur Dæmones nequeunt virtute propria generare. Maior probari solet tum aliis argumentis, tum quia constat Lucæ capite octava fuisse in uno homine Dæmonum legionem, quæ continet sex mille sexcentos sexaginta sex: at si Dæmones

1. Pronunciatum.

Dæmones esse incorporeas substantias. Cap. 9. q. 10. art. 3.

Concil. Lateran. Dæmones & Angelos esse incorporeos affirmat D. Dionys. c. 4. de divin. nom. D. Gregor. Nyss. in lib. de orat. D. Chrysost. hom. 22. in Gen. D. Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 10. D. Greg. lib. 4. dial. Dæmones esse incorruptibiles docet Concil. Later. sub Leone X. Sess. 8. & Concil. Sextum. Constantinopolitanum act. 11. cap. 10. q. 12. art. 3. Lege Duran in 2. dist. 7. q. 4. D. Thom. 1. p. q. 51. art. 2. Citatur hic locus à D. Tho. 1. p. q. 51. art 3. ad 6.

mones corporei essent, non possent in eodem corpore simul consistere, cum penetratio corporum sola divina virtute dari queat. Adde quod Angelos, sive Dæmones corporibus esse præditos, etsi non sit sententia erroris nomine condemnanda, est tamen parum tuta post decretum Concilii Lateranensis secundi cap. Firmiter de summa Trinitate & fide Catholica, in quo dicitur Deum ab initio temporis utramque de nihilo condidisse creaturam, spiritualem & corporalem, Angelicam & mundanam, deinde humanam quasi communem ex spiritu & corpore constitutam. Cum igitur Concilium Angelos, è quorum ordinibus Dæmones ceciderunt, appellet creaturam spiritualem prout à corporali distinguitur, palam docet, tam Angelos, quàm Dæmones incorporeos esse.

Quin verò nec si Dæmones essent natura sua præditi corporibus, ut quorundam sententia fuit, possent ex fœminis vi sua liberos suscipere, quia generativum teste Arist. lib. 2. de anim. c. 4. text. 34. supponit vegetativum: omne autem corpus, quod vegetatur & nutritur, corrumpitur, ut docet etiam Arist. lib. 1. de Cœlo, cap. 3. tex. 21. & hoc in lib. cap. 3. text. 26. quare si Dæmonibus vis generandi competeret, haud dubiè essent corruptioni obnoxii, quod falsum est.

2. Pronunt.

Secundum pronunciatum: Probabile est, Dæmones corpore extrinsecus assumpto, & ad humanam effigiem conformato, posse fœminarum congressu, virtute seminis virilis aliunde arrepti humanam sobolem procreare. Hujusce pronunciati veritas, quam tuetur D. Thomas in 2. dist. 8. q. 1. art. 4. & Richardus in 2. dist. 9. q. circa primum principale, inde suadetur; quia, ut ex D. Augustino aliisque Theologis in libr. Phys. ostendimus, Dæmones possunt edere effectus naturales applicando ad idoneam materiam naturalia activa, ad quos illa ingenitam vim habeant. Virtus autem generandi ex parte viri est in semine, quod Dæmon succubus potest à viro accipere, deinde factus incubus in uterum fœminæ transfundere.

D. August.

Ac quod aliquando improbi Dæmones cum fœminis ita concubuerint, multi graves auctores testantur. Qua de re ita scripsit D. Augustinus lib. 15. de Civit. Dei c. 23. Creberrima fama est, multique se expertos, vel ab eis, qui experti essent, de quorum fide dubitandum non est, audisse confirmant, Sylvanos & Faunos, quos vulgo incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse ac peregisse concubitum, & quosdam Dæmones, quos Dusios Galli nuncupant, hanc assiduè immunditiam & tentare & efficere, plures talesque asseverant, ut hoc negare impudentiæ videatur. Hæc D. Augustinus.

Decretum Innoc. VIII.

Idem constat ex epistola decretali Innocentii Papæ hujus nominis Octavi, ubi statuitur, ut fidei inquisitores in maleficas mulieres cum Dæmonibus turpiter consuetudinem habentes, uti par est, animadvertant. Idem affirmat etiam Abulensis quæstione 6. ad op. 6. Geneseos ajens, ex iis conceptibus robustissimos, & procerissimæ staturæ homines nasci, propterea quod, ut etiam D. Thomas in 2. dist. 8. q. 1. art. 4. ad 3. & Durandus q. 2. advertit, Dæmones noverint vim seminum & opportuniora tempora ad generandum, quibus admirandi, & inusitati partus obveniant. Additque Abulensis ex quorundam opinione Merlinum vatem in Anglia celebrem, eo modo fuisse generatum: idemque de Homero poeta refert in ejus vita Plutarchus ex Aristotele libr. 3. Poeticæ, & Politianus in sua præfatione in Homerum: quod tamen poeticum videtur. Adverte autem eos, qui à Dæmonibus ita gignuntur, non dici eorum filios, sed illorum potius, à quibus semen decisum capiunt, & à quibus gignendi virtus semini imprimitur. Quemadmodum neque ii, qui ignem urendis lignis admovent, propriè dicuntur ligna urere; sed ignis, cujus calore lignorum materia ad formam ignis disponitur.

De Merlino quem ferunt ex congressu Dæmonis generatum.

D. Thom. 1. p. q. 51. a. 3. ad 6.

Porro secundum hoc pronunciatum non certa, sed probabili duntaxat assertione constituimus; quia etsi non videatur dubitandum posse Dæmones applicando naturalia activa passivis producere animalia, quæ ex putri materia oriuntur, quo pacto eorum ope Magi Pharaonis veros serpentes exhibuerunt, ut D. August. 20. lib. de Civit. Dei c. 19. lib. 3. de Trinitate c. 7. & 8. aliique auctores affirmant: tamen num ad generationem humanam semen aliunde assumptum ita accommodare valeant, ut proles concipiatur, ambiguum est; idque fieri posse negant nonnulli ex schola Medicorum; propterea quod virtus seminalis insideat in partibus seminis tenuissimis, hoc est in spiritibus, qui hinc illuc transferri non possunt, quin evanescant. Quod minime mirandum est, cum neque Dæmones possint corpora ex elementis formare adeo humanis similia, ut si quis ea diligenter & considerate attrectaret, non posset facile deprehendere non humana, sed fictitia esse, ob discrepantiam multitudinis, & duritiæ, ac reliquæ temperaturæ, quam exactè effingere in potestate Dæmonum non est. Id quod affirmat & exemplis comprobatum fuisse memorat Cajetanus in commentariis secunda quæst. 95. artic. 3. Cæterum D. Thomas in 2. dist. 8. quæst. 1. artic. 4. arbitratus, ut supra retulimus, posse Dæmones modo illo humanam prolem edere, ait, facile iis esse (cum magna celeritate moveantur, moveantque corpora eis quoad lationem obsequentia) adhibitis externis fomentis calorem, & spiritus in semine assumpto ad breve illud tempus conservare.

D. August. de serpentibus Magorum. Idem negat Ioan. Lucid. lib. 1. de emendatione temp. c. 4.

Dæmonum imbecillitas in efformandis corporibus.

Opinio D. Thomæ.

Explicatur hic videns c. 6 Gene.

Quod verò attinet ad locum illum Geneseos, viden-

videntes filii Dei filias hominum, & c quem, ut supra retulimus, multi ita interpretati sunt, ut asseruerint Angelos vel Dæmones propria vi humanam prolem genuisse; dicendum nomine filiorum Dei non significari ibi Angelos, aut Dæmones, sed ortos ex sancta stirpe Seth; nomine autem filiarum hominum, eas, quæ erant de familia Cain; ut explicat D. Clemens lib. 1. Recognit. D. Cyprian. serm. 5. D. Athanasius libr. de quæstionibus script. q. 19. D. August. lib. 15. de Civit. Dei c. 23. D. Chrysost. homil. 22. in Genesin, D. Cyrillus lib. 9. contra Iulian. Cassianus collat. 8. c. 23. D. Thom. 1. p. q. 51. art. 3. ad 6. Eucherius, Theodoretus, Genadius, Rupertus, Albinus in explicatione ejus loci. Alii nomine filiorū Dei, secundum phrasim Hebræam, & sacræ paginæ consuetudinem significari inquiunt filios judicum, principū ac potentum. Qua de re D. Hieronymus in quæstionibus Hebraicis. His non obstat, quod ubi vulgata editio habet, filii Dei, alia versio habet, Angeli Dei; Primum, quia lectio illa communis non est. Deinde, quia adhuc appellatione Angelorum non Angelici spiritus, sed homines indicantur. Nam & Dei cultores justi ve in sacris literis interdum Angeli nuncupantur. Lege D. Augustinum q. 3. super Genesin, & 15. de Civ. Dei c. 23. & D. Chrysostomum homil. 21. in Genesim.

Stirps Seth Deum colebat.

Altera ejusdem loci interpret.

QVÆSTIO XI.
UTRUM GENERATIO SIT conversio.

ARTICVLVS I.
DE CONDITIONIBVS AD CONversionem requisitis.

IN hac disceptatione advertendum primò est ad rationem conversionis quinq. conditiones requiri. Prima est, ut id, quod convertitur, desinat esse. Probatur, quia in omnibus conversionibus ita fieri videmus. Nam v.g. cum aer convertitur in ignē, desinit esse aer, cum panis in divina Eucharistia transub[stantiatur] & convertitur in corpus Christi, desinit esse panis, similiter cum uxor Loth Genesēos 19. in statuam [sa]lis conversa fuit, extincta est. Deinde ra[tio] [illegible] ma[nife]sta, quia quod convertitur, trans[it in] [illegible] enim nomen ipsum, & notio conversi[onis] [indi]cant; quod autem in aliud transit, [illegible] amittit. Vnde Divus Augustinus libro [18.] de Civitate Dei cap. 18. ait, non fuisse veras con[ver]siones illas, quas Ethnici poetæ prædicab[ant] a Magis aut Diis effectas, ut Arcadum in lupos, sociorum Diomedis in aves; comitu[m] Vl[ys]sis in diversi generis bestias, Iphigeniæ in cervam. Non enim per eas, qui converti dicebantur, desinebant esse; sed Dæmonum præstigiis humano aspectui subtrahebantur. Non est tamen necesse, ut res conversa, quoad omnes suas partes,

Prima conditio.

Homerus Odyss. 10. Virg. 7. Æneid. Ovid. 14. & 1. Metam. Item Boe. lib. 4. de con sol. Phi. metro. 3. D. Aug. de p[...]ticus transformatib.

A ex quibus constat, pereat. Nam conversio uxoris Loth in statuam salis, vera fuit conversio, & tamen remansit eius materia. Quod pari modo accidit in conversione aquæ in vinum Ioan. 2. Nec enim opus fuit aliam in iis materiam de novo creari, aut aliunde asciscí. Sat ergo est per interitum abscessumve solius formæ desinere esse compositum, si id, quod convertitur, compositum sit. Nonnunquam tamen omnes compo-

B siti partes esse desinunt, ut in sacro Eucharistiæ mysterio; ubi fit conversio tam formæ, quàm materiæ panis & vini, in corpus & sanguinem Christi, ut docet Concilium Tridentinum Sess. 13. c. 8. can. 2. Vniversim autem istiusmodi conversiones, in quibus tam forma, quam materia deperit, solius divinæ virtutis sunt. Etenim ut natura in omni actione, & mutatione supponit materiam, solamque formam inducit; ita solam formam salva materia potest expellere: Deus

C autem ut utrumque in sua potestate cohibet, & utrumque valet producere: ita non minus unum quàm alterum potest extinguere, & in aliud mutare, ut animadvertit S. Thomas 4. contra gent. c. 63. & in 3. p. q. 75. art. 4. ad 3.

Ex dictis facile quivis intelliget, non eosdem loquendi modos in omnibus conversionibus verè ac propriè usurpari posse. Etenim in conversionibus accidentariis vera propriaque habentur hæc pronunciata, candidum fit nigrum,

D molle fit durum; in substantialibus verò non item; hæc enim, aër fit ignis, homo fit cadaver, minus propria sunt. Ratio discriminis est, quia non ritè dicitur unum fieri alterum, nisi quando manet idem commune suppositum: sive idem singulare per se subsistens; hoc aute manet, cum mutatio penes sola accidentia contingit, non cum fit penes ipsam substantiam. Multo minus aute usurpari solent ejusmodi propositiones in conversionibus supernaturalibus, in quibus

E nulla pars rei, qu[æ] convertitur, manet, ut in di vina Eucharistia. Ideoque Theologi docent, si proprietatem verborum spectemus, neque ea ad alium usum transferamus, ut interdum accidit, falsa[m] es[s]e hanc pro[positionem], panis fit corpus C[hri]sti. [illegible]

Si qu[is] autem pe[t]at, [an] in con[versionibus] substa[ntialibus] [illegible] de vel ex. Vt, liceat ne dicere de aere, vel e[x] aere fieri ignem. [illegible] in conversionibus naturalibus utrumque verè propriéq dici. Nam particula, de, indica[t] subjectum substantiale, seu materialem causam utrique seri uno communem. Particula verò, ex, [illegible] importat habitudinem causæ vel [illegible] cum dicimus, homo fit ex corpore & anima, sed etiam

succes[s]

De conversione uxoris Loth.

Idem asserit D. Thom. [...] q. 75. a. 6. & in 4. d. 11. Item D. Bon. a. 1. q. 2. Hug. Vict. libr. [...] p. 8. c. 9. [...] lib. 4 de [...] c. 8. & 19. Conc. Trid.

Natura in omni actione & mutatione supponit materiam.

Lege etiam Conci. Lat. c. Firm. Conc. Sess.

Quædam observanda circa modos loquendi in conversionibus.

Lege Sotum 3. p. q. [...] sp. [...] sect. 3.

Particula ex ut latissime patcat.

successionem, vel ordinem cujuslibet termini à quo: ut cum creatio definitur productio ex nihilo, & cum nox dicitur fieri ex die. Patet autem ex dictis sensum utriusque particulæ, aptè convenire in conversionem substantialem naturalem. In supernaturalibus autem, in quibus nihil substantiæ ejus, quod convertitur, remanet: usus particulæ, de, locum non habet, quia talis loquendi modus falsus est, ut satis constat, nisi ea particula sumatur pro particula, ex, usus verò particulæ, ex, utrobique communis est, quia in omnibus conversionibus invenitur successio vel transitus ab uno ad alterum.

2. Conditio. Secunda conditio requisita ad veram conversionem est, ut id, in quod fit conversio, aliquo modo accipiat esse, vel novam dependentiam, aut aliud quid simile. Probatur, quia alioqui si res, in quā alia convertitur, eodem prorsus modo se habeat, atque antea: nihil causæ erit, cur ea, quæ convertitur, in illam potius, quam in aliam converti dicatur. Item, quia conversio, cum non sit pura desitio, alioqui esset annihilatio, vel corruptio: cumq; non fiat per solam subtractionem concursus causæ agentis, sed per influxum positivum illius, atque adeo per actionem: consequens est, ut tendat in rem aliquid ei conferendo eo modo, quo diximus. Et hoc quidem planum est tam in naturalibus conversionibus, quam in iis, quæ supra naturæ vim peractæ fuerunt, quibus nova forma in materiam introducta est, ut in conversione uxoris Loth, & aquæ in vinum, de quibus supra. Siquidem id, in quod aliud conversum dicitur, revera generatur, accipitque de novo esse. Sed idem quoque in divina Eucharistia suo modo contemplari possumus; ubi corpus Christi per actionem, qua panis in ipsum convertitur, accipit esse substantiale, non quasi tunc de novo productum; cum jam id à parte rei habeat; sed illud idem esse sub modo supernaturali cum dependentia à speciebus. Si enim sub iis latet, ut eas ex lege sacramenti, quocunque deferantur, comitetur, & iisdem corruptis sub eis esse desinat.

Corpus Christi in divina Eucharistia accipit esse substantiale.

3. Conditio. *Scot. in 4. d. 11. q. 3.* Tertia conditio, quæ ex duabus superioribus colligitur, est, ut versetur inter duos terminos utrinq; positivos. Nam cum conversio sit transitus quidam, & in omni transitu detur unum, à quo: & aliud, ad quod tenditur; oportet in omni conversione dari terminum à quo, & terminum ad quem. Debere autem hos esse duas res positivas, inde constat, quia nihil amittit esse, nisi quod esse habet, atque adeo quod est aliquid positivum: & nihil terminat veram, positivamque actionem, nisi quod verum & positivum esse obtinet. Ad id, quod convertitur, amittit esse: & conversio est [illegible] actio terminata ad id, in quod fit conversio.

4. Conditio. Quarta conditio est, ut sit connexio quædam, & dependentia inter desitionem termini à quo, & successionem termini ad quem: ita ut ille desinat, quia hic subsequitur, & vi desitionis successio fiat: alioqui non diceretur unum converti in aliud: sed esset pura desitio unius, & simplex productio alterius.

5. Conditio. *D. Thom. 3. p. q. 75. & 4. cont. gen. c. 63. Scot. in 4. d. 9. q. 2. [illegible] Durand. d. 11. [illegible]* Quinta conditio est, ut aliquid utrique termino commune; alioqui non dabitur connexio, & ordo inter terminos conversionis. Quod autem tale quid in omnibus conversionibus inveniatur, inductione conspicuum fiet: siquidem cum per conversionem nova forma materiæ subit, intervenit communis materia: & in mysterio Eucharistiæ manet Christi corpus sub eisdem speciebus, sub quibus panis fuerat: idemque suo modo continget in cæteris conversionibus, quæ divinitus fieri possunt, si modo propriè conversiones fuerint. Obiiciet tamen aliquis, Deus ex communi sententia Theologorum potest convertere lapidem in Angelum v. c. & quamlibet creaturam in aliam: atqui nulla pars lapidis, nec aliquod ejus accidens potest manere in Angelo. Igitur ad veram conversionem non necessario dandum est aliquid commune utrique termino. Occurrendum, posse in Angelo divinitùs fieri aliqua accidentia, quæ in lapide extiterant, & viceversa, ut alibi ostensum à nobis fuit, idque ad rem propositam sat esse.

[illegible] Ric. [illegible] q. 1. [illegible] Gabr. [illegible] Durand. [illegible] Mat. q. 1. a. 3. Scot. [illegible] q. 2 art. 4. [illegible] Gab. [illegible] 40. in [illegible] Ant. [illegible] lib. 3. de Euchar. c. 13. Responsio.

ARTICVLVS II.

DISPVTATIO QVÆSTIONIS ejusq; dilutio.

HIs ita explicatis, erit, qui probet generationem neutiquam esse conversionē. Primum, quia terminus à quo, generationis est privatio; cōversioni. autem positivum quid, ut diximus. Secundo, quia in generatione manet eadem materia: in conversione autem interdum manet, ut de virga Aaronis affirmat D. Chrysostomus in Ioan. homil. 21. & D. Thomas in 2. dist. 18. quæst. 1. art. 3. & 4. At non ita res habet in divina Eucharist. v. g. ubi neque forma, neque materia panis manet. Tertiò, quia conversio importat duplicem actionem, alteram negativam, qua res, quæ convertitur, evanescit: alteram positivam, qua ponitur id, in quod fit conversio: generatio autem non est, nisi una simplex actio: neque obstat, quod tam generatio quam conversio possunt ferri in eundem terminum, ut cum generatur ignis, in quem aer convertitur. Non enim unitas specifica actionis sumenda est præcisè à termino ad quem materialiter sumpto, sed secundum modum & rationem formalem, sub qua terminat: at ignis terminat generationem ut quid generabile; conversionem autem, ut quid convertibile (liceat enim inopia vocabuli sumere convertibile pro eo, in quod fit conversio) constat autem diversam esse rationem generabilis & convertibilis. Generabile enim dicit producibile ex privatio, ut termino à quo,

Primum argum. pro parte neg. quæstio.

2.

3.

Confutatio responsio-nis.

quæ, sit potius ex privatione formæ rei, quæ gignitur sub eadem communi materia. Convertibile autem, producibile ex alio positivo, in cujus vicem succedi, servatis cæteris conditionibus quas paulo ante recensuimus. Itaque ut productio hominis per creationē & generationem, esto, in eundem materialem terminum feratur omnium consensu distinguuntur specie: quia creatio terminatur ad hominem ut producibilem ex nihilo: generatio autem ut producibilem ex alio juxta modum, quem diximus: ita generatio & conversio, licet habeant eundem terminum ad quem materialem, ob diversitatem rationis formalis, natura specieque inter se differunt.

Creatio & generatio ejusdem ut differant.

Primum pronunciatum.

Hæc controversia duplici pronunciato enodabitur; Primum est: Omnis generatio, quæ naturæ viribus fit, est conversio: non tamen omnis, quæ divinitus dari potest. Prior pars ostenditur, quia cum natura aliquid generat, semper unum C in alterum convertit, ut cum ex aëre generat ignem, vel ex aqua terram. Idemque in cæteris ejusmodi videre licet. Posterior pars suadetur, quia si Deus nunc creet materiam, & eam prævijs accidentibus disponat, deinde formā ignis in ea producat: talis productio erit generatio, ut liquet ex iis, quæ à nobis in hoc libro, & in 1. Physic. tradita sunt: & tamen ea generatio non erit conversio, quia tunc nihil dabitur, quod dici possit in ignem converti: ergo non omnis ge- D neratio, quæ divina virtute effici potest, conversio est.

Cap. 7. q. 1. art. 4.

2 Pronunciatum. Probatio prioris partis.

Secundum pronunciatum: Cum generatio & conversio in productione alicujus rei simul concurrunt, sunt una & eadem actio realiter, non tamen eadem essentialiter. Hujus pronunciati veritas, quoad priorem partem, ex eo ostenditur, quia conversio est actio positiva, & realis, nec enim est sola desitio rei, quæ convertitur, ut ex dictis constat. Non sunt autem ponendæ in ge- E neratione duæ actiones: una, quæ dicatur conversio: altera, quæ vocetur generatio, cum eam multiplicationem nulla ratio aut necessitas persuadeat: ergo generatio & conversio, cum simul concurrunt, sunt una eademque actio realiter.

Confirmatio posterioris.

Deinde quod non sit eadem actio essentialiter, quæ erat posterior pars ejusdem pronunciati, probatur: quia conversio in suo conceptu quidditativo includit terminum à quo positivum: generatio autem nonnisi privativum. Præterea idem ostendunt aliæ differentiæ, quas diximus inveniri inter conversionem & generationem. Idem confirmant rationes initio hujus articuli à nobis adductæ; plane enim concludunt dari intrinsecam distinctionem inter generationem, qua generatio & qua conververſio est; non tamen majorem, quàm essentialem. Vbi adverte, conversionem esse quid commune comprehendens sub se varias species, ut conversio- A nem panis in corpus Christi, conversionem uxoris Loth in statuam salis, conversionem aeris in ignem, cum ex aere ignis generatur, aliasque hujusmodi. Verum cum ex aere fit ignis, licet ibi interveniat, species quædam conversionis eadem re cum generatione ejusdem ignis, ea tamen conversio distinguitur specie à generatione ignis, ut prædicta argumenta conficiunt.

Igitur ad ea, quæ initio hujus articuli propo- B suimus, dicendum, iis tantummodo concludi generationem, & conversionem distingui inter se essentialiter, intellige, cum simul concurrunt: alioqui cum una absque alia invenitur, ut adductis exemplis ostendimus, planum est, illas reipsa differre. Adverte autem circa tertium argumentum, nomine conversionis non ex æquo importari actionem positivam & negativam, sed illam primò, hanc secundaria ratione, & ut quid connotatum.

Responsio ad arg. pro parte negativa.

QVAESTIO XII.

UTRUM GENERATIO SIT vera actio momentanea, an non?

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMANTIVM non esse.

HErvæus in tractatu de unitate formarum, quæst. 17. Dajetanus 1. part. quæst. 54. art. 3. & in libr. de ente & essentia, quæst. 17. aliique nonnulli negativam partem amplexi sunt, ajentes, ubi primum materia accidentibus ad recipiendam formam necessariis præparata ac disposita est, resultare in ea formam (si modo ex iis sit, quæ de materiæ potestate educuntur) resultare, inquam, vi antecedentium dispositionum sine ulla nova actione, similiterque in generatione hominis, momento, quo à Deo anima corpori disposito infunditur, nullam dari neque ex parte Dei, neque ex parte generatis actionem, qua unio animæ cum materia attingatur, vel qua producatur compositum. Quod si his auctoribus opponas Aristotelem numerantem generationem inter mutationes actionesque positivas: Occurrunt, non loqui tunc Philosophum de generatione nuda, hoc est, de introductione formæ per se, sed una cum prævia F alteratione, prout extrinsecus terminatur ad esse rei in instanti genitæ.

Lib. 5. Phys. cap. 1.

Videtur autem hæc sententia hisce argumentis comprobari: Primum, quia si generatio pro inductione formæ esset vera actio momentanea, unum è duobus incommodis sequeretur, vel aliqua substantia foret immediatum principium suæ operationis, quod admittendum non esse ostēdimus in Physicis, vel aliqua substantia ageret interventu accidentium; quæ non existunt, quod

Primum arg. pro parte neg.

Lib. 2. Phys. c. 7. q. 11 a. 6.

quod est contra Aristotelem 1. lib. Poster c. 4. ubi ait, id, quod nõ est, non posse esse causam ejus, quod est. & lib. 2. Phys. cap. 4. tex 37. & lib. 5. Metaphys. c. 2. text. 3. ubi docet effectum in actu, & causam in actu esse simul. Sequi verò ex his alterum, patet. Nam eo puncto temporis, quo forma materiam subit, nullum jam est in ea accidens à generante productum, facta videlicet resolutione usque ad materiam primam. Quare vel generans ejusmodi actionem immediatè elicie è sua substantia, vel certè ex accidentibus, quibus antea materiam apparaverat, quæ tamen jam evanuère.

Id quod non est, non posse esse causam ejus quod est.

2. Argum. Secundò: Omnis actio est accidens, & omne accidens recipitur in singulari per se existente, ut docet Arist. lib. 1. Metaphys. c. 1. atqui generatio sumpta pro introductione formæ non ita se habet, quandoquidem ejus subjectum est materia prima, asserente eod. Arist. hoc in lib. c. 4. tex. 24. ergo talis generatio non est vera actio.

3. Argum. Tertiò: Hanc sententiam probant multa loca Arist. Nam in libr. categoriarum cap. 13. generationem numerat inter species motus. Quod etiam facit libr. 3. Phys. c. 2. text. 6. aliisque in locis. Præterea libr. 5. ejusdem operis c. 1. tex. 7. asserit in omni mutatione dari prius & posterius, & lib. 6. cap. 3. text. 22. probat universim id, quod mutatur, partim esse in termino à quo, partim in termino ad quem. & cap. 6. tex. 54. & 55. ait, omne quod mutatur, tempore mutari, nec fieri posse, ut quicquam in instanti mutationem subeat. Et denique lib. 7. c. 4. tex. 34. comparat inter se generationes, quoad tarditatem & velocitatem. Quibus perspicuum videtur, non dari in disciplina Aristot. generationem, quæ sit vera mutatio positiva actioque momentanea, proindeq. veram generationem nihil aliud esse, quam alterationem, quæ formæ introductionem præcedit.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR VERA SENTENTIA, diluuntur argumenta adversariorum.

Assertores partis affirmativa, quæ defenditur. Sonc. in lib. 8. Metaphys. q. 14. ad 1. Abul. in men. b. 6. ... c. 1. Mat. q. 52.

Contraria tamen opinio & veritati & Peripateticæ doctrinæ consentanea est, eamq; amplectitur D. Thom. in q. de potentia, q. 3. art. 3. Henr. Gandavensis quodl. 9. q. 4. Scotus in 2. d. 2. q. 9. Capreolus in 2. d. 13. q. 1. art. 3. Alens. 3. p. q. 7. men. b. 6. Averroes lib. 4. Phys. comm. 129. lib. 5. comm. 8. Simplicius lib. 5. ejusdem operis ad text. 8. ac cæteri ferè tam Græci quàm Latini interpretes. Nam quod nonnulli pro contraria sententia D. Thomam aliosque graves auctores citant, quia interdum in eis legunt, generationem esse terminum extrinsecum alterationis, levi plane judicio id colligunt. In neutra enim sententia inficiandum est, alterationem terminari extrinsecus ad generationem, cum ad eam ordinetur. Nec quicquam impedit, quo minus una actio sit terminus extrinsecus alterius, ut calefactio illuminationis.

Ejus rationes. Lib. 5. Phys. c. 4. q. 1.

Primum igitur quod generatio sumpta pro momentanea formæ introductione distinguatur intrinsecè & essentialiter ab alteratione ostenditur, tum quia generatio ita spectata habet pro termino substantiam, alteratio qualitatem: talis verò differentia ex parte termini intrinsecum & essentiale discrimen ponit inter mutationes, ut alibi docuimus. Secundò, quia cum introductionem formæ non antecedat una alteratio, sed multæ, tot videlicet, quot accidentia generans in materiam invehit, ut eam recipiendæ formæ idoneam reddat, vel generatio consistit intrinsecè in una aliqua duntaxat earum alterationum: vel in collectione omnium, quorum neutrum dici potest: non primum, cum nulla sit major ratio; cur in una quam in alia ponatur. Non secundum, quia sequeretur, generationem non esse unam simplicem mutationem, sed plures, contra communem sententiam Philosophorum, præsertim Aristotelis libr. 5. Phys. cum de unitate mutationum disserit. Igitur inter generationem prædicto modo consideratam, & inter alterationem necessario constituendam est essentiæ discrimen, quod nonnulli contrariæ partis auctores negant.

Generatio non est alteratio.

Generatio est mutatio una simplexque.

Generatio est vera & realis actio.

Deinde quod generatio pro momentanea introductione formæ sit vera & realis actio, ostenditur: quia generatio ita accepta, est mutatio, ut in confesso est apud omnes, cum per eam materia in instanti generationis aliter se habeat secundum formam, quam recipit, ac sese habeat tempore generationem antecedente. Deinde hæc mutatio est realis, ut satis indicat ejus terminus, tum proximus & immediatus, qui est forma, tum mediatus principalis, qui est compositum. Item verò talis mutatio infertur ab agente, hoc est, à generante sive ab introducente formam: est ergo actus agentis: atqui actus agentis, ut agens est, nihil est aliud, quàm actio: Igitur prædicta introductio formæ est vera & realis actio momentanea. Præterea, cum leo leonem gignit, datur vera actio, qua generans formam geniti saltem ut terminum minus principalem producit unitque cum materia: siquidem producere & unire, est agere: atque istiusmodi actio reipsa generatio est, ut quæstione proxima ostendemus: igitur generatio est vera actio. Denique aggeneratio, quæ datur, dum vivens nutritur, est vera actio; siquidem est motus continuus, ut progressu demonstrabimus, & omnis motus realiter est actio, ut lib. 3. Phys. c. 3. q. 1. ar. 2. docuimus: ergo & totalis generatio vera actio dicetur, cum utrobique eadem sit ratio.

Quod hæc opinio sit Aristotelis.

Postremò, quod hæc nostra sententia Peripatetica sit, ex eo probatur, quia Arist. multis in locis facit generationem mutationem, realem, diver-

diversam ab alterationis motu formæ introdu- A ctionem præeunte, ut lib. 5. Phys. c. 1. ubi mutationem in generationem & in motus, ut in dicta membra partitur. Et hoc in lib. c. 4. tex. 24. & rursus lib. 5. Phys. c. 1. tex. 8. ubi docet, aliud esse subjectum generationis, aliud alterationis, & eod. libr. c. 1. text. 9. & c. 5. text. 51. cum affirmat, generationem non esse motum, propterea quod hic inter terminos contrarios, illa inter contradictorios versetur, & eodem lib. c. 1. text. 10. cum ait, ad substantiam non esse per se mo- B tum, atque ita generationem motum non esse.

Responsio ad argumenta superioris art. Quoniam igitur argumenta alterius opinionis, etsi in speciem probabilia sint, non tamen institutum probant, ea diluemus: Ad id, quod *Ad 1.* initio propositum fuit, respondendum est, è duobus illis incommodis primum non recte colligi, secundum in tali eventu revera incommodum non esse. Etenim substantia non attingit generationem, nisi interventu accidentium, C quæ, licet in eo instanti pereant, adhuc tamen eorum vi generans, actionem generandi elicere potest: sat enim est, perseverasse illa usque ad instans generationis extrinsecè: neque in eo, nisi ratione subjecti intereuntis, desiisse. Quæ enim ita desinunt, censentur quodammodo adhuc esse, cum inter momentum generationis & antecedens tempus, quo extiterunt, nulla duratio interjecta sit.

Ad 2. Generatio sustentatur à supposito. Ad secundum concessis iis, quæ in eo assu- D muntur, respondendum est, licet generatio in materiam recipiatur, id non esse impedimento, quominus dicatur à supposito sive singulari per se existente sustineri & in eo recipi. Nam cum materia sit pars suppositi, dicetur quidem generationem sustentare, ut quo, ipsum verò suppositum, ut quod. Si quis verò urgeat generationem tum forma, tum supposito priorem natura esse; quare non videri, quo pacto in illo originis momento sustentari queat à supposito. Re- E spondemus, quod supra, esse quidem priorem in genere causæ agentis, posteriorem in genere causæ materialis.

Ad 3. Pro solutione tertii argumenti, quod Aristotelicæ doctrinæ testimoniis innititur, repetendum est, quod alibi monuimus ex Simplicio libr. 5. Physicorum tex. 8. & Averroe libr. 6. Physicorum comm. 59. & lib. 8. comment. 55. M. Alberto 1. hujus operis tractatu 1. capite 21. & aliis, generationem apud Aristotelem (quod etiam F adversarii fatentur, ut initio quæstionis præfati sumus) interdum sumi pro alteratione prævia una cum suo termino extrinseco, qui est formæ substantialis introductio: nonnunquam pro sola introductione ejusdem formæ. *Duplex acceptio generationis.* Igitur cum Aristoteles generationes motibus annumerat, easve quoad velocitatem, & tarditatem comparat; generationis nomen in priori sensu accipit, non in posteriori. Item locis aliis in argumento adductis, ubi de mutatione loquitur, non agit de mutatione, in toto suæ significationis ambitu, prout motum, generationemque comprehendit; sed pressius, ut interdum solet, prout de mutatione successiva duntaxat, sive de motu dicitur. Atque ita cum ait in omni mutatione dari prius & posterius; perinde est, ac si dicat, in omni motu. Et in hunc sensum alia his affinia testimonia accipienda sunt.

QUAESTIO XIII.

IN QUANAM ACTIONE GEneratio propriè consistat.

ARTICULUS I.

DECERNITUR CONSISTERE IN actione, qua generans unit formam cum materia. Disquiritur num in humana generatione talis actio detur.

Quia superiori disputatione conclusum à nobis fuit, generationem esse veram, germanamque actionem, proximum est, ut quænam actio ea sit, scrutemur. Hæc difficultas, ut explicatè enodetur, advertendum est, cum quippiam generatur, præter antecedentium dispositionum productionem, in qua generationem propriè sumptam minimè sitam esse ostendimus, dari productionem formæ, sive introductionem, unionemve ejusdem cum materia; itemque productionem totius. Quærimus ergo, in quonam ex his generatio formaliter constitui debeat. *Quod generatio non consistat in productione totius.* Quod non in productione totius, ex eo suadetur; quia, ut inferius à nobis probabitur, totum non efficitur per aliquam veram actionem sibi propriam distinctam ab ea, qua forma gignitur, seu unitur cum materia. *Nec in produc. formæ.* Quare cum generatio sit vera actio, non consistet in ea, qua totum peculiariter fiat. Deinde quod non consistat absolute in illa, qua producitur, forma, probatur, quia ut rectè ait Cajetan. 1. part. q. 118. art. 2. & Hispalensis 1. sent. dist. 5. quæst. 1. art. 3. & Soncinas 8. Metaphys. quæst. 14. productio formæ non pertinet per se ad rationem formalem, & intrinsecam generationis (intellige, nisi productio formæ; & ejus unitio in eandem formaliter actionem recitant, qua de re infra.) Nam in resurrectione, quæ iterata quædam generatio est, non producetur forma, sed unietur. *Sed in unione cum materia.* Et si aliud quodvis agens productam jam ab alio formam cum materia copulare posset, haud dubie diceretur generare, si eam tantum cum materia conjungeret; quemadmodum parieti calcem admovens, parietem dealbare perhibetur; cum tamen candorem ipse non producat, sed calci inhærentem parieti admoveat, jungatque. Super-

est

est ergo, ut generatio consistat formaliter in actione, qua forma in materiam inducitur, seu cum ea copulatur.

De generationis humana. 1. Opinio.

Verùm quonam pacto id in humana generatione constet, gravis dubitatio est, in qua duæ occurrunt celebriores sententiæ. Prima est Divi Thomæ 1. part. quæst. 118. art. 2. ad 4. & lib. 2. contra gentes cap. 89. aliisque in locis, Scoti in 1. dist. 17. q. 3. Richardi in 2. distinct. 17. quæst. 3. Capreoli distinct. 15. quæst. unica. Bassolii distinct. 19. quæstione unica art. 3. Ferrariensis ad caput citatum contra gent. & aliorum complurium, qui ex parte hominis generantis nullam ponunt actionem, quæ intrinsecè attingat animam rationalem, eam cum materia uniendo; ajuntque ut homo hominem gignere dicatur, juxta celebre illud pronunciatum Aristotelis lib. 2. Physic. cap. 2. text. 26. Sol & homo generant hominem; sat esse præparari ab eo materiam, in quam, ubi primum perfectè disposita est, Deus animam infundit, unitque corpori.

Abulen. ad c. 22. Matt. q. 138. Aristot.

2. Opinio.

Secunda opinio est Cajetani 1. p. q. 18. artic. 2. Soncinatis lib. 8. Metaph. q. 14. aliorumque arbitrantium in generatione humana dari ex parte hominis generantis actionem terminatam intrinsecè ad animam rationalem, non secundum se, ut absolute accipit esse, sive prout est creabilis (sic enim terminus est creationis) sed quatenus accipit esse in materia, & cum ea copulatur, sive prout est corpori unibilis.

Prioris sententiæ fundamentum. Præsertim recentium Philosophorum.

Prior sententia ex eo probatur, quia supervacanea videtur talis actio à generante elicita; cum Deus, dum animam creat infunditque, eam simul uniat: esto id non præstet per eandem formaliter actionem, sed per actionem reipsa eandem, formaliter tamen diversam, quatenus creatio terminatur ad esse animæ absolutè, unitio verò ad inesse, hoc est, ad esse ejusdem prout inest in materia, eamque informat, ac sibi conjungit. Secundò, quia non posse dari talem actionem ex parte generantis, videtur manifestum. Nam cum illa debeat esse spiritalis (ut quæ pro termino habeat immaterialem substantiam, neque ipsa idem cum ea sit, quemadmodum & cæteræ actiones cum suo termino intrinseco) utique non poterit à potentia gignente, quæ materialis & corporea est, ac nullo pacto aliunde elevatur, efficienter proficisci.

Rationes pro secunda opinione.

Posterior opinio ex eo suadetur, quia cum generatio, ut supra ostendimus, consistat in actione, qua forma materiæ copulatur, cumque anima rationis particeps, sit formalis terminus, à quo humana generatio speciem sortitur; non videtur, quo modo talis generatio constare queat, nisi detur actio, quæ circa animam versetur, eamque uti proprium terminum intrinsecè attingat, & materiæ uniat. Nec satisfaciunt, qui ponũt actionem illam ex parte solius Dei creantis simul animam, copulantisque cum materia. Nam si homo ad eam eliciendam non concurrit, cum in ea formaliter, proprieque generatio consistat, haud propriè dicetur hominem gignere, vel certè humana generatio cum aliorum viventium generatione non univoce conveniet; quorum primum etsi concedat Henric. Gandavensis quodlibet. 3. quæstio. 16. & Marsilius 1. hujus operis quæst. 2. art. 2. Posterius verò Abulensis super libr. Geneseos cap. 2. Neutrum tamen Peripateticæ doctrinæ consentaneum est. Non primum, cum Aristoteles loco illo Physicorum, quem ante citavimus, communi Philosophorum consensu absolutè pronuntiet hominem à Sole & homine generari, & libr. 2. hujus operis, cap. 6. text. 39. & lib. 12. Metaphys. cap. 3. tex. 14. hominem generare hominem. Non secundum; cum idem lib. 2. de partibus animalium cap. 1. dicat hominem gignere hominem, ut stirps stirpem ex subjecta sibi materia. Nec probanda est responsio Ochami quodlibet. 2. quæstio. 10. & 11. ubi ait, ex eo, quod homo productionem unionemque animæ sensitivæ, quæ cum anima rationali permaneat, simul attingit, dici hominem generare: esto circa animam rationis participem nullam edat actionem. Hæc enim sententia præterquam quod ponit in homine plures animas, quod progressu confutabimus, quod ad præsentem disputationem attinet, ex eo refellitur, quia ut homo non constituitur in esse hominis per animam sensitivam, sed per rationalem, ita ut quis dicatur hominem generare, non sat erit, solam formam sensitivam producere aut unire materiæ.

Henr. Gan. Aristot. In quæst. utrum in homine plures insint animæ, an una tantum. Reiicitur opinio Ochami.

Præterea, quod ut homo dicatur generare hominem, non sufficiat induci ab illo dispositiones, quibus perfectis Deus animam creat, ex eo convincitur, quia si dispositiones, ut generantis instrumenta ipsam actionem generandi non edunt, sed observiunt duntaxat ad reddendam materiam suscipiendæ formæ idoneam: profectò ut tales dispositiones non concurrunt activè, sed habent sese ex parte materiæ, ita nec generans dicetur per eas activè concurrere, proinde nec merito illarum dicendus erit homo generare, cum generare sit agere.

Denique idem ex eo concluditur, quia relatio paternitatis, qua Sophroniscus refertur ad Socratem, habet pro fundamento proximo aliquam actionem, non aliam, quàm eam, qua Sophroniscus attigit unionem animæ Socratis cum ejus materia: siquidem productio antecedentium dispositionum non est una actio; sed plures specie differentes, ut alibi docuimus.

Ex doctrina Arist. lib. 5. Met. cas. Quod sit fundamentum proximum paternitatis.

Quare inficiandum non est, dari talem actionem à generante editam.

ARTICVLVS II.

PROBABILIVS VIDERI ETIAM IN generatione hominis dari ex parte generantis actionem, quæ animam intrinsecè attingat, eam corpori uniendo.

HIs ita disputatis, quamvis utraque pars controversiæ admodum probabilis sit, & nos priorem alibi secuti fuerimus: nunc tamen re diligentius considerata, posteriorem, quam scimus in philosophantium schola indies magis probari, quæque Aristotelis doctrinam magis sapit, eligendam judicamus: juxta quam dicendum erit cum Scoto in 4. dist. 4. 3. q. 3. art. 3. & Capreolo eadem dist. quæst. 2. art. contra Henricum Gandavensem quodlibet 11. quæst. 14. & alios, non posse animam separatam propria virtute unire se materiæ divinitus dispositæ: siquidem indiget prædicta actione unitiva. Quare ad primum argumentum adversariorum respondemus, cum Deus animam rationis participem creat, eam simul unire, non tamen se solo, sed simul cum generante; concurrendo videlicet cum eo per communem concursum ad eam actionem unitivam, quam generans seminariæ virtutis interventu elicit: habet enim humana proles ex naturæ ordine talem à suis parentibus dependentiam, quemadmodum & cætera composita naturalia à suis. Quanquam posset Deus, si vellet, absque opera generantis, efficaciorem concursum adhibendo, animam corpori perfectè unire, uti faciet in resurrectione, quæ, ut paulò post dicemus, generatio quædam est.

Proxima quæstione.

Solut. 2. argumenti.

Ad secundum respondendum, actionem, qua generans attingit unionem animæ rationalis cum materia, esse idem re cum anima, esseque immaterialem, quamvis eliciatur à potentia corporea non elevata; nec id pro absurdo reputandum esse. Primum, quia non est actio productiva rei spiritualis, sed ejus unitiva duntaxat. Secundo, quia non per se, ex vi agentis causæ; sed quasi ex accidente spiritualis est, quatenus videlicet incurrit in spiritalem terminum, à quo immateriale esse sortitur. Tertiò, quia licet tendat in animam rationalem, quæ quoad substantiam materiæ conditionem eminet; versatur tamen circa illam, quatenus habet quodammodo esse materiale, & dependens à corpore, ut loco citato primæ partis, rectè dixit Cajetanus, siquidem etiò secundùm se à corpore non pendeat; nihilominus quoad officium informandi, actuandique materiam, quo pacto in eam fertur uniendi actio; ab illo dependet. In quam sententiam lege D. Thomam in quæstionibus disputatis, quæst. unica de anima art. 1. & Henricum Gandavensem quodlibet. 6. q. 14. Sanè in aggeneratione hominis, ut supra annotavimus, similis actio datur, qua animus materiæ denuò accidenti unitur: alioqui aggeneratio non esset motus, cum omnis motus sit idem re cum actione moventis: & tamen ea actio spiritualis est, licet à virtute nutriente, sive augente, quæ materiæ inhæret, proficiscatur. Quare nihil mirum, si cum homo de integro generatur, idem eveniat.

Quod in eventu possit actio spiritalis elici à potentia corporea.

Anima rationalis quoad officium informandi pendet à corpore.

In nostris Physicis lib. 3. c. 3. q. 1. art. 2.

QVAESTIO XIV.

VTRUM HUMANÆ GENERATIONES supra naturæ vim editæ propriè, univoceque generationes sint: an non?

ARTICVLVS II.

ARGVMENTA PARTIS NEgativæ.

AVctor ejusmodi opusculi, cui titulus est: Sermones ad fratres in eremo, (circumfertur inter opera D. Augustini) D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo. Alensis 3. p. quæst. 8. memb. 1. D. Bonaventura, & Richardus initio libri 3. sent. aliique nonnulli quatuor humanæ generationis modos recensent. Primus est absq; mare, & fœmina, ut productio Adami. Secundus absque fœmina; sed interveniente mare, ut productio Evæ, cujus corpus Deus ex Adami costa efformavit. Tertius absque mare, sed concurrente fœmina, cujusmodi fuit humana Christi generatio ex Virgine. Quartus ex mare & fœmina, qualis est ordinaria, & communis aliorum hominum generatio. Ad primum membrum revocari potest resurrectio. Nam & Christi resurrectio generatio appellatur verbis illis Psalm. 2. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quæ etiam de Christi resurrectione intelligenda esse docuit Divus Paulus Actorum 13. sumpto inde argumento ad astruendam fidem resurrectionis Christi. Et Matth. 19. communis corporum resurrectio, dicitur à Christo regeneratio.

Quatuor humanæ generationis modi.

Resurrectio in divinis litt. generatio; vel regeneratio vocatur. Lege D. Greg. Naz. orat. in sanctum Bapt.

Est ergo non levis controversia, an ut generationi quarto modo sumptæ, ita & reliquis tribus propriè, univoceque conveniat physicæ generationis definitio, quam superius inculcavimus. Pro parte negativa hæc sunt argumenta. Primum, quia cum tres illæ generationes naturæ vim excedant, miraculosæ sunt; miraculosum autem & naturale videntur distingui inter se, nec unam definitionem convenire. Secundò; quia generatio, ut superiori quæstione statuimus, consistit formaliter in unitione formæ cum materia, ad quam generans una cum Deo concurrit: & tamen ad nullam illarum trium generationum concurrit generans. Item, quia prima & secunda generatio non sunt actiones vitales; cum non procedant à principio vitæ conjuncto; at vitales actiones à non vitalibus videntur genere distingui. Præterea, generatio exigit

Primum arg. pro parte negativa.

2.

3.

4.

git in materia naturalem potentiam, sive aptitudinem ad recipiendam formam (siquidem generatio est progressio à privatione formæ in subjecto natura apto, sed re intereunte non manet jam in materia talis potentia, seu aptitudo ad illius rei formam; quemadmodum nec in natura datur potentia activa, quæ illam possit introducere: ergo si illamet forma rursus in materiam divinitus inferatur, uti fiet in resurrectione corporum; non poterit ea introductio, generatio appellari. Denique generatio humana Christi habet pro termino personam Verbi, cùm actiones nonnisi ad supposita terminentur, & ibi nullum sit suppositum humanum, sed divinum duntaxat, quod est, persona Verbi incarnati: atqui persona dicitur de persona divina & humana analogicè: ergo generatio humana Christi non convenit cum aliis generationibus nisi analogicè. Ex quo sequitur, illi cæterisque generationibus prædictam definitionem, quæ una, & univoca habetur, non ritè accommodari.

5. Determino generationis humanæ Christi. *De analogia inter personam divinam & creatam. D. Th. 1. p. q. 29. art. 4.*

ARTICVLVS II.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ, & dilutio argumentorum superioris articuli.

Multiplex consideratio generatio... Responsio ad quæst.

AD difficultatem hanc explicandam advertendum est, posse nos considerare generationem, vel quoad essentiam, & ea, quæ pertinent ad conceptum quidditativum illius, vel quoad extrinseca & quasi connotata. Quo posito, dicimus inprimis, si generatio priori modo sumatur, omnes illas generationes eandem communem rationem generationis sortiri, si secundo modo, tres priores a quarta non parum differre. Hujus assertionis prior pars ex eo ostenditur, quia, quæ spectant ad naturam, & quidditativum conceptum generationis, prout mutatio est, sunt transitus à privatione formæ ad formam in materia, ut sæpe diximus; prout verò est actio, sunt initio formæ substantialis cum materia. At hæc omnia in generationibus illis cernuntur, ut erit consideranti perspicuum, & ex argumentorum solutione apertius evadet.

Discrimen inter physicas & supernaturales generationes. *Lege D. Chrys. sup. hom. 13. in Gen. sine. Idem centis Alensis 2 p. q. 78. n. 2. art. 1.*

Posterior pars ostenditur: Quia in generationibus physicis prius materia ab agente naturali successivè disponitur, at in illis tribus non ita res habuit. Namque in iis, esto, Deus formam materiæ nonnisi dispositionibus aptæ, paratæque intulerit: dispositiones tamen haud pedetentim, sed instanti introductæ fuerunt. Præterea in ordinaria hominum generatione licet solus Deus animam creet: ejus introductionem & unionem cum materia attingit agens physicum, cum quo ad id generali concursu concurrit Deus: in productione verò Adami & Evæ nulla circa id generantis, imò nec alterius agentis creati, ut docet D. Tho. 1. p. q. 91. art. 4. intervenit A actio: nec etiam interveniet in resurrectione. In qua cineres quidem ab Angelis erunt colligendi, ut asserunt scholasticæ Theologiæ Professores in 4. dist. 43. cum D. Augustino 3. de Trin. c. 4. & D. Gregorio 4. lib. dial. c. 5. & D. Chrysostomo homil. 8. in 1. ad Thessal. aliisque Patribus: verùm nec corpora distinguenda organis & reliquo accidentium apparatu instruenda; nec animæ iis copulandæ erunt, nisi solius Dei virtu-B te, ut est etiam communis Theologorum doctrina loco citato.

D. Aug. D. Gregor. D. Chrysost.

Quod verò ad humanam Christi generationem attinet, præstitit citra eam Beata Virgo omnia, quæ ad veram generationem humanam à matre necessario exhibenda sunt; cum vera Christi mater sit: sed quod ex parte viri activè præstandum erat, suppletum fuit opera Spiritus Sancti juxta illud Lucæ 1. Spiritus Sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit C tibi. Qua etiam virtute vitalis facultas, & concursus Virginis ad celerrimè evocandum, attrahendumque purissimum sanguinem ad locum conceptionis, excitatus fuit, & ad delineandum, efformandumque pro sua parte, momento temporis, corpus Christi. Sicque præparatio materiæ, & organorum distinctio, quæ ad introductionem animæ rationalis infantium masculorum quadraginta circiter diebus perficitur, in generatione Christi absque successione uno in-D stanti absoluta fuit; ut scripsit D. Damascenus lib. 3. fidei orthodo. cap. 2. D. Thom. 3. p. q. 33. art. 1. D. Bonaventura in 3. dist. 3. quæstione ultima. Paludan. q. 3. Richardus art. 3. quæstio. 2. Gabriel distinct. 4. quæstione unica art. 2. Alensis 3. part. quæst. 8. memb. 2. & q. 9. membr. 4. & 4. p. q. 34. memb. 3. aliique Theologi communi assensu.

B. Virginem vere ac propriè esse matrem. *Luc. 1. Dei definitum est in conc. Ephes. & Chalced. & in 6. Synod. act. 4. & 11. habeturque in 7. Synod. act. 4. & 7. & concil. Late sub Martino 1. c. 3. & in aliis. Quot dierum spacio membra infantium masculorum efformentur. De spatio formationis fœtus M. Alb. 9. de anim. c. 5. tract. 1.*

Ita patet, si hæc, quæ retulimus, aliaque hujusmodi, quæ naturæ generationis extrinseca sunt, & ab ea quasi connotantur, perpenderimus, vul-E garem hominum generationem, & tres illas, de quibus agimus, non eandem habere rationem. Cæterum, quia hæc non variant substantiam, & essentiam, utpote cujus identitas nec à modo faciendi, nec a principio activo per se pendet; dicendum erit, prædictas omnes generationes propriè & univocè generationes esse, ac in unius speciei naturam eandemque essentialem definitionem, qualis est ea, quæ à nobis ex Aristotele tradita fuit, convenire, quæ est multorum Theo-F logorum sententia, ut testatur Capreolus in 1. dist. 5. quæst. unica, art. 2. Certè non minus generationes naturales, & supra naturæ vim editæ, in unam quidditatem, & rationem conveniunt: quàm illuminatio aeris à Sole derivata, & ea, qua Deus se solo, si velit, eundem aerem collustrabit.

Quæstionis propositæ dilutio. Identitas essentiæ non pendet per se à principio activo.

Ad primum igitur argumentum superioris articuli, dicendum est, etsi miraculosa distinguantur modo, & ex parte principii activi ab iis, quæ negat.

Solutio primi argumenti pro parte

quæ per naturam fiunt; non tamen ab eis essentia differre, cum cætera consentiunt, ut in re proposita accidit. Ad secundum respondemus, generationem consistere in formæ cum materia unitione, ad quam in ordinariis generationibus concurrit simul agens creatum in extraordinariis verò, ad quas illius consortium non admittitur; id, quod ab eo præstandum erat, divinitus compensatur. Ad tertium dicito ex eo præcise, quod una operatio sit vitalis, alia non vitalis, non colligi inter eas discrimen essentiæ, ut ex iis, quæ superius disseruimus, constat. Enimverò eandem prorsus intellectionem, quam Socrates elicit, potest Deus se solo producere. Et tamen illa vitalis dicetur, utpote à principio vitæ conjuncto orta, hæc autem non vitalis.

Solut. 2.

Solut. 3.

Pro solutione quarti argumenti animadvertendum est, potentiam materiæ, quod ad præsentem locum attinet, duobus modis sumi. Nimirum vel pro respectu transcendenti, & ordine ipsius materiæ ad formam, à quocunque, & quovis modo illa inducatur: vel pro aptitudine materiæ ad recipiendam formam ab agente naturali. Si potentia priori modo spectetur, cum non sit aliud, quam ipsamet substantia, & essentia materiæ, ut in physicis exposuimus: non dubium, quin corrupto composito adhuc illa maneat in materia.

Solutio 4. Materiæ potentiam dupliciter sumi.

Lege Capr. in 4. d. 43. q. 1. Lib. 1. c. 8. q. 3. art. 1.

Ac de hujusmodi potentia intelligendus est D. Thom. 1. q. 104. articul. 4. ad 3. ubi ait, etsi cum forma interit, nihil ejus residuum sit, non dici formam annihilari: quia adhuc manet in potentia materiæ. Si autem potentia posteriori modo sumatur, re intereunte non jam relinquitur in materia hujusmodi potentia, quia sicut in natura non existit aliqua potentia activa, à qua semel corruptum reparari queat; ita nec in materia datur ad formam corruptam, vel à materia separatam potentia illa passiva talem vim activam respiciens: datur tamen potentia obedientialis in ordine ad Deum. Hinc ad argumentum respondebis, ut sit vera generatio quoad substantiam, sat esse dari in materia potentiam priori modo cum prædicta aptitudine obedientiali: quia cum generatio dicitur procedere à privatione, ut à termino a quo; & privatio definitur negatio formæ in subjecto natura apto; ea aptitudo, sive potentia non debet limitari ad potentiam in ordine ad agens naturale, sed indiscriminatim accipienda est: quanquam in ordinariis generationibus utriusque potentiæ ratio in materia simul inveniatur.

Explicatur locus D. Thom.

Ad quintum, humanam Christi generationem terminari ad personam Verbi, non secundum se; sed ut cum humanitate, ineffabili compositione, componit hunc hominem, sive ut subsistit in humanitate, ita ut terminus principalis sit suppositum ipsum, formalis autem, à quo generatio sumit speciem, sit forma humana, quæ non solum est ejusdem speciei cum formis aliorum hominum, sed & homo ille Christus in eandem naturam specificam cum cæteris hominibus convenit, ut est Patrum, & scholasticæ Theologiæ professorum communis doctrina, de qua suo loco. Ita patet analogiam inter personam divinam, & personas aliorum hominum nihil obstare, quominus generatio humana Christi cum aliorum hominum generationibus univoce conveniat; cum univocatio generationis non à persona, sed à forma petenda sit.

Solut. 5.

Univocationis unde.

QUAESTIO XV.

UTRUM FORMA AN COMPOSITUM SIT TERMINUS PER SE GENERATIONIS.

ARTICULUS I.

DIVERSÆ AUCTORUM sententiæ.

Nomine formæ non intelligimus hoc loco eam, quam vocant formā totius, cujusmodi est humanitas; sed formam informantem, quam appellant formam partis, qualis est anima hominis, vel equi. Porro terminari generationem ad formam & compositum, inter philosophos liquet. Quo tamen pacto, & ad quodnam horum primò, ac per se terminetur, controversum est. Quidam arbitrantur generationem terminari intrinsecè, & per se ad totum, ad formam autem nonnisi ex concomitantia, quatenus in toto includitur. Quæ sententia ex eo ostendi potest, quia terminare per se, & intrinsece generationem convenit supposito: id verò compositum est, non forma. Item, quia idem est terminus per se generationis, qui postea erit corruptionis: corruptio autem nonnisi ad compositum terminatur, ut patet in hominis interitu, ubi non extinguitur forma, sed compositum. Quare nō forma, sed compositum erit terminus per se generationis. Præterea cum nulla forma, excepta humana, sit per se subsistens, nulla potest obtinere esse, nisi id à toto mutuetur, atque adeo nulla, nisi productione totius, in quo inest, efficitur.

Prima opinio.

De hac duplici notione formæ 3. q. 13. art. 1. Ex his videtur Scot. lib. 7. Metap. q. 10. Trombeta lib. 2. ejusdem ep. q. 5.

Anima humana est per se subsistens.

De hac re Soncin lib. 7. Meta. q. 32.

Alii censent, in qualibet generatione duplicē actionem dari, quarum unaquęq; suum terminū per se primò vendicet; altera formam, altera cōpositum. Quæ opinio eo potissimū stabilitur argumento, quia ut forma & compositum reipsa inter se distinguuntur, ita distinctas realiter actiones poscunt, cum actiones realiter distinctæ non sint aliud, quam res diversæ in fieri. Alii postremo in generatione unam duntaxat ponunt actionem, quæ primò & intrinsecè in formam, in compositum vero secundario & intrinsecè, sed ut in præcipuum terminum feratur. Hujus opinionis fundamenta proximo articulo jacienda erunt.

2. Opinio.

3. Opinio.

ARTI-

ARTICVLVS II.

QVID IN RE PROPOSITA ASSERENDUM VIDEATUR.

Prima assertio. Lege D. Tho. in 1. d. 5. q. 3. & 1. p. q. 6. ar. 5. Ferr. 1. cont. gent. c. 26.

PRæsens quæstio aliquot assertationibus explicanda est: Prima sit: Terminus generationis primus primitate intentionis, est compositum. Hæc assertio ex eo perspicua est, quia ut forma nobilitate præstat materiæ, ita compositum formæ, quod alibi docuimus: & ut materia est propter formam, ita forma est propter compositum: cum ergo generans in id, quod excellentius est, & cujus gratia reliqua sunt, præcipuè contendat, ad idque primò, tanquam ad scopum, actiones suas dirigat, necessario compositum in ejus intentione primum erit: esto, forma & materia executione pejora sint, quatenus materia tempore quamlibet formam, forma verò origine compositum antecedit.

2. Assertio. Lib. 1. Phys. c. 7. q. 5. a. 1. D. Thom. Capreol. Scotus. Argent. Ferrar. M. Albert.

Secunda assertio. Terminus generationis, qui ut quod producitur, non est forma, sed compositum. Hæc est Arist. lib. 1. Metaph. c. 1. & lib. 7. ejusdem operis c. 8. text. 26. & lib. 12. c. 3. text. 13. & lib. 4 Phys. c. 9. text. 84. & lib. 1. c. 7. text. 67. nec non & aliorum auctorum communis: D. Thomæ 1. p. q. 45. art. 1. & in 1. sentent. dist. 5. q. 3. art. 1. Capreol. ibid. q. 1. art. 3. ad argumenta contra 1. conclus. Scoti in 2. dist. 2. q. 7. & in 3. dist. 4. quæst. unica. Argentinatis dist. 19. q. 1. art. 1. Ferrariensis 1. cont. gent. c. 26. Soncinatis 7. Metaph. q. 23. Magni Alberti 1. hujus operis c. 21. & aliorum. Eam verò ratio illa ostendit, quia cum productio terminetur ad esse, ut unum quodque est; ita producitur. Quare id, quod per se est, per se produceretur. Cum igitur nulla materialis forma fit per se, sive ut quod, sed tanquam id, quo aliud est: compositum autem per se fit, & ut quod, plane sequitur non formam, sed compositum, ut quod, sive ut principalem terminum produci. Item per generationem accidentariam non fit per se forma, ut albedo, sed compositum, id est, album, neque fit musica, sed musicus, ut docet Arist. libr. 7. Metaph. c. 8. text. 26. 27. ergo neque per substantialem generationem fiet per se, sive ut quod, forma, sed compositum naturale.

3. Assertio. De hac re Ian. in 1. lib. 7. Metaph. q. 16.

Tertia assertio. Terminus formalis & proximus generationis est forma. Hæc & Aristotelis & aliorum auctorum, quos supra citavimus, etjam communis est, ostenditurque hunc in modum. Generatio, ut docet Aristoteles libro. 2. Physic. c. 1. text. 14. est via ad naturam, id est, ad formam: &, ut in primo ejusdem operis libro concluditur, c. principium generationis, non nisi quia formaliter generationem terminat, ut de monstrat illius definitio, nempe. Generatio est mutatio à privatione formæ ad formam in materia, ergo forma est terminus formalis generationis. Deinde generatio consistit in introductione sive unitione formæ; ergo proximus illius terminus est forma, atque adeo forma est terminus formalis & proximus generationis: minus tamen præcipuus, ut ex confirmatione proximæ assertionis manifestum est.

Generationis defin. tio.

4. Assertio.

Quarta assertio. Forma & compositum in generatione non terminant diversas actiones, sed unam duntaxat, quæ intrinsece terminetur ad formam, extrinsece ad ipsum compositum. Hanc assertionem, etsi magni nominis Philosophi non sine probabilitate impugnent, ex eo veram putamus, quia nulla ratio aut necessitas cogit istiusmodi actiones multiplicare, cum post unitionem formæ cum materia, quæ intrinsece attingit formam (siquidem hæc est immediatus ejus terminus, ut ex superiori assertione patet) cum, inquam, possit absque nova actione resultare totum: maximè, quia non apparet, à quo tunc ejusmodi actio elici debeat. Nam quod à materia & forma geniti non oriatur, inde constat, quia materia & forma non causant totum per aliquam actionem: siquidem, ut à nobis in Physicis ostensum fuit, sola causa efficiens pro causalitate, seu modo causandi, actionem vendicat. Meliori specie probabilitatis dicet quis elici prædictam actionem à virtute seminali, sed neque id placet: non enim probabile videtur duas ab ea simul actiones proficisci; unam, qua forma cum materia uniatur; alteram, qua producatur totum. Adde quod Arist. cum de generatione disserit, nullam in ea agnoscit actionem, quæ ad substantiam rendat, præter illam, quam in materia nuda recipi ait, quæ certe non est, nisi formæ introductio, quæ idem subjectum, quod forma ipsa, vendicat. Quis enim dicat productioem totius recipi in materia?

Causalitas formæ & materiæ non est actio. L. 2. c. 7. q. 7.

5. Assertio.

Quinta assertio. Generatio est idem re cum forma, non autem cum toto seu composito. Probatur quoad priorem partem, quia actio est idem cum termino, quem proximè attingit. Is autem ut ex dictis patet, non est totum, sed forma. Deinde quoad posteriorem, quia si generatio esset idem cum toto, cum ea sit idem cum forma, ut nunc ostensum fuit, utique pars & totum essent inter se idem, ex vulgato illo axiomate, quæ sunt eadem in uno tertio, sunt eadem inter se.

Objectio 1.

Obiiciat aliquis: quemadmodum per generationem forma unitur materiæ, sic materia unitur formæ. Non igitur major ratio est, cur generatio sit idem potius cum forma, quam cum materia. Item in generatione hominis creatio est idem cum anima rationali, ergo si unitio ejusdem animæ cum corpore profecta, ut diximus, a generante, est etiam idem cum anima: certè generatio & creatio erunt inter se idem, juxta pronunciatum illud, cujus ante meminimus, quæcunque sunt eadem in uno tertio, &c.

Objectio 2.

Ad

Dilut. 1. obj. Ad primum horum, concesso antecedente neganda est consecutio. Quia actio uniendi debet esse idem cum ea parte, quæ trahitur ad unionem cum altera: forma autem, dum introducitur, quodammodo ad materiam trahitur, non ad formam materia: cum hæc una eademque manens sit abeuntium & succedentium formarum quasi commune receptaculum, ut scripsit Plato in Timæo. Dilut. 2. Ad secundum concedendum est, quod probat, videlicet unitionem animæ rationalis, & creationem eiusdem esse idem re ob identitatem termini, non tamen idem quoad formalitatem & essentiam.

Assertio 6. Sexta assertio. Actio, qua materialis forma producitur & unitur, est una eademque actio, non solum re, sed essentia. Hanc statuunt Scotus in 2. dist. 17. q. 1. & in 4. dist. 12. q. 1. Soncinas 7. lib. Metaph. q. 23. & in lib. 8. q. 14. ac cæteri ferè auctores. Suadetur autem ex eo, quia cum esse formæ materialis non sit esse per se, sed esse in materia: consequens fit, ut talis forma per eandem actionem recipiat esse, & illud esse recipiat in materia, eique uniatur: sicuti candor per eandemmet actionem gignitur, & subjecto copulatur. Esse formæ materialis.

ARTICULUS III.

RESPONSIO AD PRIMI ARticuli argumenta.

Responsio ad 1. arg. pro 1. opin. Explicanda nunc sunt argumenta initio quæstionis proposita, quæ ex parte superiores conclusiones oppugnant. Ad primum dicimus, licet ad supposita, hoc est, ad singularia per se existentia, spectet terminare per se, ac principaliter generationem, sicuti & cæteras actiones: non tamen oportere, ut terminent intrinsecè: id enim formæ proprium est. *Ut forma per accidens corrumpatur, explicat D. Thom. l. 2. contra gent. c. 55.* Ad 2. Ad secundum respondemus, eundem esse terminum principalem generationis, qui corruptionis, videlicet totum: E sed quemadmodum proximus terminus generationis est forma; ita proximum corruptionis esse formam: non quasi omnis forma toto intereunte pereat: siquidem humana immortalis est: sed quia omnis, cum totum perit, desinit in formare corpus: atque ita etiam ea, quæ manet, quodammodo amittit esse, non simpliciter, sed in materia. Ad 3. Ad tertium negandum est, formam existere per existentiam totius, id est, à toto derivatam. Habet enim non solum forma, F sed etiam materia existentiam sibi propriam, ac peculiarem, ut libr. 1. Phys. ostendimus. Etiam materia suam habet existentiam. *Cap. 9. q. 4. art. 2.* Quin verò cum materia, & forma prius natura habeant esse, quam compositum, & illius causæ sint: potius partes toti, quā totum partibus existentiam communicant. *De hac re Herv. tract. de mutate form. q. 2.*

Ad arg. pro 2. opin. Ad argumentum pro secunda opinione dicendum, non omnia, quæ reipsa distinguuntur, produci actionibus realiter diversis. Sunt enim A nonnulla, quæ licet ita differant; non tamen plures actiones vendicant: quia una duntaxat ad eorum productionem sat est, ut in re subjecta accidit. Totum absque nova actione emergit. Sufficit enim formæ unitio, quam totius resultantia absque nova actione confestim sequitur. Neque actiones realiter distinctas nihil esse aliud, quam res diversas in fieri, absolutè verum est: sed tunc solum, cum quælibet earum rerum per se fit, & una alterius effectione non B producitur, ut nonnunquam evenit.

QUÆSTIO XVI.

QUIBUS REBUS GENERATIO & corruptio inter se conveniant & differant, & de quibusdam earum affectionibus.

ARTICULUS I.

C EXPLICATUR CORRUPTIONIS definitio.

Antequam generationem cum corruptione conferamus, corruptionem definiemus, sicuti & superius generationem. Definitio corruptionis. Rejecta eorum sententia, qui arbitrati sunt, corruptionem esse latentiam rerum apparentium, generationem verò esse exitum rerum latentium, ut Anaxagoras, Anaximander, aliique non pauci, de quibus 1. Physicæ Auscultationis libro: amplectenda D est ea corruptionis definitio, quam interpretes ex iis, quæ docuit Arist. c. 4. & 5. hujus lib. colligunt, videlicet: Corruptio est mutatio totius, id est ex toto, sub eadem communi materia. Mutationis nomen hic erit hoc accipiendum, ut tam positivas & reales, quam negativas mutationes comprehendat. Nec enim corruptio, ut paulo post dicemus, positivum quid est, sed negativum. Corruptio non est actio positiva. Quoniam autem in mutatione propriè dicta semper manet commune aliquod subjectum, id enim mutationis nomen, uti supra monuimus, secum affert: reiicienda erunt per hanc particulam ea, quæ non sunt mutationes, ut annihilatio v. g. sicut enim actio creandi mutatio non est, ita nec annihilatio: quia in neutra oportet dari commune subjectum, quod transitum à non esse ad esse, vel ab esse ad non esse in se recipiat. Nec creatio nec annihilatio mutationes sunt. Particula, totius, id est, ex toto, indicat terminum à quo corruptionis, esse totum, & ex consequenti, terminum ad quem ejusdem debere esse non totum, cum omnis mutatio, docente Arist. 5. libr. Phys. c. 1. text. 7. inter extrema opposita versetur. Ponitur ergo hæc particula ad discrimen generationis tam accidentariæ, quam substantialis, quia licet utraq; sit mutatio, neutra tamen est ex toto, id est, ex tota substantia: siquidem generatio accidentaria non est mutatio ex substantia, substantialis autem non est mutatio ex tota substantia, in non substantiam, ut ex Socrate in non Socratem, sed è converso ex non

non tota in totum, ut ex non Socrate in Socratem. A[...] sub eadem communi materia, ut apertius [...], quodnam subjectum corruptionem [...] ac sub utroque illius termino perseveret. Itaque si placeat, corruptionem enucleatius definire, sic definienda erit: corruptio est mutatio totius in non totum sub eadem communi materia.

Duplex usurpatio corruptionis. Lege Arist. lib. 2. Met. a. c. 2. text. 7. & interpretes ejusdem lib. text. 18. Scot. in 4. d. 11. q. 4.

Duo hic advertenda sunt: inprimis nomen corruptionis interdum impropriè à Philosophis usurpari, videlicet, non pro formæ destitione, quam paulo ante definivimus, sed pro introductione formæ, cum nobilior forma abjicitur, & deterior introducitur, ut, exempli gratia, cum ex vivente fit cadaver, id enim corruptionem potius quam generationem vocamus. Cujus rei causa est, quia plus attendimus ad amissionem formæ præstantioris, quam ad introductionem ejus, quæ ignobilior est.

Quæ corrumpuntur & generantur, non propriè dici mutari.

Deinde advertendum, ea, quæ corrumpuntur & generantur, non dici propriè mutari, quod jam facile quivis ex dictis colliget: siquidem id, quod propriè mutationem subit, necessario prius existit sub termino a quo, deinde sub termino ad quem; at id, quod corrumpitur, sub termino ad quem, jam non existit, quia desiit esse, & id, quod generatur, non fuit sub termino à quo, quia nondum erat: non igitur hæc propriè ac philosophicè loquendo dicenda sunt mutari, intelligere per se primò, sed duntaxat ratione materiæ, quæ sub utroque termino manet.

ARTICULUS II.

MULTIPLEX CONVENIENTIA & discrimen inter generationem corruptionemque.

MUltis autem modis inter se conveniunt ac dissident generatio & corruptio. Conveniunt primo, quia utraque pro subjecto habet materiam primam: ut enim cum res generatur, ita & cum interit, fit usque ad materiam primam resolutio; proindeque nullum manet subjectum sub utroque extremo præter materiam.

Prima convenientia.

2. Secundo, quia utraque alteram perpetuo comitatur, quod significavit Aristoteles cap. 3. hujus lib. text. 17. cum dixit, generationem unius esse corruptionem alterius, ut suo loco seorsim explicabimus. 3. Tertiò, quia utraque in eodem momento datur: nam eodem puncto temporis, quo res corrupta desinit per primum sui non esse, incipit res genita per primum sui esse. 4. Quartò quia utraque materiæ & rebus dissolubilibus naturalis est, ut prog[...] exponemus. Quintò, quia ut generatio, teste Aristotele lib. 1. Physic. cap. 7. text. 67. aliisque in locis, non est propriè nisi compositi, ita & corruptio: etenim sola per se subsistentia propriè accipiunt esse, sic ea tantum propriè esse amittunt, ut sæpe diximus.

Sola per se subsistentia propriè accipiunt esse.

Dissident quoque eadem inter se primum, quod generatio sit mutatio realis ac positiva, corruptio vero negativum quiddam, ut ex [...] utriusque termino ad quem [...]. Generatio enim tendit in substantiam, quæ antea non erat, corruptio in negationem substantiæ, quæ antea fuerat, ut 5. Phys. cap. 1. text. 7. & [...] hujus lib. text. 16. & lib. 2. de generat. [...] cap. 4. docet Arist. Sed enim, ut ad [...] generationis necesse est produci compositum, non tamen est necesse produci formam, ed un[...] ri denuo materiæ, sive tunc producatur, [...] non: ita ad corruptionem necessarium est, ut compositum intereat, non tamen ea oportet, ut forma aboleatur, sed ut desinat informare materiam, sive corrumpatur, sive non. Utcunque tamen res habeat, semper corruptio, etiam ex parte formæ, terminatur ad negativum, quia tendit ad non esse informationis, sive ad non esse formæ in materia, ut jam supra monuimus.

Primum discrimen. D. T[...] q. [...] corruptio non sit [...] Corruptionis terminus negativum quid.

Differunt etiam, quia per corruptionem itur ab actu in potentiam, per generationem à potentia in actum: siquidem materia, intereunte composito, actum formæ, quem habebat, amittit per generationem, actum, quem non habebat, recipit. Præterea, quia licet tam ad generationem, quam ad corruptionem materia concurrat, peculiari tamen modo dicitur apud Philosophos corruptio a materia proficisci. Unde materia ab Arist. lib. 7. Metaph. c. 7. & text. 22. vocatur principium non essendi, nimirum, quia ratione privationum quibus referta est, semper composito interitum machinatur, ut 1. Physicorum cap. 4. quæstio. 4. art. 2. exposuimus. Postremo, quia corruptio est malum naturæ, generatio autem bonum: quo fit, ut hanc natura per se, illam verò nonnisi per accidens intendat.

2. Discrimen.

3. Materia principium non essendi.

Sunt tamen, qui contra id, quod statuimus opinentur corruptionem non esse mutationem negativam, sed positivam. Quod videtur posse ostendi: primum, quia lib. 5. Phys. cap. 2. numeratur ab Arist. inter mutationes positivas ac reales. Deinde quia non minus videtur corruptio aliquid positivum, quàm annihilatio, cum utraque terminatur ad non esse rei, ad quod annihilatio positivum quippiam sit, ea ratio probat, quia ut creare, ita & annihilare solius Dei est, non ob aliam sanè causam, nisi quia requiritur ad id infinita virtus, virtus autem infinita erga creaturas in agendo, atque adeo in aliquo positivo cernitur. Igitur annihilatio non est aliquid negativum.

Opinio existimantiũ corrup. esse quid positivum.

Ad primum horum dicendum, Aristotelem loco citato non solas mutationes reales, & positivas, sed etiam negativas promiscue numerare. Ad secundum tam corruptionem, quam annihilationem esse quid negativum, annihilationem verò non arguere in annihilante infinitam virtutem, propterea quod si Deus rem

Annihilatio est quid negativum.

K quam-

quampiam in nihilum velit redigere, id per aliquam actionem præstiturus sit, sed quia debet cessare ab actione, qua tanquam primum essendi principium, esse rei influit, & conservat, quod est solius primæ causæ infinitam potentiam habentis. Lege D. Thom. 1. p. q. 104. art. 3. & 4.

ARTICVLVS III.

QVONAM MODO CORRVPTIO dicenda sit naturalis.

Argumenta partis negativæ.

EX iis, quæ superiori articulo posuimus, tria sunt à nobis accuratius expendenda. Primum est, num corruptio sit naturalis. Secundum, utrum natura feratur per se in generationem. Tertium, an natura ex accidente duntaxat corruptionem intendat. Quod ad primum attinet, in partem negativam ita obiicitur. Id, quod rei contrarium est, nullo modo potest ei dici naturale: corruptio est contraria tam naturæ compositi, quam formæ, non potest ergo dici naturalis respectu eorum. Minor probatur, quia corruptio destruit compositum, & formam caducam: formam verò immortalem, i. humanam, etsi non destruit, expellit eam tamen à corpore, ob quod informandum naturalem habet propensionem. Id autem, quod rem evertit, aut removet ab eo statu, ad quem suopte ingenio inclinatur, haud dubiè contrarium naturæ est.

Naturale & violentum.

Præterea, naturale & violentum, ut tradit Arist. lib. 5. Phys. cap. 6. text. 57. distinguuntur inter se, uti membra opposita, sed est quoddam genus mortis, atque adeo & corruptionis violentæ: ergo saltem ea corruptio nequaquam erit vocanda naturalis. Deinde, id, quod in natura non habet principia, & causas, non potest esse naturale: atqui ita se habet corruptio, cum sit quid negativum, ut ex dictis constat, ergo, &c.

Naturale tripliciter sumi.

Non est tamen ob hoc recedendum à communi placito Philosophorum, qui corruptionem appellant naturalem effectionem. Sed advertendum naturale trifariam sumi: Primum ut artificioso, & supernaturali opponitur. Secundo, pro eo, ad quod res, ut ad suam perfectionem propendet. Tertio, pro eo, quod sequitur rei naturam, utcunque sese ad illam habeat. Deinde advertendum corruptionem posse conferri cum materia, cum forma, cum toto, seu composito.

Primum pronunciatum.

Sit igitur primum pronunciatum. Si naturale primo modo spectetur, corruptio est naturalis tum respectu materiæ, quam formæ corruptibilis, & compositi. Patet, quia corruptio competit hisce tribus, materiæ tanquam subiecto, quod recipit corruptionem: formæ caducæ, & ejus composito, tanquam iis, quæ corrumpi dicuntur: non convenit autem iis ab arte, nec supra naturæ vim: atque adeo respectu illorum nec artificiosum, nec supernaturale quippiam est: erit ergo naturale secundum primam usurpationem.

Secundum pronunciatum. Lege Ferr. lib. 3. cont. gent. c. 94.

Si verò naturale secundo modo sumatur, alterum pronunciatum sit. Corruptio est naturalis respectu materiæ, non tamen respectu formæ, aut compositi. Probatur quoad priorem partem, quia cum materia inclinetur ad recipiendam quamlibet mutationem, ut ad proprium actum perfectionemque, inclinabitur etiam suo modo ad recipiendam corruptionem, quæ mutatio quædam est, etsi non positiva, sed negativa. Item, quia cum materia formas, ut suam maximam perfectionem expetat, & iis, quas nondum actu possidet, non nisi interveniente corruptione potiri queat, certe ipsam etiam corruptionem expetet, & ad eam inclinabitur, etsi non per se, sed ex accidente, quandoquidem nihil propendet per se nisi ad bonum: corruptio verò, malum quidpiam est.

Corruptio malum quid. Lege D. Th. 2. cont. gent. c. 55. & in 2. disp. q. 1. de malo art. 4. ad 11. arg.

Hujusce probationis vis iis, quæ sequenti articulo dicemus, apertior fiet. Posterior autem pars ejusdem pronunciati inde liquet, quia cum forma, & compositum insitam à natura propensionem habeant ad tuendum, perpetuandumque suum esse, nequaquam ad interitum, uti ad suam perfectionem, propendere queunt, sed eum potius toto conatu effugient: & in hoc sensu scripsit Aristot. 1. lib. de cœl. c. 6. text. 37. senectutem, aliasque ejusmodi affectiones, quæ rei perniciem moliuntur, contra naturam esse.

Tertium pronunciatum.

Postremo, si naturale sub tertia consideratione expendatur, sit tertium pronunciatum. Corruptio est naturalis respectu formæ corruptibilis, & ejus compositi, atque etiam materiæ suo modo. Probatur quoad formam, & compositum, quia quoties potentia, sive aptitudo aliqua comitatur rei naturam, actus qui tali potentiæ, sive aptitudini respondet, eamque necessario consequitur, etiam rei naturam sequi dicitur: constat autem corruptibilitatem esse potentiam, sive aptitudinem, quæ res caducas comitatur, & corruptionem esse actum, seu quasi actum, qui eam necessario sequitur. Quare planum fit, corruptionem in prædicto sensu naturalem esse respectu formæ, & compositi interitum subeuntium, & hoc pacto mors est naturalis homini.

Mors naturalis homini. Unde proveniat corruptio mistis. Unde formis. Lege Scot. in 2. d. 19. q. 1. & in 4. [illegible]

Qua de re D. Thom. in 2. sent. dist. 30. quæst. 1. artic. 1. Durandus eadem dist. quæst. 1. Capreolus ibid. artic. 1. Rich. dist. 29. quæst. 2. Aegid. quæst. 3. Est autem corruptibilitas homini, sicuti & cæteris mistis ingenita, tum quia componuntur ex materia contrariorum susceptrice, quæque alias, & alias formas subinde appetit, & novæ formæ desiderio priorem dimittit, tum quia, saltem viventia, constant ab intrinseco ex contrariis, quæ ei interitum pariunt. Formæ verò caducæ ideo corruptibiles sunt, quia ut materiam informent, certas requirunt dispositiones, quibus amissis servari

vari amplius in ea non possunt, cumque extra materiam cohærere non valeant, quia ab illa quoad suum esse dependent, evanescunt.

Quod ad materiam spectat, dici etiam potest corruptio ejus naturam sequi, proindeque hac notione respectu illius naturalis iudicari, quatenus materia suopte ingenio commune ortus, & interitus subjectum est.

Responsio ad arg. initio adductæ. Igitur ad primum argumentum eorum, quæ initio articuli proposuimus, dicendum erit id, quod alteri propria contrarietate opponitur, ut calor frigori, non eidem naturale esse: at corruptionem non ita opponi rei intereunti, sed eatenus ei contrariam appellari, quatenus per illam amittit esse, ad quod ingenitam habet propensionem. Nihil verò obstat, quo minus id, quod ita adversarium est, naturale esse possit, si naturale sumatur pro eo, quod rei naturam sequitur.

De morte violenta. Ad secundum respondendum est, mortem violentam (ut alias acceptiones omittamus) propriè vocari eam, quæ per externam vim infertur, ut cum quis ferro perimitur: hanc autem contrariam esse naturali, hoc est, ei, quæ absque externa vi provenit, marcescente videlicet calore ob temporis diuturnitatem. Sed enim mors quoque illa & corruptio violenta, potest naturalis vocari, quatenus ipsam rei naturam sequitur, ut corrumpi possit, sive hinc, sive inde, sive intempestivè, sive aliter ei mors obveniat. Ad tertium dic: licet corruptio negativum, sed privativum quippiam sit; suo tamen modo causas habere. Itaque causa subjectiva illius, est materia, quæ ipsam in se recipit; causa efficiens est id, quod naturale compositum dissolvit; finis autem proximus, generatio; quatenus naturæ instituto ideo res una interit, ut altera gignatur. Quia tamen corruptio non est ens, hujusmodi causas non per se, sed per accidens vendicat, ut probat S. Thomas lib. 3. contra gent. c. 13.

Quomodo corruptio causas habeat. Lege Theophrast. lib. 5. de causis plan. c. 11. & 14. Arist. lib. de vita & morte c. 23. & 7. G l. lib. 1. de sanit. tu. Av. Fen. 1. primi doct. 3. c. 3. Sco. in 2. d. 19. q. 1.

ARTICVLVS IV.

QVOD GENERATIO INTENDATUR per se à natura.

Avicenna. Idem asserit D. Tho 2. cont. gen. c. 89. Circa id, quod secundo loco examinandum proposuimus, num videlicet generatio intendatur per se à natura, erit, qui partem negativam probare contendat hunc in modum: Natura, ut Avicenna 1. suffic. cap. 1. asserit, fertur per se in conservandam speciem, non autem in multitudinem singularium corruptibilium, hæc enim abit in infinitum, a quo natura abhorret, cum semper finitum quærat, ut ait Arist. 1. de generat. animal. cap. 1. ergo natura non curat per se ortum singularium corruptibilium. *Natura abhorret ab infinito.* Deinde: Natura non per se intendit imperfecta, cum semper id, quod optimum est, spectare soleat, ut Arist. affirmat lib. 2. de Cœlo cap. 5. text. 34. & de juventute & senectute cap. 2. & lib. 2. de generat. animal. cap. 14. & tamen non pauca efficit imperfecta & obliqua, teste ipso Aristot. in Problematis sect. 10. problem. 44. ergo saltem horum generationem minimè intendit. *Natura non pauca efficit imperfecta.* Corroboraturque vis argumenti exemplo fœminæ, cujus productionem non intendi à natura, sententia est Arist. lib. 2. de generat. animal. c. 3. ubi fœminam appellat marem occasionatum, id est, occasione magis, quam intentione naturæ productum, quibus similia scripsit etiam lib. 4. ejusdem operis, cap. 2. & lib. 7. Polit. cap. 16. *Fœminæ mas occasionatus.*

Nihilominus asserendum, intendi per se generationem à natura. Nam cum omnibus rebus creatis, ut supra diximus, innatum sit vehemens se perpetuandi desiderium, entia verò naturalia corruptioni subjecta nonnisi interventu generationis perennitatem assequi valeant, consequens est, ut generationem per se maximè intendant. *Immortalitatis appetentas.* Ad superiora verò argumenta ita respondemus. Ad primum, cum bonum speciei sit universalius, atque adeo appetibilius, naturam ferri per se, ac primaria intentione in speciem: verum cum nonnisi per singularia speciem conservare possit, etiam in eorum multitudinem per se tendere, licet non primaria intentione, de qua interpretandus erit Avicenna, sed secundaria, ac minus præcipua. Nec obstat, quod singularia corruptibilia non contineantur certo numero, & ex se alia aliis in infinitum succedant. *A quo infinito abhorreat natura.* Non enim istiusmodi infinitum natura refugit, sed maximè quidem infinitum actu in quocunque genere, deinde infinitum, etiam syncategorematicum, in multiplicatione specierum, de qua infinitudine disertis verbis loquebatur Aristoteles 1. de gener. animal. loco citato.

Bifariam entia naturalia dici imperfecta. Pro secundi argumenti solutione adverte duobus modis, quod ad præsentem locum facit, entia naturalia dici imperfecta: altero, quia inter reliquas species sui generis imperfecta sunt, ut mures inter species animantium: altero, quia deformitatem aliquam, aut alium defectum suæ speciei adventitium habent, ut monstra. Si igitur de priori entium naturalium genere loquamur, manifestum est, intendi illorum generationem per se à natura, quia rametsi aliorum comparatione imperfecta sint: obtinent tamen omnem perfectionem suæ speciei convenientem, ac debitam, atque ita quoties ea gignit natura, facit optimum in ea specie. Si de posteriori, sciendum posse à nobis spectari, vel solam causam particularem, quæ impeditur, ne effectum absque imperfectione producat; vel eandem simul cum causa impediente, sive cum impedimento, ex quo potissimum oritur defectus in re producta. *De causa impediente perfectionem.* Si de causa particulari juxta primam considerationem sermo sit, fatendum talium rerum ortum non intendi per se ab illa, quia ita

 sum-

sumpta ab eo defectu abhorret: si juxta secundum sensum, inficiandum est, non intendi ab ea, ut libr. 2. Physic. c. 9. q. 6. ex instituto probavimus, non parum firmis argumentis, quæ non est, cur hoc loco à nobis repetantur. Itaque ratum adhuc manet, generationem intendi à natura per se, etsi non à qualibet natura, sive à quolibet agente quovis pacto, sed ab aliis hoc, ab aliis alio modo sumptis.

D. Thom. de intentione naturæ in productione fœminæ.

De intentione autem naturæ in productione fœminæ ita scripsit Divus Thomas 1. p. quæst. 92. art. 1. ad 1. Dicendum, quod per respectum ad naturam particularem, fœmina est aliquid deficiens, & occasionatum, quia virtus activa, quæ est in semine maris, intendit producere sibi simile perfectum secundum masculinum sexum. Sed quod fœmina generetur, hoc est propter virtutis activæ debilitatem, vel propter aliquam materiæ indispositionem: vel etiam propter aliquam transmutationem ab extrinseco: ut à ventis Australibus, qui sunt humidi, ut dicitur in libro de generatione animalium: sed per comparationem ad naturam universalem fœmina non est aliquid occasionatum, sed est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata. Intentio autem naturæ universalis dependet ex Deo, qui est universalis auctor naturæ, & ideo instituendo naturam, non solum marem, sed etiam fœminam producit. Hæc D. Thomas, quæ etiam docuit in 2. sent. dist. 20. quæst. 2. artic. 1. & lib. 3. contra gent. cap. 94. idemque sentiunt D. Bonaventura in 2. distinct. 20. quæst. 6. Richardus quæst. 10. circa 2. principale. Ægidius eadem dist. Ferrariensis ad caput citatum libr. 3. cont. gent. Ajunt quippe licet fœmina intendatur per se à natura universali, non tamen intendi per se à particulari. Durandus tamen in 2. dist. 20. quæst. 3. asserit, cum productio fœminæ provenit ex influxu ventorum Australium, quos ad id multum conferre experientia constat, vel ex imaginatione parentum, quæ in delineatione prolis, & effingendo sexu miram vim habet, tunc generationem fœminæ etiam à causa particulari per se intendi. Hæc tamen limitatio aut probanda non est, aut explicationem desiderat. Nam quod ad Australium ventorum influxum spectat, sive ii, sive alii venti spirent, semper generans, ut ex inclinatione propriæ naturæ agit, intendit id, quod perfectius est, atque adeo masculum. Item verò cum generans fœminam cogitatione percipit, ut opitulante imaginatricis facultatis vi fœminam gignat, licet tunc dicatur produci fœmina ex instituto generantis, quatenus per electionem agit, non tamen dicetur intendi per se ab illo, ut operatur ex intentione naturæ: hæc enim ex se, utcunque agentis voluntas se habeat, in masculi generationem perpetuo incumbit.

Intentio naturæ universalis.

Opinio Durandi de intentione naturæ in productione fœminæ.

De animalium generatione vi. D. Thom. in 2. . 20. . 2. art. 1. Avic. lib. 5. de anim. Gal. . 1. de usu part. Tollet. . Fernel. . lib. . . . lib. 4. . . c. 7. . 15. lib. 1.

Hoc igitur dubium congruenter iis, quæ à nobis superius tradita sunt, sic explicandum erit, ut dicamus à progenitore in se sumpto non intendi per se generationem fœminæ, intendit tamen ab illo, si spectetur simul cum iis, quæ maris productionem inhibent, fœminæ autem inducunt. Et verò cum sexus fœmineus non sit imperfectio peregrina speciei, sed quid ordinarium, etsi minus perfectum, cumque agens particulare nitatur conservare speciem, & hanc non nisi concurrente fœmina conservare possit: existimandum non est, progenitorem, etiam secundum se consideratum, ità à fœminæ, ut à monstri productione abhorrere: sed dari in intentione per accidens quasi gradus quosdam, & fœminæ ortum minus per accidens intendi, quàm monstrum. Quoniam verò fœminæ productionem, & primi agentis cura ac providentia & intentio particularis agentis secundum eam considerationem, quam diximus, per se spectant, cum Aristoteles fœminam marem occasionatum vocat, fœminam comparat cum progenitore per se sumpto duntaxat.

Quo pacto fœminæ generatio intendatur à natura.

ARTICVLVS V.

QVOD CORRVPTIO NON INTENdatur à natura per se.

SVperest tertia dubitatio, an natura sive agens naturale intendat per se corruptionem. Nam quod eam sic intendat, videtur hisce argumentis concludi. Id, quod per se intendit finem, etiam per se intendit media ad finem: sed agens naturale per se intendit productionem compositi, ad quam corruptio via seu medium est. Igitur agens naturale intendit per se corruptionem. Deinde: Naturæ auctor intendit per se pulchritudinem universi, atqui ut docet Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum (si ejus est illud opus) & Divus Augustinus lib. 11. de Civitate Dei, cap. 18. universi pulchritudo efflorescit ex oppositione contrariorum, ut atri & candidi, magni & parvi, boni & mali, generationis & interitus. Negari ergo non potest, interitum per se intendi ab auctore naturæ, ac proinde etiam à natura, quæ illius est instrumentum. Item, si corruptio non intenderetur per se à natura, ideo esset, quia corruptio est naturæ ipsius malum; sed quod non sit, ostenditur: primùm, quia malum naturæ non potest fundari in bono naturæ: alioqui unum oppositum stabiliretur in alio, corruptio autem recipitur fundaturque in materia, quæ in genere naturæ bonum quid est. Item, quia corruptio non magis naturæ malum est, quàm ambulatio; hanc verò non esse malum appellandam docet Divus Thomas in quæstionibus de potentia, quæst. 5. artic. 5. ad 14. Postremò: esto corruptio malum sit; tam ea, quam quodvis aliud malum habet causam per se; ergo per se intenditur. Probatur antecedens,

Ex quibus efflorescat mundi pulchritudo.

quia

quia si malum non haberet causam per se, sed per accidens; sequeretur malum, ut cætera, quæ per accidens sunt, non in pluribus, sed in paucioribus evenire, quod falsum est.

Solut. dubii.

Ad hoc dubium respondet S. Thomas 3. contra gentes capite 94. & 1. part. quæstio. 19. art. 9. & quæstio. 49. artic. 2. Cajetanus ibidem; Capreolus in 2. sent. distinct. 4. quæst. 1. artic. 3. & dist. 34. quæst. 3. artic. 1. Henricus in sua summa art. 41. corruptionem non intendi per se a natura. Verùm ut rem enucleatè explicemus, observandum erit, bifariam posse quippiam dici intendi per se. Vno modo, quia non intenditur propter aliud, hoc est, ob aliud quid assequendum, quo pacto sanitas dicitur ab ægroto intendi per se, non autem deambulatio, quia hæc quæritur gratia alicujus, nempe sanitatis, illa verò non ite n. Alio modo dicitur quid per se intendi, quia in se est objectum terminans actum intentionis, appetitionisve alicujus, sive ad aliud quid ulterius referatur, sive non: quo sensu deambulatio dicitur per se intendi, quia in se est objectum electionis ægroti, licet ægrotus deambulationem ipsam ad obtinendam valetudinem ordinet.

Dupliciter intendi aliquid per se.

His positis, quod corruptio à nullo agente intendatur per se priori modo in confesso est apud omnes Philosophos. Cum enim finis cujusque actionis semper sit aliquod esse, quod per eam acquiritur aut conservatur, & corruptio privet rem suo esse, neutiquam fieri potest, ut per se spectata sit finis intentus ab agente. Vnde Arist. lib. 2. Phys. c. 2. t. 23. negat mortem, quæ corruptio quædam est, posse dici finem. Quod verò nec posteriori modo possit corruptio intendi per se (intellige ob aliquam præstantiam sibi intrinsecam, simili argumento ostenditur. Etenim malum non potest sic objectum esse intentionis aut appetitionis alicujus, corruptio est malum, sicuti & generatio ejus oppositum, est bonum quid: ergo. Major patet ex doctrina tum D. Dionysii 4. c. de divin. nomin. asserentis, malum esse præter intentionem in rebus, nihilque ad malum respiciendo operari: tum Arist. 1. Eth. c. 1. ubi ait, omnem actum, intentionemve ferri in bonum. Quod tam de appetitu naturali, quam de animali & rationali intelligendum esse, ostendit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 9.

D. Dionys. Malum esse præter intentionem.

Dilutio 1. argument.

Diluamus igitur adversariæ partis argumenta: Primi difficultate permoti quidam manus dedere, concedentes, generans etsi non primaria, secundaria tamen intentione per se corruptionem intendere. Nihilominus dicendum, si ii auctores intentionem per se aliter, quam à nobis explicata fuit, usurpare velint, ita nimirum, ut etiam per se haberi intendi per se quicquid necessario exigitur ad obtinendum finem, licet in se malum sit, non esse negandum, posse dici eo pacto corruptionem intendi per se secundaria

A intentione. Persistendo autem in nostra doctrina, & loquendi modo, qui probatior & communior est apud Philosophos; respondemus non omne, quod medium utcunque dicitur, intendi per se ab expetente finem; sed oportere, ut tale medium non sit expers omnis bonitatis, ut est corruptio, quæ sicuti est non ens, ita nullam bonitatem participat.

Ad secundum concessa majori respondendum B est ad minorem, universi pulchritudinem resultare ex oppositis; non tamen per se ex omnibus, quia ex malis, & defectibus, ut docet D. Dionysius 3. c. de divinis nominibus, & D. Thomas 1. p. q. 19. art. 9. ad 2. per accidens tantum sequitur, quatenus bona, formæ, perfectionesque illorum vicinitate, & comparatione illustriora fiunt; ac magis commendantur. Lege D. Augustinum 17. de Civit. Dei cap. 8. & lib 3. de libero arbitrio c. 9. & lib. 1. de ordine c. 7.

Dilut. 2. argum.

C Ad tertium concedendum est prius pronunciatum, dicendumque corruptionem esse malum, & ad primam rationem, quæ id oppugnat, negandum est, malum naturæ, quod est privatio boni naturalis, non posse fundari in eo, quod naturaliter bonum quid est, videlicet in materia. Ad id vero, quod obiicitur, unum oppositum non posse in alio esse, respondet D. Augustinus in Ench. circa existentiam mali in bono fallere Dialecticorum regulam negantem contraria D posse cohærere simul. Quod Divus Thomas in quæstionibus de malo, quæst. 1. artic. 2. ad 5. interpretatur de fallentia umbratili, seu quoad primum aspectum. Videntur enim malum privationis, & bonum subjecti, in quo est, inter se opponi: re tamen vera non opponuntur; quia malum (intellige privativè sumptum) tantum opponitur bono, cujus est privatio, ut cæcitas aspectui, non autem bono, quod convenit rei, in qua privatio recipitur, ut annotavit idem E sanctus Doctor art. cit. ad tertium, & lib. 3. contr. gent. c. 11. ibidemque Ferrar. Neque his obstat, quod D. Dionysius 4. c. de divinis nominibus ait, malum neque esse existens, neque inexistenti; tantum enim significat malum, sicuti non est aliquid positivum, ita nec in subjecto positivè existere. Deinde ad secundam rationem, quæ etiam probare nititur, corruptionem malum non esse, regerendum est, eodem pacto se habere annihilationem, quoad rationem mali, F quo se habet corruptio. Annihilatio enim malum esse nequit, ut explicat S. Thomas loco in argumento adducto, quia omne malum, cum privatio quædam sit, fundamentum obtinet in aliquo bono. annihilatio verò, quia rem omnino destruit, nihil in ea relinquit, quo ea privatio niti possit: ideoque ut ante rerum creationem malum nullum erat, ita nec malum ullum foret, si Deus cuncta in nihilum relabi sineret. Vbi adverte obiter cum D. Thoma quæstioni-

Dilut. 3. argum.

Lege M. Albert. 2. p. sum. tract. 11. q. 61.

Dictum August. de existentia mali in bono.

Annihilatio non est malum quid.

bus disputatis, q. 5. de potentia art. 4. in solut. 6. argumenti, ideo Deum creaturam intellectualem in se peccantem non redigere in nihilum, licet ex justitia posset, quia cum in re annihilata ut nihil mali, ita nihil boni remaneat, sequeretur in tali justitia nihil esse misericordiæ admixtum, cum tamen ut dicitur in Psal. 24. universæ viæ Domini misericordia & veritas.

Cur Deus in se peccantes non annihilet.

Ad ultimum respondetur inficiando antecedens, & ad ejus confirmationem dicendo inprimis cum D. Thoma 1. p. quæst. 49. art. 3. ad 5. non in omnibus rerum generibus malum majori ex parte evenire, quia generabilia & corruptibilia, in quibus duntaxat naturæ malum contingit, sunt exigua pars totius universi. Item, quia si de particularibus singularum specierum defectibus loquamur, ii paucioribus insunt: licet in hominibus majori ex parte malum morale sit ob inferioris appetitus ad sensibilia proclivitatem, & quia, ut Aristoteles lib. 2. Ethic. capite 6. ait, multifariam contingit deflectere à medio, in quo virtus consistit. Sed quod multa, quæ causas per accidens habent, vel ut plurimum, vel semper eveniant, ostendit D. Thomas in disputatis, q. 1. de malo, art. 3. in responsione ad 17. argumentum exemplo ejus, qui in forum emptionis gratia tendit, & vel semper, vel ut plurimum invenit in foro hominum multitudinem, cujus tamen inveniendæ gratia forum non petit, & ejus, qui voluptatis gratia aliquam edit actionem, cum qua semper conjuncta est peccati deformitas, quam ille per se quærit. Quibus patet, esto corruptio nonnisi causas per accidens vendicet; id tamen non impedire, quominus in omnibus rebus caducis reperiatur.

Dilut. 4. argum.

Cur in hominibus majori ex parte eveniatur malum morale.

QVÆSTIO XVII.

AN CORRUPTIO UNIUS SIT alterius generatio.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA, QVÆ PRO PARTE negativa afferri possunt.

Tertio hujus libri capite, textu 17. & vigesimo, docuit Aristoteles, semper corruptionem unius esse generationem alterius; idemque scripsit libro 3. Physic. cap. 8. text. 73. & lib. 12. Metaph. cap. 2. text. 7. Verùm quia effatu in hoc nonnihil dubitationis continet, discutiendum hoc loco est. Nec desunt argumenta, quæ id oppugnent. Primum sit; Generatio est verum, & positivum ens; corruptio negativum quid, ut ex iis, quæ superius disputata sunt, constat. Igitur corruptio non est generatio: nisi quis dicat, eandemque rem & esse ens, & non ens; quod nemo recte dixerit.

1. Argum.

Respondeat aliquis, hujusmodi pronunciatum non esse capiendum in sensu, qui identitatem, sed qui nexum, vel causam indicet, id est, generationem unius dici corruptionem alterius, non quod generatio reipsa idem sit, atque corruptio; sed vel quia hæc duo mutuo connexa & complicata sunt; ita ut alterum sine altero non detur, vel quia unum alterius causa est; quatenus corruptio saltem dispositivè causat generationem; generatio quodammodo effectivè corruptionem, qua loquendi figura ecclypsis dicitur interjectio terræ inter Solem & Lunam: putrefactio, interitus caloris; ira, fervor sanguinis circa cor; quia ecclypsis fit interjectu terræ, aliaque ejusmodi similiter.

Responsio. De istiusmodi sensu ca... diffe... Arist. lib. ... Topic. cap. ...

Verùm quod hæc responsio non satisfaciat, hunc in modum suadetur. In divina Eucharistia, cum primùm species panis desinunt esse in ea temperie, in qua conservarent formam panis, si ibi esset, desinit sub illis esse corpus Christi, & generatur aliquod compositum physicum pro ratione dispositionum, quæ in quantitate præcesserunt, ut est communis doctrina Theologorum in 4. sent. d. 12. At in hoc eventu datur generatio, supponente Deo speciebus materiam vel illam eandem, quę in consecratione evanuerat, vel aliam denuo creatam. Præterea intereunte homine gignitur forma cadaveris, nec tamen interit forma hominis. Idem dum vivens nutritur, corrumpitur alimentum, neque nova forma, aut novum animal denuo gignitur. Ergo nec semper generatio unius cum alterius corruptione, nec unius corruptio cum alterius generatione copulata est. Item ortum unius accidentis non semper antecedit alterius amissio: ergo saltem in formis accidentariis non datur prædicta connexio. Antecedens conspicuum est in lumine, in saporibus, in odoribus, in speciebus, quæ sensui & intellectui imprimuntur, aliisque compluribus, quorum ortus aliorum interitum non deposcit.

Confutatio responsionis ex alio argumento. D. Thom. 3. p. q. 77. art. 5. & lib. 4. cont. gent. c. 66.

Adhæc. Certum est apud Iapones in insula, quam Gotum vocant, animal quoddam esse corporis magnitudine, & figura simile cani, vel, ut alii narrant, lupo. Quod primò quidem in terra vivit, deinde certo tempore mare incipit frequentare, in eoque se natatu assiduo exercens, paulatim efformatur in piscem: ac tandem membris jam in piscis figuram compositis pelago se dat, fitque marina bellua; una de squamigero grege. Cum igitur animantes, quæ in aquis degunt, specie differre videantur a terrestribus, nequibit hiusmodi animal è terrestri in aquatile commutari, nisi aliam formam substantialem capiat; & tamen non amittit eam, quam ante habuerat: alioqui interiret: induit ergo novam formam superstite priori, & quod inde consequens est, datur generatio sine corruptione.

3. Argum. Animal quod ex terrestri fit aquatile.

AR.

ARTICULUS II.

STATUUNTUR ALIQUOT ASSERTIONES, quibus tota quæstio explanatur.

PLanum est generationem unius non idem re esse, atque alterius corruptionem, ut evicit primum superioris articuli argumentum. Restat ergo, ut Aristotelica propositio in utrovis duorum sensuum, quos ibidem subjecimus vera sit. Sed adhuc ea sub priori sensu bifariam intelligi potest, nimirum vel ut sermo sit de forma, sive substantiali, sive accidentaria; dicaturque nunquam exoriri novam formam, quin prior corrumpatur, & contra. Vel de composito; sic ut affirmetur non posse compositum unum sine præeunte alterius corruptione gigni, similiterq; vice versa.

Prima conclusio. Confirmatio.

His prænotatis sit prima conclusio. Non semper ortus novæ formæ substantialis, antecedentem alterius obitum requirit; tamen semper extinctionem, discessumve prioris, novæ successio consequitur. Prior pars hujusce conclusionis patet in morte hominis, ubi, ut supra argumentabamur, introducitur forma cadaveris, & tamen anima, etsi recedit à materia, non tamen interit. Posterior verò ex eo ostenditur, quia si una forma intereunte, alia in materiam non succederet, cum in materia non sit, nisi una forma substantialis, ut suo loco ostendemus, relinqueretur materia absque omni substantiali forma. Diximus, succederet, non autem produceretur; quia cum una forma interit, non necesse est, ut in ejus materia producatur alia de novo, sed sufficit, ut antea producta eam tunc denuo subeat, ut in hominis, verbi gratia, nutritione accidit.

2. Conclusio Probatio. D. Tho. op. 37. Cajet. 1 p. q. 76. art. 4.

Secunda conclusio. Semper unius compositi substantialis productio cum alterius occasu, seu totali, seu partiali: semper unius occasus cum alterius productione, vel saltem aggeneratione conjunctus est. Hæc quoad priorem partem inde ostenditur, quia si aliquod substantiale compositum in lucem prodiret, quin aliud nec ex toto, nec ex parte occumberet, sequeretur in eandem materiam duplicem formam substantialem coire posse, videlicet eam, quæ præexistebat, & illam, quam nova generatio invehit. Diximus, seu totali, seu partiali; quia non necesse est, quoties aliquod compositum naturale gignitur, totum aliud corrumpi, ut patet, cum per actionem nativi caloris in humidum deperit pars viventis, in cujus partis materiam inducitur forma alterius corporis: tunc enim gignitur quoddam totum, & tamen non perit totum aliud, sed illius pars. Deinde probatur conclusio quoad posteriorem partem; quia si quod substantiale compositum interiret, quin aliud nasceretur; id sane fieret, quia agens naturale non aliam formam substitueret loco ejus, quam depulit. In quo eventu maneret, ut proximè dicebamus, materia absq; omni substantiali forma; & agens physicum, quoad ejus fieri potest, mortalitati non succurreret; sed interitum atque adeò naturæ malum per se intenderet, quorum utrumque à naturæ providentia, & bonitate alienum est.

Actio nativi caloris in humidum.

Addidimus, vel aggeneratione, quia in nutritione corruptio alimenti non est conjuncta cum generatione alterius rei sed cum aggeneratione viventis, quod nutritur. Observat autem Scotus in 2. distinct. 12. quæstio. 1. ideo generans patientis formam excludere, ipsamque interimere: quia cum generationem intendat, & totam rei generandæ essentiam in sua virtute non cohibeat: siquidem ejus materiam efficere non potest, opus fuit aliunde materiam quærere, nimirum à subjecto intereunte, eamque quodam modo suam facere, ac genito attribuere. Adverte autem circa hanc Scoti rationem, generans in productione hominis non solum non continere in sua virtute materiam, sed nec formam, ut patet: siquidem hanc solus Deus creat, nisi habere in sua virtute firmatur admodum latè, ita ut etiam dicatur de eo, quod, etsi nequeat formam producere, habet tamen in sua potestate materiam disponere, qua disposita Deus animam creat, cujus introductionem, & unionem id, quod materiam disponit, simul attingat.

Lege Capr. in 2. d. 13. q. 1. art. 3.

Cur generans patientis formam excludat.

3. Conclusio. Æg. quodl. 4. q. 11. Probatio.

Tertia conclusio. Generatio unius accidentis interdum amissionem alterius conjunctam habet: interdum non. Prior pars hujus conclusionis patet in quatuor primis qualitatibus. Nec enim v. g. calor unquam acquiritur, quin frigus, vel ex toto, vel ex parte in eodem subjecto deperear. Posterior liquet in productione luminis, & aliorum complurium accidentium, ut superius ostendebamus.

Solutio argumentorū prima art.

Argumenta verò initio quæstionis adducta nihil contra superiores conclusiones efficiunt. Ac primò quidem rectè occurrebatur. Cæteris ita respondendum. Inprimis cum definit esse corpus Christus sub speciebus panis non dari ibi corruptionem, licet detur generatio compositi Physici. Verùm id non ex naturæ ordine, sed ex vi facti miraculi evenire. Quæ vero sequuntur de ortu cadaveris, & de productione accidentium, soluta iam sunt. Ad illud de Iaponensi animali, dic, cum ejusmodi animal e terrestri fit natale, nec novam formam asciscere, nec antiquam speciem deserere, sed externam tantum effigiem ad natatum accommodare. Itaque negandum est omne aquatile à quovis terrestri specie distingui. Quod ex eo etiam confirmari potest, quia teste Cicerone 2. de natura deorum, quædam serpentes oriuntur extra aquam, quæ simul ac primum niti possunt, nihil mutata natura, aquam prosequuntur. Et, ut docet Arist. lib. 1. de hist. anim. cap. 1. quædam primum in aquis degunt,

De aquatilibus & amphibiis.

gunt, deinde foris vivunt. Item, ut idem refert lib. 8. cap. 2. ejusdem operis, quædam sunt b[illegible] æ ancipites in utroque elemento, terra, inquam, & mari viventes, ut genus testudinum; & tamen non propter ea pertinent simul ad duas species. Quare neque quæ ex terrestribus omnino aquatiles fiunt, speciem mutabunt.

QVAESTIO XVIII.

AN IN CUJUSLIBET REI naturalis interitu fiat usque ad materiam primam resolutio, necne.

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGVMENTIS NEGATIVA pars quæstionis ostendi videatur.

Fieri usque ad materiam primam resolutionem, est nullum accidens eorum, quæ in re corrupta fuerant, nullamque eius substantialem formam in re genita permanere. Quia verò in præsentia sumimus, quod progressu ostendemus, in qualibet re naturali unam tantum dari formam substantialem, ac proinde re dissoluta nullam ejusmodi formam in materia superesse, tota hæc quæstio circa accidentia versabitur.

Assertores partes neg. Theophilus lib. 2. de ani. text. 5.

Avicenna 1. suff. cap. 7. Averroes in lib. de substantia orbis cap. 1. & in epitome Metaph. Henricus Gandavensis quodlibet 5. quæstione 7. Gregorius in 2. distinct. 12. quæstio. 2. artic. 1. Gabriel distinctio. 16. quæst. unica. Ochamus quodlib. 2. quæst. 11. aliique non pauci negativam partem tuentur, quæ hisce argumentis ostendi potest.

1. Argum.

Primò, si in puncto illo temporis, quo res gignitur, nullum manet accidens eorum, quæ prius materiam disponebant, sequitur induci formam in materiam non dispositam, quo enim pacto disposita sit, quæ accidentibus, per quæ disponitur, destituta est: sequitur relinqui materiam indifferentem ad quamlibet formam, siquidem nuda materia non magis ad unam, quam ad aliam formam determinata est. Sequitur materiam in instanti, quo receptura esset formam aeris, ad quam tempore antecedente disponebatur, posse formam ignis recipere, si ei in eodem instanti ignis applicetur, maximè cum ignis actuosior sit, & efficacior ad agendum, nec eius actioni quicquam in eo puncto resistat. Cum igitur hæc omnia absurda sint, relinquitur hujusmodi positionem, ex qua ea sequuntur, minimè probandam esse.

2. Argum.

Secundò: Alienum est à philosophica veritate spernere fidem sensuum, à quibus omnis nostra cognitio ortum capit: atqui sensus judicat in homine mortuo eandem esse cicatricem, candem figuram, & calorem, cæteraque eiusmodi [illegible] fuerunt. Non igitur alia accidentia numero di[illegible], sed eadem omnino, quæ erant in re corrupta, [illegible] in re genita.

3. Argum.

Tertiò: Non minus, [illegible] multo magis pendet materia à form[illegible] substantiali, quàm accidentia, cum materia sit pura potentia, accidentia verò actus: atqui eadem materia abscedente una forma, permanet sub alia. Ergo & idem accidens. Confirmaturque hæc ratio, quia si lumen ab uno corpore lucido productum, potest ab altero conservari, cur non & idem calor in eadem materia sub diversis formis conservabitur?

4. Argum.

Quartò: Accidentia, quibus materia ad novam formam accipiendam redditur perfectè disposita, cum sint certa quoad gradualem latitudinem, & in subjecto certo, oportet ut incipiant in materia per primum sui esse, atque adeo in instanti, ut ex iis, quæ 8. Physic. libro docuimus, manifestum est, atqui hoc fieri nequit, si in eo momento, quo forma in materiam infertur, omnia accidentia pereunt, quia tunc dandum esset complementum latitudinis gradualis taliũ accidentium. Nullo igitur pacto ea perire dicendum est.

Cap. 1. q. 4.

5. Argum.

Quintò: Si omnia accidentia rei corruptæ momento generationis evanescerent, aliquid interiret sine corrumpente, aliquid gigneretur sine generante, aliquid produceretur à suo contrario, aliquid sibi ipsi perniciem moliretur, aliquid ageret, quando non esset, quæ omnia à veritate longe absunt. Prima hujus consecutionis pars suadetur, quia cum exempli gratia, aqua in aerem vertitur, si aquæ humor corrumpitur, à nullo corrumpitur, non enim ab humore aeris, siquidem unum accidens non extinguit alterum eiusdem speciei, non à siccitate, cum aer humidior sit quam aqua, non à calore aut frigore, quia hæc humori non adversantur: à nullo ergo interimitur. Secunda pars ostenditur, quia cicatrix & candor, quæ in Socratis cadavere visuntur, neque à corrumpente, neque ab alia effectrice causa videntur produci. Tertia probatur, quia in visceribus eius, qui frigore interiit, manet aliquandiu calor, qui denuo gignitur, certè non nisi à frigiditate atque adeo à suo contrario. Quarta demonstratur, quia id, quod est causa generationis, est etiam causa eorum, quæ generationem necessario consequuntur, juxta illud commune prologium ex libro de causis propos. 1. quicquid est causa causæ, est causa causati. Quare cum accidentia, quæ disponunt ad formam recipiendam, sint causæ generationis, si hanc necessario consequi ut eorundem accidentium interitus, utique fatendum erit, ipsa accidentia sibi interitum machinari. Quinta ex eo concluditur, quia dispositiones, quæ formam antecedũt, attingunt introductionem formæ in instanti genera-

Philosophicum axioma ex lib. de causis.

nerationis, & tamen in eo jam non sunt, ut adversarii volunt.

6. Argum. Postremò: Arist. hoc in lib. c. 4. text. 24. affirmat, cum ex aere aqua gignitur, manere in genito eandem perspicuitatem, quæ fuerat in corrupto. Et lib. 2. c. 4. t. 25. docet, ideo elementa symbolica, id est, quæ symbolum seu cōvenientiam in aliqua qualitate habent, facilius invicem transmutari, quia minus operosum est, unam, quam duas qualitates è cōtrario expellere. Sentit ergo Aristot. cum res interit, non omnes qualitates ab illa expelli, sed aliquas in re, quæ de novo generatur, permanere.

De quātitate interminata opinio Pythagoræ, Platonis, & aliorum. 4. Præter superiora argumenta possent ad idem institutum confirmandum adduci ea, quibus probare aliqui nituntur, quantitatem interminatam esse materiæ coævam. Quam sententiam post Pythagoram, & Platonem, ac Platonicæ disciplinæ alumnos secuti sunt ex Peripateticis non pauci. Est autem quantitas interminata, quæ etiam dicitur dimensio simplex, & dimensio in potentia, ut explicat D. Gregorius libr. 2. sent. dist. 12. q. 2. art. 1. ad 5. nihil aliud, quàm triplex dimensio quantitatis in se spectata absque ulla certa figura & termino, non quod ea sic actu existat, sed quia nonnisi merito formarum hanc aut illam figuram seu terminum vendicet: quemadmodum materia ex se informis dicitur, quia natura sua non magis ad hanc, quam ad illam formam præfinita est, licet reipsa nunquam omni forma careat. Itaque terminata & interminata quantitas re idem sunt, modo tantum & ratione differunt. Cæterum quia præcipuæ rationes pro hac sententia, alibi à nobis inculcatæ & solutæ [illegible] sunt, non est cur hoc loco à nobis repetantur. Lega[illegible] ole:, Gregorium in 2. distinct. 12. qu. 2. Ballolium [illegible] Jandunum ad lib. de substantia orbis q. 17. Aureolum apud Capreol. in 2. dist. 13. q. un. art. 2. Vtrum autem Averroes dicat in corruptione non solum manere quantitatem, sed alia accidentia, controversum est inter eius sectatores. Qua de re Caietanus in lib. de ente & essentia, q. 17. Soncin. lib. 8. Metap. q. 9. Niphus c. 4. huius lib.

De opinione Averroe. Lib. 1. Phys. c. 2. q. 1. a. 4.

ARTICVLVS II.

DEFENDITVR PARS AFFIRmativa controversiæ.

Conclusio affirmativa. D. Thom. in tract. de formis q. 5. & lib. 4. Sent. d. 11. q. 1. a. 1. q. 3. ad 4.

NEmo, ut nobis quidem videtur, superiora argumenta, & ea quæ pro adversaria parte afferemus, expendet, qui, si æquus æstimator esse velit, non fateatur admodum esse probabilem eorum sententiam, qui negant, in interitu rerum naturalium fieri resolutionem, usque ad materiam primam. Placet tamen, contrariam assertionem, quæ magis Aristotelica videtur, tueri cum Divo Thom. 1. p. q. 76. art. 6. cum utroque illius magistro, Alense 4. p. q. 75. memb. 4. & Magno Alberto 2. p. summæ de homine, cum Aegidio lib. 2. huius operis ad tex. 25. cum Hervæo de unitate formarum, q. 16. & 17. & quodlib. 4. q. 10. Caietano ad c. 7. libr. de ente & essent. qu. 17. Iavello & Metaph. q. 7. Soncinate ibidem q. 9. Hispalensi in 1. dist. 5. qu. 1. art. 4. Capreolo in 2. dist. 13. q. un. art. 3. ubi ait, etsi olim D. Thomas contrarium scripserat secutus placitum Averrois de quantitate interminata, postea tamen seipso factum doctiorem, hanc quam sequimur, opinionem docuisse, præsertim in summa Theologiæ, qui est quasi liber retractationum illius.

Quorundā fundamētū in hac sententia tuendæ. Porrò, quia arbitrantur, subiectum inhæsionis accidentium esse totum compositum, ii sententiam hanc ea potissimum ratione confirmant, quod dissoluto subiecto necesse sit, omnia illius accidentia funditus interire, alioqui posset accidens de subiecto in subiectum migrare. Verùm istiusmodi fundamentum labefactatum à nobis fuit in quæst. de subiecto accidentium, ubi ostendimus, non esse id totum compositum, sed materiam, prout formæ subest. Alia igitur ingressi via sic institutum comprobabimus:

Prima ratio. Accidentia materialia inhærent in materia interventu quantitatis, sed in corruptione non manet eadem quantitas, igitur neque alia accidentia materialia. Minor probatur, primùm, quia, si in materia maneret eadem quantitas, sequeretur, firmiorem esse unionem materiæ cum quantitate, quàm cum forma substantiali; siquidem illa esset dissolubilis, hæc autem perpetua. Absurditatem verò consequentis id declarat, quia cum forma & materia pertineant ad idem genus, hoc est, suo modo ad eandem categoriam substantiæ, multo aptiora sunt ad mutuum nexum & unionem, ejusque diuturnitatem servandam, quam materia & quantitas, unde & illa faciunt compositum per se, hæc per accidens: quæ autem per se sunt firmiora, esse consueverunt, ut in cæteris rebus videre licet, quàm quæ sunt per accidens.

Ordo idem in recipiendo qui in respiciendo. Deinde confirmatur eadem minor hunc in modum: Idem est ordo in recipiendo, qui in respiciendo: nec enim est, cur is pervertit aut variari debeat: atqui materia prius respicit formam substantialem, ad quam, ut ad finem ordinatur, ut cum in ea unius compositi naturam associetur, igitur prius substantialem formam, quam accidentariam recipit: sed non illam prius reciperet, si in omni generatione eadem quantitas permaneret, ergo, &c.

2. Ratio. Præterea sublato vinculo & causa unionis dissolvitur unio, sed actus secundus, quemadmodum supponit actum primum, qui est forma substantialis, ita unitur materiæ per eandem formam: ergo soluta unione inter materiam & formam substantialem, solvetur unio inter materiam & actum secundum, inter accidentia, & eorum subiectum, atq; adeo re corrupta omnia accidentia interibunt.

3. Ratio.

Item subjectum accidentium, ut supra ostendimus, est materia, prout subest formæ. Ergo sicuti accidentia absolutè sumpta pendent quoad sui conservationem à materia, ut subest formæ absolute spectatæ: ita hæc singularia accidentia pendebunt ab eadem materia, quatenus huic certæ formæ subest, proindeq; hujus formæ abscessu, vel occasu omnia singularia accidentia delebuntur, alioqui transmearent ab uno subjecto ad aliud.

Vltima.

Denique teste Aristot. cap. 4. hujus lib. tex. 23. corruptio est mutatio totius, nullo manente sensibili subjecto: si autem re intereunte non omnia illius accidentia pereunt, manet idem sensibile subjectum. Necesse est igitur omnia interire. Item subjectum generationis, ut ex Aristot. sæpe retulimus, est materia nuda: ergo forma adveniens nullum accidens in materia invenit.

ARTICVLVS III.

DILVITVR PRIMVM ARGVMENTUM primi articuli. Agitur de concursu dispositionum respectu formæ.

Duo genera dispositionum.

Accedamus nunc ad diluenda argumenta contrariæ opinionis. Quoniam autem in primo agitur de dispositionibus materiæ, amplioris doctrinæ gratia explicabimus, quonam pacto illæ ad introductionem novæ formæ concurrant. Advertendum, duo esse dispositionum genera: quædam enim antecedunt introductionem formæ, & in ipso generationis momento pereunt, ut proximo articulo statuimus: aliæ formam origine subsequuntur, & cum ea in eodem instanti incipiunt, v. g. calor, quem ignis in aquæ materiam producit, dum propriam formam inducere in eam molitur, dispositio est introductionem formæ ignis antecedens: calor verò, qui priore intereunte formam ignis in ipso generationis puncto consequitur, & cum ea manet, dispositio consequens dicitur. Igitur circa priores dispositiones nulla est hoc loco difficultas. Nam cum sint instrumenta, quorum interventu efficiens rem gignit, ipsamque generandi actionem elicit, constat, eas ad formæ introductionem activè concurrere: at circa posteriores nonnulla dubitatio est, quæ aliquot pronunciatis enodabitur.

Primum pronunciatum.

Primum sit: Dispositiones consequentes non concurrunt efficienter ad introductionem formæ. Pronunciatum hoc statuit Cajetanus ad cap. 7. lib. de ente & essentia, q. 17. & Hispalensis in 2. dist. 13. q. 1. memb. 2. probaturque. Nam v. g. forma ignis est causa effectrix sui caloris, si igitur ille met calor, qui est dispositio ipsam formam consequens, ad introductionem formæ ignis efficienter concurreret, eadem forma sui ipsius causa esset, siquidem quidquid causa causæ, est item causa ejus, quod ab ea fit.

A Item dispositiones antecedétes preparant, quantum sat est, materiam, sufficiuntque per se ad effectivè introducendam formam. Igitur supervacaneus erit consequentium dispositionum concursus in eo causæ genere.

2. Pronunciatum.

Secundum pronunciatum sit. Dispositiones consequentes concurrunt aliquo modo ex parte materiæ, seu in genere causæ materialis ad formam, eamque origine utcunque antecedunt.

B Hoc pronunciatum approbat edisseritque sanctus Thomas in quæstionibus de Veritate, q. 28. artic. 8. hisce pene verbis: Dispositio, quæ necessaria est ad formam, quodammodo formam substantialem præcedit, nimirum secundum rationem causæ materialis: hæc enim dispositio ex parte materiæ se habet, sed alio modo, ex parte videlicet causæ formalis, substantialis forma prior est, inquantum & materiam, & materialis accidentia perficit. Idem asserit Capreolus in 1.

C dist. 3. quæst. 3. art. 2. Soncin. 8. Metaph. q. 9. & 17. Ferrar. 2. contra gent. ad cap. 71. & alii. Quod autem prędicta antecessio nequaquam iis dispositionibus neganda sit, ex eo ostendi potest: quia illæ habent sese ex parte materiæ, quatenus eam, ut congruentiæ vinculum, reddunt aptam ad copulationem cum forma; adeo, ut sine iis non posset vi naturæ talis nexus dari: siquidem, ut Aristot. lib. 2. de anima, c. 2. text. 24. docet, actus non nisi in agente apto idoneoq: recipiun-

D tur. Quoniam igitur tales dispositiones eo modo respectu materiæ se habent, sicut materia prior est, quam forma, sic illæ dici poterunt materiam antecedere.

Obiectio contra 1. pronunc.

Sed contra prius pronunciatum jam aliquis obiiciat: Agens principale per consequentes dispositiones tanquam per instrumenta conservat formam rei genitæ, ergo nihil impedit, quo minus per eas attingat productionem ejusdem formæ, si modo ea sit è numero illarum, quæ de

E potestate materiæ excitantur. Probatur consecutio, quia agens conservare eo pacto formam nihil est aliud, quam post primum instans generationis continuare collationem esse jam præhabiti: sed agens dedit esse formæ in primo illo instanti, & in eo jam erant dispositiones, nec quicquam eis deerat, quo minus per eas ageret. Igitur jam tunc per eas contulit esse formæ (etsi nondum ipsas diceretur conservare, quia non eis conferebat esse jam præhabitum) atque adeo

F potuere consequentes dispositiones effectivè attingere productionem formæ.

Object. contra 2. pronunt.

Item contra secundum pronunciatum: Exceptio sine nihil causat, antequam existat, sed dispositiones non existunt ante formam, quia nihil in rerum natura cohæret ante suam causam efficientem, causa autem efficiens dispositionum consequentium est forma, ergo hæ dispositiones nullam rationem causæ sortiuntur comparatione formæ.

Ad

Solut. 1. obj.

Ad primum horum respondendum, cum dispositiones, quæ per se consequuntur formam rei genitæ, activè oriantur ab eadem forma, ut calor & siccitas à forma ignis, temperamentum à forma misti, non dici agens per eas conservare formam rei genitæ activè, quod ipsæ agant in formam, sed quia forma per eas agit, suumque bonum procurat, & se tuetur, ut per virtutem motricem quærendo locum convenientem, per nutritivam, convertendo alimentum: per calorem, resistendo externo frigori, similiterque per alia. Quare non rectè in argumento colligitur, dispositiones consequentes posse attingere productionem formæ, eo quod agens per eas formam conservat, cum ejusmodi conservatio activa non fit per actionem in formam, sed à forma. Adde etiam dispositiones per se consequentes formam rei genitæ conservare formam dispositivè, quatenus requiruntur ad tuendam unionem inter materiam & formam, siquidem forma non copulatur materiæ, nisi apte dispositæ, ut supra diximus, adeo ut si materia contrariis dispositionibus omnino occupetur, mox compositum dissolvatur. Cum autem hic alter modus conservandi non pertineat ad conservationem activam, nec detur propriè, nisi post instans generationis, sicuti nec prior, quia conservare supponit esse jam præhabitum à re, quæ conservatur, manifestum est ex hac conservatione, quæ per dispositiones consequentes fit, non rectè sequi posse agens earum vi attingere productionem formæ, cum per eas ut sic non agat. Locuti autem sumus in hac solutione de dispositionibus, quæ per se consequuntur formam rei genitæ; quia quæ ad illam ex accidente se habent, ut cicatrix ad formam cadaveris, eæ neutro modo inserviunt ad conservandam formam. Ad secundam majoris concessa dicendum est ad minorem, dispositiones non simpliciter existere ante formam, quia sic illam in genere causæ materialis origine antecedunt, ut eandem in genere causæ efficientis supponat.

Dispositiones per se consequentes formam rei genitæ conservare formam dispositivè.

Responsio ad 1. arg. primi arti.

His ita explicatis veniamus ad primum argumentum initio quæstionis propositum, cujus occasione hæc disseruimus. Respondemus ergo, negandam esse consecutionem, & ad primam ejus partem dicendum, formam induci in materiam dispositam; primùm, quia accidentia, quæ secum forma invehit, sunt priora origine in genere causæ disponentis, & materialis, ut diximus, atque ita forma invenit materiam prius natura dispositam: tum quia materia censetur in eo instanti præparata virtute earum dispositionum, quas tempore proximè antecedente habuerat: præsertim cum hasce dispositiones non prius exuat, quàm veterem formam deponat: earum siquidem corruptio prioris formæ amissionem consequitur, quam amissionem ingressus novæ formæ in genere causæ formalis antecedit. Ad secundam & tertiam partem ejusdem consecutionis liquet ex dictis, quid dicendum sit. Est enim materia in eo puncto temporis determinata ad certam formam vitam præcedentium, quam consequentium dispositionum. Nec si ignis in eo instanti, materiæ ab aëre dispositæ applicetur, suam ei formam inducet, quantumlibet actuosior sit, quàm aër, propterea quod aër per proprias dispositiones materiam omnino præoccupavit, & ad recipiendam in eo instanti suam formam prius tempore, & natura, præfinivit.

Aliorum solutio, quæ improbatur.

Sunt etiam, qui opinentur, esto materia à nullo agente ad certam formam determinata sit, nullumque in se habeat contrarium, sed absque omni forma divinitus consistat, adhuc ignem eam sibi momento disponere, & accommodare non posse; quia nimirum cum calorem uniformiter difformiter in materiam explicet; necessario temporis moram requirit, ut eum pro ratione, ac mensura suæ formæ perfectè intendat, atq; adeo ut formam introducat. Nec quod ignis, inquiunt, nullam contrariam qualitatem, quæ ipsius actionem retardet, in materia offendat, idcirco legem illam, tenoremque agendi variabit: siquidem luci contrarium nihil est, quam tamen Sol nonnisi dispari æquabilitate, sive uniformiter difformiter producit. Hæc tamen responsio est contra communem sententiam Philosophorum ajentium, posse ignem totam sui caloris latitudinem, & cum ea formam substantialem momento introducere in materiam, si illi nude cum sola quantitate applicetur. Ideo enim, cum sit resolutio usque ad materiam primam, ignis totum suum calorem in eam momento infert, quia nullum invenit contrarium, à quo detineatur. Nec illud de lege actionis uniformiter difformis vim habet. Namque eam legem non servat calor nisi per accidens, nimirum invento contrario, quod paulatim expugnet. Si quis autem interroget, cur ignis ita se habeat, cum tamen lux, cui nihil est contrarium, semper agat uniformiter difformiter? Occurrendum, discriminis rationem esse eam, quam alibi tradidimus: quia calor, v. g. ab igni productus, est qualitas ex se disponens ad generationem ignis, proindeque debuit ita se habere, ut posset uniformiter diffundi ad materiam aptè congruenterque disponendam. Lux verò non disponit materiam ad generationem, ut luce ipsa clarius est, ideoque nihil mirum, si quantumvis luminosum in eodem spatio immoretur, non producat in eo lucem intensiorem, quam in primo instanti produxerat, sed perpetuo uniformem illam difformitatem servet.

Capr. in 2. d. 15. q. unica art. 1.

Calor quando non servet legem actionis uniformiter difformis.

Lib. 1. de cœlo c. 1. q. 11. art. 3.

ARTICVLVS IV.

EXPLICANTVR CÆTERA PRIMI *articuli argumenta.*

Responsio ad 2. arg. 1. artic.

AD secundum argumentum eorum, quæ in primo articulo continentur, respondendum est, nec debere Philosophum cognitionem sensum aspernari, nec verò iis perpetuò fidem habere, cum interdum hallucinentur. Ac quod ad præsens argumentum attinet, judicium de identitate, & diversitate accidentium non spectare ad sensus externos, qui res simplici duntaxat notione apprehendunt; sed præcipuè quidem ad intellectum, aliquo modo ad sensus internos, quæ potentiæ si rectè æstiment, non judicabunt aliquod accidens eorum, quæ in re corrupta extiterant, in re genita servari.

Ad 3.

Ad tertium dicendum est, licet materia sit pura potentia; magis hoc accidens, quàm hanc materiam ab hac singulari forma pendere: quia materia suopte ingenio est quasi gremium, & commune receptaculum à natura institutum, ut accedentium recedentiumque formarum vicissitudinem sustineat. Quo fit, ut eadem omnino sub diversis formis necessario permaneat, non tamen idem singulare accidens. Ad argumenti confirmationem dicimus, magis item unumquodque accidens à suo subjecto sive à materia, ut subest formæ, quam à sua causa efficiente dependere: cujus rei indicium est, quod accidens relatione transcendenti ac secundum suam essentiam ad subjectum refertur, non ita verò ad suum efficiens. Quare nihil mirum, quod ab una effectrici causa productum est, nonnunquam ab alia idem numero efficienter conservetur, nec tamen idem in diversis subjectis sive in eadem materia sub diversis formis perseveret.

Accidens non refertur respectu transcendenti ad suum efficiens.

Ad 4.

Ad quartum, dispositiones, quæ novam formam inducunt, quoad suam perfectionem & complementum, &, ut Philosophi loquuntur, inesse quieto, inceptas fuisse per primum sui esse in instanti generationis. Verùm, quia in eo intereunte subjecto, ipsæ quoque unà concidunt, ex accidente esse, quod prædicto modo non incipiant, quæ tempore immediatè antecedente momentum generationis jam totæ erant in fieri.

Ad 5.

Ad quintum, ut quid respondendum sit, pateat, observandum est ex Divo Thoma in disputatis, quæst. de charitate, artic. 11. ex Cajetano in libr. de ente & essentia. c. 7. quæst. 17. & Capreolo in 2. dist. 13. quæst. unica art. 3. quadrifariam accidentia interire posse. Primò, ob conservatricis causæ absentiam, sicuti lucido corpore remoto lumen evanescit. Deinde, per alterationem, qua contraria qualitas in subjectum inducitur, quomodo subeunte calore frigus corrumpitur. Tertiò, occasu subjecti, quo pacto mortuo Socrate ejus risibilitas perit. Quartò,

Quatuor modis perire accidentia.

A corrupto termino, sicque uno simili intereunte alterum simul interit. Et quia quot modis oppositorum unum dicitur, totidem alterum dici consuevit, quadrifariam quoque accidentia generari continget. Primò, ad præsentiam agentis, à quo eorum effectio & conservatio dependeat, ut se habet lumen respectu solis. Secundò, abjectione contrarii, ut cum in aqua depulso frigore calor gignitur. Tertiò, ad generationem subB jecti, quomodo homine genito risibilitas oritur. Denique ratione termini reciprocantis, quo pacto una tantum re alba, ut Cygno, existente, si res alia denuo albescat, consequitur Cygnus relationem similitudinis, quam antea non habuerat. His animadversis, neganda est prima pars consequentiæ, & ad rationem, qua confirmatur, dicendum, cum ex aqua aer gignitur, corrumpi aquæ humorem non per se, sed per accidens ad corruptionem subjecti. Neganda item secunda C pars, & ad ejus probationem respondendum, aliam cicatricem numero diversam produci à genitore cadaveris non per se, aut ex instituto generantis, sed quia materia tempore antecedente, ita secundum figuram affecta erat, ut in ipsa introductione formæ cadaveris aliter se habere nequiverit. Itaque non ea solum accidentia, quæ per se ac suapte natura formæ debentur, per naturalem consecutionem oriri solent una cum subjecto; sed alia etiam multa, quæ ipsum ex D necessitate materiæ, in qua antea radices egerant, consequuntur. Ad tertiam partem dicendum, non esse incommodum aliquid effici per accidens à suo contrario, & ita in visceribus ejus, qui frigore interiit, gigni calorem interventu frigoris, quod interitum attulit: gigni, inquam, per accidens, quatenus ejusmodi calor, qui materiam occupabat quadam naturali consecutione in novo subjecto sibi similem producit. Similiter quartæ parti concedendum, posse aliquid E sibiipsi damnum & interitum afferre: non tamen per se, sed per accidens, præsertim si sit agens instrumentale à præcipuo agente directum ad alterius generationem: ut patet etiam in semine, quod cum sit instrumentum rei viventis ordinatum à natura ad generationem prolis, suiipsius corruptionem per accidens molitur, dum intendit fœtus productionem, quæ nonnisi corrupto semine dari potest, ut suo loco fusius explicabimus. Sic ergo, cum generans dispositioF nes inferat, ordinetque ad formæ introductionem, quæ nisi priori abeunte, atque adeo corrupto composito introduci nequit, mirandum non est, si illæ sibi prædicto modo interitum pariant. Ad quintam & ultimam partem quid respondendum sit, exposuimus superiori articulo.

Arist. lib. 4. Topic. c. 13. vel 15.

Quatuor item gign...

Cum ex aqua aer gignitur, corrumpi aquæ humorem.

Non repugnat aliquid sibiipsi per accidens interitum moliri.

Lege Capr. in 2. d. 15. q. unic. art. 3.

Ad 6.

Ad id, quod postremo loco ex Aristot. objectum fuit, dicendum est, cum ex aere fit aqua, manere quidem perspicuitatem non eandem numero, sed specie. Item faciliorem esse conversionem

fionem inter elementa symbolum habentia, quam inter non habentia, quia in priori generatione una tantum qualitas expelli debet, in posteriori duæ. Loquitur verò ibi Arist. de expulsione antecedente, qua materia ad recipiendum formam disponitur. Debet enim tunc ignis à materia aquæ humorem & frigiditatem removere: à materia verò aeris solum humorem, quamvis in ipsa momentanea formæ introductione omnes qualitates, quæ in re intereunte extiterant, pariter deleantur.

ARTICVLVS V.

QVO PACTO DILVI POSSINT RAtiones eorum, qui negativam quæstionis partem tuentur.

Quia eorum sententia, qui putant non fieri resolutionem usque ad materiam primam, ut initio secundi articuli monuimus, admodum probabilis est, adversariorum rationes diluemus, ut eam qui volet, tueatur. Ad primam, concessa propositione, neganda est assumptio, & ad ejus confirmationem dicendum, nihil mirum, quod firmior sit unio quantitatis absolutè sumptæ, quàm formæ cum materia. Quantitas enim sicut ad materiam officio propius accedit, quatenus est medium, cujus interjectu materia corporalia accidentia recipit: ita materiæ permanentiam æmulatur. Nec verò ex majori convenientia in genere substantiæ, qualis cernitur inter formam & materiam, arguitur diuturnior nexus; quamvis inde [illegible] unio eatenus colligi possit, [illegible] ex materia & forma fit magis unum, nempe unum per se; ex materia verò, & quantitate unum per accidens. Neque simpliciter verum est, omnia, quæ in unum per accidens conveniunt, magis fluxa esse, minusque diuturna, quàm ea, ex quibus fit unum per se. Nam exempli gratia, ex anima rationali, & ex specie intelligibili fit unum per accidens: & tamen species intelligibilis semel acquisita perpetuo manet: cum tamen anima ex qua, & materia fit unum per se, à materia separetur. Ad confirmationem ejusdem argumēti dicendum, materiam prius prioritate originis respicere accidentia, saltem ea, quæ formam inducunt, quam ipsam formam: atque ita prius illa, quam hanc recipere, esto prioritate quasi intentionis, & ordine naturæ secundum perfectionem prius ad formam referatur.

Responsio ad 1. rationem. Quantitas ad materiam officio propius accedit.

Ad secundam concedenda est major, & ad minorem dicendum, actum secundum supponere actum primum, à quo oritur, itemque hæc singularia accidentia, ut insint in materia, requirere formam; non tamen hanc determinatè, quasi soluta inter illam, & materiam unione, oporteat quoque omnium accidentium cum materia conjunctionem statim dirimi.

Ad 2.

Ad tertiam similiter respondendum, horum accidentium subjectum non esse materiam; ut subest huic determinatæ formæ, sed huic, vel illi; nisi sint accidentia ita propria tali formæ, ut cum sequenti minimè cohærere possint. Quo pacto se habet facultas ridendi ad formam humanam. Neque ex eo, quod calor, qui in aere fuit, idem in igne, qui ex aere genitus est, permaneat, sequitur calorem migrare ab uno subjecto inhæsionis in aliud: non enim migrat à materia, quæ est sub forma ad aliam materiam, quod inhæsionis subjectum est, sed transit ab aere in ignem, hoc est, ab uno subjecto denominationis ad aliud, quod nullum est incommodum.

Ad 3.

Ad ultimam ex Aristotele respondetur, nomine subjecti sensibilis intelligi compositum, ut Philoponus interpretatur. Item generationem recipi in materiam nudam, non quidem nuditate accidentium, his enim adhuc induta est materia, sed nuditate formæ substantialis, quia cum per generationem nova forma substantialis advenit, prior abscedit, quod tamen in alteratione, cæterisque motibus, qui propriè motus dicuntur, non ita habet. Quo liquet etiam in hac sententiâ integrum manere discrimen inter subjectum generationis, & motuum. Sed ab aliis quoque assignari illud consuevit, quia subjectum, quod per generationem mutari dicitur, est materia prima, quod per motum, compositum. Materia enim manet sub utroque termino generationis, non compositum, & tamen hoc etiam sub termino motus perseverat.

Ad 4.

Lege Scot. in 4. d. 11. q. 4.

Discrimen inter subjectum generationis & motuum.

Circa defensionem hujus sententiæ, quæ statuit non fieri resolutionem usque ad materiam primam, notanda est ultima pars quinti argumenti: ea enim multum negotii exhibet adversariis: quia si in instanti generationis dispositiones non sunt, non apparet, quo pacto possint tunc agere: cum id, quod non est, non habeat virtutem agendi: nec id, quod est, possit physicè, & realiter pendere ab eo, quod non est. Item, quia si fieri nequit, ut res, quæ futura est, quicquam efficiat, antequam sit: certe non minus repugnabit rem, quæ præteriit, efficere aliquid, postquam jam non est, nec per se, nec per aliquam virtutem ab ipsa derelictam. Nec iuvat est extitisse dispositiones toto tempore antecedēte, si re vera in eo instanti non sunt. Nihil enim refert, multo aut paulo ante desiisse: cum repugnantia oriatur ex defectu entitatis, sive ex ipsa ratione non entis.

Id, quod non est. non habet vim agendi.

Occurrendum tamen his utcunque est: hæc argumenta, quæ in aliis rebus concluderent, non habere vim in subjecta materia, ubi id quod esse desinit, & quod nos nihilominus agere dicimus, perinde se habet, ut jam supra monuimus, ac si adhuc esset: quia per se quidem adhuc existere deberet in eo instanti, nec nisi ex accidente perit intereunte subjecto.

QVAESTIO XIX.

NUM IN QUOLIBET COMPOSITO Physico tot insint formæ substantiales reipsa differentes, quot essentialia Prædicata.

ARTICVLVS I.

QVI AFFIRMATIVAM PARTEM sequantur, & quibus eam argumentis probent.

QVia forma est proximus & formalis terminus, à quo generatio speciem, & unitatem sortitur: accuratæ doctrinæ ratio postulat, ut hinc de formarum in eodem composito unitate, seu multitudine disseramus. Ac primum, quod ad præsentem attinet quæstionem; Avicebron in libro, qui inscribitur fontis vitæ, Ioannes Gandavensis 1. de anima. q. 8. & 2. Metaphys. quæst. 10. & Venetus lib. 7. Metaph. affirmativam partem secuti, ajunt, Socratem, v. g. per unam formam esse hominem, per aliam animal, per aliam corpus animatum, atque ita deinceps usque ad genus summum. Pro qua opinione hæc potissimum sunt argumenta. Ex varietate operationum, & munerum colligitur diversitas & multitudo formarum; cum formæ sint principia agendi, & unaquæque per operationes sibi proprias ab alia differat, sed in quolibet composito naturali tot generatim notantur operationes, & officia, quot sunt prædicata essentialia in eadem recta serie; ergo & totidem erunt formæ. Probatur minor, quia Socrati convenit ratiocinari, sentire, vivere, interire, distendi corporaliter & divisibiliter, ac denique esse substantialiter: quæ singulatim respondent naturæ hominis, animalis viventis, corporis corruptibilis, corporis in commune, substantiæ. Nec satis faciunt qui dicunt hæc ab una eademque forma proficisci. Nam pari ratione posset quis dicere proprietates, quæ reciprocantur cum formis specie distinctis, ut hinnibile cum equo, discursivum cum homine, esse ab eadem forma secundum speciem. Quo nihil absurdius.

De hac sententia Avicebronis D. Thom. hoc loco text. 24.

Primum argum.

2. Argum.

Secundò: Id, quod convenit homini per formam, per quam est substantia, convenit ei, quatenus substantia est, & quod eidem hoc modo competit, omni substantiæ est commune; ergo si homo per eandem formam est rationis particeps, & est substantia: omnis substantia erit particeps rationis.

3. Argum.

Tertiò: Quæ sunt ab eadem forma, non possunt ita se habere, ut unum insit prius, alterum posterius: Sed Socrates prius est substantia, quàm corpus; & corpus, quàm vivens, similiterque usque ad infima prædicata. Igitur hæc non sumuntur ab eadem forma. Minor probatur, quia quidquid supponitur ab alio, quod vicissim illud non supponit, est prius illo, ut constat ex iis, quæ tradit Arist. in postprædicamentis, capite de modo prioris.

4. Argum.

Postremo: Accedunt testimonia Aristotelis, qui lib. 7. Metaph. c. 10. text. 33. ait, partes definitionis respondere partibus rei definitæ, & lib. 2. ejusdem operis cap. 2. text. 6. probat non dari progressum infinitum in causis formalibus, quia non datur in prædicatis quidditativis. Quæ duo non ob aliam causam vera esse videntur, nisi quia quod sunt partes formales in definitione, & quot prædicata essentialia, totidem formæ physicæ inveniuntur in composito naturali.

ARTICVLVS II.

ASTRVITVR PARS NEGATIVA. Diluuntur adversariorum argumenta.

Assertores partis neg. Thom. 2. de anim. ad text. 5.

COntraria tamen sententia omnino vera est, quam communi assensione Philosophi amplectuntur. D. Thomas 1. par. quæst. 76. artic. 3. Magnus Albertus 2. p. summæ de homine, & Aegidius in 2. dist. 18. in 2. principali quæst. 2. & in theorematis propositione 31. Gregorius in 2. dist. 16. q. 2. Capr. in 2. dist. 15. q. unica art. 3. Argentinas in 4. dist. 13. art. 14. conclusio. 2. Soncinas 8. Metaph. q. 12. Hervæus in tract. de unit. form. quæst. unica, & alii. Ostenditur autem hujusce opinionis veritas hoc modo: Id, cui plures insunt formæ, non potest esse simpliciter unum: ergo si cuilibet composito naturali plures formæ insunt, nullum eorum erit unum simpliciter in genere substantiæ: quod à Philosophorum sensu abhorret. Antecedens probatur, quia ut forma dat esse, & unitatem, docente Aristotele 1. lib. Physic. text. 78. quare si forma non sit una, nec erit unum esse, nec unum compositum per se, sed per accidens, ut idem docet Aristoteles 7. Metaph. c. 13. text. 49. ajens è duobus entibus in actu, cujusmodi sunt duæ substantiales formæ, nonnisi plura simpliciter fieri.

Prima ratio.

Forma dat esse & unitatem.

2. Ratio.

Secundò: Album per eandem formam habentem diversos gradus formaliter tantum differentes, est & album, & coloratum, similiterque Angelus per eandem naturam continentem diversos gradus sola ratione distinctos obtinet diversa prædicata essentialia. Ergo & Socrates, per eandem formam includentem diversos gradus, qui non re, sed ratione tantum inter se dissideant, est homo, animal, vivens, &c. Consecutio non videtur quo pacto negari queat, cum utrobique æqua ratio sit. Antecedens præterquam quod communi Philosophorum doctrina admittitur, ex eo suaderi potest, quia nec in Angelo sunt partes reipsa distinctæ, cum id ejus sim pli-

simplicitati repugnet: nec in accidentibus præter intensionis & extensionis latitudinem, alia partium reipsa differentium multitudo invenitur. Corroboraturque hujusce argumenti vis: quia vel forma, per quam Socrates est homo, est accidentalis, vel substantialis: non accidentalis, alioqui constitueret accidens: si substantialis, necessario conferet esse substantiale: non ergo opus est alia forma, quæ Socrati esse substantiale tribuat.

3. Ratio.

Tertiò: Si in Socrate tot essent formæ reipsa distinctæ, quot essentialia prædicata, posset Deus cæteris formis extinctis, eam, qua Socrates substantia est, seorsim in materia servare. Hoc dato, compositum, quod coalesceret ex ea forma, & materia, esset singulare quoddam contentum sub genere summo in categoria substantiæ, nec tamen contineretur sub aliqua illius specie, quod est manifestè absurdum. Non igitur Socrates per unam formam est substantia, per aliam homo.

4. Ratio.

Quartò: Vel omnes ejusmodi formæ distinctæ realiter à forma specifica equi, v. gratia, inferuntur pariter in materiam eodem instanti, quo forma equi, vel antea, vel post. Si pariter, sequitur generationem equi (quod de aliis pari ratione dicendum erit) non habere unum formalem terminum, atque adeo non esse generationem unam, cum mutationes à terminis, in quos tendunt, unitatem habeant. Si antea, sequitur formam equi non conferre esse simpliciter: id enim quod rei in actu substantiali constitutæ advenit, non tribuit esse simpliciter: sed tale esse, seu esse secundum quid, ut calor, qui accidit materiæ actuatæ forma substantiali aquæ, non dat illi esse aquam, sed esse calidam. Si postea, cum adveniant enti in actu, similiter sequitur ejusmodi formas nullum substantiale esse contribuere, sed tantum esse secundum quid atque adeo non substantiales, sed accidentarias esse. Quare nullo pacto ea formarum turba admittenda est. Plura ad hanc sententiam confirmandam habes apud Hervæum in tractatu de unitate formarum, q. 18. ubi centum argumentis probat, unam tantum dari formam in quolibet composito.

Solut 1. argum. pro parte affir.

Quæ verò contrarium probare nitebantur, parum momenti habent. Ad primum dicito ex distinctione specifica munerum & functionum in diversis suppositis, ut ex actione ridendi, & hinniendi, quæ nonnisi in suppositis natura diversis, nimirum in homine & equo inveniuntur, rectè colligi specificam differentiam formarum, non tamen ex actionibus specie distinctis, cum reperiuntur in eodem supposito, tunc enim ab una, eademque forma, virtute alias formas continente possunt illarum munia, atque operationes proficisci. Vt ab anima hominis, quæ eminenter continet formas brutorum animantium

A & stirpium, aliorumque id genus, quod progressu enucleatius explicabimus. Quippe, ut Alensis 3. p. q. 48. art. 1. ex libro fontis vitæ, & Boëtius in tractatu de divisione animadvertit, quo forma nobiliorem habet essentiam, eo plurium proprietatum & operationum effectricem vim continet; consuevitque natura, quæ in minus perfectis, minusque primæ unitati conjunctis sparsit, ea in iis, quæ excellentiora sunt, colligere, ut alibi etiam annotavimus, asseritque ex

B Simplicio Theophilus lib. 2. de anim. tex. 5.

Solut. 2.

Ad secundum negandum est, quidquid convenit homini per formam, per quam est substantia, convenire illi, quatenus est substantia, si particula, quatenus, sumatur reduplicativè, quopacto accipi debet, cum dicitur, quidquid competit alicui, quatenus est substantia, competere omni substantiæ. Itaque ex eo quod rationale, & substantia conveniant homini per eandem

C formam, non sequitur hominem, quatenus substantia est reduplicativè, esse rationalem: quia reduplicatio exigit, ut forma reduplicata sit causa, cur prædicatum primò, & adæquatè insit subjecto. Quod in re proposita non accidit: nec enim ratio substantiæ eo pacto causa est, cur homo sit rationis particeps, ut satis liquet.

Solut. 3. Michael prius natura substantia quam Angelus.

Tertium argumentum solvitur inficiatione majoris propositionis. Possunt enim ab eadem forma secundum aliam, & aliam rationem duci

D prædicata quidditativa, quorum unum origine prius sit, aliud posterius: cum istiusmodi antecessio naturæ concedatur in prædicatis substantiarum separatarum, in quibus nulla est compositio realis, sed rationis tantum, ac Metaphysica, ut suo loco dicemus. Nam Michael, verbi gratia, prius natura est substantia, quam Angelus.

Solutio 4.

Ad quartum respondendum cum Gregorio Ariminensi, Capreolo, Soncinate, & aliis, Aristotelem loco illo septimi libri Metaphys. agere

E re tantum de definitionibus, quæ per partes rei definitæ in obliquo traduntur, cujusmodi sunt definitiones Physicæ, quarum partes definientes diversis rei definitæ partibus respondent, ut planum est. Quod spectat ad locum alium ex libro secundo ejusdem operis, dicendum, si rationis contextus perpendatur, non loqui ibi Aristotelem saltem expressè, de causis formalibus Physicis, nec probare has non esse infinitas, quia

Explicatur locus Arist. ex lib. 2. Metaph.

F darentur infinita prædicata quidditativa: sed demonstrare non dari infinitudinem in prædicatis essentialibus, quæ more Metaphysico formales causæ appellantur, quia si talis infinitudo daretur, necessariò existerent absurda, quæ ibidem colligit. Nec si Aristoteles probatione illa uteretur, ideo putaret totidem dari formas, quot prædicata quidditativa: sed datis infinitis formis necessario concedendam infinitatem ejusmodi prædicatorum: quia ex qualibet earum

earum potest sumi aliquod prædicatum, esto non quodlibet distinctam formam requirat, sed ab una eademque forma multa prædicata de. umi queant.

QVAESTIO XX.

DANDA NE SIT IN REBUS Physicis corporeitatis forma, an non.

ARTICVLVS I.

OPINIONES ET ARGVMENTA *eorum, quæ affirmativam partem tuentur.*

Eandem sententiam esse omnium Anglicorum, & aliquot Parisiensium asserit Argentinas in 4. d. 13. q. 1. conc. 2. Avicenna. Henric. Scotus. Richardus. Cum Scoto sentit Anton. Andr. 7. Metaph. q. 17. Basso in 2. d. 17. Bachonus in 3. d. 19. q. unica. Major. di. 16. in 2. q. unica. Opinio Scoto.

ANtiqua Stoicorum opinio fuit, quam secutus est etiam Pericles quidam Lydius, ut testatur Simplicius lib. 1. Physic. in sua digressione de corporeitate materiæ primæ, dari in qualibet re naturali formam quandam, quam vocant corporeitatis, quæ nimirum sit quasi prævia dispositio ad propriam & specificam rei formam; quam sententiam amplexus fuit, & illustravit Avicenna 1. suffic. cap. 2. Henricus Gandavensis quodlibet. 2. q. 2. & quodlibet. 4. q. 13. & 4. Scotus in 4. d. 11. q. 3. Richardus in 2. d. 17. in 1. principali q. 5. Tametsi horum nonnulli in hoc placito tuendo, & explicando non parum inter se dissideant; etenim, ut de cæteris taceamus, Avicenna credit ex forma illa corporeitatis, & materia prima constitui corpus categoriæ substantiæ, esseque ejusmodi formam materiæ coævam, expertem ortus, atque interitus, & à formis specificis reipsa distinctam.

Scotus verò censet ex prædicta forma, & materia prima effici incompletum quid, nempe corpus, quod est altera pars viventis, proindeque corpus ita sumptum non poni directo in categoria substantiæ, sed ad eam reduci. Addit etiam formam corporeitatis non ubique, sed in rebus viventibus duntaxat à specifica forma reipsa differre, nec esse materiæ coævam, & à generatione atque interitu liberam; sed cum ex re non vivente vivens oritur, materiam primam omni substantiali forma, quam antea habebat, exui; eique duplicem induci formam, unam ejus viventis, quod generatur; alteram corporeitatis, ex qua simul cum materia corpus, quod altera viventis pars est, coalescat. Quod si postea è re illa vivente vivens aliud oriatur, ut ex embrione homo, non utraque forma materiam privari, sed manere prædictam corporeitatis formam, tantumque expelli formam specificam viventis, quod interit, & induci aliam viventis denuo generari. At si vivens intereat, indeque aliquod non vivens fiat, ut ex homine cadaver; abigi tunc formam specificam viventis, quod interit, nec in ejus locum aliam denuo succedere. Itaque nihil aliud esse cadaver, quàm compositum illud incompletum ex materia prima, & forma corporeitatis: ipsam autem corporeitatis formam tunc aboleri, cum cadaver in aliud in istum inanime, aut in elementa convertitur.

Ratio Avicenna. Probat igitur opinionem suam Avicenna hunc in modum. Antequam materia specificam formam recipiat, oportet habere partes inter se distinctas, & extensas: hoc autem esse nequit, nisi detur aliqua forma, quæ ante alias præsit materiæ, eamque idoneam reddat ad quantitatem, & partium distinctionem excipiendam. Danda est igitur ea forma. Major propositio suadetur, quia forma specifica non recipitur in indivisibili. Minor verò ex eo probatur, quia esse quantum, & extensum, cum sit esse accidentarium, ac secundum quid necessario præ requirit esse substantiale alicujus formæ.

Ratio Scoti. Scotus autem hoc fere modo pro opinione sua disputat. Quodlibet vivens, ut Philosophi omnes asserunt, compositum est ex corpore & anima; aut ergo corpus, ex quo constitui dicitur, est sola materia, aut materia certis affecta accidentibus, aut materia cum anima, aut cum forma corporeitatis. Non primum, quia cum res physicæ inanimatæ ex materia, & forma constent; concedendum esset, eas componi etiam ex corpore, quod Philosophi negant. Non secundum, quia nullius substantiæ essentia ex accidentibus coalescit. Non tertium, quia anima est altera pars viventis à corpore distincta, utpote quam, & in corpus dividitur homo physica divisione, ut in partes reipsa diversas. Dandum igitur erit quartum: atque adeo admittenda forma corporeitatis.

Ab unitate cadaverum. Deinde: Interdum particula carnis ab animali decisa, iterum unitur, & cohærescit cum reliqua carne, formamque viventis recuperat: hoc autem esse non posset, nisi ea particula retineret formam aliquam substantialem sibi propriam cum dispositionibus, quæ animæ unionem rursus conciliarent; habet igitur eam formam, quæ necessario distincta erit à forma totius, nec alia, quam forma corporeitatis.

Præterea: Si hæc forma non esset, sequeretur cadavera, quæ ex viventibus ejusdem speciei, verbi gratia, ex hominibus relinquuntur, posse inter se distingui specie, & quæ relinquuntur ex viventibus specie diversis, ut cadaver hominis & equi, posse in eadem specie convenire, quod videtur absurdum. Consecutio probatur. Fieri potest, ut Socrates ex abundantia caloris, Plato ex abundantia frigoris intereat, quæ dispositiones cum specie differant, si cadaverum formas producunt, necesse erit producere formas specie diversas. Similiter fieri potest, ut eodem caloris excessu occumbant Socrates, & Bucephalus. Igitur in hujus, & illius materiam succedent formæ ejusdem speciei, quod tamen absurdum esse

esse ex eo concluditur, quia in cadaveribus viventium ejusdem speciei eadem apparet figura, eademque organa: quod apud Philosophos magnum habetur specificæ unitatis argumentũ.

De eo, qui ex vulnere inflicto moritur.

Rursus: Qui hominem inflicto vulnere interficit, nullo pacto disponit materiam ad formam cadaveris. Non ergo ejusmodi formam inducit. Probatur antecedens, quia inflictio vulneris est carnis sectio, atque adeo motus localis, qui neutiquam materiam disponit; cum dispositio nonnisi per alterationem fiat. Item à quonam quæso materia ad formam cadaveris determinatur? Certè non à figura, cum hæc viventis sit, non à calore, aliisve qualitatibus; cum eæ alias etiam formas inducant: à nullo igitur. Quare nullo modo ea forma in materiam Socratis de mortui novæ succedet.

De corpore Christi in triduo.

Postremò, Christi corpus mortuum erat idem numero, quod vivum: sed unitas & identitas compositi est ab unitate formæ, ergo Christi corpus mortuum habebat eandem formam, quam habuerat vivum, hæc autem non erat alia, nisi forma corporeitatis, quæ antea cum animo rationali pariter cohærebat. Non est igitur negandum talem formam dari. Major probatur communi testimonio Patrum, ut Athanasii in epistola ad Epictetum contra hæreticos, & in Rescripto ad Liberium, item Leonis Papæ sermone 1. de ascensione Augustini lib. contra Felicianum capite 14. & sermone 3. de ascensione, Gregorii homilia 29. in Evangelia, & aliorum. Deinde Christi corpus in triduo erat unitum Verbo. Licet enim per mortem fuerit soluta unio hypostatica inter Verbum, & humani atem (propterea quod non existebat humanitas post partium, hoc est, animæ & corporis divisionem) tamen inter animam, & Verbum, itemque inter Verbum, & corpus mansit eadem unio. At quod hinc colligatur, Christi corpus non accepisse in morte aliam formam, ex eo ostenditur; quia alioqui sequeretur, Verbum divinam eam formam denuo tunc sibi copulasse in unitatem personæ, eandemque rursum in resurrectione dimisisse, cum tamen D. Damascenus libr. 3. fidei orthodoxæ; capite 26. asserat, Filium Dei eorum, quæ semel assumpsit, nihil dimisisse. Et quidem merito, cum gratuitum beneficium sine ejus, cui tribuitur, culpa nunquam a Deo revocetur. Adde, quod si Verbum divinum formam cadaveris triduo mortis copulatam habuisset, sequeretur potuisse tunc de eo cadaver affirmari, quod dictu absurdum videtur.

Testimonium Athanasii, Leonis, Augustini, Gregorii.

D. Damasc.

ARTICVLVS II.

CORPOREITATIS FORMAM ESSE *fictitiam, minimeq; necessariam.*

Contraria tamen sententia existimantiũ non dari prædictam corporeitatis formam, & vera, & Peripatetica est. Eam sequitur D. Thomas in 2. sentent. distinctio 18. quæst. 1. artic. 2. & 1. p. quæst. 76. articulo 4. Caietanus in commentariis ejusdem loci. Hervæus tractatu de unitate formarum, quæstione ultima. Gregorius in 2. distinct. 17. quæst. 2. Marsilius in 3. quæst. 13. artic. 1. Paludanus in 3. distinct. 21. quæst. 3. articulo 3. Argentinas in 4. distinct. 13. quæst. 1. artic. 1. Ferrariensis lib. 2. contra gentes cap. 58. aliique complures, in quibus est etiam Averroes, etsi alii oppositum scripserint. Nam in lib. de substantia orbis cap. 1. reprehendit Avicennam, quod formam corporeitatis posuerit ostendens quàm multa, & gravia incommoda in Philosophia ex ea assertione consequantur.

Assertores hujus sententia. Alii ens. in Metaph. c. 22. q. 13. Zimar. theor. 10 Iavel. 7 ... q. 19. & lib. 8. q. 4 Soncin. ibid q. 1.

Sunt verò pro ea parte, quam tuemur, argumenta omnia, quæ supra attulimus ad impugnandam multitudinem formarum. Deinde privatim hæc; inprimis contra Avicennam, quatenus ait formam corporeitatis constituere cum materia corpus categoriæ substantiæ. Nam forma specifica, ut anima hominis, quæ sufficit ad conferendos gradus intermedios, sat erit ad conferendum gradum corporeitatis; siquidem nulla ratio est, cur hunc etiam tribuere non possit: præsertim cum sit deterioris notæ, quam inferiores: quare supervacanea est forma corporeitatis ad constituendum corpus in commune.

1. Argum.

Item Corpus categoriæ substantiæ, est genus comparatione suorum inferiorum, atque adeo idem realiter cum illis: sed hoc esse nequit, si corporeitatis forma illud constituens, sit quædam peculiaris forma distincta realiter à formis specificis, ergo &c. Probatur assumptio: Nam quando aliqua ita sunt affecta, ut unum contineat quidpiam realiter componens, quod alterum non continet, necesse est ea distingui inter se realiter: sic autem se habent in opinione Avicennæ inferiora, siquidem obtinent proprias formas specificas, ex quibus physicè componuntur, distinctas re à forma corporeitatis.

2. Argum.

Deinde, quod ejusmodi forma non sit indissolubilis à materia, eique coæva, ostenditur: quia omnes formæ inferiorum corporum sunt à materia separabiles: ideo enim materia sublunaris licet tot formas specie diversas respiciat, est una secundum speciem infimam, quia ad omnes illas refertur, ut habent unum, eundemque specificum informandi modum, videlicet separabiliter. Quare etiam forma corporeitatis poterit separari à materia. Quod post Platonem in Timæo non obscurè docuit Aristoteles primo libro Physicor. cap. 7. text. 69. ajens, materiam primam ita se habere ad formas naturales, ut se habet materia artefactorum ad formas artificiales: nimirum quia utraque indiscriminatim se habet ad omnes suas for-

3. Argum.

Plato. Arist.

M mas

mas, nec ulli certæ addicta, præfixave est. Quod tamen secus accideret, si materia perpetuo, & invariabili nexu formam corporeitatis vedica et.

2. Argum. Omnis forma aut est Metaphys. aut Mathemat ca, aut Naturalis.

Præterea, Simul contra Avicennam, & Scotum ita licebit argumentari. Omnis forma vel est Metaphysica, vel Mathematica, vel Naturalis: forma illa, quam ponunt, nulla ex his esse potest; non est igitur ponenda. Minor probatur. Nec enim est Metaphysica; cum sit demersa in materiam: nec Mathematica: quia formæ Mathematicæ non sunt substantiæ, hæc autem numeratur à suis auctoribus inter substantias. Nec denique naturalis: quia, ut constat ex doctrina Aristotelis lib. 2. Physic. cap. 1. aliisque in locis, omnis forma naturalis est principium motus, & quietis: quod huic formæ non convenit, cum omnes motuum differentiæ habeant tam in mistis, quàm in simplicibus corporibus alias peculiares formas, à quibus proveniant. Ad nullum ergo formarum genus hæc forma pertinet.

3. Argum.

Rursum, Hoc interest inter subjectum generationis, aliarumque mutationum, quod subjectum generationis sit materia prima, aliarum verò mutationum ens actu: atqui materia cum forma corporeitatis est ens actu: igitur nulli substantiali generationi subiicitur, quod tamen negant adversarii.

Refutatio solutionis.

Huic argumento occurrit Scotus, formam corporeitatis esse actum imperfectum, & incompletum, propterea quod sit via ad cæteras formas, ideoque non impedire, quominus materia eo informata, ens in potentiâ dici queat. Verùm hæc responsio non satis facit, quia cum universim omnis forma sit actus substantialis, ita etiam corporeitatis forma si datur, talis erit: atque adeo constituet materiam in actu: alioqui alteratio cadaveris non esset verus motus, cum subjectum motus ens simpliciter in actu esse debeat.

ARTICVLVS III.

DISSOLVVNTVR CONTRARIÆ *opinionis argumenta.*

Solu. 1. arg. De extensione materiæ.

Explicanda nunc sunt argumenta, quæ pro adversariis attulimus. Ad primum respondemus, materiã secundũ se, ac sine quantitate spectatam habere partes distinctas, & extentas non actu, sed potestate: item reipsa semper habere ejusmodi partes cum actuali distinctione, & extensione, quandoquidem nunquam est destituta quantitate, cuju: beneficio id obtinet. Et quidem toto tempore, quoad novam formam disponitur, id habet à quantitate, qua tunc affecta est, in ipso verò generationis momento à quantitate, quam secum invehit nova forma, quæ proinde non est dicenda recipi in indivisibili: præsertim cum dispositiones consequentes, in quibus numeratur quantitas, in genere causæ materialis novam formam antecedant, A ut supra statuimus. Ita verò cùm singulæ formæ specificæ, dimensiones quantitatis sibi convenientes, secum afferant, supervacaneum erit ponere formam corporeitatis, quæ illas ex peculiari officio inducat.

Solut. 2.

Ad secundum, cum dicimus, quodlibet vivens constare ex corpore & anima, per corpus intelligi materiam affectam organis ad vitæ munia obeunda accommodatis, non quasi nomine corporis ipsa organa formaliter importentur, sed B duntaxat tanquam ad significata seu connotata quædam, ex quibus vivens non constituitur, sed ex forma & materia, cui ejusmodi organa accidunt. Ita præter alios, Gregorius in 2. distinct. 16. quæst. 2. Argentinas in 4. distinct. 12. q. 1. art. 2. conclus. 3. contra Capreol. in 2. distinct. 15. q. 1. art. 3. Hispalens. q. 1. art. 4. Cajetanum 1. p. q. 76. art. 4. Soncinatem 8. Metaph. q. 11. & alios existimantes, nomine corporis importari materiam primam simul cum anima, ut tan- C tummodo confert esse corporeum. Quorum sententia ex professo à nobis confutatur in lib. de anima.

Solutio 3.

Ad tertium, Nonnunquam particulam carnis omninò divulsam, iterum coire cum reliqua carne, rursumque informari anima, & vitales functiones exercere, non quod dum à corpore fuit abjuncta, retinuerit aliquam formam, qua prius informata erat, sed quia servavit dispositiones similes prioribus, quarum interventu, ac- D cedente artis industria eas contemperante, veterem rei viventis formam recuperat.

Objectionis refutatio.

Quod si quis obiiciat, facultate naturæ non dari regressum à privatione vitæ adhabitum: occurrendum non dari hujusmodi regressum in tota materia, nec in præcipuis eius partibus. Nec enim anima viribus naturæ ad totum corpus, vel ad cor, aut cerebrum, quod dereliquerat, remeat, posse tamen dari respectu aliquarum partium minus principalium, interim dum reliquum corpus informat, ut in proposito exemplo.

E Pro solutione quarti argumenti, sciendum inprimis, identitatem aut distinctionem specificam inter formas cadaverum non esse æstimandam ex identitate aut distinctione figurarum membrorumve, quanquam secus res habet in formis viventium: ratio discriminis est, quia formas viventium per se, cadaverum autem per accidens ea lineamenta consequuntur. Cujus rei præter alia id evidens est argumentum, quod organorum apparatus & figura requiritur in vi- F ventibus ad diversa munia & operationes administrandas, in cadaveribus autem minimè.

Cur membrorum similitudo cadaverum formas comitetur.

Notavit autem Capreolus in 2. sentent. distinct. 15. quæst. unica, art. 3. ideo eam quam videmus, artuum similitudinem cadaverum formas comitari, quia, quemadmodum materia ad introductionem formæ viventis, præsertim animalis longo temporis tractu variisque mutationibus, -dispo-

disponitur & delineatur, ita non [illegible] multis alterationibus à membro[illegible] [illegible] destituitur.

Solutio 4. Defetus cadaver m. Vi ac Aru-dilio noc. oca. q.1.5.ul.

Hoc posito respondemus ad argumentum cum Cajetano 1.p q.76.art.4. & lib. 2. de anim. c. 1. q.7. Gregorio Ariminensi in 2. dist. 16. q.2. Capreolo in 2. d.15. quæst. unica art. & aliis,cadavera distingui aut convenire specie pro diversitate,vel convenientia dispositionum,à quibus eorum formæ introducuntur: ita ut omnia cadavera genita potissimum excessu caloris, v. g. sint ejusdem infimæ speciei, & distinguantur specie ab aliis, quæ proveniunt potissimum ex redundantia frigoris,similiterque res habeat in cæteris. Quod nequaquam absurdum videri debet,cum cadaverum linea menta nihil per se faciant ad eorum distinctionem, aut convenientiam in natura, faciant verò plurimum dispositiones inductæ à progenitore cadaverum, cum per eas determinetur materia ad hanc & illam formam. Et verò probabile est, etiam dispositiones,quæ ad interitum disponunt,ita modificari ab affectionibus viventium ejusdem speciei ut semper invehat cadavera inter se speciei similia, & ab aliorum viventium cadaveribus differentia. Quod ita esse,ex eo apparet,quia inconveniens videtur concedere, cadaver arboris,hominis,& bovis,posse aliquando in eadem specie convenire. Quanquam istiusmodi convenientiam probabilem quoque judicat Cajetanus,loco citato, ajens, cum forma cadaveris imperfecta sit, & commune medium ad omnia elementa, nihil mirum, quod eadem a diversis agentibus produci possit. Prior tamen sententia magis placet.

Solut.5.

Ad quintum,formam cadaveris non generari per se ab eo, qui vulnus infligit,ut probat argumentum, sed ab agente, quodcunque illud sit quod in materiam induxit eas qualitates, quibus tempore generationum cadaveris proximè antecedente affecta erat materia viventis: sicut enim eæ dispositiones introductionem formæ cadaveris, ut causæ instrumentariæ attingunt: ita cadaveris generatio ad id, a quo illæ productæ fuere, ut ad principem causam,ac pro genitorem referenda est. Si tamen id,quod dispositiones produxit, imperfectius sit,cadavere, ne admittamus causam æquivocam principalem esse effectu suo deteriorem, dicendum erit, causam principalem cadaveris esse corpus cœleste, cujus tanquam primi alterantis eæ qualitates instrumenta sunt.

Solut.6.

Ad sextum. Materiam viventis determinari ad formam cadaveris, non à calore duntaxat, aut uno aliquo accidente, sed à collectione dispositionum, quæ cadaveris generationem attingunt. Sed quo pacto dicet quispiam,aer, v. g. frigidiræ animal interimens formam cadaveris inducit, cum unumquodque simile sibi, ut

A ignis ig[illegible] [illegible]aërem generet? Respondendum, aere [illegible] [illegible]idem niti formam suæ similem in materiam inducere, aëremque progignere, quemadmodum & unumquodque cæterorum agentium particularium, quæ cæteras dispositiones invexere, nitebatur producere sibi simile. Verùm æquivoca generatione interiici formam illam cadaveris, quia antequam materia ad aeris v. g. formam disponeretur, fuerunt in

Dubii cujusdam explicatio.

B ea dispositiones, quæ ad cadaveris formam inducendam sufficerent.

Ad ultimum respondendum est,corpus Christi vivum & mortuum fuisse idem, ut patres ajunt: idem,inquam,secundum identitatem materiæ & suppositi, cui erat unitum, ut in argumento probè asseritur, & probatur,non tamen fuisse idem quoad unitatem formæ,quia re vera aliquam formam accepit mortuum, quam vivum non habuerat, nempe formam cadaveris.

Lege Merc. in tract. de unitate formarum.

C Nam quod Marsilius affirmat in 3. quæst.3. art. 1. & quæst. 13. artic. 1. & probabile judicat. Henric. quodlib. 1. quæst. 4. nempe mansisse Christi corpus in triduo absque omni substantiali forma: non placet, quia sine necessitate, aut causa novum miraculum fingunt. Itaque dicendum cum D. Thoma 3. p. q. 50. art. 5. cæterisque ejusdem disciplinæ alumnis, Christi corpus ab excessu animæ usque ad resurrectionem fuisse sub forma cadaveris, nec esse absurdum,

Marsil. opinio [illegible] litur.

D Verbum divinum eam formam denuo sibi in unitate personæ asciviisse. Non per unionem simpliciter novam,sed ex vi antiquæ assumptionis, quatenus ejusmodi forma post separationem animæ quadam naturali consecutione materiam ante unitam subiit. Nec est incommodum,filium Dei naturam illam, & formam cadaveris non per se,& ex primaria intentione, sed veluti in via, & ob aliud assumptam, in resurrectione dimisisse: quemadmodum & dum mortalem

Verbum divinum univit sibi in triduo formam cadaveris.

E vitam ageret, hinc partes quasdam materiæ, actione caloris humidum consumentis resolutas dimittebat,inde aliàs denuo per continuam nutritionem sibi copulabat. Illud autem D. Damasceni dictum intelligendum est de iis partibus, quæ ad naturæ humanæ integritatem, quas Christus primò assumpsit,requiruntur. Neque propterea, quod natura cadaveris, atque ejus forma Verbo divino unita esse desiit, humana Christi natura alicujus beneficii dispendium

Explicatur dictum D. Damasceni.

F perpessa est: quin verò per eam dissolutionem instauratum illi fuit beneficium unionis totius humanitatis cum Verbo: siquidem copulata rursus anima rationali cum corpore, redintegrata est humanitas, simulque antiqua ejus unio cum Verbo: quæ pereunte humanitate evanuerat. Denique ad id,quod ultimò obiicitur, respondendum,non debere absurdum reputari, quod natura cadaveris per illud triduum mortis Christi de Verbo divino per communi-

cationem idiomatum enunciaretur. Nam qui sese ad naturæ nostræ abjectionem, & ad mortem demisit, simul quod deinde consequens erat, non exhorruit.

QVAESTIO XXI.

UTRUM IN HOMINE PLURES insint animæ; an una tantùm.

ARTICVLVS I.

DIVERSÆ AVCTORVM SENTENTIÆ.

Manichæorum dogma.

IN hac controversia rejiciendum in primis est stultum impiumque dogma Manichæorum, qui, ut refert D. Augustinus lib. 10. super Genesim ad lit. cap. 13. & lib. 6. contra Faust. c. 8. & in lib. de duabus animabus, c. 12. duas in homine animas posuére, alteram, omni culpa vacuam, utpote divino satu editam, & Dei particulam; alteram vitiorum labe concretam, & à principio quodam malorum omnium auctore productam. Quem errorem anathemate damnavit octava Synodus generalis actione 10. can. 11.

Damnatum ab octavo Synodo generali.

Aliqui Phil. in hac fuisse sententia refert Aver. lib. 6. nat. .5. c. 7.

Lege Pl tar. de plac. lib. 4. c. 4.

Sententia Platonis de triplici anima.

Porro ex antiquis Philosophis Plato in Timæo, aliisque in locis tres homini animas tribuit ex triplici operatione vitæ, cognitione, ira, nutritione, quarum primam in cerebro, secundam in corde, tertiam in hepate collocavit: eademque libro 9. de Republica similes fecit tribus civitatis partibus, consulari, militari, quæstuosæ, & tribus hominum generibus, Philosopho, contentioso, avaro. Probavit autem quarto de Republica suam hanc sententiam de triplici anima eo argumento, quod sæpe in homine aliud iracundia, aliud libido suadet. Quare quod hoc intestinum bellum non videatur ab eadem anima excitari posse, tres animæ in homine ponendæ erunt. Sunt tamen, qui velint Platonem hasce animas non re, sed potestate, seu viribus duntaxat distinctas posuisse. Cui interpretationi favet id, quod in eius Theæteto legitur, videlicet non esse putandum, plures esse animas in homine, quasi milites in equo Troiano. Verùm Platonem, uti diximus, interpretatus est Aristoteles libro 1. de anima, capite ultimo, Averroes lib. 3. de partib. anim. cap. de corde, & Divus Thomas 1. par. quæstio. 76. art. 3. videturque id haud obscurè colligi ex Timæo, ubi totius naturæ princeps Deus ereato à se animo rationis compote, diis junioribus curam delegat tornandi humani corporis, aliasque duas animas producendi. Nec obest illud ex Theæteto, non enim ibi Plato negat esse in homine plures animas, sed esse tanquam in equo Troiano, hoc est, acervatim, & perturbata atque indiscreta confusione.

Vt eam Arist. Averroes & D. Thom. intellexit. Themistius in sua para. lib. 1. de ani. c. 2.

Plato ab hac calumnia vindicare nititur.

Sic etiam Platonem intellexit & secutus est Galenus in libro, qui scribitur: Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, & libr. 7. de decretis Hippocratis & Platonis, ubi ternarium numerum animorum se contra Aristot. demonstrasse gloriatur. Ejus autem demonstratio ita fere concluditur: Dissectione constat, singulas partes corporis per nervos à cerebro vim animalem ac sensitivam recipere, eamq; cerebrum non aliunde, sed à seipso obtinere. Igitur anima cognoscens & rationalis in cerebro sita est: irascibilem verò esse in corde, nemo non fatetur, concupiscibilem in jecore venarum origo monstrat. Sunt igitur separatæ locis animę tres, quod si locis, etiam substantia, idem enim distinctis sedibus contineri non potest. Ita Galenus.

Platonis sententiam defendit Galenus.

Probatio Galeni.

Deinde, quod negari non debeat, esse in homine tres animas, vegetativam, sensitivam, intellectivam, hunc in modum videtur ostendi. Fœtus, ut Aristot. docet 2. de generat. animal. cap. 3. dum utero fingitur & conformatur: primò vivit vita stirpis, deinde animalis, postremò hominis. Igitur cum anima sensitiva producitur, jam insidet in materia anima vegetativus, & cum anima rationalis creatur, jam præest anima sensitiva. Sed nec prima accessu secundæ, nec secunda ingressu tertiæ interit. Manent ergo in homine hæ tres animæ. Probatur minor, tum quia non est, à quo animæ illæ in utero delitescentes interimantur, tum quia supervacanea fuisset earum productio, si eo pacto extinguendæ forent.

Primum arg. pro triplici anima.

Item, si anima vegetativa, sensitiva, & intellectiva essent in homine una anima secundum substantiam, oporteret in quacunque parte una earum est, etiam reliquas esse: sed non ita res habet, quia in ossibus est anima vegetativa, siquidem nutriuntur & augescunt, nec tamen est sensitiva, quia ossa vim sentiendi non obtinent, ut docet Arist. libr. 3. de anim. c. 13. tex. 66. igitur illæ tres animæ substantia & re inter se distinguuntur.

Præter superiorem sententiam de triplici anima, est alia huic proxima, quæ non tres, sed duas tantum constituit in quolibet homine, unam sentientem, alteram intellectricem, quod, teste Clemente Alexandrino lib. 2. Stromatum, & Theodoreto libr. 5. de curatione Græcanicarum affectionum, secuti fuere ex priscis Philosophis nonnulli. Item Philo Iudæus in libro, cui titulus est: Quod deterius potiori insidietur: & ex Peripateticis non pauci, ut Ochamus in 4. sen. q. 7. & quodlib. 2. q. 10. Maironius in 2. dist. 17. quæst. un. Mirandulanus lib. 33. de eversione singularis certaminis, sect. 2. idemque probabilius censet Thomas Garbius lib. 1. tract. 5. q. 49. quibus hæc potissimum sunt argumenta: Duo actus inter se pugnantes nequeunt eidem animæ simul inesse, sed, ut patet experientia, docetque Arist. lib.

Altera opinio, quæ statuit in homine duas animas.

Ejus confirmatio.

lib. 3. de anim. cap. 11. text. 53. idem homo, eodemque tempore appetitu sensitivo amplectitur voluptatem, & rationali eandem reiicit, qui actus inter se pugnant, juxta illud Pauli in Epist. ad Rom. cap. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: ergo appetitus sensitivus & rationalis non in una insunt anima, sed in diversis, ex quo sequitur, duas esse animas in homine. Idem ostendi potest argumento ducto ab operationibus sensitivis & intellectivis. Nam cum hæ omnes sunt actiones vitales, & immanentes, debent recipi in anima, à qua oriuntur, sed operationes sensitivæ, quia materiales sunt, non possunt recipi in anima rationali. recipientur ergo in anima sentiente, eaque diversa à rationali. Præterea caducum & immortale differunt genere, ut Arist. docet lib. 10. Metaph. c. 13. text. 26 sed anima sensitiva hominis est caduca, quia est ejusdem speciei cum anima sensitiva brutorum, particeps verò rationis est immortalis: ergo in homine non est una eademque anima sensitiva, & particeps rationis. Adde, quod incorruptibile non potest conferre esse corruptibile: cum igitur homo corruptibilis sit, & anima rationalis incorruptibilis, utique ab alia forma obtinebit homo corruptibilitatem videlicet ab anima sensitiva. Nec satisfaciet, qui dixerit, animam rationalem potestate ac virtute continere gradum corruptibilis. Nam cum homo formaliter corruptibilis sit, oportet accipere id ab aliqua forma, quæ talem gradum non virtute, seu actu, ac formaliter in se habeat.

D. Paul.

Caducum & immortale differunt genere.

ARTICVLVS II.

OMNINO ASSERENDVM, VNAM tantum esse animam in quolibet homine.

Longè tamen absunt à veritate, qui in quolibet homine plures animas constituunt, quam unam rationis & intelligentiæ compotem, quæ, ut D. Gregorius Nyssenus in libr. de hominis opificio, c. 12. ait, totum humanum corpus instar musici instrumenti fabricatum connectat, regat, ac moveat, omnesque illius functiones per diversa organa & facultates administret, ad eum modum, quo unus idemque citharœdus varietate fidium diversos pariter sonos in unum concentum edit.

D. Gregor. Nyssen.

Itaque una & eadem anima in homine est nutritiva, sensitiva & intellectiva, ab una proveniunt actiones nutriendi, sentiendi & intelligendi, cæteraque id genus, ut docet Arist. lib. 1. de anima, cap. 5. text. 91. & cap. 4. t. 66. & lib. 2. ejusdem operis, cap. 3. text. 31. Quod ut planius evadat, advertendum erit, rerum species & formas differre inter se, ut quid perfectius, & minus perfectum. Sunt enim in rerum ordine v. g. viventia perfectiora non viventibus, animalia plantis, homines brutis: atque in singulis etiam horum generum diversi existunt gradus. Vnde Aristot. libr. 8. Metaph. cap. 3. text. 10. ait, species esse veluti numeros, qui adiectione vel detractione unitatis differunt: & libr. 2. de anima cap. 3. text. 31. comparat diversas animas speciebus figurarum, quarum ea, quæ perfectior est, continet minus perfectam, & aliquid amplius, ut figura pentagona tetragonam, & aliquid præterea. Sic igitur anima intellectiva, quæ cæteras animas nobilitate longe superat, virtute cohibet, quidquid continet anima sensitiva brutorum animantium, & nutritiva plantarum: & ut superficies, quæ figuram pentagonam obtinet, non per aliam figuram tetragona est, per aliam pentagona, quia figura tetragona superflua esset, ut quæ jam in pentagona inclusa sit, ita nec per aliam animam Socrates est homo, per aliam animal, per aliam vivens, sed per unam & eandem, quæ à potiori gradu, quem homini una cum materia tribuit, rationalis appellatur.

Similitudo animæ cum figura.

Illud tamen hic advertes, animam sensitivam & vegetativam dupliciter spectari posse, vel in communi, vel ut sensitiva componit brutum, vegetativa plantam. Præterea bifariam dici rem unam continere aliam virtute, nimirum aut quia potest eam producere, quo pacto Deus creaturas omnes, & lux calorem continet, aut quia etsi non possit eam producere, potest tamen exercere operationes & officia, quæ ab illa exercentur. Hoc posito, si anima sensitiva & vegetativa priori modo sumantur, tunc anima rationalis non dicitur eas virtute continere, sed actu & formaliter, quo pacto omnia superiora in recta serie in suis inferioribus continentur, ut notum est. Si autem posteriori modo spectentur, dicitur eas continere virtute, accepta tamen virtuali continentia juxta secundam considerationem duntaxat: quandoquidem anima rationalis nequit animam brutorum plantarumve producere: valet tamen operationes quæ ab his oriuntur, quatenus vegetativæ & sensitivæ sunt, administrare: esto, nequeat exercere illas, quæ formas specificas brutorum & plantarum consequuntur. Non enim potest edere actionem hinniendi, quæ consequitur formam equi, verbi causa.

Duplex consideratio animæ se[nsitivæ] & vegetativæ.

Hanc de animæ unitate sententiam, ut à nobis explicata est, edixerit probatque S. Thomas 1. p. q. 76. art. 3. Magnus Albert. tract. 2. de homine, c. 1. & in lib. de origine animæ. Alensis 2. p. q. 62. memb. 2. Henr. Gandavensis quodlibet. 2. q. 2. & 3. Aegid. in opusculo de gradibus formarum, & in 1. dist. 16. quæst. 1. Scotus in 2. dist. 15. q. un. & in 4. dist. 11. q. 3. art. 2. Durandus dist. 11. q. 2. Argentinas dist. 13. art. 1. concl. 2. Plutarchus & Alexander & Philoponum ad text. 13. & libr. de anima. Averroes 1. de anima. c. 7. Avicenna 6. naturalium, p. 1. c. 5. & denique nobilissimi quique Theologi & Philosophi communi consensu,

Vnius animæ assertores.

 apud

apud quos plurima ad hanc veritatem confirmandam atque illustrandam argumenta leguntur. Nos pauca duntaxat efferemus.

Pro unitate animæ 1. argum.

Primum hoc esto: Si cujusque hominis plures forent animæ, non esset quilibet homo animal unum: hoc autem falsum est, ergo & illud. Probatur major, quia, ut superius argumentabamur, unaquæque forma tribuit esse, & unitatem, & est actus primus atq; adeo qualibet constituit per se hoc aliquid, ex quo sequitur, non posse esse compositum unum per se, nec animal unum, ubi plures sunt animæ, ut rectè colligit Aristot. lib. 1. de anima, cap. 5. tex. 91. contra plurium animarum assertores, nec sat est, hujusmodi animas ordine quodam connexas esse in eodem homine, cum perspicuum sit, ordinem in multitudine non efficere unum absolutè, sed unum secundum quid, ut exercitum.

2. Argum. *Lege S. Thom. in 3. dist. 15. q. 1 & D. Thom. 2. 2. q. 173. a. 3. & de verit. q. 12. art. 9. ad 4.*

Secundum, animæ functiones, ut testatur experientia, mutuo se retardant ac nonnunquam omnino impediunt; ut actiones sensuum contemplationem, & è converso, contemplatio, si vehemens sit, non modo sensuum, sed & stomachi ipsius operam ac nutritionem, hujus autem rei non alia causa est, nisi quia universa hæc munia perficiuntur ab eadem anima, quæ, si se ad unum vehementius applicuerit, ad cætera exercenda non sufficit. Igitur in homine una tantum est anima horum munium opifex ac moderatrix.

Objectio.

Quod si quis obiciat, non videri argumentum aptum ad unitatem formæ asserendam, quod una vehemens operatio aliam impediat, cum id proveniat ex concursu spirituum, qui, si ad unius potentiæ organum frequentes confluant, alia sensiteria destituuntur, uti fit cum anima in operationem facultatis tali organo insidentis acrius incumbit.

Dilutio.

Occurrendum, licet ita accidat propter confluxum spirituum, adhuc tamen ejusmodi confluxum attribuendum esse animæ, quæ, quia una est, tanquam totius corporis, omniumque virium domina & dispensatrix, ab una parte ad aliam pro rerum opportunitate spiritus evocat, sinens interim aliam partem defraudari, quod præstare utique aut ægrè, aut nullo modo posset, si non una, sed plures essent animæ; quarum qualibet pro se ageret, suaque munia tueretur.

3. Argum.

Tertium, Forma illa sensus particeps distincta ab anima rationali, quam contrariæ partis defensores homini attribuunt, ante adventum animæ rationalis constituebat individuū quoddam sub specie bruti: ergo cum adhuc naturam suam speciemque conservet, idem nihilominus individuum constituet. Quare Socrates ex bruti, & hominis natura componetur, eritque partim homo, partim belua.

4. Argum.

Quartum, Vel anima illa sensitiva in morte Christi superstes mansit in corpore, vel interitum subiit (extra corpus enim non emeat, cum sit dependens à materia.) Primum falsum est, quia alioqui Christi corpus fuisset in sepulchro vivum. Secundum etiam verum non est, quia debuisset postea Deus eandem animam in resurrectione producere, sibique unire, quod certè fictitium est. Non ergo in Christo ejusmodi anima sensitiva fuit, ac proinde nec in nobis.

Patrum testimonia. *D. August. D. Damasc. D. Greg. M. D. Greg. Nyssen. Hugo. Lactant.*

Accedunt postremo ad refellendam animarum multitudinem plurima, eaque illustria testimonia. Nam Patres, ubicunque de hac re sermo incidit, unam esse in quolibet homine tantum animam, disertis verbis docent, ut Divus Augustinus in libro de quantitate animæ, c. 3. Divus Damascenus 2. de fide orthodoxa, cap. 12. D. Gregorius Magnus homil. 12. in Ezechielem. D. Gregor. Nyssenus de creatione hominis, cap. 15. Hugo Victorinus in lib. de spiritu & anima, & in explicatione cantici Beatæ Virginis, Lactantius in libro de ira Dei, cap. 11. & alii.

Loca sacræ paginæ.

Idem confirmant aliquot sacræ paginæ loca, ut cum cap. 2. Geneseos anima rationalis, cujus ibi creatio traditur, spiraculum vitæ appellatur, id est, spiraculum vitale seu vivificans. His enim verbis uni animæ rationali attribuitur vita absolutè, hoc est, triplex vita, intellectiva, sensitiva, vegetativa. Imò & in Hebræo non legitur singulariter, vitæ, sed pluraliter, spiraculum vitarum, ad significandum, ut Cajetanus eo loco annotavit, animam rationis compotem omnem vitæ gradum vi sua homini conferre. Ad idem ostendendum, valent etiam illa Christi Domini verba apud Matth. cap. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Quæ non solum animæ humanæ immortalitatem testantur, sed simul indicant, unam tantum esse animam, in quolibet homine. Nam cum dicitur, animam non possunt occidere, monstratur immunitas animæ humanæ ab interitu. Cum dicitur absolutè, animam, non vero animam rationalem, significatur, nullam esse in homine animam, quæ interitum subire possit, at si esset in eo anima sensitiva, cum hæc sit morti obnoxia, non fuisset simpliciter verè affirmatum, animam autem non possunt occidere.

Caput Firmiter. *Clement. un. de, sum. Trinit. C. in quadam.*

Huc etiam spectat, quod habetur tit. de summa Trinitate & fide Catholica, ubi duæ solum traduntur partes humanæ naturæ, spiritus & corpus: Spiritus autem solum de anima rationali prædicatur: & planius in Clementina de summa Trinitate, cum asseritur, Christum verè factum hominem per hoc, quod assumpsit partes naturæ nostræ simul unitas, scilicet corpus & animam intellectivam. Item de celebratione Missarum. C. in quadam ex Genes. 2. ubi dicitur, per idem est intellectivum, & vivens homo.

Dubitatio. Responsio.

Quæri hoc loco solet, quam censuram mereatur assertio, quæ plures animas constituit in eodem homine? Respondendum, si eas constituat ut Manichæi, de quibus initio quæstionis diximus,

mus, vel, ut Plato, qui putabat, animam rationalem non esse veram formam corporis, sed uniri ei tanquam motorem vel nautam, utramlibet harum assertionum hæreticã esse. Priorem, quia repugnat decretis fidei, & condemnata est in octava Synodo generali: posteriorem, quia similiter condemnata est in Concilio Lateranensi tertio, sub Leone X. sess. 8. & in Viennensi sub Clemente V. & in Clementina de summa Trinitat. & fide Catholica, ubi definitur, animam intellectivam esse verè & essentialiter formam humani corporis.

8. Synod. Concil. Lat. Conc. Vien. Clem.

Quod verò attinet ad sententiam, quæ unicuique homini plures animas dat eo modo, quo nominales & alii nonnulli Catholici auctores, quos supra memoravimus, controversum est, quidnam de ea pronunciandum sit. Hervæus in tractatu de unitate formarum, quæstio. 18. vocat eam erroneam, eandemque ei notam inurunt quidam è recentioribus, præsertim ob decretum illud octavæ Synodi, quod etiam de hujusmodi positione intelligunt. Alii contra affirmant, videlicet nec de illa Synodum aliquid statuisse, nec jure damnari posse, cum sit res pertinens ad philosophicam disceptationem, & quæ nulla ex parte religionem attingat. Nobis media quædam via placet, ita ut dicamus, prædictam assertionem non esse judicandam hæreticam aut erroneam: habendam tamen pro minus tuta, proindeque nullo pacto in Philosophia admittendam. Hujus nostri pronunciati prior pars ex eo suadetur, quia nulla apparet idonea ratio, nec ab iis, qui contra opinantur, ulla affertur, cur eo nomine damnanda sit hæc sententia, præsertim cum octava Synodus, cujus potissimum auctoritate condemnata videri posset, nõ videatur de illa quicquam decrevisse, sed de Manichæorum dogmate, vel etiam de errore ponentium in eodem corpore humano plures animas rationales, alteram informandam, alteram alliciendam dumtaxat. Posteriorem partem ejusdem pronunciati suadet argumentum illud a nobis propositum de anima sensitiva in morte Christi, & loca, quæ ex sacra pagina, & Patrum ac Pontificum dictis retulimus: quæ tamen non probant sententiam illã graviori censura esse afficiendã.

Censura opinionis attribuentis homini plures animas.

ARTICVLVS III.

OCCVRRITVR PRIMI ARTICULI argumentis.

1. Il argum. ...at.

Diluamus nunc argumenta initio proposita. Ac primum ad id, quo Plato ternarium numerum animarum suadebat, dicimus ex eo, quod homo eandem rem simul velit, & repudiet, aut actus alia ratione quasi pugnantes exerceat, non colligi, esse in eo multas animas, sed diversas potentias, a quibus ii actus proficiscantur. Similiter ad id, quo Galenus magnam plagam se

...d arg. Galeni contra ...r ff.

A Aristoteli imposuisse gloriabatur, respondendum eo tantum concludi, quasdam animæ functiones certis locis, ac sedibus contineri, atque adeò facultates, è quibus oriuntur, re ipsa inter se distingui, quod libenter damus. Inde autem multitudo animarum non rectè arguitur; cùm una eademque anima naturali sua fœcunditate plures ex se potentias, organorum apparatu, officio, reque distinctas parere possit. Adverte tamen circa illam sedium, & organorum distinctionem, quam Galenus tradit, vim intelligendi, ejusque operationes non affigi certo organo, cùm non hæreant in materia. Item vim concupiscendi non esse in jecore, sed in corde, ut ex Aristotele, aliisve auctoribus in Ethicis docuimus.

B

Ad aliud ex Aristotele, omissa interim controversia, quæ circa progressum fœtus in utero existit, de qua in libris de Anima disserimus, respondendum est, accessu animæ sensitivæ aboleri vegetativam, quæ jam fœtum animabat, similiterque ingressu rationalis extingui sensitivam. Nec ideò priores animas supervacaneas fuisse. Poscit enim ordo naturæ, quæ ab imperfectis ad perfectiora incedit, ut materia sensim, & quasi per gradus ad melioris formæ susceptionẽ promoveatur: corrumpuntur verò illæ formæ, ut D. Thomas. 1. p. q. 118. art. 1. & 2. contra gentes c. 89. explicat, ab ipso generante, tum per virtutem formatricem in spiritu seminis inhærentẽ, quæ materiam effigiat, ac preparat ad sequentem formam; tum per alias dispositiones, quibus sic materia afficitur, ut prædictæ formæ non nisi ad certum tempus, in ea serventur, eoque peracto intereant, & tandem animæ rationali locũ dent. Ex quo patet embryonem haud sibi ipsi interitum moliri, cùm virtus illa formatrix, cæteræq; dispositiones non agant, nisi ut instrumenta generantis, cujus finis, ac primariũ institutum est ultimæ formæ introductio, & hominis ipsius generatio; non autem corruptio embryonis, etsi hæc, tanquam conditio sine qua non, ad novam generationem requiratur.

C D E

De successione animarum in utero. De qua controversia D. Th. 1. p. q. 118. a. 2. A ensis 2. p. q. 53 Henr. quodl. 3. q. 8. Mars. lib. 2. hujus op. q. 6. Alber. in summ. de hom. Phi op nua c. 1. lib. 2. hujus op. Greg. in 2. d. ... q. 2. D. Thom.

Ad ultimum pro eadem sententia dicendum est, in omnibus partibus, quibus inest anima vegetativa hominis, inesse sensitivam, & intellectivam, cùm sit una, eademque substantia: sed non oportere inesse omnibus actum sentiendi, cùm nonnullæ sint ad talem actum ineptè ob improportionem temperamenti, ut ossa ob nimis terrenam concretionem, quæ tamen eis necessaria fuit, ut sua duritie, & firmitate reliquum corpus stabilirent, aliosque usus præstarent, de quibus Aristoteles lib. 2. de part. animal. c. 8. & 9. & Galenus lib. de usu partium.

F

Ad primum eorum, quæ attulimus pro assertione ponentium in singulis hominibus duplicem animam, liquet jam quid dicendum sit ex iis, quæ tradidimus in responsione ad argumentum

De duplici hominis appetitu.

Lege Capr. in 3. d. 26. q. uni. a. 3. D. Tho. 3. p. q. 18. art. 3.

tum Platonis; videlicet tantum eo concludi, esse in homine duplicem facultatem appetendi, nimirum voluntatem, & appetitum concupiscibilem inhærentem corpori, quorum appetituum unus interdum id appetit, quod alter reiicit. Unde etiam patet, eos actus non propriè contrarios dici, cum non recipiantur in eadem potentia; etsi aliquo modo repugnantes vocari queat, quatenus feruntur in idem objectum opposito modo.

Ad secundum respondendum est, tam operationes intellectivas, quàm sensitivas in homine oriri ab anima rationali: sed intellectivas, cum immateriales sunt, inhærere in ipsa anima; sensitivas autem in corpore, quia materiales sunt, & extensæ; atque à potentia organica efficiuntur. Nec propterea, quod hæ operationes sunt immanentes, debent insidere in ipsa anima: sat enim est manere in potentia, à qua immediatè oriuntur.

De corruptibilitate animæ sensitivæ.

Ad tertium dic, effatum illud, immortale & caducum differunt genere, propriè intelligi de compositis, non autem de formis, ut advertit D. Thomas hoc in lib. ad tex. 51. Quod si ad formas extendatur, concessa majori propositione, dices ad minorem, animam sensitivam in communi, prout sub se rationalem & sensitivam brutorum animantium comprehendit, non vendicare sibi definitè corruptibilitatem, sed indifferentem esse ad illam; sicuti animal ad hominem, & belluam: animam verò sensitivam hominis, cum sit una, eademque substantia cum rationali, non esse ejusdem speciei cum sensitiva brutorum; neque morti subjacere, ut illam. Ad reliquam partem ejusdem argumenti dicendum erit, corruptibile, cæterosque gradus metaphysicos non desumi à sola forma, sed simul etiam à materia, & licet anima rationalis in se immortalis, & incorruptibilis sit; posse tamen ab ea partiatim desumi gradum corruptibilis, prout materiam separabiliter informat. Sicut enim non repugnat formam esse incorruptibilem, & informare separabiliter, ita neque repugnabit corruptibile desumi à forma incorruptibili. Atque in hoc sensu dicitur anima rationalis continere virtute ejusmodi gradum, quem tamen ita virtute continet, ut actu conferat; nec enim pugnat hæc virtualis continentia cum actuali collatione, ut notum est.

QUAESTIO XXII.

UTRUM PARTES ORGANICÆ animalium diversas specie formas vendicent, an non.

ARTICULUS I.

Opinio existimantium vendicare.

D. Gregor. Nyssen. D.

UT D. Gregorius Nyssenus in libro de hominis opificio cap. 12. & S. Thomas in 4. sent. dist. 44. quæst. 1. art. 2. explicant, habere sese anima ad corpus non solum ut forma, & finis; sed etiam tanquam ars, teste Arist. libr. 1. de anima capite 3. tex. 53. Quare sicuti ars ad perficiendum opus; ita anima ad functiones vitæ administrandas organis, sive instrumentis utitur. Hinc orta est partium animalis divisio in organicas, sive officiales, instrumentariasve, & in non organicas. E quibus organicæ propriè dicuntur, quæ peculiari alicui officio destinatæ sunt, veluti cor, cerebrum, manus, ut luculenter explicat Aristoteles libro primo de partibus animalium capite primo, & Galenus libro de usu partium. Quærimus igitur hoc loco, num partes organicæ, præter communem formam totius, peculiares formas specie diversas habeant. Pars affirmativa hunc in modum videtur ostendi. Quælibet pars organica habet propriam definitionem, distinctam à definitione alterius. Igitur cum definitio præcipuè sumatur à forma, quælibet pars organica obtinebit suam formam diversam à forma alterius. Deinde ex actionibus specie distinctis colliguntur formæ specie differentes; sed diversa organa habent actiones distinctas specie; cor enim v.g. calefacit, & exsiccat, cerebrũ refrigerat, & humectat, ergo, &c. Tertiò, partes organicæ non sunt inter se continuatæ; sed contiguæ tantum, ergo non conveniunt in eadem communi forma. Consecutio probatur, quia alioqui eadem forma rebus simpliciter distinctis, ac suppositio differentibus inesset. Antecedens autem ex eo ostenditur, quia Aristoteles 2. de partibus animalium capite 7. affirmat, cerebrum non esse continuatum cum aliis partibus, idque tum aspectu patere, tum vel maximè inde constare, quod cum tangitur, nullum efficit sensum, quemadmodũ nec sanguis. Præterea quod caro, ossa, atque nervi non servent cum aliis partibus continuitatem, monstrant Anatomicæ artis periti in artuum dissectione, auctore etiam Galeno libr. 2. de anatomicis administrationibus. Postremo partes, quæ diversum temperamentum sortitæ sunt, agunt in se mutuo, & à naturali statu sese deiiciunt, unde nonnunquam totius compositi dissolutio, & mors sequitur: sed hæc pugna potest ab una, eademque forma totius provenire, ut quæ partium harmoniam & concordiam conciliare studeat; provenit ergo à peculiaribus formis ipsarum partium.

Thom. Arist. D. Greg. Nyssen lib. ... Nemes. lib. de nat. hom. ... Fernel. lib. ... Tho. in dist. ... anim. a. ... De hac re ... Par. anim. c. 7.

Quæ propriè dicatur partes organicæ. Argumentis affirm. 1. 2. 3.

Aristoteles ac cerebro. Galen. ... 3. de ... symptomat. ... cerebrum non, entit. 4.

ARTICULUS II.

CONSTITUITUR PARS NEGATIVA controversiæ. Diluuntur tria priora argumenta superioris articuli.

Scoti assentiuntur Sar... Arist. Andr.

PRoposita argumenta Medicorum nonnullos in affirmantem quæstionis partem adduxere, aientes esse illam Medicæ artis theorematis admo-

admodum consentaneam. In eadem quoque fuisse Pythagoram memorant, & eam Scotus 7. Metaphys. quæst. 20. subtilem ac veram esse contendit, sed nobis contraria & verior, & tutior videtur cum Sancto Thoma 2 contra gentes capite 64. Alense 2. parte quæstio. 59. mem. 2. Gregorio in 2. distinct. 16. quæst. 2. conclusione 3. Durando in 4. distinctione 42. quæstione 2. Caietano 2. libr. de anim. capite 1. & aliis, quos supra pro unitate formarum citavimus. Valent autem ad hanc sententiam confirmandam argumenta, quæ ibi attulimus, tum illud privatim, quod ad organorum, & dissimilarium partium, ex quibus animal integratur, varietatem constituendam, earumque munia obeunda sufficit una forma totius cum diverso temperamento, situ, & figura, quæ omnia in iis partibus accidentarium tantum discrimen ponunt. Quare ad primum adversæ opinionis argumentum respondendum est, sicut partes dissimilares & organicæ, quibus animal integratur, ex accidente solum differunt; ita accidentarias tantum, non intrinsecas definitiones diversas habere. Alii aliquanto luculentius respondent, nimirum, partes organicas dupliciter considerari. Uno modo absolutè, quatenus partiales quædam substantiæ sunt ex parte materiæ, & forma tota, vel ex parte sui divisibilis fit, constitutæ. Altero, ut has vel illas complexiones, & figuras vindicant. Priori modo nec definitione differre, nec aliter, quàm partem ejusdem rationis à parte unius ejusdemque totius. Posteriori differre inter se definitione, qualem habent composita per accidens convenientia in natura, & forma substantiali, & accidentibus inter se differentia. Ad secundum ex similis argumenti solutione, quam superius attulimus, patet quid respondendum sit, sed rursus ad majorem explicationem negandum est, ex actionibus specie diversis argui semper formas specie distinctas. Licet enim unaquæque forma specie differens ab alia obtineat aliquam peculiarem actionem distinctam specie ab iis, quæ cæteris formis competunt; non tamen quælibet actio specie diversa requirit formam specie distinctam, cum perspicuum sit, actiones discrepantes specie eidem formæ convenire, ut formæ aquæ refrigerare, & humectare, & formæ equi actionem, audiendi & nutriendi. Lege Hervæum in tractatu de unitate formarum q. 18. ad 4.

Ad tertium argumentum respondemus cum Averroe 5. Physic. text 26. Richardo in 2. dist. 17. q. 4. circa 2. principale, & Abulense paradoxo 2. cap. 26. & aliis, quantumlibet Anatomicæ artis professores reclament, membra omnia, artus, & partes, ex quibus simpliciter, ac per se compactum animal dicitur (de his enim duntaxat in hac discrepatione loquimur) musculis, nervis, aut fibris tenuibus, aliisque juncturis perpetuo nexu inter se vinciri, & continuari, quamvis interdum hujusmodi ligamenta, ut in suo libro de anima Fracastorius advertit, non dignoscantur sensu. Alioqui nisi eæ partes continuatæ essent, quantumlibet in ejusdem compositi structuram, & coagmentationem conspirent, non posset ex eis unum numero simpliciter effici, ut rectè probat argumentum: semper enim discontinua & discreta, numero distinguuntur, docente Aristotele lib. 5. Metaphys. c. 6. tex. 12. Ad locum verò ex lib. de partib. animal. erit qui respondeat, nihil mirum, quod Aristoteles ita de cerebro judicarit; cum alia quoque de eodem scripserit, quæ, ut alibi dicemus, communis Philosophorum sententia reiicit. Sed occurrendum potius, Aristotelem non illic absolutè negare, cerebrum esse continuatum cum aliis partibus animalis; sed negare continuatum esse proximè cum partibus, quæ actu sentiunt, ut ipse mox subiicit. Unde & paulo inferius ait continuari ipsum cum medulla dorsi, quæ non sentit. Idemque affirmat Vesalius libro 7. de fabrica humani corporis capite 4. Cùm ergo Aristoteles probat cerebrum non continuari cum aliis partibus; quia non sentit, de partib. actu sentientibus tantum loquitur. Nec oportet omnes partes, quæ anima informantur, actu sentire, ut patet in ossibus, aut cum iis, quæ actu sentiunt, immediàte cohærere, ut liquet etiam in carne ossibus continuata.

7. Meta. q. 17. & ex art. Saxoni 1. mur. D. Tho in 2. d. 18 q. 1. a. 2. & opusc. 4c. Con. lufio. Gabr. in Can. lect. 42. Marsil. lib. 1. q. 6. Soncs. 8. Metaph. q. 10. Capre. in 2. d. 15. q unic.

Solut. 1. arg. pro parte affir.

Solut. 2. arg.

Lege D. Tho. 1. p. q. 75. a. 5. ad 3.

Solut. 3. arg.

Omnia membra artusq; animatium inter se continuata.

Opposit. in sentit Marcellus 2. de anim. c. 1, 8.

Locus Arist. explicatur

Contra sententiam hanc Vega in loc. cit. c. 1. Vesal. it. 1. de fabr. corp. hum c 2. ... tamen ... excipit.

ARTICULUS III.

EXPLICATUR QUARTUM ARGUMENTUM, disseritur de partium dissimilarium actione.

POstulat quarti argumenti difficultas, ut de organicarum, dissimiliariumque partium actione aliquid dicamus. Omissis verò hac de re controversiis, quas videre est apud Fulgineum in tract. de actione partium organicarum, Thomam Garbium in summa lib. 1. tract. 4. q. 33. Thomam à Vega in lib. artis Medicæ cap. 40. & alios duplici pronunciato respondebimus. Primum sit: Partes dissimilares, etiam dum nativam temperiem retinet, agunt in se mutuo. Hoc pronunciatum, etsi à quibusdam negetur; asseritur tamen à Garbio loc. cit. à Vallesio lib. 4. contra Med. c. ult. à Peramato in lib. de temperamentis cap 10. & aliis, estq; de sententia Arist. qui lib. 2. de par. anim. c. 7. arbitratur, cor perpetuo calefacere cerebrum, & ab eo vicissim refrigerari: sed quicquid sit de hac cerebri actione in cor, de qua suo loco, constat certè à corde in cerebrum, & in alias partes corporis, tanquam à fonte calorem derivari. Quod similiter par est, ut cætera membra secundum varietatem, & vim sui temperamenti in commune totius corporis bonum aliis præstent, calefaciendo, refrigerando, humectando, desiccando: ut hac discordi amicitia, alia aliis prosint, cunctaque in officio sint.

1. Pronunciatum.

Sententia Aristot.

2. Pronunciatum.

Secundum pronunciatum. Dum unumquodque membrum naturalem statum servat, quantumlibet aliis potentiis sit, non solet ea à nativa sua temperie deiicere; solet tamen, si extra naturalem statim constituatur. Prior hujusce pronunciati pars ex eo suadetur; quia alioqui nunquam membra animalis debitum sibi temperamentum servarent. Item, quia cum naturales membrorum functiones sint per se à forma totius; sequeretur formam & sibi, modo corruptibilis sit, & toti composito, interitum per se moliri, quod absurdum est. Quid ergo, dicet aliquis, partem valentiorem cohibet, ne in vicinam effuse agat, eamque contra ipsius naturam, similem sibi reddat?

Dubium.

Nimirum quodlibet membrum agit uniformiter difformiter; & ita, quantumlibet potentius sit, non transfundit in alia propriam qualitatem, nisi sub minori extensione & in eo gradu, in quo eorum temperamentum non simpliciter lædat, ut mox dicemus, præsertim cum eis natura, prout cujusque necessitas postulat, aliunde consulat per appulsum aëris, spiritum, cibi, sanguinis & partium vicinarum auxilia, aliisque modis. Quod si verbi gratia, membra cordi vicina, ejus æstu præ aliis ab eo calefiunt, id à temperie ipsius convenienti non simpliciter alienum existimari debet. Iam verò posteriorem partem ejusdem pronunciati demonstrat experientia; siquidem videmus membrum affectum sua contagione alterum pervadere, & à manu brachium, à brachio in pectus paulatim morbum serpere. Et verò, ut medici docent, febris, quæ est calor immodicus operationem lædens, à corde in reliquum corpus communicari consuevit.

Responsio.

Febris ejusmodi calor.

Dubit.

Non est tamen adhuc explicatu facile, quonam modo unum membrum, in aliud agere possit, quin aliud à sua temperie removeat, si eam tunc obtineat: ut si membri alicujus temperies exigat quinque gradus caloris, & tres frigoris, qua ratione à magis calido pati queat, quin ultra quintum gradum calefiat, & à temperie destituatur. Ad explicationem hujus dubii advertendum est, temperiem, sanitatemve membri dupliciter accipi, nimirum pro temperie exactissima, vel pro minus exacta. Item exactissimam consistere in insectili; minus exactam habere latitudinem, intra quam potest membrum ad majorem, vel minorem qualitatis intensionem alterari; & tamen adhuc sanum, & temperatum dici: v. g. fieri potest, ut exactissima alicujus membri temperies requirat tres gradus frigoris, & quinque caloris ad amussim absq; ulla varietate; minus verò exacta contenta sit quatuor gradibus & dimidiato caloris, & reliquam intensionem usque ad octavum gradum expleat frigus, ita ut quando membrum movetur à tertio gradu frigoris usq; ad medietatem alterius gradus frigoris; vel à quarto gradu, & dimidiato caloris usq; ad alteram medietatem ejusdem gradus; adhuc membrum intra terminos sanitatis, & temperamenti cōsistat. His animadversis cum dicimus unum membrum posse agere in aliud, quin passum à sua temperie deturbet, intelligendum est id temperie non priori, sed posteriori modo accepta. Sed quid si mēbrum habeat completos gradus caloris, quos nativum ejus temperamentum secundo modo spectatum postulat, agetne tunc in illud, membrum calidius? aget, non tamen actione novi caloris productiva, sed conservativa ejus, quem jam possidet.

Sanitatem dupliciter sumi.

Responsio ad propositum dubium.

Ex his perspicua jam est solutio quarti argumenti, cujus gratia hæc præmisimus. Respondendum est enim, partes, quæ diversum sortitæ sunt temperamentum, licet in se mutuo agant, non se tamen à naturali statu demovere, dum secundum naturam habent. Quod si pravè affectæ sint, tunc posse quidem & sibi mutuo, & toti incommodum afferre: quod tamen non alicui peculiari formæ partium, aut totius compositi ascribi debet. Qua de re in progressu.

Solutio 4. argum.

QUAESTIO XXIII.

SINTNE CAPILLI ET UNGUES ANIMATI.

ARTICULUS I.

DIVERSA PHILOSOPHORUM placita.

In hac controversia tres præcipuæ occurrunt sententiæ. Prima Divi Thomæ in 4. distinct. 44. quæst. 1. articulo 2. quæstiuncula 3. Iavelli libro 2. de anima quæst. 10. Thomæ à Vega de artic. Med. cap. 9. Viguerii de institut. capite 21. & aliorum, eademque videtur fuisse Scoti in 4. dist. 3. quæst. unica artic. 7. Hi existimant, ungues & capillos eadem forma totius animari, ut in homine anima rationali, non quidem secundum omnes gradus, hoc est, non quasi ibi exerceat operationes, quæ singulis gradibus attribuuntur, cum eæ partes sensum non habeant, ut experientia notum est; sed quoad gradum vegetandi tantum. Hujus placiti fundamentum statuit loco citato Divus Thomas, quia cum, inquit, capilli & ungues nutriantur, & augescant, atque adeo functiones animæ administrent, in homine verò una tantum anima sit, nimirum particeps rationis, consentaneum est, ut ipsi etiam eadem anima informentur. Pro hac quoque sententia est, quod ungues & capilli easdem subeunt affectiones, quas & reliquum corpus. Nam ungues plerumque cutis similem habent colorem; ac pueris cum digitis versus omnes dimensiones increscunt, & decursu ætatis duriores, crassioresque fiunt, ut reliqua membra. Idem pariter observatum est in capillis; provectioribus enim ut longiores, ita crassiores, durioresque fiunt, &

1. Opinio.

Fundamentum.

Ungues versus omnem dimensionem crescunt.

Lege Arist. in problem. sect. 10. problem. 63.

iis

Aristot. *Canities unde.*

iis, qui tenuiorem habent cutem, exiliores nascuntur, ut testatur Aristoteles 3. lib. de hist. animal. cap. 9. & 5. de generat. animal. cap. 3. Cum item calore animal destituitur, ipsi eundem sentiunt defectum; unde senes canescunt defectu caloris non valentis decoquere humidum, quod & interdum accidit iis, qui per ægritudinem caloris inopia laborant, teste eodem Arist. c. 4. lib. paulo ante citati.

2. Opinio.

Quod ungues & capilli vivant. D. August. libr. 6. Music. cap. 3. idemque asserit de unguibus Theop. 3. de anim. ad tex. 1.

Secunda opinio est D. Bonaventuræ in 4. dist. 44. quæst. 2. Durandi ibidem quæst. 1. & aliorum asserentium, ungues & capillos animatos quidem esse: quia nascuntur, & crescunt; non tamen informari anima ipsius animalis; sed alia sibi propria, quæ sola vegetandi facultate prædita sit, habereque se ad corpus non secus, atq; herbas ad terram, quæ illi quidem radicibus inhærescunt; sed unaquæque suam animam vegetatricem obtinet. Quod vero animantis ipsius forma haudquaquam animentur, ex eo suadetur; quia cum animal incrementi sui metam stato tempore definitam habeat, ungues tamen toto vitæ decursu præcisi crescunt. Deinde, quia ut testatur Aristoteles tertio de historia animal. cap. 10. & Plin. lib. 11. Naturalis hist. cap. 39. hecticis, & tabidis, quibus reliquum corpus non modo non augetur, sed consumitur, & liquescit; diffunduntur, & uberibus sese proferunt. Item, quia corporibus vita functis succrescunt, ut passim deprehenditur; docetque Aristoteles loco proxime citato; & Plin. lib. 11. hist. Nat. cap. 45. Præterea, quia absurdum videtur existimare in capillis a capite ad terram usq; defluentibus contineri animam rationalem.

Aristot. Plin.

Capilli functis vita succrescunt.

3. Opinio.

Tertia opinio est existimantium, ungues & capillos neutiquam esse animatos, nec propriè nutriri & augescere, videlicet attracto, susceptoque intus alimento, & in eorum substantiam converso; sed materia illis ad radicem paulatim congesta, quod vocant accrementum per iuxta positionem. Ita sentit Galenus in libro artis medicæ (etsi de unguibus sui fortasse oblitus contra opinetur lib. 2. de anatomic. administ. circa fine.) Conciliator differ. 34. Fernelius lib. 2. Physiolog. cap. 2. Thomas Garbus lib. 1. tract. 4. quæst. 53. Achillinus lib. 2. de elementis quæst. 1. artic. 5. Fracastorius in suo libro de anima. Peramatus libr. de hominis procreatione cap. 8. Probatur autem hæc sententia ex ipso progressu generationis capillorum & unguium, qui haud dubiè ex materia superflua, & reiectanea fiunt, & augescunt, proindeque nec animantur, nec propriè nutriuntur, cum nutritio propriè dicta non fiat ex iis, quæ natura negligit, sed quæ seligit. Quippe unguium procreatio in hunc modum se habet. Nervi, ligamenta, tendines, arteriæ, venæque digitorum crassius, ac magis concretum excrementum, quam aliæ partes carneæ relinquunt: hoc vero ob crassitiem non resolvitur, sed ab expultrice facultate in externam digitorum partem effunditur, ubi magis exsiccatur, maioremque duritiem, ac soliditatem comparat, sicque in ungues evadit. Pilorum etiam generatio eadem fere ratione progreditur: fiunt enim excrementis siccis, nempe crasso & fuliginoso vapore, qui in angustiis spiramentis impactus, & in meatibus cutis detentus, ustusque ob longam eorum formam assumit, & hunc quidem alius rursum è profundo veniens impellit; hic alterum, atque illum alius, sicque paulatim ab radice exeunt, ut etiam ait Aristoteles libr. 3. de historia animal. cap. 11. Unde quod antea in capillo radix erat, postea medium, & tandem extremum efficitur, similiterque accidit in incremento unguium. At enim in iis, quæ vivunt, & vera nutritione increscunt, non ita accidere consuevit; sed cum alimentum quadam iustitiæ mediocritate quoquo versum dispensetur, nulla pars designari sensu potest, cui sua alimenti portio non accedat. Et hęc quidem ratio ad confutandam tam primam quam secundam opinionem valet. Privatim autem contra secundam illud est, quod si quilibet unguis aut pilus unum per se vivens esset, sequeretur, unumquemlibet eorum esse corpus organicum; siquidem anima, teste Aristotele 2. de anima, capite 1. est actus primus organici corporis. At quænam quæso organa, quę dissimilarium partium varietas: & distinctio in ungue, aut pilo apparet? certè nulla.

Galen. Conciliator Fern. Garb. Achil. Fracast.

Pilorum & unguium generatio.

De genera. unguium Arist. 2. de gen. an. c. 4. Gal. 2. de adm. Aphr. lib. 2. probl. quæ. 18. Plut. e plac. lib. 5. c. 22.

Pili fiunt ex recrementis siccis & vapore fuliginoso.

De ortu capillorum Avic. Fen. 1. tract. 1. Aven. 2 Collig. Haliabas 2 Theor. c. ul. Garb. lib. 1. tractat. 4. q. 54 D. Greg. Nyss. lib. de creat. hom. c. ult Gal. 1. de temp. c. 5. Themis. in Macr. cap. 12. Arist. problem. ... Aristot.

Alimentum quadam iustitiam mediocritate dispensatur.

Nec officit, quod pili & ungues non in immensum luxurient, sed ad certum incrementi terminum progrediantur, quod viventium proprium videtur, ut primo physicæ auscultationis libro statuimus. Non, inquam, officit, quia non per se, sed ex accidente duntaxat fit, ut certo limite finiantur; quatenus videlicet necessum est ad eam magnitudinem pervenire; qua partes, quæ ab radice urgent, impellere alias non possint, & ita crementum impediatur. Atque hinc etiam est, quod derasi, & præcisi citius, & cum ampliori crassitie subnascuntur, videlicet ob minorem in propellendo resistentiam.

Occurritur obiectioni.

Capilli præcisi cur citius enascantur.

Nec item obstat, quod Aethiopum filii, etsi in regione temperata nascantur, pilorum crispitudine parentes imitentur, quod non videtur aliunde provenire, quam ex formatrice virtute à parentibus etiam in pilos demandata; at si in iis virtus formatrix, quæ viventium propria est, operam suam præstat: minimè negandum erit eos vivere. Non, inquam, obstat, quia crispitudo, ut alibi ex Aristot. & Galeno docuimus, oritur ex certa conditione fuliginosæ materiæ, qua pili constant, & ex obliquitate meatuum, per quos exeunt. Quæ causæ ad temperamentum, & alias affectiones à parentibus communicatas, non autem ad virtutem formatricem, qua ipsi capilli eo modo componantur, referendæ sunt.

Dilutio obiectionis.

In lib. de iuvent. c. 7.

ARTICVLVS II.

DISSOLVVNTVR ARGVMENTA PRO *superioribus sententiis adducta, ut quam quisq; magis probarit, tueri posit.*

QVoniam tres sententiæ articulo proximo explicatæ æquam fere probabilitatem habere videntur (etsi ad D. Thomæ opinionem libentius accedamus) earum omnium argumenta diluemus, ut promptum cuique sit earum quamlibet defendere. Ad primum pro prima opinione dicendum est, capillos & ungues aut nutriri & augescere vi facultatis nutritivæ, profectæ non ab anima totius viventis, sed ab alia ipsis propria, ut secundæ opinionis auctores inquiunt: aut non nutriri, nisi impropria nutritione, & cumulata ad radicem materia, ut in tertia opinione asseritur. Item ungues & capillos subire affectiones similes iis, quas reliquum corpus, non quod eadem anima informantur, sed quia suggeritur eis materia talibus imbuta accidentibus, qualia reliquum corpus obtinet ad eum modum, qui in argumento explicatur. Pueris autem ungues & capilli crescunt versus longum, latum & profundum, eisdemque præcisi citius regenerantur propter abundantiam materiæ. Est enim naturæ consentaneum ut corpora, quæ plurimum alimenti accipiunt, uti corpora puerorum, plurimum quoque afferant excrementi. Sentiunt verò pili defectum & inopiam caloris pariter cum corpore, cui adhærescunt, non quod habeant cum eo continuitatem, sed ob mutuam conjunctionem, qua ab illo materiam, cognataque accidentia recipiunt, uti diximus. Denique progrediente ætate capilli & ungues duriores fiunt propter siccitatem fuliginis, quæ in pabulum eis cedit.

Responsio ad arg. pro 1. opin.

Pueris ungues præcisi cur citius regenerentur.

Ad primum pro secunda opinione concedendum est, capillos & ungues totius vitæ decursu renasci & crescere, quia etsi juxta primam opinionem informentur eadem anima, qua totum, non tamen omnes partes totius eadem incrementi lege tenentur, cum etiam dentes tota vita crescant, ut in libris parvorum naturalium ex Aristotele tradidimus. Contra eos autem, qui capillis & unguibus vitam prorsus negant, nihil probat hoc argumentum, ut liquidò constat. Ad secundum respondendum est cum Aristotele lib. 2. de gener. animal. c. 4. ægrotantium corpora, quæ alimentum minus probè decoquunt, minusque sibi agglutinant, plus suppeditare recrementi ad unguium & capillorum confectionem. Ad tertium respõdet Aphrodisiensis lib. 1. probl. q. 40. capillos & ungues videri in cadaveribus augeri; quia emacerata consumptaque carne partes imæ, quæ anteà opertæ latebant, deteguntur, ac patent, ac ita videtur unguibus & capillis aliquid auctum, cum non ita sit. Vel dicendum, crescere illos revera per juxta positionem, præsertim cum interdum post attenuatam & depressam cutem adhuc extendantur, sed incrementi causam esse calorem aliquandiu in cadaveribus servatum, qui, licet virtus expultrix animalis, seu viventis, evanuerit, ipse tamen aliquando tempore concretionem fumidi vaporis ad radicem unguium & capillorum relictam, & recrementa, in quæ mortua corpora per cariem resolvuntur, foras eiicit, & capillos unguesque protendit.

Responsio ad arg. pro 2. opinione.

Aristot.

Aphrodisiens.

De incremento capillorum & unguium in cadaveribus.

Ita Vall. lib. 2. contra med. & phil. c. 5.

Reliquum est, ut argumentis pro tertia opinione adductis occurramus. Ad primum concedendum cum Aristotele, cæterisq. Philosophis, capillos & ungues coalescere ex materia recrementitia: negandum tamen, fieri ex ea, aliis partibus juxta alias positis, & congestis per impropriam nutritionem: gignuntur enim ministerio altricis virtutis, vel ab anima totius corporis, ut opinio prima asserit, vel à propria ipsarum anima, ut secunda affirmat. Nec absurdum est id, quod à membris potioribus negligitur, repudiaturque per vim expultricem, eligi, sive cooptari ab infimæ notæ partibus, quales sunt ungues & capilli, per attrahentem & per alentem facultatem, quæ in eis quoque insidet. Ita verò quælibet pars unguium & capillorum transmissa sibi alimenti portiuncula nutritur & augescit: licet in capillis, ut plurimum vix sensu deprehendi queat accrementum, nisi versus longitudinem. Diximus, ut plurimum, quia in ætate puerili versus omnem dimensionem notatur.

Responsio ad arg. pro 3. opin.

Vt ungues, & capilli nutriantur. Lege Arist. lib. 2. de gen. anim. c. 4.

Ad id quod subinde opponebatur, respondendum est, etiam capillos & ungues suis constare organis, etsi hæc saltem in capillis sensu non percipiantur, quemadmodum neque in acaro, aliisque minutis bestiolis, quarum corpora nemo organica esse negat. Præterea ad id, quod de termino magnitudinis unguium & capillorum additur, dicendum, sive anima totius, sive alia sibi propria informentur, non ex accidente, sed per se limitibus claudi, est, eis non desit fuliginum copia, quam ebibant, sicuti & alia viventia, eorumque partes magnitudine circumscribuntur, ut lib. 1. Phys. c. 4. q. 1. art. 2. ostendimus: quod tamen non obstat, quo minus præcisi recrescant, quandoquidem nunquam eo recremento excedunt sui crementi metam.

De termino magnitudinis unguium & capillorum.

Illud postremo in hac controversia animadvertendum censuimus, cum probabile sit, tam capillos, quam ungues vivere: id tamen de unguibus cum probabile sit, tam capillos, quam ungues vivere: ita tamen de unguibus cum majori probabilitate affirmari. Vnde nonnulli, in quibus est Vallesius lib. 2. controv. medic. & phil. cap. 5. cum vitam capillis negent, unguibus concedunt, nec nutrientem solum, sed & sentientem: eo indicio, quod in unguibus apparent fibræ seu venu-

Vivere ungues affirmat Theo. lib. 1. de anima. c. 5. contra Philopon.

venulæ deferentes alimentum, quales in arborum frondibus. Deinde quia interdum in eis acri doloris sensu afficimur. Quanquam ad hæc etiam responderi potest, eas venulas non veras, sed umbratiles tantum esse, quales in quibusdam lapidibus visuntur. Idem dolorem non sentiri in unguibus, sed in carne quæ ipsis contigua est.

Si quis autem petat, quid de dentibus pronunciandum sit: Respondemus, eos esse animatos anima totius, quia eandem rationem obtinent, quam ossa, docente Arist. 2. de gener. anim. c. 4. constat autem, hæc totius anima formari, cum sint partes tam insignes in corporis fabrica. Quod intellige, sive ponamus dentes sentire, ut videtur existimasse Galenus in lib. de ossib. & lib. 5. de medicam. compos. sive non, ut credit Vega lib. 2. de loc. affect. c. 1. sect. 2. ubi ait, dolorem dentium in vicina, non in ipsis sentiri: Videlicet ex defectu sentiendi non semper arguitur absentia animæ sensitivæ: cum hic obvenire possit ex crassitudine terrenæ materiæ, cum qua nihilominus anima ipsa sensitiva cohærere valet.

Vesal. c. 1. Ca- lib. 4.

QUAESTIO XXIV.

NUM QUATUOR HUMORES, & spiritus tam vitales quàm animales vita præditi sint, an non.

ARTICULUS I.

QUIBUS ARGUMENTIS PARS AFfirmativa quæstionis vera videatur.

Illud etiam hoc loco discutiendum occurrit, num sanguis, phlegma, atra & flava bilis, & spiritus, qui in animantium corporibus dantur, quorum alii vitales, alii animales dicuntur, de quorum ortu in progressu dicendum est, anima informentur. Pro parte, quæ affirmat, inprimis quod ad humores attinet, hæc argumenta occurrunt. Quatuor humores sunt verè partes animantium. Igitur informantur anima. Consecutio ex eo ostenditur, quia in omnibus animantium partibus, si verè ac propriè partes sint, est una eademque anima; ut ex iis, quæ superius conclusa sunt, liquet. Antecedens probatur, quia quatuor humores non solum ad conservandam & tuendam vitam requiruntur, sed etiam ad naturæ integritatem, non secus, ac quatuor elementa ad universi coagmentationem: unde communis est Theologorum sententia, eos in resurrectione corporum unicuique homini reddendos ac redintegrandos esse.

[...]imum [...]g. pro par[...] affirmati[...]

D. Thom. 4. d. 4. q. 1. a. 2.

Deinde, quod sanguis anima præditus sit, propriis rationibus ostenditur: Primum ita, sanguis oberrat huc, illuc, versus omnes partes corporis, frequenterque imaginationis & appetitus impulsu in diversa agitur. Nam cum pudore afficimur, ad faciem sese refundit, cum timore, ad intima conditur, cum irascimur, effervescit: cùm lætamur, spargitur a corde ad alias partes, est igitur animatus. Consecutio probatur, tum quia moveri ab se versus omnes loci differentias, proprium est viventium; tum quia animæ imaginationi, & appetitui ea tantum videntur obtemperare, quæ ab ipsa anima informantur.

. Argum.

Moveri ab se proprium viventium.

Item effuso sanguine confestim moritur animal, absque alimento aliquot dies vivit. Igitur sanguis non est tantum à natura loco nutrimenti datus, sed tanquam pars ad integrandum totum: ex quo sequitur eum vitæ participem esse.

3. Argum. Lege Plin. lib. 11. c. 38.

Præterea, adeps ex communi medicorum sententia vivit: & tamen adeps non differt natura à sanguine: ergo sanguis vivit. Assumptio probatur, quia adeps, ut inquit Galenus libr. 2. de temperamentis, est sanguis concretus frigore: vel potius, ut ait Arist. lib. 1. de gen. animal. c. 19. & lib. 2. de partibus animal. c. 5. est sanguis concoctus per bonam nutritionem.

4. Argum. Adeps quid.

Rursus, idem confirmatur testimonio Aristotelis. Nam 2. de partib. anim. c. 2. sanguinem partium animalis appellatione comprehendit, & lib. 3. de hist. animal. c. 2. vocat sanguinem unam partium similarium, & eodem libr. c. 19. conceptis verbis ait, sanguinem animari. Palpitat, inquit, intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul undiq. movetur, & semper, quamdiu vita servatur, sanguis unus animatur & fervet.

5. Argum.

Præterea D. Augustinus in libr. quæst. & veteris & novi testamenti affirmat, & repetunt decreta Canon cap. Moyses 32. q. 2. animam in sanguine habitare. Quod & ante scripserat D. Epiphanius lib. hæres. i. tom. i. sect. 9. & lib. 2. tom. 1. sect. 56. Quin & hoc ipsum nos sacræ litteræ docere videntur, quando quidem legimus cap. 17. Levit. animam omnis carnis esse in sanguine. Negari ergo non potest, sanguinem anima præditum esse.

D. August. D. Epiph. Levit.

Postremo, sanguis in Christo fuit unitus immediatè divino supposito: hoc autem non ita esset, nisi sanguis informaretur anima rationali: igitur fatendum est, sanguinem vivere, & totius compositi anima informari. Major propositio asseritur à Theologiæ scholasticæ Professoribus communi consensu, & à sanctis Patribus, elicitur que ex decretis Conciliorum, præsertim Ephesini, Can. 5. & Chalcedonensis actione 4. & 5. Synodi generalis act. 6. tumque expressè definita a Clemente VI. & à Pio ejus successore, ut refert Sylvester in Rosa aurea, tract. 3. q. 30. & 31. Minor probatur, quia ex opposito sequeretur, Verbum divinum duas naturas integras & completas sibi copulasse, unam hominis, alteram sanguinis. Quo dato ad mittendum foret, non minus Deum posse debereque dici sanguinem, quam hominem.

6. Argum. Sanguis in Christo unitus immediate personæ divinæ. Conci. Eph. Conc. Chal. Synod. 6. generalis. Ad Thom. 30. q. 5. art. 2. & quod. 5. a. 5. Alb. de sacrif. Miss. Turrec. C. invitat de consec. d. 2. Capr. in 4. d. 11. q. 1. a. 3.

Argumenta quod spiritus sint animati.

Iam verò, quod spiritus animati sint, hisce argumentis videtur concludi: Spiritus nutriuntur, ut princeps medicorum Hippocrates in libr. de alimento ait: nutriri autem solis rebus animatis convenit: ergo spiritus sunt animati. Secundò, species seu rerum imagines, quibus sensus functiones suas administrant, inhærent spiritibus: hoc autem fieri non posset, nisi spiritus animati essent, ergo, &c. Minor non videtur neganda, qui enim fieri posset, ut anima in eo; ex eove corpusculo, quod cum toto non continuatur, quodque ipsa non animat ac vivificat; vitalem edat actionem? Major suadetur primò, quia spiritus sunt vehicula, quibus ab uno sensu ad alium species transmittuntur, exempli gratia, ab oculo ad sensum communem, & insomniis, ab uno sensu interno ad alium. Nec sane apparet, quo alio modo sensibilium imaginum transvectio fieri queat. Cujus etiam rei argumentum est, quod si via, qua spiritus ad sensuum officinas traiciuntur, præpedita sit, omnis sensio confestim emoritur ac cessat. Deinde probatur eadem major, quia, nisi prædictæ species in spiritibus insint, intelligi vix potest, qua ratione dæmones internis sensibus illudant, varia rerum simulachra obiiciendo. Quod tamen facile explicatu est, si dicamus, eos huc, illuc imagines transferre, & invertere ministerio spirituum, qui substantiis materiæ expertibus, ut cætera corpora, obediunt. Tertiò confirmatur eadem major auctorum testimoniis. Nam Aristoteles in lib. de insomniis, cap. 3. ait, rerum imagines sanguine deferri, utique, sanguine spirituoso, ut vocant, seu spiritibus. Præterea Avicenna 6. natur. parte 3. cap. 8. Averroes lib. de sensu & sensili, Hugo Victorius in sententiis cap. de unione corporis, & spiritus, D. Thomas 1. parte, quæst. 111. art. 3. Aegidius quodlib. 6. quæst. 16. Maironius in 1. distinct. 3. quæst. 10. Richardus in 2. distinct. 8. quæst. 3. circa 2. principale: Capreolus eadem distinct. quæst. unica, art. 2. Hispalensis quæst. 2. artic. 4. Ambrosius Pareus in libro de capitis anatome, Fracastorius lib. 1. de intellectione, & alii, species externis sensibus hauritas in spiritibus sensitivis, seu animalibus collocant.

Spiritus vehicula imaginum.

Vt dæmones internis sensibus illudant.

Arist. Avic. nn. Hugo Vict. D. Thom. Aegid.

Est etiam aliud argumentum ad probandum spiritus esse animatos, ex decretis videlicet Medicorum, præsertim Avicennæ & aliorum Arabum qui passim affirmant, virtutes influentes, cujus modi sunt potentiæ sensitivæ, & eam, quæ localem modum exequitur, derivari a cerebro, interventu, operaque spirituum. Quare cum istiusmodi virtutes, seu potentiæ non nisi in corpore animato insint, concedendum erit, spiritus animatos esse.

Virtutes influentes Medicorum. Lege Galen. lib. ar. med. c. p. Vallerio lam lib. 1. loc. com. c. 12. Fern. am. lib. de an. t. funct. à c. 2.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR PARS NEGAtiva controversiæ.

Tota ferè propositæ quæstionis difficultas circa sanguinem, & spiritus versatur. Nam quod pituita, & utraque bilis vita careant, communis est philosophorum sententia; de sanguine vero, & spiritu non parum inter se dissident: Vt refert Hippocrates 1. de natura humana: Aristoteles lib. 1. de an. cap. 2. text. 32. Lactantius libr. de opif. Dei cap. 17. D. Nemesius in lib. de nat. hom. D. Gregori. Nyss. lib. de ani. c. 1. Nonnulli veterum tantum absuit ne vitam sanguini negarint, ut ipsum vitam animamque esse dixerint. Quod similiter de spiritibus affirmarunt Stoici, ut refert Galenus 5. lib. de simplicibus, cap. 9. sed omisso nunc istiusmodi errore, quem in libr. de anima confutamus, Conradus in commentariis primæ secundæ quæst. 64. art. 1. Cajetanus 1. part. quæst. 119. art. 1. & 3. part. quæst. 54. art. 2. & alii affirmant sanguinem perfecte decoctum vivere, animarique anima totius corpoliri, quod etiam in vtramque partem probabile judicat Sylvester in Rosa aurea tract. 3. quæst. 30. 31. & 32.

Putasse quosdam sanguinem esse animam.

Sit tamen 1. conclusio. Neque sanguis, neque alii humores informantur anima. Ita sentit Galenus libro 2. de elementis, Seneca libro 2. de natural. quæst. D. Thomas 1. part. quæst. ult. artic. 1. ad 3. & quodlib. 5. quæst. 4. Magnus Albertus lib. 3. de animalibus, Alensis 2. p. quæst. 29. membr. 7. Durandus in 4. dist. 44. quæst. 2. Scotus quæst. 4. D. Bonaventura dist. 44. prima parte distinctionis, quæst. 1. Richardus ibidem in 1. principali, quæst. 2. Paludanus quæst. 1. art. 2. Scotus dist. 10. quæst. 1. art. 2. Capreolus in 2. dist. 15. artic. 3. & in 4. dist. 10. q. 2. art. 3. ad 4. contra 1. conclusio, & denique major Theologorum pars. Quorum nonnulli licet de sanguine duntaxat expresse loquantur, idem tamen haud dubie de cæteris humoribus, in quibus minor ambigendi ratio est, pronunciarent.

Prima conclusio. Consule D. Th. quodl. 4. a. 5. Galen. lib. de u's par. Fernel. l. de elem. c. 2. Abul. Paradox. c. 40. Ledes. 4. sl. 44. q. Theoph. lib. de an. ad textum 122. Major in 4. d. 43 Conciliator dif.

Quod igitur nullus quatuor humorum anima sibi peculiari informetur, ex eo ostendi potest; quia omne corpus animatum, est affectum organis, habetque vim nutriendi, & ab interno principio augetur; quod nulli quatuor humorum convenit. Deinde quod neque animentur anima totius, ita probatur. Ea, quæ sibi continuata non sunt, nequeunt sub unius formæ unitate coalescere; cum numero inter se distinguantur; sed sanguis aliique humores non sunt continuati cæteris partibus animalis. Non possunt igitur cum iis coalescere sub unitate ejusdem formæ, nempe animæ; atque adeo non informantur anima totius. Minor suadetur, quia humores continentur in corpore, concepta-

Humores continentur in corpore quasi vasculis.

ceptaculis, tanquam vasculis quibusdam: à quibus proinde, & à reliquo corpore discreti sunt. Quod Aristoteles libro 2. de partibus anim. c. 3. quod ad sanguinem attinet, hisce verbis docet: Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde ac venis, quasi vasis concluditur, itemque reperit lib. 3. de hist. anim. c. 2. 19. & 20.

Arist.

Præterea sanguis est ultimum alimentum sanguine præditis animantibus, ergo non est pars informata actu forma eorundem animantium. Antecedens traditum est ab Aristotele lib. 2. de partibus animal. cap. 3. & de juventute, & senect. cap. 2. & de somno & vigilia cap. 4. Nec est probanda distinctio sanguinis in nutrimentalem, qui est imperfecte decoctus, & non nutrimentalem, qui jam perfectam decoctionem est assecutus, quasi hic non sit etiam alimentum rei viventis. Re enim vera nullus est in animali sanguis, qui ad nutritionem non ordinetur. Nec eam distinctionem aut Aristoteles, aut medici, cum de sanguine disputant, ullo modo agnoscunt. Consequentia probatur; quia alioqui sequeretur animal ex suismet partibus nutriri, quod satis per se absurdum videtur. Deinde, quia cum sanguis vertitur in carnem, aut formam aliquam substantialem abiicit, aut nullam, si abiicit, ea non potest esse anima ipsius rei viventis, cui unitur, quia simul amitteret, admitteretque eandem formam. Sed neque alia anima, cum sanguis animam sibi peculiarem non vendicet, ut probatum est: Ergo, & cæt. Si verò nullam abiicit, utique nutritio erit tantum mutatio penes qualitates: atque adeo alteratio, non aggeneratio; quod à Peripateticæ scholæ doctrina & veritate plane abhorret. Item cum aperitur vena, sanguis, qui fluit, continuatur ei, qui in vena est, & is, qui vase excipitur, ei qui fluit. Nemo autem dixerit sanguinem, qui in vase est, informari anima rationali. Quare neque illum, qui vena continetur; siquidem quæ continua sunt, eadem formam habent.

Sanguis ultimum alimentum.

Nihil ex suismet partibus nutriri potest.

Denique, Si sanguis esset præditus anima rationali, essetque actu pars humani corporis, sequeretur in divina Eucharistia contineri sanguinem sub panis specie, haud aliter, quam nervos, & ossa ex vi consecrationis, non autem ob solam concomitantiam; cujus oppositum statuit Concil. Tridentinum sess. 13. c. a. 3. Probatur consecutio; quia ex vi verborum est ibi integrum corpus Christi, & ex consequēti omnes eius partes, atque adeo ex eadem vi esset etiam sanguis, si est actu pars corporis.

Ratio à mysterio divina Eucharistiæ. Conc. Trid.

Accedit testimonium Aristotelis lib. 2. de partibus animalium cap. 10. ubi ait, sanguinem nullam esse partem animalis: quod etiam docet Galenus lib. 2. de elementis, & in 1. de nat. hum. Seneca lib. 2. natur. quæst. Quod de sanguine hactenus asseruimus, intelligendum est tam de sanguine venali, hoc est, per venas influente, quam de arteriali, id est, qui salit in arteriis, cuius origo est cori cum uterque eandem obtineat naturam, eandemque rationem, ut anima, & functionibus vitæ careat.

Idem asserit D. Th. 3. p. q. 31. a. 1. 5. ad 1.

Secunda conclusio. Neque spiritus vitales, neque animales informantur anima. Hæc conclusio ex eo ostenditur, quia spiritus quoad substantiam non differunt à sanguine; cum nihil aliud sint, quam tenuissimæ defæcati sanguinis particulæ, ut suo loco enucleatius dicemus. Quare si sanguis, ut probatum est, non informatur anima; idem quoque de spiritibus affirmandum erit. Deinde, quia ut sanguis, ita & spiritus neque propriè nutriuntur, neque cum aliis partibus viventibus continuationem habent. Quāquam id, præter cætera, inter illos, & sanguinem est discrimen, quod sanguis est animali nutrimentum, spiritus autem minimè, ut qui tantummodo propter juvandas perficiendasque operationes instituti & efformati sint à natura.

2. Conclus. Animatos esse spiritus defendit Scaliger exerci. 280. in Card.

Spiritus quidnam sint.

Discrimen inter sanguinem & spiritus.

ARTICVLVS III.

EXPLICATIO ARGVMENTORUM *primi articuli.*

NVnc adversaria partis argumenta diluamus. Pro resolutione primi advertendum est ex Durando in 4. distinct. 44. quæstione 2. aliisque auctoribus, tria esse genera partium in animali. Quædam enim dicuntur essentiales, ut materia & forma. Aliæ integrantes, ut pedes, & caput. Aliæ tantum necessariæ ad servandam vitam. Ad argumentum igitur dicendum, quatuor humores non esse partes animalis primo aut secundo modo, sed tertio duntaxat, & hoc præsertim sanguinem. Quod genus partium non oportet, ut animatum sit. Ad eam vero rationem, qua probatur quatuor humores integrare propriè naturam animantium; respondendum est, etsi aliqua inveniatur similitudo inter illos respectu animalis, & quatuor elemēta comparatione mundi corporei, esse tamen discrimen, quia mundus corporeus, cum sit aggregatum quoddam, nonnisi ordine unum potest è quatuor elementis, aliisque corporibus tanquam ex partibus, licet discreta, & discontinuata sint, constitui: animal vero, quia est simpliciter unum substantialiter, & quodlibet animal est corpus absolutè unum, nequit coagmentari ex pluribus continuitatem non habentibus, quomodo sese habent humores. Nec refert, quod hi in corporum resurrectione cuilibet homini redhibendi sint, ut privatim de sanguine testantur etiam Divus Ambrosius in sermone de martyribus, & Divus Augustinus ad Orosium. Non enim ea solum, quæ anima informantur, sed etiam quæ ad ornatum, aut qualemcun-

Solu. 1. argu. Lege D. Th. in 4. d. 44. q. 1.

Triplex genus partium.

Ibid. art. 2.

lemcunque perfectionem pertinent, communi illo regenerationis beneficio restituentur.

Humores in resurrectione cujusque corpori reddendos.

Solut. 2. Sanguinem in corpore non moveri à se.

Lege Galen. lib. 2. de nat. facul. c. 9.

A quo cieatur.

Circa secundum argumentum pro certo inprimis haberi oportet, sanguinem, dum toto corpore versus omnem loci differentiam diagatur, non moveri ab se. Nam quæ ita moventur, sensu prædita sunt; siquidem locomotivum inferius quippiam est ad sensitivum: at sensu carere sanguinem nemo ignorat, docetque id Aristoteles libro tertio de animalium histor. cap. 19. & libro secundo de partibus animalium capite 10. Quare respondendum est ad argumentum, sanguinem non à se moveri, sed ab anima, quæ illum tum ad opus nutritionis per virtutem attrahentem, & expellentem: tum ad alia diversa ministeria his & aliis modis pro occursu rerum affectuumque varietate per imaginationem, & appetitum huc illuc ciet, tanquam instrumentum, non quidem conjunctum, ut manum; sic enim ea tantum agitat, quæ informat; sed ut separatum, quo modo eadem anima ex ore in ventriculum per motum localem deiicit, & interdum ex ventriculo in os revomit alimentum, quod constat ab ea non informari.

Solutio 3. De necessitate sanguinis.

Consule D. Th. 3. p. q. 54. ar. 2. ad 3. Plin lib. 11. c. 38.

Tertium argumentum concludit, quod non inficiamur, videlicet sanguinem esse partem animalis, eo sensu, quo partes animalium dicuntur, quæcunque ad eorum vitam tuendam necessaria sunt. Est verò sanguis necessarius non solum quia alimentum est, ut probat argumentum, sed etiam quia ex eo spiritus efformantur & quia maximè fovet nativum calorem, quo deficiente animal extinguitur; quandoquidem vita consistit in calido & humido.

Solut. 4.

De hac re Alb. lib. 13. de an. ma. lib. c. 5. text. 9.

Pinguedo ad nata membris an vivat.

Ad quartum omissa controversia (sive ea rerum sit, seu verborum tantum) inter Galenum & Aristotelem de confectione & temperamento adipis, sive pinguedinis aliis membris adnatæ, de hac enim loquimur, respondemus rem esse dubiam, num adeps vivat; probabilius tamen esse non vivere; cum sola accidentium differentia videatur distingui à sanguine, nimirum quia est sanguis optimè concoctus, & ad crassitudinem redactus, estque excrementum, ut semen, teste Aristotele lib. 1. de generatione anim. c. 18. & 19. Adde quod urgente fame nonnunquam aliis partibus viventis cedit in pabulum, ut affirmat Rondeletius 3. lib. de piscib. c. 14.

Solutio 5.

Ad quintum dic, Aristotelem vocare sanguinem partem animalis, accepto partis nomine secundum tertiam usurpationem, de qua supra: reponere verò illum inter partes similares; quia non constat aliis partibus dissimilium rationum, ut caput, quod constituitur ex carne, ossibus, nervis, aliisque hujusmodi. Item cum ait (si tamen ait, nec enim verba hæc in Græcis codicibus, qui nunc extant, invenimus) sanguinem palpitare & vivere, nihil aliud velle, quam sanguinem ebullire, & agitari, dum spiritibus

A incalescit. Qui etiam in causa sunt, ut sanguis in cadaveribus animalium recens occisorum aliquandiu palpitet. Dicitur ergo sanguis vivere, impropria, & translatitia locutione. Quo pacto aquam vivam, & argentum vivum nominamus ob perennem agitationem. Nam cum motus quasi vita quædam sit; quæ sic moventur, vivere dicimus. Ideo autem cap. 17. Levit. & à Patribus quibusdam dicitur anima in sanguine esse; B quia ut Divus Augustinus quæstione 18. in eundem librum Levitici exponit, animantium vita à sanguine pendet, ob eas nimirum causas, quas ante retulimus.

Solut. 6.

Ad sextum concedenda est maior propositio, neganda minor, & ad ejus probationem dicendum, licet non hominis solum, sed sanguinis etiam natura ad personæ divinæ unitatem assumpta fuerit, dici tamen Verbum divinum unam duntaxat completam naturam sibi copulasse; C quia sanguis quantumlibet in sua specie perfectum quippiam sit; est tamen incompletum, quatenus partiatim confert ad compositionem humani corporis modo superius explicato. Neque rectè colligebatur, debere sanguinem enuntiari de Deo: sicut enim partes physicæ & integrantes humanæ naturæ non prædicantur de Deo per communicationem idiomatum: nec enim Deus dicitur anima, vel materia, caput, vel manus: ita nec illa, quæ minus propriè homi- D nis, vel corporis humani partes vocantur, ut sanguis, de Deo affirmari debent.

Sanguis assumptus à verbo divino non prædicatur de illo.

Ad 1. Responsio ad rationes quod spiritus sint animati.

Ad primam verò earum rationum, quæ ostendere nitebantur spiritus animatos esse, respondendum est, dici spiritus ab Hippocrate nutriri non propria, quæ viventibus tantum convenit, sed impropria nutritione, quatenus auræ tenuissimæ afflatu sustentantur ac reficiuntur, ut suo loco fusius dicemus.

Ad 2. De receptione imaginum in spiritibus.

Ad secundam respondendum, bifariam intel- E ligi posse rerum imagines excipi deferrique spiritibus. Uno modo, ita ut in spiritibus tantum insint, ac per eas inibi existentes potentiæ sensitivæ functiones suas edant. Altero, ut à spiritibus tanquam bajulis in sensuum officinas transportentur; deinde organis sensuum imprimantur, non eædem, cum idem accidens nequeat à subjecto in subjectum commeare, sed aliæ numero distinctæ, quibus potentiæ ad sensiones utantur. Si igitur imaginum in spiritibus inhæ- F sio secundum priorem sensum intelligatur, improbanda ac reiicienda omnino est. Namque si solis spiritibus species inhærerent, non posset anima, uti argumentum concludebat, ex iis actum sentiendi elicere: siquidem species & potentia sensitiva eidem subjecto inesse debent: potentia verò sensitiva in ipso organo residet, non in spiritu. Deinde, quia cum spiritus admodum instabiles sint, ac passim diffluant & evanescant, non possent rerum imagines, nisi ad

Spiritus admodum instabiles in corpore.

breve

breve tempus, in memoriæ thesauro asservari, proindeque rerum, quas multis abhinc annis sensu percepimus, nulla esset recordatio, quod experientiæ repugnat. Si autē intelligamus, species recipi vehique spiritibus secundum posteriorem illum modum, admittendum id quidem erit, quod ad summum probant rationes in argumento adductæ, negari quamvis non possit, admodum intellectu difficile esse, quo pacto illa rerum simulachra spiritibus insidentia, sive cum inter dormiendum ab uno sensu ad alium regrediuntur, sive cum dæmonum studio huc illuc cientur & turbantur, quo pacto, inquam, potentiam sensitivam ad cognitionem lacessant.

*Ad 3. Rejicitur quorundam medicorum sententia de virtute influente.

Ad tertiam ex medicorum placitis desumptam respondemus, si per virtutem influentem significent potentias ipsas videndi, audiendi, cæterasq; ejusmodi, ut quidam intelligunt, nequaquam nos eorum sententiam probare, quia pro certo habendum est, in doctrina Peripatetica facultates omnes tam sensitivas, quàm motivas, & vitales suis organis infixas, atque inhærentes esse. Si autem velint influentem vim, id est, calorem quendam certa moderatione temperatum, & ad potentiarum operationes juvandas ac promovendas necessarium, spiritibus ad potentias deferri, fatemur quidem ita esse, sed negamus colligi inde, spiritus esse animatos.

QUAESTIO XXV.

UTRUM LAC ET SEMEN VIVAT.

ARTICULUS I.

QUA RATIONE LAC PROCREETUR; & quod vita careat.

Aristot. M. Alb. D. Tho. Clem. Alex. Plutarch. Consule Gal. lib. de sanit. tuenda.

AD priorem quæstionis partē explicandam, sciendum ex Arist. lib. 4. de gener. animal. c. 8. Magno Alberto libr. 18. de animab. c. 7. tract. 2. D. Tho. in 10. c. Iob. Clemente Alex. lib. 1. Pædagogi cap. 6. Abulensi in c. 12. Lev. q. 23. Aponensi differ. 148. Mathiolo initio lib. 6. in Diosc. Plutarcho libr. de amore parentum erga liberos, lac effici ex sanguine menstruo (intellige secreta ab eo fæce & sordibus) quod ex eo patet, quia defluxus menstrui sanguinis cessat in fœminis post cōceptum, ut eo nimirum fœtus coagmentetur & alatur: deinde prole edita adhuc cessat majori ex parte, quamdiu lac manat. Eum quippe sanguinem ubera attractrice virtute ad se per venas alliciunt, & innata sibi ad id facultate rursus decoquunt, candore & dulcedine, aliisque affectionibus lacti convenientibus imbuunt. Extinguitur verò lac post alterum conceptum in fœminis, docente Arist. lib. 7. de hist. anim. c. 11.

Lege Plin. lib. 11. c. 41.

videlicet, quia tunc provida natura necessitati fœtus in utero efformandi alendique opportunè consulit. Quamvis etiam post secundum conceptum lac fluat in nonnullis, quæ videlicet ad utrumque præstandum sanguine abundant.

Remotio tacitæ objecti.

His non obstat, quod interdum edulis quibusdam extra tempus ubera lactescant, & quod nonnunquam pastores capreis ante uterum lac exprimant. Id enim præter ordinariam naturæ consuetudinem evenit, sicuti & maribus gigni lac. Qua de re ita scripsit Aristot. libr. 3. proximè citati operis, cap. 20. Vbera etiam caprarum, quæ coitum non patiuntur, pastores montis Oetæ urtica perfricant vehementer, ut dolorem infligant. Itaque primum cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, postremò lac non minus, quàm ex iis, quæ concipiunt. Maribus magna ex parte nec bestiis, nec hominibus gignitur lac. Fieri tamen potest, ut aliquibus interdum gignatur. Nam & in Lemno insula capro ex mammis, quas geminas gerit, tantum lactis emulgebatur, ut colostra inde conficerent. Quod idem etiam proli masculinæ capri illius evenisse accepimus. Sed hæc ostentis annumeranda potius ducunt. Hactenus Aristoteles. Ferunt tamen in India Orientali ejusmodi capros inveniri. Vnde intelligas etsi lac ordinariè fiat ex sanguine menstruo, posse tamen etiam ex alio interdum fieri, cum in maribus quoq; nonnunquam gignatur.

Lege Arist. in probl. sec. 1. 10. probl. 6. Arist. et. Lege Val. lib. 5. de sal. cap. 11.

Quæstio de discrimine inter lac & sanguinem.

Quæri autem solet, utrum lac à sanguine specie distinguatur. Vallesius libro 1. Controversiarum cap. 22. & Thomas à Vega libro 6. Galeni de locis affectis sectio. 4. lac à sanguine distinguunt, &, ut videtur specie, etsi id palam non affirment. Favet huic parti diversitas affectionum, pinguedinis, coloris, dulcedinis, aliarumque hujusmodi. Vnde & sanguis è corpore missus facile congelascit, non autem lac. Alteri parti adstipulantur verba Aristot. libr. 4. de gener. animal. cap. 8. appellantis lac sanguinem bene concoctum, & non corruptum, ut Empedocles falsò ajebat. Quo etiam nomine vocatur ab Avicenna, Magno Alberto, Abulensi, Mathiolo, & aliis. Atq; hanc opinionem disertis verbis amplectitur Clemens Alexandrinus loco citato aiens, lac esse sanguinem secundum substantiam, variato duntaxat colore à vehementi spiritus. Et Favorinus apud Gellium lib. 12. Noct. Attic. An quia, inquit, spiritu multo & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit? Cui prior sententia magis placuerit, dicet Aristotelem appellare lac sanguinem nō in sensu formali, sed causali; quia nimirum lac fit ex sanguine; negare verò lac esse sanguinem corruptum, id est, purulentum, ut credebat Empedocles. Qui in posteriorem, quæ nobis verisimilior videtur, inclinari: respondebit rationem prioris, diversitatem illam affectionum tantummodo accidentariam esse; nec ex ea discrimen essentiæ necessario colligi.

Favorinus.

Responsio ad quæstionem initio propositam.

His positis, dicimus lac non informari anima, qua si convenit specie cum sanguine; idem, quo ad hanc quæstionem, de illo, ac de sanguine pronunciandum est, ut patet. Si autem differt, idem nihilominus dicendum, quia, ut rationes alias omittamus, ubera nutriuntur lacte, quo haudquaquam nutriri possent, si eadem anima informaretur: cum nutritio sit aggeneratio, in qua necesse est, alimentum corrumpi, & propria forma dimissa in rei viventis substantiam converti.

De lactis vi.

Illud hîc postremo admonendum censuimus, esto, lac neque animam, neque virtutem formatricem obtineat, sæpe tamen ob qualitatum cognationem infantibus affectiones propensionesque nutricum imprimere. Cujus rei celebre est exemplum, quod Iustinus libr. 44. suæ hist. scripsit, vid. in ea Hispaniæ parte, quæ Callecia vocatur, Habbidem infantem feris expositum, & cervæ uberibus educatum, tanta fuisse pernicitate pedum, ut montium juga, saltusque inter cervorum greges non inferior velocitate peragraret. Neque verò lactis interventu aliæ tantum proprietates communicantur, sed interdum etiam inclinatio ad vitia aut virtutem. Unde Favorinus apud Gellium lib. 12. Noct. Attic. c. 1. invehitur in matres, quæ infantes fœminis barbaro & agresti ingenio præditis nutriendos tradunt, cum constet, illos non earum tantum lac, sed mores etiam unà cum lacte sugere. Quo alludens Mithridates apud Iustinum libr. 38. de Romanis loquens, ait, ut ipsi ferunt, conditores suos lupæ uberibus alios, sic omnem illum populum luporum animos habere inexplebiles sanguinis atque imperii, divitiarumque avidos. Addit quoque loco citato Favorinus, non in hominibus duntaxat, sed in pecudibus quoque animadversam lactis efficacitatem. Nam si ovium lacte hœdi, aut caprarum agni alantur, constat fermè, in his lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. Columella etiam libr. 7. de re rust. Nec eos, inquit, canes, quorum generosam volumus indolem conservare, patiemur alienæ nutricis uberibus educari: quoniam semper & lac, & spiritus maternus, longè magis ingenii atque corporis incrementa auget. Lege Plutarchum in lib. de educandis liberis.

Iustinus de Habbide infante. — Iustinus. — Columella.

ARTICULUS II.

SEMEN POTESTATE, NON actu vivere.

CIrca alteram controversiæ partem advertendum primò est ex Aristot. libr. 1. de generat. animal. cap. 17. & 18. semen esse recrementum quoddam, sive superfluum alimenti, hoc est, effici ex parte quadam sanguinis ad tertiam, exactissimamque decoctionem perducti, quæ relinquitur à natura ut superflua nutritioni, sed tamen ut necessaria generationi. Cum enim quod libet vivens nitatur & se & suam speciem conservare: ad se conservandam convertit alimentum in propriam naturam; ad perpetuandam speciem, partem quandam alimenti seponit ad generationem, quæ pars in loco ad id destinato accipit vim generandi perficiendique aliud individuum simile in specie, eaque semen dicitur.

Appetitus viventium ad se suamque speciem conservandam. Semen ex superfluo alimenti.

Quod autem seminis ratio ita se habeat, hoc est, quod semen sit ex superfluo alimenti, probat Arist. loco citato aliquot indiciis, quæ inibi legi possunt. Eandemque sententiam amplexus est Pythagoras, teste Plutarcho lib. 5. de placitis Philosoph. c. 3. Galenus lib. 2. de semine c. 4. D. Thomas 1. p. q. 119. art. 2. Magnus Albertus libr. 15. de animalib. tract. 2. c. 5. & 6. Soranus Ephesius in Isagoge c. 16. Durand. in 2. sent. dist. 30. q. 5. Scotus dist. 20. q. 2. Major dist. 13. q. 6. Bassolius dist. 33. quæst. unica art. 3. Abulensis in Exodum c. 12. q. 24. & plerique alii.

Lege Fern. libr. 7. Physiol. c. 2.

His animadversis, quod semen actu vivat, credidit Plato in Timæo, Themistius 1. de anima, cap. 21. Galenus in libro de Marasmo, c. 5. & recentium medicorum nonnulli, ut Petamatus in lib. de semine. Vallesius li. 2. controv. c. 9. Theophilus Zimara 2. lib. de anima, ad tex. 43. Nituntur autem hisce potissimum argumentis: Sanguis per nutritionem non convertitur in partem rei viventis, nisi à vivente alteretur, & decoquatur; ergo multo minus sanguis se quæcunque alia materia in integrum animal efformari poterit, nisi semen, cujus opera efformatur, vivum sit. Præterea stirpium semina, dum matri inhærescunt, nutriuntur: atque nutriri vivere est, igitur vivunt. Item solius viventis est determinatam habere figuram: hanc habent semina; sunt igitur viventia. Rursum tam in artis, quàm in naturæ operibus nihil fit actu, nisi ab eo, quod tactu tale est: atqui semen componit materiam fœtus in effigiem viventis, eamq; membris delineat, est igitur vivens actu. Denique semen habet in se vim generativam, siquidem genitor ejus interventu fœtum producit & vivificat. Negari igitur non potest, semen in re ipsa animatum esse.

Semen actu vivere opinati Plat. Themist. Galen. Item Foroliviensis sup. 32. c. tn. Avic. 1. Argum. — 2. — 3. — 4.

Vera tamen est Aristotelis sententia libro 2. de anima, cap. 1. text. 10. & lib. 2. de generat. animal. c. 1. ubi de hac re expressè quæstionem movet, itemque c. 3. ejusdem libri, quam secuti fuêre D. Thomas lib. 2. cont. gent. c. 89. Scotus in 4. dist. 44. q. 1. Magnus Albertus 2. p. sum. de homine, Thomas Garbius lib. 1. tract. 5. quæst. 5. Iandunus 7. Metaph. quæst. 19. Conciliator differ. 48. Fernel. lib. 7. suæ Physiologiæ, cap. 13. & alii: nimirum semen non vivere. Quod sic intelligendum est, ut non vivat actu, vivat tamen potentia: quia quamdiu propriam formam retinet, non constat actu anima, habet tamen proximam aptitudinem, ut animetur, quod obtinebit ubi

Conclusio ex sententia Aristotelis. D. Thom. Scot. M. Albert. Vallesiola l. loc. commun. c. 17. Thomas à Vega in arte med. c. 17. Christophorus 2. de an. c. 10. Fern. 2 cont. gen. c. 57.

ubi primum ex eo, & reliquamateria, fœtus coaluerit, perinde atque sulphur potestate ignis dicitur, quod suopte ingenio facillimè igne fiat.

1. Ratio. Non habere igitur semen actu animam ex eo primum ostenditur, quia semen, ut superiori articulo probavimus, est superfluum alimenti, quod vita caret. 2. Deinde, quia si anima præditum esset, vel haberet eandem animam quam totum vivens, cujus est semen, vel aliam sibi peculiarem, si eandem, oporteret toti continuatum esse, quod non ita est. Si aliam, jam esset per se integrum vivens, atque ita vel animal, vel planta, quod absurdum videtur. 3. Præterea, omne vivens nutritur: semen autem non nutritur, cum non augescat, nisi solo accessu & appositione partium absque attractione & conversione: Non ergo vivit. Adde, quod experientia ipsa manifestum videtur, herbarum & stirpium semina domi servata non frui vita, cum minimè mutriantur, quæ nihilominus veram obtinere seminis rationem inde patet, quod si serantur, herbas & stirpes gignent.

Solut. arg. partis contrariæ. Ad primum verò eorum, quæ pro adversaria parte adduximus, respondendum est, etsi nihil tanquam præcipuum agens ullam substantiam convertere possit in rem viventem, nisi ipsum etiam vivat: posse tamen id præstare tanquam agentis instrumentum, quo etiam modo calor animalis cibum in ejus substantiam mutat. Solut. 2. Ad secundum concedendum est, herbarum, & stirpium semina, quæ ita semina sunt, ut fructus quoque sint; (semina enim dicuntur, ut sunt id, quod aliud; fructus, ut sunt quod ex alio) dum matri adhærent, vivere; non quia semina, sed quia fructus, partesque viventium. At animantium semina, cum istiusmodi differentiam non subeant, haudquaquam oportere actu vivere. Solutio 3. Ad tertium dicendum est, non omnia semina vendicare certam figuram, sed ea, quæ duriora existunt, idque non ex se, sed ratione viventium, è quibus orta, seu quæ in ipsa conversa fuere; sicuti etiam cadaver, merito viventis demortui, certam effigiem retinet. Solut. 4. Ad quartum dic, tam in operibus artis, quam naturæ posse quidpiam fieri tale per instrumentum, quod non sit actu tale: quandoquidem per asciam, quæ mensa non est, mensa fit; & per calorem, qui caro non est, gignitur caro: semen autem instrumentum est, per quod generans fœtum delineat. Imò nec agens præcipuum necessariò debet esse in actu formali tale, qualis est ejus effectus, ut patet in iis, quæ per æquivocam generationem producuntur, ut cum a Sole coitu radiorum ignis efficitur; sat ergo est habere agens actu vim producendi talem effectum. Solut. 5. in sequenti q. Vltimi verò argumenti solutio ex iis, quæ proxima quæstione dicenda sunt, patebit.

QVÆSTIO XXVI.

UTRUM IN SEMINE GENERATIVA & formatrix virtus insideat.

ARTICVLVS I.

QVID IN PROPOSITA DIFFICVLtate sentiendum sit.

QVoniam huc nos disputationum cursus provexit, adhuc quæstiones nonnullas pertractabimus ad viventium generationem spectantes, quarum explanatio ad uberiorem intelligentiam eorum, quæ dicta sunt, & progressu dicentur, necessaria est. Quod ad præsens dubium attinet, sciendũ primò, virtutem gignentem, & formatricem (sive sint reipsa una eademque facultas, sive non, qua de re suo loco) diversa obire munia: namque ad gignentem facultatem pertinet introductio formæ in materiam: ad formatricem congrua fœtus delineatio, & partium ejus in situ, cavitate, connexu, & ordine ad cujusque usum, & dignitatem compositio. Est ergo quæstio, num istiusmodi vis re vera in semine resideat, vel in solo generante, an alibi.

Lege Arist. lib. 1. de gen. anim. c. ult. & 12. Metaph. c. 6. tex. 0. *Diversa officia gignentis, & formatricis facultatis.*

Quidam præcipuæ auctoritatis Philosophi viventium corporum structuram, & artificium admirati in eam sententiam venere, ut dicerent, nec in generante, nec in semine talem facultatem inveniri, nec esse hoc naturæ opus, sed principii cujuspiam nobilioris. Non enim fieri posse existimabant, ut causa circa rationis ductum agens, id molitetur, quod magnæ artis consilium, ac solertiam deposcit; id, inquam, opus, quod tam admirabili partium contextu, varietate, consensu & apparatu constat, ut nihil vel ad usum accommodatius, vel ad speciem elegantius spectetur. Atque insuper, cum fœtus maturitatem & absolutionem prolixa, indefectaque serie tot motus præeant; necessarium judicabant, ut iis obeundis causa aliqua superior assisteret, ac præesset.

De hac re luculenter Cic. 2. de natu. Deorum Lactant. in lib. de opif. Dei. Trismegist. in lib. de potestate & sap. Dei dial. 5.

Igitur Arabes, ut legere est apud Averroem 7. Metaph. com. 31. formatricem virtutem divinam appellant, eamque rationis & intelligentiæ compotem faciunt. Galenus verò in libro de formatione fœtus nondum sibi constare, inquit, an mundi anima per se ipsam corpora viventia architectetur; tametsi dignam censeat, cui id muneris demandandum sit. Ex altera verò parte minimè decere ait, ut ea anima, quæ cæteris dignitate prælucet, in effingendis muscis, & formicis, aliisque id genus bestiolis occupetur. Itaque statuit satius esse in tam ardua, & ancipiti quæstione nihil asseverare, etsi ratum esse jubeat, vim formatricem, quæcunque ea sit, summam esse sapientiam.

Sententia Arabum de virtute formatrici. Lege Avic. Fen. 1. p. doc. 6. c. 2.

Verum quod istiusmodi artificium non possit attribui mundanæ animæ, constat iis argumentis, quibus eam lib. 2. de cœlo cap. 1. quæst. 1. artic. 3. vanam fictitiamque esse demonstravimus. Quod verò nec alicui intelligentiæ ascribendum sit, ostensum à nobis est libr. 1. Physic. cap. 9. quæst. 12. artic. 3. ubi rejecta Cholcode, quam Avicenna sublunarium formarum effectricem prædicabat, probavimus, nullam substantiam creatam à materiæ societate abjunctam sua vi aliquam formam in materiam inducere. Sed quod neque ad primam causam, ut ad particularem, integrumque ejus opificem referri debeat, ex eo convincitur; quia non assolet Deus opera naturæ absque secundarum causarum interventu per se efficere; esto, si vellet, posset. Deinde quia cum Deus à summæ artis regula, & præscripto nunquam aberret: omnemque materiam sibi obsequentem habeat, si ipse esset per se corporum formator, nullus unquam in iis error, aut monstrum eveniret, quod experientiæ repugnat. Adde quod si corporum formatio non fieret ministerio virtutis à parentibus derivatæ, nulla esset ratio, cur filii parentes suos similitudine referrent.

Avicenna fit vis intelligentiam corporum formatricem.

Consule M. A. l. ... sum. ac. omi. D. Thom. lib. 2. contra gen. c. 80. Alb. lib. 16. de ani. c. 1. & 11 libr 4. c. 3. ad 8 Fern. lib. 1. de abditis rerum cau. c. 6. & 7. De seminu vi D. Aug. lib. 22. de Civit. c. 14 D. Greg. Nyss. c. 23. de resur. Christi, & Theo. sum. c. de provid.

Quapropter reliquum est, ut virtus formatrix, & generativa insit in generante, à quo ut à principali causa fœtus producitur; insit, inquam, in eo primaria ratione, ut & cæteræ potentiæ vitales. Deinde ab illa derivetur, imprimaturque in semen alia consimilis virtus ejus quasi vicaria, quæ materiam fœtus tractet, & confingat. Nec existimandum est, viventium corporum fabricam ultra naturæ vim esse. Quin potius mirari par est, infinitam potentiam divini artificis, qui ad eam perficiendam concretæ materialique naturæ facultatem attribuit. Nec item, ut semen recta ordinis constantia in opus incumbat, & seriem illam generationis obeat, atque ad certum perveniat finem: rationis aut consilii eget: sat enim est quibusdam veluti numeris, & mensuris dirigi ab auctore naturæ, à quo ad id propensionem accipit & virtutem quodammodo vim artis habentem, qua de re plura diximus in physic.

Vis formatrix, & gignens in generante.

Vim seminis dirigi ab auctore naturæ.

Porro virtus formatrix ideo tantam vim obtinet, quia per illam vivens sese quodammodo repræsentat in semine, quod ad id præstandum vivifico spiritu & calore perfundit: cum ei insuper accedat calor æthereus, à Sole præsertim dilapsus, magnam conferens efficacitatem gignendis rebus. Quo pertinet illud Aristotelis libr. 2. Physic. cap. 2. text. 26. Sol & homo generavit hominem; & illud Latini Poetæ: Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo seminibus.

Cur tanta vis insit in virtute formatrice.

6. Aeneid.

ARTICVLVS II.

DILVTIO VLTIMI ARGVMENTI superioris controversiæ; & aliarum quarundam dubitationum explicatio.

Vrget tamen difficultas ejus argumenti, cujus solutionem ex superiori quæstioni in hunc locum reservavimus, nimirum qui fieri possit, ut semen gignentem, & formatricem facultatem, quæ viventium propria esse videtur, obtineat, nec tamen vivat. Sed occurrendum, istiusmodi virtutem semini inhærentem non esse de numero earum, quæ à viventium formis, ut earum proprietates manant, quæq; propriè vitales dicuntur; sed esse alterius rationis, nec propriè vitalem, nec ejusdem speciei cum generativa, & formatrice quæ in patre remanet.

Lege D. Tho. de potē. q. 3 a. 11. ad 7. & 1. p. q. 118. a. 1. M. A. l. 2. p. sum. de hom. q. de nutrim a. 3.

Si quis verò obiiciat, productionem viventis, quæ fit interventu seminis, omnium consensu esse operationem vitalem, proindeque debere à potentia vitali proficisci, atque adeo potentiam generativam, quæ est in semine, à qua generatio viventis immediatè oritur, oportere propriè vitalem esse. Respondendum ad rationem vitalis operationis sat esse proficisci à principio vitæ conjuncto ad eum modum, quem supra exposuimus, licet proximè non oriatur à potentia, quæ sit propriè vitalis, quæ tamen propriè vitalis cognata sit, ejusque vicem subeat.

Objectio.

Refutatio.

Quæri etiam solet, num virtus, quæ membra fœtus generat, & delineat, in fœtu permaneat? Ratio dubitandi est, quia si maneret, nulla esset causa, cur membra solida præcisa non possent regenerari, & in priorem formam restitui. Quod tamen negat Hippocrates multis in locis, præsertim 6. Aphorismorum cap. 19. aliique auctores, & Philosophiæ magistra experientia. Si enim os confringatur, non solet novæ partis generatione coire & coalescere; sed callo uniuntur partes dissociatæ. Ad hanc dubitationem sunt qui respondeant, prædictam virtutem, ubi semel formationis munere perfuncta est, non manere in prole. Alii dicunt manere in membris, ut eorum necessitati possit occurrere.

Dubium.

Quorundam responsio.

Asserendum tamen inprimis est, post completam fœtus generationem dari in eo potentiam, quæ membra generatione partiali generet, effingatque, & esse eam ejusdem speciei cum illa, quæ in generante est, non tamen cum ea, quæ fuit in homine: (hæc enim, sicuti diximus, non est potentia vitalis, nec à forma rei viventis tanquam ejus proprietas oritur, ut illæ.) Est autem prædicta facultas, quæ videlicet generanti, & genito inhæret, ut in lib. de animal. ostendimus, eadem re cum nutriente: quia una eademque virtus sufficit ad præstandam generationem totalem, tum fœtus denuò gignitur, & ad continuan-

Solut. dubii.

tinuandam partialem ministerio nutritionis, atque ad partes, quæ de novo accedunt, apta compositione, situque agglutinandas; cùm ejusdem sit, facere, & reficere.

Cur autem solida non regenerentur, nonnulli causam esse volunt, quia membra illa ex seminis materia coalescunt, atque ita si perierint, ob materiæ defectum redintegrari nequeunt. Sed hi non satisfaciunt: nam si, ut Arist. libr. 8. de hist. anim. cap. 1. & lib. 4. de generatione anim. cap. 8. post Hippocratem docuit, ex iisdem sumus, ex quibus nutrimur, membraque omnia ex similibus aluntur, & generantur, cur si virtus nutriens potest ex sanguine in medullam verso ossa nutrire, non possit quoque ex eadem materia, præcisa ossa reparare? Adde quod in adultis membra solida interdum regenerantur, & in infantibus non rarò. Vera igitur, & germana causa est, quam tradidit Galenus lib. de semine cap. 17. quia virtus illa non tam vehemens est in prole genita ad ejus membra, præsertim solida, quæ plus operæ exigunt, reficienda, quàm extitit in semine ad illa de integro coagmentanda, ideoque nihil mirum, si quæ ante generare valuit, postea regenerare non possit.

QUÆSTIO XXVII.

AN UTERQUE PARENS PER vim seminariam activè concurrat ad generationem.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIONIS IN VTRAMQVE partem disputatio.

Controversiam hanc pertractant non solum medicæ artis professores, tum alibi, tum apud Hippocratem in libello de genitura, & Galenum præsertim libr. 6. de locis affectis, & in lib. de semine; sed etiam Physiologi variis in locis, & Theologi, cùm de admirabili divini Verbi in utero Virginis conceptione disserunt.

Advertendum primò totam ambiguitatem versari circa concursum fœminæ. Nam quod vir activè concurrat, inter omnes constat. Nec est etiam dubium, quin fœmina ad nonnulla officia generationem antecedentia per vim activam influat; qualia sunt decoctio, & confectio sanguinis, è quo fœtus, saltem partiatim, componi debet, item evocatio ejusdem sanguinis ad locum generationi destinatum, & concalefactio, conservatioque illius, atque alia ejusmodi. Tota ergo quæstio est, utrum fœmina activè concurrat ad ipsam introductionem formæ: & quia ejusdem est materiam ultimò disponere, & formam introducere, atque una ex ultimis, & præcipuis dispositionibus est membrorum confirmatio, quam exequitur vis formatrix in semine residens: qui negant fœminam activè concurrere ad introductionem formæ, negant quoque disponi ab illa ultimò materiam, aut delineari per vim semini inhærentem: & qui hoc concedunt, illud etiam admittunt.

Igitur in hac disceptatione negativam partem quæstionis amplexi sunt Averroes 2. Col. cap. 10. Avicenna libr. 9. de anim. cap. 3. D. Thomas 3. par. quæst. 32. art. 4. Cajetanus ibidem, & in 2. 2. quæst. 154. artic. 12. Durandus in 3. dist. 3. q. 1. Capreol. dist. 4. quæst. unic. art. 3. Paludan. quæst. 2. Marsilius q. 5. art. 2. Alensis 5. Metaph. tex. 29. si ejus est illud opus, Soncinas 8. Metaph. quæst. 16. Hervæus in tractatu de unitate formarum quæst. 18. Magnus Albertus lib. 15. de animalib. c. 11. tract. 2. & lib. 16 tractatu 1. cap. 14. aliique nonnulli, secuti Aristotelem libr. 1. de generatione animalium capite 19. & 20. sæpeque alibi. Præcipuum Aristotelis fundamentum est, quod pro certo habeat, fœminas non conferre verum semen, in quo, uti diximus, inest facultas ad procreandam, sed materiam duntaxat. Omissis autem hoc loco cæteris argumentis, quibus ipse fundamentum hoc stabilire conatur, illud è potioribus unum est, quod oporteat officium agendi & patiendi, quod ad generandam sobolem exhibetur, subjecto distingui. Quare cum masculi sit agere, ut omnes fatentur, fœminæ erit tantum pati. Nec obstat, quod utrumque in fruticibus, & arboribus indiscreto sexu invenitur. Id enim ob earum imperfectionem accidit: in animalibus autem, quæ dignitate longe præstant, alia ratio est. Secundo idem ex eo ostenditur, quia cum fœmina generationi materiam subministret, si eadem agendi haberet facultatem, posset utiq; per se citra viri opem concipere. Quod negat experientia, non solum in homine, sed etiam in piscium genere, teste non solum Aristotele 1. de gener. animal. cap. ultim. sed etiam Plinio libr. 9. capite 50. & Rondoletio lib. 4. cap. 3. quandoquidem fœminæ ova, quæ masculum semen non attigit, irrita manet, atque infœcunda; videlicet, quia masculum duntaxat activam facultatem ad generandum possidet. Hoc tamen, quod de piscibus dicitur, non ita accipiendum est, quasi in universum ita se habeat, sed ut plurimū & ordinariè. Nam in iis, quos rubeliones vocant, mas nullus adhuc visus est, sed fœminę omnes fœtu plenæ inveniuntur, similiterque hiatulæ. Quare utrum in iis mas detur, ambiguum esse Aristoteles lib. 6. de histor. animal. cap. 13. Rondeletius quoque loco citato affirmat Erythrinos, & Channos, qui ex ovis gignunt, omnes esse fœminas. Sed nihil mirum accidere hoc in quibusdam animantibus minus perfectis, quod in fruticibus, & arboribus ordinarium est. Nam quod D. Ambros. lib. 5. Examer on cap. 20. D. Basilius hom. 8. & orat. 19. de providentia, Origenes contra Celsum lib. 1. Suetonius lib. 2. cap. 95. Blondus Flavius lib.

Marginal notes: Solida regenerentur. Aristoteles. Hippocrates. Galenus. 3. dist. 3. Quæstionis difficultas quo præcipue. D. Thom. in 3. p. q. 32. art. 4. lib. q. 7. ... 2. princip. ... 1 Metaph. q. 16. Assertores partis negativa. Item idem Aver. 5. Metaph. c. 1. & lib. 1. Eth. c. 11. S. Thom. in 3. d. 4. q. 1. a. 2. Occurritur objectioni. Lege Ælian. lib. 12. c. 7 Pierium lib. 17.

lib. 1. aliique referunt, nempe vultures absque mare concipere, jure optimo Aegyptiorum fabulam appellat Plutar. Nec verò id Patres ut certum, sed ut vulgatum apud auctores, memorant.

Defensores affirmativæ partis. Oppositam sententiam, nimirum quod fœminæ concurrunt activè ad generationem, tuentur Medici, duce Hippocrate in lib. de genitura, & Galeno lib. 6. de locis affectis, cap. 5. aliisque in locis, neque Medici tantum, sed & Theologorum complures, ut Scotus in 3. distinct. 4. quæst. unic. D. Bonavent. q. 1. num. 31. Major. q. 3. art. 4. Ochamus q. 3. Lichetus, Gabriel 91. Bassol. Mairones, quibus adstipulatur quoque Avicenna Can. 3. p. 20. etsi 9. de animalibus Galeno repugnarit. Idemque censuisse Democritum, Pythagoram, & Hipponem, refert Mirandul. lib. 1. de examine vanitatis, cap. 16.

Eorum fundamentum. Nititur autem hæc sententia contrario fundamento, nempe, etiam fœminas verum semen edere, etsi minus perfectum minusque efficax. Hoc verò citati auctores, præsertim Medici, multis manifestis indiciis ab anatomica experientia ductis convincunt, quæ in hunc locum afferre nolumus. Ea tamen scriptis mandarunt Galenus lib. 2. de semine, c. 4. & è junioribus, qui eandem opinionem defendunt, Fernelius cap. 6. lib. 7. suæ physiologiæ, Levinus cap. 6. libri 1. de occultis naturæ miraculis, Thomas à Vega in 6. librum Galeni de locis affectis, Vesalius lib. 5. de fabrica corporis humani. c. 15. Vallesius libr. 2. controv. Medic. & Phil. c. 7. Valleriola 1. lib. locor. comm. cap. 17.

Prima ratio. Vt igitur argumenta à dissectionibus, & quarundam affectionem experimento desumpta omittamus, quod etiam fœmina ad generationem activè concurrat, hunc in modum ostenditur: Formas ejusdem speciei consequi solent potentiæ ejusdem rationis; sed mas & fœmina habent formas convenientes in eadem specie, ut satis constat, docetque Arist. libr. 10. Metaph. c. 12. text. 25. & lib. 2. de gener. animal. c. 2. item mas habet potentiam generandi, quæ ad producendam sobolem activè concurrit: ergo eandem obtinebit etiam fœmina, & eundem concursum præstabit, licet minus perfectè.

Secunda. Secundò, proles non solum patrem, sed matrem similitudine refert: Ea verò similitudo oritur à virtute formatrice: ergo non tantum pater, sed mater quoque eam virtutem obtinet, eamque semini indit.

Tertia. Tertio, fœmina insito calore agit in materiam, in quam introducenda est forma fœtus; ejusmodi autem calor est una è dispositionibus, quæ formæ introductionem efficienter attingunt; igitur fœmina per calorem à se productum attingit activè introductionem formæ, atque adeo productionem fœtus. Quod quid aliud est, quam activè concurrere ad generationem? Corroboraturque argumentum. Nam si Sol dicitur

A unà cum homine hominem generare, atque adeo ad generationem activè concurrere, idque non ob aliam rationem, nisi quia materiam fœtus cœlesti calore imbuit, promovetque ad recipiendam formam: non est, cur mater, quæ in utero eandem materiam calore animali, id est, suo afficit, eoque illi fomentum diu præbet, non censeatur ad eandem generationem activè concurrere.

B

ARTICVLVS II.

QVÆSTIONIS CONCLVSIO.

Explanatio argumentorum utriusque partis.

QVi alicujus Philosophi, quantumvis excellenti ingenio & doctrina prædicatus sit, ita sententiis inhæret, ut ab eis nec latum discedat unguem, is occasioné præbet existimandi, ipsum C non tam veritatem doctrinæ, quam prædicatam doctoris auctoritatem sequi. Quod à vero Philosopho, id est, veræ sapientiæ studioso, cui veritas amicior esse debet, quam Plato, vel maximè alienum est.

Philosopho charior veritas quam Plato.

Eam ob causam fas erit nobis tum in hac controversia, tum in aliquot earum, quas infra subjiciemus, interdum Aristot. relinquere, ubi id persuaserit experientia, maximè artis anatomicæ, quæ post Aristotelis tempora plus viguit, magisque in usu fuit. Quia igitur D argumenta, quæ à membrorum dissectionibus medici afferunt, planè comprobant gigni verum perfectumque semen à fœminis, & si minus perfectum, quam à viris: quia item verum semen activum est, ut fatetur Arist. lib. 2. de part. anim. c. 1. non videtur negandum, matrum semen activè concurrere ad generationem, ita ut ex utroque semine, tanquam ex duabus causis instrumentariis, partialibus, altera magis, altera E minus perfecta: quarum tamen utraque alterius consortium & operam ad generationem prolis necessario requirat, fiat una causa totalis instrumentaria.

Improbatur Cajetani sententia. Nec placet nobis sententia Cajetani in 2. 2. ad q. 154. art. 12. qui post longam disputationem convictus argumentis, partim ab anatomie, partim etiam à morali consideratione petitis, concedit contra Arist. necessario edi à matribus verum semen, sed negat habere id vim activam, propterea, quod fœtus componatur tanF quam ex subjecto ex materno semine, fierique non possit, ut agens & patiens sive subjectum, idem sint. Quæ ratio, si vim haberet, probaret etiam, non constitui fœtum ex paterno semine, cujus contrarium medici plane ostendunt, ut patebit proxima q. ubi hæc ratio à nobis diluetur.

Evertitur Aristotelicæ opinionis fundamentum. Igitur ad fundamentum Aristotelicæ opinionis dicendum est, id, quod circa generationem agit, & id, quod patitur, distingui inter se. Nam quod primo patitur, est materia, e qua semen conficitur, videlicet, superfluum alimenti, in quod tum,

quod uterque parens agit, decoquendo ipsum, eique seminalem virtutem imprimendo: quamvis postea ipsum quoque semen agat per virtutem sibi à genitoribus inditam. Patitur quoque subinde materia, ex qua formatur fœtus, in quam similiter agit uterque parens eam delineando, cæterisque idoneis qualitatibus imbuendo. Item in ipso semine, ut seq. quæst. exponemus, quædam partes agunt, aliæ patiuntur. Postremo id, quod patitur, est proles, quæ cum gignitur, pati dicitur, quia generari est pati: agit verò uterque parens, quia generare agere est. Quo liquet, officium agendi & patiendi distingui subjecto, nec probari ab Arist. sequi ex opposita sententia idem eodem modo sumptum simul agere & pati. Quo pacto intelligendum est philosophicum illud theorema: Non potest idem simul esse agens & patiens.

Cur sola mater non gignat.

Ad secundum & tertium argumentum respondendum: licet mater concurrat activè, non posse tamen per se solam generare, quia ejus virtus imperfecta est, uti diximus. Quod si quis urgeat, cum duæ causæ ejusdem speciei ad eundem effectum concurrunt, nihil repugnare, quo minus virtus ejus, quæ imperfecta est, adeo crescat, ut eundem effectum per se solam queat producere, ut si duo saxum vehant impulsu decem graduum, quem ambo partialiter integrant, nullam esse repugnantiam, quo minus impulsus unius usque ad decimum gradum intendatur, fit, ut absque ope alterius lapidem possit impellere. Quare similiter vim activam matris, si eam habeat, perfici posse, ut per se solam procreet. Occurrendum non posse dari ejus modi virtutis incrementum in causis partialibus instrumentatiis, quarum una necessario & ex naturæ lege, quoad suum concursum ab alterius consortio & virtute dependet: quo modo se habent vis activa utriusque parentis, ut supra monuimus.

Solutio argumen. pro parte negativa.

Ferrariens. l. 3. con. gen. c. 11.

Quia tamen Aristotelis sententia suam habet probabilitatem, eamque magni nominis Philosophi Theologique defendunt, quo pacto ii contrariæ partis arg. diluere nitantur, exponemus. Ad primum respondet S. Thomas 3. part. q. 32. art. 4. & Capreolus in 3. distinct. 4. quæst. unica art. 3. formas ejusdem speciei consequi potentias ejusdem rationis, hoc est, ejusdem naturæ specificæ, non semper tamen ejusdem perfectionis. Itaque etiam fœminæ convenire facultatem generandi, sed quæ imperfecta sit in genere potentiæ activæ (sicuti fœmina est quid imperfectum in specie humana) & quæ non concurrat efficienter ad ipsam formæ introductionem, licet ad eam remotè præparet. Namque ut in artibus ars inferior disponit materiam, superior verò formam inducit, ut Philosophus 2. Phys. capit. 2. text. 24. ait, ita virtus fœminæ præparat materiam, ut loco citato D.

Ars inferior materiam præparat, superior forma inducit.

Thomas ait, quod intellige non de integra, sed de partiali præparatione, ut in progressu ostendemus: virtus autem maris format materiam præparatam. Itaque actus, ad quos per vim activam mater influit, sunt illi, quos initio quæstionis retulimus, nempe concoctio sanguinis, ejus evocatio ad locum generationis, &c. non autem organizatio, quæ est proxima præcipuaque dispositio ad formam.

Ad secundum respondent, similitudinem inter matrem & prolem remotè nasci ex illa vi activa, quam dicimus matri erga materiam convenire, qua nimirum per antecedentes dispositiones sic afficit materiam, ut talia sortiatur lineamenta à virtute formativa patris, cum hæc ad sobolem ipsi patri magis assimilandam non prævalet, uti frequenter accidit. Itaque fatendum est, similitudinem provenire immediatè à virtute formatrice, non tamen fœminæ, cum hæc illi non competat, sed viri, quæ tamen à dispositionibus materiæ variè inflectitur & modificatur ad hanc potius quàm illam effigiem exprimendam. Sed hæc ex occursu dicta. Nam de causa adæquata prædictæ similitudinis inferius agemus.

De similitudine inter matrem & sobolem.

Ad tertium dicendum, licet fœmina per suum calorem agat in materiam, ex qua fœtus componitur, non tamen concurrere ad membrorum delineationem, nisi remotè, uti nunc exposuimus. Itaque eo argumento solum ostenditur, concurrere fœminam aliquo modo activè ad generationem, sicuti & Sol, ut causa universalis ad eandem activè concurrit: non tamen probat exhiberi à fœmina eam activitatem, de qua controversia est.

Postremò ad experimenta, quibus Medici nituntur, dicendum, iis tantum convinci, edi à fœminis quidpiam semini admodum affine, non tamen verum semen, quod duntaxat prolificum est.

Adverte circa opinionem hanc, ejus defensores existimare, relationem, qua pater refertur ad filium, & eam, qua mater eundem respicit, distingui specie inter se, ut expresse asserit D. Thomas 3. p. q. 35. art. 5. ad 3. Eorum ratio est, quia cum mater non concurrat activè, nequit ejus & patris relatio idem habere fundamentum proximum, proindeque oportet inter illas species discrimen dari. Sed non videtur iis auctoribus, si probabiliter loqui velint, hac via necessario incedendum. Inprimis enim cum mater contineatur in divisione illa relatorum, quam tradidit Arist. libr. 5. Metaph. cap. 15. & non in alio membro, quàm in eo, ad quod pertinent relata, quæ fundantur in actione vel passione, ut consideranti planum erit: negari non potest, relationem maternitatis fundari in aliqua actione: nec enim fundatur in generatione passiva, cum mater, quâ mater,

Quod fundamentum proximum habeat relatio maternitatis.

ter, non generetur. Et verò non est, cur non dicant, fundari in actione ipsa generandi, ad quam, etsi mater non concurrat proximè, organizando materiam per vim formatricem semini insitam, concurrit tamen remotè, ita ut ad eam suo modo talis actio pertineat. Quare etiam relatio maternitatis in ea fundabitur, eritque ejusdem speciei cum relatione paternitatis, accidentario tantum discrimine ab ea differens. Quod si prædicti auctores omnem activitatem matri denegent ad actionem generandi, admodum improbabilis manet eorum sententia.

QVÆSTIO XXVIII.

EX QVA MATERIA COAgmentetur fœtus.

ARTICVLVS I.

PROPONITVR DVPLEX SENTENTIA, una Aristotelis, altera Medicorum, quæ verior communiorque habetur.

Opinio Aristot. Lege D. August. l. 83. q. 56. D Tho. 3. p. q. 31. art. 5. Gal. 2. 2. q. 154. a. 18.

ARistoteles lib. de gener. anim. c. 20. & lib. 2. ejusdem operis, c. 3. docet, materiam, ex qua fœtus componitur, esse fœmineum sanguinem, masculum verò semen quasi artificem sanguinei occurrere, eique vim & energiam conferre, ac demum ex eo singula membra efformare, quod munus ubi præstiterit, censet evanescere illud in spiritum flatumve, aut aliò dilabi, nec aliquid ex eo magis in rei genitæ substantiam abire, quam ex fabro quicquam secedit ad flatuæ materiam.

Refellitur à medicis. Hipp. lib. de nat. hum.

Huic sententiæ acerrimæ contradicit Medicorum schola firmissimis argumentis ab experimento ductis, quæ apud eos legi possunt, quibus etiam ostendunt, non resolvi paternum semen eo modo, quem Aristoteles tradidit. Itaque ex Medicorum & aliorum complurium doctrina, quæ verior communiorque habetur, utriusque parentis semen unà cum sanguine fœmineo in materiam fœtus transit: ita tamen, ut ex semine fiant solidæ corporis partes, uti ossa: ex sanguine autem carnosæ partes. Sicut enim post formationem & animationem fœtus, ejus ossa magna ex parte nutriuntur sanguine converso in medullam, quæ sanguine densior & spissior existit, ita consentaneum videtur, ut ex compactiori & densiori parte materiæ coalescant ossa, ex tenuiori verò partes carneæ.

Lege Arist. l. 3. de hist. ani. c. 20.

Ex quo sanguine fœtus materia coalescat.

Adverte autem, fœmineum sanguinem, ex quo fœtus partiatim componitur, non esse impurum & incoctum, sed optimæ notæ, qualem convenit suppeditari à natura novæ proli generandæ. Licet hic idem sanguis, cum non impenditur ad procreationem, sed statis definitisque temporibus expellitur, deterior fiat, & ad corruptionem tendat, in quo statu cum est, menstruus appellari consuevit. Adverte etiam, cum dicimus, fœmineum sanguinem & utriusque parentis semen in materiam fœtus venire, non esse id intelligendum in ortu animantium, quæ sponte absque maris & fœminæ congressu nascuntur, cujusmodi sunt anguillæ in genere aquatilium, & in genere terrestrium lumbrici, aliaque plurima. Non enim hæc materno sanguine constare possunt, cum matre careant; nec semine, cum ex putredine oriantur. Est ergo illis pro materia potissimum concretio terrea & aquea; pro facultate autem formatrice, quam parentes semini imprimunt, virtus elementaris & cœlestis, maximè à Sole & Luna, tum luminis, tum aliarum latentium qualitatum in fluxu derivata. Similiter nec omnia animalia, quæ à mare & fœmina procreantur, sanguinem in sua prima formatione pro materia habent: siquidem ea tantum ex sanguine formantur, quæ postea sanguine aluntur: liquet autem multa esse in omni genere exanguia, de quibus Aristoteles libr. 4. de histor. anim. c. 1. Tribuit nihilominus iis natura aliquid sanguini proportione respondens, ut sepiæ atrum liquorem: quemadmodum & iis, quibus cor, aut hepar negavit, aliud quid, quod harum partium vices obiret, elargita est.

Arist. lib. 1. de gen. anim. c. 4. & lib. 2. c. 11. Lege Arist. 14. & Mar. c. 1. q. 11.

Materia animalium exanguium.

ARTICVLVS II.

DVBIA QVÆDAM SOLVVNTUR.

1. Dubium.

DVo sese in præsenti offerunt, quæ explicationem desiderant: Alterum est, qui fieri possit, ut fœtus ex toto semine, tanquam ex materia, licet partiali, constet: si semen per virtutem formatricem sibi inhærentem agit in totam materiam, & efficiens necessario à materia subjectoque distinguitur, non potest idem secundum eandem partem in seipsum agere.

2. Dubium.

Alterum est, cum in productione humanæ solis, ut docet Aristoteles lib. 2. de gener. anim. cap. 3. fœtus primum obtineat vitam plantæ, deinde animalis, tandem hominis, quonam pacto semen in materiam illius plantæ transire queat. Si enim ita sit, oportet ortu plantæ semen ipsum corrumpi, atque adeo vim formatricem, quæ in eo insidet, pariter interire. Quo dato non jam supererit facultas, quæ alterius materiam deliniet, accommodetque ad receptionem subsequentium formarum, quæ tamen ut specie differunt à prioribus, ita aliud membrorum opificium, aliaque organa requirunt.

Responsio ad 1. dub.

Ad primum horum respondet Ferrariensis c. 57. libr. 2. contra gent. convenienter iis, quæ tradit S. Thomas in eod. lib. c. 89. & de potentia q. 3. art. 9. & 11. in semine alias esse partes concretæ crassæque substantiæ, alias spirituosas & tenues, in his tantum esse vim formatricem,

non

non in illis: has, non illas cedere in materiam fœtus, denique, has solum agere, illas pati. Quo fit, ut non idem adæquatè sit subjectum & efficiens, nec idem secundum eandem partem, sed ratione diversarum agat & patiatur.

Iuxta hanc partium seminis differentiam censet Fernelius in libro de hominis procreatione, cap. 13. interpretandum esse Aristotelem, dum ait, non componi fœtum ex materia seminis: nimirum, loqui illum de semine, non quoad omnes ejus partes, sed quoad eas, in quibus inest virtus formativa. Quæ interpretatio ex eo potest suaderi, quia Aristoteles lib. 2. de gen. anim. c. 4. affirmat, ossa in prima constitutione gigni è residuo seminis: & paulo post: nervos eodem pacto, quo ossa, & ex eodem seminis recremento constitui. Itaque non omnino excludit Aristoteles semen à compositione fœtus, nisi cum de illo loquitur præcise secundum illam considerationem, quam diximus.

Interpretatio Fernelii in sententia Aristot.

Ad secundum respondetur ex D. Thoma quæstione 3. de potentia, articulo 9. in solutione 16. argument. & 1. part. quæstione 118. artic. 1. & libro 2. contra gent. cap. 89. & Ferrariense in commentariis ejusdem capitis, partes seminis subtiliores, in quibus est virtus formativa, ut diximus, post introductionem formæ vegetantis adhuc superstites manere, in iisque servari ejusmodi virtutem, quæ progrediente tempore materiam paulatim effingit, distinguitque organis ad formas, quæ post inducuntur, accommodatis. Advertit autem Sanctus Thomas loco citato contra gentes, membrorum delineationem non esse à virtute formatrice, ut à principe causa, sed ut ab instrumento animæ generantis; item eam virtutem, ubi suo munere perfuncta est, evanescente spiritu desinere. Quod non repugnat iis, quæ tradiderat quæst. 3. de potentia artic. 9. in solutione 16. argumenti, ubi docuit, virtutem, quæ est in semine, remanere etiam post adventum animæ rationalis; in priori enim loco intellexit non manere eandem numero, in posteriori manere aliam, quæ in ejus locum succedat. Non placet autem, quod Cajetanus annotavit ad articulum primum quæstionis 118. 1. partis, nempe virtutem illam, quæ succedit, esse ejusdem speciei cum ea, quæ in semine fuit. Nam quod alterius speciei sit, ex eo convincitur, quia virtutes generantis, & geniti sunt vitales, & ab essentia viventium, ut eorum proprietates fluunt, quod virtuti in semen derivatæ, cique inhærenti non competit, ut superius diximus.

Responsio ad 2. dub.

D. Thom.

Refellitur opinio Cajetani.

Monet quoque S. Thomas, non esse mirandum, quod hominis corpus & tam longa præparatione, & ante ortum animæ rationalis delineetur; primum quia quo forma est excellentior, eo majorem organorum apparatum, quia non nisi sensim perficitur, requirit. Deinde quia minime inconveniens est, ut corpus seu materia, quæ est in potentia ad formam, ejusque gratia disponitur, tempore formam antecedat; licet nequeat prius tempore existere, si sumatur, ut est actu formæ perfecta: sic enim est simul cum forma. Quare nec antequam informetur anima, dicitur corpus humanum actu, se potestate solum, quia corpus humanum actu appellatur id, quod jam seipsa per animam rationalem perfectum est.

Quo forma excellentior, eo pluribus eget organis.

Obiiciet tamen aliquis: Id, quod configuratur alicui, constituitur actione ejus, cui configuratur, ut cera, cui sigillum imprimitur, accipit effigiem ex impressione sigilli. Liquet verò corpus humanum, & cujuslibet alterius animalis, esse propriæ animæ cõfiguratum: talis est enim organorum descriptio, qualis ad animę functiones administrandas convenit: unde Aristoteles libr. 2. de anima c. 4. text. 36. ait, animam esse corporis sui causam: ergo anima humana efficit proprium corpus, nec id ante ejus creationem existit. Huic objectioni occurrendum est animæ configurari corpus, eique accommodari, non tamen ab anima geniti, sed ab anima generantis per vim semini demandatam, ut in superioribus declaratum fuit.

Objectio.

Dilutio.

QVÆSTIO XXIX.

AN COR ANTE ALIA MEMbra efformetur.

ARTICVLVS I.

REFVTANTVR, QVI OMNIA MEMbra æque primò confingi credidêre.

IN hac dubitatione occurrit inprimis eorum sententia, qui (referente Galeno in libro, cui titulus est, an omnes particulæ animalis, quod in utero est, simul fiant) nullum corporis membrum cæteris prius gigni arbitrati sunt, eo potissimum argumento, quod, ut advertit Hippocrates ad initium libri de alimento, membra omnia indissolubili nexu inter se cohæreant, & ad mutuam opem consentiant, ac veluti gubernatione quadam politica in commune totius corporis bonum conspirent. Quod si his opponas ab ortu & dissectione parturientium exploratum esse, quædam membra prius consistere, videlicet hepar, cor, cerebrum. Respondent prius quidem horum delineationem conspiciendam exhiberi, non tamen re vera priorem esse. Alioqui cum hepar cordi, & cerebro alimentum, cor cerebro, & hepati vitam, cerebrum hepati, & cordi sensum impertiat, si horum aliquod prius extaret, id interim otiosum esset contra naturæ decretum, quæ nihil magis, quàm inertiam, odit.

Prima opinio.

Variæ de hac re opiniones recit. Arist. l. 5. Met. c. 1.

Vt membra sese mutuis auxiliis.

Hæc opinio parum verisimilis est: Primum,

 quia,

Confutatio superioris sententia.

quia à communi Philosophorum sensu abhorret, ut constat ex iis, quæ scribit Plutarchus lib. 5. de placitis, cap. 17. Deinde, quia, ut docet Arist. lib. 2. de generat. animalium, c. 1. cum per initia conformationis fœtus, quorundam membrorum effigies perspicuè visatur, aliorum non, futile est contra oculorum fidem asserere, orta jam esse omnia; sed latere. Item quia in stirpium procreatione non omnes partes simul expressam figuram accipiunt, sed ex concepto visceribus terræ semine, ubi id computruerit, jaciuntur primum huc, illuc, fibræ & radices, deinde assurgit truncus, explicantur rami, frondes, folia ac tandem fructus. Quare cum stirpes & animantes alt. icem animam communem habeant, verisimile est, talem progressum in animantium descriptione servari.

Progressus in procreatione stirpium.

Deinde, quia sicut naturæ consuetum est, totum animantis corpus sensim provehere, & elegantiori indies artificio expolire, donec ipsum ad perfectam absolutionem deducat, ita consentaneum videtur, ut quædam membra citius, alia tardius conformentur: uti etiam facere videmus artem naturæ æmulam quæ in ædibus primò fundamentum, in navi carinam effingit, in pictura prius lineas rudes & umbratiles ducit, & dum statuam ex ære conficit, non omnes simul partes elaborat, sed membratim eam coaptat, à capite v. g. ducto exordio.

Ars naturæ æmula.

Nec propterea natura inertiæ incusari poterit, quod aliquod membrum existat, antequam aliis, utpote nondum genitis, quorum tamen causa gignitur, utilitatem afferat. Quin potius providentiæ nomine commendanda erit, quod ne præsenti necessitati desit, futuram antevertit. Nec necesse est, ut omnia membra statim à principio politicam gubernationem repræsentent; sed postquam omnia jam producta in unum corpus coaluerint, ita scilicet, ut inter conformationis exordia, prout unumquodque primo genitum fuerit, ita alteri prosit, postea verò, ubi omnia simul apta & connexa erunt, omnibus singula, singulis omnia officii vicem præstent, uti cives in Republica, & in concentu fides.

Politia membrorum.

ARTICVLVS II.

SENTENTIA HIPPOCRATIS ET *Aristotelis, quorum ille hepar, hic cor primò effingi putat.*

Decrevimus articulo superiori, non omnia animalium membra simul oriri, sed alia aliis prius. Nunc cuinam hujusmodi primatum deferre oporteat, videamus. Est igitur hac de re, utpote, quæ in obscuro causam habeat, magna dissensio, ut præter alios Aristoteles libro 5. Metaphysicorum capite 1. Lactant. in lib. de opif. Dei, cap. 12. & Plutarchus lib. 5. de placitis Philosophorum, cap. 15. referunt. Empedocles, teste Galeno in lib. de histor. Philosoph. cap. 122. existimavit, spinam primò quasi carinam in navi construi. Democritus, referente Plutarcho in lib. de amore parentum erga liberos, credidit, umbilicum primò formari modo anchoræ, ne jactetur fœtus in utero; Alchmeon primò caput, alii magnum pedis digitum.

Sed jam tota fere controversia ad duo membra, cor videlicet, & hepar devoluta est. Plerique medicorum secuti Hippocratem in libr. de natura pueri, & Galen. lib. de fœtuum formatione cap. 3. primam delineationem hepati adscribunt, docentque primis statim diebus conflari in utero tres quasi bullulas; tum à septimo die vim formantem semini insitam rudimentum quoddam viscerum exhibere. Deinde ex crassiori materia primò jecur conflari; ex paulò tenuiori cor: denique ex humore, qui altiorem locum obtinet, cerebrum coalescere. Addunt quoque medici hujus sententiæ auctores, licet eæ tres principes partes cor, jecur, cerebrum, priusquam umbilicus, aut cæterorum quicquam procreationis initium capiat; omnium tamen primum umbilicum integrè consistere, & absolvi.

Sententia Hippocratis & aliorum medicorum. Probat sententia lege Fer. lib. 7. Physiol. c. 10. [illegible] 2. de utero gravi. [illegible]

Quod igitur ante alia membra jecur efformetur, probant tum aliis experimentis, tum eo, quod scriptum reliquit Hippocrates libr. de natura pueri, ubi testatur se in genitura sex dierum vidisse rubrum, ac rotundum quiddam, venularum lineamentis interlitum, quod proculdubio hepar erat; cum interim nulla appareret cordis delineatio. Deinde idem rationibus stabiliunt hunc in modum; Fœtus quamdiu est, etiam antequam in lucem prodeat, nutritur, idque primo, cum prius vivat vita stirpis, cujus est tantum nutriri, deinde vita animalis: atqui fœtus non nutritur sine hepate: ergo nec sine hepate cohæret. Probatur assumptio. Namque ut in progressu demonstrabitur, hepar est officina sanguinis, & commune promptuarium, à quo alimentum post secundam concoctionem per venas, quæ ab ipso oriuntur, in totum corpus dispensatur, ut tandem per nutritionem in substantiam rei alitæ commutetur. Adde cum natura, que paulatim proficit, à facilioribus ordiatur, & generatio hepatis multo facilior, ac promptior sit; quandoquidem, ut ejus color testatur, gignitur ex sanguine absque magna commutatione, videri naturam ab hepate membrorum formationem auspicari.

Experimentum ab Hippocrate sumptum.

Prima ratio pro sententia Hippocrat.

Secunda ratio.

Nihilominus Aristotelis in libr. de juventute & senectute capite 1. cor ante alia membra efformari censet, idque tum experimento, tum rationibus demonstrare contendit. Cor, inquit, animantium sanguine præditorum primò gignitur; quod etiam per ea constat, quæ fuimus specu-

Opinio Aristot.

speculati in iis, quæ dum adhuc fierent, nobis vidisse contigit: quare & iis, quæ sanguine carent id primum fieri necesse est, quod vice cordis subrogatur. Idem etiam docuit lib. 3. de part. animal. cap. 4. & libr. 2. de generat. animal. cap. 1. & 4. Cum Aristotele sentit Avicenna Fen. 21. text. Can. tract. 1. cap. 2. D. Basilius homil. in Psal. 1. D. Thomas in secunda secundæ quæst. 122. art. 2. & de potentia quæst. 3. artic. 18. Magn. Alberttus libr. 13. de animalibus, cap. 4. Aphrodiseus in suo primo libro de anim. Dinus relatus à filio lib. 1. summæ tract. 4. quæstio. 39. Guevara libr. 3. defens. Galenus cap. 4. Garbius lib. 1. tract. 4. quæst. 49. Plinius de hist. nat. lib. 11. cap. 37. & alii. Quæ opinio hunc in modum suadetur. Nullum corporis membrum sine calore nativo sustentatur, adeo ut eadem sit & caloris, & animalis extinctio: sed nativus calor dimanat à corde, ut à fonte, indeque in totum corpus influit; ergo cæteris membris efformandis, tuendisque necessarium est, cor; ex quo sequitur id primo effici.

[margin: ...estatores ...sit.]
[margin: Prima ratio pro Aristot.]

Deinde id primò constat, quod postremo deficit, sicut & in artefactis videmus; sed cor ultimo deficit; quandoquidem omni tum hepatis, tùm sensuum functione abolita, adhuc cor palpitare deprehenditur, at ubi primum cordis motus cessat, emoritur animal, ut & medici ipsi fatentur, & experientia docet: ergo cor primò constat.

[margin: De necessitate cordis. Arist. lib. 3. de part. an. c. 7. & lib. 5. de gener. an. c. 1.]

Postremò idem sic confirmatur. Ad hepar spectat nutrimentitii sanguinis confectio, ad cor arterialis sanguinis, & spirituum generatio; sed fœtus in primo illo vitæ exordio non requirit confectionem sanguinis nutrimentitii factam ab hepate, cum interim ei à matre alius sanguis ad alimentum suggeratur; requirit tamen arterialem sanguinem, & spiritus, quibus potissimum vita continetur, quique nonnisi à corde generantur; potest igitur fœtus sine hepate vitam exordiri; non tamen sine corde. Hæc tamen ratio, quatenus sumit confectionem sanguinis nutrimentalis esse ab hepate, repugnat doctrinæ Aristotelis existimantis, ut progressu magis patebit, in corde confici tam arterialem, quam nutrimentalem sanguinem. Unde & lib. 2. de generat. animal. cap. 1. probat cor primò generari; quia nutriendi, augendique principium est.

ARTICULUS III.

PROBABILE ESSE COR; PROBABILE item jecur primò gigni: utriusq; partis argumenta probabilia tantum esse.

NOnnulli cum superiora argumenta perpendissent, in eam venere sententiam, ut existimarint, neque hepar, neque cor prius; sed utrumque simul delineationem capere; eo quod neutrum sine altero cohærere, aut propria munia obire possit: quod fuerat olim Galeni judicium primo libro de spermate capite 7. idque præter rationem nequaquam videri scripsit Fernelius libro 7. suæ Physiologiæ capite 10. Quia tamen duæ aliæ sententiæ, quarum argumenta superiori articulo retulimus, communiores sunt, & utraque magnam habet probabilitatem; earum rationes diluemus, ut quam quisque voluerit, tueri possit.

[margin: Opinio Galeni.]

Ac primum ad Hippocratis experientiam, dicimus, Aristotelem quoque testari contrarium se fuisse expertum, cui eo major hac in re fides haberi potest, quod perlatis ad se jussu Alexandri Regis ex toto Asiæ, Græciæque tractu animalibus, id multo frequentius, ac in pluribus animantium speciebus explorare potuit. Ad primam vero rationem dicimus, licet fœtus dum vivit, nutritionis munus obeat; non tamen necessarium esse: ut sanguine, quem ipse virtute hepatis confecerit, nutriatur; sat enim est ali eo, quem ad id per umbilicum à matre accipit; dicitur autem fœtus primò stirpis, deinde animalis vitam vivere, non quod postquam formam animalis obtinet, ante omnem cordis functionem nutriatur; sed quia prius habet formam plantæ, cujus est tantum nutriri, & augescere. Avicenna Fen. 21. tertii Canonis tractatu primo capite 2. ait, fœtum per primos dies, dum adhuc informis est, & delineari tantum partes incipiunt, nullum substantiæ defluxum pati, qui aliunde compensari debeat, proindeque non illi opus esse alimento, aut nutritione. Non tamen placet hæc sententia, quia ut suo loco ostendemus, omne vivens dum vivit, nutritur, & à primo vitæ exordio materiæ dispendium subit.

[margin: Responsio ad experientiam Hippocratis.]
[margin: Solutio primi arg. pro sententia Hippocrat.]

Ad alteram rationem respondemus, naturam ordinariè progredi à facilioribus, sed interdum illa, quæ magis operosam confectionem requirunt, prius moliri, cum videlicet ea magis necessaria sunt; quandoquidem ordo providentiæ postulat, ut necessitatis potius, quam facilitatis ratio habeatur.

[margin: Solutio 2.]

Ad ea verò, quæ pro altera quæstionis parte adducta sunt, respondendum est inprimis, quod ad experientiam attinet, fuisse quoque in ea genitura hepatis delineationes, sed præ exiguitate non conspicuas. Ad primam rationem dicendum, fœtum, etiā sub forma animalis, duplicem habere statum, unum primo vitæ exordio imperfectum, & inchoatum: alterum decursu temporis perfectiorem. Et in priori quidem, quia tunc solum nutritur, non egere respiratione, quæ ministerio pulmonum fiat, nec arteriali sanguine, aut spiritibus vitalibus, caloreve influenti, sed calore insito duntaxat, quem à parentibus communicatum, & singulis membris à primo ortu

[margin: Responsio ad 2 g. pro opinione Arist.]

De calore insito, & influente.

ortu inesse constat. Nam quod ejusmodi calor absque alio, qui à corde influat, ad imperfectum illum vitæ gradum, & ad nutritionem pro tempore obeundam sufficiat, argumēto sunt stirpes, quæ ope solius insiti caloris, hoc est, absque calore eis ab aliqua ipsarum parte communicato, opitulante tamen æthereo calore, qui etiam animantibus subvenit, vivunt, nutriunturque. Et verò licet principio mater sanguinē ad alimentum fœtus suppeditet, adhuc nihilominus fœtus proprii jecoris officina indiget, tum ut maternum illum sanguinem sibi accommodet, tum ut inde ipsum per venas distribuat, quæ sine jecore constare non possunt, cum ab illo ortum capiant. Nec propterea, quod ultimo cor deficit, necesse est, ut primò oriatur. Nam cum vita initio imperfecta sit, ut animal vitam inchoet, tenuia exordia satis sunt; ubi autem ad perfectiorem statum evasit; plura, ut continuetur, requiruntur. Quo fit, ut animal sine corde vitam auspicetur, non tamen sine cordis beneficio vitam servet; atque adeo deficiente corde moriatur. Ait quoque Galenus 2. de placitis Hippocratis, & Platonis ex eo quod primum omnium particularium moveri cor incipiat, atque ultimum cesset, rectè colligi id motus initium esse; non tamen omnis, sed ejus, qui in pulsibus inest.

Cor ultimo deficit, non tamen primo oritur.

Galenus. Hæc intelligenda cum eamoderatione, qua traditur. cap. 5.

QUAESTIO XXX.

CUR FILII PARENTIBUS, Aliisve similes, aut dissimiles nascantur.

ARTICULUS I.

TRADUNTUR NONNULLÆ HUIUS rei causæ.

Triplex similitudo.

TRiplex, ut alia omittamus, similitudinis genus est: unum in specie, alterum in sexu, tertium in effigie. Primæ similitudinis causa est natura ipsa agentis, univoci, quod ita suam determinat actionem, ut singulare ejusdem naturæ specificæ producat. Secundæ causa est ea, quam ex Aristot. & D. Thoma superius tradidimus, de qua etiam Galenus lib. de semine c. 4. & 5. Lactantius lib. de opificio Dei, cap. 12. M. Albertus lib. 16. de animalib. tract. 1. c. 14. & lib. 18. tract. 1. cap. 2. Alensis 2. p. q. 89. memb. 1. Marsilius in 2. sent. q. 13. art. 1. Ægidius dist. 20. Major eadem dist. quæst. 1. Quænam autem tertiæ similitudinis causa existimanda sit, quæstio est per obscura, quam, præter alios, ex professo tractat Arist. lib. 4. de generatione anim. c. 3.

De tertia similitudine Avic. 9. de anr. Gal. lib. de ther. ad Pisonem c. 14. Aphro. [illegible] probl. 1. Mirand. 1. de Exam. van. cap. 16 Alb. loc. cit. Vide [illegible] diversitas.

Sciendum autem inprimis est dissimilitudinem in vultu, & illam prope infinitam, ac mirabilem formarum, seu facierū varietatem, quam videmus, unum esse ex iis, quæ divini numinis providentiam demonstrant, ut D. Nemesius in lib. de animæ facultatibus c. 42. ait; aliter enim neque familiarem ab inimico, neque uxorem ab aliena, neque filium à servo internoscere quis posset; ex quo multa vitæ incōmoda, & ingens humanarum rerum perturbatio sequeretur.

De admiratione faciērum varietate & dissimilitudine.

Deinde advertendum, quod ad similitudinem ipsam attinet, eam in duobus potissimum consistere, in colore & membrorum figura, ac lineamentis. Communis autem causa, è qua proximè colores nascuntur, est temperamentum quatuor primarum qualitatum, ex quarum permistione colorum varietas existit. Qua de re Aristoteles in libro de coloribus, si ejus est illud opus. Communis autem causa delineationis, & figuræ membrorum, est virtus formatrix à parentibus semini impressa, ut supra docuimus. Princeps verò causa temperamenti efficiens sunt progenitores, qui ut compositum gignunt, eique esse conferunt, ita quæ ad illius conservationem requiruntur, quorum unum temperamentum est, tribuere debent. Iis quoque accidit Solis cœlique natura, & conditio, atque influxus corporum cœlestium, quæ ut ad hominum ingenia; ita & ad qualitatum compositionem immutandam, modificandamve non parum conferunt, ut testatur experientia; docentque Plato 5. Dialogo de legibus, Aristoteles 7. Politicorum capite 7. Ptolomæus in secundo tractatu quadripartiti. Plutarchus 5. libro de placitis capite 5. Cicero 1. de divinatione, & alii.

Lege M. Alber. lib. 11. de animalib. tract. 1. c. 4. & Lib. 22. tra. 1. c. 1.

Igitur causa principalis proxima & ordinaria, ob quam filii parentes, colorum similitudine referunt, sunt ipsi parentes; immediata verò, & minus præcipua est convenientia nativi temperamenti, in quo nunc paterna, nunc materna vis ad proprium colorem imprimendum excellit; nunc ambæ ex æquo influunt. Sed quia prædicta qualitatum complexio non semper talis est in sobole, qualis in parentibus; sed qualis in avo, aut extraneo; quia ob causæ alicujus incidentis concursum, ad cognatam, aut externam personam inflectitur; inde est, quod non semper filii parentes, sed alios colore reddunt. Cujus rei illustre fuit exemplum Nicæi nobilis Pictę Byzantii geniti, qui, ut refert Plinius lib. 7. Naturalis histo. cap. 12. adulterio Æthiopis nata matre, nihil à cæteris colore differente, ipse atri coloris filium genuit.

Causa similitudinis in coloribus.

Hujus rei exempla Solin. in Poly c. 5. Lege etiam D. Thom. in 2. d. 30. q. 1. a. 2. ad 4. Æg. ead. d. R ch. q. 2. cir ca 5. princ. ad 7. Majorem q 6.

Qui ex utroque parente candido in avum Æthiopem degeneravit.

Similiter quod ad membrorum figuram spectat, ejus præcipua causa sunt parentes: instrumentaria verò, & immediata est virtus formativa, cujus ministerio parentes delineationem similem suæ in fœtu consignant, ut ii qui sigilli interventu suam imaginem in cera exprimunt. Nonnunquam verò ad id alter parentum majorem, nonnunquam ambo parem efficacitatem conferunt, ut de coloribus dicebamus, & hæc est causa ordinariæ similitudinis secundum membrorum effigiem inter natos, & parentes. Sed interdum filii, quasi neglecta parentum specie, proavum, v. g. æmulantur: quod ita nonnulli fieri

Causa similitudinis in artuū compositione.

fieri explicant, ut quemadmodum imaginatrici potentiæ importunè sese ingerit imago, quæ multò ante injusta fuerit, oblitescente ea, quæ recenter obsignata est: ita vis formatricis facultatis à proavo in posteros propagatæ (quæ cum genitoris similitudinem intenderet, neque in filii, neque in nepotis ortu id affecuta est) in pro nepotis generatione quasi reviviscat, & excitetur, eumque proavo similem reddat. Denique non raro accidit, ut virtus formativa aliunde interpolata digrediatur ad omnino extraneam, & ad monstrosam membrorum effigiem exprimendam, ut in Physicis exposuimus.

Lib. 2. c. 9. q. 2. art. 2.

ARTICVLVS II.

QVANTAM IN RE PROPOSITA *imaginatio vim habeat.*

Hac de re Mich. Med. de recta in Deum fide, lib. 2. Levi. lib. 1. de occul. naturæ mir. c. 4. Cajetanus lib. de intellectu & caus. mir. effect. Mir. dubius lib. hujus arg. Plinius.

IAm verò plurimis eventis deprehensum est, parentum imaginationem ad temperamentum, & ad vim formatricem modificandam, atque inflectendam, mirabilem vim habere, adeo ut si nimis vehemens, & intenta sit, nõnunquam rei cogitatæ figuram, etiam alienam & peregrinam, fœtui inducat. Sic accidit aliquando, ut ex utroq; parẽte albo mater filium gigneretur, quod mater Æthiopem, quem in cubiculo depictum habebat, imaginatione versaret. Quin & gallinam, quæ inter concipiendum aspectu milui territa fuit, nullum ferunt exclusisse miluino capite. Huc pertinet illud Plinii cap. 12. lib. 7. naturalis histo. hausta sub ipso conceptu imago, similitudinem reputatio est. Cogitatio enim utriusque parentis animo subito transvolans effingere similitudinem existimatur. Hinc nonnunquam videmus ex albis parẽtibus in Æthiopem partum ipsum degenerare. Suntque plures in homine, quàm in cæteris animalibus, differentiæ, quoniam velocitas cogitationum animique celeritas, & ingenii varietas multiformes notas imprimit, cum cunctis animalibus immobiles sint animi & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Hæc ille, quæ partim videtur accepisse ex Aristotele in probl. sect. 10. problem. 12. Divus etiam Thomas in 2. sent. distinct. 20. quæst. 2. artic. 1. asserit in statu innocentiæ nunc mares, nunc fœminas pro parentum arbitratu fuisse procreandos: quia tunc, inquit, corpus animæ perfectè obediret. Idemque repetit 1. part. quæst. 99. art. 2.

D. Thom.

Lege Ægid. in 2. d. 20.

Prima opinio de modo, quo imaginatio rem transmutat.

At enim quonam pacto imaginatio tantam vim exerceat, difficile explicatu est. Quidam ita opinantur: Apprehendit mater intenta cogitatione verbi gratia formam Aethiopis, ejusque imaginem imprimit in spiritibus, quibus cerebri meatus referti sunt; ea denique imago spiritibus quasi vehiculo ad cõceptionis locum perlata, materiam fœtus nigro colore in futurum imbuit, virtutemque formatricem semini inhærentem ita modificat, ut quæ fœtum parentibus similem fictura esset, nonnisi qualem prædicta imago repræsentat, effigiet: sicque accidit, ut fœtus in Aethiopis formam degeneret. Itaque admittunt hujusce opinionis auctores, posse imaginationem qualitatem aliquam, ut colorem & figuram per se producere. Quibus adstipulatur D. Augustinus 3. de Trinit. cap. 7. ubi exponens, quomodo oves Iacob ex cõtuitu virgarum conciperent diversi coloris fœtus: Vt de varietate, inquit, virgarum, pecorum conceptorum color aliquid duceret, fecit hoc anima gravidæ pecudis per oculos affecta forinsecus, & interius secum pro modulo suo formãdi regulam trahens. Eandemque sententiam inculcat lib. 11. ejusdem operis. cap. 2. hisce verbis: Voluntas circa imaginem sensui impressam tantam vim habet, ut, si admodum violenta sit, ubi nõn resistit durior pigriorq; materies visibilem speciem coloremque commutet.

D. August.

Secunda opinio D. Thomæ contra Avic. & Arabum opinio Fecin. lib. 11. de immortali. animæ. cap. 4.

Cæterum D. Thomas libro 3. contra gentes cap. 103. disputans contra Avicennam, qui animam sola imaginatione non modo suum, sed alienum etiam corpus alterare aiebat, statuit potentiam imaginatricem per se, ac vi sua nullam producere qualitatem, sed eatenus dici alterare, quatenus spiritus, & sanguinem, ac humores ciet, ex quorum vario motu, & coitione variæ in corpore qualitates existunt. Illud verò pro hac D. Thomæ opinione est, quod non admodum verisimile videtur, imaginem coloris, in qua color diminutum, & imperfectum, & tantum, uti vocant, intentionale esse habet, verum colorem posse gignere; alioqui cur non semper imago coloris expressa ab anima idem præstet? Dicendum tamen, quod nonnulli inquiunt, ut substantia interventu accidentis substãtiam gignit, ita non debere mirum videri, si anima per intentionale & adumbratum esse rei, verum ac perfectum ejus esse producat, non quidem semper, id enim negat experientia, sed nonnunquam & certis quibusdam subjectis ad id aptis, ut in fœtuum materia, quæ tenuis & flexibilis est. Præsertim, quod si imaginatio, ea duntaxat ratione, quę à D. Thoma assignatur, corpus immutat, non apparet, quo facto effigies & calor, aliaque ejusmodi accidentia præconcepta in materiam fœtus inducantur, quæ tamen revera induci, testis est experientia. Quare hæc opinio nobis magis arridet, maximè cum ejus auctorem, præter alios, habeamus D. Augustinum loc. cit. ubi ait, imaginem sensui impressam colorem commutare. Quod non ita est accipiendum, quasi imago coloris, quæ in oculo recipitur, immediatè similem gignat colorem, sed mediatè, quatenus videlicet illius interventu, seu per aliam speciem ab illa derivatam imaginatio (ut primo loco eorum, quos citavimus, idem Augustinus indicat) colorem illum apprehendit, quem subinde in materiam fœtus imprimit modo ante explicato.

Dubium.

Lege M. Albert. lib. 23. de anim. alib. tract. 1. c. 5.

ΚΕΦ. Ε.

Περὶ δὲ αὐξήσεως λοιπὸν εἰπεῖν τίνι τε διαφέρει γενέσεως καὶ ἀλλοιώσεως, καὶ πῶς αὐξάνεται τῶν αὐξανομένων ἕκαστον, καὶ φθίνει ὁτιοῦν τῶν φθινόντων. σκεπτέον δὴ πρῶτον, πότερον μόνον ἐν τῷ περὶ ὅ ἐστιν αὐτῶν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορά, οἷον ὅτι ἡ μὲν ἐκ τοῦδε εἰς τόδε μεταβολή, οἷον ἐκ δυνάμει οὐσίας εἰς ἐντελεχείᾳ οὐσίαν γένεσίς ἐστιν· ἡ δὲ περὶ μέγεθος, αὔξησις καὶ φθίσις. ἡ δὲ περὶ πάθος, ἀλλοίωσις. ἀμφότερα δὲ, ἐκ τῶν δυνάμει ὄντων εἰς ἐντελέχειαν μεταβολὴ τῶν εἰρημένων ἐστίν, ἢ καὶ ὁ τρόπος διαφέρει τῆς μεταβολῆς· φαίνεται γὰρ τὸ μὲν ἀλλοιούμενον, οὐκ ἐξ ἀνάγκης μεταβάλλον κατὰ τόπον, οὐδὲ τὸ γινόμενον· τὸ δὲ αὐξανόμενον, καὶ τὸ φθῖνον.

Ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ φερομένου· τὸ μὲν γὰρ φερόμενον, ὅλον ἀλλάττει τόπον· τὸ δ' αὐξανόμενον ὥσπερ τὸ ἐλαυνόμενον· τούτου γὰρ μένοντος, τὰ μόρια μεταβάλλει κατὰ τόπον, οὐχ ὥσπερ τὰ τῆς σφαίρας· τὰ μὲν γὰρ ἐν τῷ ἴσῳ τόπῳ, μεταβάλλει, τοῦ ὅλου μένοντος, τὰ δὲ τοῦ αὐξανομένου ἀεὶ ἐπὶ πλείω τόπον, ἐπ' ἐλάττω δὲ τὰ τοῦ φθίνοντος. ὅτι μὲν οὖν ἡ μεταβολὴ διαφέρει οὐ μόνον περὶ ὅ, ἀλλὰ καὶ ὡς τοῦ γινομένου, καὶ ἀλλοιουμένου, καὶ αὐξανομένου δῆλον.

Περὶ δὲ ὅ ἐστιν ἡ μεταβολὴ ἡ τῆς αὐξήσεως καὶ τῆς φθίσεως· περὶ μέγεθος δὲ δοκεῖ εἶναι τὸ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν, πῶς ὑποληπτέον· πότερον ἐκ δυνάμει μὲν μεγέθους καὶ σώματος, ἐντελεχείᾳ δὲ ἀσωμάτου καὶ ἀμεγέθους γίνεσθαι σῶμα καὶ μέγεθος, καὶ τούτου διχῶς ἐνδεχομένου λέγειν ποτέρως ἡ αὔξησις γίνεται, πότερον ἐκ κεχωρισμένης αὐτῆς καθ' αὑτὴν τῆς ὕλης, ἢ ἐνυπαρχούσης ἐν ἄλλῳ σώματι, ἢ ἀδύνατον ἀμφοτέρως, χωριστὴ μὲν γὰρ οὖσα, ἢ οὐδένα καθέξει τόπον, ἢ οἷον στιγμή τις, ἢ κενὸν ἔσται ἢ σῶμα οὐκ αἰσθητόν. τούτων δὲ, τὸ μὲν οὐκ ἐνδέχεται, τὸ δὲ ἀναγκαῖον ἔν τινι εἶναι, ἀεὶ γὰρ ποῦ ἔσται τὸ γινόμενον ἐξ αὐτοῦ· ὥστε καὶ ἐκεῖνο, ἢ καθ' ἑαυτὸ, ἢ κατὰ συμβεβηκός.

CAP. V.

Text. 25.

a *Restat, de accretione dicamus, quonam à generatione & alteratione differat, & quo pacto unumquodque eorum, quæ suscipiunt incrementum, augeatur: & quodvis eorum quæ descrescunt, diminuatur. Primo itaque considerare oportet, utrum mutua earum inter se differentia in eo solum sita sit, circa quod versari solent. Verbi gratia utrum eo solum inter se dissideant, quod ea mutatio, quæ ex hoc in hoc tendit, puta ex substantia potentia in substantiã actu, generatio sit: quæ verò circa magnitudinem versatur, accretio & decretio: quæ autem circa affectum alteratio; atque earum, quæ posteriore loco dictæ sunt utraque etiam ex hisce, quæ potentia sunt, ad ea, quæ sunt actu, mutatio fit; an etiam mutationis modus differat? Nam nec id, quod alterationem subit, nec id, quod generatur necessario mutari loco cernitur: quod autem accrescit, aut decrescit cernitur.*

b *At alio quam quod fertur modo: quod enim fertur tota mole, locum mutat: quod autem accrescit perinde atque quod distendi, producique solet: hoc enim manente, partes alio, non sicuti globi partes migrant, suumque deserunt locum. nam globi partes, toto manente æquali in loco, locum ex loco mutant; at partes eorum, quæ augentur, semper in ampliorem locum vergere solent, & eorum, quæ decrescunt, in minorem. Generationem igitur, alterationemque & accretionem non solum objecto, sed ipso item mutationis modo differre, perspicuum est.*

c *At id, circa quod accretio, decretiove versari solet (versari autẽ videtur circa magnitudinem) utro modo accretionem, decretionemve subire existimandum est: utrum, inquam, ex potentia quidem magnitudine, ac corpore, sed actu, nec corpore, nec magnitudine corpus fieri, an non putandum est? Atque cum hoc bifariam dici contingat, utro modo fit accretio? utrũ ex separata ipsa per se materia, an existente in alio corpore? an neutro modo fieri queat? nam si separata sit, aut nullum occupabit locum, veluti punctus quidam, aut vacuum, vel corpus non sensibile erit. Horum autem alterum non contingit, alterum necesse est in aliquo esse: quod enim ex eo oritur, id semper alicubi erit, quare & illud aut per se, aut per accidens.*

CAPITIS QVINTI EXPLANATIO.

Quo pacto accretio & decretio à generatione & alteratione differant.

a *Restat de accretione*] Differuit hactenus de generatione, & alteratione: aggreditur nunc ad disputandum de accretione, & decretione, duoque tractanda proponit. Alterum, quo differant à generatione, & alteratione: alterum, quo pacto res augescant & diminuantur. Quod ad primum attinet, in dubium vocat, num prædictæ mutationes solo termino ad quem, an aliter quoque, hoc est, modo, quo perficiuntur, inter se dissideant, atque utroque differre. Termino ad quem, quia generatio tendit in substantiam, alteratio in qualitatem, accretio & decretio in quantitatem. Modo, quia cum res gignitur, non necessario locum mutat, ut cum ex homine cadaver fit. Similiter etiam quod alteratur, potest enim nihil mutato loco alterationem subire, ut cum Socrates eodem vestigio consistens exalbescit. At quod augetur, ut in ampliorem molem funditur, ita majorem loci capedinem exposcit, atque adeo locum mutat. Quod item ei, quod minuitur, suo modo accidit.

Vt locum mutẽt, quæ augẽtur, & decrescunt.

b *At alio quam quod fertur*] Ostendit aliter mutare locum ea, quæ augentur, vel minuuntur, aliter ea, quæ feruntur motu recto, aut circulari. Nam quæ feruntur motu recto, totum locum relinquunt;

quunt; quæ circulari, non variant locum, nisi ratione partium, cum ipsum totum non aliò demigret: sed in eodem circulo verfetur: at quod accretionem, vel decretionem subit, neq; ex toto mutat locum, neque in eodem semper manet: sed cum accrescit, majorem, cum decrescit, minorem locum vendicat.

c *At id circa quod*] Accedit ad alteram partem propositæ disceptationis: atque inprimis sumit accretionem versari circa magnitudinem; tum quærit, an res sumant incrementum per id, quod est potentia magnitudo, ita ut id actu magnitudinis expers sit; an per aliud quippiam. Quod autem primum dici non possit, ostendit, quia id vel esset materia separata, vel in alio existens. Non posse esse materiam separatam probat, quia tunc vel nullum obtineret locum, quasi punctum, aut vacuū: vel esset corpus sensum omnem fugiens. Quæ duo à veritate quam maxime sunt aliena. Nam si id, quod augetur, & gignitur, locum vendicat, etiam id, ex quo incrementum sumit, & generatur, in loco erit, sive per se, sive ex accidente. Item si datur corpus, id in aliquo ente naturali erit, tale autem corpus necessario movet sensum.

Accretionē versari circa magnitudinem.

Ἀλλὰ μὴν εἴγε ἔν τινι ὑπάρξει, εἰ μὲν κεχωρισμένον οὕτως, ὥστε ἢ μὴ ἐκείνου, καθ' ἑαυτό, ἢ κατὰ συμβεβηκός τι εἶναι, συμβήσεται πολλὰ καὶ ἀδύνατα, λέγω δ', οἷον εἰ γίγνεται ἀὴρ ἐξ ὕδατος, οὐ τοῦ ὕδατος ἔσται μεταβάλλοντος, ἀλλὰ διὰ τὸ ὥσπερ ἐν ἀγγείῳ ὕδατι ἐνεῖναι τὴν ὕλην αὐτοῦ· ἀπείρους γὰρ οὐδὲν κωλύει ὕλας εἶναι· ὥστε καὶ γίγνεσθαι ἐντελεχείᾳ. ἔτι δέ, οὐδ' οὕτω φαίνεται γιγνόμενος ἀὴρ ἐξ ὕδατος, οἷον ἐξιὼν ὑπομένοντος. βέλτιον τοίνυν ποιεῖν πᾶσιν ἀχώριστον εἶναι τὴν ὕλην, ὡς οὖσαν τὴν αὐτὴν καὶ μίαν τῷ ἀριθμῷ, λόγῳ δὲ μὴ μίαν.

Ἀλλὰ μὴν, οὐδὲ στιγμὰς θετέον, οὐδὲ γραμμὰς τὴν τοῦ σώματος ὕλην, διὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. ἐκεῖνο δέ, οὗ ταῦτα ἔσχατα ἡ ὕλη.

ἣν οὐδέποτε ἄνευ πάθους οἷόν τε εἶναι, οὐδ' ἄνευ μορφῆς.

Γίγνεται μὲν οὖν ἁπλῶς ἕτερον ἐξ ἑτέρου, ὥσπερ καὶ ἐν ἄλλοις διώρισται, καὶ ὑπό τινος δὲ ἐντελεχείᾳ ὄντος, ἢ ὁμογενοῦς, ἢ ὁμοειδοῦς· οἷον, πῦρ ὑπὸ πυρός, ἢ ἄνθρωπος ὑπὸ ἀνθρώπου. ἢ ὑπὸ ἐντελεχείας· σκληρὸν γάρ, οὐχ ὑπὸ σκληροῦ γίνεται. ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ οὐσίας ὕλη σωματικῆς, σώματος δ' ἤδη τοιουδί· σῶμα γὰρ κοινὸν οὐδέν. ἡ αὐτὴ καὶ μεγέθους καὶ πάθους ἐστί, τῷ μὲν λόγῳ χωριστή, τόπῳ δὲ οὐ χωριστή, εἰ μὴ καὶ τὰ πάθη χωριστά. φανερὸν δὴ ἐκ τῶν διηπορημένων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ αὔξησις μεταβολὴ ἐκ δυνάμει μεγέθους ἐντελεχείᾳ δὲ μηδὲν ἔχοντος μεγέθους· χωριστὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ κοινόν. τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, εἴρηται ἐν ἑτέροις πρότερον.

d *At verò si sit in aliquo. & ita quidem sejunctum sit, ut nihil illius, aut per se, aut per accidens sit, multa profecto vel quæ fieri nequeant, evenient. Dico autem, ut si ex aqua fiat aer, non id erit aqua mutationem subeunte, sed quia in aqua, ut in vase, materies ejus est. Nihil enim vetat infinitas esse materias, quare & actu fieri. Adde quod nec ita aer ex aqua oriri videtur, ut permanente aqua aer inde egrediatur. Satius igitur fuerit, inseparabilem omnibus materiam tribuere, utpote quæ una numero, eademque sit, ratione non una.* Text. 28. Text. 29.

e *At verò nec puncta, nec lineas corporis materiam ponere iisdem de causis oportet, sed cujus ultima sunt hæc, id materies est.*

f *quæ nec sine affectu unquam nec sine forma esse potest.*

Gignitur igitur absolutè aliud ex alio, id quod alio quoque loco jam definitum est. Atque ab aliquo actu existente quod ejusdem sit aut generis aut speciei, ut ignis ab igne, aut ab homine homo. Aut ab actu; durū enim à non duro fit. Cum autem & corporea substantiæ materies sit corporis jam talis (nullum enim est commune corpus) eadem & a magnitudine, & ab effectu, ratione quidem, non item loco separabilis est, nisi & ipsi quoque affectus separabiles sint. Patet igitur ex his, quæ addubitavimus, accretionem non esse mutationem e potentia quidem magnitudine, actu verò nullam habente magnitudinem, quandoquidem quod commune est, separabile esset, nec autem esse non posse, dictum jam est. Text. 30. Text. 31.

d *At verò si sit in aliquo*] Refellit alteram partem, probans illud magnitudinis expers non posse esse materiam existentem in alio, ita tamen, ut nihil ejus sit nec pars, neq; accidens. Si enim aliquid foret, tunc non potentia, sed actu esset. Quod ergo non ita in alio existat, probat ex incommodis, quæ inde sequerentur. Inprimis enim posset dari generatio unius ex alio non corrupto. Nā cum v.c. aer ex aqua gignitur, fieret aer ex materia existente in aqua: quæ materia, cum neque esset pars, neque accidens aquæ oporteret aquam integram atque incolumem remanere, utpote cui neq; forma, neque aliquid aliud adimeretur. Secundò, possent in uno composito esse infinitæ materiæ, cum nihil ejus sint, nec una alteram excludat, siquidem non sunt actu corpora. Tertiò, deberet id, quod gignitur, exire ab eo, ex quo gignitur, ut aer ex aqua, tanquam ex vase, nullam prorsus mutationem aqua subeunte. Quæ omnia, cum maximè absurda sint, plane concluditur non dari materiam separatam, sed existentem in compositis physicis, ut earum partem, quæque in genito, & incorrupto eadem re sit, ratione tamen diversa.

e *At verò ... puncta*] Ostendit superioribus argumentis probatum, etiam relinqui, neque puncta, neque lineas esse materiam corporum, è qua fiat. Oportet enim hæc aut separatim per se consistere, aut in aliquo corpore esse: atque ita colligerentur eadem propè incommoda, quæ superius.

Materia incrementi quæ sit.

rius. Non igitur isthæc sunt materia [illegible] incrementi, quam quærimus. sed potius id, cujus hæc ultima, seu termini sunt, hoc est, in quo inhærent puncta, & superficies, ut in subjecto, id est, materia affecta quantitate.

Materiam, qua res incrementum suscipit, esse quantitate præditam ex eo confirmat, quia cum materia nec sine qualitatibus, nec sine forma substantiali cohærere valeat, fit ut neutiquam existat sine quantitate, cujus interjectu qualitates recipit, & cujus etiam interventu ad diversas formas substantiales excipiendas opus est. Quod verò absque forma substantiali consistere non possit, ex eo suadet, quia quicquid gignitur, fit ex aliquo corruptionem subeunte, quod formam substantialem obtinebat; fitque ab aliquo agente actu, quod formam inducit (sive id sit ejusdem speciei, aut generis cum re producta, ut cum leo leonem generat, sive non; sed tantum habeat vim ad id efficiendum, uti habet piper ad calorem generandum, quo actionis modo potest calidum fieri à non calido, durum à non duro, hoc est a non habente actu calorem aut duritiem formalem.) Ex his autem necessario consequitur nullius agentis actione materiam omni forma exui, sed uni formæ alteram succedere. Iam quod materia absque omni qualitate non sit, ea ratione ostendit, quia, cum ideæ Platonicæ non dentur, nulla esse potest materia, quæ non sit alicujus singularis sensibilis, & ex consequenti habentis aliquam qualitatem subjectam sensui. Quibus ita constitutis disputationis summam facit, concludens nihil posse ex materia non actu quanta augescere, quia sequeretur materiam, quæ commune est formarum receptaculum, separari posse ab omni forma, quod impugnatum fuit.

Quicquid gignitur, è re corrupta fit.

Non dari ideas Platonicas.

Ἔτι δή γε τοιαύτη μεταβολή, οὐκ αὐξήσεως ἴδιος, ἀλλὰ γενέσεως· ἡ γὰρ αὔξησίς ἐστι τοῦ ἐνυπάρχοντος μεγέθους ἐπίδοσις· ἡ δὲ φθίσις, μείωσις· διὸ ἔχειν τι δεῖ μέγεθος τὸ αὐξανόμενον· ὥστε οὐκ ἐξ ἀμεγέθους ὕλης δεῖ εἶναι τὴν αὔξησιν εἰς ἐντελέχειαν μεγέθους· γένεσις γὰρ ἂν εἴη σώματος μᾶλλον, οὐκ αὔξησις.

Ληπτέον δὴ μᾶλλον οἷον ἀπτομένους τῆς ζητήσεως ἐξ ἀρχῆς, ποίου τινὸς ὄντος τοῦ αὐξάνεσθαι, ἢ τοῦ φθίνειν τὰ αἴτια ζητοῦμεν. φαίνεται δὴ οὗ τοῦ αὐξανομένου ὁτιοῦν μέρος ηὐξῆσθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τῷ φθίνειν, ἔλαττον γεγονέναι. ἔτι δὲ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι καὶ ἀπιόντος φθίνειν.

Ἀναγκαῖον δὴ, ἢ ἀσωμάτῳ αὐξάνεσθαι, ἢ σώματι. εἰ μὲν οὖν ἀσωμάτῳ, ἔσται χωριστὸν κενόν· ἀδύνατον δὲ μεγέθους ὕλην εἶναι χωριστήν, ὥσπερ εἴρηται πρότερον· εἰ δὲ σώματι, δύο ἐν τῷ αὐτῷ σώματα τόπῳ ἔσται, τό, τε αὐξανόμενον, καὶ τὸ αὖξον, ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἀδύνατον.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ οὕτως ἐνδέχεται λέγειν γίνεσθαι τὴν αὔξησιν, καὶ τὴν φθίσιν, ὥσπερ ὅταν ἐξ ὕδατος ἀήρ· τότε γὰρ μείζων ὁ ὄγκος γεγένηται. οὐ γὰρ αὔξησις τοῦτο, ἀλλὰ γένεσις μὲν τοῦ εἰς ὃ μετέβαλεν, ἔσται· φθορὰ δὲ τοῦ ἐναντίου· αὔξησις δὲ, οὐδετέρου, ἀλλ᾽ ἢ οὐδενὸς, ἢ εἴ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει, τῷ γινομένῳ καὶ τῷ φθαρέντι· οἷον, εἰ σῶμα, τὸ δ᾽ ὕδωρ οὐκ ηὔξηται, οὐδ᾽ ὁ ἀήρ· ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόλωλε, τὸ δὲ γέγονε· τὸ σῶμα δὲ, εἴπερ ηὔξηται. ἀλλὰ καὶ τοῦτ᾽ ἀδύνατον· δεῖ γὰρ σώζειν τῷ λόγῳ τὰ ὑπάρχοντα τῷ αὐξανομένῳ καὶ φθίνοντι. ταῦτα δὲ τρία ἐστίν. ὧν ἓν μὲν ἐστὶ, τὸ ὁτιοῦν μέρος μεῖζον γίγνεσθαι τοῦ αὐξανομένου μεγέθους. οἷον εἰ σὰρξ τῆς σαρκός, καὶ προσιόντος τινός· καὶ τρίτον σωζομένου τε τοῦ αὐξανομένου καὶ ὑπομένοντος· ἐν μὲν γὰρ τῷ γίγνεσθαί τι ἁπλῶς, ἢ φθείρεσθαι, οὐχ ὑπομένει. ἐν δὲ τῷ ἀλλοιοῦσθαι ἢ αὐξάνεσθαι, ἢ φθίνειν ὑπομένει τὸ αὐτὸ αὐξανόμενον, ἢ ἀλλοιούμενον. ἀλλ᾽ ἔνθα μὲν τὸ πάθος, ἔνθα δὲ τὸ μέγεθος τὸ αὐ-

g Præterea talis mutatio accretionis propria non est, sed generationis. Nam accretio magnitudinis quæ in quopiam inest, augmentatio est. Decretio verò, ejusdem diminutio. Quamobrem id, quod accrescit, magnitudinem quandam habeat oportet. Proinde nequaquam convenit accretionem è materia, quæ magnitudinis sit expers, ad actum magnitudinis esse: potius enim esset generatio corporis, non accretio.

h Potius itaque sumamus oportet, quasi tractantes ab initio quæstionem, qualis accretio, decretiove, cujus causas quærimus, existat. Igitur ejus, quod accrementum suscipit, pars quævis augeri videtur. Atque pars modo in decretione minor evadere. Præterea accedente quopiam accrescere, & abeunte decrescere. Text. 32.

i Itaque aut incorporeo, aut corporeo augeri illud necesse est. Si igitur incorporeo, quod commune est, separabile erit. At à magnitudine materiam esse separabilem, quemadmodum prius est dictum, impossibile est. Sin verò corporeo, duo corpora, id inquam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco, quod etiam fieri nequit.

k At verò nec accretionem, decretionemve perinde fieri, atque cum ex aqua fit aer (tunc enim moles fieri major adsolet) dicere contingit: non enim id accretio, sed ejus quidem, in quod mutatio fit, generatio; contrarii verò corruptio erit; neutrius autem accretio. Imo aut nullius, aut quid, si quid utrisque ei inquam, quod oritur, & ei, quod interit, commune est, veluti corpus ejus erit. Et nec aqua, nec aer accrescit, verum illa interit, hic oritur: sed corpus si quid augeatur. At hoc quoque fieri nequit. Nam ea servare oportet, quæ ei quod accrescit, decrescitve, ratione competunt. Hæc autem tria sunt; quorum primum est magnitudinis, quæ accrescit, partem quamlibet majorem effici; verbi gratia, si caro carnis. Alterum accedente quopiam. Tertium, servato pariter, atque manente eo, quod accretionem subit. Nam cum quippiam simpliciter, absoluteque gignitur, aut interit, non permanet. At cum alteratur, aut accrescit, decrescitve; quod alteratur, aut incrementa suscipit, id permanet: Text. 33.

verum

τὸ ὂ μένει. εἰ δὲ ἔσαι ἡ εἰρημένη αὔξησις, συμβαίνοι ἂν μηδενός γε προσιόντος μηδὲ ὑπομένοντος, αὐξάνεσθαι· καὶ μηδενὸς ἀπιόντος φθίνειν· καὶ μὴ ὑπομένειν τὸ αὐξανόμενον. ἀλλὰ δεῖ τοῦτο σώζειν· ὑπόκειται γὰρ ἡ αὔξησις τοιαύτη.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις καὶ τί ἐστι τὸ αὐξανόμενον, πότερον ᾧ προστίθεταί τι, οἷον εἰ τὴν κνήμην αὐξάνει, αὕτη μείζων· ᾧ δὲ αὐξάνει ἡ τροφή, οὔ. διὰ τί δὴ οὖν οὐκ ἄμφω ηὔξηται, μεῖζον γὰρ καὶ ὃ, καὶ ᾧ· ὥσπερ ἐπὰν μίξῃς οἶνον ὕδατι ὁμοίως γὰρ πλεῖον ἑκάτερον. ἢ ὅτι τοῦ μὲν μένει ἡ οὐσία, τοῦ δ' οὔ, οἷον ἡ τῆς τροφῆς, ἐπεὶ καὶ ἐν τούτῳ τὸ ἐπικρατοῦν λέγεται ἐν τῇ μίξει. οἷον ὅτι οἶνος. ποιεῖ γὰρ τὸ τοῦ οἴνου ἔργον, ἀλλ' οὐ τὸ τοῦ ὕδατος τὸ σύνολον μίγμα.

Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπ' ἀλλοιώσεως εἰ μένει σὰρξ οὖσα, καὶ τὸ τί ἐστι, πάθος δέ τι ὑπάρχει τῶν καθ' αὑτὸ, ὃ πρότερον οὐχ ὑπῆρχεν, ἠλλοίωται τοῦτο· ᾧ δ' ἠλλοίωται, ὁτὲ μὲν οὐδὲν πέπονθεν, ὁτὲ δὲ κἀκεῖνο ἠλλοίωται ἡ οὐσία ὅτε δὲ κἀκεῖνο.

Ἀλλὰ τὸ ἀλλοιοῦν, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, ἐν τῷ αὐξανομένῳ, καὶ τῷ ἀλλοιουμένῳ ἐν τούτοις γὰρ τὸ κινοῦν.

Ἐπεὶ καὶ τὸ εἰσελθὸν γένοιτ' ἄν ποτε μεῖζον καὶ τὸ ἀπολαῦσαν αὐτοῦ σῶμα· οἷον εἰ εἰσελθὸν γένοιτο ἂν πνεῦμα. ἀλλ' ἔφθαρταί γε τοῦτο παθὸν καὶ τὸ κινοῦν οὐκ ἐν τούτῳ.

Ἐπεὶ δὲ διηπόρηται περὶ αὐτῶν ἱκανῶς, δεῖ καὶ τῆς ἀπορίας πειρᾶσθαι λύσιν εὑρεῖν, σώζοντας τὸ ὑπομένοντός τε τοῦ αὐξανομένου καὶ προσιόντος τινὸς αὐξάνεσθαι, ἀπιόντος δὲ φθίνειν· ἔτι δὲ τὸ ὁτιοῦν σημεῖον αἰσθητὸν, ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον γεγονέναι.

Καὶ μήτε κενὸν εἶναι τὸ σῶμα, μήτε δύο ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ μεγέθη, μήτε ἀσωμάτῳ αὐξάνεσθαι.

Verum illic affectio, hic magnitudo, eadem non manet. Quod si mutatio illa, quam diximus, esset accretio, contingeret profecto quippiam nulla re accedente, permanenteve accrescere, nullaque abeunte decrescere: & id non manere, quod suscipit accretionem. At hoc servare oportet: quippe cum accretio talis esse supponatur.

l *Sed quaeret aliquis, quid est, quod accrescit; utrum id, cui non nihil additur? v.c. si quid crus augeat, crusve majus evadit: quod autem incrementum praestat, ipsum, inquam, alimentum, minime? sed cur non ambo incrementa suscipiunt? Nam tam quod additur quam cui additio fit, majus reddi assolet: haud secus atque cum aquae vinum miscueris, pars enim ratione utrumque majus est. An quia hujus substantia maneat, illius vero puta cibi, haudquaquam? Quando & illic quidquid quod evincit aliquid superat, in ipsa mistione augeri dicitur, ceu vinum. Nam universa mistura vini non aquae functionem exercet.*

m *In alteratione quoque similiter si caro & substantia ipsa maneat, eorum vero affectuum qui per se competunt, quispiam insit, qui prius non inerat, hoc sane alteratum est. Id autem, quo alteratum est, interdum nihil patitur, interdum & illud quoque pati solet.*

n *Verum quod alterat atque motus principium, in eo est, quod alteratur, & eo, quod accrescit: quod enim movet, in hisce est.*

o *Quandoquidem & quod ingeri solet, fieri aliquando majus potest & corpus, quod eo fruitur, ut si quod ingeritur, spiritus fiat. Verum cum hoc patitur, corrumpi solet, nec in eo est id, quod movendi vim obtinet.*

p *Cum autem de hisce sit abunde addubitatum, dubitationis solutionem invenire enitamur oportet, illud servantes: permanente, inquam, eo quod augetur, atque advenienti aliquo fieri accretionem, & abeunte decretionem, & insuper quodvis sensibile signum majus minusve reddi.*

q *Et neque corpus esse inane, neque eodem in loco duas esse magnitudines: neque incorporea re quicquam augeri.*

k *At vero nec accretionem*] Diceret quispiam, cum ex aqua gignitur aer, augeri aquam nullius novae partis accessu: quod secundae hypothesi repugnat. Occurrit Aristoteles negando id, quod assumitur. Etenim quod augescit, non interit, sed idem perseverat, aqua verò, cum in aerem mutatur, interit. Quare minimè augescit: sed neque aer, siquidem non extitit in progressu hujusce mutationis, sed in ejus termino duntaxat. Itaque nihil in ea crementum sumpsit, nisi forte corpus aliquod manens sub utroque termino. Verùm quod hoc dici non possit, ostendit, quia esto tale corpus in rerum natura existeret, non verè tamen augeri diceretur, aut imminui: quia inter alia, quae ad hoc requiruntur, unum est, ut rei aliqua pars materiae quantae denuo accedat, vel recedat, quod tamen, qua ratione tali corpori eveniat, non cernimus. Notandae sunt autem tres conditiones ad accretionem necessariae, quas Arist. proponit.

Dilutio objectionis.

l *Sed quaeret aliquis*] Quia corpus corpore augeri docuit, quaestionem excitat: quidnam augeri dicendum sit, id ne cui aliquid adjicitur, id est, vivens ipsum, an id, quod adjicitur, id est, alimentum. Nam quod utrumque augeatur, ex eo videtur, quia utrumque majus evadit: ut cum aqua admiscetur vino, utrumque enim videtur incrementum sumere. Quaestioni respondet, augeri vivens, non alimentum, quia illud manet, hoc autem corrumpitur, & in substantiam viventis convertitur: quemadmodum & in aquae cum vino mistione, si vinum praevaleat, & aquam in propriam substantiam commutet: non aqua, sed vinum augetur, quia id re vera permanet, ut ejus functiones, nempe calefactio, corroboratio, aliaeque ejusmodi testantur.

Dubium.

Responsio.

Text. 34.

Text. 35.

Similitudines inter id quod accrescit. & id quod alterationem subit.

m *In alteratione quoque*] Geminam statuit similitudinem inter id, quod accrescit, & quod alteratur. Prima est, quod ut id, quod accrescit, permanet, ita & id quod alterationem subit, facta duntaxat penes affectus, seu qualitates mutat omne. Monet autem, duo esse genera alterantium: quædam enim dum agunt, nihil repatiuntur, ut Sol, dum sublunarem mundum influit: alia repatiuntur simul, ut inferiora corpora inter se, v.g. cum aqua calida, in frigidam infunditur: hæc enim, dum refrigerat, calefit: illa dum calefacit, refrigeratur.

n *Verum quod alterat*] Altera similitudo est, quod ut in eo, quod augetur, est virtus auctrix, ita & in eo, quod alteratur, est virtus alterandi. Illa enim insidet in vivente, quod incrementum sumit; hæc in aqua, verbi causa, quæ dum ab aere calefit, ipsum etiam per innatam frigiditatem alterat. De hac tamen Aristotelis assertione quærunt Interpretes, an ita habeat. Non enim videtur absolute pronunciandum, alteratricem virtutem esse in eo, quod alteratur, ut patet, cum lignum ab igni calefit, & cum vivens ipsum ab alimento patitur. Sunt, qui velint, Aristotelem locutum duntaxat de alteratione, quæ accretionem præcedit, cuius, sicut & accretionis, virtus in ipso vivente residet. Alii respondent cum Alexandro & Philopono, duplicem esse virtutem alteratricem: unam formalem, aliam virtualem. Ac formalem quidem non oportere esse in alterato, ut videre est in manu, quæ ab igni calefit. Ad virtualem autem inquiunt, duplicem potestatem requiri, unam effectricem alterationis respectu alterati; aliam, à qua alterans ad actum excitetur, verbi gratia, in pipere est virtus calefactiva, quæ tamen non operatur, nisi provocetur, & quodammodo actuetur à calore ventriculi. Dicitur ergo virtus piperis effectiva alterationis, quia calefaciendo ventriculum alterat: virtus autem ipsius ventriculi, qua illa excitatur, dicitur alterativa alterantis. Hæc igitur est, inquiunt, hi auctores, quam Aristoteles docuit, esse in alterante, non autem alia. Facilior solutio erit, si dicamus, Aristotelicam assertionem non limitari ad certum aliquod genus alteratorum, sed esse indefinitam, quasi diceret, in eo convenire accretionem & alterationem, quod, quemadmodum virtus auctrix est in re, quæ augetur, ita virtus alterans in re, quæ alterationem subit, frequenter invenitur.

Dubium.

Quorundã responsio.

Virtus piperis ut provocetur.

Solutio facilior dubii superioris.

o *Quandoquidem, & quod ingeri solet*] Obiiciat aliquis, interdum alimentum, posteaquã haustum fuit, excrescit, cum convertitur in spiritum, id est, in substantiam subtiliorem, ut in sanguinem. Non igitur vivens duntaxat, sed ipsum quoque alimentum augescit. Occurrit Aristoteles ut supra, videlicet non propriè dici alimentum augeri, cum pereat, sed vivens, quod manet eoque fruitur, quodque convertendi vim habet, qua alimentum caret.

Obiectio.

Dilutio.

p *Cum autem de hisce*] Principem quæstionem de modo, quo accretio fit, dissoluturus repetit, quæ superius docuit in ea perficienda servari oportere. Nimirum opus esse, ut maneat id, quod augetur, ut incrementum fiat aliquo extrinsecus adveniente, decrementũ verò aliquo abeunte. Vt quælibet pars, quæ sensu notari potest, crescat, diminuaturve.

q *Et neque corpus esse*] Talem oportere, inquit, modum tradere, ut in accretione & decretione vitentur trium potissimum incommoda, quæ urgere videbantur, id est, ut intra corpora ad recipiendum cibum non admittatur vacuum, quod dari non posse, demonstratum est in Physicis. Vt non ponantur in eodem loco duæ magnitudines, una cibi, altera viventis: cum penetrationem corporum non ferat natura, ut in eodem quoque opere ostensum fuit. Vt denique incrementum non fiat appulsu rei incorporeæ: siquidem corpus nequit fieri per accretionem nutritoriam maius, nisi accessu rei quantitatem habentis.

Ληπτέον δὲ διωρισαμένοις πρῶτον, ἓν μὲν ὅτι τὰ ἀνομοιομερῆ αὐξάνεται, τῷ τὰ ὁμοιομερῆ αὐξάνεσθαι· σύγκειται γὰρ ἐκ τούτων ἕκαστον.

Ἔπειθ' ὅτι σὰρξ, καὶ ὀστοῦν καὶ ἕκαστον τοιούτων μορίων ἐστὶ διττὸν ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐν ὕλῃ εἶδος ἐχόντων· καὶ γὰρ ἡ ὕλη λέγεται καὶ τὸ εἶδος, σὰρξ, ἢ ὀστοῦν. τὸ οὖν ὁτιοῦν μέρος αὐξάνεσθαι, καὶ προσιόντος τινὸς; κατὰ μὲν τὸ εἶδος ἐστὶν ἐνδεχόμενον, κατὰ δὲ τὴν ὕλην οὐκ ἔστι. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὥσπερ εἴ τις μετροίη τῷ αὐτῷ τῷ μέτρῳ ὕδωρ· ἀεὶ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο τὸ γινόμενον.

οὕτω καὶ αὐξάνεται ἡ ὕλη τῆς σαρκὸς, καὶ οὐχ ὁτῳοῦν παντὶ προσγίνεται. ἀλλὰ τὸ μὲν ὑπεκρεῖ, τὸ δὲ προσέρχεται· τοῦ δὲ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους ὁτῳοῦν μορίῳ. ἐπὶ δὲ τῶν ἀνομοιομερῶν, τοῦτο μᾶλλον δῆλον, οἷον χειρὸς, ὅτι ἀνάλογον ηὔξηται. ἡ γὰρ ὕλη ἑτέρα οὖσα, δήλη μᾶλλον τοῦ

r *Sumenda autem erit causa uno quidem prius à nobis definito: dissimilaria, inquam, augeri, cum similaria accrescunt: ex his enim quodque componitur.*

Text. 36.

s *Deinde carnem & os, & id genus partium quãque perinde atq; cæterarum, quæ formam habent in materia, duplicem esse: nam materies atq; forma caro dicitur aut os. Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo secundum formam quidem, est possibile: at secundum materiam, haudquaquam. Intelligere autem perinde oportet, atque si quis aquam mensura eadem metiatur: quod enim fit, aliud atq; aliud semper est.*

Text. 37.

t *Ad hunc itaq; modum & carnis materies augetur. & non cuivis parti eius quippiam additur, sed alia dilabitur, alia accedit. At cuivis figuræ ac formæ parti fit accessio. Id autem magis constat in hisce, quæ dissimilium sunt partium, ut in manu, quod iuxta proportionis rationem aucta sit: quandoquidem materies.*

ώδης ἐνταῦθα, ἢ ἐπὶ σαρκὸς καὶ τῶν ὁμοιομερῶν· διὸ καὶ τεθνεῶτος, μᾶλλον ἂν δόξειεν εἶναι ἔτι σὰρξ καὶ ὀστοῦν, ἢ χεὶρ καὶ βραχίων. ὥστ', ἔστι μὲν ὡς ὁτιοῦν τῆς σαρκὸς ηὔξηται, ἔστι δ' ὡς οὔ. κατὰ μὲν γὰρ τὸ εἶδος ὁτῳοῦν προσελήλυθε· κατὰ δὲ τὴν ὕλην, οὔ. μεῖζον μέντοι τὸ ὅλον γέγονε, προσελθόντος μέν τινος, ὃ καλεῖται τροφὴ καὶ ἐναντίον· μεταβάλλοντος δὲ εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος, οἷον εἰ ξηρῷ προσίοι ὑγρὸν, προσελθὸν δὲ μεταβάλλοι καὶ γένοιτο ξηρόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς τὸ ὅμοιον ὁμοίῳ αὐξάνεται, ἔστι δ' ὡς ἀνόμοιον.

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, ποῖόν τι δεῖ εἶναι τὸ ᾧ αὐξάνεται. φανερὸν δὴ ὅτι δυνάμει ἐκεῖνο· οἷον εἰ σὰρξ, δυνάμει σάρκα· ἐντελεχείᾳ ἕτερον ἄρα· φθαρὲν δὲ τοῦτο σὰρξ γέγονεν. οὐκ οὖν αὐτὸ καθ' αὑτό· γένεσις γὰρ ἂν ἦν, οὐκ αὔξησις· ἀλλὰ τὸ αὐξανόμενον ἐν τούτῳ.

Τί οὖν παθὸν ὑπὸ τούτου ηὐξήθη; ἢ μιχθὲν, ὥσπερ οἴνῳ εἴ τις ἐπιχέοι ὕδωρ; ὁ δὲ δύναιτο οἶνον ποιεῖν τὸ μιχθέν. καὶ ὥσπερ τὸ πῦρ ἁψάμενον τοῦ καυστοῦ, οὕτως ἐν τῷ αὐξανομένῳ καὶ ὄντι ἐντελεχείᾳ σαρκὶ, τὸ ἐνὸν αὐξητικὸν προσελθόντος δυνάμει σαρκὸς, ἐποίησεν ἐντελεχείᾳ σάρκα. οὐκοῦν ἅμα ὄντος. εἰ γὰρ χωρὶς, γένεσις· ἔστι μὲν γὰρ οὕτω πῦρ ποιῆσαι ἐπὶ τὸ ὑπάρχον ἐπιθέντα ξύλα. ἀλλ' οὕτω μὲν αὔξησις, ὅταν δὲ αὐτὰ τὰ ξύλα ἀφθῇ, γένεσις. ποσὸν δὲ, τὸ μὲν καθόλου οὐ γίνεται, ὥσπερ οὐδὲ ζῷον, ὃ μήτ' ἄνθρωπος, μήτε τῶν καθ' ἕκαστα· ἀλλ' ὡς ἐνταῦθα τὸ καθόλου, καὶ ἐκεῖ τὸ ποσόν.

Σὰρξ γοῦν, καὶ ὀστοῦν, καὶ νεῦρα, καὶ ταῦτα τὰ ὁμοιομερῆ προσελθόντος μὲν δή τινος ποσοῦ, ἀλλ' οὐ σαρκὸς ποσῆς. ᾗ μὲν οὖν δυνάμει τὸ συναμφότερον, οἷον ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν αὔξει· καὶ γὰρ ποσὴν δεῖ γενέσθαι καὶ σάρκα. ᾗ δὲ μόνον σὰρξ, τρέφει. ταύτῃ γὰρ διαφέρει τροφὴ καὶ αὔξησις τῷ λόγῳ. διὸ τρέφεται μὲν, ἕως ἂν σώζηται καὶ φθίνῃ· αὔξεται δ' οὐκ ἀεί. καὶ ἡ τροφὴ τῇ αὐξήσει τὸ αὐτὸ μὲν, τὸ δὲ εἶναι ἄλλο· ᾗ μὲν γάρ ἐστι τὸ προσιὸν δυνάμει ποσὴ σὰρξ, ταύτῃ μὲν αὐξητικὸν σαρκός· ᾗ δὲ μόνον δυνάμει σὰρξ, τροφή.

ries, cum diversa est, facilius dignoscitur hîc, quam in carne, & hisce, quæ similium sunt partium. Idcirco & cum mortuum est quippiam, magis adhuc caro & os, quam manus & brachium esse videtur. Quare partim augetur carnis qualibet particula, partim non augetur. Nam secundum formam quidem, cuivis parti quippiam adjungitur: secundũ materiam verò haudquaquam. Totum tamen magis evadit, accedente quopiam, quod nutrimentum atq; contrarium nominatur, & in eandem formam transeunte: ut si humidum sicco accedat, & cum jam accesserit, mutationem subeat, fiatq; siccum. Nam partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit.

Text. 38.

u *Dubitaverit autem quispiam, quale id esse oporteat, quo quid augetur. Palam itaq; est, hoc potentia illud quod augetur, esse oportere: ut si caro accretionem subeat id, quo illa accrescit, potentia carnem esse, actum autem aliud: quod sane ubi corrumpitur, caro fieri. Non igitur ipsum per se, solumq; est (nam alioqui generatio esset, non accretio) sed id quod augetur, cum eo est.*

Text. 39.

x *Qualiter igitur hoc affecto, illud augeri solet, an misto, haud secus, atque si quis aquam vino infundat, & idem id, quod admistum est, efficere vinum possit? An sicut ignis actum cremabile adurit; sic & id, cui augendi facultas delegata est, in eo existens, quod accrescit, quodq; actu caro est, quod accessit è potentia carne actu carnem facere consuevit? Illo igitur simul existente id ipsum accidit: quoniam si seorsum esset, generatio sane foret. Nam ignem ad hunc facere modum contingit; videlicet injectu in eum, qui jam est, lignis: verum ita quidem accretio est. At cum ligna ipsa incenduntur, generatio. Quantitas autem universalis nulla fit, sicuti nec animal, quod nec homo sit, nec singularium aliquod; sed ut hic universale, sic & illic quantitas.*

z *Caro igitur & os, & nervus, & similares partes, accedente quidem quanto aliquo, sed non carne quanta augescunt. Quo igitur potentia simul utrumque existit videlicet caro quanta, hoc quidem auget: nam carnem quantam fieri oportet. Quo verò solum caro, hoc alit; hac enim nutritio & accretio ratione afferunt. Quocirca quamdiu salvum manet animal, etsi decretionem subeat, alitur sed non semper accrescit. Atq; nutritio eadem quod accretio, existit, ratio tamen est diversa. Quo enim id, quod adjungitur atq; additur potentia caro quanta est, hoc carnem augere potest: quo verò caro potentia solum, hoc nutrire.*

r *Sumenda autem erit*] Ad rem propius accedens duo supponit: Alterum est: Accretionem prius terminari ad partes similares, quam ad dissimilares, & has merito illarum augeri, cum ex ipsis componantur. Sunt autem partes similares, ut docet Aristoteles lib. 1. de hist. anim. cap. 1. quæ constant ex particulis ejusdem rationis & nominis cum ipso toto, id est, cum parte totali, quam componunt, ut caro; quælibet enim pars carnis obtinet naturam carnis, & caro appellatur. Partes dissimilares sunt, quæ ex similaribus coalescunt, ut caput, pedes: harum autem non quælibet particula est ejusdem rationis cum ipsa: nec enim pars capitis caput est. Igitur quia dissimilares constant ex similaribus, ait Aristoteles, illas per has augeri.

Partes viventium dupliciter spectari.

ſ *Deinde carnem & os*] Supponit etiam, partes viventium spectari posse, vel secundum materiam, vel secundum formam, quemadmodum & partes cæterarum rerum materia & forma constantium. Tum ait id, quod augetur, dici augeri secundum formam, sive secundum partes formales, non autem secundum materiam, seu secundum partes materiales: quia, quod incrementum sumit, non manet idem quoad materiam, manet tamen idem quoad formam quemadmo-

 dum

dum & mensura, verbi gratia, qua aliam atque aliam portionem aquæ metimur, eadem perseverat, nihil eam variante aquæ diversitate. Quid Aristoteles hoc loco formæ & materiæ, sive formalium & materialium partium appellatione significare voluerit, controversia non parva est, quæ à nobis in quæstionibus decidetur.

Quod accrescit, manere est: Viventia augeri accessu alicujus corporei, videlicet alimenti, & id, quod augetur, manere idem secundum formam.

t *Ad hunc itaq, modum*] Solutio propositæ quæstionis de modo, quo res augentur, ea tandem secundum formam: licet hæc identitas magis conspicua sit in partibus dissimilium rationum, quam in similaribus, quia in illis apertius notamus conservari figuram compositionemque eandem: quemadmodum & è contrario, si qua iis varietas & diversitas contingat, eam quoque facilius deprehendimus. Ita fit, ut accedente secundum prædictum modum alimento, eoque converso in naturam rei viventis, incremento partium totum augescat, atque idem maneat, cibo duntaxat, substantiæ mutationem subeunte, qui initio quidem viventi contrarius ac dissimilis est; postea verò alteratione viventis ei similis cognatusque fit.

Alimentum cujusmodi esse oporteat. Nihil ab omnino simili alitur.

u *Dubitaverit autem*] Disquirit, qualenam esse debeat alimentum, respondet, tale esse oportere, ut potestate sit id, quod accrescit, quia simile nonnisi simili nutritur, eoque tali, ut postquam fuerit corruptum, in rei, quæ augescit, substantiam commutetur: actu tamen debere esse aliud quidpiam: siquidem nihil ab eo, quod omnino simile est, pati solet. Deinde constituit discrimen inter generationem, de qua superioribus capitibus disseruerat, & eam quæ accretionis comes est, quod per illam gignatur aliquid seorsim, ac per se consistens: per hanc verò nonnisi pars, quæ denuo rei genitæ agglutinetur. Vnde illa simpliciter generatio, hæc nonnisi aggeneratio vocatur.

Similitudo à conversione aquæ in vinum.

x *Qualiter igitur hoc*] Debere id, quod augetur, alimentum commutare, sibique unire declarat exemplo vini & ignis. Nam vinum aquam injectam in se convertit, sibique copulat, nisi aquæ vis & quantitas excedat. Item ignis ligna sibi apposita urendo consumit, & in se transfert. Quæ tamen ligna, si separatim ignem conciperent, non aggenerari ignis, sed generari dicendus esset. Adverte, hæc non ad veræ accretionis, de qua hic disseritur, exempla attinere, cum neque vinum, neque ignis, neque alia corpora vitæ experti a subeant accretionem, nutritionis comitem, de qua sola in his libris agitur. Admonet subinde Aristoteles, accretione nullam communem quantitatem effici, sed singularem duntaxat, sicuti generatione non animal à singularibus abstractum, sed Bucephalus, aut Socrates generantur.

Convenientia & discrimen inter nutritionē.

z *Caro igitur & os*] Quia in qualibet accretione duplex intervenit mutatio: una, qua materia alimenti rei auctæ formam suscipit, quæ nutritio appellatur: altera, qua vivens majorem acquirit quantitatem: docet, quo pacto hæ duæ mutationes inter se conveniant & differant. Conveniunt, quod utraque fiat accessu rei quantæ. Differunt, quod res augescant alimento quanto, quatenus quantum est, seu prout affert secum novam quantitatem: nutriantur verò eodem, quatenus potentia caro est, seu prout in rei viventis substantiam converti potest, eique uniri. Est & alia differentia: nam animal quamdiu vivit, nutritur: non tamen quamdiu vivit, incrementum capit.

Animal nutritur quamdiu vivit.

Τοῦτο δὲ τὸ εἶδος ἄνευ ὕλης, οἷον αὐλὸς δύναμίς τις ἐν ὕλῃ ἐστίν. ἐὰν δέ τις προσίῃ ὕλη, οὖσα δυνάμει αὐλὸς, ἔχουσα καὶ τὸ ποσὸν δυνάμει, οὗτοι ἔσονται μείζους αὐλοί.

Ἐὰν δὲ μηκέτι ποιεῖν δύνηται, ἀλλ' οἷον ὕδωρ οἴνῳ ἀεὶ πλεῖον μιγνύμενον, τέλος ὑδαρῆ ποιεῖ, καὶ ὕδωρ, τότε φθίσιν ποιεῖται τοῦ ποσοῦ, τὸ δ' εἶδος μένει.

a *Hoc autem forma sine materia est: ut tibia, potentia quadam in materia est. similiter quod vis aliud instrumentum. Quod si materies aliqua accedat, qua potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, ha tibia majores evadunt.* Text. 42.

b *Sin verò nihil praterea agere possit, sed res perinde habeat, ut cum vino subinde plus aqua immiscetur, qua tandem vinum aqueum reddit, facitq; aquā, tum quantitatis decretio fit forma autem remanet.*

Quo pacto fiat decretio.

a *Hoc autem forma*] Locus obscurus varieque ab interpretibus explicatus. Alexander & Philoponus ajunt, Aristotelem nomine materiæ significare quantitatem, nomine formæ, ipsam rei substantiam, atque ita docere alimentum esse potentia formam, cum nutrit: potentia verò materiam, cum auget. Quia ergo paulò ante dixerat, quod nutrit, esse potentia carnem, addit hoc esse formam sine materia, id est, respicere substantiam, non quantitatem. Quod verò addit, ut tibia, &c. nihil aliud significat, quam ut in tibia datur potentia, quæ est quasi forma, & præter hanc, materia, ita & alimento D. Thomas inquit, docere Philosophum, virtutem rei viventis, non præfinire materiam omni ex parte certam & determinatam: cum eadem virtus perseveret dilabente materia (sicut: & in tibi potentia) & hac ex parte esse illam quodammodo immaterialem: licet non eundem semper vigorem obtineat, sed progressu temporis hebescat & debilitetur.

b *Sin verò nihil*] Qua ratione decretio fiat, exponit. Quemadmodum, inquit, si quis in vini amphoram paulatim aquam infundat, primò quidem vinum augescit, quia ejus vis aquam superat: deinde, cum plus aquæ fuerit injectum, vini potestas deterior fit, donec tandem totum vinum

in

in aquam degeneret: ita quamdiu virtus nutriens acrior est, plus alimenti convertit, postea, cum jam fracta & collapsa fuit, plus materiæ e[illegible] quam reparet. Adverte cum Philipono, hanc vini similitudinem non quadrare ad omnia, ut planum est, sed ad explicandam imminutionem nutrientis facultatis.

QVAESTIO I.

DE FACULTATE NATURALI, VITALI & animali.

ARTICVLVS I.

FACVLTATEM NATVRALEM, AD QVAM NVTRITIO ET ACCRETIO spectant, partim in jecore contineri, partim non.

UT ea, quæ ab Aristotele in hoc capite de nutritione & accretione, tradita sunt, apertiora illustrioraque evadant, pauca de facultate naturali, ad quam hæ pertinent, disseremus: & quia facultatis naturalis doctrina, cum vitalium & animalium virium tractatione conjuncta est, de his quoque breviter disputabimus, maximè ut explicemus id, de quo inter Philosophos magna disceptatio est, videlicet, ubinam istiusmodi potentiæ resideant. Porro constat facultatum, quibus nostrum corpus administratur, & regitur, tria esse genera, nimirum vim naturalem, vitalem, animalem, ut tradidit Plato in Timæo, Arist. 3. de par. anim. c. 4. aliisque in locis, Galenus 2. Præsag. c. 37. & lib. 9. Meth. c. 10. D. Nemesius in lib. de natura hominis c. 26. D. Damasc. lib. 2. fidei orth. c. 12. D. Gregor. Nyss. lib. 4. Philosophiæ c. 18. & alii. Ad vim naturalem spectat potentia alendi, augendi gignendi. Ad vitalem virtus pulsatrix, itemque vis spirituum vitalium confectrix, & officina caloris. Ad animalem, sensus omnes, & potentia, a qua oritur motus voluntarius, id est, qua apprehensionem, seu judicium sequitur; tum præterea influxus quidam in organa istiusmodi virium, de quo infra. Hisce tribus facultatibus tres veluti ductus seu rivuli deserviunt: naturali, venæ: vitali, arteriæ: animali, nervi è quibus venæ sanguinem communem; arteriæ eum, quem arterialem vocant; nervi, spirituum animalem deferunt.

Plato. Aristot. Galen. D. Nemes. D. Damas. D. Gregor. Nyssen.

Galen. lib. 2. de usu par. cap. 16.

Venæ Arteriæ Nervi.

Est autem sententia Arist. lib. 3. de par. anim. c. 4. & in lib. de juvent. & senect. cap. 2. aliisque in locis tres prædictas facultates, vel in corde residere; vel ab eo proximè oriri influxum non solum communiter, sed etiam propriè, ac privatim necessarium earum functionibus obeundis, indeque non modo arterias, ut omnes contentiunt, sed etiam venas, & nervos originem capere. Censuit enim quemadmodum in tota naturæ universitate unus est moderator ac princeps, ita in microcosmo (quia ubicunque fieri potest, principium unum esse, quam plura, melius est; natura autem semper quod melius est, facit,) unum esse, præcipuum membrum, videlicet cor, tanta dignitatis prærogativa, ut sicut magistratus in provinciis vicariam habent gubernandi potestatem à rege commissam; ita cætera ab eo penderent, non tantum quatenus eis spiritus vitales, arterialem sanguinem, & calorem influentem impertit; sed etiam modo alio peculiari, uti mox patebit.

Opinio Aristot. de principatu cordis.

Homo parvus mundus: Prima conclus. contra Arist.

Sit tamen prima conclusio. Facultas naturalis quoad vim sanguinis confectricem residet in jecore. Hæc est contra Aristotelem 2. de partib. animal. c. 4. & lib. 3. de hist. anim. c. 19. & lib. de juvent. & senect. cap. 2. ubi cor sanguinis officinam esse, & ab eo, non à jecore commune alimentum per venas diffundi statuit. Licet verò Alexander 1. de anima. cap. ult. Themistius in lib. de som. cap. 13. & Averroes 2. Collig. cap. 9. aliique nonnulli Aristotelis placitum defendere conati sint: nos tamen idcirco discedendum ab eo putavimus, quod contraria sententia in scholis Philosophorum communior sit, & (quod acrius urget) manifestis medicæ, & anatomicæ artis observationibus, atque indiciis comprobetur.

Itaque nostram conclusionem statuit Plato in Timæo, Galenus lib. 6. de placitis cap. 7. aliisque in locis, Philo. Judæus in lib. de victimis, Niceta apud D. Clementem lib. 8. recog. D. Gregorius Nyssen. in lib. de creatione hominis cap. ult. D. Nemesius in lib. de nat. hominis c. 23. Theodoretus serm. 5. de providentia, Lactantius in lib. de opificio Dei, cap. 14. Richardus in 2. dist. 3. q. 4. circa 5. princ. Major eadem dist. q. 5. & medicæ artis professores communi consensu. At quod ita sentiendum sit, inde primo ostenditur, quia, ut ex anatome constat, venæ, quæ sanguinis ductus, & quasi canales sunt, è jecore propagantur, & inde in corpus universum proferuntur. Item quia jecore malè affecto ægrè corpus alitur, nunc atrophia extabescens, alias hydropico humore turgens: cumque ei visceri curatio adhibetur, altrix facultas corroboratur, & ad pristinam redit valetudinem; sane nonnisi quia eo in loco corpori alendo sanguis conficitur, ac præparatur. Deinde, quia, ut etiam dissectione conspicuum fit, fœtus maternum sanguinem ad nutritionem sibi demandatum excipit umbilico, ad quem pertingit vena, quam umbilicarem vocant, quæ ejusmodi sanguinem recta ad hepar, videlicet ad secundæ coctionis locum defert. Præterea,

Assertores propositæ conclus.

Venas à jecore non à corde oriri. Galen. 6. lib. de placitis Hippo. rat. & lib. 1. de usu par. c. 16.

Thom. à Veg. ubi Artis Med. c. 18. Vallesi 2. controv. med. c. 14. De vena umbilicari Vesal. lib. 5. de fabr. cap. 12. Galen. lib. 6. de usu par. c. 21.

quia edito in lucem animali, constat item dissectis membris cibum conversum jam calore ventriculi in chylum, tendere per venas mesaraicas ad hepar, ibique in sanguinem mutari, qui inde in totum corpus per venas ipsi jecori adhærentes dispertitur.

Refutatio solutionis. Quod si quis dicat, gigni quidem sanguinem in hepate; sed desiderare adhuc ultimam decoctionem, nec eam nisi in corde adipisci: Is facile coarguetur ex eo, quod hepar, ut anatome commonstrat, neutiquam totum sanguinem cordi transmittit: sed quandam ejus partem; reliquum verò aliorsum per venas distribuit. Nec in corde aliquod vas ostenditur, quod sanguinem ab olutè perfectum educat, & in corpus derivet. Vnde referente Galeno 6. de placitis Hippocratis rectè à Platone dictum est, cor non cujuslibet sanguinis originem esse, sed ejus, qui impetu ruit, ac salit. Nimirum quia tantum quandam sanguinis partim ex lævo venæ cavæ latere allicit ad se, quæ pulmoni nutriendo, spiritibus, & arteriali sanguini conficiendis sit satis. Adde quod à corde nulla datur via, per quam sanguinis nutritionis toti corpori distribuatur. Rursus confirmatur conclusio ex eo, quia omnes humores eodem loco generantur, cum simul ex uno chylo omnes fiant: at neque pituita, neque atra, aut flava bilis in corde gignuntur, sed in hepate, tum quia nonnisi in hepate apparent, nec nisi prope hepar habent receptacula, nempe fel, lienem, renes; tum quia cor ejusmodi recrementum, & fæcem nullo pacto admittit. Accedit postremò, quod unumquodque suum principium refert, & æmulatur: sanguis verò naturam jecoris exprimit, utpote quod adeo sanguinolentum est, ut concreti sanguinis speciem præbeat.

Cujus sanguis origo sit cor.

Quatuor humores, ubi generentur.

Patet itaque superioribus argumentis, sanguinis officinam non esse cor, ut Aristoteles credidit, sed potius jecur. Nec mirum est latuisse id Aristoteli, sicuti & alia nonnulla ad corporum fabricam spectantia; quæ post ejus tempora diligenti anatomicæ artis observatione comperta sunt. Non asseruimus verò in conclusione universam facultatem naturalem in jecore esse, sed quoad vim conficiendi sanguinis; quia licet universa inde ortum capiat, non ibi tamen tota includitur; siquidem alendi vis toto corpore fusa est; cum nulla pars corporis nutritione vacet, & virtus generativa alium vendicat locum à natura sibi destinatum, de quo Galenus libro de semine, & libr. 14. de usu part. cap. 10. Plato in Timæo, Vesalius 5. de corporis humani fabr. c. 13.

Facultas naturalis non est tota in jecore.

***

ARTICULUS II.

FACULTATEM VITALEM IN CORde sedem habere.

Secunda conclusio. Facultas vitalis residet in corde. Hæc est Platonis in Timæo, Aristotelis libro 3. de partibus animalium, cap. 4. Galeni lib. 7. de placitis cap. 9. & lib. 1. de locis affectis, cap. 7. Avicennæ prima primi, doct. 6. cap. 4. & aliorum omnium philosophorum communis, probaturque in hunc modum. Cor est fons & principium vitæ: ergo in eo insidet vitalis facultas. Antecedens ostenditur; primùm, quia cum vita consistat in calido, & humido, à corde communicatur calor, atque adeo vita cæteris membris (modo hepar excipias, saltem quoad primam formationem, si id primò effingi putes.) Item quia affecto corde, ordinariè animal confestim interit; non ita verò affecto hepate, aut cerebro, aliave corporis parte. Nimirum, quia, ut docet Aristoteles lib. 3. de partibus animalium, cap. 4. corrupto principio nihil est, quod cæteris, quæ inde pendent, præbere auxilium possit. Præterea idem ostenditur ex sede, quam provida, solersque natura cordi in corpore humano attribuit, utpote mediam, aut fere mediam undique circumvallatam, & ab externis injuriis tutam. Observant autem anatomicæ speculationis periti, ossa, quæ cur custodiunt, gladii cujusdam effigiem referre, ut videatur natura quasi armata manu vitæ thesaurum continenter defendere. Huc spectat illud Plinii lib. 11. naturalis histor. cap. 37. Cordi præcipuus calor palpitat certè, & quasi alterum movetur animal, intra præmolli, firmoque opertum membranæ involucro, munitum costarum, & pectoris muro, ut pareret præcipuam vitæ causam & originem.

1. Conclusio. Eius assertores.

Arist. lib. 3. de par. anim. cap. 4. Galen. lib. 5. de loc. a. ... D. Thom. ... d. 3 q. 4. ar. ad 4. Albert. Mag. lib. ... de animal. c. 4. tract. ... Arist. lib. ... de par. anim. c. 4. & ... de hist. c. ... Galen. lib. 6. ... usu par.

Cor vitæ thesaurus.

Iam quod vis pulsatrix in corde insit, tum ex perenni illius agitatione manifestè deprehenditur, tum ex arteriis, quæ ab ipso oriuntur, quarum pulsus ad modulos certos, legesque metricas compositus, index fere morborum est & observatione crebri, aut languidi ictus gubernacula vitæ temperat. Quod item in eo sit virtus spirituum vitalium effectrix, liquet ex sinistro ventriculo, qui, dissecto animali, subtili ac præterea nui sanguine oppletus invenitur. Ille enim sanguis insito cordis calore decoctus, atque exquisitè elaboratus, tandem in spiritus vitales abit, ut progressu exponemus. Est etiam in corde fons caloris, utpote à quo calor in reliquas partes corporis dimanat. Lege Aristotelem libr. 3. de par. animal. cap. 4. lege quoque caput quintum in libro de spiritu, qui circumfertur inter opera Aristotelis, ubi ostenditur, quanta sit vis prædicti caloris in fabrica operum naturæ, facta compara-

Vis pulsatrix in corde.

Et vis confectrix spirituum vitalium.

Et fons caloris.

parationead artem. Cætera, quæ hoc loco de cordis situ & figura, deque ejus vi pulsatili dici poterant, explicata à nobis fuere in libris parvorum natur. ac de cordis etiam motu scripsimus lib. 7. Physic. cap. 1. quæst. 1. artic. 4.

ARTICVLVS III.

QVID DE ANIMALI FACVLTATE asserendum sit.

Tertia conclusio. Facultas animalis, quoad potentias, quo ad ipsam pertinent, partim est in cerebro, partim extra illud: omnes verò ejusmodi potentiarum operationes à cerebri influxu pendent. In priori hujusce conclusionis parte statuimus, facultatem animalem partim contineri in cerebro, videlicet quoad internos sensus; partim extra illud, nempe quoad externos, & quoad vim effectricem motus arbitrarij. Hæc pars, cujus probatio ex instituto spectat ad libros de anima, magno consensu à Philosophis, Medicisque recepta est: licet Aristoteles libro de juvent. & senect. cap. 2. & libro de somno, & vigil. cap. 2. & libro 2. de partib. anim. cap. 10. & lib. 3. ejusdem operis cap. 4. sensum communem in corde collocarit. Qua in re à veritate eum deflexisse suo loco ostendemus.

[Ar]istoteles [se]nsum co[mm]unem in [co]rde sta[tu]it.

Posterior pars ejusdem conclusionis non minori auctorum consensione defenditur, à Platone in Timæo, à Galeno lib. 7. de placitis, D. Gregorio Nysseno lib. 4. Philosophiæ cap. 16. est tamen contra Aristotelem lib. 2. de generat. anim. cap. 4. & lib. 2. de partib. anim cap. 7. & libr. 3. ejusdem operis cap. 4. & lib. de progressu animalium, ubi influxum illum cordi duntaxat adscribit, & cerebrum tantummodo cordis refrigerandi causa datum esse putat. Porro nomine influxus, omissis de hac re controversiis, intelligimus hoc loco communicationem animalium spirituum, qui ad prædictas functiones obeundas necessarii sunt, de quorum ortu, & vi, proxima quæstione agendum erit. Suadetur autem nostra sententia hunc in modum. Istiusmodi influxus, quem dari omnes fatentur, ab ea parte corporis esse debet, à qua oriuntur nervi, per quos spiritus animales influunt; atqui nervi oriuntur à cerebro, ergo. Major propositio in confesso est, tum apud cæteros pene Philosophos, tum apud ipsum Aristotelem, qui instrumenta à parte, in qua facultas viget, oriunda existimavit; unde cum sanguinis auctorem cor faceret, venas ab eo deduxit. Minor probatur; quia dissectione constat nervos à cerebro descendere vel proximè, vel saltem intercectu spinalis medullæ, quæ cerebri soboles est, & eisdem meningibus obvoluta profunditur, è qua, tanquam rami ex arboris stipite, plurimi hinc inde nervi distribuuntur; omnes autem eum servant progressum, ut quo à prædicta medulla, aut cerebro longius abeunt, eo tenuiores sint; quo magis cerebro appropinquant, eo sint latiores. Quod indicat eos à cerebro ortum capere; siquidem, quidquid Avicenna 3. de anim. cap. 1. dicat, minora ex majoribus nascuntur, ut in stirpium, arborumque generibus videre est, quarum truncus omnium amplissimus deorsum radices agit, tum ex his fibras diffundit, sursum verò ramos explicat, inde ramusculos deducit, ac denique tenuium frondium propagine gracilescit.

[N]ervi à cerebro ori[u]ntur.

Minora ex majoribus nascuntur.

Secundò, ex cerebri offensione oritur oblivio, phrenesis & deliratio, aliaque ejusmodi, ad quæ curanda non cordi, sed cerebro remedia adhibentur. Iam animal obstructo cerebro fit sensus, motusque expers, vel ex toto, ut in apoplexia, vel ex parte, ut in paralysi. Præterea, si nervus medius ligetur, pars versus cerebrum movetur, ac sentit; versus cor nec sentit, nec movetur. Denique refrigerato capite, & occlusa vaporibus via à cerebro, ad sensus externos, oritur somnus, qui otium est animalium functionum. Hæc verò omnia manifeste ostendunt, sensuum operationes, motumque arbitrarium, requirere virtutem è cerebro influentem. Igitur hæc virtus à cerebro est.

Ex Gal. lib. 3. de loc. c. 4. Morbi qui ex offensione cerebri proveniunt.

ARTICVLVS IV.

ARGVMENTA ADVERSVS EA, quæ superioribus articulis conclusa sunt.

Contra singulas conclusiones superius propositas occurrunt argumenta. Contra primam hæc; multæ venæ jecur pervadunt, multæ sese in aliorum membrorum substantiam insinuant; nulla verò intra cor apparet; ergo venæ radicem habent in cordis superficie: indeque alimentum ad totius corporis nutritionem hauriunt. Ex quo sequitur non in hepate, sed in corde sanguinem generari. Secundò, confectio sanguinis requirit magnam caloris vim: hæc autem non in hepate est, sed in corde; igitur sanguis in corde conficitur. Tertio, Plato in Timæo scripsit, cor esse venarum originem, fontemque sanguinis, non verè igitur à nobis dictum fuit, hepar ex Platonis sententia esse officinam sanguis.

Primū arg. contra 1. conclus. Ratio est Arist. ex l. 3. de hist. anim. c. 3. pro qua lege Vesal. l. 6. c. 3. contra Gal. 2. Argum. 3. Argum.

Contra secundam hæc sese offerunt. Si à corde reliquorum membrorum vita penderet, maximè esset, quia à corde ministerio spirituum diffunditur in ea vivificus calor; sed non ita est: ergo, &c. Probatur assumptio, quia singula membra habent calorem sibi innatum, quo tueri vitam possunt, non minus quam arbores, quæ absque influxu adventitii caloris vivunt, suisque operationibus rite funguntur. Item quædam animalia multis secta partibus, adhuc in us

1. Arg. contra 2. concl.

2. Argum.

in iis vitam servant: & loco, ut antea [illegible] moventur: & tamen non in omnibus iis partibus cor manet, ut planum est; ergo vita non necessario à corde pendet. Quod etiam ex eo confirmari potest, quia Arist. in lib. de juvent. & senect. c. 1. fatetur, testudinem exempto corde moveri: & Galenus lib. 1. de plac. Hippoc. & Platonis cap. 1. & 2. testatur, se aspexisse victimas, quæ avulso corde per aliquot horas currerent, & vociferarentur: imo & in iis sæpe non inventum fuisse cor memoriæ proditum est. Nam, ut cætera exempla omittamus, quo die Cæsar dictator primum veste purpurea processit, & in sella aurea sedit, sacrificandi bis in extis opimi bovis cor defuisse, narrant Plinius libr. 11. Nat. hist. c. 37. Suetonius & Plutarchus in vita ejusdem Cæsaris.

1. Arg. contra 3. concl. Contra tertiam hæc obiici possunt. Id quod est natura frigidum, non potest esse idoneum instrumentum facultatis sensitivæ: nec valet aptè influere ad animales functiones, cum has frigus magis impediat, quàm juvet. Vnde Galenus de locis affectis docet, ad animi ignaviam inducendam primum locum frigus habere: atqui cerebrum est natura frigidum, adeo ut cordis æstum insita frigiditate moderetur, & temperet. Non est ergo idoneum instrumentum internorum sensuum; nec potest commodam vim habere ad influendum in operationes facultatum animalium. *2. Argum.* Præterea, cum sensus internus, subita & vehementi apprehensione malum quidpiam, aut bonum percipit, nulla fit commotio in cerebro, in corde autem magna: ergo sensio illa in corde potius fit quàm in cerebro. *3. Argum.* Adde quod in syncope, deficiente in membris vitali spiritu, cessant animales functiones, quantumlibet cerebrum in se non lædatur: quod argumento est, animalia opera ab influente cordis vi immediatè pendere.

Arist. de principatu cordis. Postremo, quod unum tantum sit proximum principium facultatum naturalium, vitalium & sentientium, probatur argumento illo Aristotelis ex libr. 3. de partibus anim. c. 4. aliisque locis. Quemadmodum in regno præstat unum esse principem, quàm multos: ita par est in membrorum Republica unum esse præcipuum membrum, cujus ope reliqua vigeant, cujus vi cætera administrentur, cujus influxu facultates omnes suis muneribus probè fungantur, ipsum verò à nullo pendeat: hoc autem non est aliud, quàm cor, ut commonstrat sedes ei à natura data, utpote in medio pectore tanquam regia aula: ergo cordi attribuendum est hujusmodi principium; nec cerebro & jecori impertiri debet, *Monocratia policratiæ præfertur.* alioqui corporis membrorumque gubernatio non regni, sed Triumphiratus speciem referet: cum tamen, ut in civitate, ita & in corpore monocratia policratiæ præferri debeat.

ARTICVLVS V.

SOLVVNTVR OMNIA PROXIMI *articuli argumenta, excepto ultimo.*

Solut. 1. arg. contra 1. conclus. HAec tamen argumenta non concludunt, possuntque haud magno negotio dilui. Ad primum contra primam conclusionem dicendum est, sive cor venæ penetrent, sive non (qua de re lege Vesalium lib. 3. de corporis humani fabrica a cap. 5. Fernelium in lib. de partium humani corporis descriptione c. 11.) id non fat esse, ut venarum origo cordi tribuatur, cum sint alia multo firmiora argumenta, quæ illam jecori ascribendam esse demonstrent. *Solutio 2.* Ad secundum, confectionem sanguinis non requirere maximum calorem, qui in corpore sit, qualem habet cor, sed magnum, cujusmodi est in jecore. *Solutio 3.* Ad 3. respondet Galenus prope calcem in libr. 6. de placitis, Platonem venarum nomine arterias significasse; quod fecit etiam Hippocrates secundo vulgarium morborum libro: erat enim veteribus usitatum, ut uno eodemque vocabulo arterias significarent, & venas. Fontem quoque sanguinis cor Plato appellavit, non omnis, sed ejus, qui per arterias influit, ut diximus.

Solut. 1. arg. contra 2. conclus. Ad primum contra secundam conclusionem, concessa majori, neganda est minor, & ad ejus probationem dicendum: esto, singula membra à prima origine calorem sibi convenientem sortiantur; egere tamen perpetuo caloris influxu à corde ad resarcienda hujusce caloris dispendia, quæ tum contrariorum occursu, tum dilapsu materiæ, invehuntur. Nec obstat, quod stirpes intra se similem influxum non habent, tum quia minus caloris exigunt ad tuendam vitam; tum quia iis ut stato anni tempore efflorescant, fructusque producant, *Sol cor mundi.* Sol suo accessu uberiorem calorem inicit. Unde non abs re mundi cor vocatur, quod his, aliisque rebus similibus vice cordis subveniat. *Solut. 2.* Ad secundum respondendum est ex doctrina Aristotelis, lib. 4. de generatione animal. c. 4. & libr. de juvent. & senect. capit. 1. & 2. nullum animal sine corde, vel aliquo vicem cordis habente gigni. Verùm imperfecta quædam, in quibus testudo numeratur, absque corde vivere, quia videlicet horum sustentatio non tanta necessitate a corde pendet, quanta eorum, quæ perfectioris naturæ sunt. Quod vero spectat ad victimas, quæ perfecta erant animantia, ut oves, & tauri, dicimus, licet ea proximè post cordis evulsionem adhuc palpitent, immo & interdum vociferentur, edente eum motum impulsu spirituum, qui non confestim pereunt: tamen non posse illa diutius sine corde vivere, nec ante fine eo vixisse, esto id non rarò in victimis desideratum scriptores tradiderint.

Nimi-

Nimirum in iis impiorum hominum sacrificiis nonnunquam Dæmones præsentium aspectum, & auditum falsa rerum imagine deludere, aut aliter maleficam operam interponere solebant, ut hominum mentes in impietate confirmarent.

Solut. 1. arg. contra 3. conclus. *Cerebrum est frigidi temperamenti, scripsit Arist. lib. 2. de part. an. Avervo. 2. Coll. Conc. di. 14.* Ad primum contra tertiam conclusionem respondendum est, esse quidem cerebrum frigidum; non eo tamen gradu, ut ad animales operationes exercendas, suove influxu juvandas inutile sit, immo valde accommodum, siquidem innato temperamento spiritus vitales à corde sibi demandatos ad eam caloris moderationem deducit, ut è vitalibus fiant animales, id est, animalibus functionibus promovendis apti & idonei. *Frigus cerebri non mitigat æstum cordis.* Neque verò natura tantum frigoris cerebro attulit, ut cordis æstum mitigare possit; nec item ejusmodi opera cor eget, cum appulsu aëris à se, & à pulmonibus attracti abunde ventiletur; nec denique ea est inter hæc duo viscera aut viæ commoditas, aut loci vicinitas, ut à cerebro ad cor frigus transmitti queat, præsertim quod pari ratione etiam cor vim caloris cerebro inferret, quem cerebri frigus eo minus arcere posset, quod calor frigore actuosior, atque efficacior est: quamvis non sit negandum aliquid caloris à corde in cerebrum transfundi, ut in cæteras partes corporis, verum id caloris minus est, quam foret, posita utrimque in se mutuo agendi commoditate.

Solutio 2. Ad secundum dicito ex subita apprehensione turbari cor, non autem cerebrum, quia non in cerebro; sed in corde insidet appetitus concupiscibilis, & irascibilis, cujus est ex boni, vel mali ad ipsum pertinentis notitia commoveri. Quo autem modo phantasia, quæ est in capite, agat in appetitum cordi inhærentem, cum inter agens & patiens mutuum contactum dari oporteat, declaratum à nobis fuit lib. 7. Phys. c. 2. q. 1.

Solutio 3. Ad tertium, in syncope, & deliquio intermitti operationes animales; quia ad has etiam requiritur communis beneficentia, & influxus cordis, qui contrahente & recipiente se ad intima spiritu, & calore, nec capiti, nec membris aliis, quantum opus est, impenditur.

ARTICVLVS VI.

DILVITVR VLTIMVM QVARTI ARticuli argumentum. Quæritur quodnam sit in animali membrum dignitate primum.

De dignitate cordis veterum opinio. Postulat ultimum argumentum quarti articuli, ut quodnam membrum in corpore animalis dignitate præstet, statuamus. Zeno, Chrysippus, Posidonius, cæterique ejusdem scholæ alumni; item Aristoteles, & ejus auditor Theophrastus, Avicenna, Aphrodisæus, aliique nonnulli principatum cordi detulere, in hanc opinionem adducti eo potissimum argumento, cujus nunc solutionem quærimus.

De cerebri præstantia. D. Gregor. August. Chrysost. Greg. Nyss. Ambros. Lactant. At Plato, Hippocrates, Galenus, Plutarchus, & complures alii cerebro potiorem partem dedere, quam sententiam permulti è Patribus amplexi sunt, ut D. Gregorius Magnus in caput 9. libri Iob, D. Augustinus in Psal. 29. Divus Chrysostomus in cap. 4. Epistol. ad Ephes. serm. 10. D. Gregorius Nyssen. in libr. de creatione hominis cap. 2. D. Ambrosius libr. 6. Hexan. cap. 9. & Lactantius lib. 6. c. 9. Præcipua verò hujus sententiæ ratio est, quod illud membrum cæteris nobilitate præferri debet, cui altiores potentiæ competunt; at ita se habere caput, liquet ex eo, quia in ipso sensus omnes tam externi, quam interni insunt; qui tanto illi plus dignitatis conferunt, quanto ad intellectricem vim, omnium videlicet facultatem, & officio, & secretione à materia nobilissimam propius accedunt, quam cæteræ corporis vires. Pro eodem etiam facit situs, quē caput in corpore humano obtinet. *Membra corporis imitantur situm universi.* Nam cum humani corporis membra, teste Aristot. 1. de histor. anim. cap. 15. ad similitudinem partium universi collata sint; cumque videamus partes universi, quod ex quatuor elementis, & cœlestibus corporibus constat, eo perfectiores esse, quo locum habent altiorem: fit ut caput reliqua membra non minus nobilitate vincat, quam cœlum elementa. *D. Ambros.* Vnde D. Ambrosius loco citato. Primum omnium, inquit, cognoscamus humani corporis fabricam instar esse mundi: siquidem ut cœlū eminet aeri, terræ, mari, quæ velut membra quædam sunt mundi: ita & caput inter reliquos artus nostri corporis cernimus eminere, præstantissimumque esse omnium tanquam inter elementa cœlum: arcem inter reliqua urbis mœnia. *Theodoret.* Quibus similia scripsit Theodoretus serm. 3. de providentia in hunc modum: Caput arcis instar in summo civitatis hujus (humani videlicet corporis) fastigio situm conspice, in quo opulentissimus quoque hominis thesaurus, nempe cerebrum, quasi in munitissimo castro custoditur.

Solutio dubitationis propositæ. *De cor. his necessitate Gal. 3. de loc. aff. c. 2. ibid. Vegal. Th. Garb. tr. 4. q. 49. Vallef. lib. 2. controv. med. c. 12.* Nobis hæc dubitatio ita videtur explicanda, ut si membri dignitas communitate & necessitate influxus æstimetur, primus dignitatis locus cordi tribuatur ut benefica, summeque necessaria ejus vis ad omnia membra pertinens ostendit. Si verò dignitas ex facultatum, & operationum perfectione, ac nobilitate pensetur, cerebro principatus deferatur. Quia tamen posterior hæc prærogativa priori absolute præponderat; ideo simpliciter statuendum videtur, cerebrum cordi, cæterisque membris nobilitate præstare. Quod autem in argumento obiicitur, oportere dari unum membrum, à cujus peculiari vi, atq; influxu omnes tres principes facultates immediatè pendeant, falsum est, etsi non sit negandū, cerebrum reliquis membris esse nobilius, cujus meri-

Humani corporis politia.

merito servetur in politia humani corporis, quantum potuit ac debuit, adumbrata quædam imago seu imitatio monocratiæ, & excellentia unius principis, ac moderatoris. Quod item cordi nobilissimam sedem à natura datam inquiūt, haud ita est. Licet enim illa ad cordis influxum, & securitatem percommoda habeatur; ea tamen, quæ cerebro obtigit, nobilior est, atque aulæ regiæ similior, utpote in summo constituta, ubi ei cætera membra famulantur; & ut D. Ambrosius loco citato ait, ipsum servili gestamine sicut numen, atq; in sublimi locatum vehunt, unde censoria potestate dirigit obsequia servulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Quod item ajunt cor non pendere ab aliis membris, nec illorum ope indigere, à vero abest: eget enim hepate, ut sibi sanguinem ministret; eget pulmonibus, ut attracto ab eis aere ventiletur. Denique, ut semel dicamus, nullum est in animali membrum, quod citra aliorum subsidium cohæreat.

Sedes nobilior cerebri quam cordis.

QVAESTIO II.

DENTURNE SPIRITUS IN animante, an non.

ARTICVLVS I.

DARI SPIRITVS VITALES, ET ANImales, & ut quidam volunt, etiam naturales.

Caloris necessitas. Gal. lib. 2. de facu. nat. A. hor. lib. 1. & 23 lib. 5. & lib. 4. ad § aut.

QVia in superioribus persæpe fecimus, & in iis etiam, quæ sequuntur, nō raro faciemus spirituum mentionem; postulat accurate doctrinæ ratio, ut semel de illorum vi, necessitate, ortuq; agamus: id quod hoc loco opportunè præstandum erit. Constans est Philosophorum sententia experimento satis comprobata, animantium vitam, & functiones calore sustentari ac foveri. Vnde Aristoteles (quod ex eo non semel inculcavimus) in lib. de iuvent. & senect. c. 2. mortem caloris extinctione definivit, quia videlicet dum calor viget, vita sustentatur, eodem intereunte concidit. Quæ etiam causa fuit, ut Heraclitus dixerit, ex igne, cujus soboles calor est, nata fuisse omnia; & alii in duabus mundi partibus, meridionali, & septentrionali, quarum altera calida est, altera frigida, vitæ & mortis figuram contineri pronunciarint, ut videre est apud Lactantium lib. 2. cap. 10. Sed quia animantium calor assiduè dissipatur, necessum fuit jacturam hanc aliunde resarciri.

Vitæ & mortis figura in duabus mūdi partibus.

Ad hunc igitur finem provida, ac sempiternitatis avida natura spiritus efformavit, (id est, corpuscula quædam ex puro, & defæcato sanguine mira tenuitate, qui spiritus nuncupantur, sive quod obtutum effugiant, sive quod velut aura quædā suavissima mulceant, pulsent, spirent) efformavit, inquam, hujusmodi spiritus, ut calorem ab ipso fonte, id est, à corde haustum toti corpori invehant, & impertiant; atque ita insitum calorem adventitio instaurent, simulque membris omnibus ad munia sua obeunda vim conferant. Quod videtur significasse Aristoteles lib. 5. de generatione animal. cap. ultimo, cum ait, sic se habere spiritum in rebus à natura institutis, ut in arte fabrili malleum, & incudem, quæ ad multas actiones edendas observiunt. Et in lib. de communi animalium motu ca. 6. inquit, animalia omnia habere nativum spiritum, eoq; vigere. Hinc etiam Alexander Aphrodiensis lib. 2. problem. quæst. 63. spiritum animæ & corporis vinculum appellavit, quod vivifici caloris beneficio utrumque conciliet, & conjungat; atque adeo vitam tueatur. Nec verò adventitius calor alia ratione melius in omne corpus effundi, & subsidio advenire potuit, quàm per hujusmodi spiritus, qui tenuissimi sunt, maximeque agiles, ac proinde huc illuc facile discurrunt, ac totum corpus brevi traiiciunt.

Finalis causa spirituū. Quid sit spiritus, Argen. lib. 2. de somno & vigil. cap. 6.

Alexand.

Dividitur autem spiritus in insitum, & influentem. Insitus, qui etiam ingenitus, seu complantatus dici consuevit, est, quem generās unicuique membro virtute seminis ab exortu inseruit. Nec enim fœtui vitam impertiisset, nisi id quo potissimum vita continetur, id est, spiritum communicasset. De hujusmodi spiritu loquens Aristoteles cap. 3. lib. 2. de generatione animalium. Inest, inquit, in semine omnium, quod facit, ut fœcunda sint semina, videlicet, quod calor vocatur: idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus qui in eo continetur. Vbi advertè, spiritum dici ab Aristotele calorem, sicuti & à Platone interdum calor, interdum ignis appellatur, non quod re vera calor aut ignis sit, sed quia calore abundat, adeo ut Galeno & Avicenna auctoribus omnium calidissimus in animali habeatur. Quod tamen an ita sit infra statuendū.

Duplex spiritus, insitus, & influens. Lege Avic. prima 1. cap. de virtutibus & rn. in lib. de spiritu, & natura cap. 7. Albertum lib. de spiritu. Gal. 2. prosog. & ph. r. 37. Densitas.

Influens spiritus dicitur, qui à principe aliquo membro in reliquas corporis partes continenter influit. Dividitur autem hic in vitalem & animalem. Vitalis est, qui ab ipso vitæ fonte, id est, à corde per arterias decurrit: animalis, qui à principio animalium operationum, hoc est, à cerebro manat.

De influente qui in vitalem & animalem dividitur.

Sunt etiam, qui tertium membrum adiiciant, videlicet naturalem, qui ab hepate deducatur, ut quemadmodum universum corpus tres principes facultates gubernant, ita & tres sint differentiæ spirituum, quæ iisdem facultatibus observiant, è propriis fontibus per suos canales distributæ. Sed naturalem spiritum plerique minimè ponendum censent ea maximè ratione, quod nulla in iecore insignis cavitas sit, perinde atque in corde, & cerebro, quæ huiusmodi spiritus officina esse possit. Verùm, reiecta opinione Actuarii in libro de spiritibus, ubi penè infinitos sine ratione confingit; hæc controversia ita videtur

An sit ponendus spiritus naturalis.

Responsio.

tur componenda, ... atque ex usu Philosophorum ... quo ... cto spirituum dicimus substantiam ... et ad ... lucidam, exquisite elaboratam: tunc negamus dari spiritum naturalem: si verò nomen spiritus fusè ac minus propriè usurpetur pro particulis quibusdam sanguinis minus crassi, quæ una cum reliquo sanguine è jecore transmittuntur, tunc esse spiritum naturalem non inficiemur. Ejus autem munus erit, concoctionem singularum corporis partium juvare.

Esse autem in animali spiritus convincunt plurima argumenta, quorum non nulla jam ante perstriximus. Nam si quis mortuo animali in cordis & cerebri ventriculos introspiciat, eos sine ullo fere humore inveniet: quare cum non frustra à natura conditi sint, optima conjectura est, illos, dum adhuc animal viveret, prætenui aura, seu spiritu fuisse occupatos: qui tamen eo intereunte, cum fluidæ, ac levissimæ substantiæ sit, evanuerit. Præterea, quod dentur spiritus vitales, liquet ex eo; quia si arteriæ crasso humore oppletæ fuerint, pulsu, micationeque orbantur: utique trajectione ejusmodi spirituum, qui à corde mittuntur, impedita. Similiter dari spiritus animales inde constat: quia propterea, qui in gyrum aguntur, concidunt, quia spiritus recta per nervos deducendi, circulari illo flexu aliò vergunt. Item, quia ejusmodi nervis obstructis, sensus motusque perit. Unde etiam spirituum necessitas deprehenditur, quandoquidem animal nec sine pulsu vivit, nec sine motu & sensu: hæc autem citra spirituum opem non constant.

Quibus indiciis deprehendatur dari spiritus. [...] Lege Apro... ...probl. 14. Circum vecti cur côcidant.

ARTICULUS II.

QUO NATURÆ ARTIFICIO SPIRITUS PROCREENTUR, FOVEANTURQUE

NUnc de spirituum ortu, fomentoque paucis dicendum. Purior quædam pars sanguinis in jecore confecti per venam cavam, & communes quosdam aditus in cor invehitur, ac primum dextro, deinde lævo ejus sinu excepta ibi recalescit, & vitalem quandam vim ab ipso vitæ fonte haurit, à qua vitalis dicitur, quasi vitæ auctor & conservator. Hujus spiritus pars quædam per arterias toto corpore diffunditur. Altera per anfractus, & flexuosam ambagem sursum viam capescit, ac tandem in cerebri ventriculos evadit, & proprietate virtutis cerebro inditæ magis attenuatur, & quasi æthereus redditur, fitque ex naturali animalis, adeptus videlicet temperationem quandam, cujus merito ad motum, sensum, & omnes denique animales functiones ad ministrandas idoneus est animæ administer. Tum verò in particulas divisus per nervos dispensatur. Unde jam intelligitur,

Spiritus vitales in lævo cordis ventriculo generari. ... Lact. ... lib. de form. fœt.

admodum spiritus innati, stabiles, fixique ... influentes, errantes esse ac vagos, cum hi à corde, & cerebro egressi huc illuc oberrent.

Si quis autem petat, à quonam hujusmodi spiritus regantur, ut in hanc potius quam in illam partem corporis tendant? Respondebunt medici, regi ducique à virtute quadam rectrice, quam ipsi omnibus facultatum muneribus, ac toti corpori præsidentem faciunt. Nos, qui virtutem hanc supervacaneam ac fictitiam credimus, regi ac moveri à virtute impellente, & attrahente, qua cor, & cerebrum, cæteræque partes donatæ sunt, ut alibi monuimus. Nec mirandum est inesse viventibus hujusmodi expultrices, & attractorias virtutes, cum alias his similes, ac multo etiam admirabiliores in rebus inanimatis, ut in rhebarbaro, in magnete, in succino, in adamante, aliisque compluribus passim experiamur.

A quonam regantur spiritus. ... supervacanea.

Quod ad spirituum sustentationem, pastumque attinet, res sic habet. Quemadmodum lucernæ flamma, ne extinguatur, duo requirit, nempe oleum, & ambientem aerem; oleum quidem, ut eo tanquam pabulo alatur: aerem, ut ab ipso item incrementum, fomentumque accipiat: ita spiritus, ut serventur, duo exigunt: Alterum est humor quidam persimilis oleo, quem nonnulli primigenium vocant, quod a prima statim origine suscipiatur: alii radicalem appellant, quod eo, quasi radice, animantium vita sustentetur. Alterum est, pertenuis aura, quæ spiritum foveat, ut explicat Aphrodisæus lib. 2. probl. 63. Atque hinc est, quod etiam in gratiam spirituum vitalium cor, arteriæ, & pulmones aerem identidem reciprocando ducunt, ac reddunt; quod item narium ministerio in gratiam spirituum animalium cerebrum præstat. Qua de re Hippocrates in lib. de alimento, Galenus in libr. de utilitate respirationis c. 5. & 1. Aphor. 14. & 7. de usu part. c. 8. & 9. & Avicenna Fen. 11. & 3. tract. 2. Est & communis auctorum opinio, foveri eos odorifero halitu: Consule Galenum sect. 2. Aphor. 11. & lib. 6. Epidem. Conciliatorem diff. 155. Valleriolam lib. 2. de locis comm. c. 2.

De spirituū sustentatione.

QUÆSTIO III.

QUA RATIONE ALTRIX facultas circa alimentum negotietur.

ARTICULUS I.

DE NECESSITATE VEGETATRICUM FACULTATUM, DEQUE PRIMA ALIMENTI CONCOCTIONE.

E Tribus facultatibus, quas supra retulimus, naturali, vitali, animali: naturalis, seu vegetans in disputationē hoc loco adducenda est, nō

Triplex facultas vegetantis animæ.

absolutè, sed quoad unam ejus partem. Constat A nimirum ex doctrina Aristotelis lib. 2. de anima cap. 4. text 34. & 37. tres esse vegetativis animæ facultates, alentem, augentem, generantem, tot enim viventibus (etsi non omnibus tertia) necessariæ sunt, de quarum distinctione, seu reali, seu formali alibi ex instituto disserendum. Porro altrix facultas ideo necessaria est, quia universi corporis substantia tum ab insito nobis calore, tum ab aëre circumfluo, aliisque B causis assiduè carpitur, ac diffluit, proindeque vi aliqua eget, quæ eius dissolutioni occurrat, ne præproperè extabescat, & absumatur; hæc autem est potentia alens, seu nutriens. Secunda item necessaria est, quia cum vivens in ortu imperfectum, ac magnitudine parvum sit, utpotè è semine exiguo prognatum, accretionem expostulat, qua ad justum magnitudinis terminum provehatur; id verò munus auctrici facultati demandatum est. Denique requiritur etiam tertia, C quia viventium corpora, cum ex contrariorum permistione consistent, fato cedunt; atque adeò, ut quod numero servari nequit, perpetua saltem posteritatis successione maneat, ac secundum speciem perseveret, gignentis potentiæ beneficio opus est.

Arist. lib. 2. de gen. ani. c. 1.

De fabrica humani corporis.

Vt nutritio fiat.

Ministeriū linguæ.

Cic. lib. 2. de nat. Deor. Galen. lib. 4. de usu partium.

Non habere omnia linguam, docet Arist. lib. 4. de par. ani. c. 11. & lib. 2. de hi. an. c. 10.

De officio, & similitudine ventrium Arist. lib. 3 de par. anim. c. 14.

Æsophagi Epiglottid.

Ventriculus communis officina.

Quod ad altricem facultatem attinet, corporis nostri fabricam sic naturæ auctor Deus constituit, ut certis in locis residerent partes quædam ad ejusmodi facultatis officia destinatæ. Aliter neque membra ali commode, neque artuum D corporis administratio constare posset. Primum ergo cibus ore exceptus dentibus comminuitur, conficiturque, & ad ventriculi decoctionem accommodatur. Vnde sic se habet os ad ventriculum, ut cocus ad lebetem, in quem carnes non integras, sed concisas mittit: atque adeo non propriè fit cibi concoctio in ore, sed præparatio quædam ad concoctionem in ventriculo faciendam, ut docet Aristoteles lib. 2. de par. anim. c. 3. E Deinde cibus præmansus, tum crebra agitatione, & motibus linguę, quę tanquam manus quædam est ventriculi, iis, quæ linguam habent, tum gulæ attractione æsophago deorsum pellitur (procurante interim natura ministerio epiglottidis, ne quid ex esca incidat in arteriā vocalem, & respirandi viam intercludat.) Tum ventriculus, ut communis officina, sive promptuarium, cibum recipit, complexuque suo inclusum in unum cogit, atque arctè comprehendit, alioqui in F tam ampla capedine huc illuc fluitans decoqui non posset, & ante legitimū tempus elaberetur.

Substantia ventriculi.

Porro ventriculi substantia, nervosa membraneaque est, & fibris concinnè intexta, ut facile possit deduci, ac rursus contrahi: quod exigente usu præstat: nam cum ei multa offeruntur, ampliatur; cum pauca, colligitur. Est etiam intus accuratè lævis, ac lubrica: constat enim duplici tunica, interna, & externa, quarum interna A cavitatem respiciens, etsi nervosa, tenuior tamen est, ac plurimis donata fibris, quæ manuum instar ciborum attractioni famulantur. Habet ventriculus formam aliquantulum variam quandoquidem & rotundus est, & à dextro in sinistrum oblongus. Rotundus, qui hæc figura omnium capacissima, minimeque injuriis obnoxia habetur. Oblongus, quia id sedes, quam obtinet, & gemina ejus orificia, alterum, quo ciB bos recipit, alterum, quo eosdem in cremorem mutatos ad intestina demittit, postulare videntur. Qua de re multo plura enucleatius Anatomicæ artis professores, Galenus libro 4. de usu part. cap. 7. Vesalius libr. 5. de corporis humani fabrica, cap. 3. Oribasius lib. 24. cap. 18.

Forma ventriculi.

Prima concoctio.

Vesal. lib. 5. de hum. corp. fabr. c. 5.

Coctrix ergo facultas ventriculo insidens toto conatu in alimenti sibi commissi decoctionem incumbit, ipsumque amplexu; & calefactu C suo immutat, tum proprio, ingenitoque calore, & spiritu, tum eo, quem vicinæ partes, videlicet jecur, lien, cor, diaphragma, ut lebeti circumjectus ignis, eidem conferunt. Sic demum perficitur ea, quæ è tribus præcipuis concoctionibus prima est, generaturque ex cibo massa illa, seu cremor, quem Medici chylum vocant. Cujus certè confectio & elaboratio non altera-trici duntaxat virtuti ascribi debet, sed etiam, ac multo magis ipsi formæ substantiali, cujus est instrumentum.

Chyli confectio.

Venæ mesenterii seu mesaraicæ.

D Postquam ventriculus suo munere circa alimentum perfunctus est, per infernum orificium (Græci πυλωρὸν, Latini janitorem vocant) expellentis facultatis ministerio chylum, de cætero pro onere futurum, abiicit, ac deorsum trudit, qui flexuosa intestinorum circuitione deductus in ea prætervectione, venæ Mesaræi, seu Mesenterii, quas Masaraicas vocant, id, quod præstantissimum est, per oscula, & foramina combibunt, & quasi hirudines sugunt, atque in jecur trans-E mittunt. Ad quod supervacaneum, & excrementitium est, in crassiora intestina dejectum exturbatur. Ita verò natura in corpore animalis vias quamplurimas distribuit, ait Galenus initio libri quarti de usu partium, alias quidem velut publicas, & communes omnium nutriendorum, alias ut angiportus quosdam ad singulas partes nutrimentum perferentes. Communis & maxima, primaque omnium est ab ore ad ventriculum; secunda à ventriculo ad hepar, &c.

ARTICVLVS II.
DE SECVNDA CONCOCTIONE.

Substantia jecoris.

Lege Averr. 3. collig. cap. de agrit. Concil. diff. 33. Garb. lib. 1. tract. 4. q. 31.

Quod ad secundam concoctionem attinet, substantia jecoris, quæ illius est officina, rubra est, & mollis, sanguini paulo ante concreto similis, nisi quod duritiem majorem vendicat. Vt autem sanguis, sicuti oportet, ad exactam elaborationem in ipso moram traheret, non dedit ei natura unum aliquem ventrem; sed eam

tamen

tamen compositionem, ut facile possit impleri sanguine, quem confestim in venas fundit. Iecur hominis, pro sui corporis magnitudine, perquàm amplum est. Qua parte attingit septum transversum (unus hic est è thoracis musculis, quem diaphragma vocant) gibbum est, ac læve; qua ventriculum, inæquale, & simum. Licet verò non unam figuram habeat; magis tamen ad rotundam accedit, estque in homine simile bulo, ut ait Aristoteles libro primo de historia animalium capite decimo octavo. Item majorem sui partem in dextro latere extensam obtinet; esto aliquando referente Aristotele, loco proximè citato, in nonnullis quadrupedum cum liene, qui à læva est, locum permutasse observatum sit, quod tamen prodigii loco est habitum.

Figura jecoris. *De figura jecoris Aristot. lib. 3. de part. anim. cap. 12.* *Ad quam partem jecur vergat.*

His ita positis, ubi jam alimentum per angustias mesenterii vias multiplici lapsu & erratico partim impellentibus venis, partim ad se jecore ipso invitante, in hepar per venam, quam portam dicunt, invectum est; inibi novam, id est, secundam concoctionem subit vi caloris & spiritus, quo officina hæc abundat. Hic verò chylus in massam quandam evadit, quæ χυμὸς dicitur, in quo quatuor simul humores visuntur, sanguis, pituita, flava bilis, & melancholia. Horum autem permistionem, ortumque Galenus lib. 2. de naturalibus facultatibus cap. 9. & lib. 4. de usu part. cap. 5. aliique è recentioribus medicis declarant exemplo vini nuper ex uvis expressi, & in dolia infusi, quod innato calore adhuc effervescit, concoquitur, fœcernitur: In eo quippe substantiæ quatuor inter se distinctæ apparent. Nam vini flos, qui levis & aerius est, supernatat; fæx gravis, ac terrestris deprimitur, & subsidit; crudus quidam humor, & aquosus unà cum vino permistus circumfertur. Flori respondet bilis flava, quæ in sanguinis superficie ebulliens aureo colore splendet. Feci, humor melancholicus, qui terrea gravitate deorsum vergit. Crudæ & aquosæ portioni pituita. Vt enim cremor ille, nisi ad modum rebellis & contumax fit, innato vini calore in vini substantiam convertitur; sic pituita, quæ sanguis inchoatus est, calore sanguini insito in sanguinem commutari potest. Denique vino respondet sincerus & perfectus sanguis, quod istiusmodi humorum uterque in sua congerie cæteris laudabilior, excellentiorque fit.

Secunda concoctio. Debis M. Alb. lib. 3. de animal. tract. 1 c. 5. *Quatuor humorum generatio.* *Conciliator diff. 19.* *Apta similitudo ad declarandam quatuor humorum differentiam. Ægid. in 2. d. 19.*

Licet autem omnes ii humores in communi illa nutritionis officina procreentur, non omnes tamen ad alendum corpus idonei sunt. Quare natura id, quod ex iis supervacaneum est, segregat, & flavam bilem in folliculum fellis, qui ad jecoris portas situs est, conjicit, atram, ad splenem procul amandat: pituitæ verò nullum conceptaculum dedit, in quo privatim consistat; tum quia sanguinem per universum corpus devehit, tum quia, cum sit sanguis ex dimidio coctus, facile expressam, ac perfectam sanguinis rationem adipiscitur, & in alimentum cedit: tum denique quia artus omnes humectari possunt ab hoc succo, ne frequenti agitatione inarescant. Sed est etiam aliud recrementum, à quo sanguinem expurgari oportet, humor quidam tenuis, & copiosus; quo chylus è ventriculo per intestina, & mesenterii venas, in jecur tanquam vehiculo perducitur (is in lotium evadit) Hippocrates ὄχημα τροφῆς, id est, vehiculum nutrimenti appellavit, eo quidem nomine usum ejus indicans. Hic igitur humor postquam vehendi munere est perfunctus, quia nec alendo corpori aptus, nec ad alia deinceps utilis est, per quarundam venarum quas emulgentes appellant, ductus, in renes attrahitur, & secernitur, unde mox in vesicam profunditur. Quod similiter accidit pituitæ: nam quod absoluto opere ex ea relinquitur, & non exudatur, per emunctorias venas in vesicam defluit.

Quatuor humorum usus utilitas, & secretio. Pituitæ nullum in corpore conceptaculum. Plato in Timæo Hippocr. lib. 4. de morb. Averr. 2. Colliget. c. 1. *Galen. lib. 4. de usu part. c. 6 ex ent. Hi. po. in libello de nutrim. M. Alber. lib. 12. de anim c. 3. tract. 1.* *Vehiculum cibi.*

Erit tamen qui obiiciat; non videri duas superiores decoctiones omnino necessarias; quia, ut medicorum nonnulli docent ex Hippocrate in lib. de alimentis, interdum cum ægre per os cibum capere non valet, apponuntur extrinsecus supra ventriculum, aliasve partes corporis res esculentæ, ut iis per evaporationem poros subeuntibus nutriatur. Respondemus, alimentis in eum modum adhibitis aut non nutriri ægrotum; sed tantummodò succi quadam irrigatione perfundi, & foveri, sicque juvari: vel certè ejusmodi halitum excitatum à cibo prius ad decoctionum officinas, membrorum attractione deduci, ibique concoqui, atque ita alere. Galenus tamen 6. de placitis credit, concoctionem ventriculi non esse necessariam absolutè, sed cum solida capiuntur alimenta; in cæteris verò perfectionis tantum gratia.

Objectio. *Solutio.* *Sententia Galeni.*

Deinde opponet quispiam, videri hepar superfluum. Nam cum hujus membri duo sint officia, expurgare, & decoquere alimentũ, utrumque potuit à ventriculo præstari. Nec satisfaciet, qui dixerit, utrumque ab eo fieri; quandoquidem ibi cibus primam decoctionem subit, & purgatur, sed hanc decoctionem, & expurgationem inchoatas, imperfectasque esse. Non, inquam, satisfaciet, quia cum natura studeat compendio, debuisset ventriculo attribuere vim ad ea munia absque accessorio jecoris ministerio perfecte exequenda. Occurrendum tamen cum Galeno lib. 4. de usu part. cap. 3. sicut triticum in area à paleis, postea verò pistorum opera ab aliis tenuioribus corpusculis superfluis mũdatur; ita alimentum in stomacho à majoribus recrementis, in jecore à minori fæce purgari: quia conveniens fuit, ut natura more suo paulatim à minus perfectis ad perfectiora progrederetur. Præterea membrum, quod alimentum excipit, membraneum facilisque distensionis, & contractionis esse oportet, ut pro cibi quantitate & porrigi, & coar-

Objectio. *Natura amica compendii. Solutio.* *Ventriculus naturæ membraneæ.* *De excellenti calore hepatis. Vega in 2. 51. art. Med. Fernel. lib. de anim. facult.*

coarctari queat: at nullum membraneum nimis calidum est. Quare ob hanc causam non potuit ventriculus calore proprio admodum abundare, quamvis membrorum calentium vicinitate ejus decoctioni commode provisum sit. Oportuit ergo aliud membrum calidius esse, in quo alimentum crassiori fæce liberum, & mediocriter decoctum, perfectiorem decoctionem adipisceretur. Quo patet non fuisse expediens, ut absoluta decoctio ventriculo demandaretur. Quod verò ajunt, naturam studere compendio, ita est, sic tamen, ut non tale quid faciat, quale statuarii gladium Delphicum ob inopiam: sed unum ad unum: tunc enim optimè instrumenta proficient, si eorum singula non multis, sed uni observiant, ut docet Aristoteles 1. lib. Polit. cap. 1. Itaque natura & necessaria, convenientiaq; concedit, & supervacanea, atque inutilia negat: nec solet pluribus committere, quod æquè bene, & pro dignitate ab uno fieri potest: sed hoc in re præsenti locum non habuit.

Natura necessaria concedit, supervacanea negat.

De gladio Delph. Manutius in adagiis.

ARTICULUS III.

DE TERTIA CONCOCTIONE, ET *conversione alimenti, deq; facultatibus adjutricibus.*

Cava magna.

IIs, quæ diximus, recrementis, expurgatus sanguis ampla quadam vena excipitur, quæ cava magna appellatur. Ea in superiorem, & inferiorem partem, & quoquo versum ducta, ac primum surculis propagata, deinde variis diffusa ramulis, hinc in bilis vesiculam, ventriculum, lienem, intestina, mesenterium, & omentum: inde in cor aliasque partes corporis excurrens, alimentum dividit. Quia tamen id sponte sua perlabi non poterat, primum quidem à viciniotibus venæ partibus, deinde a cæteris longo tractu, ductuque allicitur, ac simul pituita vehiculi vicem subeunte in omne corpus influit, ac dimanat. Et in hac sanguinis trajectione, dum unumquodq; membrum per flexuosos venarum anfractus, id, quod sibi utile & commodum est, vendicat, servata quadam justitiæ mediocritate, spectataque conditione cujusque partis, commoda fit alimenti distributio, adeo ut nihil ferè in naturæ officiis admirabilius videatur; ubi summa inæqualitas, summa est æqualitas. Quod Aristoteles libro 2. de generatione animalium capite 4. exemplo patrisfamilias in hunc modum explicat: Natura perinde ac paterfamilias prudens nihil solet omittere, ex quo facere aliquid commodi possit. Dispensatur autem cura rei familiaris, ita ut cibus optimus detur libris, deterior servis, vilissimus sociis animalibus.

Pituita alimenti vehiculum.

Justitiæ æqualitas in distributione alimenti.

Natura quasi paterfamilias.

Igitur posteaquam alimentum distributum, minutissimas corporis partes, porosque subiit, in iis perfectam concoctionem assequitur, & pro natura cujusque membri duritiem, mollitudinem, calorem, frigus, & innati temperamenti modum, cæterasque dispositiones accipit, & tandem in substantiam rei viventis convertitur, eaque conversio, propriè nutritio appellatur, ac tunc fit, cum materia alimenti, propria forma abjecta, formam rei alitæ suscipit, & materiæ totius continuatur.

Nutritio quando fiat.

Sed advertendum adhuc est, antequam alens facultas alimentum ad nobilissimum hunc actum provehat: à quibusdam facultatibus quasi operis famulis, & administris juvari. Quæ à Galeno libro 5. de locis affectis capite 7. & ab Avicenna 6. Natur. parte 1. cap. 5. communi ferè Medicorum assensu quatuor inprimis numerantur; nimirum attrahens, concoquens, retinens, expurgans. Nam cum alimentum omnes partes animalis pervagari debeat, nec per se, ac vi sua ferri queat: necesse est, ut virtus aliqua membris insit, quæ illud ad se invitet, & alliciat; hanc verò attrahentem vocant. Præterea, cum alimentum à viventis natura diversum sit, nequaquam potest in illius substantiam verti, nisi prius multiplici alteratione cum eo similitudinem, & cognationem assequatur; proindeq; requiritur ad id virtus concoquens; seu ut Galenus vocat, alteratrix. Item, quia hujusmodi concoctio tempus efflagitat; nec enim peragi momento potest, necessaria est vis continens, seu retentrix quæ alimentum contineat, ne dilabatur. Postremò, quia oportet ab alimento concocto expelli sordes, & excrementa altioni inepta, requiritur ad id virtus expurgans.

Lege Galen. 3. de causis symptoma. Avicennam 2 Fen. doctr. 6. c. 2.

Facultas administra nutritionis.

Facultas attrahens.

Côcoquens.

Retinens.

Expurgans.

Præter has virtutes adduntur alibi à Galeno tres aliæ: appetens, quam ponit primò de causis symptomatum: distribuens, cujus meminit tertio ejusdem operis; secernens, quam exprimit in 2. Aphor. commen. 13. Videntur autem colligi hæ facultates è tribus muniis, quæ obeunt. Primæ enim respondet appetentia alimenti in venis, & aliis partibus, quam subsequitur attractio. Secundæ, dispensatio alimenti per membra corporis. Tertiæ, separatio utilis ab inutili. Et hanc ait Averroes libro 2. Colliget. capite 7. & 9. & libro 3. capite 16. accepisse se ab Albumazar. Habemus igitur septem virtutes, vel etiam plures, si scrutari minutius velimus, nimirum attrahentem, concoquentem, retinentem, expurgantem, appetentem, distribuentem, secernentem. De quibus lege, si placet, quæ scripsit Valleriola libro 1. locorum communium capite 13. Peramatus libro de animæ functionibus, capite 7. Fernel. libr. 5. Physiol. cap. 4. Vallesius libro 2. contr. medic. & Phil. c. 21. Alexander lib. 1. probl. quæst. 57.

Appetens.

Distribuês.

Secernens.

Septem virtutes.

Quæri solet, quonam pacto prædictæ virtutes inter se differant. Omissa disceptatione, sic habeto. Virtus secernens non distinguitur à distribuente. Enimverò distribuens non quodlibet alimentum, sed cum delectu, & secreto per eundem

Earum distinct.

dem actum inutili, membris impertit. Item distribuens non est diversa ab attrahente, nec ab appetente. Nam distributio fit, dum quælibet pars alimenta sibi conveniens attrahit: & membrorum appetitio non est in re subjecta, nisi attractio. Similiter expurgans, & concoquens non differunt; quia in decoctione idem calor, qui decoquit, sejungit, expurgatque partes utiles ab excrementitiis, ut aurum à fæce. Denique attrahens & retinens, eadem facultas sunt; quemadmodum in magnete eadem est virtus, quæ ferrum trahit, tractumque affigit, & retinet. Ita patet ex toto illo numero duas tantum relinqui virtutes, inter se realiter differentes, attrahentem, & concoquentem. Quin verò, si propriè loquendum sit, concoquens nutritoriæ famula non est: cum non videatur ab ea distingui, siquidem ejusdem est materiam disponere, quod facit concoquens; & formam introducere, quod præstat nutriens. Quo autem modo nutriens à calore differat, alibi perpendemus.

Magnes eadem virtute ferrum attrahit, & retinet.

Advertendum præterea, licet tres tantum esse dixerimus concoctiones, quarum prima fiat in ventriculo: secunda in hepate: tertia in singulis partibus, ubi alimentum in rei alitæ substantiam convertitur, tamen unicuique harum suam anteire præparationem: unamquamque suam absolutionem subsequi. Præparatio ad primam fit in ore, dum cibus teritur, & nonnullam subit alterationem: ejus verò absolutio in intestinis, quæ ad chylum etiam coquendum vim habent. Rudimentum secundæ exitit in venis mesaraicis, ubi jam chylus adumbrationem quandam sanguinis accipit, perfectio in cava, aliisque grandioribus venis, per quas sanguis è jecore decurrit, magisque elaboratur. Tertia initium capit à venis tenuibus, ubi jam sanguis à vicinis partibus, quibus tandem cohærere debet, immutatur: atque hæc nutritione ipsa, quæ omnium concoctionum finis est, absolvitur. Quidam plures numerant concoctiones; sed his tribus, ut à nobis explicatæ sunt, res tota continetur. Ac primæ quidem respondet chylus: secundæ potissimum sanguis: tertiæ vult Avicenna, aliique Arabes, respondere quatuor humores alimentitios, qui inter sanguinem & quodlibet membrum, quod nutritur, necessario medii sint, quos vocant humores secundos. Sed hi non videntur semper dari, esto nonnunquam saltem unus aliquis detur, ut progressu dicemus, qui medius sit inter sanguinem v. g. & ossa, quæ aggenerantur, sive is distinguatur specie à sanguine, sine accidentibus; & appellatione duntaxat. Lege, si placet, pro Arabum sententia Conciliatorem, differentia 33.

Rudimentum primæ decoctionis. E. Galen. 4 de sanit. tuenda c. ult. lege etiam Hippo. in lib. de alimento.

Secunda.

Tertia. Vt M. Alb. lib. 3. de an. tract. 2. c. 4. Avicen. pri. ma 1. doc. 4. & Affuarius.

Quatuor humores alimentitii quos Arabes ponunt.

QVAESTIO IV.

UTRUM OMNES QUATUOR humores in hepate gignantur.

ARTICVLVS I.

CONSTITVITVR PARS AFFIRmativa.

Proxima quæstione asseruimus, quatuor humores gigni in hepate; nunc an res ita habeat, expendemus: dubitandi ratio ex eo oritur, quia non videtur, qua ratione possit fieri, ut hepar ejusdem temperamenti vi, & ex una eademque massa tantam humorum varietatem proferat: cum quodlibet agens particulare unum sibique specie simile efficiat. Sunt qui respondeant, hepar unam duntaxat chyli portionem adsciscere naturæ suæ magis convenientem, & idoneam, in cujus materiam, formam suæ consimilem, nempe sanguinis (est enim hepar admodum sanguinolentum) inducat, cætera verò excrementa à propriis conceptaculis attrahi, ibique diversas illas formas adipisci. Nobis tamen vera omnino videtur sententia Galeni libr. 2. de naturalib. facul. cap. 1. & Avicennæ 1. primi doct. 4. quos communis medicorum schola sequitur, videlicet omnes quatuor humores in hepate simul procreari, maximè cum dissectione compertum sit, omnes in eodem chylo ante secretionem contineri. Nec adversariorum ratio, etsi nonnihil habeat difficultatis, oppositum concludit. Enimverò facultas, innataque proprietas jecoris licet actu una sit, virtute tamen multiplex est, sicuti calor cœlestis unus specie, nihilominus vim habet ad gignandas diversarum specierum animantes ex putrescente materia. Quod si quispiam occurrat hoc non ad solius caloris ætherei virtutem, & efficacitatem; sed pariter ad subjectæ materiæ dissimilitudinem referendum esse: is intelligat hanc ipsam differentiam & diversitatem ex parte materiæ non deesse in prædicta massa, utpote, quæ ex diversarum partium mutua permistione concrescat; ut ex ea omnes quatuor humores eliciantur: sicuti ex eodem uvarum succo omnes illi quatuor liquores, quos supra retulimus, emergunt. Itaque jecur innatæ virtutis beneficio sanguinem, utramque bilem, & pituitam efficit, actione non univoca; sed æquivoca; & ex eodem chylo, non tamen ex eadem chyli portione. Nam bilem ex calida, & tenui; pituitam ex frigida, & cruda, sanguinem ex medioeri; melancholicum humorē ex frigida & terrena portione effert. Nimirum particularis causa non semper gignit unum sibi simile in specie (etsi id plenario, ac per se intēdat) quia non semper id assequi potest ob con-

Dari hos quatuor humores demonstrat Hippoc. in lib. de nat. hum.

Quorundam placitum.

Lege Fern. lib. . . ysiol. c. 4. Vallesium lib. 2. contr. Medic. & Phil. c. 13.

Communis opinio.

Confutatio responsionis.

Ex qua parte chyli singuli humores procreētur.

conditionem subjecti, in quod agit; vel ob defectum virtutis activæ, aliamve causam ejusmodi. Quo in eventu non univoci, sed æquivoci agentis rationem obtinet.

Dubitatio de pituita.

Peculiaris tamen de pituita apud medicos dubitatio est, num in ventriculo gigni soleat. Parti affirmativæ adstipulatur tum auctoritas Galeni in libello de atra bile, & in primum de natura humana comm. 39. tum experientia ipsa; quandoquidem non raro ventriculus pituita abundat. Dicendum, licet proprius locus gignendæ pituitæ sit jecur, ut ex eodem Galeno supra docuimus, interdum tamen illam, vel saltem humorem quendam ad ipsam proxime accedentem, ex cibis pituitosius anticipatione quadam in ventriculo effici. Itaque non est Galeni sententia, generari semper in ventriculo pituitam, sed interdum.

Quatuor humores distingui specie.

Quæret aliquis, an prædicti quatuor humores distinguantur inter se specie & natura? Respondemus cum communi schola Medicorum distingui. Id testantur diversæ eorũ affectiones, colores, sapores operationes, effecta, fines, de quibus à nobis nonnulla in progressu dicentur; à Medicis verò ex instituto multò plura pertractantur.

ARTICVLVS II.

ALIQVOT OBIECTIONVM dilutio.

Objectio prima.

VErum contra superius dicta opponet aliquis: Natura nihil frustra molitur, sed omnia alicujus finis, & boni gratia præstare solet; atqui nullus apparet finis, aut bonum, cujus causa duo recrementa, nempe bilem & phlegma certis receptaculis condat. Non debuit igitur ea servare, sed confestim excludere.

Objectio 2. Animantia [illegible] carentia.

Præterea, ut docet Aristoteles lib. 3. de part. anim. c. 12. & libr. 4. c. 2. & Plinius lib. 11. nat. hist. c. 37. fel non omnibus inest animantibus, nam eo carent mulus, asinus, cervus, caper, camelus, delphinus & alia quædam. Immo & apud Chalcidem Eubœæ, parte quadam agri, in pecore nullum invenitur. Adde, quod fel non parum videtur bonæ valetudini incommodare. Vnde ut Aristoteles libro 4. de part. anim. c. 2. ait, dictum fuit à veteribus, fellis vacuitatem causam esse vitę diuturnioris, argumento ex solipedum, cervorumque genere deducto. Non ergo omnibus animantibus in jecore hic humor generatur; vel certè non in omnibus ad vesiculam secernitur; imo & in nullo manere expediens fuit.

Carentia liene.

Idem similiter de melancholico humore ostendi potest. Nam neque id cuncta animalia obtinent, cum exanguia lienem non habeant, neque Aegocephalus, aliæque aves nonnullæ, & quidam etiam pisces, ut testatur Magnus Albertus lib. 13. de animalibus tract. 1. c. 6. & Plinius lib. 11. nat. hist. c. 37. Quin & animal, cui lienem natura dedit, eo per vulnus exempto, adhuc vivere tradunt, & inventa remedia sunt, quæ ipsum cursoribus extinguerent. Nec verò ulla ejus utilitas esse videtur, nisi quis ita sit ridiculus, ut utilitatem putet, quod ejus magnitudine, ut quidam ajunt, risus intemperantia constet, lienosi enim ad risum procliviores esse dicuntur, ut refert Celsus lib. 3. Quo alludit Persius Satyr. 1. Sed sum petulanti splene cachinno. Quanquam non apparet, quo pacto id eveniat, cum melancholicus humor, ut calore ater est, ita & tetricum vultum reddat, ac mœrorem inducat.

Lienosi ad risum faciles.

Objec. 3.

Tertiò, non solum pituita, sed utraque bilis feruntur per venas una cum sanguine, siquidem cum vena ægrotis scinditur, non tantum sanguis, sed reliqui etiam tres humores permisti emittuntur. Non ergo flava & atra bilis è jecore ad certa loca sibi destinata secedunt.

Dilut. primæ objecti.

Ad primum horum concessa maiori negan da est minor, dicendumque flavam, & atram bilem non frustra, aut sine utilitate esse in corpore, quemadmodum nec frustra in eo sunt quatuor complexiones, biliosa, melancholica, sanguinea, phlegmatica. Nam suppositâ utilitate sanguinis, & phlegmatis, quæ apud omnes in confesso est, & de qua iam supra diximus, cum complexio biliosa advertetur phlegmaticæ, hæc enim est frigida, & humida, illa calida & sicca: cum item melancholica repugnet sanguineæ, quandoquidem illa frigida & sicca est; hæc calida & humida: conveniens fuit dari in corpore bilem & melancholiam, à qua biliosum & melancholicum temperamentum sumitur. Tum quia ex doctrina Aristotelis lib. 2. de cœlo, c. 3. text. 18. ad naturæ perfectionem spectat, uti si unum contrarium fit alterum quoque existat: tum quia ne complexio, quæ in animantium corpore dominatur, (semper enim è quatuor una aliqua in eorum corpore prævalet) ultra modum exiret, oportuit dari contrariam, quæ illius vim & licentiam refrænaret.

Si unum contrarium fit in natura, alterum quoque dari convenit.

Vtriusque bilis commoda.

Præter hæc, alia commoda non pauca invehit corporibus utraque bilis. Primum, quia sanguini, præsertim sub exigua quantitate, mistæ etiam nutriunt. Deinde, quia ut sanguis vi morbi interdum in alios tres succos, ita illi, si non toti, saltem ex parte in sanguinem mutari solent. Item, quia melancholia, quæ acerbi saporis est, cum è liene in os ventriculi influit, quod non raro facit, famem provocat, non secus, atque acidi sibi appetitionem edendi acuunt. Item, quia interdum flava bilis è vesicula, qua continetur, per venulam quandam subiens sese ventriculo quasi supponit, ipsumque calefacit, & cibi concoctionem iuvat. Eademque dilabens sua mordacitate intestina ad celeriorem recrementorum deiectionem impellit. Præterea, ad mores

Atra bilis [illegible] acredinem cibi appetitionem excitat.

In melancholia famem provocet, Gal. lib. de pl. att. & li. 5. de usu part. M. Alber. li. 3. de an. tract. 2. c. 3. De utilitate flavæ bilis. Vesal. l. 5. c. 8. Aver. l. 4. de par. ani. c. 2. M. Alb. l. 3. de an. tract. 2. c. 3. Gal. libr. 2. de alim. fac. c. 1. Dilutio 2. object.

mores quoque nonnihil conferunt atra & flava bilis: nam hæc animositatem, illa maturitatem conciliat; unde biliosi ad pericula strenuè subeunda promptiores, melancholici ad judicia de rebus ferenda aptiores habentur. Qua de re suo loco plura.

Pro explicatione secundi argumenti advertendum ex Aristotele lib. 2. de histor. animal. cap. 15. Plinio lib. 11. naturalis hist. cap. 37. & aliis, quædam esse animantia, quæ licet fel habeant; non tamen id in hepate gerunt, ut cætera, sed alibi. Nam corvis, coturnicibus, phasianis; in renibus, & parte tantum altera intestini jungitur. Quibusdam jecori simul, & ventri, ut capricipiti. Quibusdam intestino tantum ut accipitri & murenis. Similiter quædam etsi lienem sortiantur, is adeo exiguus est, ut prope sensum effugiat, quod in magna parte avium compertum fuisse perhibent, ut in miluis, accipitribus, noctuis, & in quadrupedibus oviparis, ut in testudine, mure aquatili, rubeta, lacerta, crocodilo, rana. His positis, secundo argumento concedendum est, quædam esse animantia, in quibus flava, aut atra bilis non invenitur, idque ob diversas causas. Quarum prima est, quia hos humores non generant: vel propterea quod non utuntur bilioso, aut melancholico cibo, vel quia licet eo utantur, tamen eorum temperamentum ordinaria vi ad eos succos procreandos non pollet. Secunda causa est; quia tametsi ejusmodi succos gignant: confestim eos repurgant (sicuti in Ponto accidit, ubi pecora, quæ absynthio vescuntur felle carent, ut animadvertit Theophrastus libro nono, videlicet, quia absynthium biliosos humores reiicit, docente Dioscoride libro 3.) vel denique, quia illos ad cornua cutem, alas, pilos, squamas, cæteraque ejusmodi coagmentanda conferunt. Qua de re consule Aristotelem loco citato. Ad id verò quod obiicitur de diuturniori vita animantium felle carentium, si ita sit (conceditur enim à Plinio libro 11. natural. histor. capite 37. negatur à Magno Alberto libro 13. de animalibus tract. 2. capite 4.) dicendum cum Averroe ad caput 2. libr. 4. de partib. animal. eam diuturnitatem non esse ad vacuitatem fellis referendam, sed ad bonitatem temperamenti, quæ cum tali vacuitate in nonnullis animalibus conjuncta est. Nam & multa fel habent, quibus non minus longa vita contingit, ut annotavit Magnus Albertus loco citato.

Cur quædam animantes utraque bili careant.

Theophrast. Dioscor.

Plinius. M. Alber. Averr.

De iis, qui absque liene vi. erunt. Lege Vesal. l. 5. & Aver. c. 8.

Nec vero dictis obest, quod homines quidam execto, aut extincto liene vixerint, in iis enim, præter ultratum morem, quæsivit natura viam ad melancholiam deiiciendam. Præsertim cùm ea commoda, quæ utriusque bilis conservatione importantur, non sint ad tuendam vitam omnino necessaria; quibus etiam perpetuo carent animantes illæ, quæ suopte ingenio iis careant. Denique quod de liene adjectum fuit, nimirum ejus magnitudinem parere majorem ad risum facilitatem, eatenus dici potest cum veritate congruere, quatenus lien, quia pessimi sanguinis purgamentum est, fæculentum crassumque humorem, quasi tristitiæ materiam, ad se recipit, & reliquum sanguinem puriorem, atque agiliorem facit, ex quo proinde optimi creantur spiritus, quorum quanto amplior est copio, tanto, cæteris paribus, maior promptitudo ad hilaritatem, & risum. Lege Aphrodisæum lib. 1. problem. quæst. 19. & q. 136. Vesalium lib. 5. de fabrica corporis humani, cap. 10 Cælium Rhod. libr. 4. lect. antiq. c. 8. ubi pro hac nostra explicatione affert Avicennam.

Procliviores ad risum qui grandiore sunt liene.

Ad tertium argumentum respondendum est, licet plerunque in ægrotis corporibus multum utriusq; bilis in venis reperiatur, vel quia morbo sanguis putrescit, vel quia tunc iecur de hisce humoribus plus gignit, vel denique, quia ex defectu virtutum impellentium, attrahentiumve non fit apta humorum secretio: tamen integra valetudine non ita rem habere: etsi tunc quoque nonnihil tam flavæ quàm atræ bilis per venas commeet: nec enim sanguis adeo exactè ab ea fæce repurgatur, ut nihil omnino ex ea secum invehat.

Dilut. 3. object.

Consule Fernelium lib. de humoribus c. 6.

QVAESTIO V.

QUIDNAM SIT FAMES & sitis.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA CONTRA FAMIS & sitis Definitionem ab Aristotele traditam.

Acturi proximis quæstionibus de alimento, prius de fame, quæ circa ipsum versatur, ac de siti etiam, quæ fami conjuncta est, disseremus: Famem & sitim hunc in modum definiit Aristot. lib. 2. de anim. cap. 3. text. 28. Fames est appetitus calidi & sicci: sitis est appetitus frigidi & humidi. Verum quod hæ definitiones, atque inprimis definitio famis non rectè se habeant, hisce argumentis videtur ostendi. Fames est dolor quidam, siquidem torquet, divexatque, ac nonnunquam usque ad interitum. Vnde & Galenus in libro de inæquali temperamento, famem & sitim inter dolorum species numerat: dolor autem non est appetitio seu prosecutio, sed potius fuga præsentis mali: Non ergo fames rectè definitur appetitus, sive appetitio. Secundò, cum fames sit affectio corporis: si esset appetitio, pertineret ad appetitum sensitivum: sed non pertinet: non est igitur appetitio. Probatur minor: nam actus

Definitio famis & sitis.

Primū arg. contra definitionem famis.

2. Argum.

Cor iræ & concupiscentiæ domicilium.

appetitus sensitivi resident in corde, quod iræ & concupiscentiæ domicilium est, ut alibi statuimus cum Aristot. Theophrasto, aliisque Peripateticis: atqui fames non est in corde, sed in ventriculo: inde enim se premi sentiunt, quos fames urget: ergo fames non est appetitio. Tertiò, actus appetendi, etiam ii, qui oriuntur ab appetitu sensitivo, sunt in nostra potestate, saltem secundum obedientiam politicam, ut docet Arist. lib. 1. Ethic. cap. ultim. sed fames nullo modo est in nostra potestate: alioqui liberum cuique esset non esurire: ergo fames non est actus appetendi. Quartò, sicuti arbores utuntur alimento, ejusque defectu inarescunt, ita ad eas quoque spectare debet fames, quæ in alimentum fertur: atqui arboribus non convenit appetentia, ut neque sensus; ergo, &c. Quintò, non omnia alimenta sunt calida & sicca, sed quædam frigida & humida, ut lactucæ, pepones, & complura alia: ergo fames non debuit absolutè definiri appetitus calidi & sicci. Immo, quod neque siccum per famem expetatur, ostendi ex eo potest, quia fames, ut testatur experientia, docetque Hippocrates, Aphoris. 59. sect. 7. reddit corpora sicca. Quare potius per famem expetitur humidum pingue, quo calidum sustentatur, reparanturque dispendia facta continuo fluxu labentis materiæ. Sexto, Alimentis non solum inest calor & siccitas, sed etiam dulcedo, qua animalia sic capiuntur, ut plerumque ejus potissimum gratia cibos quærant; ergo fames non magis est appetitus calidi & sicci, quàm dulcis.

Iam verò contra sitis definitionem hæc possunt obiici. Sicut esculenta pertinent ad famem, ita poculenta ad sitim; sed non omnia poculenta sunt frigida, ut patet in vino, quod est natura calidum: ergo sitis non est appetitus frigidi. Deinde frigus non concurrit per se ad opera vitæ, sicuti in libris Parvorum natur. docuimus; ergo frigiditas in potu non expetitur per se à natura rei viventis. Præterea licet humidum acrium foveat, alatque narivum calorem, ut oleum lucerna sustentat ignem: tamen humidum aqueum adversatur eidem calori, eumque destruit. Ergo sitis non potest simpliciter definiri appetitus humidi, sed humidi convenientis; alioqui putandum esset quæri à natura id, quod ei perniciem molitur. Denique si sitis esset appetitus frigidi, sequeretur animantia quo calidiora, eo plus siti obnoxia esse: sed non ita est, ut patet in multis avibus, præsertim è rapacium genere, quæ cum sint calidiores, minus potant; ergo sitis non est appetitus frigidi.

Quare videtur hisce argumentis conclusum, non rectè Aristotelem famem & sitim definiisse.

Marginalia (left column): In ... & ... ex sen... etiam Hippocr. Zenonis, Posidonii Chrysippi. — 3. Argum. Aristo. — 4. Argum. — 5. Argum. — Argum. — Contra definitionem sitis 1. arg. — 2. — 3. — In lib. de vita & morte c. 2. Arist. c. 1. de ... & Galen. de ... — 4.

ARTICVLVS II.

VNDE FAMES ET SITIS ORIANTUR, & in quo propriè consistant.

Ad rei subjectæ difficultatem enodandam, & superiora argumenta diluenda, advertendum primò est ex doctrina Aristotelis capite tertio libr. 2. de anima, cum animantia constent ex calido & frigido, sicco & humido, etsi non æqualiter his omnibus, ad hæc tuenda, reparandaque, ut oportet datam esse à natura famem, & sitim: famem propter calidum, & siccum, sitim propter frigidum & humidum. Deinde, quod ad famem attinet, sciendum quinque potissimum ad eam concurrere, ut colligitur ex iis, quæ tradit Galenus libro primo de causis symptomatum capite 7. Primum est, membrorum inanitio, deficiente alimento. Secundum, tractus membrorum conantium allicere ad se, & rapere, undecunque valeant, nutrimentum, cujus inopia laborant. Tertium, divulsio ventriculi cum acri quodam morsu, qui nascitur tum ex vehementi attractione; tum quia destituta alimento ventriculi cavitate ejus latera in se concidunt, & corrugantur. Quartum, sensio divulsionis, nam cum hæc ventriculum graviter afficiat, ipsumque lædat, consequens est, ut doloris sensum invehat. Sentitur autem potissimum fames in ventriculo, ac præsertim in ejus ore, quia membrorum suctio adhæc ultimo terminatur, iisque major inest sentiendi acrimonia. Quintum, appetentia cibi, id est, actus appetitus sensitivi optantis externum alimentum, ut præsenti malo occurrat. Consurgit autem hæc appetentia in hunc modum: Percipit phantasia divulsionem ventriculi ex alimenti penuria: deinde apprehendit alimentum, ut conveniens & necessarium: tum proponit id appetitui sensitivo, qui confestim in ipsum per actum appetendi fertur, ut vitæ consulat. Fuit verò necessaria animantibus hæc cibi appetitio, quæ tamen stirpibus non convenit, quia stirpes alliciunt radicibus præsens alimentum, animantia verò id quærunt aliunde, proindeque egent appetitu, qui virtutem motivam ad quærendum impellat.

Quæri solet, in quonam ex his quinque consistat fames? Respondemus cum Galeno libro 5. de usu part. capit. 9. aliisque medicis, si fames propriè sumatur, consistere in sensu divulsionis ventriculi: Fames enim propriè dolor est, ut primum superioris articuli argumentum ostendit. Poterit autem ejus definitio sic aptè componi: Fames est sensio divulsionis ventriculi orta ex attractione alimenti. Dicitur sensio divulsionis, id est, dolor, quem efficit

Marginalia (right column): Aristot. — Ad famem concurrunt quinque. — Gal. lib. 4. de usu p. — Terra stirpibus alimenti promptuarium. — Propria famis definitio.

efficit divulsio & corrosio partium. Ventriculi, quia licet aliæ etiam partes divellantur, tamen ea divulsio potissimum fit in ventriculo. Ex attractione, & cæt. quia divulsio efficitur per attractionem corrodentem, cum deest alimentum, vel cum, etsi non desit, attrahitur tamen præter ordinem ab una parte ad aliam, ut à jecore ad venas vi alicuius maligni noxiique humoris: licet ordinariè famem præcedat membrorum inanitio, & alimenti consumptio, ut ante monuimus.

De subjecto famis.

Dubium tamen adhuc est, in quanam parte corporis, & in qua potentia, ut in subjecto, insit fames. Videtur enim primò esse in tactu, & in ea ipsa parte, quæ læditur per divisionem continui, aut solutionem temperamenti. (hæc enim sunt, quæ teste Aetio, & Galeno, tactum offendunt & dolorem faciunt.) Contra verò cum dolor sit una e passionibus appetitus sensitivi, non videtur esse, nisi in ipso appetitu. D. Thomas in 3. sentent. distinct. 15. quæst. 2. articul. 2. aliisque in locis asseruerat, dolorem esse in sensu tactus, tristitiam in appetitu. Sed 1. part. quæst. 25. artic. 1. & in 1. 2. q. 35. art. 1. ad 1. (sententia mutata, ut Capreolus observat in 3. distinct. 15. q. unic. artic. 2.) docet, etiam dolorem esse in appetitu, ad quem pertinet fuga & prosecutio mali & boni: oriri tamen ex læsione facta in corpore. Iuxta hanc sententiam, quam amplectimur cum Capreolo loc. cit. Scoto in 3. distin. 15. quæst. 1. aliisque auctoribus, dicimus, famem esse in appetitu concupiscibili, ut in subjecto, quo: in ea vero parte corporis, in qua fit divulsio, tanquam in eo, in quo est causa & objectum doloris: siquidem dolor est ex læsione corporis, & circa eam versatur: quatenus potentia cognoscens apprehendit læsionem tactus, eamque appetitui proponit, isq; dolore permovetur ex noxia affectione, & præsenti malo, ut supra attigimus.

Lege D. Tho. in q. disp. de passionib. anim. a. 9. C. & c. 3. 5. q. 15. ar. 5.

Cum ergo fames formaliter sit dolor, consequens est, ut definitio tradita ab Aristot. nempe fames est appetitus calidi & sicci, non sit per causam formalem & internam, sed per finalem: siquidem fames datur à natura, ut per eam appetitus excitetur ad quærendum cibum, sive externum alimentum propter animantium vitam & incolumitatem.

De siti.

Quod ad sitim spectat, notandum primò est discrimen inter cibum & potum. Nam cibus nutrit, potus autem non nutrit, nisi idem sit potus & cibus, ut vinum. Prodest tamen nutritioni potus quadruplici potissimum officio. Primum est, vehere alimentum, eique tenuitate sua per meatuum angustias, & venarum flexus viam aperire. Secundum est, juvare concoctionem, præsertim eam, quæ in ventriculo fit. Nam cum tres sint concoctionum species, de quibus fusè Arist. libr. 4. Meteor. cap. 2. nimirum elixatio, qualis est ea, qua carnes interventu calidi liquoris ad ignem coquuntur: assatio, cujusmodi est, qua carnes ad ignem torrentur: maturatio, qua v. g. poma maturescunt: cumque decoctio alimenti in ventriculo sit elixationi similis, eget proinde humore aliquo: hunc autem potus exhibet. Tertium est, elicere ex alimento utilem succum, dum ejus partes quoquo versum permeat; sicut torcularii artifices ad eximendum oleum ab oblivis saccos olivis tritis refertos perfundunt calida: unde ut ab oleo amurca, aliæque fæces; sic ab alimentitio succo inutilis materia secernitur. Nec obstat, quod aqua frigida bibitur, cum mox calore ventriculi incalescat. Quartum est temperare siccitatem membrorum, & fervorem sanguinis, simulque remorari celerem extinctionem humidi pinguis à calido naturali; quemadmodum sal detinet olei consumptionem à flamma: dum enim liquatur, ejus humiditas oleo permista in causa est, ut oleum plus reluctetur, retardetque ignis voracitatem.

Potus commoda.

Triplex concoctionum species.

De his tribus concoct. A[r]. lib. 4. [Meteor.] c. 4.

Quo pacto sitis oritur.

Cum igitur prædictus succus, quem potus invehit, in corpore deficit, eoque exhausto inarescunt membra, oritur attractio similis ei, quæ in fame; carpens, ac vellicans præsertim ventriculum, œsophagum & fauces. Deficit autem ejusmodi succus, vel consueta, & ordinaria ejus consumptione, vel facta dissolutione ab æstu, & balneis, vel ex jecoris, lienisve calida intemperie, aut in ardentium febrium jactatione, vel ex esu cibi salsi, & meracioris vini, potu, aliisque ejusmodi. Interdum etiam, ut de fame dicebamus, non deficiente potu, vehemens sitis existit, propterea quod membranæ ventriculi, aut venæ humore salso imbutæ sint, uti accidit hydropicis, qui quantumlibet ventriculum, & venas aqua impleant, expleri tamen, & satiari non possunt.

De causa hydropis Gal. li. 2. ... c. 8. & li. ... de locis aff. c. 6.

Sitis definitio.

Porrò ut fames propriè consistit in sensione & dolore, ita sitis; utraque enim vexat, & cruciat. Poterit ergo sitis hunc in modum definiri: sitis est sensio vellicationis factæ potissimum in ventriculo, œsophago, & faucibus ex attractione potus. Huiusce definitionis intelligentia ex dictis perspicua est: illa verò Aristotelis, nimirum, sitis est appetitus frigidi & humidi, est per causam finalem, ut definitio famis tradita ab eodem. Quod similiter dicendum de illis, quas Plato 4. de Republica, aliique auctores celebrant, videlicet fames est appetentia cibi, sitis est appetentia potus.

ARTICVLVS III.

DILVTIO ARGVMENTORVM *primi articuli.*

Dilutio primi arg. contra definit. famis.

RESpondeamus nunc ad argumenta initio adducta. Ad primum concedendum est, famem,

nem, si propriè sumatur, esse dolorem, nec esse actum expetendi, prosecutionemve, sed potius fugam præsentis mali, quod lædit. Ad secundum dicimus, famem propriè, cum dolor sit corporis, pertinere ad appetitum sensitivum, ejusque interventu recipi in corde, ubi appetitus ipse domicilium habet, esto læsio, unde oritur dolor, sit præcipue in ventriculo. Ad tertium licet actus appetitus sensitivi, absolutè loquendo, suo modo sint in nostra potestate; quosdam tamen positis quibusdam circumstantiis non posse à nobis inhiberi, ejusmodi autem est dolor existente actu, læsione corporis. Quis enim dicat, dum corpus laniatur, liberum atque integrum cuique esse non dolere? Ad quartum, sicuti arbores nutriuntur, ita alimentum exigere, ipsumque attrahere: non tamen dici famescere, quia ad rationem famis non sat est quolibet modo tendere in alimentum, sed ita ut ex illius attractione divulsio ventriculi, ejusque sensio consequatur.

Famem datam ad instaurandum humidum pingue.

Ad quintum, non omnia alimenta esse calida & sicca: Itemque famem ex principali naturæ intentione non esse datam ad reparandum siccum, sed humidum pingue, quod nativi caloris pabulum est, dici nihilominus famem appetitum calidi & sicci; facta ad sitim comparatione, ut interpretes exponunt; quia si in commune loquamur, cibus, qui fame experitur, calidior est & siccior, quàm potus, circa quem sitis versatur. Ad sextum, saporem & alimenti suavitatem non pertinere per se primò ad famem, sed tanquam cibi condimentum, ut docet Arist. lib. 2. de anima, c. 3. tex. 28. ut enim natura in cæteris rebus ad actiones promptè exercendas voluptatem illecebram conciliavit, sic & in cibi usu saporum delectationem adhibuit. Nec obest, quod animantia plerumque delectationis gratia cibos consectentur:

Delectationes operationum gratia.

sat enim est ex primario præcipuoque instituto auctoris naturæ non esse operationes propter voluptates, sed è converso voluptates gratia operationum, ut annotavit Ferrariensis lib. 3. contra gent. cap. 26.

Solutio primi arg. contra defin. sitis.

Ad primum eorum, quæ contra sitis definitionem allata fuere, dicendum, poculenta, nec omnia, nec quovis modo spectata pertinere ad sitim; sed ea, quæ frigida & humida sunt, vel quæ saltem alterum eorum vendicant, & qua talia,

Quod frigus non concurrat per se ad opera vitæ, Galen. l. 3. de causa sympt. c. 3. Avicen. Fen. 1. primi doct. 6. c. 3. Valles. lib. 5. contr. Med. dic. & Phil. c. 11. Veg. ad c. 6. li. art. Med.

Quomodo vinum non ut calidum est, sed quatenus humidum ad sitim spectat, eamque extinguit. Ad secundum, licet frigus non concurrat per se ad opera vitæ, per se tamē experti tanquam id, quod calorem modificat, & ea cōmoda, quæ supra recensuimus, præstat. Ad tertium, humidum aqueum si modum excedat nativum calorem perimere; si autem moderatè adhibeatur, esto eidem calori adversetur, non parum emolumenti afferre animantibus, quatenus efficit, ne humidum à calore præproperè absumatur. Ad quartum, animalia, quo calidiora, eò, cæteris paribus, siti vehementius urgeri; avibus autem rapacibus, quæ plus habent caloris, consultum fuisse à natura contra sitis frequentiam ac molestiam magnitudine pulmonis attracto aëre refrigerantis subjectum os ventriculi, à quo solo septo membraneo dirimitur. Quia enim aves præda victitantes expeditiores ad volatum esse oportebat conveniens fuit, hac illis ratione potum suppleri, ne liquoris assiduè hausti pondere gravarentur.

Magnitudine pulmonis consultum quibusdam avibus contra sitim.

QUAESTIO VI.

CUJUSMODI ESSE OPORTEAT ALIMENTUM.

ARTICULUS I.

PROPOSITI DUBII EXPLANATIO.

De alimento latè disserit Arist. libr. 8. de hist. anim. à cap. 1. usque ad 13. & lib. 2. de gen. anim. c. 4. & lib. 2. de part. anim. c. 3. & lib. 2. de anim. à text. 44. Hippocr. in lib. de alimento. Galenus tribus libris de facult. aliment. & in lib. de attenuante victus ratione, & in lib. de bonis & malis succis. Albertus Magnus opusculo de nutritione cap. 1. Theophrast. lib. 2. de causis plant. cap. 9. Rondeletius libr. 1. de piscib. Averroes lib. 5. colliget. Adverte, alimentum debere esse tum simile rei viventi, quam nutrit, tum dissimile. Quod duobus modis intelligi potest: uno, ut ante concoctionem dissimile sit, & per concoctionem fiat simile, quod tradit Arist. lib. 8. Physic. c. 7. text. 55. & hoc lib. c. 5. text. 38. & lib. 2. de anim. cap. 4. text. 45. Altero, ut etiam antequam decoquatur, utrumque horum ei conveniat, & partim simile sit, partim dissimile: si enim alimentum ante decoctionem esset omnino simile, non oporteret decoqui, quia inter omnino similia non datur actio: si autem esset omnino dissimile, ita ut ab eo, propter affectionum discrepantiam, natura & conditio viventis prorsus abhorreret; decoqui ab eo non posset: quia id, quod tale est, nequit alteratrice facultate vinci, & ad conversionem accommodari. Et verò cum non solum vivens agat in alimentum, sed etiam alimentum in ipsum vivens: docet Galenus lib. de simpl. medicam. facult. c. 1. discrimen esse inter alimentum & medicamentum, quod hoc, qua tale, magis agat, alteretque subjectum minus ante patiatur & nutriat; illud contra magis patiatur & nutriat, quàm alteret. Unde ut plurimum quanto aliqua plus agere possunt, quàm pati; tanto à ratione alimenti longius abscedunt.

Gal. 6. de san. tuenda. Averr. 1. Phy. com. 55. Athenæus in orat. de ...

ARTICULUS II.

OBIECTA, EORUMQUE REFUTATIO.

Erit tamen, qui probare contendat, inter alimentum, antequam decoquatur, & rem, quæ nutri-

Cælius lib. 18. c. 11. Pli. lib.

nutritur, non exigi eam, quam diximus, similitudinem & convenientiam, quod multa sint omnino dissimilia & contraria viventibus, quæ tamen in eorum alimentum cedunt. Inprimis enim struthio indiscreta aviditate quælibet sibi objecta devorat, ac ferrum ipsum decoquit. Deinde quædam animantia vescuntur cibis venenatis, ut viperæ scorpionibus teste Arist. lib. 8. de hist. anim. cap. 19. & sturni cicuta, coturnices veratro, anates bufonibus, gallinæ araneis & scorpionibus, ciconiæ, sues, & species quædam pelicani serpentibus, itemque vespæ, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Quin & fœminam quandam veneno nutritam commemorat Avicenna; & aliam in Colonia Agrippina se vidisse narrat M. Albertus, quæ aranearum aucupio mirificè oblectata aleretur. Fama est etiam, à quodam Cambaiæ rege filium veneno educatum, qui adultus adeo factus sit venenosus, ut muscæ, quæ ejus cutim suctu perstringerent, turgidæ interirent. Sed illud antiquius & vulgatius, quod de Mithridate rege Ponti referunt Plin. lib. 25. nat. histor. cap. 2. & Aulus Gellius lib. 17. noct. Attic. cap. 16. videlicet cum sic veneno assuevisse, ut ei nullum postea nocuerit. Unde illud Martialis lib. 5. epigr.

Profecit poto Mithridates sæpe veneno,
Toxica ne possent sæva nocere sibi.

Pro solutione horum advertendum est, alimenta, quæ uni viventium speciei conveniunt, sæpe alteri accommodata non esse, & interdum, quod uni est alimentum, alteri esse venenum, ob temperamentorum diversitatem. Immò & alimenta ipsa propter soli regionisque dissimilitudinem nonnunquam ingenium & conditionem mutare solent, ut observant Plutarchus in eo lib. quem inscripsit, de facie quæ apparet in orbe Lunæ. Cujus rei celebre est exemplum, malus Persica in nativo solo, hoc est, in Perside, venenata, quam Persæ, cum adversus Romanos dimicarent, aliquot Italiæ locis inseruerunt, sperantes ejus poma præsentaneo veneno hostibus interitum allatura. Sed multo secus accidit: quia soli mutatione venenum omne deposuêre, ut refert Columella de cultu hortorum, lib. 10. hisce carminibus:

——— *Quæ barbara Persis,*
Miserat, ut fama est, patriis armata venenis,
Ambrosios præbent succos oblita nocendi.

Deinde advertendum, consuetudinem, ut in cæteris fere rebus, ita in ratione victus & alimenti mirum habere vim, teste Galeno in lib. de assuetudinibus, adeo ut ab Aristotele 7. lib. Ethic. cap. 10. dicatur similis naturæ, & ab Eveno Poeta cujus carmina eodem loco in eam sententiam citantur, appelletur natura: à Galeno autem libro 2. de motu musculorum, natura adventitia. Vt ergo Aristoteles inquit in problematis sectio. 21. problemate 14. consuetudine fiunt alimenta suavia gustui: & ut Hippocrates 2. de rat. vict. acutorum context. 33. ait, unusquisque eos cibos, quibus frequenter utitur, facile tolerat, etsi haudquaquam boni fuerint natura, & è contrario cibos insuetos, licet mali non fuerint, ægrè fert. Ac non in alimentis solum hoc accidit, sed in venenis etiam, ut experientia comprobavit, adeo, ut qui se iis assuefacit, non lædatur.

Quod si quis opponat, non videre consuetudinem in hisce naturæ operibus vim suam exercere posse, quemadmodum neque lapidi, qui sursum proiicitur, ullam indit facilitatem ad superiorem locum capessendum, quantumlibet ea projectio repetatur. Occurrendum, diversam esse utrobique rationem. Alimenta enim sic convertuntur in substantiam rei viventis, ut etiam agant in ventriculum, ipsumque suis qualitatibus afficiant, & parte sibi similem reddant. Quoniam verò à simili non fit læsio, postquam longo usu & assuetudine, ventriculis cum his, aut illis cibis, aut etiam cum veneno affectionum convenientiam cognationemque obtinuit, simul consecutus est, ut ab his alioqui natura sua contrariis & noxiis non læderetur. Non ita verò in lapide res habet, siquidem nullam motu accipit qualitatem, qua paulatim ad ascendendum inclinetur.

His ita constitutis facile est ad objecta respondere. Nam quod ad struthionem attinet, nihil mirum, si insita vi & proprietate ea decoquit, quæ ab aliis ob temperamenti dissimilitudinem seu talis proprietatis defectum decoqui non possunt. Venenosis autem cibis quædam brutæ animantes absque noxa vescuntur; quia, quæ aliis venena existunt eis sunt alimenta. At quod in specie humana quiddam veneno impune vixerint, id ad consuetudinis vim referri debet. Quæ tamen consuetudo non aliter ab eis induci potuit, quàm sumpto ad prima initia veneno in quantitate admodum parva, ita ut præoccupata virtute stomachi, ejus efficacitas ad cor non pertingeret: vel etiam præsumptis remediis, quod Mithridatem fecisse, auctores prodiderunt, unde ex his antidotis unum ab eo Mithridaticum dicitur. De quo Galenus libro de theriaca ad Pisonem, capit. 29. & libro 1. de antidotis, cap. 1. libro 2. ejusdem operis capite 52. ubi etiam exponit, qua ratione Mithridate a Romanis obsessus, cum potius mori vellet, quàm in eorum potestatem venire, bis venenum hauserit, nec tamen eo interierit, quo tamen epoto, filiæ, quia assuetæ illi non erant, confestim exanimatæ sunt.

Margin notes (left): ...Fernel. lib. 2. de abdit. rerum cau. & in lib. de sanct. & num. c. 1. — Animantes quibus venenosa in pabulo sunt. — Scaliger exer. 23. in Card. Calius lib. 11. c. 13. Galen. de alim. facul. & simpl. med. Matthiol. super Diosc. lib. 3. c. 1. — Quod uni alimentum, alteri venenum. — Aver. in proœm. lib. 3. Phys. sic lege quoq; eundem 5. colliget. c. 22. — Ruellius 1. lib. de natura stirpium c. ... Galen lib. de alim. facult. & 3. de symp. omnium causis. Columella. — Consuetudinis vis.

Margin notes (right): De consuetudinis vi. Plutarchus in lib. de liberis educ. — Objectio. — Dilutio. — Refutatio objectionis. — De consuetudine venena sumenda. — Mithridates hausto veneno interire non potuit. Gellius lib. 17. noct. Att. c. 16. Calius lib. 11. c. 13.

QVAESTIO VII.

AN ELEMENTVM REI VIventis alimentum esse queat, necne.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA IN PARTEM QVÆ affirmat.

Duplex acceptio alimenti. *Hippoc. lib. de aliment. Galen. lib. 2. nat. facult. c. 11.*

ALimenti nomen bifariam accipitur: Vno modo pro eo, quod jam ritè decoctum est, ut in re viventis substantiam concedat. Altero, pro eo, quod per os, vel per id, quod oris vice fungitur, idoneam ad alendum corpus præparationem subiturum hauritur, ut panis, arborum fructus, aliaque id genus. Proposita controversia de alimento secundum posteriorem notionem intelligenda est. Nam secundum priorem satis liquet, elementum pro alimento esse non posse, C cum nihil in viventis substantiam commutetur, nisi alteratricis facultatis ministerio præeunte, quo scilicet alimentum cum re aucta cognationem & similitudinem assequatur.

Primum argum. *Plin. lib. 10. nat. histo. cap. 72.*

Videtur igitur affirmativa pars quæstionis in singulis alimentis ostendi posse. Inprimis namque universum stirpium genus terra nutritur, cum inde fibris, ac radicibus pabulum trahat. Quin & ex animalibus talpæ, & serpentum nonnulli terram edunt, proindeque ex ea nutriun- D tur, & gliscunt. Ac lupos etiam terra vesci, docet Arist. lib. 8. de hist. anim. c. 5.

2. Argum.

Secundò: Animalia in aquis degentia capiunt ex aqua alimentum, immo & terrestria, quæ aquam bibunt: igitur alimentum aquæ cedit in rei viventis nutrimentum. Quod & palam docet Arist. in probl. sect. 1. probl. 13. cur, inquit, mutationem aquarum gravem, aëris verò non gravem esse affirment? An quod aqua corporibus alimentum est, aër autem nullum exhibet ali- E mentum?

3. Argum. De Chamaleonte. *De Haiit Ambrosius Pareus in lib. de monstru & prodigiis. De Astomis etiã Strabo &c. Onesicrito lib. 15. & Solinus c. 65. Boemius lib. 2. de morib. gentium c. 8.* Tertull. Plinius. Plutarchus de avicula Rythace.

Tertiò: Compertum est, quædam animalia aëre vesci, ac vivere, igitur aër est alimentum. Antecedens ostenditur: quia perhibent, Chamæleontem annum integrum inediam tolerare, & ubi auram hiatu excepit, & occlusit malas turgere ei ventrem. Quin & obversum ad Solem haurire radios, eosque conversione hiantem sequi: videlicet quia cocto, quàm crude aere libentius vescitur. Sunt etiam, qui eum non modo aere ali, sed etiam nullo prętere a cibo uti arbitren- F tur, ut Tertul. in lib. de Pallio. Sic enim ait: Chamæleon, jejunus semper & indefectus, oscitans vescitur, follicãs ruminat, de vento cibos. Quòd etiam confirmat Plinius libr. 8. nat. histo. cap. 33. solus, inquit, animalium nec cibo, nec potu alitur, nec alio, quàm aëris alimento. In vita quoque Artaxerxis scribit Plutarchus, aviculam esse in Persis nomine Rythacem, quæ vento, & A rore alitur. Item in Africa monstrum esse dicitur (vernacula lingua Haiit nominant) quod e-siture nemo unquam aspexit. Secum enim manibus inclusum barbari periculum ejus rei facturi detinuerunt. Itaque ventorum afflatu vivere credunt. Nec de belluis tantum, sed de hominibus etiam similia auctores prodiderunt. Affirmat enim Rondeletius libro 1. de piscibus capit. 13. quendam Romæ annos quadraginta B sola aëris inspiratione nutritum fuisse. Præterea Indorum quandam gentem narrat Plinius lib. 7. cap. 2. ad extremos fines Indiæ circa fontes Gangis absque ullo cibo, potuque, halitu tantum & odore, quem è pomis, floribusque captent, sustentari. Ferunt & Democritum Abderitanum Philosophum mellis, seu panis calidi odore vitam quatriduo sustentasse. Quod si odor sustentat, cur non aër? Patet igitur aerem animalibus pro nutrimento nonnunquam esse.

Arsenius in Aphoris. Cælius lib. 24. c. 21. de Democrito. Oribasius 1. Aph. com. 2. Idem scribit de Salamandra Aelianus lib. 2. c. 5. Plinius lib 10. c. 67. Olympiodorus in 4. Meteor. De Democrito.

4. Argum.

C Postremò, Vt tradit Arist. 5. lib. de hist. anim. cap. 19. & Plinius lib. 11. natur. hist. c. 36. in ærariis fornacibus Cypri insulæ pennatæ bestiolæ paulò muscis grandioribus majores per ignem saliunt, quod si inde volatu paulò longiore abscesserint, emoriuntur. Igitur cum hæc animalia in igne vivant, eodem quoque alentur: atque adeo videtur ex dictis concludi, nullum esse elementum, quod alicui viventium generi pro alimento non sit.

D ARTICVLVS II.

DVBII SVPERIORIS EXplicatio.

Prima assertio.

PRopositæ dubitationi aliquot assertionibus respondendum est. Prima sit: Omnia viventia dici possunt aliquo modo ex elementis nutriri, saltem remotè. Hæc probatur, quia viventia aut ex elementis, aut ex mistis nutriuntur: mista verò constant ex elementis, saltem virtute. E Quare cum elementa in mistis contineantur, etiam dum mista mistis nutriuntur, utcunque dicentur ex elementis nutriri, licet non proximè, & immediatè.

2. Assertio. *Averr. 2. Collig. c. 19. Gale. lib. 4. de usu par. c. 5.*

Secunda assertio. Nullum elementum per se, & in suo naturali statu constitutum potest esse alicujus rei viventis alimentum. Hæc assertio est Arist. lib. 2. hujus operis cap. 8. tex. 49. & lib. de sensu, & sensili c. 5. & aliorum Philosophorum communis; probaturque ex eo, quia cum ali- F mentum debeat viventi simile, cognatumque reddi, tale esse oportet, ut ejus qualitates à vivente ipso infringi, & ad convenientem mediocritatem reduci possint: at elementa pura, & in suo naturali statu, non ita se habent; cum qualitates obtineant viventi repugnantes, ac longe potentiores, ut ignis summum calorem, aqua summum frigus. Item, quia ut Arist. in libro de sensu & sensili, cap. cit. ait, & ex iis, quæ superius à nobis tractata sunt, jam liquet, in omni conco-

ctione

ctione ex eo, quod nutrit, superfluunt recrementa. Hæc autem in elemento puro, quod undique sibi simile est, esse non possunt.

3. Assertio.

Tertia assertio. Nihil prohibet aliqua elementa extra naturalem statum posita & invicem confusa effici quorundam viventium alimentum. Hujus assertionis veritatem probat experientia. Constat enim, herbas, stirpesque terra & aqua invicem conjunctis enutriri, ut superius argumentabamur, docetque Arist. lib. de sensu & sens. c. 5.

4. Assertio. Plutar. lib. de causis nat. c. 2. Alex. in 'ue 1. de an. Rondel. lib. 1. de piscib. c. 11. & 13.

Quarta assertio. Licet quodvis mistum secundum potentiam remotam dici queat alimentum cujuslibet viventis; non tamen secundum potentiam proximam tale est. Hæc quoad priorem partem ostenditur, quia nulli misto ex parte materiæ, quæ ad omnes formas indiscriminatim se habet, repugnat assumere tandem formam, quam obtinet verum propriumq; alimentum cujusque viventis. Quo pertinet illud Lucretii lib. 2.

Lucretius.

Quippe videre licet cunctas res vertere sese:
Vertunt se fluvii in frondes; & pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum

Posterior pars assertionis inde patet, quia id tantum dicitur alimentum alicujus viventis, quod ab eo immutari, & decoqui potest: hoc verò non omnibus mistis convenire, palam est.

Responsio ad argumenta superioris arg.

Argumenta autem superius adducta nihil contra ea, quæ à nobis asserta sunt, conficiunt. Tantum enim probant elementa non pura, sed mutuò commista interdum nutrire, quod de herbarum, stirpiumque genere monuit Aristoteles lib. hujusce operis secundo, cap. 8. tex. 49. idemque suo modo de talpis, serpentibus & aquatilibus intellige: nempe non ex sola terra, aut aqua, sed ex terræ & aquæ colluvie, saltem interdum sustentari. Nam quæ uno simplici nutriri videntur, multis nutriuntur, docente Aristotele loco citato, maximè, cum elemēta apud nos nequaquam pura & sincera existant, ut alibi advertimus. Similiter dicendum, animantia, quibus aerem pro alimento esse perhibent, non ali puro, aut sole aere, sed aliorū corporum permistione concreto; si tamen ita alantur. Nam Chamæleontem, quem multi solo aere nutriri scripserunt, observatum jam est, muscarum etiam aucupio vivere. Qua de re Iulius Scaliger exercitatione 196. in Cardanum. Ioannes, inquit, Landius in ultima Syria cum esset, ait se vidisse unū e quinque, quos emerat, Chamæleontibus, linguæ repentino, mome taneoque jaculatu muscam, quæ in ejus esset pectore, legisse. Propterea illius à se dissecti linguam narrabat inventam palmi longitudine cavam, inanem. In summa tanquam acetabulum, cum muco, quo prædam tolleret. Id novum sane iis, qui solo vento vivere hactenus existimarunt. Hæc Scaliger. Quod autem Rondeletius memorat, si ita accidit, non naturali, sed divina virtute accidit.

In problematis ad li. de cœlo.

Chamæleontem aucupio muscarum vivere.

Odores non nutrire.

Quod attinet ad odorem, inprimis, si is propriè sumatur, id est, pro qualitate, quæ odoratu percipitur, certum est, non posse esse alimentum; cum alimentum ad substantiam reparandam comparatum sit; proindeque substantiam esse oporteat, ut Arist. ait libr. de sensu & sensili c. 5. Si verò accipiatur pro fumida exhalatione, nec eo modo potest in rei viventis nutrimentum cedere, ut Arist. loco citato confirmat, Pythagoreos contrariæ opinionis assertores coarguens, tum aliis rationibus, tum ea, quia alimentum trahitur à ventriculo, odor autem commeat in caput, ubi olfactus sensorium residet. Quare licet odor reficiendo spiritus cerebrum foveat, & ad sanitatem, ac vires aliquid momenti afferat, non tamen nutrit: quicquid ea de re historici prodiderint, existimaritq; Guilielmus Parisiensis in suo Sacramentali, ubi inquit, fumidam exhalationem posse nutrire.

De pyraustis.

Quod item Salamandra non diu vivat in igne, diximus in nostris probl. post lib. de cœlo ex Diosc. de. Gal. & D. Thom.

Argumenti autem à pyraustis desumpti duplex solutio est: altera, quam in nostris problematis ad calcem librorum de cœlo attulimus, quæ negat pyraustas in igne vivere, asseritque Aristotelem id referendo tantum, non asserendo pronunciasse, maxime cum idem Arist. lib. 5. de hist. anim. c. 19. tradat, nullum animal in igne vivere: altera, quæ id concedit, non ita tamen, ut ejusmodi bestiolæ puro solove igni, sed lapidum, quæ ibi coquuntur, materia permista alantur.

QVÆSTIO VIII.

UTRUM ANIMALIA SANguine prædita solo sanguine nutriantur.

ARTICVLVS I.

VTRIVSQVE PARTIS ARGVmenta.

Lege Gale. 1. de temp. et alimen.

DIsseruimus suprà de alimento remoto, nunc de proximo agendum erit. Non est autem quæstio de omnibus in universum animantibus, cum notum sit, traditumque ab Aristot. libro 4. de hist. anim. c. 1. alia prædita esse sanguine, alia non, sed de iis tantum, quæ sanguinem habent. Quanquam id, quod de sanguine statuerimus, pronunciandum quoque sit de eo, quod in exanguibus sanguini proportione respondet. Pro negativa parte hunc in modum nõnulli argumentantur: In corpore animalis quædam membra sunt calida, ut cor: quædam frigida & humida, ut cerebrum, & spinæ medulla: quædam sicca, ut ossa: quædam exanguia, ut cartilagines, arteriæ, & nervi. Item alia referunt naturam sanguinis,

Primū arg. pro parte negativa.

nis,ut hepar, & caro : alia flavæ bilis, ut pulmo : A alia atræ,ut splen : alia pituitæ,ut cerebrum. Igitur cum unumquodque simili nutriatur, ut ex Arist. hoc in lib. c.5. text.38. aliisque in locis,superius docuimus : cumque fieri non possit,ut unus idemque sanguis, ad tantam membrorum varietatem sese effingat : alia danda erunt in animali nutrimenta , singulis partibus idonea.

2. Argum. Secundò : Reliqui humores etiam nutriunt. Non igitur solus sanguis nutrimentum est. Antecedens probatur,quia in venis , quæ sunt alimenti conceptacula,omnes humores continen- B tur,ut in sanguine , qui è venis elicitur, conspicuum est.

3. Argum. Tertiò : nihil trahit ad se,nisi id,quo alitur,cum tractio sit propter membri allicientis utilitatem,alioqui citra finem operaretur;atqui utraque vesicula tam atræ,quàm flavæ bilis,trahit ad se hos humores : ergo iis alitur.

4. Argum. Quartò sanguis,docente Arist.3. de hist. anim. c.19. nullibi præterquam in corde extra venas continetur. C Igitur si solus sanguis nutrit,vel membra omnia erunt venæ , vel aliquod membrum nutritionis beneficio carebit , quorum utrumque à vero abest.

5. Argum. Quintò , Negari non potest vehiculum ex chylo nutritionem capessere, chylus autem sanguis non est,cum hic in hepate conficiatur. Ergo non omnia membra sanguine aluntur. Probatur major,quia aut ventriculus aliquid sibi ex chylo retinet, & ad hepar reliquum transmittit, aut nihil : si aliquid,igitur eo nutritur : si nihil, D sequitur , dum sanguinem à jecore expectat,famem non minus quam antea sentire : quod experientiæ repugnat, cum cibus ventriculo conceptus mox saturet,& appetentiam sedet.

Primũ arg. pro par. affirm. Pro altera verò parte , quod sanguis sit commune alimentum , quo animantia nutriuntur, ostendi potest. Primum,quia id suadet ipsa corporum structura,& compositio,in [illegible] videmus, utrique bili,ut recrementis ad nut[illegible] inutilibus,propria conceptacula eorum destinata E esse : at sanguinis vasa per totum corpus [illegible], utique ut inde omnia membra pa[illegible].

2. Argum. Secundò , quia alimentum datu[illegible] tuendam vitam , quæ cum in hu[illegible] consistat , oportet alimentum cal[illegible] humidum,ejusmodi verò est sanguis [illegible],

3. Argum. cum cibus non sumitur,sanguis deficit, cu[illegible] mitur,augescit: quod si alimenta bona sint,sanguis integer est : si prava,vitiosus : solum ergo sanguinem , ut commune alimentum, ex cibo F natura instituit.

4. Argum. Quartò, ut docet non solum Arist. in lib. de sensu & sensili, c.4. sed etiam Galenus 1. de alim. facult. alimentum debet esse dulce,sed ex omnibus humoribus solus sanguis dulcedinem obtinet , quia phlegma insipidum esse dicitur,bilis amara,melancholia acida.

Ergo ex omnibus humoribus solus sanguis nutriet.

ARTICULUS II.

QUÆSTIONIS EXPLICATIO.

His in utramque partem disputatis duplici conclusione controversia decidenda est. 1. Conclusio. Prima sit , è quatuor humoribus solus sanguis est commune membrorum alimentum , nec alius è reliquis tribus per se, ac seorsim acceptus nutrit. Hæc est non solum Arist. lib. 2. de part. anim. c.3. & 4. & lib.1. de gener. anim. c. 19. & lib. 2. ejusdem operis c.4. Averrois 2. collect. Alexandri in suo 1. lib. de anim. & aliorum Peripateticorum , sed Medicorum etiam communis probaturque argumentis proximè adductis. Propter quæ tamen haud negandum est , pituitam, quæ quandam sanguinis adumbrationem habet , facile continentium membrorum calore decoqui,& ad expressam sanguinis naturam deduci , atque ita alere : imo & nonnihil tam ex ipsa nondum in sanguinem versa,quam ex flava & atra bili pariter cum sanguine in membra immediatè commutari , quasi per accidens ob admistionem & conjunctionem cum sanguine, qui ab his recrementis , etiam integra valetudine, omni ex parte abjungi nequit, ut jam supra monuimus.

Secunda conclusio : Non omnia membra 2. Conclus. sanguine proximè nutriuntur. Hæc est non Medicorum tantum,sed etiam Aristot. lib.3. de hist. Ioan. Gandau. lib. de morte & vit. q.14. anim. cap.5. ubi ait,certum esse, nervos humore albido,& glutinoso nutriri,& libr.2. de partib. anim. c.6. ubi inquit,ossa ali medullis. Quod scripserat etiam Hippocrates in lib. de alimento. Quod item de quibusdam aliis membris tradunt medici. Peculiaris autem controversia est An ventriculus chylo alatur. de ventriculo,utrumne chylo nutriatur, an non. Sunt, qui id omnino negent, tum ob alias rationes , tum quia , teste etiam Galeno libro 3. de te[illegible] capit. 1. alimentum , antequam conve[illegible]ur, necesse est obire prius tres decoctiones. [illegible] tamen adversarii negantes, in[illegible] id. [illegible] primæ decoctionis [illegible] quod ex tota massa [illegible]mam sibi portione [illegible], & boni [illegible] partis selectæ, si quid [illegible]modi ex anticipata conversione oriri posset, compen[illegible]. Quidam, è quorum nu- Dinus. mero est Dinus in suis quæstionibus ajunt, ventriculum propria, ac ingenita sibi vi , chyli partem in sanguinem vertere, eaque ali. Sed hi contra commune placitum negant , formam sanguinis à jecore tribui. Avicenna prima primi Avicenna. doctrina [illegible] 5. c. 2. ait,externam ventriculi tunicam [illegible] sanguine , internam chylo , quem tangit , enutriri : argumento , quod ea facies magnam habet cum chylo temperamenti similitudinem, [illegible] ex albenti utriusque colore apparet. Hæc sententia , seu potius ejus fundamentum à quibusdam ex eo refellitur , quia repertum est,

utrius-

utriusque membranam, seu tunicam ventriculi eadem natura & complexione præditam esse. Zoar. lib. 2. tract. 5. cap. 1. & Averroes 2. collig. cap. 9. afferunt, partem superiorem ventriculi chyloso succo: inferiorem, quæ crassior est, magisque sanguinea, transmisso à jecore sanguine ali. Sed hos anatomicæ in experientia fefellit, quandoquidem in ventriculo, saltem humano, constat, imam partem nec magis sanguineam, nec magis crassam esse, imo tenuiorem. Alii ducti extremo argumento, quod proximo articulo pro negativa parte attulimus, absolutè affirmant, ventriculum ali chylo. In his sunt Galenus lib. 3. de facul. c. 13. & lib. 6. de placitis cap. 14. Peramatus lib. de anim. facul. cap. 7. Vallesius libr. 2. controv. Med. & Phil. cap. 3. aliique nonnulli.

Zoar. Averr. lege Vesal. lib. 5. de humana corp. fabri. c. 3.

Nobis in hac opinionum varietate statuendum videtur, primò quidem ventriculum aliquam chyli portionem vendicare, atque in propriam substantiam vertere, ut ultimum illud argumentum videtur cōcludere, sed eundem post ea ex sanguine ab hepate remisso uberiorem capere nutritionem. Habet enim ventriculus venas haud parum conspicuas ex jecinore ad se pertinentes, & directas, per quas ejusmodi sanguinem, uti reliqua membra, ad se alliciat, ut Avicenna decimatertia tertii, c. 1. Fernelius lib. 6. suæ Physiologiæ, cap. 1. demonstrant. Nec natura eas venas aut frustra, aut ad alium finem, quam ad ventriculi nutritionem dedit.

Responsio ad dubium.

ARTICULUS III.

SOLVUNTUR ARGUMENTA *primi articuli.*

Explicanda nunc sunt utriusque partis argumenta, quatenus iis, quæ à nobis conclusa sunt, adversari videbuntur. Ad primum dicimus, non debere impossibile existimari, unum, eundemq; sanguinem tantam membrorum varietatem alere: præsertim cum illa non essentia, sed accidentaria solum ratione differant, & unum quodque eam sanguinis particulam, quam ad se allicit, pro ratione sui temperamenti commutet, sibique accommodet. Quod Divus Gregorius Nyssenus in libro de hominis opificio c. 30. declarat apta quadam similitudine aquæ, qua hortus variis arboribus herbisque consitus irrigatur. Nam quemadmodum idem aquæ humor in vitem, in pyrum, in plantam, in armaracum, in violam, in lilium, aliaque ejusmodi pro ratione & natura ejus, ad quod perlabitur, converti solet: & in aliis quidem purpurascit, in aliis rubescit, aliove calore pingitur: in his amarorem, in illis dulcedinem concipit: in quibusdam ad utilem, in aliis ad inutilem succum demutatur: sic idem sanguis ossi applicitus (inter media tamen medulla) in os durescit, carni junctus carnis recipit mollitudinem. Atque ita suo modo res habet in cæteris. Quod verò quædam membra cum recrementitiis humoribus nonnullam cognationem habere videantur, non ex eo est, quod iis alantur, sed quod cum iis in aliquot accidentibus aliunde similitudinem contrahant. Quo modo lien, quia melancholiam continet, atro colore inficitur. Ad secundum negandum est antecedens, cum ea tamen observatione, quam ad primam superioris articuli conclusionem adhibuimus, respōdendumque, quod jam alibi diximus, nimirum in venis animantium integra fruentium valetudine parum admodum ex flava, & atra bile contineri; atque adeo parum de iis, etiam mistim cum sanguine, in substantiam rei viventis converti: morbi autem tempore, cum iis humoribus, in quos sanguis corrumpitur, venæ scatent, abstinere sese ab illis nutritivam, ut à materia inutili ad conversionem. Ad tertium neganda est major, dicendumque utriusque bilis vesiculam attrahere ad se humorem sibi peculiarem, non ut eo alatur, nec ob privatam suam utilitatem, sed ad repurgandum sanguinem, atque ob ea commoda, quæ supra recensuimus, proindeque ejusmodi attractionem non frustra esse, sed optimi finis gratia. Ad quartum dic, cum venæ multiplici propaginæ, & ramulis diffusæ totum corpus percurrent; in omnes partes sanguinem traiicere, & distribuere posse: etsi non omnes venæ sint, quandoquidem unaquæque particula è vicina venula succum prolectat. Quintum argumentum concludit id, quod ad calcem superioris articuli decrevimus.

Solut. 1. arg. pro priori parte q.

D. Gregor. Nyssen. similitudo.

Solut. 2.

Solutio 3.

Solutio 4.

Quod attinet ad argumenta, quæ pro sententia Arist. adducta sunt, rectè probant, commune & ordinarium membrorum alimentum esse sanguinem: quod non obstat, quominus aliqua membra, ut ossa, & nervi proximè nutriantur humore quodam medio, in quem sanguis demutatur, qui humor dulcorem & humiditatem, caloremq; ad alendum convenientem obtinet: etsi hæc non ex æquo in omnibus membris requirantur. Nec item obstat, quominus ventriculus chyloso succo alatur, tum quia dici potest, non fuisse locutum Aristotelem de primæ concoctionis membro, quod propriæ necessitati primum subvenire par erat: tum quia etiam ventriculus sanguine ab hepate per communem distributionem misso ex parte sustentatur. Neque dictis postremo officit, quod Arist. 2. de part. anim. c. 4. aliisque in locis non solum docuit sanguinem esse alimentum, sed esse ultimum, proximumve alimentum: proximum enim appellavit non ad excludendum medium humorem inter sanguinem, & nonnulla membra, sed ad discrimen inter cibum, qui ore capitur, qui non proximum, sed remotum alimentum est.

Responsio ad alia arg. ejusdem art.

Ventriculum ali ex parte chyloso succo.

Explicatur locus Arist.

QUAESTIO IX.

UTRUM SIT NECESSE OMNE vivens nutriri, an non.

ARTICULUS I.

DISSOLUTIO CONTROVERSIAE; & argumenta, quibus ea oppugnari possit.

Lege Arist. sect. 3. probl. 9.

Humidum caloris pabulum.

Aquatilia brevioris aevi.

Lege Arist. lib. 4. de gen. an. c. cap. 10 & qua de hac re scripsimus in lib. de lon git. & brev. vitae.

EGimus de alimento, nunc de nutritione, quae circa ipsum versatur, disceptandum erit. Philosophorum omnium consensu receptum, firmatumque est, naturalium rerum vitam, ut non semel diximus, in calido & humido accommodata qualitate, & quantitate sibi mutuo respondentibus contineri. In calido, quia calor est omnium vitalium functionum opifex; in humido, quia humor pabulum est caloris. Oportet autem hunc humorem pinguem, ac viscosum esse, non tenuem; quia pinguis bene cohaeret, & diutius calorem fovet; tenuis facile dissipatur, & resolvitur. Atque hinc est, quod aquatilia, licet humoris copia prae aliis animantibus abundent, brevioris tamen vitae sunt, quam terrestria, & volatilia: videlicet, quia illa humido aqueo, & tenui, haec viscoso affluunt. Hinc etiam est, quod inter plantas oleaceae, & quae resinam fundunt, quia humido pingui redundant, vivaciores sunt; brevis autem aevi cerasus, & malus persica, aliaeque ejusmodi arbores. Oportet etiam calidum & humidum proportione quadam sibi attemperari: quia si calor nimium excedat, confestim depopulabitur, ac resolvet humidum: si item humiditas magno excessu vincat, calorem suffocabit, ut in lucerna videmus.

Unde necessitas alimenti.

Aver. 5 collect. c. 4 Avicen. 2. 1. doct. 1. c. 3. Gal. lib. 1. de san. t. tuen.

Porrò cum calor ignea acrimonia humidum continenter ad interitum rapiat, contemperationem illam, sine qua vita constare non potest, nisi aliunde provideatur, dissoluturus: cum praeterea circumfluus aer, aliaeque externae causae in viventium corpora desaeviant; ac praedictum humidum frequenter exiccent, orta hinc est viventibus necessitas alimenti, quo humidi jacturam, fluxumque materiae resarciant. Quod, quia per nutritionem fit, patet necessum esse omne vivens nutriri. Et verò sic vivens nutritione eget, ut nutritio propriè accepta ei duntaxat conveniat, docente Aristotele libr. 2. de anima cap. 4. text. 46. & 49. caeterisque Philosophis; patetque ex eo, quia propria nutritio est conversio alimenti in substantiam rei viventis effecta virtute animae. Quare neque ignis, neque lapides, aliave ejusmodi, quae apposita materia augescunt propriè, sed translatitiè nutriri dicuntur.

D. Thom. lib. 2. de an. lect. 9.

1. Object.

Verum obiiciet aliquis. Calor non agit in humidum: Igitur humidum non diffluit actione caloris ipsum exiccantis & absumentis. Probatur antecedens, primò, quia si calor ageret in humidum; dissolveret seipsum, suique interitum moliretur. Nam cum nimium exesa, & dissipata humidi substantia non sit apta calori fovendo: necesse est, ut dum sensim humidum atteritur, calor quoque pariter obsolescat, ac pereat: non aliter quàm lucernae ignis consumpto oleo. Secundò, quia vel calor ageret in humidum efficiendo immediatè siccitatem, vel calorem, quem humidi exhalatio, atq; adeo siccitas consequitur. Primum non est dicendum, quia calor non à calore, siccitas à siccitate proximè oritur. Nec etiam secundum, quia cum calor, & humiditas non sint à se disjuncta; sed in eadem subjecti parte consideant, pars actu calida seipsam calefaceret: atque idem in se, & in simile sibi ageret, quod fieri non posse progressu patebit. Tertiò, quia non videtur fieri posse, ut unus, idemque calor praeparet materiam ad formam viventis, dum alimentum coquit: & aliunde quatenus humidum carpit, ad interitum sive abscessum ejusdem formae materiā disponat. Quartò, quia si calor humidum arefaceret, corpora calidiora brevioris essent vitae: & maribus foeminae magis longaevae essent, & quae minus exercentur corpora: cum calor viris acrior sit, idemque exercitis corporibus augeatur. At verò mares diutius vivere ostendit Aristoteles in lib. de longit. & brevit. vitae cap. 2. & Medici, corpora exercitatione vegetiora, firmioraque fieri testantur.

2. Object.

3. Object.

4. Object.

Mares diutius vivunt.

ARTICULUS II.

RESPONSIO AD SUPERIORA argumenta.

Diversae opiniones de actione caloris in humidum.

Pro hac re lege Gal. in lib. 1. de Marasm. c. 15.

REcentium Philosophorum nonnulli, quorum meminit Theophilus in 2. de anima ad text. 45. superioribus argumentis victi manus dedere, aientes, humidū non à calore viventium corporibus, aut eorum spiritibus inhaerenti, sed à causis externis absumi, praesertim ab aere circumfluo. Alii rati elementorum formas manere actu in mixtis, asserunt partes igneas agere in terrestres, & aerias, sicque humidum à calore, qui in diversa subiecti parte insit, depopulari. Alii, etsi putent elementa virtute duntaxat in mixtis residere; ponunt tamen duplicem calorem, unum igneum, coelestem alterum, aiuntque humidum ab illo depasci; ab hoc foveri. Et hae quidem omnes solutiones excogitatae ab iis fuere ad tuenda diversa munia, & effecta, quae in viventibus apparent, nec ab eodem calore videntur administrare posse. Sed nobis earum nulla placet. Non prima, quia communi Philosophorum dogmati adversatur, negatque viventia interitus sui causam in se habere. Non secunda, quia, ut sequenti libro patebit, elementa potestate tantum in mistis permanent. Nec denique tertia, quia distinguit in viventibus duplicem calo-

calorem, quem in unum, eundemque coire, progressu ostendemus.

Quare nostra sententia est, calorem in spiritibus tam congenitis, quàm influentibus, qui animati non sunt, confidentem agere in partes humidi animatas, quæ à spiritibus situ distinguuntur, (& hæc prima causa vim habet in solis animantibus, in quibus duntaxat spiritus inveniuntur) simulque calorem inhærentem in una portione humidi animandi agere nonnunquam in vicinum humidum, & in idem quoque frequenter usque ad dispendium sævire tum fuliginem, & vapores excrementitios, qui in viventium corporibus ex caloris nutricatione remanent; tum alias causas externas, præsertim circumfusum aerem, ut advertit Galenus libr. 6. aphoris. comment. 59. nunquam tamen calorem, qui in eadem parte, ac situ cum humido est, in idemmet humidum agere; alioqui effugere non possumus, quin dicamus idem in suo omnino simile agere, ut secunda ratio, qua antecedens argumenti superius propositi confirmabatur, plane convincit.

Vera opinio.

Galenus.

Obiter hic adverte, viventia posse interire ab intrinseco, etiam absque actione agentis peregrini, quod ipsa à nativo temperamento deturbet, eisque necem moliatur, quia fuligines illæ & vapores, quos diximus, in ipso vivente oriri, eique familiares, dum huc, illuc quasi libere in corpore vagantur, partium temperiem mutare, atque evertere possunt. Quod præstant etiam nō infrequenter quatuor vulgati humores orti in vivente, eique similiter domestici. Vnde nobiscum hos, ut internam interitus causam circumvehimus. Neque obstat, quod ii solis insint animantibus, cum reliqua etiam viventia ab intrinseco extingui possint. Non, inquam, obstat, quia in aliis quoque viventibus inveniuntur succi quidam iis humoribus, vel eorū aliquibus proportione respondentes, qui simili ratione perniciem afferre queunt: esto nulla pars informata forma viventis, dum est in sua naturali temperie, ac nisi ab ea deiiciatur, alteri parti noceat, ut alibi hoc in libro disseruimus.

Quo pacto viventia ab intrinseco intereant.

Nunc difficile non erit argumentis satisfacere. Ad primum respondet Fernelius in libro de spiritu & innato calido, cap. 8. & Theophilus primo de anima ad textum 66. nihil mirum, si calidum conservare se desiderans, seipsum interimat. non enim per se, & ex instituto in sui perniciem agitur, sed ex accidente, quatenus absumit pabulum, quo exhausto extingui una cum eo necesse est. Adde etiam non eandem partem sibimet interitus causam esse, ut paulò ante constituimus. Præterea eam direptionem fieri etiam à partibus inanimatis. Ad secundum dicendum, calorem agere in humidum primò calefaciendo, secundario per evaporationem desiccando, nec tamen idem in se, aut in simile agere, ut jam ex dictis constat. Ad tertium eundem specie calorem, quatenus animæ instrumentum est materiam disponere ad animæ introductionem rursusque eundem non per se, sed una cum aliis causis humidum exsolventibus disponere ad interitum, abscessumve animæ. Quod minimè mirandum est, præsertim in accidentibus, quorum actio propter concursum diversorum agentium in effecta diversa, atque etiam repugnantia non raro degenerat. Ad quartum, corpora calidiora, & quæ magis exercētur, vivaciora esse: illa quod ob innati caloris vim melius decoquant alimēta, & majorem humidi copiam reparent; hæc quia propter recrementorum vacuitatem, uberius etiam nutriuntur, quas ob causas vir magis lævi sunt, quàm fœminæ. Ita verò licet calor humidum consumat, non inde tamen sequitur, ubi plus est caloris, ibi humidum ob assiduam resolutionem magis deficere: nisi forte id non respondeat proportione calido, ut antecedenti articulo præmonuimus, quod tamen in vivacioribus respondet.

Dilutio I. objectionis.

Lege Capr. in 2. d. 19. q. 1. a. 1. Herv. in tract. de plur. form.

Dilut. 2.

Consule Gar. in tract. de re stau. humidi Zimaram in Theor. propr. 31.

Corpora, quæ plus exercentur, cur sint vivaciora.

QVAESTIO X.

UTRUM VIVENS QUAMdiu vivit, nutriatur.

ARTICVLVS I.

VIDERI NON SEMPER nutriri.

Qvod vivens nutritionis beneficio non semper fruatur, ostendi videtur, inprimis multorum animantium exemplis. Namque ut refert Aristoteles lib. 6. de hist. anim. c. 30. & lib. 8. ejusdem operis cap. 17. ursa dies circiter quadraginta latet sine cibo, ac per id tēpus adeo pinguescit, ut movere se facile nequeat. Item stelliones, & crocodili fluviatiles, ac nonnulli serpentes, teste eodem Arist. 8. lib. proxime citato cap. 15. & Avicenna 7. de anim. & M. Alberto lib. 22. de anim. tract. 2. per hyemē nihil alimenti capiunt. Quod etiam affirmat Aristoteles de gliribus, addens eos per id tempus multum pinguedinis comparare: quorum unus apud Martialem in xeniis ita de se canit:

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil, nisi somnus, alit.

Item ferunt in Brasilica regione aviculam esse, quæ rostro ex arbore suspenso sex integros menses sine pabulo degit, iisque decursis quasi è morte ad vitam redit, unde indigenæ suscitatam vocant. Nec de belluis tantum, sed de hominibus etiam his similia leguntur. Albertus enim libr. septimo de anim. ait, vidisse se Coloniæ mulierem, quæ interdum totos triginta, interdum viginti dies inediam toleraret: & in summa de homine tract. de nutrit. inquit, fœminam quan-

Argumenta pro part. negativa.

Aristot. Avicenn. Albertus.

Lege etiam Plin. lib. 3. de nat. hist. c. 25. M. Albert. in sum. de hom. tr. de nutr. & lib. 7. de ani. tract 1. c. 1. lib. 13.

De Brasilica ave.

De quorundam inedia.

quandam quadraginta dierum spacio à cibo abstinuisse. Et alium quendam similiter trimestri spacio nihil sumpsisse alimenti refert Medina libro 2. suæ Parænesis cap. 7. Portius quoque puellam Germanam narrat per biennium sine cibo vixisse, & Aponensis 10. problematum ad finem asserit, se à viris probatæ fidei accepisse, fœminam in Normandia sua tempestate fuisse, quæ annos decem & octo nihil gustarit. Videtur igitur manifestum, non semper vivens, & dum vita fruitur, nutriri, quandoquidem nutritio sine alimento non est.

Galenus.

Item qui morbo eo laborant, quem atrophiam, id est, nutritionis privationem dicunt, carent nutricationis munere, ut asserit Galenus lib. 3. de Symptom. causis. Ergo saltem hi non nutriuntur. Postremò, Natura cæteris facultatibus per intervalla otium & quietem largitur; & quidem provide ac sapienter: tum quia jucunda est rerum vicissitudo. Tum quia, quod caret alterna requie, durabile non est. Verisimile igitur videtur etiam altricem vim nonnunquam justo otio potiri, ac feriari; alioqui brevi tempore defatigabitur, & languescet. Accedit testimonium Aristotelis libro de somno & vigil. cap. 5. ubi ait, potentiam, & instrumenta operandi, si diutius operi insistant, quiete indigere: & lib. 2. de anim. c. 1. ubi docet, animam quandoque esse in actu primo, qui est veluti somnus, & relaxatio ab opere; interdum in actu secundo, qui est quasi vigilia, & functionum administratio.

Iucunda rerum vicissitudo.

Aristot.

ARTICVLVS II.

VIVENS QVAMDIV VIVIT NVTRIri, nec superioribus argumentis oppositum concludi.

Conclusio.

Nihilominus, ut rei viventis substantia vi caloris, & aliarum causarum, de quibus supra egimus, perpetuo dissipari: ita ne brevi intereat, perpetuam esse ejus instaurationem oportet: quod cum ministerio nutritionis fiat, consequens est, ut vivens, quamdiu vivit, nutriatur. Quæ est assertio Arist. hoc in lib. cap. 5. text. 41. & lib. 2. de anima c. 4. tex. 47. & lib. 3. c. 12. t. 59. & de somno & vigilia cap. 1. ubi ait, facultati nutrienti non obrepere somnum. Item Aphrodisæi in suo primo lib. de anima, ubi inquit, vocationem à sensuum officio, somnum; ab altrice facultate, mortem esse. Item Averrois 8. Phys. com. 20. Avicennæ 6. de anim. M. Alberti 2. part. sum. de homine in tract. de nutritione. D. Thomæ 2. contra gent. c. 97. Ferrariensis in commentariis ejusdem loci, & aliorum Philosophorum communis.

Cap. in 4. d. 44. q. unica art. 3. Ægid. quæst. lib. 3. q. 13.

Advertunt autem Interpretes, cum vis nutritiva variis modis, multiplicique decoctione prius alimentum præparet; deinde convertat, non esse opus, ut quo ad ipsam conversionem semper in actu sit; quia non oportet quovis tempore habere jam dispositum, quod convertat: sat ergo est in opere versari, vel quoad aliquam è tribus præviis decoctionibus, vel quoad munus convertendi in substantiam, vel etiam quoad actionem attrahendi, vel quoad eam, qua deficiente alimento calor si nihil aliud suppetat, in ipsammet substantiam viventis convertitur, eamque assiduo morsu vellicat, ut ait Arist. cap. 2. de longitudine & brevitate vitæ.

M. Albe. in sum. de ho. tract. de au. men.

Ad primum verò argumentum pro contraria parte respondemus, ejusmodi animantes abstinere tunc ab externo alimento; non tamen propterea nutritionem intermittere; quia, ut docet Avicenna, aluntur per id tempus pituita, seu concreti, & indigesti humoris colluvie jam antea coacervata, quam ob inertiam caloris admodum lente decoquunt. Eamque inertiam fovet tum collecti humoris frigiditas, tum etiam quies diuturna; solent enim tunc ea animantia pene mortua in latibulis decumbere, aut alibi sese continere; ideoque ut si postea soluti quasi veterno segnitiem, quam in speluncis contraxerant, Ari herbæ esu castigant, caloremque excitant, ut tanquam ex feriis ad laborem redeant. Docet autem Magnus Albertus loco ante citato, idcirco tunc prędicta animantia affluentius pinguescere; quia obtuso, & enervato calore humorem, quo pascuntur, vix conficere & immutare valent, proindeque ipsum in aruinam, & adipem convertunt. Quod de horum animalium nutricatione diximus, similiter pronunciandum erit de illis fœminis, quas in argumento retulimus; si tamen vera narrant, idque naturæ vi accidat: quod tamen de Normandica fœmina nequaquam verisimile est.

Solut. arg. pro parte negativa.

Vt ex his multa figere pereant Galenus in Aph.

Vt ursi ventriculi segnitiem castigent.

Ad secundum argumentum dicendum est, eos, qui ex atrophia, vel etiam ex lienteria male habent, non prorsus cessare à nutritione: dici tamen ejus munere privari, quod ægrè admodum cibum decoquant. Ad tertium naturam non tribuisse otium altrici facultati, propterea quod ejus opus totius vitę fundamentum sit, quo sublato, vivens in occasum ruit. Cur autem hæc potentia non lassetur eo modo, quo pleræque aliæ corporis vires, ac proinde alternam requiem non deposcat: causa est, quia fatigatio, ut Albertus Magnus inquit, in eas tantum facultates corporis cadit, quæ agunt per applicationem agentis: quomodo se habet v. g. potentia, qua animal loco movetur. Non autem, quæ operantur per modum naturæ, ut nutritiva: quamvis hæc etiam à contrariis repatiendo debilitetur, progressuque ætatis frangatur, & hebescat.

De iis, qui atrophia seu lienteria laborant.

Cur facultas altrix non lassetur.

Lege D. Thomam 1. p. q. 119. art. 1. ad 3.

QVÆ-

QUAESTIO XI.

UTRUM ALIMENTUM PER nutritionem in veram substantiam rei, quæ alitur, commutetur.

ARTICULUS I.

MAGISTRI, ET ALIORUM QUORUNDAM SENTENTIA.

Status quæstionis.

NOn excitatur quæstio de toto alimento, quia ut ex iis, quæ à nobis superius disputata sunt, planum est, bona ejus pars in recrementa, & fœces abit. Igitur tantummodo in controversiam adducimus, num saltem aliqua alimenti portio convertatur in substantiam rei viventis, ita ut verè, proprieque ad illius integritatem pertineat. Magister sententiarum lib. 2. distinct. 30. ejusque frater auctor historiæ Scholasticæ c. 37. & Hugo Victorinus de sacramentis part. 6. capite penultimo arbitrati sunt, animum cujusque hominis vendicare certam omnino, præfinitamque materiam, quam solam tanquam partem naturæ humanæ informare possit, nempe eam, quæ à prima mundi origine in Adamo extitit, & ab illo particulatim in posteros ducta, & propagata est: ita ut in quolibet homine sua portiuncula accepta ex illa communi massa, toto vitæ tempore eadem permaneat, nulla externa, aut nova substantia in eam transeunte; sed ita ut illamet in seipsa augeatur, & multiplicetur. Itaque alimentum non adhiberi ad resarciendum materiæ fluxum, sed tanquam naturæ fomentum, id est, ut actioni caloris resistat, sicuti aurifices cum aurum igne liquefaciunt, admiscere ei plumbum solent, ne absumatur; & in vapores abeat. Atque hoc modo volunt humanorum corporum multitudinem à primi hominis corpore derivatam fuisse, idque tantum quod ex Adamo lege propagationis accepimus, in communi resurrectione ad vitam esse revocandum: quod autem ex alimento accrevit, tanquam superfluum deponendum; quia tunc natura humana ad immortalitatem traducta, nullo externo nativi caloris fomento ad conservandam vitam indigebit.

Explicatur opinio Magistri & aliorum.

Ratio Magistri.

Probat autem Magister suam sententiam tum auctoritate, tum ratione. Auctoritate, quia ut Christus Dominus Matth. 15. & Marc. 7. docuit, omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur. Quæ verba indicant nihil alimenti in rei substantia manere. Ratione, quia is, qui in infantia moritur, resurget cum ea mole corporis, quam esset in ætate perfecta habiturus. Si enim ei aliunde supplementum quærendum foret, non cum suo, sed cum alieno corpore ad vitam rediret, hoc autem non aliter fiet, quam multiplicata divinitus materia. Ergo simili multiplicatione per vim naturæ facta existimandum est, humana corpora vitæ progressu dilatari & augeri.

Cõfirmatio.

Potest quoque eadem Magistri sententia inde probari, quia nisi Socrates eandem materiam fixam; perpetuamque servaret; cum ejus essentia ex materia, & forma coalescat; sequeretur assiduo materiæ dispendio in singulas horas essentiam mutare. Præterea, quia si alimentum succedit in locum humidi primigenii, quod effluxit; poterit aliud humidum æquè bonum, aut etiam melius revocari. Cur enim non possit, hausto præsertim valdè salubri, & vitali cibo? ad hoc si admittamus, nihil jam erit, cur negemus posse illum, qui senio confectus est, in juventam efflorescere, & in multas seculorum ætates vitam producere. Item natura efficit unumquodque faciliori modo, quo valet, simulque rerum dignitati obnixè consulit; atqui expeditius est, & ad hominis præstantiam magis appositum ex sola nativa materia, quàm ex adventitia increscere. Non igitur hominis substantiam alimentum adauget, aut se illi in unum corpus agglutinat. Postremò, quod humana corpora prius in Adamo extiterint, & ex illâ quasi communi massa, decisa, successione generationum ad posteros traducta sint, ut Magister affirmat, videtur plane significare Divus Augustinus lib. 10. super Genesim ad litteram capite 19. ubi ait, nos non modo secundum seminalem rationem, sed etiam secundum corpulentam substantiam in Adamo fuisse.

De instauratione humidi.

D. August.

Sententia Alexandri.

Magistri opinionem ante ipsum ex parte invexerat Alexander Aphrodisæus, referente Averroe hoc in libro ad text. 38. putavit enim, etsi rebus viventibus nova portio materiæ per nutritionem accedat, priorique adhæreścat; tamen eam materiam, quam à principio anima subiit, eandem omnino absque dispendio perseverare, eamque potissimum ad essentiam rei pertinere. Differt autem hæc sententia à priori; quia (ut alia discrimina omittamus) non adhibet cibum ad retundendam solummodò, comprimendamve nativi caloris vim, sed etiam ad coagmentanda & augenda corpora. Item, quia alimenti materiam denuo accedentem non facit omnino alienam ab essentia rei, quæ nutritur. Fundamentum Alexandri videtur fuisse, quod putaret animam necessarium & indissolubilem ordinem habere ad primævam materiam, ita ut extra illam neque functiones suas administrare, neque in unius compositi naturam coire possit. Quare oportebit semper talem materiam in eodem homine sartam tectamque servari.

Fundamentum hujus sententiæ.

ARTICULUS II.

SUPERIORUM SENTENTIARUM *confutatio.*

Caeterum tam hæc Aphrodisæi, quàm illa Magistri positio à veritate deflexerunt: ac primum, quod alimentum in rei nutritæ substantiam verè commutetur, concedunt Philosophi & Theologi communi assensu, Plato in convivio, Aristoteles hoc in lib. cap. 5. & 2. de anima cap. 4. D. Augustinus in lib. de vera religione cap. 40. & de Genesi ad lit. lib. 2. D. Gregor. Nyssen. in lib. de opificio hominis c. 2. & lib. 4. de viribus anim. D. Damascen. cap. 7. suæ Philosophiæ, D. Nemesius in lib. de natura hominis cap. 23. Lactantius in lib. de opificio Dei c. 11. Divus Thomas 1. part. quæst. 119. artic. 1. Divus Bonaventura in 2. dist. 30. quæstione 2. Alensis 2. part. quæst. 8. memb. 2. art. 1. Magnus Albertus 2. part. sum. de homine quæst. de potentiis vegetativis, & in 4. dist. 44. art. 7. ejusque discipulus Vdalricus lib. 4. suæ summæ cap. de generat. & augmen. Item Scotus in 4. dist. 44. quæst. 1. Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4. Aegidius eadem distinct. Major quæst. 5. Henricus Gand. quodlib. 2. quæst. 10. & alii. Idem quoque medici passim confirmant.

Plato. D. August. D. Greg. Nyssen. D. Damasc. D. Nemes. Lactant.

Prima ratio.

Omissis verò aliis argumentis, quæ in hanc sententiam auctores citati afferunt, hæc in præsenti sufficient. Quidquid sit majus absque novæ materiæ accessu, aut sit majus per rarefactionem, quo pacto ex uno terræ pugillo gigni possunt decem aquæ, centum aeris, mille ignis; aut quia divina virtute illa ipsa materia pariter in diverso situ constituitur. Primo modo planum est non capere hominem incrementa; alioqui quo plus quisque augeretur, eo in majorem abiret raritatem; neque infantium, quam virorum corpora, perfectiora essent. Neque secundo, quia nutritio & accretio non essent naturales functiones, sed supra omnem naturæ vim, atque ita opus naturæ in miraculum verteretur. Non ergo humana corpora eo modo, quo Magister ajebat, nutriuntur, augenturve; sed converso in eorum substantiam alimento; quod significavit Aristoteles cap. 5. hujus libri text. 41. cum docuit, alimentum nutrire, prout est potentia caro; augere autem quatenus potentia caro quanta est.

Aristot.

2. Ratio.

Præterea, altrix facultas non minus efficax est in homine, quam in cæteris animantibus, & stirpium generibus: atqui in his commutat alimentum in veram eorum substantiam, ergo & in homine.

3. Ratio.

Item calidum, quod per totam viventis materiam fusum est, continenter sævit in humidum, ipsumque depascitur, ut lucernæ ignis oleum; unde quo quis senio propior est, eo ei membra magis exsiccantur, & inarescunt; ergo fieri non potest, ut materiam, quam quisque accepit à primæva origine, eandem perpetuo conservet.

4. Ratio.

Postremò actione caloris, & aliarum qualitatum, quarum interventu fit nutritio, non minus disponitur materia alimenti ad recipiendam animam; nec minus apta redditur, ut ex ea vivens partiatim constet, suasque in ipsa operationes obeat, quàm materia, in quam primò eadem anima virtute seminis introducta fuit (siquidem facultas activa demandata semini, cum sit impressio quædam derivata ab anima generantis, ut superius docuimus, non majorem vim sortiri debet ad totum corporis opificium de integro architectandum, quàm anima rei, quæ nutritur ad reficienda membra ministerio potentiæ altricis.) Igitur anima non magis necessarium, aut dissolubilem ordinem habet ad materiam, quam primo ortu ingreditur, quàm ad illam, quæ per nutritionem accedit, neque illius magis, quam hujus dispendia patietur, cujus oppositum Magister & Alexander affirmabant.

ARTICULUS III.

RESPONSIO AD ARGUMENTA *primi articuli.*

Nunc argumentis initio adductis respondeamus: inprimis verba illa Christi servatoris, omne, quod in os intrat, &cæt. ait Divus Thomas 1. parte quæstione 119. articulo 1. haud significare, nihil cibi in rei substantia manere, sed ex omni alimento aliquid in secessum abire, quia nullum adeo purum est, quin ex eo recrementa, & fæces in alvum deiiciantur. Quod item de infantium corporibus obiiciebatur, nihil conficit, sunt enim in resurrectione coagmentanda eis devinitus corpora ad idoneam magnitudinem, & in statu perfecto, non ex sola materia, quam à parentibus acceperant, sed aliunde. Dicentur nihilominus cum eisdem resurgere corporibus, tum quia totam materiam, quam habuerunt, recipient: tum quia id, quod eis ministerio nutrientis facultatis obventurum erat, divina virtus supplebit. Lege Divum Thomam 4. contra gentes capite 81. & in 4. distinct. 44. quæstione 1. articulo 2. quæstione 4. ad 3.

Ex qua materia coagmentanda sint infantibus corpora in resurrectione.

Pro explicatione secundi argumenti, quo disquiritur, quonam pacto identitas Socratis cum perenni effluxu materiæ cohæreat, advertendum est ex Magno Alberto, & aliis hoc loco, compositum ex materia & forma trifariam posse manere idem numero. Primùm, si nihil formæ materiæve abiiciat, quomodo corpus cœleste semper idem numero est. Secundò, si nihil amittat ex parte formæ, amittat tamen ex parte materiæ per successionem labentis, & in locum ejus, quod labitur, novæ partes similiter succedant, non mutato situ, ordine, figura, quo pacto quilibet homo in tota vitæ periodo idem esse dici-

Tripliciter compositũ posse manere idem.

dicitur. Denique si partium tum materiæ, tum formæ jacturam successivè patiatur, aliasq; partes sibi identidem assumat, & prioribus annectat, servato eodem situ, ordine, ac figura, ut proximè dicebamus: sicque animantia in perfecta, quamdiu vivunt, eadem censentur. Hoc posito, dicendum, etsi materia Socratis continenter labatur, & interdum fortasse contingat, ut in extrema senectute nihil jam ejus materiæ, quam in ortu acceperat, retineat: non proinde tamen dicendum, Socratem in singulas horas essentiam absolutè mutare, aut senem esse alium à se puero, quia etsi decursu vitæ non maneat omnino idem, manet tamen idem secundo modo. Enimvero præterquam quod eandem essentiam communem & specificam perpetuo servat, quod ad individualem attinet, quæ ex hac forma, & hac materia singulari constat, licet ex parte materiæ mutationem subeat, manet tamen eadem continuatione, siquidem non raptim, ac simul ei partes adimuntur, sed per plures abjectiones sibi succedentes modo paulo ante explicato. Qua de re plura diximus in Physic.

Quo pacto Socrates tota vita idem perseveret. Confule D. Thom. 4. cont. gent. c. 81.

De hac re scripsimus lib. 1. Physic. 9. 9. 5.

Tertium argumentum attingit difficultatem de instauratione humidi primigenii, quam longa disceptatione Medici pertractant. Nos, ut nunc rem paucis expediamus, respondemus cum Fernelio in lib. de spiritu & innato calido, c. 8. nulla vivendi lege, nec ullo quantumlibet exquisito, & salutari alimento posse revocari humidum æquè bonum, atque id, quod nobis natura ab ipso ortu elaboravit. Nam cum cibus rei viventi initio coctionis dissimilis sit, necessario datur inter illum & rem viventem reciproca actio, qua humidum a propria habitudine, & temperamento demutatur, & à seipso degenerat atque indies fit deterius, non aliter quam vinum permistione aquæ. Ita vero calor in humido existens, dum alimentum decoquit, agendi assiduitate, & perpessione languescit, ac minuitur, quia simul repatitur. Quo fit, ut substantia rei viventis pristinum vigorem ex alimento ab se converso recuperare non valeat.

Cur nō possit instaurari humidum primigeniū æque bonum.

De hac re scripsimus in lib. de longit. & brevit. vit. cap. 2.

Ad ultimum dicendum, D. Augustinum nihil amplius significare illis verbis, quàm & materiam, quæ a parentibus fœtui suppeditatur (quā vocat corpulentam substantiam) & vim gignendi eorundem, quæ est propinqua ratio seminalis, ab Adamo originem habere, cum genus hominum ab illo fuerit propagatum, longaq; serie generationum ab illo naturam unà cum eius proprietatibus posteri omnes acceperint. Ex quo tamen planum est, non rectè colligi materiam omnium hominum in primis parentibus re ipsa, atque actu extitisse, sed virtute ac potestate solum, tanquam in principio effectivo remoto, ut explicat D. Thom. 1. p. q. 119. art. 2. ad 4. & in 2. sen. dist. 30. q. 2. art. 2. ad 1. Aegidius eadem distinctione.

Explicatur D. Augustini dictum.

QUAESTIO XII.

AN TOTO NUTRITIONIS decursu idem subjectum perseveret, nec ne.

ARTICULUS I.

QUID ARISTOTELES SIGNIFIcarit nomine partium formalium, & materialium subjecti.

Commune est Peripateticæ scholæ decretum cap. 5. hujus lib. ab Arist. traditum, id quod nutritur, manere idem secundum partes formales, non autem secundum materiales. Verùm quid Aristot. hisce verbis significarit, non parva est inter expositores dissensio. Marsilius hoc in lib. quæst. 13. & Albertus Saxonia quæst. 12. nomine partium formalium intelligunt partes porosas, hoc est, eas, quæ sinu suo alimentum excipiunt, propterea quod secundum has potissimum fit nutritio virtute formæ, materiales verò compactas, ac solidas. Magnus Albertus tractatu 3. huius operis cap. 8. Conciliator differ. 56. partes formales nuncupant organicas, ut oculum, manum: in his enim vis, & pulchritudo formæ magis elucet: materiales, non organicas, ut carnem. Divus Bonaventura in 2. distinct. 30. quæst. 2. artic. 3. Scotus in 4. distinct. 44. quæst. 1. Aegid. quodlib. 4. quæst. 13. & in 2. sent. dist. 30. asserunt, partes formales esse partes certæ extensionis, quæ per se agere possunt, quod proprium formæ munus est: partes autem materiales esse iis minores, & quæ per se actionem edere non valent. Alexander apud Averroem hoc in lib. ad text. 38. partes formales, inquit, esse humidum primigenium, sive materiam, in quam primò anima introducitur: hanc enim, ut superiori quæst. diximus, putavit fixam, stabilemque manere, & ab anima semper informari, nomine autem partium materialium intelligit eas partes materiæ, quæ per nutritionem accedunt, quæque perpetuo labuntur.

Prima opinio. Varias de hac re opin. commemorat Richar. in 2. d. 30. q. 1. circa prin. art. 2.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Superiores omnes sententias una communis ratio refellit, quod partes, quas ipsæ vocant formales, non magis, quàm illæ, quas materiales appellant, eædem permaneant. Siquidem & partes porosas, & organicas, & partes certæ extensionis, & humidum primigenium pari modo absumit calor, cæteræque causæ, quæ fluxum materiæ continenter moliuntur. Quare cum Arist. dixerit, subjectum, quod nutritur, manere idem secundum partes formales, non verò secundum materiales: patet, ejusmodi interpretationes ab illius mente, & instituto alienas esse. Easdem coarguit aliud argumentum ex D. Thoma 1. part. q. 119. art. 1. & in 2. sent. dist. 30. q. 2. art. 1. ad 1. nimirum, quod omnes illæ explicationes, ut attendenti manifestum erit, notionem

Superiorum sententiarum confutatio.

rionem partium formalium, & materialium solis corporibus animantium accommodant, cum tamen Aristoteles cap. 5. hujus libri etiam rebus animæ expertibus, ut lapidi & ligno, ejusmodi partes attribuerit.

Duæ probabiliores sententiæ.

Relictis ergo superioribus interpretationibus, duæ sunt, quæ probabiliores videntur: altera D. Thomæ locis citatis, & lib. 4. contra gent. c. 81. Ferrariensis in comment. ejusdem capitis, & aliorum existimantium, partes formales dici ab Arist. partes integrantes absolutè spectatas secundum communem essentiæ rationem: materiales verò easdem partes consideratas, quoad conditiones individuales: solet enim Aristoteles nomen formæ, & speciei pro communi essentia, nomen materiæ, pro singulari natura usurpare, ut in 1. lib. de cœlo c. 9. text. 92. Cum ergo c. 5. hujus libri scripsit, rem, quæ nutritur, manere eandem, quoad partes formales, seu quoad formam, nihil aliud voluit, quàm dum v. g. Socratis caro nutritur, servare semper eandem communem naturam, & essentiam carnis: esto ejus natura singularis fluxu materiæ mutetur.

Altera interpretatio est Averrois c. 5. hujus lib. ad text. 38. aliorumque complurium, aientium, easdem partes dici formales, & materiales simul: formales, prout constant forma continente materiam: materiales, quatenus constant materia existente sub actu formæ: illas autem manere semper easdem, quia forma non mutatur: has non semper easdem perseverare, quia materia perpetuo resolvitur, hoc autem quomodo accipiendum sit, mox dicemus.

ARTICULUS II.

QUO PACTO MANEAT, VEL NON maneat idem subjectum, quod nutritur.

Conclusio quæstionis.

HIs ita constitutis, ad quæstionem initio propositam respondendum est cum Aristotele cap. 5. huius libri, eiusque interpretibus, subiectum, quod nutritur, toto vitæ tempore manere idem secundum formam, non tamen secundum materiam, sive quoad partes formales, non autem quoad materiales. Et verò si amplexamur explicationem D. Thomæ, quam superiori articulo retulimus, non difficile erit intelligere, quanta sit harum partium identitas, vel diversitas in tota vita, & quo pacto pronunciandum sit, manere idem subiectum, dum res nutritur. Utique asserendum, subiectum, quoad partes materiales, manere idem continuatione: quoad partes verò formales, manere idem absolutè: licet enim varietur, quoad conditiones individuantes, tamen communis essentia secundum quam præcise ita subiectum spectatur, semper est eadem, ac nullam per se mutationem subit. Quanquam ea ipsa communis essentia rerum viventium minus est expers mutationis, quàm essentia rerum indissolubilium: illa enim ratione singularium, in quibus continetur, ex accidente mutatur: hæc nec per se, nec ex accidente ullam varietatem admitit.

Partes materiales.

Si autem Averrois commentationem probemus, dicendum similiter erit, nullum vivens, dum nutritur, manere omnino idem secundum partes materiales, sed duntaxat idem continuatione, ut fuit à nobis antea declaratum: quandoquidem eius materia aliarum, atque aliarum partium accessum & recessum perpetuo sustinet, proindeque mutatur. Quidquid in contrariam partem scripserit Durandus in 2. dist. 30. q. 4. & in 4. dist. 44. q. 1. aiens, dum eadem forma manet in composito, nullo modo variari materiam, etiam quoad partem, quia tota eius identitas substantialis est absolutè à forma. Quam opinionem in 1. lib. Phys. c. 9. q. 5. art. 2. ex professo impugnavimus.

Partes formales secundum Averroem.

Ad quod ad partes formales attinet, si agamus de viventibus, quorum animæ indivisibiles sunt, ut anima hominis, &, ut plerique arbitrantur, eliciuntque ex doctrina Arist. lib. 2. de anima, cap. 2. text. 20. & in lib. de iuvent. & senect. c. 1. omnes animæ perfectorum animantium, v. g. equi & leonis (quod à nobis suo loco probabitur) asserendum erit id, quod nutritur, quoad istiusmodi partes, hoc est, quoad partes integrantes præcise, prout anima constant, manere omnino idem.

Viventium imperfectorum formæ dividuæ.

Quod ex eo planum est, quia animæ insectiles carent partibus, quarum accessione, & decessione subiectum variari possit. Si autem loquamur de viventibus, quorū formæ sunt dividuæ, ut anima lacertæ, & aliorum animantium imperfectorum, arbitrantur multi, hisce formis nullam particulam decedere, aut accedere de novo, quæ portioni materiæ abeunti, sive advenienti respondeat, proindeque subiectum ratione earum manere semper idem, quemadmodum de formis perfectorum animantium paulo ante diximus. Hanc sententiam amplexi sunt M. Albertus in opusc. de nutritione, tract. 1. c. 3. & tract. 2. c. 1. Henricus Gandau. quodlib. 2. quæst. 10. & quodlib. 12. q. 36. Durandus in 2. dist. 30. q. 4. n. 9. Hervæus eadem dist. q. 2. Burlæus de intentione formarum, cap. 7. & alii. Quod nituntur suadere testimonio Arist. qui, ut aiunt, c. 5. huius lib. text. 35. docuit, impossibile esse, partem quamlibet augeri accedente aliquo secundum formam. Quod ex eo etiam potest confirmari, quia si partes formæ in animantibus imperfectis defluerent, non verè dixisset Arist. id quod augetur, manere idem secundum formam, id est, quoad animam, nisi quis dicat, Philosophum non id de omnibus in universum animantibus, sed de perfectis solummodo pronuntiasse. Quæ tamen responsio parum verisimilis est, cum in

hoc

hoc libro de nutritione viventium in tota sua amplitudine disputationem susceperit.

Oppositum tamen statuendum est cum Scoto in 4.dist.44.quæst.1. Bassolio in 2.dist.30.quæst. unic. artic. 2. Capreolo in 2.dist.15. quæst. unica art. 3. & aliis, nimirum, in nutritione imperfectorum animantium abeunte particula materiæ abire simul cum ea portiunculam animæ, quæ illam informabat, similiterque accedente nova portiuncula materiæ, advenire cum illa novam animæ particulam. Quod ex eo breviter concludi potest, quia cum forma animantis imperfecti sit dividua, atque adeo tota in toto corpore, & pars in parte, accedente materia alimenti, quod convertitur, aliqua pars illius animæ informabit talem materiam, non eadem, quæ jam aliam partem informabat, alioqui desereret priorem: ergo aliqua pars animæ de novo producta per generationem partialem. Item cum materia à vivente defluit, vel pars animæ, quæ illam informabat, sese colligit ac replicat supra alias partes, vel perit. Primum non est dandum, quia manerent simul plures partes, ergo posterius, atque adeo novæ particulæ formæ animantis imperfecti una cum materia accedunt, & recedunt. Quo patet animantia imperfecta, dum nutriuntur, nec secundum formam, nec secundum materiam manere eadem absolute, sed eadem continuatione, tertio illo modo identitatis, quem superiori quæstione exposuimus. Cum igitur Aristoteles affirmavit id, quod nutritur, manere idem secundum formam, dicendum erit, non posse id intelligi de animalibus imperfectis, si manere idem secundum formam sit retinere semper eandem prorsus animam sine ulla detractione, vel adjectione.

De anima imperfectorum animantium.

Ad ea, quæ pro adversariis adducta sunt, respondendum est, Aristotelem eo loco, quem pro se afferunt, non asserere, esse impossibile, sed potius possibile esse, rem augeri accedente aliquo secundum formam, non autem secundum materiam. Sic enim habent verba illius contextus: Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo secundum formam quidem est possibile, at secundum materiam haudquaquam, ideo verò ait Aristoteles rem augeri secundum formam; non secundum materiam, quia id, quod augetur, debet esse quid stabile, ac permanens. tale autem est, quoad formam, subjectum, quod nutritur, si sit animal perfectum, de cujus nutritione potissimum in hoc libro agitur, tametsi ex iis, quæ de illa dicuntur, etiam stirpium & imperfectorum animantium, atque adeo nutritionis in commune cognitio habeatur. Quo patet, quid ad alterum argumentum pro contraria sententia adductum respondendum sit. Quam solutionem qui minus probarit, sequatur D.Thomæ interpretationem de identitate subjecti secundum formam, id est, speciem, quæ omnem effugit calumniam. Iuxta quam sententiam dicendum erit, non manere in nutritione idem subjectum, quoad conditiones individuales, quia in animantibus perfectis non manet simpliciter eadem materia, in imperfectis autem nec eadem materia absolutè, sed continuatione duntaxat, uti superius explicatum fuit.

Explicatur locus Arist.

QVAESTIO XIII.

QUONAM MODO ACCRETIO & decretio inter se, & à nutritione differant.

ARTICVLVS I.

QVAM VARIE ACCRETIONIS ET decretionis nomen usurpetur.

Disseruimus de nutritione: proximum est, ut de accretione, & decretione, quæ nutritionem comitatur, disputemus. Adverte, accretionem & decretionem multis modis sumi: Primùm quidem laxiori significatu, quatenus accretio idem valet, atque acquisitio quantitatis in quavis re naturali, sive hausto, dispensatoque intus alimento, ut in viventibus, sive accessione tantum, & appositione materiæ, ut in igne, cæterisque corporibus vita carentibus, quæ consortio tantum nominis nutriri & augescere dicuntur. Decretio autem ut accretioni in hunc modum spectatæ respondet, non est aliud, quam jactura, sive amissio quantitatis indiscriminatim sumpta. Secundò capitur accretio pro accessione quantitatis uberioris, quàm sit ea, quæ à subjecto defluit. Decretio pro abjectione quantitatis majoris, quàm sit illa, quæ eidem subjecto accedit, quocunque modo, & in quocunque subjecto talis accessio & abjectio fiat, ut proximè dicebamus. Tertiò sumitur accretio pro acquisitione quātitatis, facta à vivente, id est, suscepto intus, digestoque alimento virtute animæ, sive ea quantitas æqualis sit, sive major, sive minor, quàm ea, quæ perit. Decretio autem pro amissione quantitatis, similiter facta virtute animæ, utcunque se habeat ea quantitas ad illam, quæ denuo advenit. Quartò accipitur accretio pro ea mutatione, qua vivens ampliorem quantitatem, quàm sit ea, quæ dilabitur, reparat. Decretio pro amissione majoris quantitatis, quàm sit illa, quæ à vivente comparatur. Quintò usurpatur accretio pro mutatione, qua vivens in ampliorem molem porrigitur, ita ut subjectum secundum formam idem omnino permaneat toto accrementi sui cursu. Quo pacto sola perfecta viventia increscunt, ut superius docuimus. Decretio autem pro adjectione majoris quantitatis, quàm ea sit, quæ tali viventi accedit.

Prima acceptio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Differunt autem inter se prædictæ notiones, quia prima, ut attendenti planum erit, latius pa-

tet,

tet, quàm secunda: & secunda, quàm tertia: atque ita usque ad quintam. Deinde, quia accretio est motus positivus, decretio autem negativus, ut in Phys. lib. 5. c. 4. q. 2. art. 2. statuimus, nisi fortè decretio sumatur non pro amissione, sed pro acquisitione quantitatis minoris, quàm sit ea, quæ deperit, sic enim positivum quid est.

ARTICULUS II.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ.

Prima conclusio.

QUod spectat ad discrimen secundum naturam generis, aut speciei inter prædicta membra, sit prima conclusio: Decretio sumpta pro amissione quantitatis differt ab accretione quocunque modo sumpta, & à nutritione, plus quàm genere. Hæc conclusio ex eo ostenditur, quia negativum & positivum in nullo genere conveniunt, cum alterum sit ens, alterum non ens: at decretio pro amissione quantitatis est quid negativum, ut loco ante citato decrevimus: accretio autem & nutritio sunt mutationes positivæ, ut ex terminis, in quos tendunt, qui positivi sunt, liquido constat.

2. Conclus.

Secunda conclusio: Accretio quocunque modo accepta, & universim quælibet acquisitio novæ quantitatis differt specie à nutritione. Probatur, quia feruntur in terminos specie distinctos, nutritio quidem in substantiam, accretio in quantitatem: quod significavit Aristoteles hoc in libro, capite quinto, textu 41. cum dixit, alimentum, ut quantum est, augere, ut substantia est, nutrire.

3. Conclus.

Tertia conclusio: Accretio quocunque modo spectata, & universim quælibet acquisitio quantitatis realiter differt à nutritione. Huic conclusioni adversatur Marsil. hoc lib. q. 10. & Albert. Saxonia q. 9. aliique nonnulli, ajentes, eandem actionem dici nutritionem, sive aggenerationem, quatenus per eam substantiæ pars accipit esse, decretionem, quatenus per eandem vivens novam quantitatis portionem comparat.

Quantitas differt re à substantia.

Sed nostræ sententiæ veritatem ea ratio confirmat, quia quantitas realiter differt à substantia, ut est communior & verior Philosophorum, Theologorumque sententia: at cum aliqua inter se reipsa distinguuntur, & utrumque propriam acquisitionem vendicat, quomodo se habent substantia & quantitas, dum rei, quæ nutritur, advenit, ut lib. 5. Physicorum cap. 2. quæst. 1. & cap. 4. q. 2. ostendimus, necesse est, acquisitionem utriusque realiter differre inter se.

Vt Vallesi. lib. 2. contr. c. 29. & lib. 5. Phys. c. 2. lib. 7. c. 2.

Objectio.

Sed obiiciat aliquis: Si nutritio & accretio realiter distinguerentur, unicuique inesset sua propria continuitas distincta à continuitate alterius, quod non videtur dicendum, tum quia magis repugnant in eodem subjecto duæ quantitates permanentes, quàm duæ successivæ: tum quia sicuti eadem continuitas materiam, calorem, & albedinem, cæteraque ejusmodi accidentia Socratis extendit: ita una & eadem extensio seu continuitas videtur sat esse ad nutritionem & accretionem extendendam. Sunt, qui respondeant, nutritionem eadem numero continuitate extendi, qua accretio, ita ut extensio primò ac per se accretioni competat, nutritioni verò secundariò, & per accidens. Tuendà tamen est contraria opinio ajentium, nutritionem obtinere suam, sibique propriam continuitatem. Quod ita ostenditur: Continuitas est idem re cum forma, quæ acquiritur, seu cujus ipsa acquisitionem extendit. Igitur si acquisitio substantiæ & quantitatis eadem continuitate extenderetur, jam substantia, & quantitas permanens, quæ per accretionem comparatur, essent idem reipsa inter se. Nec effugiet, qui dixerit, continuitatem esse idem re cum acquisitione duntaxat, quam per se extendit, id est, cum acquisitione quantitatis, non autem cum ea, quam extendit secundariò, hoc est, cum nutritione. Non, inquam, effugiet, nec enim continuitas secundariò extendit nutritionem, sicuti quantitas albedinem. Nutritio enim est acquisitio successiva, & continuata, imò & motus, tametsi minus propriè dictus, ut loco citato disseruimus, quemlibet autem motum sua continuitas tanquam affectio propria comitatur. Argumentum verò, quod contrarium probare nitebatur, non probat. Ad priorem ejus partem dicendum est, duas quantitates permanentes mole sua locum occupare, ac situm diversum poscere, quod successivis nullo pacto convenit, ideoque illas mutuo se pellere, nec simul cohærere posse, has verò posse. Ad posteriorem quid respondendum sit, ex proximè dictis constat.

Quorundam responsio, quæ non placet.

Dubium.

Quærat aliquis, num motus ad quantitatem sit species infima, an subalterna comprehendens sub se acquisitionem majoris, æqualis, & minoris quantitatis, tanquam motus specie distinctos? Respondemus, esse speciem infimam: quemadmodum & magnitudo, ad quam tendit, infima species ea: nec enim ratio majoris, æqualis & minoris faciunt per se ad distinguendam speciem, ut lib. 5. Phys. loco cit. ostendimus.

Solutio.

QUAESTIO XIV.

FIERINE POSSIT, UT VIVENS dum vita fruitur, semper augescat.

ARTICULUS I.

ETSI VIVENS, DUM VIVIT, NOvam quantitatis portionem comparet, augeri tamen perpetuo non posse.

EX doctrina Arist. lib. 3. de anima, c. 12. text. 59. trifariam facultas nutriens, vitæ nostræ decur-

decursu, & ætatum inclinatione sese habet. Namque à primo ortu usque ad annum vigesimum-primum, ut ait Hippocrates libr. de carnib. vel, ut aliis placet, usque ad annum circiter vigesimum quintum ob insiti caloris vim firmior est, ac vegetior, plusque versus omnem dimensionem reponit alimenti, quàm è corporis substantia decedat: atque interim membra in omnes partes funduntur, & accrescunt, nisi ob defectum alimenti, aut valetudinis vitium, aliudve ejusmodi impedimentum, secus accidat. Sequitur deinde florida ætas, in qua calore ad mediocritatem quandam temperato altrix facultas veluti constantiam, & statum obtinet eo tenore, ut defluentis materiæ jacturam ex æquo resarciat, tunc verò non jam ossa, nervi aut membranæ ulterius protenduntur, sed incrementum omne sistitur. Succedit tandem ætas extrema (nec enim libet hoc loco hominis vitam in minutiores partes concidere) in qua arefacto corpore calor, & nutriens virtus contabescit, ac minus quam quod deperit, ex alimento restituit; donec tandem calore, & humiditate, quæ eo usque mutuas operas contulerant, omnino consumptis mors sequitur: nisi eam ante casus aliquis, aut morbus, uti ferè contingit, acceleraverit; sequitur, inquam, mors æquo pede pulsans pauperum tabernas, regumque turres. Atque hoc modo è vita excedunt, qui senio confecti naturæ necessitate mortem oppetunt. Vnde Aristot. lib. 5. de gener. anim. cap. 4. rectè, inquit, dixeris, morbum esse adventitiam senectutem: quia nimirum morbi nonnulli idem faciunt, quod senectus. Lege Galen. lib. 1. de tuenda valetudine c. 2. & lib. 2. de temperamentis cap. 2. & in secundum de natura hum. & in lib. de Marasino, Fernelium lib. 5. Physiologiæ c. 3. Cælium lib. 22. lect. antiq. c. 12.

De his Arist. lib. de vita & morte. D. Tho. 1. p. q. 119. Dur. in 2. d. 30. q. 4. G. l. lib. de opt. const. c. 4. D. Basil. hom. 10. Exam.

Media ætas æquo Marte agit.

Aetas extrema materiæ dispendia non ex æquo reparat.

Morbus adventitia senectus.

Sanè ex hoc decursu vitæ, seu potius ad mortem progressu, & ex hac, quæ per ætates incidit, nativi caloris imminutione, quam conspicuam facit experientia, planè constat fieri non posse, ut quis, quoad vivit, incrementa capiat, nisi incrementi nomine intelligamus accessum aliquem novæ quantitatis, qui perpetuus nutritionis comes est; cum fieri nequeat, ut viventi nova materiæ portio absque nova quantitate adjungatur. Quæ verò hic de humanorum corporum accretione dicimus, suo modo intelligenda erunt, non solum de cæteris animantibus, sed etiam de herbarum, & stirpium generibus. Qua de re differit Theophrastus in lib. de causis plantarum, & auctor librorum de plantis, qui cum Aristotelis operibus circumferuntur.

Nonnulla hic breviter animadvertenda sunt. Primum est, hominem quinquennio ferè, ut docet Aristoteles libr. 1. de generat. anim. cap. 18. habere circiter dimidium totius magnitudinis, quæ toto vitæ tempore comparatur. Plinius tamen libr. 9. cap. 16. trimatui id ascribit: In trimatu, inquit, suo cuique dimidiam esse mensuram staturæ certum est. Secundum est, ut advertit Divus Augustinus libro 15. de Civitate Dei cap. 26. humani corporis longitudinem à vertice usq; ad vestigia sexies tantum habere, quantum latitudo, quæ est ab uno latere ad alterum latus: & decies tantum, quam altitudo, cujus altitudinis mensura est in latere à dorso ad ventrem, velut si jacentem hominem metiaris supinum, seu pronum, sexies tantum longus est capite ad pedes, quam latus à dextera in sinistram, vel à sinistra in dextram, & decies, quàm altus à terra. Docet autem Aristoteles in problematis sectio. 10. problemate 10. mares ut plurimum majori corpore esse quàm fœminas, quia mares naturam integram, perfectamque sortiuntur; fœminæ autem quasi mancam, & oblæsam: & quia mares fœminis calidiores sunt: constat verò calorem altricis facultatis instrumentum esse.

Deincrementorum humani corporis, & optima ejus proportione.

Tertium est, optimam proportionem staturæ corporis humani quatuor cubitis, sexve pedibus definiri. Constat autem hic cubitus pede uno, & dimidio: pes quatuor palmis: palmus quatuor digitis secundum latitudinem inter se junctis: digitus quatuor granis hordeaceis, quæ est minima mensura in demetiendo spatio: Lege Vitruvium cap 1. libr. 3. ejusq; interpretes ibidem. Maurolicum dialogo tertio, Vegetium lib. 1. de re militari cap. 5. Cælium lib. 3. cap. 21. Quartum est, præcipuam & immediatam causam, cur aliqui infra justam magnitudinem subsistant, alii ad eam perveniant, esse altricem facultatem, quę in illis deficit, in his præstat. Dependet autem ea præstantia quoad usum, opusque exequendum à bonitate humidi primigenii, & temperamenti innati, ad quod concurrunt non solum progenitores: sed etiam sidera, & stellæ quarum quisque in suo conceptu, ortuve irradiationem habuit; itemque Soli, & regionis natura. Iuvat præterea corporum incrementa alimenti copia; nam ob ejus defectum proveniunt nonnunquam pumiliones, ut testatur Aristoteles in problematis, sect. 10. problem. 14. Iuvat item ciborum commoditas; siquidem homines augescunt dulcibus atque pinguibus; & aquæ plus quàm vini potu; minuuntur siccis, & aridis ac frigidis, & siti. Iuvat tempestiva, & moderata membrorum exercitatio, quies opportuna, vacuitas laborum, & modestiatum, aliaque id genus, quæ decoctionem promovent. Consule Hippocratem in lib. de aere, aquis & locis.

Quid promoveat corporum incrementa.

ARTICVLVS II.

SOLVVNTVR ALIQVOT OBjectiones.

VErum contra id, quod de calore diximus, opponet aliquis. Calor crescit, fortiorque effici-

Prima objectio.

efficitur aucta materia subjecti, cui inest, ut patet in calore ignis, qui in majori igne, cæteris paribus, acrius urit, & in longiorem sphæram actionem extendit. Igitur calor unà cum corpore augescet, nec ætatum progressu degenerabit.

2. Object. Secundò, tanto plus alimenti in substantiam rei aliæ cedit, quanto plus ex eo decoquitur. Ergo si quis in ætate florida, & constanti utatur facilioris coctionis alimento, certè plus convertet, quam amittet; atque adeo in ea etiam ætate incrementum capiet. (Lege Arist. 3. de [gen.] anim. c. 18.)

3. Object. Tertiò, non videtur calor majorem habere vim ad primævum humidum depascendum, quàm ad convertendum alimentum in rem nutritam. Ergo in nulla vitæ parte plus ingeniti humidi deperibit, quam adscititii.

4. Object. efflorescat. Postremò, multos videmus post annum quadragesimum è macilentis pingues, & obesos fieri, atque in molem ampliorem versus latera diffundi. Igitur fieri etiam poterit, ut ea ætate in longitudinem crescant, cum nulla videatur esse major ratio, cur ad unam loci differentiam, quam ad alias dilatentur.

Dilutio primæ object. Ad primum horum respondetur, id quod ex alimento advenit rei nutritæ, non tantam sortiri perfectionem, quanta erat humidi primigenii, ob eas causas, quas supra exposuimus: quod tamen in igni secus accidit; ignis enim propter acrimoniam, vim, & qua ad agendum, & ad debellandam adversariorum repugnantiam valet, potest materiam, quam corripit, compensato subinde omni detrimento, in sese perfectè convertere, sibique unire: atque in quanto plus materiæ combustibilis occupat, tanto potentior & actuosior fit. Quo patet non eandem esse rationem in calore ignis; & in calore rei, quæ susce[p]to intus alimento nutritur, & augescit. Consule Divum Thomam in 2. dist. 30. quæst. 2. art. 1. ad 5. ad M. Albertum 2. par. summæ de homine in tractatu de vi augmentativa. (Vallesi. lib. 6. contr. Med. c. 1. Marcellus 2. de an. c. 69. & in Gerb. lib. ... q. ... Discrimen inter ignem, [&] viventem [quoad] conversionem.)

D[ilut]io 2. objectionis. Nutriendi & augendi facultas cito ... maximum [&] ... parte effectus. Ad secundum respondendum est, licet in ætate consistendi utatur quis facillimæ decoctionis alimento, non idcirco posse id ab eo sic decoqui, ut plus sibi materiæ agglutinet, quàm dilabatur; cujus rei causa est, quia facultas nutriendi, & augendi (sicut & cæteræ potentiæ activæ) terminantur quo ad sua effecta intrinsece versus maximum; (etsi non omnes in singulis eundem terminum vendicent, sed pro ratione ac modo subjecti, hoc aut illo pacto sese habentis) quo fit, ut ubi harum potentiarum quælibet summum, quem potest, effectum sortita est, non ulterius promoveat, esto ei materia offeratur.

Dilut. 3. obi. Ad tertium, Calorem præcipitanti ætate facilius humidi partes dissolvere, quam alimentum convertere, quia tunc minus ei obsistit humidum jam veterascens, quàm alimentum: maximè cum ad diripiendum humidum juvetur à cibo ipso, qui in substantiam viventis ob qualita- (Lege M. Albert. in 2. ... sum. ... tract. de nutritione. Pomponatiū)

tum dissidium agit, & ab aere circumfuso, aliisque causis exterius incidentibus. (lib. de nutri. c. 10. Galen. lib. 2. de nat. facult.)

Dilut. 4 obj. Ad quartum, Neminem propriè dici accrescere, nisi secundum longitudinem augeatur; sic verò non augeri quenquam, nisi ejus quoque ossa incrementum sumant: hæc autem non solere capere incrementum, nisi usque ad consistendi ætatem. Videlicet, quod eorum nutritio, & accretio morosior ac difficilior sit; tum quia nutriuntur ex medulla, in quam necesse est primò converti sanguinem; tum etiam, quia constant sicco, ac frigido temperamento, quod nutritionis opus minus juvat: contra verò cum caro mollitudine, & calore prædita sit, atque adeo cum sanguine magis conveniat, facilis est, ac prompta sanguinis in eam commutatio. Ita pater fieri interdum posse, ut quis versus latera fundatur, & pinguescat; non tamen in majorem porrigatur longitudinem. Quod idcirco à quadragesimo anno nonnunquam accidit, quia tunc refractus calor sic interdum afficitur, ut minus diripiat è substantia ob peculiarem illius dispositionem, ac plus alimenti in partes non solidas convertat. (Cur ossa post consistendi ætatem non accrescant.)

Cur dentes tota vita crescant. Iis, quæ diximus, non obstat, quod dentes, uti ex Aristotele lib. 2. de generatione anim. cap. 6. alibi docuimus, tota vita crescunt (ut patet in iis, qui mutuum tactum declinant) cum tamen inter ossa numerentur. Nam quia attritu consu[m]untur, eorumq; necessitas ad commolendum cibum perpetua est, perenni cremento egent; ideoque provisum à natura fuit, ut facultas auctrix peculiarem & quasi extraordinariam curam ad eorum dispendia re[s]arcienda conferret. Nec item officit quod magnitudo, & incrementa corporum, non semper calori ex æquo respondent: id enim quod initio superioris articuli de calore asseruimus, intelligendum est, modo cætera sint paria: modificatur enim sæpe caloris vis ab humido, aliisque causis simul concurrentibus. (In parvis natural. de juvent. & senect. c. 4.)

QVAESTIO XV

NUM EJUS QUOD INCREMENTUM sumit, quælibet pars augescat.

ARTICVLVS I.

ASTRVITVR PARS AFFIRMATIVA quæstionis.

Pororum causa efficiens & finalis. Expendamus nunc, an accretio per totum subjectum fusa sit, ita ut nulla pars rei nutritæ non pariter capiat incrementum. Prænotandum igitur primo est, in corporibus viventium poros esse, id est, cavitates quasdam, & meatus, quos natura ministerio caloris, & aliarum causarum humidum extenuantium & consumentium continenter efficit; tum ut per eos excrementitii, noxiique humores exeant, tum ut alimenti particulæ

ticulæ minutatim concisæ iisdem excipiantur, & ad ultimam decoctionem elaboratæ in substantiam rei alitæ concedant. Enimverò nisi hujusmodi pori essent, vel alimentum rem, quam nutrit, cum doloris sensu divideret, vel duo corpora sese permearent, quorum utrumque à vero abest. Putat autem Commentator hoc in libro comment. 38. viventium corpora sic esse hujusmodi poris intersecta, ut quælibet pars minima porum unum vendicet, eiusque interpositu ab alia minima dividatur. Fallitur tamen, primum, quia, ut fuit à nobis in Physicis declaratum, in composito naturali non datur minima pars homogenea toti inhærescens, hoc est minimum carnis, aut ossis. Deinde, quia videmus quorundam viventium corpora solidiora esse magisque compacta, alia minus: quo fit, ut quædam plures, aliæ pauciores poros habeant, & ut certa lege definiri nequeat, quam ii rari aut frequentes sint, licet pro certo habeatur, nullam partem designari posse, quæ poris vacet.

Lib. 1. c. 4. q. 1. art. 6.

Conclusio. His animadversis ad propositam dubitationem respondendum est cum Aristotele hoc in libro cap 5. tex 32. eius, quod accrementum suscipit, quamlibet partem augeri. Quod ita ostenditur. Accretio semper cum nutritione coniuncta est: sed quælibet pars viventis dum incrementum sumit, nutritur: ergo quælibet augetur. Minor probatur, quia calor sicuti per totum corpus funditur, ita è qualibet eius parte aliquid detrahit, atque adeo nulla pars est, quæ instauratione non indigeat. Quod diximus de partibus eius, quod incrementum suscipit, ita accipiendum est, ut absolute intelligatur, verum esse tam de eo, quod in molem ampliorem funditur, quàm de illo, quod parem, aut minorem recipit quantitatem in his enim omnibus æqua ratio est: quandoquidem oportet quamlibet partem eius, quod nutritur, novam quantitatem recipere, & è converso, sive subjectum plus materiæ recuperet, quàm defluit, sive sit in statu, sive in decremento.

ARTICVLVS II.

QVARVNDAM OBIECTIONVM dilutio.

1. Objectio. Sed obiiciet aliquis: Eæ tantum partes augescunt, quibus nova quantitatis portio adhærescit, & continuatur: hoc autem non cuilibet parti viventis accidit, sed iis tantum, quas alimentum poris receptum proximè attingit. Non igitur quælibet pars ejus, quod accrescit, augetur. Secundò, Pori sunt oppleti aliis corpusculis: igitur non possunt in se alimentum recipere. Si respondeatur, ea corpuscula subeunti alimento locum dare, maximè cum etiam ab expultrici virtute abigantur: Est adhuc, quod urgeat. Nam cum animal in majorem quantitatem excrescit, vel quælibet particula alimenti major est poro, quem subintrat, vel minor, vel æqualis: si major, nequibit ab eo poro excipi: si minor, vel æqualis, non augebitur vivens; ergo, &c. Tertiò, si quælibet pars rei auctæ fieret major, sequeretur, vivens versus omnes dimensiones æquè porrigi, quod falsum est, alioqui non in proceram staturam homo assurgeret, sed in rotundam conglobaretur. Quartò, Eæ partes corporis, quæ morbo aruere, non augentur, ut videtur sensu manifestum: igitur saltem hæ communem illam legem non servant.

2. Objectio. 3. Objectio. 4. Objectio.

Solutio 1. Ad primum horum dicendum, rectè concludere, eas tantum partes immediatè nutriri, & augescere, quæ per se, ac sine aliarum interstitio alimentum attingunt, eoque potiuntur. Verùm id non impedit, quominus cæteræ harum interventu, sive mediatè, pariter increscant. Ad secundum respondendum inprimis est, poros non semper ante ingressum alimenti alio corpore occupari. Interdum enim conjuncta, & contigua habent latera, & subitranti alimento sinus pandunt eo modo, quo utres dum implentur. Deindè esto nonnunquam aliis corpusculis oppleti sint, ea tamen alimento cedunt, atque interdum majorem copiam alimentitii humoris pori recipiunt, quam de ejusmodi corpusculis habuerint, quia facile sese explicant, ac dilatant. Ad tertium neganda est consequentia. Altrix enim facultas dum viventium membra quoquo versum porrigit, sequitur regulam formatricis virtutis, quæ hominem procera corporis effigie decoravit, & in sublime erexit. Quare sic homo incrementa versus omnes partes accipit, ut in prædictam figuram semper conformetur. Ad quartum dicendum, membra, quæ morbo ita aruere, ut adhuc vivant, adhuc etiam nutriri, proindeque novam quantitatis portionem acquirere, & interdum majorem, quàm sit ea, quæ defluit, si vivens sit in ætate accrementi; licet hæc nutrientis, & auctricis facultatis munia in membris ita affectis minus appareant. Quod si ariditas tanta sit, ut artus vita priventur, tunc nihil mirum, si istiusmodi muneribus, quæ viventium propria sunt, destituantur.

Solutio 2. Solutio 3. Solutio 4.

QVAESTIO XVI.

SITNE ACCRETIO IN QUOvis poro facta motus continuus, an non.

ARTICVLVS I.

DIVERSÆ AVCTORVM SENtentiæ.

Quæstionis sensus. Non accipimus hoc loco accretionem pro sola acquisitione quantitatis majoris, sed pro acquisitione cujuslibet quantitatis facta in re vivente: nec adducimus in controversiam, an accretio, quæ fit in uno poro, cum iis, quæ in aliis

poris fiunt, continuetur. Nam cum inter quamlibet partem porosam alia non porosa intercedat, satis liquet, accretionem in eo sensu continuum motum nequaquam esse. Tantum igitur quærimus, num accretio illa, quæ in quolibet poro exercetur, per se sumpta continua sit. Negantem partem amplexus est Averroes libr. 3. Phys. com. 8. Magnus Albertus 8. libro ejusdem operis text. 23. Ferrariensis eodem lib. q. 6. Soncinas 8. Metaph. q. 22. & 28. Capreolus in 1. dist. 17. q. 2. art. 2. Pomponatius libro 1. de nutritione & augmentatione capite 9. aliiq; nonnulli. Horum sententia est, accretionem fieri discretè per momenta; quia ita fit aggeneratio, seu nutritio: credunt enim disponi prius certam portionem alimenti, quam volunt esse minimam quoad generationem, deinde in eam puncto temporis induci formam rei, quæ nutritur; idemq; accidere in cæteris partibus. Quod ergo nutritio fiat per momenta, hunc in modum concludunt. Ut forma substantialis in materiam alimenti recipiatur, necessaria est certa, ac præfinita dispositio: hæc autem nonnisi per primum sui esse, atque adeo in instanti incipit: ergo nec forma recipietur in materiam alimenti nisi in instanti. Probatur assumptio. Namque si aliter ea dispositio inciperet, nimirum per ultimum non esse, daretur aliquod instans, quo in materia alimenti non existeret tota, & immediatè post illud tota existeret. Quod autem secus accidat, inde ostenditur: quia vel in eo instanti ad certæ illius dispositionis complementum deest aliquid, vel nihil: Si nihil, jam in eo tota dispositio constat, quod erat probandum: Si aliquid, cum id debeat esse divisibile, prius acquiretur dimidium, quàm totum. Quare post illud temporis punctum dabitur adhuc aliud punctum, in quo nondum cohæreat integra ac perfecta dispositio ad formam; & quod inde consequens est, prædicta dispositio non incipiet per ultimum non esse.

Negativæ partis assertores.

Prima opi.

1. Argum.

2. Argum.

Secundò, si daretur aliquod instans, in quo nondum existeret nutritio, & immediatè post futura esset; sequeretur, alterationem, quæ ejusmodi nutritionem præit, desinere post illud instans. † hoc autem esse non potest, cum motus, ut 8. Physicæ auscultationis libro docuimus, desinat per primum non esse. Non datur ergo tale instans. Probatur consecutio, quia cum forma substantialis nonnisi in materiam perfectè dispositam inferatur; si forma rei nutritæ immediatè post subiret materiam, utique immediatè post esset materia perfectè disposita, atque adeò motus, quo disponebatur, omnino intercideret. Corroboraturque argumentum, quia cum in ortu cujusque rei fiat usque ad materiam primam resolutio, necessum erit immediatè post prædictum instans cum aliis accidentibus alterationem aboleri; quandoquidem tunc rem generari dicunt, atque ita immediatè post erit simul, & non erit eadem alteratio: erit, quia immediatè post introducetur per illam ultima dispositio: non erit, quia oportet tunc materiam nudam esse ad recipiendam formam substantialem rei, quæ nutritur.

De desitione motus. Cap. 8. q. 5.

Confirmatio argumenti.

Tertiò. Detractio partium materiæ, quæ actione caloris humidum depascentis fit, non potest esse continua. Igitur neque accretio. Consecutio perspicua est, cum utrobique parratio videatur. Antecedens suadetur, quia cum diminutione, fluxuque materiæ necessario conjuncta est generatio alterius substantiæ, quæ ex ea materia coalescit. Ea verò generatio cum sit productio substantiæ per se, ac seorsim cohærentis, momento perficitur, atque ita continua non est. Quartò, Animæ perfectorum animantium sunt indivisibiles, & inextensæ. Igitur non possunt introduci in materiam sive totalē, sive partialē per mutationē dividuam & extēsam, qualis est omnis motus. Postremò, Huic opinioni suffragatur Arist. 8. lib. Phys. c. 3. tex. 23. ubi conceptis verbis docet, nihil augescere, vel diminui continenter posse; sed mediam quietem interponi, sicuti cum lapis à gutta consumitur, non necesse est, ut si tantum gutta detraxit, idcirco mediam ejus partem media temporis parte abstulerit.

3. Argum.

4. Argum.

Altera opinio est Scoti in 4. dist. 44. q. 1. art. 2. Thomæ Garbii lib. 1. suæ summæ tract. 5. q. 54. aliorumque recentium Philosophorum, qui arbitrantur, conversionem alimenti discretè fieri per puncta temporis; accretionem verò successivè & continuè; ajunt enim nutritionis opus non simul cum accretione peragi; sed quantitatem, quæ rei alitę unà cum materia nutrimenti per instantiam cohæsit, postea vi nativi caloris in raritatem abire, continenterque extendi. Atque in hac extensione partium rei viventis accretionem consistere. Ducuntur autem hoc potissimum argumento. Prius alimentum intra poros suscipitur, quam in rei viventis substantiam abeat: igitur vivens non redditur majus per alimenti in propriam substantiam commutationem. Probatur consecutio: quia hujusmodi commutatione peracta non majorem loci capedinem vivens occupat, quàm antea, siquidem pori tam ante, quàm post conversionem eodem modo sunt nutrimento repleti? cum igitur dum vivens accrementum capit, ad majus spatium dilatetur, necessario fatendum erit, accretionem fieri post conversionem alimenti rarefacta, atque in ampliorem molem diffusa ea quantitate, quæ denuò per nutritionem accessit.

Secunda opinio.

Ejus confirmatio.

ARTI-

ARTICULUS II.
VERÆ OPINIONIS EXplicatio.

Prima conclusio.

HAec controversia duplici assertione enodanda est. Prima sit: Accretio, quæ in quovis poro fit, est motus continuus. Hanc tuetur Gregorius in 1. dist. 17. q. 2. art. 1. Burlæus lib. 3. Physic. ad text. 6. Thienensis lib. 5. ejusdem operis q. 3. Sotus ibidem q. 3. art. 2. Iandunus lib. 8. q. 7. Amadeus primo hujus, q. 2. art. 1. Marsilius q. 14. Saxonia q. 13. aliique complures. Quæ probatur in hunc modum; si accretio non esset motus continuus, sed fieret per minima in diversis instantibus, ut adversariæ partis auctores ajunt, ex eo esset, quia ita fieret aggeneratio, seu nutritio, & quia forma viventis non posset subire prius medietatem minimi, quam totum minimum, proindeque deposceret totam medietatẽ minimi ultimo dispositam, ut aggeneratio daretur. Sed non ita res habet. Igitur accretio est motus continuus. Probatur assumptio; accipiatur enim aliquod minimũ ex iis; vel illud dicitur minimum quoad generationem; quia scilicet cum res de integro gignitur, potest in illud forma introduci, non autem in minus; vel quoad, aggenerationem; quia nempe cum res nutritur sive aggeneratur, potest forma in illud, non autem in minus recipi. Primum admitti non debet, quia in tam exigua materiæ portione quanta uno poro excipitur, nequit, verbi gratia, anima rationis particeps seorsim cohærere, cum Socrates denuo gignitur. Quod autem neque posterius admittendum sit, ex eo concluditur, quia ejusmodi minima fictitia sunt, ac sine ratione excogitata. Idcirco enim in prima cujusque rei generatione dantur minima; quia res omnes Physicæ, ut per se ac separatim consistant, & ut commodè operentur, definitam exigunt quantitatem, ut primo Physicorum libro exposuimus: at postquam genita res est, cum nova pars alimenti, quæ per nutritionem advenit, materiæ præexistenti adjungatur, totique inhæreseat; nihil opus est certam materiæ quantitatẽ definire, sed potius data quacunq; portione alimenti, quæ habuerit qualitates omnes ad excipiendam formam viventis, confestim nutritio procedet. Ac cum qualitates ad quamlibet formam requisitæ incipiant esse in subjecto indeterminatè sumpto per ultimum non esse, ut 8. Phys. libro statuimus, nulla dabitur pars materiæ alimenti informata forma rei, quæ nutritur, quin detur alia minor, quam prius eadem forma subierit. Quare erit nutritio motus continuus, & ex consequenti accretio, quæ illius comes est, ut docuit Aristoteles capite quinto hujus libri, textu 41. Adde, quod ut ignis continuè aggeneratur, & crescit, si ei materia combustibilis suppetat, ut videre est in deflagratione papyri: ita & vivens adhibito alimento continuè nutriri & augeri poterit.

Ratio.

vel. in e. ... de gener. ... c. 5.

Discrimen inter terminũ magnitudinis ad generationem, & ad nutritionẽ requisitum.

Cap. 4. q. 2.

Cap. 1. 1.

Confirmatur præterea eadem assertio testimonio Aristotelis, qui l. 5. Phys. c. 2. tex. 18. & l. 8. c. 7. tex. 55. aliisq; in locis accretionem inter motus connumerat, & 5. Metaph. c. 13. tex. 18. docet, continuitatem communem esse motuum affectionem. Et rectè quidem, cum motus, ut l. 3. Physic. c. 2. text. 6. definitur, sit actus entis in potentia, id est, ut in continua successione versatur. Adde, quod, docente eodem Aristotele in hoc c. 5. text. 25. dum res augescit, pariter lationem subit: constat autẽ, lationem motum continuũ esse.

Confirmatio conclusionis ex dictis Arist.

Secunda assertio hæc sit: Accretio viventium, non fit per rarefactionem alimenti in eorum substantiam conversi. Hæc probatur, quia dum fit nutritio, si plus alimenti convertitur, quam sit id, quod de materia viventis fluit, jam tunc vivens fit majus: quare non est expectanda rarefactio, ut vivens augescat. Item, quia alioqui cum per rarefactionem, ut seq. quæstione planum fiet, non acquiratur nova quantitas, sequeretur, motum propriæ accretionis non tendere ad novam quantitatem, quod non videtur admittendum. Postremò sequeretur, viventia, dum accrescunt, minus solida, minusq; compacta evadere, ut cæteris rebus, cum in maiorem raritatem funduntur, accidere videmus, quod tamẽ haud ita se habere, sensuum experientia restatur.

2. Conclus.

ARTICULUS III.
RESPONDETUR CONTRARIARUM opinionum argumentis.

Solu. 1. arg.

SVperest, ut adversariarum opinionum argumenta diluamus: Ad primum concessa maiori propositione, neganda est minor: ut verò, quid ad eius confirmationem dicendum sit, pateat, animadvertendum est, cum forma in aliquo subiecto uniformi difformitate extenditur, in prima quidem superficie versus agens inesse certum gradum, ac in partibus subiecti, quæ post primam immediatè sequuntur, non esse certum gradum intrinsecus terminatum. Exempli gratia, cum lignum calefit, perveniendum est ad aliquod instans, quo in prima superficie insideat calor intensus usque ad quartum gradum, & in partibus, subiecti, quæ proximè sequuntur, designari nequeat calor pari intensione, alioqui non servaretur æquabilis difformitas: sic tamen ultra illam superficiem calor existet, ut quicquid infra quartum gradum esse potest, illic insit. Ex quo primum sequitur, si quispiam roget, num in partibus, quæ ultra primam superficiem proximè sequuntur, ad complementum caloris ut quatuor, sectile quippiam, an insectile desideretur: respondendum ... aliquid sectile, ita ut immediatè post designari non possit prima aliqua pars subiecti, quæ determinatum calorem possideat: sed ...

De forma uniformiter difformiter extensa.

De intensione formæ ultra primã superficiẽ.

superficie desit tantum, in tali tantum pro ratione majoris, minoris ve distantiæ à prima. Sequitur secundò, si in eodem ligno post illud instans, calefactionis motus continuetur, jam tempore proximè insequente dandum calorem ut quatuor, ultra primam illam superficiem. Nam cum ipsamet prima superficies immediatè post habitura sit intensiorem calorem, quam sit calor, ut quatuor, haud servaretur difformis æquabilitatis tenor, si immediatè post minor caliditas, quàm ut quatuor ultra primam superficiem inesset. Verum ut tempore proximè insequenti non licet designare certam temporis partem, quæ post illud instans primò sequatur, ita nec fas est præfinire partem subjecti, quæ calorem ut quatuor primò recipiat, sed quo quæque pars primæ superficiei vicinior fuerit, eo citius calorem ut quatuor obtinebit, quia, ut diximus, tanto unicuique parti minus deest ad perficiendum calorem, ut quatuor, quanto primæ superficiei propius accedit. Si quis ad hujus difficultatis intelligentiam plura deposcet, legat ea, quæ 8. Physicæ auscultationis libro in quæstione, de inceptione & desitione rerum à nobis disputata sunt.

Solut. 1. arg. His animadversis, admissa majori propositione, neganda est minor, & ad ejus probationem concessa item majori, neganda assumptio, dicendumque, dispositionem completam ad introductionem formæ viventis incipere in certa parte materiæ, quæ sequitur post primam superficiem: incipere, inquam, per ultimum non esse, darique instans, in quo liceat dicere, nunc ultra hanc superficiem non est, v. g. calor ut quatuor, qui requiritur ad formam viventis, sed immediatè post erit, atque in hoc momento deesse quidpiam dividuum, quod tamen, quia est minimum infra calorem ut quatuor, ita se habet, ut quemadmodum in eo nequit assignari dimidium, ita nec ejus medietas prius acquiri possit, quam totum.

Solut. 2. arg. Ad secundum respondendum est, si in corruptione non fieret resolutio usque ad materiam primam, debuisse post instans, quo nutritio incipit, continuari simul cum ea alterationem illam singularem, qua materia ad recipiendam animam viventis disponitur, in eoque eventu non desineret esse motus alterationis, nisi per primum non esse, nimirum in eo instanti, quo cessaret dispositio materiæ in illo poro. Nunc verò cum tueamur, ut probabiliorem sententiam existimantium, re intereunte fieri resolutionem usque ad materiam primam: dicimus immediatè post illud instans, quo nutritio subsequitur, non continuari jam illam singularem alterationem, quæ antea erat: quia immediatè post corrumpitur alimentum, mutaturque subjectum, à cujus identitate pendet identitas hujus singularis motus, ut libro 5. Physicorum cap. 4. quæstio 5. ex Aristotele docuimus. Itaque illa singularis alteratio desinit per primum non esse in prædicto instanti: sed in eodem incipit extrinsecus alia, per quam introducitur in materiam totum id, quod deerat ad complementum dispositionum: quæ dispositiones non recipiuntur iam in materia sub forma alimenti, sed sub forma rei nutritæ, prius natura in genere causæ dispositivæ, quàm forma: quemadmodum cum ignis de integro generatur ex aere, calor summè intensus & intrinsece in facto esse terminatus, nonnisi in materiam sub forma ignis constitutam infertur. Itaque neque per ultimum sui esse desinit motus, neque immediatè post instans est, & non est eadem alteratio, quandoquidem prior desinit per primum sui non esse in eo puncto temporis, quod subsequuta fuit nutritio, posterior autem incipit eodem puncto per ultimum sui non esse, & desinit post finitam in illo poro nutritionem per primum sui non esse.

Corrupto subjecto cessat identitas numeralis motus.

Quo pacto desinat motus alterationis in nutritione.

Adverte tamen, cum alimentum, sicuti & cætera corpora vitæ expertia certis limitibus, quoad conservationem, versus minimum finiatur, ut in 1. Phys. cap. 4. quæst. 1. art. 9. statuimus, necessario ne alimentum, dum convertitur, infra terminum sibi præscriptum maneat, momento introducendam formam rei nutritæ in aliquam materiæ portiunculam nondum ultimis dispositionibus affectam, nimirum cum perventum fuerit ad eam quantitatem, in qua iam forma alimenti manere non possit, ut loco citato monuimus: proindeque tunc nec illam nutritionem, nec acquisitionem quantitatis continuam & successivam, sed momentaneam fore. Verùm, hoc non per se, sed ex accidente evenit, ratione terminorum, quem non viventia postulant.

Quo in eventu fiat pars nutritionis in instanti.

Ad tertium respondendum est, detractionem partium de materia rei viventis interdum fieri continuè, interdum non. Continuè, dum portio materiæ, quæ defluit, alteri parti iam dissolutæ, vel cuicunque alteri vicino corpusculo eiusdem rationis, & naturæ continuè iungitur, quod nonnunquam eveniet: at tunc necessario cum quantitas rei, in quam talis pars detracta, seu corrupta convertitur, est infra minimum, quod sic via generationis, similiter atque accidere videmus igni, cum continuè extinguitur, eiusque partes in aerem, v. g. conversæ affuso aeri continuantur. Non continuè, cum aliqua item pars viventis per se ac seorsim corrumpitur: hoc est, ita à vivente divellitur, ut non uniatur, aggeneretúrque alteri corpori, tunc enim cum detur integra substantiæ productio, oportebit resolutionem, quam illa comitatur, momento confici, ut ipsa quoque productio momentanea fit. Porro autem licet imminutio, ut in propositis exemplis

Solut. 3.

Detractio partis à vivente quando fit, vel non fit continua.

plis liquet, interdum continua non sit, aggeneratio tamen semper est continua, præterquam cum in conversione alimenti perventum est ad illam particulam, de qua paulò ante diximus, quia id, quod denuo in substantiam rei viventis convertitur, cum ipsa re vivente perpetuo unitur, & continuatur. Unde perspicuum relinquitur non eandem esse rationem, quoad continuitatem in aggeneratione, & in dissolutione partium, quæ aggenerationem comitatur, quasi oporteat, quoties hæc momento fit, illam quoque momentaneam esse.

Solut. 4. Ad quartum respondendum est, ut aliqua forma per aggenerationem successivè introducatur in materiam, non opus esse, ut ipsa in se extensa sit, & dividua: sufficit enim occupare successivè materiam per extensionem virtualem, tametsi ejusmodi introductio successiva non obtineat perfectam rationem motus ob eas causas, quæ lib. 5. Physic. cap. 2. quæst. 1. art. 3. à nobis explicatæ fuerant. Ad testimonium ex 8. Physic. dicendum. Aristotelem eo loco non negare accretionem in uno poro factam esse motum continuum, sed tantum similitudine guttarum lapidem excaventium, quæ non semper aliquid detrahunt, cum oporteat lapidem guttis sensim mollescere, priusquam ei nova pars adimatur tantum, inquam, docere accretionem animalis non ita continentem esse, ut membra perpetuo augeantur, cum omnia viventia incrementi sui metam habeant. Vel dicendum, coargui ibi ab Arist. Heraclitum, qui omnia continenter labi, & in perpetuo fluxu ac motu versari ajebat, quæ est interpretatio D. Thomæ & aliorum.

Explicatur locus Arist.

De hoc Heracliti dogmate Arist. l. 4. Metaph.

Responsio ad arg. pro 2. opin.

Ad argumentum pro secunda opinione respondendum est, licet vivens cum primò alimentum poros subit, nec dum convertitur, accrescat per dilatationem partium, sicuti etiam cum tumescit, aut humorum copia abundat: non tamen augeri accretione viventibus propria, nisi cum alimentum in suam substantiam mutat: tunc enim fit majus accessu novæ quantitatis sibi inhærentis: constat autem, posse tunc in ampliorem molem fundi absque interventu rarefactionis, quando videlicet plus alimenti accedit, quàm de substantia rei viventis labitur.

QUAESTIO XVII.

AN CORPUS QUOD RARESCIT, NOVAM ACQUIRAT QUANTITATEM, NEC NE.

ARTICULUS I.

QUIDNAM SIT RARITAS ET DENSITAS.

HUjus excitandæ controversiæ occasionem dedere, qui arbitrati sunt, viventia nonnisi per rarefactionem incrementa sumere. Ut verò propositam difficultatem enodemus, inquirendum prius est, sintne raritas & densitas veræ qualitates. Omisso autem veterum quorundam Philosophorum dogmate, ajentium, rarum esse id, in quo vacua multa insunt, partibus inani intertitio à se distantibus: id verò densum, cujus partes constipatæ sunt, ac sibi omnino cohærent, nullis aut paucis vacuis insertis. Omisso, B inquam, eo dogmate, quod ab Aristot. cap. 9. lib. 4. Physic. refellitur, controversum est, num raritas & densitas in numero qualitatum, an potius quantitatum, reponi debeant. Inprimis quenam Aristoteles in qualitatis categoria negat, eas esse qualitates, ajens, rarum & densum, quale quid videri, re vera tamen non esse. Quod item confirmat 8. Physic. lib. c. 7. text. 55.

Secundò, idem suadet definitio rari, & densi, tradita 4. lib. ejusdem operis, cap. 9. textu 84. C nempe, rarum est, quod sub magnis dimensionibus parum obtinet materiæ: densum, quod sub parvis multum materiæ cohibet, quæ definitio situm potius, & extensionem, quam modum qualitatis innuit. Præterea in corporibus cœlestibus inest raritas & densitas; stellæ enim, ut lib. 2. de Cœlo, explicatum fuit, sunt partes cœli densiores: & tamen raritas ejusmodi non videtur esse qualitas, quia neque prima est, nec è primis orta, ut patet: cum igitur eadem ratio D sit in sublunari, & cœlesti raritate, non videntur raritas & densitas inter qualitates numerandæ.

Definitio rari & densi.

Sit tamen hujusce dubitationis conclusio, raritatem interdum significare partium positionem, interdum veram qualitatem sensibus subjectam. Utramque partem conclusionis asserit D. August. in suis categoriis cap. 12. Prior inculcatur ab Aristot. tum alibi, tum in libris Physic. loc. cit. Posterior traditur ab eodem Aristot. E 7. item Physic. cap. 2. text. 11. & 2. de partib. anim. cap. 1. ubi densitatem & raritatem inter qualitates tactui subjectas recenset. Idem approbat D. Damascenus in suis Phys. cap. 12. Auctor sex principiorum c. de Situ, Boetius & Albertus c. de quantitate. D. Thom. 1. huius Operis, lect. 13. & 3. part. quæst. 77. art. 2. Averroes & Burlæus lib. 4. Phys. ad text. 84. Capreolus in 2. distinct. 19. quæst. 1. art. 3. Argentinas in 2. distinct. 18. quæst. unic. art. 4. Hispalensis F & Durandus quæst. 1. Soncinas 8. Metaph. q. 27. & alii. Quid autem sint raritas & densitas, hoc secundo modo spectatæ, prout ad qualitatis categoriam pertinent, non aliter explicat D. Tho. 3. p. loc. cit. quam dicendo, esse qualitates quasdam, consequentes corpora, ex eo, quod multum, parumve habeant materiæ sub dimensionibus.

Conclusio.

D. Aug.

D. Damasc. D. Thom. Boetius. Bargius in 1. d. 6. q. uni. Zimara 4. Phys. contradic. 3. Arist. hoc lib. 9. 17. & in 4. d. 12. q. 3 a. 1. q. 2. ad 6.

Igitur ad primam earum rationum, quibus probari videbatur, raritatem, & densitatem

Qua acceptione raritas & densitas non sint qualitates.

nunquam pro veris qualitatibus accipi, respondendum est, Arist. eo loco usurpare rarum & densum secundum eam tantum notionem, qua partium situm positionemque significant. Quo pacto fatemur, qualitates non esse. Ad secundum dicendum, in vulgata illa definitione rari & densi non explicari formalem rationem densitatis & raritatis, prout qualitates sunt, sed id, quod à raro & denso connotatur. Quare nihil mirum, si in ea nulla fiat mentio qualitatis.

Ad tertium, omissis controversiis, dicendum est cum Aegidio lib. 2. hexam. capite 35. aliisque nonnullis, inesse cœlo raritatem & densitatem, easque nec primas qualitates esse, nec ex primarum commixtione oriundas, ut sunt eæ, quæ in sublunaribus corporibus insident, sed habere se uti lucem, aliasque cœlestis mundi qualitates, quæ alia originis suæ primordia vendicant, neque sunt qualitates primæ neque secundæ, id est, ex primis ortæ. Nec officit, quod Aristot. 4. Phys. c. 9. text. 85. ait, raritatem causam esse levitatis, & mollitudinis, densitatem verò gravitatis, & duritiei, quæ affectiones à corporibus cœlestibus longè absunt: loquitur enim ibi de raritate & densitate, non in toto significatu sui ambitu, sed duntaxat prout in mundo elementari sunt. Nec verò oportet, ut quemcunque effectum in sublunari regione raritas & densitas pariunt, eundem in orbe cœlesti edant, quamvis utrobique sint ejusdem speciei, ut est probabilior auctorum sententia. Videmus siquidem, lucem apud nos calorem progignere, quem in sphæris cœlestibus nullo pacto efficit. Nimirum, sic natura comparatum est, ut causæ physicæ pro ratione subjectæ materiæ effectus suos aut promant, aut inhibeant.

Raritas densitasque cœlestis & sublunaris sunt ejusdem speciei.

ARTICULUS II.

DIVERSÆ OPINIONES CIRCA controversiam initio propositam.

Prima opinio.

HIs ita constitutis, ut ad propositæ quæstionis difficultatem accedamus, occurrit inprimis sententia Godofredi, quodl. 11. q. 3. & aliorum, quos refert Scotus in 4. dist. 12. q. 4. item Marsilii in 4. q. 9. art. 2. Pomponatii 2. de augmentatione, c. 10. existimantium, cum quippiam rarefit, novam acquirere quantitatem, totamque præcedentem abiicere. Cujus sententiæ prior pars hisce argumentis perspicua videtur. Id, quod rarefit, novam sibi extensionem vendicat, ut est vel sensibus ipsis manifestum: atqui major extensio, est major quantitas, cum extensio sit formalis ratio quantitatis. Igitur quod rarefit, acquirit majorem quantitatem: sed fieri nequit, ut quantitas minor evadat in majorem

Primum arg. pro priori parte hujus sententiæ.

A absque novæ quantitatis accessu. Igitur in rarefactione acquiritur nova quantitas.

2. Argum.

Secundò, cum cera in vase liquescit, & in majorem raritatem abit, oriuntur nova puncta, ergo & nova quantitas. Consecutio perspicua videtur, assumptum probatur: Sit vas usque ad medietatem repletum cera, quæ paulatim rarescens assurgat, ita ut externa ejus superficies, quæ dimidiæ superficiei concavæ vasis respon-B debat, jam toti illius superficiei respondeat. Hoc in eventu universa puncta, quæ inerant in superficie ceræ, habebant antea alia sibi ex adverso respondentia ex parte superficiei concavæ vasis, ita ut nullum omnino esset punctum, cui aliud non responderet: nunc autem puncta ceræ non his tantum respondent, sed aliis etiam infinitis ejusdem concavæ superficiei vasis, quæ in alia superiori medietate inerant. Igitur dum cera rarefacta est, nova puncta acquisivit.

Consule Aristotelem Mechan. q. 24.

3. Argum.

C Tertiò, si eadem numero quantitas nunc minor, nunc major esset, posset quantitas intendi, & remitti, quod negat Aristoteles in categ. quantitatis. Nec satisfaceret, qui dixerit, loqui duntaxat Aristotelem de quantitate certa, & præfinita, ut de bicubito & tricubito. Nam si de iis tantum loqueretur, pari ratione negasset qualitatem, intensionem, aut remissionem suscipere: quandoquidem qualitas certa, ut duum D triumve graduum, qua eiusmodi est, nec intendi, nec remitti potest.

4. Argum.

Quartò, quantumlibet Thomistæ reclament, in intensione qualitatum acquiritur nova qualitas, ac novus gradus reipsa à præcedentibus differens: ergo & in extensione quantitatis comparabitur nova quantitatis portio, cum in utroque sit æqua ratio. Quintò, maior extensio, quæ per rarefactionem advenit, acquiritur successiva quadam mutatione, atque adeo per motum; sed motus, cum sit actus entis in potentia, est novæ rei acquisitio. Igitur ea extensio, quæ advenit ei, quod rarefit, nova quædam res est, nec alia, quam nova quantitas.

5. Argum.

E

Hisce fere argumentis stabiliri solet prima pars propositæ opinionis. Secunda vero, quæ asserit, in rarefactione totam præcedentem quantitatem abiici, ita ostenditur. Sit A materia rei, quæ rarefit, quæ materia habeat quantitatem pedalem B. &, ut proximè conclusum F fuit, acquirat per rarefactionem novam quantitatem pedalem, quæ vocetur C. non amissa tamen priori, ut adversarii contendunt, aut igitur C. recipietur adæquatè in A. aut in aliqua eius parte. Neque enim recipitur in materia extrinsecus ascita, cum in rarefactione nulla recens materia accedat, ut est omnium Philosophorum consensus: si adæquatè in A. perseverante B. erunt duæ quantitates sese invicem per-

Argumenta pro posteriori parte eiusdem opinio.

permeantes in eodem subjecto: si verò recipitur A in aliqua parte ipsius A. aut pars quantitatis præexistentis, quæ in ea materiæ parte insidebat, manet sine subjecto, aut inde ad aliquam materiæ partem abscedit, atque ita accidens ab una parte subjecti ad aliam demigrabit, aut denique manet in eadem parte materiæ, sicque duæ quantitates in eadem parte subjecti erunt. Quæ omnia, cum absurda, & impossibilia sint, perspicuum relinquitur, totam priorem quantitatem deperdi, imò in nullo instanti rarefactionis ullam præcedentis quantitatis particulam dari posse.

Opinio. Altera est opinio, quam Scotus sua tempestate in scholis Philosophorum communem fuisse ait, quamque ipse amplectitur in 4. distin. 12. q. 4. Bassolius q. 3. art. 2. & Caietanus in commentariis 3. partis ad artic. 5. quæst. 77. Hispalensis in 2. distinct. 18. quæ. 1. aliique nonnulli, tam Scoti, quam D. Thomæ sectatores, videlicet in rarefactione accedere novam quantitatem: eam tamen, quæ præerat, non amitti. Hujus prior pars iisdem nititur rationibus, quibus prior pars superioris sententiæ. Posterioris verò confirmatio in sequentem disputationem rejicienda est.

ARTICVLVS III.

RAREFACTIONE NEQVE VETERem quantitatem deperdi, neque novam acquiri.

Opinio. NEutra earum opinionum, quas articulo superiori retulimus, veritati consentanea videtur, sed ea, quam sequitur D. Thomas in 1. 2. quæst. 52. artic. 2. & in 2. 2. quæ. 24. artic. 5. Gregorius in 2. distin. 12. quæ. 2. artic. 1. Capreolus d. ist. 18. quæ. 1. Aegidius quodl. 2. qu. 11. Soncinas libr. 8. Metaph. qu. 27. aliique non pauci videlicet in rarefactione neque præcedentem quantitatem aboleri, neque novam acquiri. Prior hujusce assertionis pars, in qua cum secunda opinione cōvenimus, hisce argumentis ostendi potest: Omne accidens absolutum uno è tribus modis interit, vel conservatricis causæ abscessu, vel adventu contrarii, vel occasu subiecti, in quo insidet: sed dum quidpiam rarefit, non potest eius quantitas interire primo modo, siquidem absente eo, quod quantitatem produxit, manet quantitas. Nec secundo, cum nihil quantitati sit contrarium: nec deniq, tertio, quia subiectum quod rarefit, toto rarefactionis decursu idem perseverat. Nullo igitur pacto id, quod rarefit, quantitatem amittit.

Eius confirmatio. Deinde, aut quantitas præcedens amittitur in primo non esse motus rarefactionis, aut successivè, dum subiectum rarefit: sed neutrum horum dici potest, ergo &c. Probatur minor quoad priorem partem, quia ante primum non esse rarefactionis fuère transacta infinita instantia, quibus materia iam rarior, maiorque erat, ergo iam in illis deperdi potuit quantitas præcedens. Quoad posteriorem partem ostenditur, quia id, quod successivè amittitur, non totum simul, sed per partes labitur. Quare in aliqua temporis portione erunt aliæ deperditæ, & aliæ nihilominus remanebunt: proindeque si tunc cesset rarefactio, non erit amissa tota quantitas: B ex quo sequitur, non in omni rarefactione fieri iacturam totius quantitatis præcedentis.

Iam verò altera eiusdem nostræ assertionis pars, videlicet in rarefactione nullam novæ quantitatis portionem acquiri, facile ostenditur: Nam, ut articulo proximo pro confirmanda posteriori primæ opinionis parte argumentabamur, vel illa nova quantitas reciperetur adæquatè in tota materia, vel in aliqua eius parte, quorum utrumque à vero abest, &c. Vt autem C veritas magis eluceat, advertendum est in eo, quod secundum se totum rarefit, omnes particulas, quantumlibet exiguas & minutas, extensiores fieri, non quidem accessu novarum partium quantitatis, quæ cum præcedentibus continuetur, uti diximus (videturque docuisse etiam Aristotel. libr. 4. Physic. capit. 9. text. 84. aiens, raritatem fieri nulla re de novo accedente) sed quia eadem numero quantitas, quæ antea materiam minus perficiebat, nunc dum sese D explicat, & quodammodo evoluit, eandem materiam magis perficit. Quippe continuæ quantitatis, de qua disserimus, ratio in eo posita est, ut substantiam, cui inhæret extendat, quemadmodum albedinis, ut eam dealbet. Cum igitur eiusmodi quantitas materiam amplius dilatarit, eique magis dominata fuerit, & potentiam, quam ad maiorem extensionem suscipiendam habebat, pro suo modo expleuerit, utique magis perfecta censebitur: non quidem adE iectione novi gradus à priori quantitate reipsa distincti, sed accessu novæ perfectionis, ac novi cuiusdam modi, quo res manens eadem, quæ prius erat, aliter sese nunc habet, atque antea. Et ad hunc modum, sive ad quantitatem sub hoc modo terminatur motus quidā, quem res subit, dum rarefit, de quo infra.

ARTICVLVS IV.

F DISSOLVVNTVR CONTRAriarum partium argumenta.

Solu. 1. arg. NVnc adversariorum argumenta diluamus: Ad primum eorum, quibus prior sententia nitebatur, dicendum, id, quod rarefit, acquirere maiorem extensionem, itemque maiorem extensionem, esse maiorem quantitatem, sed non omne quantitatis incrementū fieri appulsu

 novæ

Nova perfectio quantitatis non est nova quantitas.

novæ quantitatis. Potest enim reddi quantitas major, accedente ei nova perfectione, quæ nihil aliud sit, quàm eadem quantitas sub novo modo. Atque hinc patet, quid respondendum sit iis, qui mutato quantitatis in majoris extensiones nomine, quærunt, ubinam maior illa extensio, quam novam perfectionem esse fatemur, recipiatur. Videlicet dicendum, recipi in tota quantitate, nec inde ullum sequi absurdum, cum illa nova perfectio non sit nova quantitas, sed novus modus, qui quantitatem à seipsa non re, sed ratione tantummodo diffidentem facit.

Solut. 2. *Lege Euclidem l. 1. ele 2. a ioms. 10. Lege etiam, si places, quæ scripsimus lib 6. Physic. 2. q. 1.*

Non plura insunt puncta in majori circulo, quam ex minori.

Ad secundum, rarefactione non acquiri nova puncta, sed ea, quæ prius inerant, denuo respondere aliis, quibus non antea respondebant, quemadmodum & ipsa quantitas, cujus partes copulant, denuo coæquatur majori quantitati, quam prius. Neque debet mirum videri id, quod hinc sequitur, nempe totidem esse puncta in minori, atque in majori quantitate. Id enim absolutè, atque extra hujusce quæstionis difficultatem admittendum esse constat, ut in Physicis docuimus. Si enim sumantur duo circuli concentrici, A. B. quorum major, nempe A. includat minorem: omnes lineæ, quæ ductæ fuerint in centrum ab A. intersecabunt B. in puncto, cum lineæ nullam vendicent latitudinem. Igitur non plura puncta insunt in A. quā in B. Patet consecutio, quia alioqui aliqua linea posset duci ab A. quæ non inveniret punctum in B. atque adeo, quæ non pertransiret per B.

Solut. 3.

Ad tertium, omnia accidentia, quæ nunc magis, nunc minus rem perficiunt, dici suscipere magis & minus, etiam quantitates: non tamen omnia, quæ eiusmodi sunt, ex usu Philosophorum dici intendi, & remitti: hoc enim qualitatibus duntaxat, ut candori, & nigredini, & iis, quæ in perficiendo subiecto qualitatis modum obtinent, ut actionibus & passionibus Philosophi accommodarunt, aientes, proprio vocabulo magnitudinem extendi & contrahi. Itaque suscipere magis & minus, latius patet, suoque ambitu comprehendit non solum intendi, & remitti, sed etiam extendi & contrahi. Quod autem Aristot. in categ. negat, quantitatem suscipere magis & minus, de solis præfinitis, & determinatis quantitatibus intelligi debet, ut in argumento dicebamus. Nec quod contra opponebatur, quicquam efficit. Licet enim qualitas præfinita, magis & minus non suscipiat, sicuti nec determinata quantitas id tamen de sola præfinita quantitate Aristoteles pronuntiavit, quia expendebat eo loco quantitatem, prout substantiam demetitur. Ratio autem mensuræ in aliquo certo potius, & præfixo, quàm in incerto & vago posita est. Unde ad definitas quantitates nuncupandas simplicia nobis suppetunt vocabula, ut palmus bicubitus, tricubitus: non ita verò ad notandas qualitates certæ intensionis. Lege Divum Thomam 2. 2. quæst. 24. artic. 5. ad 1. Capreolum in 2. distinct. 18. quæst. 1.

Suscipere magis & minus latius patere quā intendi & remitti.

Altera solutio ejusdem arg.

Sic hæc solutio minus placet, dic, suscipere magis & minus, cum strictè accipitur, quomodo ab Aristotele loc. citat. sumitur, idem valere atque intendi, & remitti, quod cum competat solis qualitatibus, quæ graduum intensione, & detractione augescunt, & minuuntur, nihil mirum, si quantitatibus nullo pacto accommodetur.

Solutio 4.

Cur in intensione acquiratur nova qualitas, non tamen in rarefactione nova quātitas.

Ad quartum respondendum est, licet in intensione qualitatis nova qualitas acquiratur: in rarefactione non comparari novam quantitatem: quia non est utrobique eadem ratio. Namque evolutione, & explicatione partium iam latentium absque accessu novarum realitatum potest quantitas magis extendi, magisque in se perfici, quia eæ partes talis sunt naturæ, ut iam quoad suam realitatem, antequam se prodant, possint in quantitate esse. Qualitas autem intensioni subiecta esto habeat etiam partes, ex quibus eius perfectio intensiva consurgit; non possunt tamen eæ, antequam intendatur, qualitas, inesse illi actu quoad suam realitatem: alioqui lignum, verbi gratia, quod dicitur habere sex gradus frigoris, & duos caloris, & immediatè post hoc instans calefiet usque ad sextum caloris gradum, iam in hoc instanti haberet actu eos gradus caloris, quoad ipsorum realitatem, atque ita reipsâ clauderet in se sex gradus caloris, & sex frigoris, si nulla ei realitas, sed modus tantum ad horum graduum complementum desit. Quod tamen non est admittendum, quia realitas ipsa sex graduum frigoris non patitur in eodem subiecto alios sex sui contrarii. At in quantitate facile est intelligere, quomodo quantitas duorum palmorum quoad realitatem insit in quantitate unius palmi, quia videlicet illa quantitas ex materia densa ampliari potest sese evoluendo. Quæ evolutio non cernitur in qualitate. Adde quod nihil repugnat non solum gradus qualitatis eiusdem speciei realiter distinctos, sed qualitates & re & natura diversas inveniri simul in eodem situ, eademque parte subiecti: quod tamen de magnitudinibus realiter dissidentibus affirmari non potest. Unde cogimur asserere, non acquiri per rarefactionem novam quantitatem, cum alioqui nihil obstet, quominus intensionis motu nova qualitas comparetur. Sed hæc libr. 8. Metaphysic. ubi quæritur, num intensio qualitatem fiat additione graduum, fusius & enucleatius explicanda erunt.

Ad 5. proximi art.

Ad quintum quid respondendum sit, ex iis, quæ proximo articulo disseremus, constabit. Quod verò attinet ad argumētum, quo adversarii

rii posteriorem suæ sententiæ partem confirmabant, dicendum rectè concludere, amitti totam præcedentem quantitatem, si per rarefactionem nova quantitas acquiratur; verum cum hoc nequaquam à nobis concedatur, patet totam eam probationem futilem esse.

ARTICULUS V.

QUOS MOTUS SUBEAT CORPUS, *cum rarefit.*

Primus motus rei quæ rarefit.

UT ea, quæ in hac disceptatione pertractata sunt, apertiora evadant, observandum erit, subjectum, quod rarescit, variis affici motibus, quorum primus est calefactio. Nam calor prævia est, & apposita ad raritatem præparatio, cujus rei indicium habetur, quod duo superiora elementa, quæ calore magis abundant, rariora sunt. Item quod ea, quæ rarefiunt, prius incalescunt, ut videre est in pulvere tormentario, qui calore correptus, accensusque in raritatem sic abit, ut confestim erumpat liberiorem quærens locum, atque interdum, ut compendio exeat, tormenta ænea discindit. Sæpe tamen sine præeunte calefactione rarefactio contingit, ut cum aurum artificum opera in tenuissimas bracteolas, aut fila dilatatur.

Hac de re Leonard. Lessius in q. nat. q. 4.

Secundus motus.

Alius est motus perpetuus rarefactionis comes, nempe latio, ut est concors Philosophorum sententia. Etenim dum partes materiæ distenduntur, necessario acquirunt novum locum, ac majori spacio coexistunt. Obiic. at tamen primò aliquis, latio respondet rarefactioni, ergo quemadmodum in latione uno ubi acquisito deperditur aliud (quandoquidem postquam mobile bipedale pertransiit spacium duorum pedum, nihil jam de priori ubi retinet) ita acquisita nova quãtitatis perfectione nihil omnino ex priori conservabitur. Deinde in eo instanti, quo ex aqua gignitur aer, materia rarescit; siquidem oportet aerem aqua esse rariorem; & tamen in instanti non est motus localis: ergo aliquando datur rarefactio, quam motus localis non comitetur. Ad primum horum dicito, terminum motus localis non eodem modo se habere, quo se habere, quo se habet terminus rarefactionis; cum enim mobile pluribus locis adæquatis simul respondere nequeat, fieri non potest, ut acquirat unum locum, quin priorem deserat, at non ita se habet subjectum, quod rarefit, ad terminum rarefactionis, ut planum est. Ad secundum respondemus, in instanti, quo aer ex aqua gignitur, non dari rarefactionem, id est, productionem majoris raritatis; quia tota raritas necessaria ad introductionem formæ aeris jam fuerat in materia aquæ tempore immediatè antecedente punctum generationis; fuerat, inquam, tota saltem in fieri, ut Philosophi loquuntur: licet in esse quieto non detur nisi in instanti, quo forma introducitur: latio autem non comitatur productionem raritatis nisi in fieri, quia tunc solum magis dilatatur subjectum. Quæri hæc etiam posset num saltem in resurrectione, cum ex materia cinerum, corpora suis organis distinguenda, perficiendaque sunt; num, inquam, in eo instanti divina virtute danda sit latio momentanea, rarefactionem, vel condensationem consequens. Sed hæc difficultas explicata jam à nobis fuit libro 6. Physicorum cap. 6. quæst. 1. artic. 2.

Objec. 1.

Objec. 2.

Dilut. 1. objec.

Dilut. 2.

Quidnam quantitatis immotum maneat in rarefactione & condensatione.

Illud tamen hoc loco prætereundum non est, videlicet in rarefactione semper immobile manere illud indivisibile, quod est quasi terminus, à quo motus localis, & in condensatione illud, quod est veluti terminus ad quem ejusdem. Itaque cum cera vase inclusa rarefit, ultima superficies tangens vasis fundum non movetur. Non enim deorsum commeat, alioqui penetraret vas, neque sursum, quia vel alia superficies succedit in ejus situm, vel non: si succedit, dum hæc ascendit, & descendit illa, necessario in eo occursu sese aliquæ partes penetrabunt: si non succedit, oportebit dari vacuum inter imam superficiem ceræ, & fundum vasis. Quæ cum viribus naturæ esse non possint, fatendum erit, prædictam superficiem immotam, atque fixam manere.

De media linea.

Item si fiat rarefactio à medio alicujus corporis versus utramque extremitatem, non movebitur media linea. Peto enim, quonam feratur, in dextramne an sinistram partem? at nulla ratio est, cur potius in unam, quam in alteram tendat, cum altera pars, quam copulat, hac; altera illac feratur. Similiter neque in condensatione movetur punctum centri, cum non sit major ratio, cur in unam, quam in aliam partem eat.

Objectio.

Erit tamen qui obiiciat. Si detur superficies, vel linea, punctumve immobile in rarefactione, sequitur, cum subjectum rarefit, ejus partes dividi ac diffecari continuitate amissa: hoc autem amittendum non est, ergo neque illud. Probatur consecutio, quia cum inter omnes partes, & illam superficiem, lineam, punctumve, nihil medium sit, impossibile erit illas omnes moveri, quin vel hæc secum deferant, vel si ea, uti dicimus, immota maneant, ab eis divellantur. Corroboraturque argumentum, quia ut impossibile est moveri superficiem, immotis omnibus partibus, quin ab eis separetur, ita & moveri partes omnes, quin à superficie abjungantur. Huic objectioni negãda est consecutio, & ad ejus probationem dicendum, inter illam superficiem, lineam & punctum, & omnes partes subjecti, quod rarefit, collectivè sumptas nihil medium esse: esse tamen medium inter illa, & quamlibet partem, quatenus unaquæque pars dividi potest in minorem, & procedendo versus tale punctum v. gr. post illam datur alia minor, atque ita pro-

Dilutio.

grediēdo in infinitum. At cum ponamus totum subjectum rarefieri, admittendum erit, omnes & singulas partes unà moveri: sed negandum, debere illas propterea divelli à prædicto puncto, linea, aut superficie; quia quemadmodū omnes ita moventur, ut servent continuitatem cum iis, quibus communi termino copulantur: ita sic ultra ejusmodi indivisibilia coextenduntur, & situm mutant, ut non oporteat ab eis separari. Alia tamen ratio est in superficie: si moveretur. Etenim cum illa non subeat motum ratione sui, sed ratione partium, quarum est terminus, fieri non potest, ut illa moveatur, quin partes motum subeant, esto partes moveri queant illa immota, utpote quæ non illius beneficio moventur.

De puncto, linea & superficie.

Tertius motus, qui cum res quæpiam rarescit, necessario datur, proprieque rarefactio dicitur, est motus tendens ad raritatem, prout est qualitas quædam subjecta sensibus, pertinens ad tertiam speciem qualitatis. Non enim probamus illorum sententiam, qui raritatem & densitatem in quarta specie qualitatis collocant; siquidem quæ in ea continentur, cum sint terminus quantitatis, utpote forma, & figura, in sola externa illius facie insunt: at raritas & densitas etiam interius pervadunt. Esse verò dandum talem motum ad raritatem, constat ex conditionibus, quas libro 5. Physicorum ostendimus, requiri, ac sufficere ad veram germanamque motus rationem; quæ omnes, ut consideranti planum erit, in acquisitione raritatis inveniuntur. Est autem is motus alteratio, ut indicat ejus terminus, colligiturque ex iis, quæ ab Aristotele traduntur lib. 4. Physicorum à textu 84. ex quo etiam coarguitur eorum opinio, qui in raritate & densitate nihil præter relationes excessus, & defectus, aut negationem, conjunctionis, vel abjunctionis partium agnoscunt, cum nec ad relationes sit motus, ut probatum est ab Aristotele lib. 5. Physicorum à text. 10. neque etiam ad negationes, ut quæ sint expertes omnis entitatis; quæ motu comparari possit.

Tertius motus. Hunc ponit D. Thom. hoc in lib. lect. 14.

Ad raritatem datur motus alterationis. Cap. 2. q. 1. art. 3.

Quartus motus est is, quo acquiritur eadem quantitas sub novo modo, seu major extensio ejusdem quantitatis: quandoquidem quantitas, quæ antea erat unius palmi, verbi gratia, fit duorum palmorum. Ac quod dum subjectum rarefit, debeat quantitas, saltem quoad hunc modum, variari, ex eo patet, quia omnis varietas penes relationes supponit mutationem seu varietatem in fundamento: constat autem id, quod rarefit, variare relationes æqualitatis, inæqualitatis distantiæ, aliasq; his similes, quarum fundamentum est quantitas.

Sanè quod hic motus distinguatur à motu locali, de quo antea, ex eo ostenditur, quia potest Deus efficere, ut cera respondeat puncto eo modo, quo totum corpus Christi in divina Eucharistia respondet non tam exiguæ parti dimensionum panis, quin minori: deinde cera ita constituta potest divinitus rarefieri, & extendi in ordine ad se, nihilo variata distantia, neque situ in ordine ad locum, & spacium, seu verum, seu imaginarium. Quare potest dari motus ad majorem extensionem absque motu locali. Ex quo sequitur, hunc, & illum motum inter se distingui.

Potest divinitus dari motus ad majorem extensionem absque motu ad locum.

Adverte autem circa majorem extensionem, quæ nunc est, cum antea non esset, designari non posse partem aliquam materiæ, in qua illa adæquatè, seu per se tantum recipiatur. Namque in eadem materia, in qua prior palmus inerat, recipitur novus magis illam extendendo: & materia, quæ antea adæquatè cohibebat unum tantum palmum, nunc inadæquatè continet eundem, & simul etiam inadæquatè novum palmum, adæquatè verò, & indiscretè, sive indistinctè duos palmos simul.

ARTICULUS VI.

ARGUMENTA ADVERSUS ID, quod de motu ad majorem extensionem assertum fuit, eorumq; explanatio.

NOn desunt tamen argumenta, quæ probare videantur non dari realem motum ad majorem extensionem. Primum, quia ut quintum secundi articuli argumentum probabat, omnis motus videtur esse acquisitio novæ formæ; at major extensio, quæ rarefactione comparatur, non est nova forma, cum non sit nova quantitas, ut superius diximus. Deinde, quia si illa extensio per realem motum adveniret, cum in divina Eucharistia species rarescunt, daretur motus extra subjectum; quod non videtur posse fieri, cum motus sit actus entis in potentia, ut in potentia, id est, subjecti, quod partim habet jam actu ad formam ad quam tendit, partim est in potestate ad illam. Tertio, quia cum illa extensio, & raritas, ut est qualitas sensibilis, sese mutuo comitentur, aut prius acquireretur extensio aut raritas. Quorum utrumque videtur alienum à veritate. Nam quia subjectum rarescit, ideo extenditur, atque ita extensio supponit raritatem. Contra verò cum extensio sit quantitas, proindeque fundamentum, & subjectum quo accidentium materialium, necessario supponetur à raritate, ut quid natura prius. Quartò, quia omnis forma, quæ est actu in subjecto, naturæ necessitate perficit actu illud, quantum potest, quare si quantitas rei, quæ rarefit, jam est in ea actu tota, non poterit interveniente motu magis perficere subjectum, nec in seipsa magis perfici. Quintò, quia id, quod formæ per motum advenit, est illi extrinsecum; cum igitur extensio sit ipsa natura, & essentia quantitatis, non poterit quantitas per motum majorem extensionem acquirere, proindeque non videtur dicendum,

Primum argum.

Quantitatem in div. Eucha. esse extra subjectum doce. Concil. Constant. sess. 8. Triden. sess. 13. can. 2. & de consec. d. 2. c. species. & c. Nos autem.

dum, dari verum motum ad majorem extensionem.

Non est tamen difficile ad hæc respondere. Ad primum enim dicendum, sat esse ad rationem motus, si tendat in formam, vel novam, vel eandem sub novo modo, ita tamen ut is modus positivus sit, ac per se terminet. Quod addimus propter decretionem, quam libr. 5. Physicorum verum & realem motum non esse statuimus, quod nec ad novam quantitatem, nec ad veterem sub novo modo intrinsece feratur. Ad secundum respondemus, acquisitionem extensionis, quæ in speciebus divinæ Eucharistiæ accidit, recipi tanquam in subjecto in quantitate, in qua cætera materialia accidentia recipiuntur. Neque esse absurdum, eandem quantitatem alia & alia ratione subjectum esse, & terminum: subjectum prout recipit ac sustentat; terminum, prout secundum perfectiorem modum acquiritur. Si petas, quo pacto in divina Eucharistia possit dari motus ad raritatem, si rarum definitur id, quod sub magis dimensionibus parum obtinet materiæ: ibi autem neque vini, neque panis materia est. Respondemus cum Divo Thoma in 4. dist. 12. quæst. 1. artic. 1. quæst. 3. ad 6. rarum materiam connotare, eamque secum deferre, non tamen absoluta, sed physica tantum necessitate, quæ divinitus suppleri potest. Ita juxta ordinarium naturæ cursum omni raritati subest materia, non tamen secundum divinæ potentiæ miraculum.

Solutio primi arg.

Solutio 2.

Dubium.

Responsio. Lege D. Tho. 3. p. q. 77. a. 2. & 3. Capreo. in 2. d. 19. q. 1. a. 3.

Ad tertium concedendum est, extensionem & raritatem comitari se mutuo, ita tamen, ut in diverso causæ genere sese antecedant, & sequantur: namque ut sentit Capreolus & Caietanus, raritas in genere effectricis, seu quasi effectricis causæ, præit extensionem; quia vis activa agentis per rarefactionem extendit materiam, quemadmodum & per calefactionem eam rarefacit: contra verò extensio in ratione causæ materialis, & subjectivæ antecedit raritatem, quatenus eam recipit, ut subjectum, quo, seu minus principale. Quod de extensione & raritate asserimus, de motu etiam ad majorem extensionem, & ad raritatem æqua ratione pronunciandum est. Scotus tamen in 4. dist. 12. q. 4. Bassolius ibid. q. 3. art. 2. & alii putant, extentionem ab e[illegible] priorem esse raritate, & ab illa modis omnibus supponi.

Solutio 3. Capr. & 2 d. 12. q. 2. a. 2.

Ad quartum dic omnem formam, quæ actu est in subjecto, perficere illud, quantum omnino potest, si tota in eo sit non solum quoad realitatem, sed quoad modum amplioris perfectionis, quam alioqui valet: hunc autem modum quantitas, quæ potest rarefieri, non obtinet, antequam actu rarescat.

Solutio 4.

Ad quintum dicendum, quantitatem ex sua propria, & intrinseca ratione extensionem vendicare, quod tamen majorem, aut minorem obtineat, aut motu acquirat, id ex accidente esse; quemadmodum & qualitas, quæ intensionem recipit, necessario aliquam gradualem intensionem sortitur: quod vero perfectiorem, aut minus perfectam habeat, motumve comparat, per accidens est. Concedendū igitur id, quod quantitati per motum ad majorem extensionem accrescit, accidentarium illi esse, sicuti & qualitati id, quod per motum intensionis advenit.

Solutio 5.

QVÆSTIO XVIII.

UTRUM SINE RAREFACTIONE, & absque accessu novæ materiæ possit divina virtute ex parvo fieri magnum, an non.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIONIS IN VTRAMQVE partem disputatio.

Rejecta opinione quorundam existimantium non modo divina virtute, sed naturæ etiam facultate ex parvo magnum fieri posse absque rarefactione, & accessu novæ materiæ, quos refellit Durandus in 2. dist. 18. quæst. 1. & Soncinas 8. libr. Metaphysicor. quæstio. 4. affirmativam partem propositæ controversiæ amplexi sunt, D. Gregorius Nyssenus orat. 3. de resurrectione, Hugo Victorinus 1. lib. de sacram. p. 6. capite ultimo, Magister sentent. in 2. dist. 18. c. 5. ibidemque Durandus questione quam diximus, & Argentinas art. 4. Altissidorensis lib. 4. quæst. de veritate humanæ naturæ, Lyranus cap. 2. in Genes. Henricus Gandaviensis quodlibet. 7. quæstion. 9. [Æ]gidius quodlibet. 2. quæst. 11. quo etiam inclinat Alensis 4. p. quæst. 26. memb. 3. art. 3. adducti hisce argumentis.

D. Gregor. Nyssen. Hugo Vict. Magister. Durandus. Altisidor.

Quidquid est in potestate materiæ sive naturali, sive obedientiaria, potest à Deo fieri. Sed quælibet materia ex se est apta, ut indiscriminatim fiat ex ea quantumlibet magnum, & parvum. Igitur citra rarefactionem, & novæ materiæ accessum, potest ex ea divinitus fieri quantumvis magnum. Major in confesso est. Assumptio probatur, quia materia, teste Arist. c. 2. hujus lib. tex. 15. & 7. Met. c. 1. 8. ex se neq; quantitatem, neque qualitatem habet, sed hujusmodi est, ut utrumq; 3. de illius potestate excitari queat.

Primum argum.

Secundò, idem confirmatur, quia ut tradunt divinæ literæ cap. 2. Genes. Evæ corpus fuit divinitus efformatum ex costa Adæ, utiq; ex parvo magnum. Quod verò [illegible]d id novæ materiæ accessus nequaquam intervenerit; inde patet, quia alioqui, cum adjectitia materia multo major esse debuisset; ex illa potius quàm ex costa Adæ asserendum foret, coagmentatum fuisse corpus Evæ. Deinde quod prædicta costa ad idoneam quantitatem exhibendam rarefacta non fuerit, perspicuum est; cum tanta raritas humano corpori minimè congruat.

2. Argum.

Posthe-

3. Argum. Postremo, huic parti videtur favere D. Augustinus sermone 2. de consolatione mortuorum cap. 3. ubi ita scripsit: Sed dubitas, quomodo de parvis ossibus totus possit homo restitui. Re vera tu ex modica scintilla ignis ingentem suscitas flammam; Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpusculi tui reindegrare conspersum?

Assertores partis contrariæ. Ambulensis Gen. 13. q. 383. Contrariam sententiam tuetur D. Thomas, in 2. dist. 18. quæst. 1. artic. 1. & in prima parte quæst. 92. articul. 3. ibidemque Caietanus, Gregorius Ariminensis in 2. distin. citata quæstione unica, Capreolus dist. 19. quæst. 1. artic. 1. Bassolius dist. 18. quæstione unica, art. 4. Mairon. quæst. 1. Maior, & Dionysius ibidem, Soncinas 8. Metaphys. quæst. 4. & alii hisce potissimum rationibus. Si

Prima ratio. Deus efficiat ex parvo magnum sine rarefactione, & absque accessu novæ materiæ; verbi gratia, ex materia acari totam terram; vel hujusmodi ampliatio fiet secundum transmutationem solius substantiæ ipsius materiæ, vel secundum eius dimensiones: non priori modo; tum quia materia in se spectata transmutari nequit, cum sit pura potentia solam subjecti rationem habens; tum quia multitudo & magnitudo sunt

Quando rarescat subjectum. præter essentiam materiæ. Superest ergo, ut fiat secundum dimensiones, accipiente materia uberiorem molem, quam antea habebat: at hoc non accidit sine rarefactione, cum unumquodque tunc rarefiat, docente Aristotele libr. 4. Phys. c. 9. text. 84. cum materia maiores dimensiones suscipit: ergo & impossibile est, ex parvo magnum effici, quin materia in raritatem abeat, vel aliam sibi materiæ portionem denuo asciscat.

Secunda ratio. Secundò: Idem probat ea ratio, quia si prædicto modo posset ex parvo magnum fieri, verisimile esset factum id à Christo in miraculo panum, cum tamen secus statuat D. Augustinus tract. 23. in Ioann. aiens, eo pacto Christum quinque hominum millia quinque panibus satiasse, quo segetum multitudinē ex paucis granis producit, id est, per conversionem, ut D. Thomas interpretatur 1. part. q. 92. art. 3. idemque sequitur Euthym. aiens, panum multiplicationem fuisse factam, est subjecta materia.

Ex testimonio D. Aug. Accedit, quod idem D. Augustinus 10. super Genesim ad litt. cap. ult. adversus Tertullianum docet, videlicet, nihil esse absurdius, quam putare ullū corpus posse manente naturæ suæ quantitate undique crescere, nisi rarescat. Nec satisfaciunt, inquit D. Thomas, qui respondent, loqui D. Augustinum secundum communem & ordinarium naturæ modum. Si enim ita loqueretur, nihil ejus probatio conficeret contra Tertullianum ajentem animam crescere: sed nullo pacto imminui, ubi non de usitato cæteris rebus, sed de extraordinario, ac peculiari animorum incremento agebat.

ARTICVLVS II.

PRÆFERTVR PARS NEGATIVA; diluuntur affirmativæ partis argumenta.

His ita disputatis, etsi utraque pars probabilis sit, ut Richardus in 2. dist. 18. & Gabriel ibidem quæstio. unica, arti. 3. dub. 1. rectè admonent, negativa tamen verisimilior habetur, quæ tamen ita est intelligenda, ut non inficiemur ex parvo posse fieri magnum, etsi id neque rarescat, neque accedat nova materia, si modo eius partes servata eadem raritate ponantur simul divina virtute in diverso situ, & loco: quod licet Div. Thomas impossibile arbitretur, nos tamen possibile esse cum Scoto, aliisque auctoribus ostendimus lib. 4. physic. c. 5. q. 5. Respondemus igitur argumentis, quibus pars nostræ conclusioni opposita nitebatur. Ad primum dicimus materiam nec naturalem nec obedientiariam potestatem habere, ut ex ipsa prædicto modo maius aliquid fiat, cum id contradictionem involuat; sequeretur enim rarefieri, & non rarefieri subjectum.

Responsio ad 1. arg. pro parte affirmat.

Quod ad secundum argumentum attinet: Honorius presbyter libro de philosophia mundi c. 23. Cajetanus in commentariis capitis secundi Geneseos, Eugubinus in sua Cosmopœia existimant, ea quæ divinæ literæ narrant de formatione corporis Evæ ex costa Adami, non in sensu proprio, sed translatitio accipienda esse. Itaque ajunt corpus Evæ non fuisse revera ex costa Adami coagmentatum. Hæc tamen sententia nequaquam probanda est, cum tam sacri Doctores, quàm reliqui interpretes eum locum in sensu proprio & quem verba ipsa præ se ferunt, intelligant, ut D. Cyrillus libr. 3. contra Iulianum, D. Ambrosius libro de paradiso cap. 11. D. Hieronymus commentariis in Amos. D. Augustinus lib. 12. de Civitate Dei cap 26. & lib. 9. super Genesim ad litteram cap. 13. Div. Chrysostomus homil. 15. in Genesim, & alii. Quibus accedit, quod in Concil. Viennensi, uti refertur in Clementina unica de summa Trinitat. & ab Innocentio III. in cap. Gaudemus, extra de divortiis; explicatur locus ille de muneris formatione in sensu proprio, & quem literalem appellant.

Quorundā opinio de formatione Evæ.

Lege D. Ambros. ad Timoth. 4. D. Epiph. in Epist. ad Ioa. Ieros. D. Basil. homil. 3. Exam. Origen. tom. 3. in Exod.

D. Cyrillus. D. Ambros. D. Hieron. D. August. D. Chrysost. Concil. Vien. Clementin.

Alii, quos refert Abulensis ad cap. 13. Genes. quæst. 381. ajunt: eam fuisse à Deo productam in quantitate nō majori, quàm costæ, nullamq; ei materiam aliunde fuisse additam. Sed hæc etiam responsio abhorret à communi Patrum, & Scholasticæ Theologiæ Professorum sensu, qui docent, quemadmodum Adamus in quantitate perfecta à Deo productus fuit, ita & Evam: maximè cum ea, quæ Deus per se immediatè efficit, efficiat in statu perfecto, & convenienti; oportebat autem Evam, quæ mox Adamo in vitæ consor-

Alia opin.

consortium data est, idonea corporis magnitu- A dine procreari.

sol.1.arg. Respondemus igitur ad argumentum, corpus Evæ fuisse compactum ex illa costæ materia cum alia eidem conjuncta; sive hæc fuerit tunc denuo creata, ut D. Thomæ visum fuit in 1.p.q.92. art.3. ad 1. sive, ut alii opinantur, è terra, aliove corpore assumpta. Nam utrumque probabile judicat Greg. loc. citat. Neque repugnat D. Thomas. Namque licet primum verisimilius æstimet loco citato, tamen in 2. sent. dist.18.q.1.art.1. posterius nequaquam improbat. Neq; accessus B ille novæ materiæ obstat, quo minus Evæ corpus dici queat è costa exædificatum; quandoquidem tota additio facta est ad costam, tanquam ad fe- me, seu tanquam ad id, quod primò, ac præcipuè & quasi fundamentum ædificii delectum fuit: quemadmodũ & è quinq; panibus dicitur facta illa multiplicatio, de qua supra, quæ tamẽ nonnisi aucta, & aliunde ascita materia, effecta fuit. C

Explicatur locus D. Augustini. Ad ultimum respondendum est, Augustinum tantummodo significare eo loco, è modico cinere compingendum esse hominis corpus in resurrectione. Ex quo non sequitur, è parvo conficiendum magnum citra rarefactionem, & accessum novæ materiæ. Si enim hæc necessaria fuerint, ut corpus sub convenienti quantitate reviviscat, divinitus exhibenda erunt. Quo eventu dicetur nihilominus corpus humanum redintegrari ex modico cinere, ad eum modum, D quo ex costa dicitur corpus Evæ formatum. Nam & cum ex scintilla dicitur ingens flamma suscitari (qua similitudine illic D. Augustinus utitur) planum est, ad it scintillæ materiam rei, quæ ignescit, & in flammam abit.

ARTICVLVS III.

QVO PACTO DISSOLVI POSSINT argumenta partis negativæ.

QVia tamen contraria opinio aientium, posse Deum ex parvo magnum efficere, sine ra- E refactione, & absque accessu novæ materiæ, probabilis etiam est: adversariorum argumenta diluemus, ut eam, qui volet, tueatur. Ad primum Solutio primæ rationis pro posteriori sententia. respondendum est, posse Deum materiam unius digiti v. g. reddere ampliorem, ita ut maneat duorum digitorum evoluendo, atque explicando ex ea partes substantiales, & entitativas, quæ in ea involutæ sunt, idque auferendo totam priorem quantitatem (quamvis etiam posset duas in eodem situ ponere) & denuo conferen- F do utrique digito, non solum novam quantitatem, sed tantam densitatem, quanta in erat priori, quo in eventu nec dabitur novæ materiæ ad- A jectio, sed evocatio partiũ, quæ antea latebãt, nec dabitur rarefactio, quia materia non raritatẽ, sed novam densitatẽ & quantitatẽ duntaxat acquirit.

Ad argumentum igitur dicendum, in hoc miraculo fieri mutationem tum penes substantiam materiæ, hoc est, penes partes substantiales entitativas illius, quatenus prædicto modo evoluuntur (quæ mutatio nec repugnat potentialitati materiæ, neque evertit illius essentiam, quan- B doquidem cum materia rarefit, etiam partes substantiales, & entitativæ illius evoluuntur, & ampliantur) tum penes dimensiones: siquidem materia in eo eventu, quem ponimus, & novam & majorem quantitatem comparat: non tamen rarefieri perhibetur, quia ad hoc non sat est acquirere majorem dimensionem, nisi simul novæ raritatis accessio detur. Quæ quia semper datur, quoties intervenit naturalis acquisitio novæ dimensionis sub eadem materia, ideo re- C ctè Aristoteles naturæ ordinem cursumque spectans, dixit, rarefieri rem, cum majores suscipit dimẽsiones, intellige eadẽ materia permanente.

Ad secundum respondemus, ex eo, quod panum multiplicatio effecta fuerit ad eum modum, qui in argumento dicitur, haud rectè colligi, non potuisse illam per divinam potentiam aliter effici. Ad auctoritatem vero D. Augustini, si de divina potentia loquatur, dicendum fuisse quidem in ea opinione, ut probabili. Solutio 2.

D Cæterum, qui contrariam sententiam tuebitur, is dicet, illam novæ quantitatis & densitatis positionem dari non posse absque modo quodam rarefactionis materialis, qua nimirum partes materiæ mutant situm, coextenduntur q;. Et verò non deerit, qui, sive ad mentem superiorum auctorum, sive non, controversiam velit componere, asserendo, rarefactionem dupliciter posse sumi: vel propriè, & formaliter, id est, pro ac- Dupliciter sumi rarefactionem. quisitione qualitatis, quæ raritas vocatur: vel E impropriè, & quasi materialiter, id est, pro sola extensione partium substantialium ipsius materię. Tunc, si de rarefactione secundùm priorem usurpatione loquantur, posse quidem absq; rarefactione, & absq; adjectione novæ materiæ ac parvo effici magnum: non tamen, si de ea sermo sit iuxta posteriorem acceptionem. Quia tamen non facile apparet, quo pacto possint materiæ partes coextendi & evolui, ac manere simul æquè densæ, cum illa evolutio multitudinem materiæ F dissipet: ideo prior sententia, de quacunque rarefactione intelligatur, videtur nobis absolutè maiorem habere probabilitatem.

ΚΕΦ. Ζ.

ΕΠεὶ δὲ πρῶτον δεῖ περὶ τῆς ὕλης καὶ τῶν καλουμένων στοιχείων εἰπεῖν, εἴτε ἔστιν εἴτε μὴ, καὶ πότερον ἀΐδιον ἕκαστον, ἢ γίνεταί πως· καὶ εἰ γίνεται, πότερον ἐξ ἀλλήλων γίνεται πάντα τὸν αὐτὸν τρόπον, ἤ τι πρῶτον ἐν αὐτῶν ἐστιν· ἀναγκαῖον δὴ πρότερον εἰπεῖν περὶ ὧν ἀδιορίστως λέγεται νῦν.

CAP. VI.

Text.43. a *CVm autem de materia, & hisce quæ nuncupantur elementa primo agere oporteat, an sint nec ne & utrum unumquodque eorum sempiternum sit, an ortum subeat aliquo pacto. & si generentur utrum ex sese mutuo generẽtur eodem modo omnia, an inter ipsa unum aliquod primum sit; prius utiq; de hisce disseramus necesse est, de quibus nunc dicitur indefinitè.*

CAPITIS SEXTI EXPLANATIO.

a *Cum autem*] Differuit hactenus Aristoteles de ortu & interitu in communi sumptis, itemque de alteratione, accretione & diminutione; quæ iis conjuncta & annexa sunt. Proximum erat, ut descenderet nunc ad particulatim explicanda ea, quæ generationem, & interitum subeunt, inter quæ primo loco se offerunt, quatuor mundi elementa, quæ omnibus rebus gignendis quasi materia subiiciuntur: de quibus etiam tres quæstiones pertractandas proponit. Verùm quia nequaquam hæc disputatio rectè procederet, nisi quædam alia præmitterentur, ea prius tractare instituit, nempe quid contactus, quid actio & passio, quid mistio sit: Quæ omnia à suæ ætatis Philosophis indefinitè, id est, confusè, ac parum explicatè tradita esse inquit. — Institutum.

Πάντες γὰρ οἵ τε τὰ στοιχεῖα γεννῶντες, καὶ οἱ τὰ ἐκ τῶν στοιχείων, διακρίσει χρῶνται καὶ συγκρίσει καὶ τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Ἔστι δ' ἡ σύγκρισις μίξις. πῶς δὲ μίγνυσθαι λέγομεν, οὐ διώρισται σαφῶς. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀλλοιοῦσθαι δυνατὸν, οὐδὲ διακρίνεσθαι καὶ συγκρίνεσθαι, μηδενὸς ποιοῦντος μηδὲ πάσχοντος· καὶ γὰρ οἱ πλείω τὰ στοιχεῖα ποιοῦντες γεννῶσι τῷ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, καὶ τοῖς ἐξ ἑνὸς ἀνάγκη λέγειν τὴν ποίησιν. καὶ τοῦτο ὀρθῶς λέγει Διογένης ὅτι εἰ μὴ ἦν ἐξ ἑνὸς ἅπαντα, οὐκ ἂν ἦν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· οἷον τὸ θερμὸν ψύχεσθαι, καὶ τοῦτο θερμαίνεσθαι πάλιν· οὐ γὰρ ἡ θερμότης μεταβάλλει καὶ ἡ ψυχρότης εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ δῆλον ὅτι τὸ ὑποκείμενον· ὥστε ἐν οἷς τὸ ποιεῖν ἐστὶ καὶ τὸ πάσχειν ἀνάγκη τούτων μίαν εἶναι τὴν ὑποκειμένην φύσιν.

Τὸ μὲν οὖν πάντα τοιαῦτα εἶναι φάσκειν, οὐκ ἀληθὲς, ἀλλ' ἐν ὅσοις τὸ ὑπ' ἀλλήλων ἐστίν. ἀλλὰ μὴν εἰ περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν, καὶ περὶ μίξεως θεωρητέον, ἀνάγκη καὶ περὶ ἁφῆς· οὔτε γὰρ ποιεῖν ταῦτα καὶ πάσχειν δύναται κυρίως, ἃ μὴ οἷόν τε ἅψασθαι ἀλλήλων, οὔτε μὴ ἁψάμενα ἀλλήλων πῶς ἐνδέχεται μιχθῆναι πρῶτον. ὥστε περὶ τριῶν τούτων διοριστέον, τί ἁφὴ, καὶ τί μίξις, καὶ τί ποίησις, ἀρχὴν δὲ λάβωμεν τήνδε. ἀνάγκη γὰρ τῶν ὄντων ὅσοις ἐστὶ μίξις, εἶναι ταῦτ' ἀλλήλων ἁπτικά. κἂν εἴ τι ποιεῖ, τὸ δὲ πάσχει κυρίως, καὶ τούτοις ὡς αὔτως. διὸ πρῶτον λεκτέον περὶ ἁφῆς.

Σχεδὸν μὲν οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ὀνομάτων ἕκαστον λέγεται πολλαχῶς, καὶ τὰ μὲν ὁμωνύμως, τὰ δὲ θάτερα ἀπὸ τῶν ἑτέρων, καὶ τῶν προτέρων, οὕτως ἔχει καὶ περὶ ἁφῆς· ὅμως δὲ τὸ κυρίως λεγόμενον ὑπάρχει τοῖς ἔχουσι θέσιν. θέσις δὲ, οἷσπερ καὶ τόπος· καὶ γὰρ τοῖς μαθηματικοῖς ὁμοίως ἀποδοτέον ἁφὴν καὶ τόπον, εἴτε ἐστὶ κεχωρισμένον ἕκαστον αὐτῶν, εἴτ' ἄλλον τρόπον. εἰ οὖν ἐστιν, ὥσπερ διωρίσθη πρότερον, τὸ ἅπτεσθαι, τὸ τὰ ἔσχατα ἔχειν ἅμα. ταῦτα ἂν ἅπτοιτο ἀλλήλων, ὅσα διωρισμένα μεγέθη καὶ θέσιν ἔχοντα, ἅμα ἔχει τὰ ἔσχατα.

b *Omnes enim tam qui elementa ipsa, quàm qui ea, quæ constant ex elementis generant, segregatione & congregatione; atque actione & passione utuntur. Est autem congregatio, mistio. Sed quonam pacto quippiā misceri dicatur, planè ac dilucidè haudquaquam est definitum. At verò nec alterari quicquam, nec segregari, congregarive, nullo patiente, aut agente, potest. Etenim qui plura faciunt elementa, actione & passione mutua generationem fieri censent: quanquam ex uno facta omnia dicant necesse est. Atque hoc rectè quidem dicit Diogenes, nisi ex uno essent omnia, non posse vicissim agere, & pati, seu calidum frigefieri, & idem rursum calefieri: non enim calor & frigus in sese mutuo transeũt: sed ipsum, ut patet, subjectum mutationem suscipit. Quare horum, quibus actio competit, unam esse subjectam materiam necesse est.*

c *Dicere igitur universa esse hujusmodi, non est verum: sed ea quibus mutuo a sese pati, & agere insitum est. At vero si de actione, passionéve, & de mistione contemplandum sit, & de tactu speculemur, est necesse. Nam neque agere, & pati ea possunt propriè, quæ se mutuo tangere nequeunt: neque fieri potest, ut misceantur, quæ non quodammodo sese tangunt prius. Quare de hisce tribus, videlicet quid tactus, quid mistio, & denique quid actio, determinandum videtur. Hinc autem sumatur initium. Nam ex entibus ea, quibus mistio competit esse apta, ut sese mutuo tangant, est necesse; atque si quid agat, & aliud patiatur propriè, simili iisdem modo, atque illa, afficietur. Quocirca de tactu prius dicendum est.*

d *Fere igitur ut & cætera quoque alia nomina pluribus dicantur modis, & hæc quidem æquivocè, hæc altera ab alteris prioribusque; sic & de tactu quoque res sese habet. Sed tamen quod propriè dicitur, ad ea accommodari solet, quæ situm habent. Situs autem hisce, quibus & locus competit: etenim perinde, ut Mathematici, de actu, & loco reddamus oportet, sive eorum quoque separatum sit, sive alio modo habeat. Si ergo tangere sit, quemadmodum antea est definitum, extrema simul esse; ea profectò se mutuo tangent, quæ cum discretas magnitudines, situmque habeant, extrema simul habent.* — Text. 44.

b *Omnes enim tam qui*] Sui instituti rationem ex eo comprobat, quia omnes Philosophi, tam ii qui dicunt, elementa ex aliis esse genita, ut Anaxagoras & Democritus, quàm qui alia ex eis constituisse inquiunt, ut Empedocles, congregationis, segregationisque, & actionis, ac passionis mentionem faciunt, & quia congregatio mistio quædam est, de mistione quoque disputandum erit. Tum præterea, quia nec alteratio, nec congregatio, segregatiove absque actione dari possent, nequaquam præteriri poterit actionis & passionis consideratio. Accedit, quod, qui plura constituunt — Instituti ratio.

terum-

rerum naturalium principia, generationem per mutuam elementorum actionem effici autumant. Qui tamen in eo falluntur, quod præter plura principia contraria, non ponunt unum commune ſubjectum, quod contrariorum pugnam ſuſtineat, cum absque illo unum contrarium nequeat agere in aliud: ſiquidem calor non fit frigus, neque frigus calor; ſed ſubjectum calidum redditur frigidum, dum pulſo calore frigiditatem recipit. Qua de re copioſe in 1. lib. Phyſ.

Neceſſario dandum commune ſubjectum, quod contraria ſuſtineat.

c *Dicere igitur*] Reprehendit eos, qui, etſi rectè ſentirent ponendo unum commune ſubjectum, credebant tamen, omnia corpora eandem ſpecie materiam obtinere: cum tamen id de iis tantum verè dicatur, quibus mutua actio, & repaſſio convenit, cujusmodi ſunt corpora ſublunaria comparata inter ſe; non autem, ſi cum cœleſtibus conferantur. Hac de re diſſeruimus in libris de cœlo. Oſtendit ſubinde Ariſtoteles, quam ob cauſam de tactu ſibi agendum hoc loco ſit, videlicet, quia neque Phyſica actio, & paſſio, neque miſtio ſine tactu dari poſſunt.

Sublunaria habeant inter ſe materiam eadem ſpecie.

Lib. 1. c. 2. q. 6.

d *Fere igitur*] Quia, ut pleraque alia nomina aut æquivocè, aut analogicè dicuntur, ita & tactus: varia hujusce vocabuli ſignificata explicat, ajens, primò illis tactum propriè convenire, quæ ſitum, poſitionemque habent, & in loco ſunt. Et quia dubitare quis poſſet, an Mathematicis tactus competat, cum non videantur in loco eſſe, reſpondet, re vera eſſe in loco, ſive ſint extra ſubſtantiam, ut Pythagorici volebant, ſive non: ſed ratione duntaxat ab ea ſeparentur: quandoquidem locus debetur rei propter quantitatem, quocunque modo illa ſeſe habeat. Hinc concludit, ea ſe tangere primo tactu, quæ cum diverſas habeant magnitudines, & ſitu differant, eorum tamen extrema ſimul exiſtunt, ut ex iis, quæ lib. 5. Phyſ. tradita ſunt, manifeſtum eſt.

Actio phyſica requirit contactum.

Mathematica eſſe in loco.

Ἐπεὶ δὲ θέσις μὲν ὅσοις καὶ τόπος ὑπάρχει· πρώτη δὲ διαφορὰ τόπου, τὸ ἄνω καὶ τὸ κάτω καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντικειμένων, ἅπαντα τὰ ἀλλήλων ἁπτόμενα βάρος ἂν ἔχοι ἢ κουφότητα, ἢ ἄμφω, ἢ θάτερον· τὰ δὲ τοιαῦτα παθητικὰ καὶ ποιητικά· ὥστε φανερὸν ὅτι ταῦτα ἅπτεσθαι πέφυκεν ἀλλήλων, ὧν διῃρημένων μεγεθῶν ἅμα τὰ ἔσχατα ἐστιν, ὄντων κινητῶν καὶ κινητικῶν ὑπ᾽ ἀλλήλων.

Ἐπεὶ δὲ τὸ κινοῦν οὐχ ὁμοίως κινεῖ τὸ κινούμενον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἀνάγκη κινούμενον καὶ αὐτὸ κινεῖν, τὸ δὲ ἀκίνητον ὄν, δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος ἐροῦμεν ὡσαύτως· καὶ γὰρ κινοῦν ποιεῖν τι φασὶ καὶ τὸ ποιοῦν κινεῖν. οὐ μὴν ἀλλὰ διαφέρει γε, καὶ δεῖ διορίζειν. οὐ γὰρ οἷόν τε πᾶν τὸ κινοῦν ποιεῖν, εἴπερ τὸ ποιοῦν ἀντιθήσομεν τῷ πάσχοντι· τοῦτο δ᾽, οἷς ἡ κίνησις πάθος· πάθος δὲ καθ᾽ ὅσον ἀλλοιοῦται μόνον οἷον τὸ λευκὸν, καὶ τὸ θερμόν· ἀλλὰ τὸ κινεῖν, ἐπὶ πλέον τοῦ ποιεῖν ἐστιν. ἐκεῖνο δ᾽ οὖν φανερὸν, ὅτι ἔστι μὲν ὡς τὰ κινοῦντα τῶν κινητῶν ἅπτοιτ᾽ ἄν, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ. ἀλλ᾽ ὁ διορισμὸς τοῦ ἅπτεσθαι, καθόλου μὲν, ὁ τῶν θέσιν ἐχόντων· καὶ τοῦ μὲν κινητικοῦ, τοῦ δὲ κινητοῦ. πρὸς ἄλληλα δὲ κινητικοῦ καὶ κινητοῦ, ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ ποιεῖν καὶ τὸ πάσχειν. ἔστι μὲν οὖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ἁπτόμενον, ἁπτομένου, ἁπτόμενον. καὶ γὰρ κινεῖ κινούμενα πάντα σχεδὸν τὰ ἐμποδὼν ὅσοις ἀνάγκη καὶ φαίνεται τὸ ἁπτόμενον ἅπτεσθαι ἁπτομένου.

Ἔστι δ᾽ ὡς ἐνίοτέ φαμεν τὸ κινοῦν ἅπτεσθαι μόνον τοῦ κινουμένου· τὸ δ᾽ ἁπτόμενον, μὴ ἅπτεσθαι ἁπτομένου, ἀλλὰ διὰ τὸ κινεῖν κινούμενα τὰ ὁμογενῆ, ἀνάγκη δοκεῖ εἶναι ἁπτομένου ἅπτεσθαι. ὥστε εἴ τι κινεῖ ἀκίνητον ὄν, ἐκεῖνο μὲν ἂν ἅπτοιτο τοῦ κινητοῦ, ἐκείνου δὲ οὐδέν. φαμὲν γὰρ ἐνίοτε τὸν λυποῦντα ἅπτεσθαι ἡμῶν, ἀλλ᾽ οὐκ αὐτοὶ ἐκείνου. περὶ μὲν οὖν ἁφῆς τῆς ἐν τοῖς φυσικοῖς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

e *Porro cum ſitus omnibus, quibus & locus competit, atque ſupra, & infra, & id genus oppoſita, primæ loci differentiæ ſint: omnia ſane, quæ ſeſe mutuo tangunt, pondus, levitatemve, aut utraque, aut alterum habebũt: quæ autem talia ſunt, activa ſunt, & paſſiva. Unde conſtat ea ſuapte natura mutuo ſeſe tangere, quorum cum vicisſim mobilia ſint, atque motiva, diſcretis ſeparatisq; magnitudinibus extrema ſunt ſimul.*

f *Cæterum cum id, quod movet, nequaquam ſimiliter id moveat, quod motum ſubit, ſed neceſſe ſit, ut idem aliud moveat motum & ipſum, aliud immobile perſiſtens: haud aliter de ipſo quoque agente dicendum eſſe, in aperto eſt. Nam id, quod movet, agere quippiam, & contra, quod agit, movere dicunt. Verum differentiam ſubeunt, & proinde ea diſtinguamus oportet. Non enim fieri poteſt, ut quodvis movens agat, ſi patienti agens opponamus, patiens autem ſit, cui motus ſecundum affectum competit: affectus vero, ſecundum quem ſolum alteratio fit, ut albedo, & calor: ſed movere latius quam agere, patet. Illud igitur palam eſt, ea, inquam, quæ movent, partim mobilia tangere, partim minime. Verum ea tangere univerſaliter definiuntur, quæ ſitum habẽt, & quorum alterum motivum eſt, alterum mobile, idque viciſſim quibus agere ac pati convenit. Magna igitur ex parte id, quod tangitur, id tangit, à quo tangi ſolet. Etenim omnia fere, quæ apud nos ſunt, cum moventur, movent. per quæ eſſe neceſſe videtur, ut id, quod tangitur, tangat à quo tangi ſolet.*

g *Interdum autem dicimus, movens ſolum tangere id, quod motu cietur: & contra, quod tangitur, id non tangere, à quo tangitur, verum, quia quæ ejusdem ſunt generis, cum motum ſubeunt, movent; ut quod tangitur, tangat, neceſſarium eſſe videtur. Quare ſi quid motus expers moveat, id profecto tanget mobile, nihil autem illud. Interdũ enim dicimus, eum, qui nos moleſtia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium hoc pacto determinatum ſit.*

Tactus physicus. e *Porro cum situs*] Tradit secundum tactum, qui ut intelligatur, advertendum est, locum physicè acceptum, ut lib. 4. Physic. cap. 4. quæst. 1. exposuimus, eum præter superficiem importet qualitatem conservatricem locati, non convenire, nisi compositis naturalibus in certa sublunaris mundi regione constitutis. Iuxta hanc considerationem loquitur nunc Aristoteles de loco, atque iis, quibus competit locus, sive inferus, sive superus, sive medius, convenire etiam gravitatem, aut levitatem, seu aliquid medium inter hæc, aut quasi medium, eisdemque vim agendi & patiendi inesse: atque adeo & tactum secundo modo acceptum, qui in iis cernitur, quorum extrema sunt simul, & super in se mutuo activa & passiva.

Duo genera moventiū. f *Caeterùm cum id*] Tradit duo moventium genera: quædam enim movent, & non moventur, ut intelligentiæ, quæ cœlestes globos circumvehunt, neque tamen ipsæ motu agitantur. Alia movent simul, & moventur, ut primum mobile, quod subjectas sphæras secum rapit, simulque ab intelligentia motum recipit. Hoc ipsum ait Arist. pronunciandum esse de agentium generibus. Nam quædam ita agunt, ut repatiantur, quædam non: esse tamen inter movens, & agens hoc discrimen, quod omne agens dicatur movere: non tamen omne movens agere. Vsurpat enim Aristoteles hoc loco agere presso significato, prout idem est, atque alterare; quo pacto manifestum est, latius fundi movens, quam agens.

Tactus improprius. g *Interdum autem*] Tertius actus, qui admodum improprius est, convenit iis, quæ ita movent, ut non moveantur, uti accidit rebus, quæ diversi generis & conditionis sunt, ut corporibus cœlestibus respectu inferiorum: illa enim in hæc influunt, cum hæc illis nihil vicissim rependant. Sæpe etiam, quæ translatio sive improprio motu movent, non moventur, ut cum quis alium dolore afficit.

QVÆSTIO I.

UTRUM AD MUTUAM ACTIONEM, ET PASSIONEM corporum requiratur agentis & patientis contactus.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS ARGVMENTA.

Non adducimus in quæstionem an agens naturale, de quo solo in præsentia disputamus, possit in rem distantem agere. Id enim lib. 7. Physic. latè à nobis pertractatum fuit: sed utrum posita rei præsentia, & propinquitate, ut agens in passum actionem trajiciat, oporteat utrumque se tangere non solum tactu virtutis, quo etiam substantia expers materiæ dicitur tangere rem, in quam agit: sed tactu quantitatis, qui in ea solummodo competit, quæ molem corpoream habent. Quod ergo istiusmodi contactus minimè requiratur, aliquot argumentis videtur ostendi.

1. Argum. Primum est. Quantitas, ut alibi docuimus, est quasi altera materia, omnis efficientiæ, & activitatis expers: ergo nec quantitas, nec ejus contactus ulla necessitate naturæ ad agendum adhibenda erunt. Secundum est. Vt D. Thom. 1. p. q. 115. artic. 1. ex D. Augustin. argumentatur; In rebus est aliquid, quod agit, & non agitur, id est Deus: aliquid quod agit, & agitur, nimirum intelligentiæ: aliquod quod agitur, & non agit, videlicet, corpora: igitur corpora omni agendi vi carent: ex quo sequitur contactum nihil eis ad agendum conferre. Tertium est. Si ponatur divinitus candor extra substantiam, & quantitatem, poterit imaginem sui ad oculum mittere; ergo ad agendum non requiritur contactus dimensionum. Probatur assumptum, quia quemadmodum ut visio fiat, sufficit recipi imaginem rei indivisibiliter in puncto pupillæ, ita ad eandem imaginem transmittendam sat erit poni candorem indivisibiliter extra subjectum. Quartum. Partes ejusdem corporis continuæ agunt mutuo, ut patet in corde, quod artus subuna eademque substantiali forma cohærentes, atque adeo eum ipso, & invicem continuatos calefacit, & tamen contactus non est nisi inter ea, quæ discreta sunt, siquidem ea se tangunt, quorum extrema sunt simul, non autem quorum extrema sunt unum: ergo. Quintum. Si duo corpora divina virtute in eodem loco, & situ ponantur, & aliqui agendi ac patiendi vi polleant, agent in se mutuo. Quis enim dicat, ignem non combusturum Socratem, quem undique permeat? præsertim cum sit communis Theologorum sententia, damnatorum corpora debere esse penetrative cum igne, à quo torquenda sunt: at ea, quæ se penetrant, non tangunt sese, cum non per extrema, sed per se tota adæquatè existant simul, ergo ut unum corpus agat in aliud, non requiritur mutuus contactus.

2. Argum. De hoc dupli. ci tactu D. Thom. lib. 1. cont. gen. c. 50.

3.

Inter quæ reperiatur contactus.

5.

Arist. lib. 4. Physic. c. 5. text. 22. & lib. 4. 6. text. 45.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO QVÆSTIONIS, ET ARgumentorum superioris articuli explicatio.

Prætermisso errore quorundam Arabum, qui omnem agendi vim corporibus ademerunt, & Democriticorum, qui actionem physicam per effluxum corporum insectilium effici arbitrari sunt, quos secundo physicæ Auscultationis libro confu-

345 confutavimus. Præsens dubium aliquot assertionibus diluemus. Prima sit. Ad mutuam actionem & passionem corporum non requiritur agentis, & patientis contactus tanquam ratio agendi. Hæc liquet ex eo, quia cum quantitas, ut in primo superioris articuli argumento sumebatur, nullius sit activitatis, nequaquam potest esse rebus physicis ratio agendi, seu id, à quo manet actio. Deinde quia contactus formaliter aut est negatio distantiæ, aut relatio præsentiæ, quorum neutrum actionis principium est.

Assertio. huD. Tho. q.115. art. & lib. 3. tr. gent. c. Pol. Arist. ia lib. c.8.

Secunda assertio. Prædictus contactus requiritur ad mutuam actionem & passionem corporum tanquam conditio necessaria. Hæc assertio intelligenda est de agente, quod per se primo, sive absque interventu alterius medii corporis, agit. Quo pacto elementum ignis vicinum aerem calefacit, non ita verò Sol terram illustrat, quandoquidem inter elementum ignis, & aerem, nullū est corpus: Sol autem per subjectas Sphæras, & media elementa, lumen ad terram fundit. Est verò necessarius ejusmodi contactus ob duplicem rationem: quarum altera est, quia ut libro septimo Physicorum loco citato ostendimus, nihil sive corporeum sit, sive expers corporis, potest agere per se primo in remotum; at corpora, quæ se non tangunt, remota sunt, cum necessariò inter illa cadat aliud corpus. Altera ratio est, quia ut unum corpus agat in aliud, non sufficit ea non distare ab se; sed debent se invicem accommodare per mutuam correspondentiam, hoc est, oportet ita esse affecta, ut pars unius respondeat, & adæquetur parti alterius: quo fit interventu contactus. Vnde Christi corpus in sacrosancta Eucharistia, quamvis speciebus intimè unitum sit, non tamen in eas agit, aut ab iis patitur, quia non est in hoc Sacramento prædicto more quantitativo, cum sit totum in qualibet parte specierum. Nimirum quemadmodum corpus natura sua est extensum, & qualitates, à quibus actionem elicit, suopte ingenio extensæ sunt, licet non propria, sed quantitatis extensione, ita ut corpus operetur, quantitate præditum sit, ac secundum eam patienti & patiens ipsi conjungatur necesse est; quia ut unumquodque

Assertio. ap. 2. q. 3. 3110.

Cur corpus Christi in Eucharist. non agat, in species, nec ab iis patiatur. D. Thom 4. sent. d.10. q.1. art. 4. & 3. p. q.76. a.7.

A que ad suum esse, ita & ad suam actionem passionemque sese habet.

3. Assertio. Tertia assertio. Contactus, quem ad agendum corpora requirunt, non est tantummodo contactus propriè ac presè sumptus, quo ea dicuntur se tangere, quorum extrema sunt simul. Hanc assertionem probant duo ultima argumēta proximi articuli. Itaque ad physicam actionem sat est, corpora ita copulari, ut à se mutuo non distent. B ita tamen, ut, sicuti antea monuimus, more quantitativo uniantur, quo pacto unitæ sunt duæ partes ejusdem continui, itemque duo corpora, si se penetrent: in his enim tanta portio unius respondet tantæ portioni alterius, quod non convenit corpori Christi in divina Eucharistia in ordine ad species, quia non est ibi more quantitativo, sed more substantiæ, ut explicat D. Thomas 3. p. q. 77. art. 3.

Argumenta verò superius adducta nullam habent difficultatem. C Primum enim confirmat primam assertionem, nempe contactum nequaquam esse rationem agendi, haud tamen probat, non esse conditionem ad agendum necessariam. Ad secundum respondet D. Thomas, illud Augustini intelligendum esse de tota natura corporea simul accepta, quæ ideo dicitur agere, & non agi, quoniam non habet aliquam inferiorem naturam, in quam agere possit, sicuti natura increata habet totam creatam, & Angelica corpoream: D sed enim unum corpus est infra aliud, quatenus est in potentia ad id, quod habet aliud in actu: ut aqua infra ignem, quatenus ab eo calefieri potest.

Explicatur locus D. August.

Ad tertium negandum est, candorem extra substantiam emissurum à se imaginem, requiritur enim extensio ad actiones physicas, etiam intentionales, cum in utrisque, quoad hoc, æqua ratio sit. Neo verum est rei visæ speciem recipi indivisibiliter in pupilla, re enim vera dividuè E & extensè recipitur, ut in libris de anima ex professo ostendemus. Quartum & quintum argumentum probant, non requiri ad actionem physicam contactum presè ac propriè sumptum, quod in tertia conclusione asseruimus.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ δὲ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν λεκτέον ἐφεξῆς. παρειλήφαμεν δὲ παρὰ τῶν πρότερον ὑπεναντίους ἀλλήλοις λόγους. οἱ μὲν γὰρ πλεῖστοι τοῦτό γε ὁμονοητικῶς λέγουσιν, ὡς τὸ μὲν ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πᾶν ἀπαθές ἐστι, διὰ τὸ μηδὲν μᾶλλον ποιητικὸν ἢ παθητικὸν εἶναι θάτερον θατέρου. ταῦτα γὰρ ὁμοίως ὑπάρχει ταὐτὰ τοῖς ὁμοίοις· τὰ δ' ἀνόμοια καὶ τὰ διάφορα, ποιεῖν καὶ πάσχειν εἰς ἄλληλα πέφυκε· καὶ γὰρ ὅταν τὸ ἔλαττον πῦρ ὑπὸ τοῦ πλείονος φθείρηται, διὰ τὴν ἐναντίωσιν τοῦτό φασι πάσχειν. ἐναντίον γὰρ εἶναι τὸ πολὺ τῷ ὀλίγῳ.

CAP. VII.

Text. 46.

Deinceps de actione, & passione dicendum est, cum de hisce sententias inter se subcontrarias à majoribus nostris acceperimus. Plurimi enim uno ore hoc asserunt, à simili, inquam, simile nullam pati: quia neutrum altero potius activum sit, aut passivum: quippe cum eadem omnia similibus similiter insint. At quæ dissimilia, differentiaque sunt, ut mutuo agant, patiantur que, aptissima esse asserunt. Nam cum minor ignis à majori corrumpitur; ob contrarietatem illum id ipsum pati inquiunt: dicunt enim, multum pauco esse contrarium.

CAPITIS SEPTIMI EXPLANATIO.

Veterum sententiæ de actione & perpessione.

a DEinceps] Disputationem de actione, & passione aggreditur. Ac primum, quæ ab aliis hac de re minus probè dicta sunt, more suo refellit. Quidam veterum Philosophorum cum explicare vellent, quo pacto affecta esse oporteat, quæ vicissim agunt, & patiuntur, statuebant, simile non à simili, sed dissimili pati. Alii contra nullo modo fieri posse ajebant, ut quidpiam à dissimili pateretur. Priorum ratio fuit, quia in iis, quæ similia sunt, nulla ratio est, cur hoc potius in illud, quàm illud in hoc actionem intendat. Cum verò his Philosophis alii opponerent, minorem ignem à majori consumi, existente inter duos ignes tanta naturæ cognatione, & affectionum similitudine. Occurrebant, propterea id accidere, quia magnum parvo contrarium est, sicque in ignis extinctione non simile à simili, sed à contrario pati. Cæterum germana hujusce rei causa explicata à nobis fuit ad calcem librorum de cœlo in nostris problematis, sect. 4. proble. 1. ubi ex Aristoteles doctrina in lib. de longitudine vitæ, cap. 1. diximus, ideo minorem ignem interimi à majori, quia major pabulum illi abripit, & vorat, quo destitutus extabescit. Plerunque tamen non extingui re vera minorem, sed majori copulari: ita veram corruptionem subire videri possit, cum re ipsa non corrumpatur.

Ignis minor à majori ut absumatur.

Δημόκριτος δὲ παρὰ τοὺς ἄλλους ἔλεξε μόνος ἰδίως· φησὶ γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ὅμοιον εἶναι τό, τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον· οὐ γὰρ ἐγχωρεῖν τὰ ἕτερα καὶ διαφέροντα πάσχειν ὑπ᾽ ἀλλήλων· ἀλλὰ κἂν ἕτερα ὄντα ποιῇ τι εἰς ἄλληλα, οὐχ ᾗ ἕτερα, ἀλλ᾽ ᾗ ταὐτόν τι ὑπάρχει, ταύτῃ τοῦτο συμβαίνειν αὐτοῖς.

Τὰ μὲν οὖν λεγόμενα τοιαῦτά ἐστιν. ἐοίκασι δὲ οἱ τοῦτον τὸν τρόπον λέγοντες, ὑπεναντία φαίνεσθαι λέγειν· αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιολογίας, ὅτι δέον ὅλον τι θεωρῆσαι, μέρος τι τυγχάνουσι λέγοντες ἀμφότεροι.

Τό, τε γὰρ ὅμοιον καὶ τὸ πάντῃ πάντως ἀδιάφορον, εὔλογον μὴ πάσχειν ὑπὸ τοῦ ὁμοίου μηδέν. τί γὰρ μᾶλλον θάτερον ἔσται ποιητικὸν, ἢ θάτερον; εἴ τε ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν τι δυνατὸν, καὶ αὐτὸ ὑφ᾽ αὑτοῦ, καὶ τοιούτων ὄντων οὕτως, οὐδὲν ἂν εἴη οὔτε ἄφθαρτον, οὔτε ἀκίνητον, εἴπερ τὸ ὅμοιον, ᾗ ὅμοιον, ποιητικόν· αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ κινήσει πᾶν, τό τε παντελῶς ἕτερον, καὶ τὸ μηδαμῶς ταὐτὸν ὡσαύτως· οὐδὲν γὰρ ἂν πάθοι λευκότης ὑπὸ γραμμῆς, ἢ γραμμὴ ὑπὸ λευκότητος, πλὴν εἰ μή πως κατὰ συμβεβηκὸς, οἷον εἰ συμβέβηκε, λευκὴν ἢ μέλαιναν εἶναι τὴν γραμμήν. οὐκ ἐξίστησι γὰρ ἑαυτὰ τῆς φύσεως, ὅσα μήτ᾽ ἐναντία μήτ᾽ ἐξ ἐναντίων ἐστίν.

Ἀλλ᾽ ἐπεὶ οὐ τὸ τυχὸν πέφυκε πάσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ᾽ ὅσα ἢ ἐναντία ἐστὶν, ἢ ἐναντίωσιν ἔχει, ἀνάγκη καὶ τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, τῷ γένει μὲν ὅμοιον εἶναι καὶ ταὐτὸ, τῷ δὲ εἴδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον· πέφυκε γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ᾽ ὑπὸ χυμοῦ, χρῶμα δ᾽ ὑπὸ χρώματος πάσχειν· ὅλως δὲ τὸ ὁμογενὲς ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς· τούτου δ᾽ αἴτιον, ὅτι τἀναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει πάντα. ποιεῖ δὲ καὶ πάσχει τἀναντία ὑπ᾽ ἀλλήλων, ὥστε ἀνάγκη, πῶς μὲν εἶναι ταὐτὰ τό, τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, πῶς δ᾽ ἕτερα καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις. ἐπεὶ δὲ καὶ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταὐτὰ καὶ ὅμοια, τῷ δ᾽ εἴδει ἀνόμοια, τοιαῦτα δὲ τἀναντία, φανερὸν ὅτι παθητικὰ καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων ἐστί. τά τ᾽ ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ. καὶ γὰρ ὅλως φθορὰ καὶ γένεσις ἐν τούτοις. διὸ καὶ εὔλογον ἤδη, τό, τε πῦρ θερμαί-

b *Democritus verò solus præ cæteris peculiariter dixit. Nam agens & patiens idem ac simile esse asserit: non enim fieri posse arbitratur, ut differentia, atque diversa à sese vicissim patiantur. Sed & si quæ diversa sunt, quippiam in se mutuo agant, hoc illis evenire, nō quo diversa sunt, sed quoddem quippiam habent. Quæ igitur dicuntur, talia sunt.* Text. 47.

c *Qui autem hoc pacto dicunt, subcontraria dicere videntur. Contradictionis vero causa est hæc Nam cum totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur utrique.* Text. 48.

d *Nam quod simile est & omni ex parte nullam prorsus habet differentiam, nihil à simili pati, rationi consentaneum est. Cur enim potius alterum altero esset passivum? item si fieri queat, ut quippiam patiatur à simili, illud quoque à sese pati poterit. Atqui his ad hunc modum sese habentibus, nihil aut incorruptibile, aut mutationis expers fuerit; siquidem simile, quatenus simile existit, activum sit. Nam corpus omne sese interno, proprioque motu movebit. Et quod prorsus diversum, & nullatenus idem est, similiter. Nam neque albedo a linea, neque linea ab albedine quicquam patietur, nisi forte per accidens; seu si lineam esse albam, aut nigram acciderit. Non enim ea, quæ neque contraria sunt, neque ex contrariis constant, sese extrudunt propelluntq; à natura.* Text. 49.

e *At cum non quodvis agere, ac pati natum sit; sed quæ aut contraria sunt, aut habent contrarietatem tam agens, quam patiens genere quidem simile, ac idem, specie dissimile, atque contrarium esse, est necesse. Nam corpus à corpore, & sapor à sapore, & color à colore, & in summa, quod ejusdem est generis, ab eo, quod ejusdem itidem generis est, pati aptū est. Cujus causa est, quod contraria in eodem genere sunt omnia. Contraria verò inter sese vicissim agūt, patiunturq; Quare & agens, & patiens partim eadem sint, partim diversa, atque inter sese dissimilia necesse est. Cum autem agens & patiens genere quidem eadem, similiaque sint, specie autem dissimilia: contraria verò sint ejusmodi tum contraria, tum quæ inter ea media sunt, inter se mutuo activa & passiva esse constat. Etenim omnino generatio, atque corruptio in hisce consistunt. Quamobrem & ignem cale-* Text. 50. Text. 51.

ειν, καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχειν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὸ πάσχον· τό, τε γὰρ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον ἐναντία ἐστί· καὶ ἡ γένεσις, εἰς τοὐναντίον· ὥστ' ἀνάγκη τὸ πάσχον εἰς τὸ ποιοῦν μεταβάλλειν· οὕτω γὰρ ἔσται εἰς τοὐναντίον ἡ γένεσις· καὶ κατὰ λόγον δὴ τὸ μὴ ταὐτὰ λέγοντας, ἀμφοτέρους ὅμως ἅπτεσθαι τῆς φύσεως· λέγομεν γὰρ πάσχειν, ὁτὲ μὲν τὸ ὑποκείμενον, οἷον ὑγιάζεσθαι τὸν ἄνθρωπον καὶ θερμαίνεσθαι καὶ ψύχεσθαι καὶ τἆλλα τὸν αὐτὸν τρόπον· ὁτὲ δὲ, θερμαίνεσθαι μὲν τὸ ψυχρὸν, ὑγιάζεσθαι δὲ τὸ κάμνον· ἀμφότερα δὲ ἐστὶν ἀληθῆ.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ποιοῦντος· ὁτὲ μὲν γὰρ τὸν ἄνθρωπον φαμὲν θερμαίνειν, ὁτὲ δὲ τὸ θερμόν· ἔστι μὲν γὰρ ὡς ἡ ὕλη πάσχει, ἔστι δὲ ὡς τὸ ἐναντίον. οἱ μὲν οὖν εἰς ἐκεῖνο βλέψαντες ταὐτὸν δεῖν ᾠήθησαν, τὸ ποιοῦν ἔχειν καὶ τὸ πάσχον. οἱ δ' εἰς θάτερα τοὐναντίον.

Τὸν αὐ. τὸν δὲ λόγον ὑποληπτέον εἶναι περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν ὅνπερ καὶ περὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ κινεῖν· διχῶς γὰρ λέγεται καὶ τὸ κινοῦν· ἐν ᾧ τε γὰρ ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, δοκεῖ τοῦτο κινεῖν. ἡ γὰρ ἀρχὴ πρώτη τῶν αἰτίων· καὶ πάλιν τὸ ἔσχατον, πρὸς τὸ κινούμενον καὶ τὴν γένεσιν· ὁμοίως δὲ περὶ τοῦ ποιοῦντος. καὶ γὰρ τὸν ἰατρὸν φαμὲν ὑγιάζειν, καὶ τὸν οἶνον.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον κινοῦν οὐδὲν κωλύει ἐν μὲν κινήσει, ἀκίνητον εἶναι. ἐπ' ἐνίων δὲ καὶ ἀναγκαῖον. τὸ δ' ἔσχατον, ἀεὶ κινεῖν κινούμενον· ἐπὶ δὲ ποιήσεως, τὸ μὲν πρῶτον ἀπαθὲς, τὸ δὲ ἔσχατον καὶ αὐτὸ πάσχον· ὅσα γὰρ μὴ ἔχει τὴν αὐτὴν ὕλην, ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, οἷον ἡ ἰατρική. αὐτὴ γὰρ ποιοῦσα ὑγίειαν, οὐδὲν πάσχει ὑπὸ τοῦ ὑγιαζομένου· τὸ δὲ σιτίον τὸ ποιοῦν καὶ αὐτὸ πάσχει τι· ἢ γὰρ θερμαίνεται, ἢ ψύχεται, ἢ ἄλλο τι πάσχει ἅμα ποιοῦν. ἔστι δὲ, ἡ μὲν ἰατρικὴ ὡς ἀρχὴ, τὸ δὲ σιτίον, τὸ ἔσχατον καὶ ἁπτόμενον.

Ὅσα μὲν οὖν μὴ ἐν ὕλῃ ἔχει τὴν μορφὴν, ταῦτα μὲν ἀπαθῆ τῶν ποιητικῶν· ὅσα δ' ἐν ὕλῃ, παθητικά. τὴν μὲν γὰρ ὕλην λέγομεν ὁμοίως, ὡς εἰπεῖν, τὴν αὐτὴν εἶναι, τῶν ἀντικειμένων ὁποτερουοῦν ὥσπερ γένος ὄν.

Τὸ δὲ δυνάμενον θερμὸν εἶναι, παρόντος τοῦ θερμαντικοῦ καὶ πλησιάζοντος, ἀνάγκη θερμαίνεσθαι· διὸ καθάπερ εἴρηται, τὰ μὲν τῶν ποιητικῶν ἀπαθῆ, τὰ δὲ παθητικά· καὶ ὥσπερ ἐπὶ κινήσεως, τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ποιητικῶν. ἐκεῖ τε γὰρ τὸ πρώτως κινοῦν ἀκίνητον. καὶ ἐπὶ ποιητικῶν, τὸ πρῶτον ποιοῦν ἀπαθές.

Ἔστι δὲ τὸ ποιητικὸν αἴτιον, ὡς ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεως, τὸ δ' οὗ ἕνεκα, οὐ ποιητικόν. διὸ ἡ ὑγίεια οὐ ποιητικὸν, εἰ μὴ κατὰ μεταφοράν· καὶ γὰρ τοῦ μὲν ποιοῦντος ὅταν ὑπάρχῃ, γίνεταί τι τὸ πάσχον· τῶν δὲ ἕξεων, παρουσῶν οὐκ ἔτι γίνεται, ἀλλ' ἔστιν ἤδη· τὰ δ' εἴδη καὶ τὰ τέλη ἕξεις τινές· ἡ δ' ὕλη, ᾗ ὕλη, παθητικόν. τὸ μὲν οὖν πῦρ ἔχει ἐν ὕλῃ τὸ θερμόν. εἰ δέ τι εἴη χωριστὸν θερμὸν, τοῦτο οὐδὲν ἂν πάσχοι. τοῦτο μὲν ἴσως

calefacere, & frigidum frigefacere, & omnino activum, id quod patitur sibi simile reddere, jam rationi consentaneum existit: nam agens & patiens contraria sunt; & generatio in contrarium tendit. Quare necesse est, ut patiens in id mutetur, quod agendi vim obtinet: hoc enim pacto in contrarium erit generatio. Itaque tametsi verbotenus, eadem non dicunt, utrosque tamen naturam ipsam attingere accidit. Dicemus enim interdum subjectum ipsum pati, ut hominem sanari & calefieri, ac frigefieri, & caetera ad hunc modum; interdum vero frigidum calefieri, & aegrum sanari, atque utraque vera sunt. Text. 52.

Eodem modo & de agente dici solet: nam interdum hominem, interdum calidum calefacere dicimus, partim enim materies ipsa patitur, partim contrarium. Igitur qui ad illam respexerunt, agens & patiens quippiam idem habere oportere putarunt, qui ad alterum, contra.

f *Caeterum haud aliam esse rationem de ipso agere, ac pati, quam de ipso movere, ac moveri existimandum est. Etenim ipsum quoque movens bifariam dicitur. Nam & id, in quo motus principium inest, movere videtur; quippe cum principium prima causarum sit: & rursum quod ultimum est, ad id quod movetur, ad generationem. Simili modo de ipso agente est dicendum. Nam & medicum, & vinum sanare dicimus: Nihil igitur vetat in motu, quo minus primum movens immobile sit: imo in nonnullis etiam necessarium existit, ad ultimum semper subeundo motum moveat, necesse est. In actione autem ipsum quidem primum nihil patitur, ultimum vero patitur.* Text. 53.

Quae enim eandem materiam non habent ea citra passionem agunt, ceu medendi ars: haec enim sanitatem efficit, & nihil ab eo patitur, quod sanari solet. At cibus dum agit, ipse quoque quippiam patitur: aut enim calefit, aut frigefit, aut aliud quippiam patitur & simul agit. Est autem medendi ars, veluti principium, cibus vero ultimum ac tangens. Text. 54.

g *Quaecunque igitur activa in materia formam non habent, ea pati nequeunt: quaecunque habent, queunt. Nos enim similiter, prope dixerim omnes, oppositorum utriusvis eandem esse materiam, sicuti genus unum dicimus.*

Atque quod calidum esse potest, id propius admoto praesenteque calefactive, incalescat necesse est. Idcirco, sicuti diximus, ex iis, quae agendi vim habent, quaedam pati non solent, quaedam pati solent. Atque quomodo in motione res sese habet, sic & in actione. Nam ut illic quod primo movet, motus expers est, ita & hic quod primo agit, pati nequit.

h *Nam causa, ut unde principium motus existit, activa est. Cujus autem gratia caetera fiunt, activa non est. Quapropter sanitas ipsa non est activa, nisi per translationem. Etenim cum ea aliquo quidem agente adest, patiens fit quippiam. Sed cum habitus ipsi adsunt, nihil praeterea fit, sed jam est. forma autem, atque fines habitus quidam sunt. At materies ut materies, passiva est. Igitur ignis in materia ca-* Text. 55.

ἀδυνάτον εἶναι χωριστόν ἢ δ' ἐστὶν ἔνια τοιαῦτα, ἐν' ἐκείνοις ἂν εἴη τὸ λεγόμενον ἀληθές. τί μὲν οὖν τὸ ποιεῖν καὶ πάσχειν ἐστί, καὶ τίσιν ὑπάρχει, καὶ διὰ τί, καὶ πῶς, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

lorem habet. Quod si calor separabile quippiam esset, is nimirum pateretur nihil. Sed fortasse fieri nequit, ut is separabilis sit. Quia si sint nonnulla ejusmodi, in eis perfectio verū fuerit, quod dicimus. Quid igitur sit agere, ac pati, & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum hoc de pacto sit definitum

Sententia Democriti.

b *Democritus verò* Sententiam priori contrariam solus Democritus invexit, docens, simile nonnisi à simili pati, quia neque dulcedo, v. c. agit in candorem, neque candor in gravitatem, idque nonnisi quia hæc nullam inter se cognationem, aut similitudinem habet. Quod si acciderit, ut à dissimilibus dissimilia pati videantur, id nequaquam, inquit, propterea fiet, quod dissimilia sint, sed potius, quia inter se conveniunt, ut si calidum à frigore patiatur, quia ambo sub eodem communi genere continentur.

c *Qui autem hoc pacto* Superiores Philosophos ait subcontraria dicere, quia quodammodo vera, quodammodo falsa pronunciant, & quæ se utcunque possint compati, sicuti propositiones subcontrariæ. Ait autem propterea deceptos, quia non diligenter scrutati sunt vim eorum, quæ agunt, & patiuntur; ac cum totum ipsum considerare debuissent, utrique de alia, atque alia duntaxat parte totius locuti sunt. Priores quippe formas tantum agentium expendentes, decrevere, agentia dissimilia esse oportere: quia dissimiles actiones à dissimilibus formis oriuntur. Alii solam agentis, & patientis materiam spectantes, affirmarunt, ea similia esse oportere, quia, cum actio sit inter contraria, hæc autem circa idem subjectum versentur, utique necesse est, ea, quæ mutuo agunt, & patiuntur, communem habere materiam, atque ita ratione illius similia esse inter se.

Actio est inter contraria.

Omni ex parte similia non posse agere in se mutuo.

d *Nam quod simile est*] Quod omni ex parte similia non possint ita se habere, ut unum agat, alterum patiatur, ea ratio demonstrat, quia nulla major est ratio, cur unum potius quàm alterum patiatur. Præterea si similitudo est causa actionis, quæ similiora fuerint, in se promptius agent; ac cum nihil similius sit, quam idem sibiipsi, idem in seipsum maxime aget, seque ipsum dissolvet, & corrumpet. Quare nihil omnino erit nec in cœlesti, neque in sublunari mundo, quod non sit corruptioni obnoxium. Sed quod neque inter omnino dissimilia procedat actio, exemplis ostenditur, quia neque candor agit in lineam, neque linea in candorem; nisi per accidens, si linea affecta sit qualitate alteri qualitati contraria, ratione cujus agere in eam possit. Item, quod prorsus diversa non sint mutuo activa & passiva, inde patet; quia talia neque contraria sunt, cum contraria contineantur sub eodem genere, nec ex contrariis constant: atque ita non se invicem pellunt, nec sibi repugnant.

Conclusio Aristotelis.

e *At cum* [illegible] Tanquam index honorarius controversiam dissolvit, sententiam suam inter utramque partem constituens. Ait ergo quæ vicissim agunt, & patiuntur, neque omnino similia, neque prorsus dissimilia esse oportere, sed similia secundum genus subjectum, sive materiam, dissimilia verò & contraria secundum speciem, formamve. Deinde collecto hoc theoremate à Philosophis passim usurpato. Omne agens nititur assimilare sibi passum, docet superiorum Philosophorum sententias ad verum sensum reduci posse, ita ut inter eos non tam rerum, quam verborum dissidium extitisse videatur; nimirum ut priores ad solam formam attenderint; posteriores ad solam materiam, quarum illa in iis, quæ agunt & patiuntur, dissimilis, hæc utrique communis, eademque esse debeat.

Omne agens nititur assimilare sibi passum.

f *Cæterum haud aliam*] Posteaquam activorum & passivorum naturam exposuit: disquirit nunc, an omne agens agendo repatiatur. Ac primum docet tam agens & patiens, quam movens, & id, quod movetur, bifariam dici: in utroque enim est primum, & ultimum. Primum movens si sit absolutè primum, est, in quo residet primum principium motus, quod verissimè movere dicitur. Principium enim movendi est prima omnium causarum, non aliunde, sed à se virtutem motricem obtinens. Ultimum autem movens est id, quod movet nonnisi impulsum ab alio & ultra quod non est aliud movens, sed duntaxat id, quod movetur ad recipiendam formam. Similiter quoque agens, id est, alterans duplex est, quoddam primum, ut medicus, qui prima sanitatis causa existit: aliud ultimum, ut medicamentum, aut vini potio, quæ proximè afficit, alteratque ad sanitatem. Inter hæc duo moventia inter se, & inter hæc duo alterantia similiter discrimen est, quod primum movens, si sit absolutè primum, est omnino expers motus, ut patet: ultimum autem movens, ut baculus, qui proximè lapidem ciet, necessario aliunde motionem accipit. Quod pari modo de agentibus, hoc est, alterantibus, asserendum est. Nam primum alterans, si sit simpliciter primum in genere alterantium, id est, cœlum, non alteratur ab alio: ultimum verò alterans, ut cibus, alteratur à stomacho. Ex dictis constat, quemadmodum in serie moventium deveniendum est ad unum primum movens, ita & in ordine alterantium deveniendum esse ad unum primum alterans: discrimen tamen inveniri maximum. Nam primum movens, quod est Deus, cum sit infinitæ perfectionis, & causa simpliciter prima, nihil omnino aliunde accipere potest? at primum alterans quod est cœlum,

Movens primum.

Movens ultimum.

Alterans ultimum.

In genere moventium & alterantium deveniendum esse ad unū primum.

cœlum,& si non habeat corpus aliud à quo alteretur, habet tamen intelligentiam, à qua in orbem volvitur,& alterius sui motus causam ultimo in Deum resolvit.

g *Quacunque igitur*] Generali assertione concludit quid de actione, & repassione pronunciandum sit, docens, quæcunque activa formam habent in materia, pati posse dum agunt; quæ vero non habent, pati non posse. Deinde explicat, quid in re proposita sit habere materiam quid pati posse. Habere materiam inquit esse, constare ex materia eiusdem rationis, quæque contrariorum sit particeps. Si enim materiæ differant specie, ut cœlestis, & sublunaris, non procedit actio mutua. Item, si materia sit eadem secundum speciem, nisi utrinque dentur contraria, quæ se impetant, alteratio non erit. Docet quoque id censeri à Philosophis pati posse, quod præsente, & commodè congruenterque applicato activo, potest ad actum deduci. Tum quæ superius de movente & agente tradiderat, inculcat.

Ad mutuam actionem requiri convenientiam in materia.

h *Nam causa ut unde*] Ostendit, ad quod genus causæ pertineant agens, & patiens, docetque, agens pertinere ad genus causæ efficientis. Nam efficiens est id, à quo est principium motus, ita verò se habet agens. Nam quod non spectet ad causam finalem, ex eo demonstrat: quia finis non propria, sed translatitia motione movet, agens autem non ita, sed per veram propriamque actioné operatur. Deinde rursum quod neque finis sit, neque forma, ostendit: quia agens, cum maximè est in actu, actionem edit: forma autem & finis cum iam adsunt, nihil præterea fit. Iam quod agens non sit materialis causa, adeo planum censuit Aristoteles, ut id probare nihil opus esset: constat enim, causalitatem agentis sitam esse in actione, materiam verò omnis actionis expertem esse, ideoque docet, patiens, ad materialem causam reduci. Si quidem propterea unumquodque patitur, quia est in materia. Vnde si daretur calor extra materiam positus, nullam omnino subiret passionem. Sed fortasse, inquit, repugnat existere qualitatem extra subiectum, etsi id auctores idearum concesserint. Substantiæ verò quæ à materiæ concretione abiunctæ sunt, cum patiendi careant principio, haudquaquam repatiuntur. Notanda sunt hoc loco, quæ Aristoteles docuit de motione metaphorica causæ finalis. Qua de re in Physicis copiosè disseruimus.

Ad quid causæ genus pertineant agens & patiens.

Ideo unumquodque patitur, quia materia constat.

Lib.2.c.7.q.20.& 21.

ΚΕΦ. Θ.

Πῶς δὲ ἐνδέχεται τοῦτο συμβαίνειν, πάλιν λέγωμεν.

Τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ πάσχειν ἕκαστον, διά τινων πόρων εἰσιόντος τοῦ ποιοῦντος ἐσχάτου καὶ κυριωτάτου, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον καὶ ὁρᾶν, καὶ ἀκούειν ἡμᾶς φασι, καὶ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις αἰσθάνεσθαι πάσας. ἔτι δὲ ὁρᾶσθαι διά τε ἀέρος καὶ ὕδατος, τῶν διαφανῶν, διὰ τὸ πόρους ἔχειν, ἀοράτους μὲν διὰ σμικρότητα, πυκνοὺς δὲ καὶ κατὰ· καὶ μᾶλλον ἔχειν τὰ διαφανῆ μᾶλλον. οἱ μὲν οὖν ἐπί τινων οὕτως διώρισαν, ὥσπερ καὶ Ἐμπεδοκλῆς, οὐ μόνον ἐπὶ τῶν ποιούντων καὶ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ καὶ μίγνυσθαί φασιν, ὅσων οἱ πόροι σύμμετροι πρὸς ἀλλήλους εἰσίν.

Οἱ δὲ μάλιστα καὶ περὶ πάντων ἑνὶ λόγῳ διωρίκασι Λεύκιππος καὶ Δημόκριτος, ἀρχὴν ποιησάμενοι κατὰ φύσιν, ἥπερ ἐστίν· ἐνίοις γὰρ ἔδοξε τῶν ἀρχαίων τὸ ὂν ἐξ ἀνάγκης ἓν εἶναι καὶ ἀκίνητον· τὸ μὲν γὰρ κενόν, οὐκ ὄν· κινηθῆναι δ' οὐκ ἂν δύνασθαι, μὴ ὄντος κενοῦ κεχωρισμένου. οὐδ' αὖ πολλὰ εἶναι μὴ ὄντος τοῦ διείργοντος.

Τοῦτο δ' οὐδὲν διαφέρειν, εἴ τις οἴεται μὴ συνεχὲς εἶναι τὸ πᾶν, ἀλλ' ἅπτεσθαι διῃρημένον, τοῦ φάναι πολλὰ καὶ μὴ ἓν εἶναι καὶ κενόν. Εἰ μὲν γὰρ πάντῃ διαιρετόν, οὐδὲν εἶναι ἕν, ὥστε οὐδὲ πολλά, ἀλλὰ κενὸν τὸ ὅλον. εἰ δὲ τῇ μέν, τῇ μή, πεπλασμένῳ τινὶ τοῦτ' ἐοικέναι. μέχρι πόσου γὰρ καὶ διὰ τί, τὸ μὲν οὕτως ἔχει τοῦ ὅλου, καὶ πλῆρές ἐστι, τὸ δὲ διῃρημένον. ἔτι δ' ὁμοίως φάναι ἀναγκαῖον μὴ εἶναι κίνησιν. ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν λόγων, ὑπερβάντες τὴν αἴσθησιν καὶ παριδόντες αὐτήν, ὡς τῷ λόγῳ δέον ἀκολουθεῖν, εἶναί φασι τὸ πᾶν ἕν, καὶ ἀκίνητον; καὶ

CAP. VIII.

a Quo autem pacto id evenire queat, dicamus rursum. *Text.56.*

b *Quibusdam igitur pati quodque videtur agente per quosdam meatus sese intrudente, atq; nos hoc pacto & videre & audire, cæterisq; aliis sensibus sentire aiunt. Tum etiam per aerem & aquam, & ea, quæ perspecta atq; translucida sunt, res ipsas videri: propterea quod meatus habeant invisibiles quidem ob paruitatem, sed tamen frequentes, & ferie quadam ac ordine dispositos. & magis quæ magis perspicua, dilucidaq; sunt. Quidam igitur quemadmodum & Empedocles hoc pacto in nonnullis definierunt, non solum in agentibus patientibusq;, sed & ea misceri aiunt quorum pori ac meatus commensibiles inter sese sunt.*

c *Vna autem ratione ac via maxime de omnibus definiere Leucippus, & Democritus, principium facientes, quod quidem secundum naturam est. Nonnullis enim ex veteribus id quod est, necessario esse unum, atque immobile visum est. vacuum enim ipsum non esse. Nihil autem moveri posse, si vacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit id, quod ea distinguit. Cæterum putare universum ipsum non esse continuum, sed ea, quibus constat, divisum sese tangere, idem profecto esse, atque ipsum multa, & non unum esse, & vacuum dicere. Nam si omni ex parte divisibile sit, nullum unum esse, quare nec multa, sed vacuum, universum. Sin vero partim divisibile sit, partim non divisibile, hoc figmento cuidem esse persimile. Nam quatenus, quamque ob causam pars alia universi hoc pacto sese haberet, plenaque esset, alia divisa. Præterea sic esset necessarium, motum non esse. Ob hasce igitur rationes nonnulla sensum*

Text.57.

Text.58.

sum

ἄπειρον ἔνιοί· τὸ γὰρ πέρας περαίνειν πρὸς τὸ κενόν. οἱ μὲν οὖν οὕτως, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ἀπεφήναντο περὶ τῆς ἀληθείας.

sum praetereuntes despicientesque, quasi rationem sequi ducum oporteat, universum ipsum, unum & immobile, & infinitum esse asserunt. Nam alioqui (inquiunt) finem ad vacuum fieret. Quidam igitur ad hunc modum, & ob causas haec, de ipsa veritate dixerunt.

CAPITIS OCTAVI EXPLANATIO.

Veterum dogmata de ratione agendi & patiendi.

a QVonam pacto] Summam hujus capitis, quod magis prolixum, quam utile est, sic habeto: Refellit Aristoteles veterũ quorundam placita circa modũ agendi & patiendi. Arbitrati sunt nonnulli, quodlibet agens, dum actionem molitur, insinuare sese in rem patientem per meatus sive poros repletos tenuioribus corpusculis, quae agenti subintranti locum darent. Alii idem ferme ajebant, hoc à superioribus dissidentes, quod existimarent, ejusmodi meatus inanes esse. Hos potissimum coarguit hoc loco Aristoteles. Priores, quia, si ejusmodi pori referti sunt, eadem relinquitur difficultas, ac si non essent. Posteriores, quia ubi primum meatus illos agens subierit, jam deinceps agere non valebit, quandoquidem, ut autumant, fenestrae illae, & inania conceptacula ad agendum requiruntur. Concludit tandem confugiendum ad contactum, quem ante explicuit: cumque possint corpora absque meatibus sese mutuo contingere; inane potius ac fictitium esse, in iis rationem modumque agendi collocare.

Opinio Empedoclis.

b Quibusdam igitur] Philosophorum opinionem de modo agendi, patiendique per meatus primum in genere proponit, deinde particulatim edisserit. Exorditur autem à dogmate Empedoclis, qui ajebat, cum inter se concurrunt duo corpora habentia poros utrinque commensuratos, hoc est, tales, ut utrumlibet per eos valeat permeare, quo pacto affecta sunt aqua & vinum, tunc dari mistionem: cum verò unum alteri duntaxat commensuratum est, ut ignis comparatione ligni, cujus meatus penetrat, neque tamen à ligno penetratur, in tali eventu dari actionem & passionem, non tamen mistionem, siquidem videmus ignem ligna urere, non autem illis misceri.

Parmenid. & Melissi dogma.

Ejus probatio.

c Vna autem ratione] Pertractat secundam opinionem, quae fuit Democriti, & Leucippi. Hos verò ait convenientius ad naturam locutos fuisse, quam alios: qui ea dixerunt, quae cum natura cohaerere non possunt, ut Parmenides & Melissus, qui affirmarunt omnia unum esse, & immobile, ac continuum. Quod immobile esset, ita probabant: motus dari non potest, nisi sit vacuum, sed vacuum non est, ergo motus non est. Quod esset tantum unum, ita ostendebant, multa esse non possunt, nisi sit aliquid ea segregans, ac dividens: sed nihil tale esse potest, nisi detur vacuum, hoc autem non datur, nequeunt ergo esse multa invicem discreta. Proindeque omnia unum sunt. Quia verò posset quis occurrere dari multa corpora se tangentia, inter quae nullum intercedit vacuum: solutionem refellebant ajentes, continuum, & se tangens nihil differre, proindeque adhuc ratum manere, omnia esse unum, idque immobile, & continuum. Si quis item diceret continuum esse divisibile in plures partes, atque adeo posse dari multa, nec omnia unum esse: Id eis fictitium videbatur, propterea quod non sit major ratio, cur continuum in uno puncto, quàm in alio dividatur, & cur una pars in universo interpositione vacui, maneat divisa, quàm alia. Ita verò progressi hi Philosophi contra sensus experientiam motum negarunt, simulque naturam, quae illius principium, & causa est, demoliti sunt.

Qui motum & naturam sustulerunt.

Ἔτι δὲ ἐπὶ μὲν τῶν λόγων δοκεῖ ταῦτα συμβαίνειν, ἐπὶ δὲ τῶν πραγμάτων μανίᾳ παραπλήσιον εἶναι τὸ δοξάζειν οὕτως· οὐδένα γὰρ τῶν μαινομένων ἐξεστάναι τοσοῦτον, ὥστε τὸ πῦρ ἓν εἶναι δοκεῖν, καὶ τὸν κρύσταλλον· ἀλλὰ μόνον τὰ καλὰ καὶ τὰ φαινόμενα διὰ τὴν συνήθειαν, ταῦτα ἐνίοις διὰ μανίαν, οὐδὲν δοκεῖ διαφέρειν.

Λεύκιππος δ' ἔχειν ᾠήθη λόγους, οἵτινες πρὸς τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα λέγοντες, οὐκ ἀναιρήσουσιν, οὔτε γένεσιν, οὔτε φθορὰν, οὔτε κίνησιν. καὶ τὸ πλῆθος τῶν ὄντων. ὁμολογήσας δὲ, ταῦτα μὲν τοῖς φαινομένοις, τοῖς δὲ τὸ ἓν κατασκευάζουσιν, ὡς οὔτε ἂν κίνησιν οὖσαν ἄνευ κενοῦ, τό τε κενὸν μὴ ὄν, καὶ τοῦ ὄντος οὐδὲν μὴ ὄν φησιν εἶναι· τὸ γὰρ κυρίως ὂν παμπληθὲς ὄν· ἀλλ' εἶναι τὸ τοιοῦτον, οὐχ ἕν, ἀλλ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ ἀόρατα διὰ σμικρότητα τῶν ὄγκων. ταῦτα δ' ἐν τῷ κενῷ φέρεσθαι· κενὸν γὰρ εἶναι· καὶ συνιστάμενα μὲν γένεσιν ποιεῖν, διαλυόμενα δ', φθοράν. ποιεῖν δὲ καὶ πάσχειν, ᾗ τυγχάνουσιν ἁπτόμενα, ταύτῃ οὐχ ἓν εἶναι· καὶ συντιθέμενα δὲ, καὶ περιπλεκόμενα, γεννᾶν· ἐκ δὲ τοῦ

d Sed cum in rationibus haec videantur evenire in ipsis verò rebus minimè hoc pacto sentire insaniae persimile ex stit: nemo enim ex hisce, quos insania male habet, a mente eo usque desciscit, ut ignem & glaciem, unum esse putet: sed solum quae bona, honestaque sunt, & quae per consuetudinem talia esse apparent, ea quibusdam ob insaniam nihil differre videntur.

Text. 59.

e Leucippus verò rationes habere arbitratus est, quae sensui consentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem è medio tollant. Consentaneè autem haec, quae apparent, hac quidem locutus. Illis verò, qui ipsum unum construunt, quia sine vacuo non sit motus, & vacuum esse non ens, & ejus quod est nihil, non ens esse ait: quod enim propriè est, plenum esse. Sed quod est ejusmodi, non unum esse, sed numero infinita, & indivisibilia ob molis parvitatem. Atque haec in vacuo ferri: vacuum enim esse. Item cum coalescunt coeuntque, generationem, cum dissoluuntur corruptionem efficere. Atque agere & pati, quatenus sese tangunt. nam eatenus non unum esse. Et generare cum componuntur,

Text. 60.

com-

κατ' ἀλήθειαν ἑνὸς, οὐκ ἂν γένοιτο πλῆθος, οὐδ' ἐκ τῶν ἀληθῶς πολλῶν ἕν· ἀλλ' εἶναι τοῦτ' ἀδύνατον.

Ἀλλ' ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τῶν ἄλλων τινές φασι πάσχειν διὰ τῶν πόρων, οὕτω πᾶσαν ἀλλοίωσιν, καὶ πᾶν τὸ πάσχειν, τοῦτον γίνεσθαι τὸν τρόπον διὰ τοῦ κενοῦ, γιγνομένης τῆς διαλύσεως, καὶ τῆς φθορᾶς, ὁμοίως δὲ καὶ τῆς αὐξήσεως ὑπεισδυομένων στερεῶν. σχεδὸν δὲ καὶ Ἐμπεδοκλεῖ ἀναγκαῖον λέγειν, ὥσπερ καὶ Λεύκιππός φησιν· εἶναι γὰρ ἄττα στερεὰ, ἀδιαίρετα δὲ, εἰ μὴ πάντη πόροι συνεχεῖς εἰσι. τοῦτο δὲ ἀδύνατον· οὐδὲν γὰρ ἔσται ἕτερον στερεὸν παρὰ τοὺς πόρους, ἀλλὰ πᾶν κενόν. ἀνάγκη ἄρα τὰ μὲν ἁπτόμενα εἶναι ἀδιαίρετα, τὰ δὲ μεταξὺ αὐτῶν κενὰ, οὓς ἐκεῖνος λέγει πόρους. οὕτως δὲ καὶ Λεύκιππος λέγει περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. οἱ μὲν οὖν τρόποι καθ' οὓς τὰ μὲν ποιεῖ, τὰ δὲ πάσχει, σχεδὸν οὗτοι λέγονται.

Καὶ περὶ μὲν τούτων καὶ πῶς λέγουσι, δῆλον· καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν θέσεις αἷς χρῶνται σχεδὸν ὁμολογουμένως φαίνεται συμβαῖνον· τοῖς δ' ἄλλοις ἧττον. οἷον Ἐμπεδοκλεῖ τίνα τρόπον ἔσται γένεσις, καὶ φθορὰ καὶ ἀλλοίωσις, οὐ δῆλον· τοῖς μὲν γὰρ ἔστιν ἀδιαίρετα τὰ πρῶτα τῶν σωμάτων σχήμασι διαφέροντα μόνον, ἐξ ὧν πρώτων σύγκειται, καὶ εἰς ἃ ἔσχατα διαλύεται. Ἐμπεδοκλεῖ δὲ, τὰ μὲν ἄλλα φανερὸν, ὅτι μέχρι τῶν στοιχείων ἔχει τὴν γένεσιν, καὶ τὴν φθορὰν· αὐτῶν δὲ τούτων πῶς γίνεται καὶ φθείρεται τὸ σωρευόμενον μέγεθος, οὔτε δῆλον, οὔτε ἐνδέχεται λέγειν αὐτῷ, μὴ λέγοντι καὶ τοῦ πυρὸς εἶναι στοιχεῖον.

complicanturque. Et ex eo, quod verè unum est, non gigni multitudinem, nec ex hisce, quæ verè multa sunt, unum; sed hoc esse impossibile.

f *Sed quemadmodum Empedocles, & quidam alii ajunt, per meatus pati, sic omnem alterationem, passionemque hoc fieri modo; cum per vacuum fiat dissolutio, & corruptio, similiter autem & accretio, introeuntibus solidis. Fere autem perinde dicat Empedocles, atque Leucippus ait, est necesse esse, inquam, solida quædam, cæterum indivisibilia, nisi meatus omni ex parte continui: quod sane fieri nequit. Nam solidum, nihil aliud præter poros, sed totum vacuum esset. Quæ igitur sese tangunt indivisibilia esse, & quæ inter hæc media sunt vacua, quos ille poros, meatusque appellat, est necesse. Ad hunc modum Leucippus de actione & passione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi fere dicuntur.* Text. 61.

g *Et de hisce quidem, & quo pacto dicant, perspicuum est. Et ad positiones quibus ipsi utuntur ferè consentaneè accidere videtur, cæteris autem minus. Verbi gratia, Empedocli qualiter generatio, corruptio & alteratio fiant, nequaquam liquet. Nam his prima corpora indivisibilia sunt, figura tantum inter se discrepantia, ex quibus primis entia componuntur & in quæ ultima dissolui solent. Empedocli verò cætera, quidem, ut patet, usque ad elementa ipsa, generationem habent, atque corruptionem. At horum ipsorum acervata, congestaque magnitudo quo pacto oriatur, ac intereat, neque perspicuum est, neque fieri potest, ut ipse dicat, nisi & ipsius ignis elementum esse dixerit.*

d *Sed cum in rationibus*] Parmenidem, & Melissum coarguit, quod inanium rationum specie delusi, ea, quæ apparent, quasi quodam plusquam insaniæ æstu abrepti, non viderint; quis enim etsi mente captus sit, idem putet esse ignem, & glaciem, candorem & nigredinem? Cum neque insani de iis, quæ sensu usurpant, tale ferant judicium, quamvis interdum, quæ cum virtute & honestate conjuncta sunt, & speciem boni, etiam propter consuetudinem præseverunt, quibusdam præ amentia nihil à contrariis differre videantur. Lege, si placet, quæ de hoc Parmenidis & Melissi dogmate scripsimus primo libro Physicorum cap. 6. quæst. 1. art. 1. ubi illud à calumnia vindicavimus cum Simplicio ad textum sextum libri ejusdem, & Bessarione, secundo libro contra calumniatorem Platonis c. 3. Nec enim verisimile est homines Philosophos adeo vecordes fuisse, ut revera putarint omnia simpliciter unũ esse, quamvis id primo verborũ aspectu indicarent. Qua de re Nicolaus Cusa in libro de filiatione Dei, Eugubinus libr. 3. de perenni Philosophia, Mirandula libr. 6. de examine vanitatis. Reprehenduntur Parmenides & Melissus.

e *Leucippus verò*] Leucippum multis à Parmenide dissentire, & ex parte convenire ait. Differt, quia rationes attulit, quæ non negarent ea, quæ sensui perspicua sunt; & neque ortum, & interitum rerum, neque motum, aut multitudinem sustulit. Discordat etiam, quia posuit corpuscula infinita, atque discreta inter se, & per inane volitantia, quorum coitione res generarentur, dissolutione interirent. Convenit autem, quia asseruit sublato vacuo nullum fore motum, quem cum videret contra sensus experientiam negari non posse, vacuum in rerum naturam induxit.

f *Sed quemadmodum Empedocles*] Leucippi & Empedoclis dogmata inter se confert, inprimis quoad ea, quibus consentiunt. Vterque enim ait, passionem effici per poros, sicuti alii quoque ex antiquis Philosophis asseruerunt. Volunt etiam interjectu vacui res dissolui, & interire, quia una pars huc altera illuc fertur. Item accretionem fieri sub ingressu atomorum in meatus rei, quæ nutritur. Licet enim Empedocles corpuscula insectilia non expresse posuerit: id tamen ex iis, quæ ab eo dicuntur, plane sequitur. Ponebat enim poros, quorum interventu actio procederet, dum sese in illos insinuarent minutissimæ particulæ, quæ ab agente in passum exilirent. Itaque ut D. Thomas & Averroes annotarunt, id tantum discriminis inter utramque opinionem est, quod Leucippus vacuum corporibus interebat, alii verò id negabant; sed meatus tenuissimis corpusculis refertos esse arbitrabantur. Ideoque subjicit Aristoteles modos agendi, & patiendi apud illos ita ferè, ut dixit, atque adeo fermè eodem pacto sese habere. Confertur Leucippi & Empedoclis dogma.

[Diſsidium inter Leucippum, & Empedoclem.]

g *Et de hiſce quidem*] Subiicit diſcrepantiam inter Leucippum, & Empedoclem. Nam Leucippo ex ſua opinione facilius erit eorum, quæ apparent, cauſam rationemq; reddere. Empedocli autem minus facile. Nec enim apparet, quonam modo apud illum conſtare queat generatio, corruptio, & alteratio in rebus phyſicis, præſertim omnibus. At Democritus, & Leucippus reddere poſſunt cauſam generationis, & corruptionis non miſtorum tantum, ſed quatuor etiam elemntorum ex corporibus inſectilibus; quia apud hos tam miſtorum, quam ſimplicium corporum diverſitas oritur ex varietate atomorum, poſitu, ordine, forma, & figura inter ſe differentium. Empedocles autem eſto rationem afferat generationis & corruptionis miſtorum, quæ cenſuit generari ex elementis: quo tamen pacto elementa ipſa generationem ſubeant, cum non habeant elementa alia, ex quibus fiant, declarare in opinione ſua non poteſt.

Ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραφε Πλάτων. τοσοῦτον γὰρ διαφέρει τοῦ μὴ τὸν αὐτὸν τρόπον Λευκίππῳ λέγειν, ὅτι ὁ μὲν στερεά, ὁ δ' ἐπίπεδα λέγει τὰ ἀδιαίρετα. καὶ ὁ μὲν ἀπείροις ὡρίσθαι σχήμασι τῶν ἀδιαιρέτων στερεῶν ἕκαστον, ὁ δὲ ὡρισμένοις. ἐπεὶ ἀδιαίρετά γε ἀμφότεροι λέγουσι, καὶ ὡρισμένα σχήμασιν. ἐκ δὴ τούτων αἱ γενέσεις καὶ διακρίσεις, Λευκίππῳ μὲν δύο τρόποι ἂν εἶεν, διά τε τοῦ κενοῦ, καὶ διὰ τῆς ἁφῆς· ταύτῃ γὰρ διαιρετὸν ἕκαστον. Πλάτωνι δὲ κατὰ τὴν ἁφὴν μόνον· κενὸν γὰρ οὐκ εἶναί φησι. καὶ περὶ μὲν τῶν ἀδιαιρέτων ἐπιπέδων εἰρήκαμεν ἐν τοῖς πρότερον λόγοις, περὶ δὲ τῶν ἀδιαιρέτων στερεῶν, τὸ μὲν ἐπὶ πλέον θεωρῆσαι τὸ συμβαῖνον, ἀφείσθω τὸ νῦν.

h *Similiter & aliorum omnium, ut Plato in Timæo ſcripſit. Tantum enim abeſt ut eo quo Leucippus modo aiat, quod hic ſolida, ille plana eſſe indiviſibilia: & hic infinitis figuris, ille finitis, indiviſibile quodque definiri aſſerit: quandoquidem indiviſibilia utrique & figuris definita dicunt. Ex his itaq; generationes, & ſegregationes fiunt. Nam Leucippo quidem duo modi eſſe poſſunt, & per vacuum, & per tactum. Hac enim ratione diviſibile quodque exiſtit. Platoni vero duntaxat per tactum: nam vacuum non eſſe ait. Et de planis quidem indiviſibilibus in hiſce, quæ prius dicta ſunt, diximus; de ſolidis verò itidem indiviſibilibus, quod præterea conſiderari poteſt, in præſentia omittatur.* [Text. 63.]

Ὡς δὲ μικρὸν παρεκβᾶσιν, εἰπεῖν ἀναγκαῖον, ἀπαθές τε ἕκαστον λέγειν τῶν ἀδιαιρέτων· οὐ γὰρ οἷόν τε πάσχειν, ἀλλ' ἢ διὰ τοῦ κενοῦ, καὶ μηδενὸς ποιητικὸν πάθους· οὔτε γὰρ σκληρὸν, οὔτε ψυχρὸν οἷόν τε εἶναι.

i *Ut autem paululum digredientes dicamus quodque eorum, quæ indiviſibilia ſunt, impatibile eſſe (non enim fieri poteſt, ut quidquam patiatur niſi per vacuum) nullamq; paſsionem efficere (nam vacuum neq; durum, neq; frigidum eſſe poteſt) neceſſe eſt.*

Καίτοι γε τοῦτο ἄτοπον, τὸ μόνον ἀποδοῦναι τῷ περιφερεῖ σχήματι τὸ θερμόν· ἀνάγκη γὰρ καὶ τοὐναντίον καὶ τὸ ψυχρὸν ἄλλῳ τινὶ προσήκειν τῶν σχημάτων. ἄτοπον δὲ κἂν εἰ ταῦτα μὲν ὑπάρχει, λέγω δὲ θερμότης καὶ ψυχρότης, βαρύτης δὲ καὶ κουφότης, καὶ σκληρότης, καὶ μαλακότης μὴ ὑπάρξει, καίτοι βαρύτερόν γε κατὰ τὴν ὑπεροχήν φησιν εἶναι Δημόκριτος ἕκαστον τῶν ἀδιαιρέτων· ὥστε δῆλον ὅτι καὶ θερμότερον. τοιαῦτα δ' ὄντα μὴ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων, ἀδύνατον. οἷον ὑπὸ τοῦ πολὺ ὑπερβάλλοντος θερμοῦ, τὸ ἠρέμα θερμόν. ἀλλὰ μὴν εἰ σκληρὸν, καὶ μαλακόν· τὸ δὲ μαλακὸν ἤδη τῷ πάσχειν τι λέγεται· τὸ γὰρ ὑπεικτικὸν μαλακόν. ἀλλὰ μὴν ἄτοπον καὶ εἰ μηδὲν ὑπάρχει, ἀλλ' ἢ μόνον σχῆμα· καὶ εἰ ὑπάρχει, ἓν δὲ μόνον, οἷον τὸ μὲν ψυχρὸν, τὸ δὲ θερμόν. οὐδὲ γὰρ ἂν μία τις εἴη ἡ φύσις αὐτῶν. ὁμοίως δὲ ἀδύνατον καὶ εἰ πλείω τῷ ἑνί· ἀδιαίρετον γὰρ ὂν ἐν τῷ αὐτῷ ἕξει τὰ πάθη· ὥστε καὶ ἐὰν πάσχῃ εἴπερ ψύχεται, ταύτῃ τοι καὶ ἄλλο τι ποιήσει, ἢ καὶ πείσεται. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων παθημάτων.

k *Atqui hoc abſurdum eſt, ſolum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere: neceſſe enim eſt, & contrarium frigus ſcilicet, alii ut alii competere figuræ.* [Text. 64.] *Abſurdum etiam eſt ſi hæc quidem, caliditas inquam, & frigiditas inſint, pondus autem, ac levitas. & duritia, mollitudoq; non inſint. Atqui Democritus indiviſibilium quodq; per exceſsionem gravius eſſe aſſerit:* [Text. 65.] *quare, ut patet, & calidius. At fieri non poteſt, ut quæ talia ſunt, mutuo a ſeſe non patiantur; ceu a calore admodum exuperante, id quod lente calidum eſt. At verò ſi durum & molle. Molle autem dicitur, quia pati quippiam ſoleat; quod enim cedit, molle eſt. At verò & abſurdum quoq; fuerit, ſi nihil niſi figura ſolum inſit. Item, ſi quid inſit, ſed unum ſolum, ut ſi hoc durũ* [Text. 66.] *ſit illud calidum: neque enim eorum natura, una aliqua eſſe poteſt. Pari modo impoſsibile fuerit, & ſi plura uni inſint. nam cum ſit indiviſibile, in eodem affectus habebit.* [Text. 67.] *Quare ſi patitur, quatenus frigeſit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut etiam patietur. Ad hunc autem modum, de cæteris quoq; paſsionibus eſt dicendum.* [Text. 68.]

[Conſertur ſententia Leucippi & Platonis.]

h *Similiter & aliorum*] Comparat inter ſe Leucippi & Platonis opinionem: primum quoad ea, in quibus conveniunt: quia nimirum uterque ex ſua aſſertione poteſt cauſam reddere eorum, quæ gignuntur, & intereunt, & uterque corpuſcula individua poſuit. Eſt tamen inter eos diſſidium, quia Leucippus ajebat, illa ſua indiviſibilia eſſe corpora ſolida: Plato autem eſſe non quidem corpora, ſed ſuperficies. Secundò, quia figuræ corporum inſectilium, quibus unumquodque corpus terminatur, & circumſcribitur, ſunt apud Leucippum infinitæ: apud Platonem verò finitæ. Tertiò, quia cum uterque aſſerat generationem, & interitum effici per coitionem, & ſecretionem atomorum; juxta placitum Leucippi duo erunt modi, quibus actio & paſsio peragantur, nempe contactus & vacui interjectio; juxta Platonem verò unus tantum, nimirum

[Diſputat. contra Leucippum.]

contactus. Nam vacuum ille non posuit. Ac de indiuiduis superficiebus ait, se alibi disseruisse, ut in tertio de cœlo: quæ autem de indiuiduis corporibus fuse disputari possent, hoc loco prætereire, nec aliud se velle facere, quam incommoda, quæ quod ad rem præsentem attinet, ex illis sequuntur, sub aspectum ponere.

i *Vt autem paululum*] Primum argumentum contra Leucippum ita se habet: Ex illius dictis sequitur insectilia corpuscula, nec pati posse, neque agere, atque ita nihil è frigido calidum, è molli durum, aut è converso posse fieri: hoc autem sensui repugnat: igitur sententia Leucippi absurda est. Consecutio probatur, quia ut ille vult, nihil patitur nisi per vacuum: hoc autem non inveniatur in corpusculis insectilibus, quæ solida sunt, ut ipse fatetur. Non ergo ejusmodi corpuscula pati possunt, atque adeo neque agere, cum desit, per quod se ad agendum insinuent.

k *Atqui hoc absurdum est*] Nunc oppositum ejus, quod proxima ratione concluserat, ostendit, videlicet indivisibilia corpora necessario in se mutuo agere: quo probatum manebit ex opinione, quam confutat, sequi pugnantia. Argumentatur ergo in hunc modum. Corpora indivisibilia, quæ sunt figuræ circularis, sunt calida, ut adversarii fatentur: oportet ergo aliud alterius figuræ esse frigidum: quia si unum contrariorum in natura detur, alterum quoque dari necesse est: at si existat calidum & frigidum, pari modo existet etiam grave & leve; durum & molle: sed contraria agunt in se mutuo, ut calidum in frigidum, imò & calidum intensius in id, quod minus intensum est: non est ergo negandum inter corpora indivisibilia dari reciprocam actionem.

Si detur unum contrariorum, alterum quoque dari necesse est.

Τοῦτο γὰρ κἀκείνοις, ὅσοι τοῖς ἐπιπέδοις λέγουσιν ἀδιαίρετα, συμβαίνει τὸν αὐτὸν τρόπον· οὔτε γὰρ μανότερα. οὔτε πυκνότερα οἷόν τε γίνεσθαι, κενοῦ μὴ ὄντος ἐν τοῖς ἀδιαιρέτοις.

Ἔτι δὲ ἄτοπον καὶ τὸ μικρὰ μὲν ἀδιαίρετα εἶναι, μεγάλα δὲ μή. νῦν μὲν γὰρ εὐλόγως τὰ μείζω θραύεται μᾶλλον τῶν μικρῶν· τὰ μὲν γὰρ διαλύεται ῥᾳδίως, οἷον τὰ μεγάλα. προσκόπτει γὰρ πολλοῖς· τὸ δὲ ἀδιαίρετον ὅλως διὰ τί μᾶλλον ὑπάρχει τῶν μεγάλων τοῖς μικροῖς;

Ἔτι δὲ πότερον μία πάντων ἡ φύσις ἐκείνων τῶν στερεῶν, ἢ διαφέρει θάτερα τῶν ἑτέρων, ὥσπερ ἂν εἰ τὰ μὲν εἴη πύρινα, τὰ δὲ γήϊνα τὸν ὄγκον; εἰ μὲν γὰρ μία φύσις ἐστὶν ἁπάντων, τί τὸ χωρίσαν; ἢ διὰ τί οὐ γίγνεται ἁψάμενα ἓν, ὥσπερ ὕδωρ ὕδατος ὅταν θίγῃ; οὐδὲν γὰρ διαφέρει τὸ ὕστερον τοῦ προτέρου. εἰ δ᾽ ἕτερα, ποῖα ταῦτα; καὶ δῆλον ὡς ταῦτα θετέον ἀρχὰς καὶ αἰτίας τῶν συμβαινόντων μᾶλλον, ἢ τὰ σχήματα.

Ἔτι δὲ διαφέροντα τὴν φύσιν, κἂν ποιῇ, κἂν πάσχῃ θιγγάνοντα ἀλλήλων.

Ἔτι δὲ, τί τὸ κινοῦν; εἰ μὲν γὰρ ἕτερον, παθητικά· εἰ δ᾽ αὐτὸ αὑτὸ ἕκαστον, ἢ διαιρετὸν ἔσται, κατ᾽ ἄλλο μὲν κινοῦν, κατ᾽ ἄλλο δὲ κινούμενον, ἢ κατὰ ταὐτὸ τἀναντία ὑπάρξει, καὶ ἡ ὕλη οὐ μόνον ἀριθμῷ ἔσται μία, ἀλλὰ καὶ δυνάμει.

Ὅσοι μὲν οὖν διὰ τῆς τῶν πόρων κινήσεώς φασι τὰ πάθη συμβαίνειν, εἰ μὲν καὶ πεπληρωμένων τῶν πόρων, περίεργον οἱ πόροι. εἰ γὰρ ταύτῃ πάσχει τι πᾶν, κἂν μὴ πόρους ἔχον, ἀλλ᾽ αὐτὸ συνεχὲς ὂν πάσχοι τὸν αὐτὸν τρόπον. ἔτι δὲ, πῶς ἐνδέχεται περὶ τοῦ διορᾶν συμβαίνειν ὡς λέγουσιν; οὔτε γὰρ κατὰ τὰς ἁφὰς ἐνδέχεται διιέναι διὰ τῶν διαφανῶν, οὔτε διὰ τῶν πόρων, εἰ πλήρης ἕκαστος. τί γὰρ διοίσει τοῦ μὴ πόρους ἔχειν; πᾶν γὰρ ὁμοίως ἔσται πλῆρες. ἀλλὰ μὴν εἰ καὶ κενὰ μὲν ταῦτα, ἀνάγκη δὲ σώματα ἐν αὐτοῖς ἔχειν, ταὐτὸ συμβήσεται πάλιν. εἰ δὲ τηλικαῦτα τὸ μέγεθος, ὥστε μὴ δέχεσθαι σῶμα μηδὲν, γελοῖον τὸ μικρὸν μὲν οἴεσθαι κενὸν εἶναι, μέγα δὲ μή, μηδ᾽ ὁπηλικονοῦν, ἢ τὸ κενὸν ἄλλο τι οἴεσθαι λέγειν, πλὴν χώραν σώματος.

l *Siquidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam iis, qui solida, quam qui plana esse indivisibilia dicunt. Nam si vacuum in hisce, quæ indivisibilia sunt, non insit, neque rariora neque densiora fieri possunt.* Text. 69.

m *Ad hæc illud quoque præter rationem existit, parva, inquam, esse indivisibilia, magna verò minime. Nunc enim haud sine ratione, quæ majuscula sunt facilius, quam quæ parva, frangi solent: hæc enim, magna scilicet, facile dissolvuntur, quippe quæ in multa impingant. Sed quæ prorsus indivisibilia existunt, cur parva potius, quam in magnis competunt?* Text. 70.

n *Insuper utrum illorum omnium solidorum una sit natura, an inter se differant, perinde atque si mole alia ignea, alia terrea essent. Nam si una sit omnium natura, quidnam id est, quod distinxit separavitque? Aut cur dum sese tangunt, non in unum coalescunt, haud secus quam aqua, cum aquam tangit? Nihil enim posterius a priori differt: sint verò diversa, qualianam hæc sunt? At liquidò perspicuum est ea potius quam figuras ipsas, poni oportere principia, causasque eorum, quæ eveniunt.* Text. 71.

o *Præterea si natura differant, & agent, & patientur cum mutuo sese tangent.* Text. 72.

p *Præterea, quidnam est id, quod movet? Nam si aliud sit, affectioni erunt obnoxia. Sin verò quodque seipse moveat, aut altera parte moveat, altera moveatur, aut in eodem inerunt contraria, & materies non modo numero una, sed & potentia, erit.* Text. 73. Text. 74.

q *Qui igitur ob meatuum motionem passiones accidere inquiunt, si oppletis quoque meatibus id eveniredicant, meatus supervacanei sunt. Nam si passio ad hunc fiat modum, universum ipsum, etiamsi foramina non habeat, sed continuum sit, eodem pari modo potest. Insuper, qui fieri potest, ut transpiciatur, ut aiunt? Nam neque secundum tactus per perspicua transitio fieri potest, neque per meatus, si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere, an non refert? totum enim similiter erit plenum. At verò si & hæc quidem vacua sint, sed corpora in se necessario habeant, idem rursum accidet. Quod si magnitudine tantilla sint, ut nullum corpus admittere queant, putare, quod par-* Text. 75. Text. 76.

par-

ὥστε δῆλον ὅτι παντὶ σώματι τὸν ὄγκον ἴσον ἔσται κενόν.

Ὅλως δὲ τὸ πόρους ποιεῖν, περίεργον· εἰ μὲν γὰρ μηδὲν ποιεῖ κατὰ τὴν ἁφὴν, οὐδὲ διὰ τῶν πόρων ποιήσει διιόν. εἰ δὲ τῷ ἅπτεσθαι, καὶ μὴ πόρων ὄντων, τὰ μὲν πείσεται, τὰ δὲ ποιήσει τῶν πρὸς ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον πεφυκότων, ὅτι μὲν οὖν οὕτως τοὺς πόρους λέγειν, ὥς τινες ὑπολαμβάνουσιν, ἢ ψεῦδος, ἢ μάταιον, φανερὸν ἐκ τούτων ἐστί. διαιρετῶν δ' ὄντων πάντῃ τῶν σωμάτων, πόρους ποιεῖν, γελοῖον· ᾗ γὰρ διαιρετὰ, δύναται χωρίζεσθαι.

parvum est, vacuum esse, quod magnum, non vacuum, ne quantulumcunque quidē, aut dicere sese putare vacuum esse quippiam aliud, prater corporis locum, ridiculum est. Quare ut patet, vacuum omni corpori mole aquabile erit.

r In summa, meatus facere supervacaneum. Nā si per tactum agat nihil neque per meatus sese insinuando aget. Sin verò quippiam ex eo agat, quia tangit, etiam si meatus nulli sint, eorum qua inter se agere, ac pati nata sunt, alia agent, alia patientur. Perinde igitur meatus astruere, ut quidam existimant, aut falsum esse, aut certe vanum ex hisce constat. Porrò cum corpora omni ex parte divisibilia sint, meatus facere ridiculum existet: nam quo divisibilia sunt, hoc separari queunt.

Infectatur Platonem.

l *Siquidem hoc ipsum*] Reprehensionis aculeos in Platonem convertit, quod ex illius dogmate idem absurdum sequatur, atque ex placito Democriti. Namque apud illos non potest aliquid effici rarius, aut densius, nisi interjectu vacui, quod cum dari negent, non erit in corporibus ratum & densum, & ex consequenti nec aliæ qualitates; quandoquidem hæ ex parte materiæ primæ sunt, quibus sublatis, aliæ funditus ruent: atque adeo omnis actio, passioque tolletur. Ita D. Thomas hunc locum interpretatur.

m *Ad id hac quoque*] Aliud proponit argumentum adversus Democritum. Ajebat enim sua illa corpuscula ob exiguitatem insectilia esse. Id ex eo oppugnat, quia magnum & parvum ejusdem sunt generis, & utrumque naturam quantitatis sequitur. Quare si parvis inest esse omnino indivisibilia, idem etiam & magnis competet. Vt verò deceptionis Democriti causam prodat, bifariam inquit Aristoteles sumi indivisibile. Vno modo pro eo, quod difficile dividi potest; altero pro eo, quod neutiquam potest dividi. Docet ergo non esse alienum à ratione affirmare, parva difficile posse dividi; quia dissolventis manum effugiunt: facere verò illa omnis divisionis expertia, absurdum esse; cum omnis quantitas dividua sit, alioqui extensa non esset. Itaque perperam Democritus ex difficultate dividendi, impossibilitatem collegit.

Indivisibilia bifariam sumi.

n *Insuper utrum idorum*] Alio argumento individua corpuscula è natura rerum abigere conatur. Nam vel ea differunt essentia & natura, ut aqua, & ignis: vel sunt ejusdem speciei, soloque numero distinguuntur. Si detur posterius, reddenda causa est, quæ illa eo pacto secuerit; ut sese non tangant, neque in unum coeant, ut ejusdem aquæ, aut ignis particulæ: in quibus prior à priori natura non differt. Quod si detur prius, & atomi diversas naturas sortiantur; potius ex naturæ constituendæ erunt principia, & causæ rerum quæ ex atomis fiunt, quam atomorum figuræ, quas Democritus principia fecit.

Oppugnat Democritū.

o *Praterea si natura*] Appendix est superioris argumenti. Si, inquit, atomi natura inter se distinguuntur: utique in se mutuo agere, ac pati etiam poterunt, cum sibi invicem appropinquarint, quod tamen negat Democritus.

p *Praterea quidnam est*] Persequitur Democriti oppugnationem, cum, inquit, atomi aggregantur; vel à se, vel ab alio, atque externa vi moventur. Si ab alio, jam ex se patibiles sunt contra Democritum: si à se, oportet ergo dari in iis partem unam, quæ moveat, aliam, quæ moveatur; atque ita atomi dividuæ erunt: nisi quis dicat in una eademque parte posse contraria inveniri, ut movere, & moveri. Quod si quis respondeat contraria posse inesse uni subjecto, quod sit idem re, sed potentia & ratione differat. Occurrit ex proposito argumento sequi contraria reperiri in subjecto, quod non re tantum, sed ratione quoque idem omnino sit: quando quidem atomi in sententia Democriti, cum individuæ omnino sint, non constant partibus diversis, quarum una agere, altera pati possit. Quare idem prorsus eadem ratione spectatum contraria sustinebit.

Confutatio responsion.

q *Qui igitur ob meatuum*] Ostendit, non posse fieri actionem passionemve per ingressum atomorum intra poros, qui pleni sint. Nam sublatis poris, totoque corpore continuò existente, adhuc actio & passio erunt. Sicut enim quod intra poros latet ab agente expellitur, ita partes rei continuæ, præsertim si facile cedant, removeri poterunt. Similiter probat non effici, uti volebant adversarii, visionem per trajectionem corpusculorum poros subeuntium. Enimverò si meatus pleni sint, eadem erit difficultas, ac si totum corpus solidum, & sine poris esset, cum reipsa totum corpus plenum sit; idque sive pori magnam, sive exiguam vendicent quantitatem.

Actionem & passionem non fieri per ingressum atomorum.

r *In summa meatus*] Concludit supervacaneos esse meatus ad agendum. Nam vel actio fit per solum contactum, vel non fit. Si fit, non igitur pori necessarii sunt. Si non fit, ergo quamvis agens poros subintret, non idcirco aget: quia ingredi non est agere, sed rem applicari, ut agat.

ΚΕΦ. Ι.

Τίνα δὲ τρόπον ὑπάρχει τοῖς οὖσι γεννᾶν καὶ ποιεῖν, καὶ πάσχειν λέγωμεν λαβόντες ἀρχὴν τὴν πολλάκις εἰρημένην. εἰ γάρ ἐστι τὸ μὲν δυνάμει, τὸ δ' ἐντελεχείᾳ τοιοῦτον· πέφυκε δ' οὐ τῇ μὲν, τῇ δ' οὐ πάσχειν, ἀλλὰ πάντῃ καθ' ὅσον ἐστὶ τοιοῦτον· ἧττον δὲ καὶ μᾶλλον ᾗ τοιοῦτον μᾶλλόν ἐστι καὶ ἧττον· καὶ ταύτῃ πόρους ἄν τις λέγοι μᾶλλον. καθάπερ ἐν τοῖς μεταλλευομένοις διατείνουσι τοῦ παθητικοῦ φλέβες συνεχεῖς.

Συμφυὲς μὲν οὖν ἕκαστον καὶ ἓν ὂν ἀπαθές.

Ὁμοίως δὲ καὶ μὴ θιγγάνοντα, μήτε αὑτῶν, μήτ' ἄλλων, ἃ ποιεῖν πέφυκε καὶ πάσχειν· λέγω δὲ, οἷον οὐ μόνον ἁπτόμενον θερμαίνει τὸ πῦρ, ἀλλὰ κἂν ἄποθεν ᾖ· ὁ μὲν γὰρ ἀέρα τὸ πῦρ, ὁ δ' ἀὴρ τὸ σῶμα θερμαίνει, πεφυκὼς ποιεῖν καὶ πάσχειν.

Τὸ δὲ τῇ μὲν οἴεσθαι πάσχειν τῇ δὲ μὴ, διορίσαντες ἐν ἀρχῇ τοῦτο λεκτέον. εἰ μὲν γὰρ μὴ πάντῃ διαιρετὸν τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἔστι σῶμα ἀδιαίρετον, ἢ πλάτος, οὐκ ἂν εἴη πάντῃ παθητικὸν, ἀλλ' οὐδὲ συνεχὲς οὐδέν. εἰ δὲ τοῦτο ψεῦδος, καὶ πᾶν σῶμα διαιρετὸν, οὐδὲν διαφέρει διῃρῆσθαι μὲν, ἅπτεσθαι δὲ, ἢ διαιρετὸν εἶναι· εἰ γὰρ διακρίνεσθαι δύναται κατὰ τὰς ἁφὰς, ὥσπερ φασί τινες, κἂν μήπω ᾖ διῃρημένον, ἔσται διῃρημένον· δυνατὸν γὰρ διαιρεθῆναι· γίνεται γὰρ οὐδὲν ἀδύνατον.

Ὅλως δὲ τὸ τοῦτον τὸν τρόπον γίνεσθαι σχιζομένων τῶν σωμάτων, ἄτοπον· ἀναιρεῖ γὰρ ὁ λόγος οὗτος ἀλλοίωσιν· ὁρῶμεν δὲ τὸ αὐτὸ σῶμα συνεχὲς ὂν, ὁτὲ μὲν ὑγρὸν ὁτὲ δὲ πεπηγὸς, οὐ διαιρέσει καὶ συνθέσει τοῦτο παθὸν, οὐδὲ τροπῇ καὶ διαθιγῇ, καθάπερ λέγει Δημόκριτος· οὔτε γὰρ μετατεθὲν, οὔτε μεταβαλὸν τὴν φύσιν, πεπηγὸς ἐξ ὑγροῦ γέγονεν· οὐδ' ἐνυπάρχει τὰ σκληρὰ καὶ πεπηγότα, ἀδιαίρετα τοὺς ὄγκους· ἀλλ' ὁμοίως ἅπαν ὑγρὸν, ὁτὲ δὲ σκληρὸν, καὶ πεπηγός ἐστιν. ἔτι δ' οὐδ' αὔξησιν οἷόν τ' εἶναι καὶ φθίσιν· οὐ γὰρ ὁτιοῦν ἔσται γεγονὸς μεῖζον, εἴπερ ἔσται πρόσθεσις, καὶ μὴ πᾶν μεταβεβληκὸς ἢ μιχθέντος τινὸς ἢ καθ' αὑτὸ μεταβάλλοντος. ὅτι μὲν οὖν ἔστι τὸ γεννᾶν, καὶ τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ γίγνεσθαι καὶ πάσχειν ὑπ' ἀλλήλων· καὶ τίνα τρόπον ἐνδέχεται, καὶ τίνα φασὶ μέν τινες, οὐκ ἐνδέχεται δὲ, διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον.

CAP. IX.

a *Quonam autem modo ea, quæ sunt, generent, agantque, ac patiantur, sumpto initio sæpe jam dicto, declaremus oportet. Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati; sed universim quatenus est tale, magis autem & minus, quatenus magis & minus tale est; sic profecto melius quispiam meatus inesse dicet; sicut in metallicis venæ quædam rei affectui obnoxiæ porrigi solent.* Text. 77.

b *Continuum igitur quodque & unum existens, affectionis expers est.* Text. 78.

c *Similiter & ea, quæ tametsi agere & pati nata sunt; tamen neque sese tangunt, neque alia. Intelligi volo ut ignis, non modo cum tangit, sed etiamsi procul sit, calefacit. Nam ignis aerem, aer corpus excalefacit: cui ut agat, patiaturque, est insitum.*

d *At fieri posse, ut quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur, qui idipsum initio definiere, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino, omnique ex parte sit divisibilis, sed corpus, aut latitudo indivisibilis sit, non erit profecto quicquam omni ex parte patibile, sed nec continuum quidem. Quod si hoc falsum est, & omne corpus est divisibile, divisum ne sit, sed tangat an divisibile nihil refert. Nam si per tactus segregari possit perinde ut quidam affirmant, etiamsi nondum sit divisum, poterit tamen esse divisum: nullum enim emergit impossibile.* Text. 79.

e *Omnino autem generationem ad hunc fieri modum, nempe desectis corporibus, cancellos egreditur rationis. Etenim sermo iste alterationem è medio tollit. At idem corpus quanquam continuum, alias liquidum, alias concretum videmus; non divisione, aut compositione hoc passum, neque conversione, aut contactu sicuti Democritus asserit. Nam neque transpositione, neque naturæ commutatione, ex liquido concretum evadere solet. Neque nunc dura, concretaque indivisibilia mole sunt, sed ex æquo quodvis, nunc liquidum, interdum vero durum, ac concretum existit. Præterea fieri non potest, ut accretio decretione sit. non enim quodvis fiet majus, si accretio adjectio sit, & non totum mutetur vel admisto aliquo, vel ipso per se mutato. Quod igitur generare, ac agere, & generari, ac pati inter se mutuo sit, & quanam pacto id fieri queat, & quonam quidam fieri dicant, non tamen fieri possit, hoc modo sit definitum.* Text. 80. Text. 81.

CAPITIS NONI EXPLANATIO.

a Quonam autem modo] Postեaquam improbavit, quæ minus vere de ratione agendi & patiendi ab aliis prodita sunt: nunc suam ea de re sententiam aperit: docetque id agere, quod, quatenus tale, actu est; id pati, quod, qua tale, est in potentia: verbi gratia; id calefacere, quod est actu calidum, seu calefactivum: id calefieri, quod habet potentiam; sive aptitudinem ad recipiendum calorem. Modum verò agendi esse per contactum, sive immediatum, sive mediatum; ut progressu dicendum erit. Monet autem passionem non fieri ita, ut passum secundum alias partes, nempe solidas, nihil patiatur; secundum alias, nimirum porosas actionem recipiat. Potest enim secundum se totum pati, quia ut totum agens potest esse in actu ad agendum, ita & patiens poterit totum esse in potentiam ad recipiendam agentis impressionem. Quod patet in igni & aqua illi congruenter applicata: siquidem & totus ignis calidus est, & tota aqua aptitudinem habet, ut ab eo calefiat. Sententia Arist. de ratione agendi & patiendi.

b Con-

Quo sensu dicat Arist. continua non posse in se mutuo agere.

b *Continuum igitur quodq.*] Docet, quando una pars est continua alteri, non posse in se mutuo agere. Quod intellige non de qualibet continuitate quantitatis, sed de ea, quam comitatur similitudo affectuum, ita ut non solum utriusque partis extrema unum sint, sed ambæ in eadem specie qualitate, ejusque gradu conveniant. Licet enim Mathematico more continuentur; si tamen altera calida sit, altera frigida; vel altera plus, altera minus caloris, aut frigoris in se habeat, poterit inter eas dari reciproca actio, ut videre est in partibus ejusdem animantis, quæ cum inter se continuentur, invicem agunt, & patiuntur.

Virtus agentium naturalium definitur certis terminis.

c *Similiter & ea*] Inter cæteras conditiones ad agendum necessarias, una est, ut agens, & patiens sint in debita distantia. Nam cum agentia naturalia virtutem certis limitibus definitam sortiantur, oportet ut id, quod ab ipsis pati debet intra sphæram suæ activitatis, quæ determinata est, contineant. Quare id, quod primo & immediate agit in aliud, immediatum illi erit, ipsumque tanget; quod vero agit interventu alterius, ei, in quod proxime agit, immediate cohærebit; & hujus interventu id, quod dissitum est, tanget. Patet hoc in igni, qui lebetem attingit, ipsumque immediate calefacit, per illum vero aquam lebeti contiguam.

Individua superficies Platonis.

d *At fieri posse*] Ostendit non oportere; ut patiens secundum unam partem actionem admittat, secundum aliam non. Etenim si poneremus corpus, & magnitudinem non ubique divisibilem esse; sed constare ex insectilibus corpusculis, ut asseruit Democritus; vel ex individuis superficiebus, ut Plato docuit: tunc verum id quidem esset: quandoquidem indivisibilia inter se coeuntia neque faciunt majus, neque continuum, aut extensum, quale esse oportet id, quod aliud corpus tangit, & ab eo passionem recipit. Verum cum res multo aliter se habeat, & horum Philosophorum sententiæ à veritate deflexerint, non est cur negemus posse totum corpus ab alio pati. Quin vero nec si ad passionem diceretur necessaria partium divisio, id de divisione ad actum perducta intelligi deberet. sat enim esse posse continuum in plura secari.

e *Omnino autem*] Probat eam sententiam, quæ asserit actionem, & passionem fieri, dum corpuscula meatus subintrant, divisione secretioneq; partii, neque alterationen, neq. accretionem tueri, immo eas è medio tollere. Videmus enim idem corpus servata continuitate, partibusque sibi mutuo cohærentibus, nunc humectari, nunc siccari, nunc hac, nunc illa affici qualitate. Quod tamen in sententia Democriti esse non posset absque sectione partium, & mutatione penes earum situm, contactumque. Præterea in accretione oportet quamlibet partem rei, quæ augetur, incrementum sumere, ut superius dictum fuit. Id autem si atomorum additione præstandum erit, non accretio, sed unius corporis ad alterum appositio diceretur. Neq. enim viventis ipsam mutationem subibit converso in suam substantiam alimento, uti cum res accrescit, [illegible] : sed atomi duntaxat in se mutari poterunt, dum viventis latera subintrant, eique utcunque adnascentur.

QVAESTIO I.

POSSIT NE IDEM AGERE IN SEIPSUM actione reflexa.

ARTICVLVS I.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ, QVOAD ACTIONEM reflexam luminis.

Actio alia directa, alia reflexa.

A Dvertendum est actionum materialium, & alterantium, de quibus duntaxat hoc loco disserimus, duo esse genera. Aliæ enim sunt directæ, aliæ reflexæ. Actio directa est qua in aliud recta tenditur, ut cum ignis aquam calefacit. Actio reflexa est, quæ non ita sa habet. Quod bifariam contingit; nimirum vel quia qualitas, ne ulterius pergat, impeditur à corpore objecto, quod suapte natura penetrare non valet, atque ita reflectitur, ut cum radii solis in opacum incidunt. Vel quia una qualitas obsidetur à sua contraria, ut frigiditas aquæ ab aeris calore, qui in causa est, ut frigiditas in se quasi reflexa seipsam adversus hostem corroboret, intendatque. Est autem inter has duas actiones reflexas discrimen. Nam posterior est secundum qualitatem habentem contrarium, & quæ alioqui suopte ingenio potest introrsum permeare corpus, à quo obsidetur, ut frigiditas aerem: prior vero non item.

Status quæstionis.

In hac ergo disceptatione de utroque genere actionis reflexæ agemus, quanquam de priori non in toto suo ambitu, sed prout comprehendit solam luminis reflexionem, de qua major est dubitatio. Pro cujus explicatione sciendū quasdam esse qualitates, quæ cum in certa corpora impingunt, reflectuntur, ut species visiles à speculo ad oculum; imago soni, id est, echo, à loco concavo, aut flexuoso ad aures, non secus ac pila à pariete repercussa. Et in hunc modum reciprocatur lumen à corpore opaco, tanto magis, quanto illud magis opacum & tersum est; unde aer, si omnino purus sit, nihil luminis reverberat, vitrum non nihil; crystallus, & alii quidam lapi-

lapides, aliquanto plus; omnium [illegible] metalla expolita.

Deinde advertendum est in productione luminis posse nos loqui vel de agente principali, ut de [illegible] le aut lucerna. Vel de agente minus principali, hoc est, de lumine producto in medio, cujus interventu agens principale in ulteriores partes lumen diffundit. His positis sit prima conclusio. Corpus luminosum, sive minus, sive magis principale agens sit, potest agere in seipsum intendendo sibi lucem per actionem reflexam. Hæc conclusio quatenus de agente minus principali loquitur, omnium fere auctorum consensu recipitur, patetque experientia. Namque ubi primum radius, qui posset longius procedere, in opacum incurrit; quasi retrocedens in se redit, seque in proximo aere intendit. Neque enim ob aliam causam aer terræ proximus impensius à sole calefit, quam remotus, nisi quia radii in terram incidentes, reflexu geminantur, & intenduntur, atque ita plus calefaciunt: quandoquidem lux quanto intensior, tanto uberiorem ex se calorem fundit. Est autem prædictæ reflexionis ea causa, quia cum lumen insita naturæ propensione sese communicare nitatur, si id invento obstaculo præstare nequit, eam quasi instituti sui jacturam resarcit, in se redeundo; & quantum ab extensione impeditur, tantundem in intensionem conferendo. Semper tamen radius reflexus remissior est directo sibi respondente; quia reflexus non majorem habet intensionem, quam sortiretur si in lōgiorem tractum recta linea perrexisset. Quare cum agens semper fortius agat in propinquum, quam in remotum, oportet radium reflexum debiliorem esse. Nec is legem actionis uniformiter difformis minus servat, quam directus, atque adeo in qualibet parte viciniori opaco, à quo reciprocatio incipit, intensior est, in remotiori debilior.

Prima conclusio.

Cur lumen ab opaco reflectitur.

Lege Vitelionem lib. 5. Perspect. theor. 4.

De intensione radiorum.

Iam eadem conclusio quatenus asserit agens principale posse intendere in se lucem per actionem reflexam, etsi negetur à quibusdam, facile tamen probatur. Cur enim non possit? an quia agens principale nequit lucem ab eo, quod minus lucis habet accipere, ut lucerna ab aere, quem illuminat? At si ita esset, certe nec agens minus principale, ut una pars aeris ab alia minus lucida posset per reflexionem plus luminis recipere. An quia reflexio nequit pertingere ad agens principale? Id vero aperte falsum est. Nam si reflexio lucis à pariete, v. g. extendatur usque ad decem palmos, constitui potest lucerna intra illud spatium decem palmorum, ubi retro commeantes radii in ipsam impingant. Negari igitur non potest in tali eventu augendum lumen in ipso etiam agente magis principali, nisi forte id obtineret lucem summe intensam, qua non posset esse major per naturam, qualis est in solari corpore: tunc enim quantumlibet ad ipsum flexio pertingeret, nequaquam aliunde lumen mutuaretur.

Posse intendi lumen per reflexionem etiam in agente principali.

Obiiciat tamen aliquis. Vt patet tum experientia, tum ex propositione 55. lib. 2. Perspectivæ: Radii solis reflexi à speculo concavo ignem generant, quem tamen radii directi generare non possint: ergo radius reflexus non est debilior directo, cujus oppositum supra asserimus.

Objectio.

Occurrendum, licet radius simplex reflexus simplici directo sibi respondente imbecillior existat: multos tamen reflexos in unum coeuntes, ut in eo speculo accidit, posse esse fortiores directo, sicuti etiam dicitur propositione 17. libri secundi Perspectivæ.

Solutio.

Rursum opponat aliquis: Radius directus, & reflexus producuntur à luminoso in eodem instanti. Non est igitur cur reflexus dicatur directum intendere. Adde, quod cum omnis actio sit à potentiori; si radius reflexus, ut dictum fuit, remissior est directo, non videtur quo pacto hic ab illo perfici, & intendi possit. Dicendum tamen, licet uterq; radius eodem momento temporis producatur; reflexum posterius natura produci, quia supponit trajectionem directi usque ad opacum, à quo incipit. Quin vero concedendum est tam directum, quam reflexum, cum in eadem parte medii recipiuntur (interdum enim lumen ad aliam partem commeat) in unum coalescere, sicuti duo gradus caloris, qui jam antea in aqua erant, & duo alii, qui nunc denuo advenere, unum calorem singularem componunt. Quod autem reflexus minorem habeat intentionem, id nihil impedit, quominus directum intendat formaliter, id est, tanquam pars ejusdem formæ, quæ augeri dicitur: constat autem eo modo sex gradus intendi ab uno. Quin & minor lux recepta in extima superficie corporis opaci, potest active, per reflexionem tamen, magis intendere eam, quæ majorem obtinet intensionem, quam ipsa. Nam cum actio dicitur non esse, nisi à vincente, & qualitatem non intendi in passo, nisi ab agente, quod eam in gradu perfectiori obtinet: non est id intelligendum, nisi de eo, quod per se, & directo agit, non de illo, quod per accidens talem qualitatem refundit, quatenus illi impedimentum est, ne longius procedat.

Objectio.

Solutio.

Duo radii in unum coeuntes.

Quo pacto sit intelligendum omnem actionē esse à vincente.

ARTICVLVS II.

ENODATIO CONTROVERSIÆ quoad actionem reflexam, quæ per antiperistasim fit.

Agendum nunc de actione reflexa, quæ oritur ex obsessione, & compressione contrarii, vocaturque per antiperistasim, id est, per circumobsistentiam. Quod ergo talis actio detur, manifestum est tum aliis exemplis, quæ paulo

 post

post afferemus; tum quia experimur æstivo tempore, calore superiora omnia possidente, aquam fontanam, & putealem frigidiorem reddi. Cæterum, quonam modo istiusmodi qualitatum productio fiat, dubium controversumque est. Marsilius hoc in libro quæst. 18. Venetus lib. 1. Meteor. cap. 3. Forliviensis quæst. 1. in Aphoris. 15. sect. 1. & alii ajunt effici per repercussionem specierum intentionalium à contrario circumstante. Exempli gratia, refrigerari fontanam aquam in æstate, quia species frigoris emissæ ab aqua ad corpus calidum circumstans ab eo reverberantur, regressæque ad aquam, ac nihil in ea impedimenti invenientes, uberiorem ei frigiditatem imprimunt, sicque aqua frigidior fit occasione obsidentis contrarii. Nam primum, quod tales species à frigiditate, aliisque id genus qualitatibus exiliant, inde constat; quia sensus tactus non nisi earum ministerio sensibiles qualitates percipit, cum sit facultas cognoscens, quæ rerum imaginibus ad cognoscendum eget. Deinde, quod illæ à contrario impeditæ retro commeent, ex eo ostenditur, quia non est, cur potius lumen in opacum incidens repercutiatur, quam illæ. Item quia nisi talis ingressio daretur, nequaquam ea actio, qua qualitas propter vicinum contrarium corroboratur, reflexa appellanda esset. Postremo, quod species intentionales possint efficere eas qualitates, quarum imagines sunt, ex eo suadetur, quia nulla alia causa investigantibus se offerret, cui jure ascribi queat productio talium qualitatum in eventu & circumstantiis, de quibus agimus. Quod si quis dicat, non videri qualitatem ab ea, quæ tantum esse notionale obtinet, produci posse; cum hoc esse longe illo imperfectius ac deterius sit, id ex eo refelli poterit; quia corpora damnatorum apud inferos non per receptionem caloris, & frigoris; sed per eorum species intentionales crucianda sunt, ut multi magni nominis, præcipuæque auctoritatis Theologi arbitrantur. At si species realem illum cruciatum possunt inurere, quid mirum, si calorem etiam, aut frigus apud nos generare queant?

Prima opinio de intensione qualitatum per antiperistasim.

Prima ratio.

2.

3.

4.

Nihilominus sit secunda conclusio hujus controversiæ. Actio per antiperistasim non fit ministerio specierum intentionalium. Probatur, quoniam hæ species non fuerunt à natura institutæ, nisi ut sint principia cognoscendi. Deinde, quia si species repercussæ haberent vim producendi qualitates illas reales, eandem facultatem obtinerent species directæ, cum fortiores & efficaciores sint. Tertio, quia ut species primarum qualitatum tactilium non repræsentant nisi qualitates, quæ præsentes sunt (nec enim absentes qualitates tactu sentimus) ita una duntaxat cum ipsis qualitatibus realibus producuntur, nec sine illis divagantur. Quare non egredietur species intensionales frigoris ad aerem calidum, nisi una cum frigore cujus similitudines sunt. Quarto, quia species frigoris neque speciebus caloris, neque ipsi calori adversantur: atque adeo non est, cur in calidum corpus incurrentes ob contrarietatem ab eo resiliant. Neque obstat, quod imago vocis; species visiles, & lumen, quæ contrarium non habent, repercutiuntur. Id enim propterea accidit, quia hæc naturæ suæ conditione non quælibet, sed certi generis corpora queunt pervadere, ut superius diximus. Non enim sonus, aut ejus imago terram penetrant, similiter species visiles non omne corpus, sed diaphanum subeunt, & lux nullum opacum intrat. Quapropter necesse est quoties isthæc offendunt ea corpora, in quæ insinuare se non valent, confestim resilire. At quatuor primis qualitatibus, earumque speciebus intensionalibus omnia corpora sublunaria pervia sunt, proindeque diversa in his ratio invenitur.

Secunda Conclusio. Quod species non causent qualitatem realem D. Tho. 1. p. q. 57. art. 3 ibidem. Cajet. Ri. h. in 2. d. 3. q. 1. circa e... Tenc. D. Ken. q. 2.

Imagines non habent contrarium.

Igitur ad primum, & secundum argumentum contrariæ partis concedendum est dari species intentionales primarum qualitatum, sed negandum eas reflecti; & ad primam rationem, quæ oppositum suadebat, reddenda est ratio diversitatis ex iis, quæ proxime dicta sunt. Ad tertium respondendum, actionem per antiperistasim non dici proprie reflexam, sed eatenus eam appelationem sortiri, quatenus emanatio illa frigoris in aqua obsessa à calido non impenditur circa aliud corpus, sed in ipsammet aquam convertitur, qui est velut modus quidam reflexionis.

Solutio primi & secundi argumenti.

Solutio.

Quod spectat ad eam partem argumenti, quæ ostendere nitebatur, species intentionales posse reales qualitates gignere, advertendum primo probabile quidem esse, ut jam alibi hoc in libro censuimus, animam per suam apprehensionem interdum in proprium corpus, immo & in materiam fœtus imprimere qualitates, quas apprehendit; licet enim esse intentionale, cæteris paribus, inferioris notæ sit, quam reale; id tamen non impediet, quominus hoc per illud tanquam per instrumentum gigni possit; non enim oportet causam instrumentalem aut nobiliorem, aut nobilitate æqualem esse suo effectui. Verum licet hoc vehementi animæ apprehensioni nonnunquam tribuatur, non est, cur ad species impressas, quæ rebus sensu, & vita carentibus inhærent, extendatur; præsertim cum animæ tam hominum, quam belluarum multo excellentiorem naturam sortiantur, quam formæ rerum non viventium; proindeque nihil mirum sit, si ut in aliis effectuum generibus, ita & in hoc, aliquid formæ viventium præstent, quod à formis non viventium effici non possit.

De imaginationis vi.

Deinde observandum, controversiam non parvam esse inter Doctores, num corpora damnatorum actione reali, an intentionali duntaxat

Dubium de modo, quo ignis damnatorum corpora urit.

taxat torquenda sint. Quod sola intentionali affirmat D. Thomas in 4. distinct. 44. quæst. 3. articulo primo, quæstiuncula secunda, & in additionibus ad tertiam partem quæst. 86. articulo tertio, & quæst. 97. articulo primo, & quodlib. 8. artic. 8. Ferrariensis quarto contra gentes cap. 89. Capreolus in 4. dist. 44. quæstione secunda, articulo tertio. Sotus dist. 50. quæstione unica, articulo tertio, conclusione tertia, Hispalensis dist. 44. quæst. quarta. His illud potissimum favet argumentum, quia per vicissitudinem realis caloris; & frigoris oporteret damnatorum corporibus pœnam minui, siquidem nunc plus, nunc minus frigoris aut caloris in se haberent: quod tamen non accidet, si torqueantur per momentaneam receptionem specierum.

D. Thomas opusc. 3. cap. 177. tract. 1. & opusc. 10. c. 26. Paludanus in 4. d. 44. q. 6. tertia & partem defendit.

Probabilior sententia.

Contraria tamen sententia, quæ statuit corpora damnatorum non per solas species intentionales, sed per realem caloris productionem cruciandа esse, probabilior est. Hanc tuetur D. Bonaventura in 4. dist. 44. articulo tertio, quæstione prima, Scotus quæstione tertia, Major quæstione secunda, Argentinas quæstione unica, Richardus quæstione sexta, & septima, articulo secundo circa 2. princ. Durandus quæstione decima, Carthusianus ibidem, qui contrariam partem severiori, quam par erat, censura improbans, ineptam eam vocat. Habent autem hi auctores pro se eam rationem, ut nunc cæteras omittamus, quod ex sacra pagina, & Patrum dictis constat, corpora damnatorum ignis ministerio urenda esse, & gravissimis doloribus crucianda. Quare cum proprius, & naturalis modus urendi, & torquendi corpora, sit per calorem, & realem actionem dissolventem corporis temperamentum & lædentem sensiterium tactus: non est cur sine causa ad solam intentionalem actionem recurratur. Nam quod ajunt ignem non posse momento in excellenti gradu calorem inducere, fatendum id quidem est, nisi divina virtute elevetur, sicuti etiam elevatur ad torquendos dæmones: cum tamen nihil corporeum suapte natura in rem expertem materiæ possit agere.

Lege Ægid. quodl. 2. q. 9. & 10. Henr. Gand. quodl. 2. q. 34.

Elevatur divina virtute ignis ad torquendos dæmones.

Ex his perspicua relinquitur solutio rationis, quæ probare contendebat posse species intentionales producere qualitatem realem exemplo cruciatus damnatorum. Negamus enim eorum corpora eo modo torqueri. Quod si ita revera torquentur, id non ad naturalem facultatem specierum, sed ad divinam virtutem, qua supra suam facultatem excitantur, referri debet.

Solutio 4.

Quod denique obiiciebatur, non occurrere aliam rationem, qua qualitates per antiperistasim intendi possint, quam per regressum specierum; id falsum esse mox patebit: Ut vero tertiam conclusionem statuamus, prænotandum est qualitates, quæ per antiperistasin in subjecto producuntur, sive majorem intensionem in eo comparant, aut esse ei naturales, ut frigus aquæ; aut ejus naturæ repugnantes, ut calorem eidem aquæ. Deinde repetendum memoria est id, quod lib. 7. Physicor. capite primo quæstione 1. artic. 3. & libro 8. capite 4. quæstione 1. artic. 2. docuimus, videlicet cum aqua remotis impedimentis nativam frigiditatem recuperat, eam actionem, qualis qualis est, proxime quidem, & tanquam à causa minus præcipua, oriri à forma aquæ; mediate, & tanquam ab agente principali effici à generante. Quod similiter de actionibus, quibus cætera corpora ad statum naturæ suæ debitum revertuntur, pronunciandum est, ut cum exhalationi frigiditas ejus formæ conveniens redditur; & cum ignis tendit ad Lunæ concavum, & terra in centrum mundi.

Aquæ ad nativum frigus revocatio.

His positis sit tertia conclusio. Actio, qua corpus per antiperistasim movetur ad qualitatem sibi naturalem, proxime est forma substantiali ipsius corporis, remote à generante. Hæc conclusio ea ratione ostenditur, quia ejusmodi actio non est à speciebus intentionalibus, ut probatum fuit, nec à contrario, cum unum contrarium non sit per se causa efficiens alterius, sed contrariorum contrariæ causæ sint, ut testatur Aristoteles libro secundo hujus operis cap. 10. text. 56. & libro quarto Meteor. capite 7. Nec est à materia, aut quantitate, aut qualitate aliqua subjecto inhærente, ut loco citato ostensum est: erit ergo à forma, & à generante modo ante explicato. Itaq; duplici eventu solet unumquodq; subjectum sese revocare ad nativam qualitatem, eamque magis intendere; nimirum cum liberatur a contrario, cujus vi eam qualitatem amiserat: item cum obsidetur à contrario vehementi (dummodo id non tam vehemens sit, ut ab eo omnino opprimatur, sicuti aquæ accidit, cum igni exposita illius activitati succumbit.) Nam cum unumquodque ingenitam habeat propensionem ad se conservandam; si à contrario obsideatur, consuevit forma quodam naturæ instinctu ex se fundere qualitatem contrariam qualitati vicini hostis, à quo impeditur, ut his armis se illi opponat, ejusque potentiæ resistat, & se ipsum ab interitu vendicet. Ac de qualibus subjecto nativis, ejusque formæ consentaneis, cum per antiperistasim intenduntur, ita videtur sentiendum.

3. Conclusio.

Insita cuiq; propensio ad tuendum se.

ARTICULUS III.

EXPLICATIO EIUSDEM.

De iis autem, quæ subjecto peregrinæ, & repugnantes sunt, major est dubitatio. Ac primum, quod illæ etiam, circumstante adversario, magis intendantur, experientia constat: quandoquidem forma substantialis exhalationum est ejusdem speciei cum forma substantiali terræ, è qua evocantur, ut in Meteoris docuimus, proindeque

Tract. 1. c. 1.

deo; natura sua frigiditatem postulat; & tamen exhalationes, cum in medium aeris tractum venere, illius regionis frigore circumseptæ nonnunquam, ut Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 4. inquit, adeo incalescunt, ut ignem concipiant, quod similiter accidit aliis, quæ in infima regione accenduntur. Præterea constat aerem æstivo tempore ædibus conclusum ultra gradum sibi debitum à calido ambiente refrigerari; & aquas subterraneas per hyemem aere frigido obsessas tepefieri, ac vaporem calidum exhalare. Cæterum, quænam sit causa intensionis istiusmodi qualitatum, obscura quæstio est. Nonnulli, quorum sententiam amplectitur Galenus lib. 5. de simplicibus medicamentis cap. 3. affirmant;

Sententia *[illegible]*

puteorum & fontium aquam (quo maxime exemplo antiperistasis, de qua nunc sermo est, comprobari solet) non magis hyeme, quam æstate calidam esse; sed perpetuo frigidam, etsi tactus æstimatione nunc calida, nunc frigida videatur; quia cum sensiterium calet, frigida; cum friget, calida apparet: non secus atque in balneo accidit, ubi si quis aquam modice tepidam pelui illatam contigerit, eam non tepidam, sed frigidam indicat. Quare nihil mirum, si putealis, & fontana aqua tactui per hyemem frigiditate affecto calida videatur. Hæc opinio à veritate aberrat, licet enim illa tactus deceptio interdum contingat, non tamen in re subjecta locum habet. Cum altera quoque ratio fit, ut cæteras prætereamus, quæ illum putealis & fontanæ aquæ in hyeme calorem testetur, nimirum, quia si videmus puteos, & fontes hyeme fumare, calidumque vaporem edere, quod perspicuum est magis intensi caloris indicium.

Improbatur.

Secunda opinio aliorum.

Hac igitur rejecta opinione, qui fatentur qualitates in alieno subjecto revera intendi, in diversas partes abiere. Quidam volunt eas intendi ab intrinseco ex occasione circumstantis contrarii, id est, cum aqua obsidetur à frigido, gradum unum caloris, verbi c. quem habebat, alios tres, quatuorve fundere, non per se, aut propria facultate; sed quatenus gradus ille est virtus alterius agentis, cui per se, & ex nativa conditione calor debetur. Sicuti, ut in Physicis diximus, actio, qua ignitum ferrum urit, non formæ ipsius ferri; sed ignis, cujus virtus calor ille est, ascribi debet. Nec mirum, quod tale agens illi gradui caloris eo modo suppetias ferat; quandoquidem ex innata inclinatione ad sese tuendum, suæ qualitatis defensionem eo artificio procurat. Alii affirmant eas qualitates nequaquam intendi eo modo, sed ab alia causa extrinsecus occurrente, quorum sententia, re diligenter considerata, omnino amplectenda videtur.

L. 2. c. 7 q. 10. art. 4.

Tertia opinio.

4. Conclusio.

Sit igitur quarta conclusio. Qualitates in alieno subjecto non intenduntur ab intrinseco per antiperistasim, ut paulo ante dicebatur, sed ab alia causa advcntitia, quæ tunc occurrit. Prior pars hujus conclusionis ostenditur, primùm, quia si calor in aqua obsessa à frigido ita intenderetur, non posset aqua summè frigida in subterraneo loco posita per antiperistasim calefieri. Si enim ejusmodi calor nonnisi à gradu jam in aqua existente proximè oritur, cum aqua summum habens frigus nihil in se caloris ferat, non erit à quo intensior calor oriri possit. Secundò, quia forma aquæ adjuta tum sex gradibus frigoris, verbi causa, quos possidet; tum frigido circumstante majores obtinet vires ad illum intensioris caloris fluxum impediendum, seque conservandum, quàm ad se corroborandum, & tuendum habeant duo gradus caloris, quos ignis in aquam impresserat. Quare nequibit istiusmodi circumstantiis ille aquæ calor seipsum intendere, utpote à valentiori adversario impeditus. Tertiò, quia licet actio, qua aqua ab igne præcalefacta manum calefacit, & qua ferrum cadens urit, attribuatur igni: tamen nec calor aquæ tunc seipsum intendit, neque ferrum in se agit: ergo ratio illa ducta ab exemplo aquæ calidæ, & ferri candentis non est ad rem. Quod si dicant, calorem illum in aqua à contrario obsessa augeri eo modo, quo frigus in aqua, dum se ad nativum statum revocat; facile convincitur hæc responsio. Nam tale incrementum non est ab ipso frigore, sed immediatè ab aqua, à qua frigus manat. Quare non poterit calor intendi eo pacto in aqua, cum non sit ibi forma ignis, à qua fluat; alioqui posset forma per se immediatè operari, ubi non est.

Prima ratio pro priori parte conclusionis.

2. Ratio.

3. Ratio.

Confutatio solutionis.

Posterior pars nostræ conclusionis ea ratione suadetur: quia cum intensio prædictarum qualitatũ non sit à principio illo intrinseco, ut probatum est: nec ab alio, quod jam in subjecto præexistat; siquidem illud neque apparet, neque ab adversæ partis auctoribus assignatur; necessario erit ab aliqua adventitia causa, quæ tunc occurrat, majoremq; illam intensionem efficiat. Hæc verò causa non una, eademque semper est; sed alia atque alia pro re nata, ut iis, quæ mox dicemus, conspicuum fiet. Inprimis enim cur exhalatio frigido aere compressa accedatur, ratio est, quin tum ab aere coercetur, eique resistit; istiusmodi conflictu, & collisione, quæ motus localis est, ultra modum incalescit, & flammã concipit. His adde alias istius accensionis causas, de quibus ex professo egimus in Meteoris tract. 2. Item aer calidioribus temporibus intra secretiores domos, & specus friget, partim quia in iis terreni halitus, quibus scatet, natura frigidi, extra Solis calorem positi, ultro se in nativum frigus vendicant, ipsumque refrigerant: partim quia corpora terrea, quibus continetur, ob caloris antiperistasim frigiditatem suam roborant, eaque inclusum aerem afficiunt. Qui tamen ibidem hyemali tempore calidior est ob antiperistasim externi aeris frigidi modo superius explicato.

Probatio conclusionis, quoad posteriorem partem.

De accensione exhalationis circumstante frigido.

Item

Item propterea aquæ puteales, & fontanæ per hyemem calefiunt; quia terra dum frigore adensatur,& coit, exhalationes quas intra se æstate collegerat, in cava & apertiora loca traiicit,illæque in subterraneam aquam incidentes, ipsam calore,quo præditæ sunt,imbuunt. Et hæc quidem ratio consentanea est doctrinæ Aristotelis primo libro Meteor. ubi ait,hyemali tempore loca subterranea esse calidiora, quia frigus calorem illuc adigit,impellitque. Nam cum hic impulsus non fiat migrante calore ab una parte subjecti ad aliam,consequens est,ut fiat deferentibus illum aliquibus corpusculis,quasi vehiculis; hæc verò non alia esse possunt, quàm exhalationes terræ sinu abditæ, quas terræ partes extimæ superficiei vicinæ, dum frigore stringuntur,in abditiora adigunt. His etiam concinit illud Poetæ Lucretii lib. 6.

Frigore cum premitur porro omnis terra, coitq;
Et quasi concrescit, fit scilicet ut coeundo
Exprimat in puteos si quem gerit ipsa calorem.

Ex superioribus non erit difficile invenire, quæ sint in cæteris eventis causæ intensionis qualitatum ob antiperistasim, cum qualitas in alieno subjecto intenditur. Obiiciet tamen aliquis, Media aeris regio est frigida per antiperistasim,ut est communis philosophantium vox, & tamen nulla est causa externa, quæ illi frigus intendat præter circumstantiam adversarii: ergo qualitas in alieno subjecto intenditur eo modo,quo contraria opinio asserebat. Corroboraturq; argumentum, quia si lux cum in opacum incidit,auget seipsam,compensando in proprio subjecto, quod in alieno ob impedimentum efficere non potuit, cur etiam calor in subjecto non suo, cum à contrario obsidetur, non cessabit ab actione, & effusione in externam materiam, seque ipsum corroborabit adversus vicinum hostem? Certè ejus rei conspicuum exemplum videtur calx, quæ injecta aqua ultra propriam naturam ita incalescit, ut ferveat,ignemque concipiat.

Huic objectioni occurrendum mediam aëris regionem frigore ob antiperistasim, non quod ipsi immediatè augescat frigus ob circumstantiam calidi aeris, sed quia exhalationes, & vapores natura frigidi,postquam eo pervenere,vicini aeris calore per antiperistasim refrigerantur,totique illi plagæ frigiditatem impertiunt. At enim verò probabile est, eum aëris tractum prima mundi creatione ab auctore naturæ uberiori frigore,quam ejus natura postulabat, fuisse conspersum propter maiorem gignendorum imbrium commoditatem, ut alibi monuimus. Quo fit ut ei non à sola antiperistasi, interventu exhalationum & vaporum, frigiditas obveniat.

Quod ad argumenti confirmationem attinet, negari non potest, rationem quæ in ea affertur, admodum probabilem reddere sententiam adversariorum, quæ nobis etiam alibi placuit, si tamen eam ita intelligant,ut dicant,qualitatem subjecto contrariam intendi in eo per antiperistasim,non quasi major illa intensio re vera manet à forma, id enim fieri non posse demonstravimus,sed quia quod in hostem impendere deberet,id quatenus est virtus talis formæ, etsi absentis, in se reciprocando sibi ipsi impendit, ut in argumento dicebatur. Occurrendum tamen diversam esse rationem in luce, & in qualitatibus,de quibus in præsenti agimus. Nam præter ea, quæ circa secundam conclusionem secundi articuli diximus,cum,verbi gratia,calor in aqua existens obsidetur à frigore,majorem vim habet forma aquæ,& ejus frigus, una cum frigore circumfusi corporis ad intendendum frigus ipsius aquæ, & impediendam intensionem caloris, quam habeat calor ad se corroborandum, uti supra etiam disseruimus; quare non potest calor in tali,aliove simili eventu à se intendi. At in luce diversa omnino ratio est; cum neque in subjecto,cui inest,neque in circumiacente corpore habeat qualitatem contrariam, quæ impedimento esse queat, ne invento opaco in seipsam redeundo ulteriorem progressum compenset.

Porro exemplum recentis calcis,quod attulimus, postulat inprimis explicemus, quid causæ sit,cur calx perfusa aqua ignescat: Ea de re ita scripsit Div. Augustinus lib. 21. de Civitat. Dei c. 4. calx occultissimè ab igne ignem concipit, cumque jam gleba tangentibus frigida tam lætenter servat, ut nulli nostro sensui prorsus appareat; sed compertus experimento,etiam dum non apparet,sciatur inesse sopitus. Propter quod eam calcem vivam loquimur, velut ipse ignis, latens anima sit visibilis corporis. Iam verò quàm mirum sit,quod cum extinguitur,tunc accenditur,& aqua frigida infusa tunc effervescit: at si non adhibeas aquam,sed oleum, quod magis fomentum est ignis,nullà ejus infusione fervescit? Hæc D. Augustinus. Ex cujus sententia habemus in calce viva contineri ignem actu. Quod etiam affirmat Fracastorius in libro de vini temperatura. Verum is ignis consopitus est, atque injecta aqua ejus particulæ primum hinc,inde interceptæ constipantur; tum ob antiperistasim frigidi humoris quasi reviviscunt, & se produnt. Vnde patet non intendi hîc calorem in alieno subiecto propter contrarium circumstans,quod petebat argumentum,sed in suo sibique proprio exsuscitari.

Cur non intendatur qualitas in alieno subjecto à se ipsa.

Cur injecta aqua calx ignescat. D. August.

In calce ignis actu.

ARTICVLVS IV.
ADDVNTVR QVÆDAM AD PROpositæ difficultatis explicationem concludendam.

AD absolutionem huius controversiæ quædam animadvertenda sunt. Primum est,

actionem, qua in alieno subiecto qualitates proximè intenduntur, non esse reflexam, sed directam, ut erit consideranti perspicuum. Nam cũ v. g. corpora terrea aërem, quem intus cohibent, ultra naturæ suæ gradum refrigerant, ea refrigerandi actio directè est à corporibus terreis absque ullo modo reverberationis, etiam minus propriè dictæ: licet corpora ipsa terrea per reflexam actionem prius refrigerentur. Ideoque addidimus particulam, proximè: nam illa ipsa aëris refrigeratio remotè oritur ab ea, qua prædicta corpora nativam frigiditatem in semetipsis intenderunt per antiperistasim.

Cur ventriculus hyeme calidior.

Secundum est, Non in omni antiperistasi augeri, per majorem intensionem: qualitatem in corpore obsesso à contrariis. Etenim exempli gratia, ventriculus hyeme calidior est, ut testatur experientia, docetque Hippocrates Aphoris. 15. utique ob circumfusi aëris frigiditatem: & tamen non oportet habere tunc ventriculum plus caloris intensivè, quam reliquo anni tempore licet extensivè, plus habeat, ut in ejus Aphorismi interpretatione Medici observant. Nam quia brumæ frigus cutim stringit, & egressum spiritibus præcludit, necesse est maiorem tunc intus colligi, & asservari copiam spirituum, in quibus continetur calor: non tamen ideo necesse est tunc calorem ventriculi intendi, seu plures gradus acquirere. Verum nonnunquam præclusio halituum maiorem qualitatis intensionem efficit, ut videre est in eo exemplo, quod Galenus lib. 3. de temperamentis c. 2. affert, ubi ait, fimum columbinum impedita transpiratione aliquando usque adeo incaluisse, ut flammam concéperit, qua domus arsit.

Garbius lib. 2. tract. 1. q. 3. Vega ib. art. Med. c. 29.

Galenus.

Et verò cum ad ignis generationem plus caloris requiratur, quàm fimus suopte ingenio postulet, clarum est ob illam præclusionem fuisse calorem fimi non extensivè tantum, sed etiam intensivè auctum. Potuit autem augeri per eum motum localem, quo halitus ab egressu impediti, & repercussi in interiores partes acervatim ferebantur, uti accidit aliquando in generatione fulguris, cum videlicet reverberatione exhalationis à nube circumstante, ignis accenditur, & fulgetram exhibet.

Responsio ad principalem qu.

Tertium est, Nulla earum actionum, de quibus hoc loco disseruimus, aliquid in seipsum agere per se, ac propriè, quod huius disceptationis caput erat. Nam, v. g. radius reflexus cum directum intendit, nonnisi ex accidente in illum agit, quatenus invento obstaculo, quantum porrigi in longum deberet, tantundem in se recurrit. Item verò dum aqua propter ambientis contrarii oppugnationem nativum frigus auget, præterquam quod non eadem pars agit, & recipit: nam proximè agit forma, & recipit materia; ea actio, cum emanatio quædam sit, minus propriè actionis nomen vendicat, ut diximus libr. 7. Phys. c. 1. quæst. 1. ubi etiam ostendimus cur istiusmodi actionibus non dicatur aliquid simpliciter agere in seipsum, quæ non est, cur hoc loco à nobis repetantur. Cum verò qualitas in subiecto alieno magis perficitur, & augescit, planum est non dari actionem eiusdem in se: quandoquidem actio illa est ab agente externo, ut à corpore terreo inclusum aërem refrigerante.

Emanatio minus propriè actio dicitur.

Quartum est, Quæ à nobis in libris Meteor. aut alibi de actione ob antiperistasim, ex occursu, & quasi per transennam dicta sunt, ea omnia ad conclusionum, quas in hac disceptatione statuimus, normam ac veritatem esse revocanda.

QVAESTIO II.

POSSITNE SIMILE AGERE in sibi simile, an non.

ARTICVLVS I.

STATVITVR PRIMA CONCLVSIO, eademque ab adversariorum argumentis defenditur.

Triplex genus similium.

TRipliciter quod ad præsentem disputationem attinet, possunt res similes esse in qualitate; uno modo quoad gradum, efficaciatemque agendi, ut duo ignes pari caloris ac siccitatis intensione, & materia æquè rara præditi. Secundò quoad qualitatem in specie, non tamen gradu, quidquid sit de acrimonia in agendo, quo pacto se habent ignis, & aqua tepida. Tertiò penes gradum, non tamen agendi acrimoniam, seu vehementiam, ut duo corpora æquè calida, quorum alterum rarius sit, alterum densius. Constat enim æquè intensum calorem in re, quæ magis compacta est, & plus materiæ cohibet, vehementius urere.

Prima conclusio.

His animadversis prima conclusio sit. Ea, quę primo modo similia sunt, mutuo in se agere non possunt. Hæc probatur, primùm, quia, teste Aristotele in libro de motu anim. & Averro. 4. Physicor. comm. 71. Omnis actio physica unius in alterum, fundatur in victoria, & excessu agentis. Hæc autem non se vincunt, aut excedunt. Deinde, quia id, quod agit, nititur assimilare sibi patiens, ut docuit Aristoteles capite 7. huius libri textu 51. Quare ubi iam perfecta similitudo extiterit, ut in re proposita, non procederet actio. Corroboraturque argumentum, quia potentia activa est principium transmutandi aliud, quatenus aliud est, ut definit Aristoteles lib. 5. Metaphysic. cap. 12. text. 17. & libr. 9. cap. 1. tex. 2. Ex quo sequitur, passum debere esse agenti dissimile, & contrarium, atque adeo ab eo, quod sibi omnino simile est, pati non posse. Vnde quasi commune axioma celebratur à Philosophis, omnem actionem esse à proportione maioris inæqualitatis. Sed

Potentia activa principium transmutandi aliud Philosophorum axioma.

Objectio 1. Sed obiiciat quis: Speculum unum potest agere in aliud æquè tersum & lucidum, atque omnino simile sibi, transmittendo in illud rei objectæ imaginem. Ergo simile potest agere in simile primo modo. 2. Secundò sit mixtum inanimatum homogeneum, cujus omnes partes eadem intensione caloris præditæ sint, similiterque quoad alias qualitates sese habeant; partes hujusce mixti poterunt in se mutuo agere usque ad interitum; alioqui non omne mixtum esset corruptibile ab intrinseco; ergo una pars corporis mixti agit in aliam sibi similem. 3. Tertiò, ignis major minorem absumit, ut experientia notum videtur, asseritque Aristoteles in problematis sect. 3. problemate 22. & sect. 33. problem. 2. & lib. de brevit. vit. cap. 2. sed assumptio illa nonnisi agendo fit: ergo unus ignis potest agere in alium sibi similem, esto ambo qualitatum gradu inter se conveniant. 4. Quartò, Sit corpus luminosum A. quod habeat octo gradus lucis, eamque per spacium B. C. D. uniformiter difformiter explicuerit. Deinde extendatur hoc ipsum luminosum in molem ampliorem cum eadem intensione lucis. Hoc posito si antea in prima superficie produxerat lucem octo graduum, nunc majus redditum intensiorem lucem gigner in eadem prima superficie; & tamen non est intensius modo, quam prius. Igitur aliquid agit in id, quod sibi prædicto modo simile est, quoad intensionem gradualem. Probatur major, quia ejusmodi luminosum fundit nunc lucem in majus spacium, ut sensu constat, non potest autē eam longius fundere, quin ipsam in omnibus partibus intendat, cum agat uniformiter difformiter. Quare etiam in prima superficie lucem augebit.

Dilutio 1. object. Superiora argumenta sic diluito: Ad primum dic, cum speculum reflectit ab se imaginem ad aliud, non dari actionem inter similia; qua similia, id est, inter specula, quatenus æquè lucida sunt, vel æquè tersa, sed quatenus dissimilia existunt, secundum esse intentionale, seu ratione specierum; quia speculum A. imaginem, quam à re objecta imbiberat, trajicit (intellige eandem specie, non numero) ab B. quod ea caret, sicque agit in dissimile. Par solutio reddenda est illi argumento, quod quidam afferunt, nempe duæ phialæ vitreæ æquè duræ, utrinque collisæ destringent sese mutuo: ergo simile aget in simile. Occurrendum est enim ejusmodi phialas non agere in se prout duræ sunt, atque adeo quatenus similes; sed utramque per impulsum sibi à collidente impressum vincere alterius duritiem, atque ita continuitatem solvere.

Non omne mistum esse corruptibile ab intrinseco. Ad secundum dic, partes mixti homogenei, quale ibi describitur, non acturas in se mutuo, neque ejusmodi corpus esse corrumpendum, nisi extrinsecus accedat agens contrarium, quod illius temperiem dissolvat, aliamque formam inducat: quod in tam frequenti contrariorum occursu nequaquam difficile erit. Itaque non oportet omne mistum, etiam homogeneum, corruptibile esse ab intrinseco. Quamvis id de mistis dissimilium partium, qualia sunt viventia, pro vero habeatur. *Lege quæ de corruptione viventium ab intrinseco diximus in hoc lib. c.4.*

Dilutio 2. object. Ad tertium respondendum est cum Aristotele eodem loco minorem flammam dici à majore absumi, non quod hæc illam per se corrumpat, aut in eam propriè agat, sed per accidens; quatenus ei pabulum devorat, videlicet fumum, quod illa nonnisi longo tempore absumere potest, hæc verò ocyus absumit. Lege, si placet, quæ in hanc sententiam scripsimus in nostris problematis ad finem librorum de Cœlo sect. 4. problem. 1.

Dilutio 4. object. Ad quartum: Luminosum illud redditum majus non augere lucem in prima superficie, quia non potest agere in simile; nihilominus quia magis extenditur, necessariò ut probat argumentum, intendere illam in spacio ultra primam superficiem in omnibus partibus divisim sumptis; sic tamen ut in aliqua immediatè versus ipsum indeterminatè accepta eam non augeat. Nam cum immediatè post primam superficiem in parte incerta sit, quidquid est infra lucem octo graduum, certè intendi ea lux non potest, quin ad octo graduum intensionem perveniat. Quare cum luminosum quantumlibet dilatetur, neutiquam eximatur à lege uniformiter difformiter agendi, quemadmodum postquam increvit, lucem in prima superficie non auxit, ita nec eam immediatè post in parte certa intendit. Si quis autem petat quanam parte intensio incipiat: occurrendum erit designari eam non posse, cum incerta, atque indefinita sit. *De extensione luminis uniformiter difformiter ultra primam superficiem.*

ARTICVLVS II.

PONITVR SECVNDA CONCLVSIO, diluuntur objectiones.

2. Conclus. Explicatum à nobis est, quo pacto sese habeant quoad vim agendi ea, quæ primo modo similia sunt; nunc cætera persequamur. Sit secunda conclusio. Inter similia secundo modo potest esse actio; ita nimirum, ut id, quod intensius est, in minus intensum agat, non contra. Hæc conclusio ex eo probatur, quia, ut supra disputabamus, actio est à vincente, & à proportione majoris, non autem minoris inæqualitatis. Patet etiam experientia quotidiana; videmus enim minus calidum intendi à calidiori, ut aerem ab igni, & minus frigidum à frigidiori, ut terram ab aqua, & unumquodque ut minus tale est, ita ab eo, quod est magis tale, perfici, non autem vice versa. *Actio est à vincente.*

Objectio 1. Verùm obiiciat aliquis: Fieri potest, ut aliquid

quid producat qualitatem magis intensam, quam in se cohibeat. Ergo non omnis actio est à proportione maioris inæqualitatis. Assumptum ita ostenditur. Sumatur corpus B. uniformiter difformiter calidum, ita ut in prima superficie habeat calorem sex graduum, & immediatè post quidquid infra eiusmodi intensionem est. Tunc detrahatur ei divina virtu e prima superficies, & secundum eam partem applicetur patienti idoneo. Vel corpus B. producet calorem sex graduum in prima superficie patientis: vel id, quod est immediate infra illos sex gradus: si detur posterius, quam igitur intensus erit is calor? certè designari id non poterit; quod tamen absurdum est, cum de certa superficie agitur. Restat igitur ut producat calorem sex graduum, & tamen hunc non habet; quia detracta fuit illa superficies, in qua sola erat tanta intensio: ergo istud corpus producet calorem maioris intensionis, quam in se obtineat. Deinde, aer tempore hyberno congelat aquam, eam utique refrigerando; & tamen ipse minus frigidus est, quam aqua, cum natura sua calidus sit, nec congelescat. Ergo aliquid minus frigidum intendit frigidius. Tertiò, Nihil potest pati nisi à contrario, ut hoc in lib. c. 7. tex. 49. & sæpe alibi affirmat Aristot. sed calidum quinque graduum, & calidum trium graduum, non sunt contraria; cum non se perimant, imo conservent in eodem subiecto: ergo hoc non poterit ab illo pati: atque adeo inter similia secundo modo non datur actio.

Obiectio 2.

Obiect. 3.

Non est tamen difficile his argumentis satisfacere, quanquam circa primum dissideant neoterici. Quidam enim data hypothesi negant ullam actionem ab eo corpore exituram, quod careat certi ac definiti gradus forma, per quam agere debeat. Alii, quibus magis assentimur; quia parum verisimile putant ob defectum superficiei omnem caloris actionem inhibendam, inquiunt, producendum ab eo corpore calorem sex graduum, non quidem per se ac merito agentis, quod eo gradu caret, sed ob naturam ipsam effectus, videlicet caloris, quem repugnat in subiecto certo, & in tali eventu non produci sub certa, & definita intensione, qualis est sex graduum. Itaque id, quod deest ex parte agentis ad complementum sexti gradus, quasi per resultantiam in re patienti orietur.

Prior solutio obiectionis primæ. Posterior solutio quæ mag s placet.

Ad secundum dicendum inprimis ex eo, quod aqua hyberno tempore in gelu concrescat, non verò aer, haud rectè concludi aquam esse frigidiorem aere, cum palam sit, oleum & ceram minori frigore, quam aquam, concrescere. Sed enim revera aqua, quæ in gelu coit, circumfuso aere frigidior est, nec ab illo condensatur; sed partim cœlestium corporum influxu, quæ in aqua, ut in nativo subiecto, promptius quam alibi, frigiditatem imprimunt; partim quod aqua ipsa remotis per hyemem impedimentis ultro se in suum frigus vendicat. Nobis tamen videtur aquæ congelationem non à sola frigiditate provenire (alioqui elementum aquæ in sua nativa constitutione non liquidum, sed concretum esset, quod nequaquam verisimile est) sed à certa aliarum etiam qualitatum coitione, quæ aqua liquorem in gelu contrahit.

Sol. 2. obj.

Quomodo aqua in gelu concrescat.

De congelatione eg... in Meteor. tract. 7. c. 7.

Ad tertium concedenda est maior, & ad minorem dicendum, calorem intensum, & remissum esse quodammodo contraria, ut docuit Arist. 5. lib. Physic. cap. 2. text. 19. nimirum ratione excessus, & defectus, quatenus minus intensum importat privationem seu negationem perfectionis, quam magis intensum vendicat, quod non competit quinque gradibus, & tribus gradibus caloris existentibus simul in eodem subiecto, ut patet. Adde subiectum ipsum minus calidum habere propriam contrarietatem respectu magis calidi, si minus calidum spectetur, prout quantum ei caloris deest, tantundem obtinet frigoris; sic enim quatenus frigidum est, repugnat calido.

Solut. 3. obiect.

ARTICULUS III.

TRADITUR TERTIA CONCLUSIO: *Soluuntur rationes contrariæ sententiæ.*

Restat agamus de iis, quæ tertio modo similia sunt. Sit tertia conclusio: Inter similia tertio modo non potest dari actio. Hæc conclusio est ad mentem Aristotelis hoc in libro, capite 7. textu 48. Divi Thomæ, ibidem, Galeni libro 2. de simplicium medicamentorum facultat. c. 18. Saxoniæ quæstione 15. & aliorum complurium; est tamen contra Marsilium hoc loco, quæstione 18. Niphum cap. 2. quæst. 2. Sotum l. 2. Physic. quæst. 4. & alios existimantes calidum in materia densiore posse intendere æquè calidum in materia rara. Probatur tamen nostra conclusio, quia si v. g. calidum in materia densiore ageret in æquè calidum, sed minus densum, utique ageret, ut illud sibi assimilaret: atqui iam est ei perfectè simile, utpote secundum speciem, & gradum; nam secundum densitatem non conatur ipsum reddere simile, ut eventus satis probat; nullo igitur pacto in illud aget. Secundo, Idem ostenditur, quia alioqui possent duo corpora calida quarto gradu, vicissim sese intendere, & ad octavum usque gradum promovere. Sumantur enim ferrum & aqua, utrunque calidum quarto gradu: ferrum, quia densiori materia præditum est, potest, ut adversarii concedunt, calorem aquæ usque ad quintum gradum intendere; sed calidum in quinto gradu potest intendere calidum in quarto, idque sibi perfectè assimilare. Igitur aqua producet in ferro alium novum gradum caloris, nempe quintum. Rursus

1. Conclusio.

Vallesf. in ... Ga... ... lib. q. 21. Veneti ... sum c. 13.

Probat...

sus ferrum calidum quinto gradu propter materiæ densitatem augebit calorem aquæ usque ad sextum gradum; atque ita similiter usque ad summum ultimumque gradum, quod tamen nequaquam videtur admittendum. Tertiò, cum agere supponat esse, id, quod est in potentia ad aliquem actum, nequit ad ejusmodi actum perduci, nisi ab eo, quod actu tale est, ut docet Aristoteles 3. libro Physicorum capite 2. text. 17. & hoc libro capite 9. textu 77. Ergo calidum quarto gradu, quod est in potestate ad majorem intensionem, nonnisi ab eo, quod calidius est, intendi potest. Quare nequaquam à calido quarto gradu intendetur.

Agere supponit esse.

Quod si quis occurrat, calidum quarto gradu in materia densiori, etsi quatuor tantum gradus actu obtineat, virtute tamen propter materiæ densitatem, ac multitudinem plures obtinere. Is facile coarguetur. Nam si densitas conferret agenti vim ad producendum intensiorem calorem, quàm actu possideat, sequeretur calidum quarto gradu in materia densa posse intendere calidum quinto gradu in materia rara, quod adversariæ partis assertores negant. Probatur consecutio. Enimvero si calidum quarto gradu ob tantam densitatem potest intendere calidum simile sibi in gradu, certè postquam ad maiorem densitatem venerit, poterit aliud majori intensioni affectum intendere, cum illi ex densitate accrescat efficacitas ad intendendum effectũ.

Confutatio responsionis.

In contrariam tamen partem hæc sunt argumenta: Agens majoris activitatis, & efficacitatis potest agere in aliud minoris; sed calidum in materia densa est majoris activitatis, & efficacitatis, quàm calidum habens qualitatem æquè intensam in materia rara; ergo illud potest agere in hoc. Major probatur, quia perfectior activitas proditur effectu, & victoria agentis: quare id, quod magis efficax, magisque actuosum fuerit, poterit in id, quod minus tale est agere, ipsumque vincere. Minor ostenditur, quia activitas non oritur ex sola intensione gradualis qualitatis; sed etiam ex multitudine materiæ, quatenus in ea qualitas sub eadem intensione sæpius multiplicatur. Constat autem in re densa plus esse materiæ.

Primum arg. pro cõtraria par.

Secundò idem comprobatur experientia. Nam carbones acrius urunt quàm flamma: & glacies plus refrigerat, quam aqua soluta. & ferrum candens dum stupam ignit, imprimit summum calorem, quem non habet: certe nonnisi quia qualitas in materia magis densa potest similem qualitatem cum maiori intensione producere.

2. Argum.

Idem præterea confirmatur argumento sumpto à luminosis. Nam corpus luminosum densius pari luce affectum plus illuminat, ut videre est in Luna, quæ non accipit à Sole uberius lumen, quàm aliæ cœli partes ei vicinæ, & in eadem à Sole distantia constitutæ: & tamen luce clarius est, Lunam plus luminis ad nos fundere. Nec satisfaciet, qui dixerit, Lunam ideo nobis magis lucere, quia habet plus luminis, quàm partes cœli propinquæ, propterea quod non totum suum splendorem à Sole mutuatur, ut aliæ partes rariores: licet enim totum lumen à Sole acciperet, adhuc plus nobis splenderet: cum id, quod à se obtinet comparatione eius, quod à Sole haurit, perexiguum sit, ut in eius deliquio cernitur.

3. Argum.

Denique si sumatur luminosum habens octo gradus luminis, deinde ponatur divina virtute simul cum eo adæquatè in eodem loco aliud corpus æquali magnitudine, & luce præditum: posterius luminosum simul cum priori augebit lumen, quod antea à priori fuerat productum, redderque illud intensius in medio: non ob aliam rationem, nisi quia ambo simul accepta lumen eiusdem intensionis duplicatum seu bis repetitum obtinet, ergo pari ratione cum calor in densiori materia habeat eandem intensionem gradualem crebrius repetitam, magis intensum calorem producet, quam in materia rara, proindeque aget in sibi simile secundum gradum. Nam quod posterius luminosum debeat aliquid luminis producere, ex eo ostenditur, quia cum in natura rerum nihil sit otiosum, necesse est ipsum aliquid agere. Deinde, quod actione illa oporteat intendi lumen à priori luminoso genitum, ea ratio convincit, quia nihil est, quod per eam affici possit, nisi maior latitudo gradualis luminis antea producti.

4. Argum.

Ad explicationem primi argumenti sciendum est, bifariam posse agens dici efficacius vel actuosius. Nimirum quia producit effectum vel maiori intensione, vel maiori celeritate: quæ maior celeritas non provenit ex sola intensione formæ agentis, sed etiam aliunde, ut ex multiplicatione eiusdem qualitat s in subiecto. Ad argumentum ergo dicendum agens maioris activitatis priori modo posse agere in aliud minoris, id est, magis intensum in minus intensum: agens autem maioris activitatis posteriori modo, id est, quod agit celerius, non posse agere in aliud minoris, id est, quod tardius operatur, nisi hoc sit minus intensum, quam illud: atque ita calidum sexto gradu in materia densa nequibit agere in calidum sexto gradu in materia rara: aget tamen in calidum quinto gradu in quacunque materia existat. Vnde patet perfectionem activitatis prodi, cernique in effectu, & victoria agentis secundum priorem quidem usurpationem in intensione effectus, secundum posteriorem verò in celeritate agendi, qua unum aliud excedit. Patet etiam activitatem primo modo oriri ex sola intensione graduali qualitatis activæ.

Solut. 1. argumenti.

Agens maioris activitatis bifariam dicitur.

Ad secundum dicendum, maiorem agendi acrimo-

Solut. 2.

acrimoniam in carbonibus,& glacie,aliisque ejusmodi consistere in celeritate, quam efficit major multitudo materiæ,in qua gradus qualitatis crebrius geminantur. Ad quod etiam non parum juvatur à siccitate calor,cum illa sit quasi lima hujus, ipsum acuens, expediensque, ut compendio materiam invadat,ac permeet.

Siccitas lima caloris.

Quod si quis urgeat videri densitatem non solum unire,& colligere calorem, sed etiam intendere: quandoquidem, ut constat tum experientia, tum iis quæ docet Aristoteles primo libro Meteor. capite 12. & auctor libri de causis proposit. 1. virtus unita est fortior, ac robustior si dispersa; quod robur non in sola actionis celeritate videtur contineri,sed etiam in intensione qualitatis,qua subjectum sese defendit,& adversariis resistit. Occurrendum erit,resistentiam, & defensionem agentis non provenire ex sola qualitatis intensione, sed etiam ex majori multitudine illius sub eadem intensione, quia videlicet in calido ut quatuor plures quaterniones graduum caloris vires suas in unum conferunt ad agendum,& repellendum hostem, in materia densa,quam in rara. Quo fit, ut ex collectione virtutis non arguatur major intensio qualitatis, licet non solum major celeritas in agendo; sed etiam major resistentia arguatur.

De sensu hujus theorematu Zimara in suis theor. prop. 61.

Quo pacto intelligendum sit virtutem unitam esse fortiorem se ipsa dispersa.

Quod ad ferrum ignitum attinet, dicendum, non produci ab eo plus caloris, quam produceretur ab alio agente habente parem caloris intensionem in rariori materia. Itaq; ferrum ignitum non profert ex se calorem summum, quem non habeat, neque ab eo generatur ignis, sed à scintillulis, id est, à partibus ferri tenuioribus jam in ignem conversis, quæ intra ferrum latent,ab eoque exiliunt, ut est sententia Durandi in 4. distinctio 44. q.5. ad 2. Paludani ibidem, quæstione 3.art.2.Capreoli art.3.Eodemque sensu scripsit Aphrodisæus in opuscul. de mistione,ferrum candens continere verum ignem, vel etiam quia aër, qui antea intra poros ferri continebatur,in ignem conversus intra eosdem poros adhuc latet; ab eoque stupa ignescit. Nam quod totum ferrum non sit in ignem mutatum, indicat illa materiæ crassitudo, & pondus, quæ veræ ignis formæ non conveniunt. Aliis placet in ferro candenti esse calorem summum, non tamen formam substantialem ignis ob defectum aliarum qualitatum, quæ ad eam requiruntur: de quorum sententia dici posset generari ignem à ferro candenti, si ei offeratur materia prædita cæteris accidentibus, quæ ad ignis formam excipiendam necessaria sunt. Quicquid tamen dicatur, admittendum non est ferrum ignitum, quia densius, intensiorem edere calorem.

Ferrum candens ut stupam accendat.

Ferrum candens non esse totum versum in ignem.

Contineri ignem in aere ignito, ut in spongia vel panno aqua Scaliger exercit. 12. in Card. n. 3.

Pro solutione tertii advertendum est, corpus lucidum non posse nobis splendere, neque aspectum terminare, nisi congrua densitate præditum sit: unde neque ignis in sua sphæra, neque partes cœli tali densitate carentes nobis apparent. Advertendum præterea, licet ut per aliquod medium trans mittatur lumen injectum à luminoso, oporteat tale medium translucidum,sive rarum esse: tamen ut lumen reverberetur,oppositum requiri: quandoquidem nunquam illius reflexio datur, nisi cum incidit in corpus, quod trajectionem impediat. Hoc posito respondemus ad argumentum, si sumantur duo corpora pari luce affecta, quorum alterum sit densum,alterum rarum, id quod densum est, posse à nobis cerni,esto rarum non inspiciatur, quia illud sua densitate visum terminat, hoc verò nequaquam. Præterea ab illo posse lumen reciprocari,ab hoc non posse,quia per hoc patet lumini transitus,qui in illo impeditur. Atque hæ causæ sunt,cur Luna nobis appareat, non tamen aliæ partes eiusdem cœli lumen à Sole mutuantes, item cur Luna tantum luminis ad nos ejaculetur,videlicet non per directam actionem,sed reflexam, qua non est inficiandum, luminosum propter densitatem intensius lumen à se mittere, quam aliud quod cum æquale lumen à luminoso hauriat,ipsum raritate sua imbibit.

Solut.3.

Luminis reflexio quando detur.

Ad ultimum prior responsio,quæ quibusdam placet,hæc est. Quemadmodum è duobus illis luminosis primum per se sumptum non augeret lumen ab se antea genitum,si retenta eadem extensione, per divinam potentiam duplo majorem densitatem, & congeminationem intensionis ejusdem luminis acquireret, cum ostensum fuerit, densitatem non augere virtutem intensivam qualitatis: ita nec in proposito eventu posterius luminosum simul cum priori intendet prædictum lumen: quandoquidem eadem multitudo graduum posita in diversis subjectis,nequaquam potentior est ad intensiorem qualitatem edendam, quam si in uno, eodemque subjecto coalesceret. Dicendum ergo est, cum posterius luminosum, jam productum inveniat totum lumen,quod per se valeret producere,cumque ex conjunctione cum priori majores vires ad agendum non comparet, nihil omnino ab eo productum iri, immo nec à mille luminosis æqua luminis intensione affectis, si divinitus in eodem loco adæquatè ponerentur. Secus tamen res haberet, si luminosa non se invicem adæquatè penetrarent, sed posterius ita priori adjungeretur,ut ambo majorem occuparent locum: tunc enim ob majorem extensionem, ampliorem activitatis sphæram sortirentur, & in longius spacium lumen extenderetur, & quia omnis nova extensio luminis conjuncta est cum nova intensione eiusdem,necessario ab utroque intenderetur lumen post primam superficiem modo superius explicato. Vnde intelliges luminosa sese adæquatè permeantia non

Solut.primæ 4.arg.

Pruna ob solam frequentiam & cohæsionem partiũ non urit è majori distantia.

non productura simul, aut extensivè, aut intensivè plus luminis, quàm unumquodque per se sumptum produceret: quemadmodum pruna neutro modo plus caloris gignit, quam flamma cum eadem caloris intensione: esto illa ex eadem distantia citius, sensibiliusque urat, quam hæc ob crassitudinis, & densæ materiæ varietatem.

Argumentum autem, quod afferebatur ad probandum luminosum adveniens cum alio adæquate constitutum in eodem loco necessario aliquid acturum, ne otiosum sit, parum momenti habet. Nihil enim incommodi est aliquid vi miraculi, & per accidens dum ei impedimentum opponitur, cum alioqui valeat actionem edere, otiari: quo etiam pacto se haberet corpus luminosum collocatum extra cœlum, ubi nihil produceret luminis ob defectum subiecti, in quod ageret.

Altera solutio ejusdem 4. arg. quæ magis placet.

Et hoc quidem modo sese habet prior huius argumenti solutio. Alia tamen est, quæ nobis multo magis probatur, videlicet ut concedamus duo illa corpora luminosa in eodem loco adæquatè posita, & quodcunque aliud agens æquali magnitudine, parique intensione qualitatis, si sit in materia magis densa, debere actionem extendere in longiorem sphæream, quàm si esset in materia rara, comitante interim maiori intensione maiorem extensionem modo ante explicato, non in parte immediata & indeterminata. Apparet enim id experientia compertum in pruna candenti, & in flamma æqualis quantitatis. Re ca m vera videtur pruna non solum citius, sed longius calefacere. Idemque valet, quoad hoc multitudo graduum in duobus subiectis penetrativè existentibus, atque in uno eodemque subiecto, si repetitio ob densitatem ex æquo respondeat. Ac nostra conclusio, etiam hac solutione admissa, suam retinet veritatem, si uti debet, intelligatur. Nempe qualitatem in materia densiore non producere magis intensam qualitatem, quàm in se cohibeat. Si enim agens tantummodo obtinet sex gradus lucis, aut caloris, non quia densius plures, quam sex gradus producet in prima superficie: etto ultra illam, uniformiter difformiter intensionem minuendo, lucem aut calorem in longius spacium explicet. Itaque negandum est, crebriorem repetitionem eiusdem intensionis gradualis non efficere, ut subiectum, in quo est, secundum istum modum fortius operetur. Ex quo etiam intelliges quo pacto accipiendum sit, quod dici solet in hac sententia nimirum maiorem densitatem non esse causam, cur subiectum producat qualitatem sub maiori intensione, & maiorem acrimoniam caloris in materia densiori tantum consistere in maiori celeritate: est enim id intelligendum de maiori celeritate prout excludit maiorem intensionem absolutè, non autem magis po...e ...tam, ut diximus.

QUAESTIO III.

DATURNE INTER AGENS, & patiens actio reciproca, an non.

ARTICULUS I.

ARGUMENTA PARTIS negativæ.

Status controversiæ.

Proposita quæstio de iis tantummodo intelligi debet, quæ unam specie materiam communem obtinent, ut omnia corpora sublunaria: quæ enim ex materia specie diversa coaluere, ut sublunaria, & cœlestia, ea quoad rationem agendi, & patiendi non reciprocari inter se palam est, ut hoc in libro capite 7. textu 54. & capit. 10. textu 87. Aristoteles monuit; idque in causa est, cur ignis, etsi globo sublunari attiguus sit, non tamen in eum agat. Debent præterea agens & patiens ita sumi, ut congruenter sibi applicata sint, & utrumque alterum intra suæ virtutis sphæram cohibeat. Nec verò quæstio de qualibet actione intelligi debet, sed de physica, atque ea præsertim, quæ in quatuor primis qualitatibus calore, frigore, humore, & siccitate versatur.

Primũ arg. pro parte negativa.

Negativa igitur pars hisce argumentis probari videtur. Nam agentis ac patientis potentia, aut par, aut impar est: si impar, quod potentius est, aget in infirmius: si par, neutrum aget in alterum. Nam quod æquis utrimque viribus nulla procedat actio, docet Aristoteles in libro de motu anim. his verbis: Quæcunque sunt æqualia, à se invicem non patiuntur, per exuperantiam verò vincuntur. Deinde si patiens reageret, nullum agens id, quod patitur, sibi omnino assimilare posset; siquidem agendo infirmaretur, remissiusque fieret: fractum verò, ac remissum nequiret aliud ad integritatem suam promovere, ut patet in calido, ut octo, quod si à calore summo deiciatur, quonam pacto aliud calidum, ut octo reddat? Item sequeretur omnem elementorum actionẽ esse mixtionem, nec posse alterũ ex altero generari; quia nunquam id, quod actuosius, ac potentius est, in se impotentius cõmutaret; sed ad medium quoddam ex contrariorum permistione concretum deduceret. Prætereà data mutua actione admittendum esset contra communẽ Philosophorum placitum, candẽ qualitatem in eadem parte subiecti intendi simul, & remitti. Nam per hypothesim calidũ A. quatuor palmorum agat in B. frigidum, cumq; non opus sit totum A. pati à B. patiatur ratione duntaxat quarti palmi, qui B. proximè attingit. Hoc posito quartus palmus agentis A. pateretur à frigido, atq; adeo remitteret calorem. Rursus idem palmus simul calefiet à reliquis trib. palmis ipsius agentis calidi; quia reliquæ partes agunt in B. frigidum, nec nisi per quartum palmum actionem

2. Argum. *3. Argum.* *4. Argum.*

nem possunt transmittere, cum nihil agat in distans, quin prius agat in propinquum. Igitur quartus palmus simul calefieret, atque adeo ejus calor in eadem parte simul minueretur, & augeretur; minueretur, inquam, à B, & augeretur ab A. Idem verò absurdum colligi potest, si agentia loco dissita mutuo patiantur. Sequitur enim aërem interjectum simul contrariis motibus cieri.

5. Argum. Nam neque tunc B. ab A. calefieri, neque A. frigefieri à B. nisi per intermedium aerem potest. Quare si dum A. calefacit B. frigefit à B. necessum plane est interpositum aerem simul incalescere & refrigerari.

6. Argum. Denique non omne id, quod aliud loco movet, ab eo movetur, ut Aristoteles in libr. de motu anim. dicit, paterque in magnete attrahente ad se ferrum, & in eo, qui lapidem deiicit, aut jaculum intorquet. Sed par videtur esse ratio in eo, quod alterando agit. Non ergo id, dum agit, necessario patitur.

ARTICVLVS II.

NEGARI NON POSSE MVTVAM *actionem, & passionem inter agens & patiens, & in ea re explicanda non recte quosdam philosophari.*

Confirmatio ab experientia. Cæterum, qui reciprocam agentis, & patientis actionem negant, & sensui, cujus, hac præsertim in re, magna auctoritas est, & rationi, & Peripateticæ disciplinæ refragantur. Sensui, quia videmus, si quis frigidæ aquæ calidam permisceat, manere aquam cum medio quodam temperamento caloris, & frigoris. Si quis item manu glaciem prehendat, hanc liquescere, illam perfrigerari. Præterea, quia in nutritione experimur, non solum alimentum à nostris membris vi caloris confici, & absumi; sed membra ipsa ab alimentis affici; adeo ut ex diuturno, & frequenti pituitosi cibi usu interdum caro albescat, & mollis fiat, atque in morbum, quem Medici Leucophlegmatiam appellant, incidat.

A ratione. *De Leucophlegm. tia, q. e. ej. speciis int. ...is, ... Celsum lib. 3. c. 21.* Rationi quoque adversantur, quia ut Arist. cap. 7. hujus libri text. 50. disserebat, agens & patiens, de quibus in præsenti sermo est, ex se aptitudinem habent, ut alterum alterius impressionem recipiat. Quare si aliunde nihil obsit, ab se mutuo patientur. Præterea idem confirmatur, quia sublata repassione tolleretur mistorum corporum ortus, cum hic haud quaquam esse possit, nisi summæ elementorum qualitates mutua contrariorum actione fractæ, ac remissæ ad temperiem quandam mixtis corporibus idoneam reducantur. Item non gigneretur tertium elementum ex duorum congressu: siquidem hoc tunc gignitur, cum neutrum alterum omnino vincit, sed agendo, & patiendo utrumq; ad medium reducitur, ut docet Aristoteles libr. 2. hujus operis c. 4. Adimeretur quoq; Medicis confectio medicamentorum, quæ ab ipsis compo- sita nuncupantur: hæc enim non constant, nisi cum simplex medicamentum impensè calidum frigidumve permistione, & reactione contrarii remissius fit.

Ex congressu duorum elementorum gignatur tertium. Sanè verò mutua hæc contrariorum actio à natura, quæ perpetuitati quàm maximè studet, comparata est, & quasi lege sancita, ut res caducæ earum, quæ se à naturali statu dimovent, insolentiam retunderent, ac morarentur, atque ita diuturniores esse possent.

Mutua actio contrariorum Arist. Denique qui re passionem negant, Aristoteli contradicunt, eam multis in locis astruenti, ut 3. Phys. c. 2. tex. 8. & 16. & hoc in libro c. 7. & 10. & l. 2. c. 4. & uberius 4. libr. de gen. anim. c. 3. ubi ita scripsit: Omne agens patitur, etiam à patiente, ut quod secat, hebetatur ab eo, quod secatur; quod calefacit, refrigeratur à calescente; deniq; quod cunque movet, excepto primo, mutuo movetur aliquo motu.

Avicenna. Galenus. Opin. Marsilii. Idem approbat communis schola Medicorum, ut videre est apud Avicennam 1. Fen. doct. 1. c. de complexione, & Galenum 3. Symtom. c. 2. & 3. de temperamentis c. 5.

Est tamen inter eos, qui nostram hanc assertionem amplectuntur, non parum dissidii in explicanda ratione, qua prædicta perpessio exercetur. Nonnulli, quos refert Marsilius hoc in libr. q. 19. art. 3. putant, agens non à patiente repati, sed à cœlestium corporum influxu, quidum ad mixtionem, generationemq; rerum promovendam in commune concurrit, fortioris agentis vim refringit, ac temperat.

Refellitur. Hæc sententia nobis minimè placet; primùm quia repugnat Aristoteli locis paulò ante citatis asserenti, agens ab ipso patiente repati. Deinde quia rationi quoq; adversatur. Nam cum agens ut superius argumetabamur, in potētia sit, ut ab eo, in quod agit, repatiatur, nō est cur ad cœlestē vim confugiamus.

Sententia Calculatoris. Alia est opinio Richardi Suiseth, quem Calculatorem vocant, tract. 7. de reactione, in quam etiam concessere nonnulli è familia D. Thom. In eademque Commentatorem 4. Meteor. lib. fuisse aliqui putant. Hi volunt repati agens à patiente, non tamen per se (saltem in eadem parte subjecti) id est, non secundum eandem qualitatem, per quam agit, sed secundum aliam; ut cum ignis aquam calefacit, agere quidem per calorem in frigus, repati autem per siccitatem ab humore aqueo. Fatetur nihilominus Calculator posse agens secundum eandem qualitatem, qua agit, ex accidente repati, etiam in eadem parte, quomodo dū ignis siccitas ab humiditate aque remittitur ab eadem quoq; humiditate per accidens calor minuitur. Item posse pati per seipsum secundum eandē qualitatem in diversis partib. subjecti, v. g. si sit agens pedale A. calidum habens alias partes calidas sexto gradu, alias secundo: itē si sit agens pedale B. frigidū cōtinens alias partes frigidas sexto alias secundo gradu: A. per partes calidas, sexto gradu agere in B. secun-

secundum partes frigidas secundo gradu, & B. reagere per partes frigidas, sexto gradu in A. secundum partes calidas secundo gradu. Quod si agens & patiens sint uniformiter calida & frigida, unum non agere in alterum.

Impugnatur.

Hoc etiam placitum à veritate aberrat. Et quidem quatenus asserit, agens non repati secundum eandem partem, mox impugnabitur: prout autem negat repati per eandem qualitatem, ex eo convincitur, quia sensuum testimonio repugnat, siquidem experientia notum est, cum aqua calida in frigidam infunditur; quantumlibet hæc uniformiter frigida sit, & illa uniformiter calida, tam calorem illius, quam hujus frigus remitti, cum interim humiditas nulla ex parte minuatur. Deinde quia si darentur duo corpora, unum calidum siccitatis expers, alterum frigidum expers humiditatis, haud dubiè in se vicissim agerent, cum utrumque esset in potentia ad alterius qualitatem recipiendam; & tamen non jam ex accidente, sed per se, & calor à frigore, & frigus à calore remitteretur.

Opinio Hentisberi.

Tertiam opinionem secutus est Guilielmus Hentisberus Sophista non ignobilis in ultimo sophismate, ubi captiosa argumentorum probabilitate, etsi non inficietur inter agens & patiens uniformia (quod negabat Calculator) dari actionem, & passionem secundum eandem qualitatem: contendit tamen agens non secundum se totum, sed secundum aliquam sui partem repati, quia quantumlibet patiens imbecillum fuerit, & iniquo marte congrediatur, semper aliquam agentis particulam vincet; ut autem totum superet, nullatenus videtur fieri posse: cum id, quod ab alio vincitur, ipsum ab alio integram reportare victoriam, impossibile sit.

Confutatur.

Sed neque Hentisberus rectè sentit, tum quia palam experimur interdum id, quod agit, se toto repati, ut dum calida frigidæ infunditur; tum etiam quia alioqui nulla esset misti generatio. Necessum est enim elementa, è quibus mistum coalescit, secundum se tota refringi. Tum denique, quia cum patiens intra virtutis suæ sphæram totum agens cohibere possit, non est, cur ex utraq; parte inter totum agens & patiens actionem dari posse inficiemur. Atque his rationibus profligata etiam manet sententia Calculatoris, quatenus ajebat, dum agens repatitur secundum eandem qualitatem, non posse in eadem subjecti parte repati.

ARTICULUS III.

REPASSIONEM FIERI, DUM *unius qualitatis activitas alterius resistentiam vincit.*

Conclusio.

IGitur superioribus sententiis rejectis, nostra conclusio sit. Agens repatitur per se à patienti secundum eam qualitatem, qua agit, non ex parte duntaxat, sed nonnunquam etiam totum. Hæc conclusio est D. Thomæ in 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 3. q. 3. Themistii 3. Phys. com. 8. Hervæi de unit. form. q. 15. Marsilii hoc libr. q. 19. Saxoniæ q. 16. Thienensis in tract. de reactione, & aliorum complurium, eliciturque ex doctrina Arist. locis ante citatis. Intelligenda tamen erit cum ea moderatione, quam articulo proximo subjiciemus. Ac tametsi illius veritas ex iis, quæ hactenus disseruimus, plana videatur; tamen ut res magis eluceat, quædam observanda erunt.

Triplex resistentia.

Primum in omni actione, de qua loquimur, utrobique tam in eo, quod agit, quàm in eo quod patitur, & activitatem & resistentiam cerni. Item resistentiæ nomen trifariam usurpari: Nimirum pro resistentia negativa, privativa, & contraria.

Negativa.

Negativa consistit in sola incapacitate, & ineptitudine subjecti ad recipiendam formam. Quo modo corpus cœleste dicitur resistere ignis calori, cujus incapax est.

Privativa.

Privativa, quæ etiam passiva à Philosophis vocatur, est, qua subjectum esto aptum sit ad recipiendum formam ab agente, ei tamen aut neutiquam, aut ægrè cedit, & ejus actionem remoratur, verum sine ulla actione: ut cum prædurum saxum, frangere nitenti; & navis trahere conanti, immota obsistit.

Contraria.

Denique resistentia contraria est, qua quippiam actione sua cum adversario congreditur, ejusque vim contra pugnando, quoad potest, debilitat, ut cum igni resistit aqua per calefactionem, ejus calorem remittendo, activitatemque retartando.

Discrimen inter resistentiam secundo & tertio modo.

Omissa ergo resistentia negativa, quæ in rebus alterationi obnoxiis, de quibus tantum hoc loco agimus, locum non habet; siquidem ex omnes sunt participes primarum qualitatum, in quibus alteratio versatur: advertendum est hoc esse discrimen inter resistentiam secundo & tertio modo acceptam, quod hæc sit æqualis activitati, cum per eam tantum resistatur, quantum per activitatem de contrario expellitur: illa verò interdum activitate major sit, interdum minor, ut experiri licet in qualitatibus primis, inter quas calor & frigus magis activæ sunt, quam siccitas & humiditas. Porro autem ratio activitatis, & resistentiæ passivè non consistit in latitudine graduum, cum hæc in quatuor primis qualitatibus par esse queat existentibus inter se inæqualibus resistentia & activitate earundem. Igitur activitas consistit in majori agendi efficacitate, & acrimonia, quam ex celeritate, qua agens id, quod patitur, sibi assimilat, deprehendimus. Resistentia verò in difficultate patiendi, quæ quanto major est, tanto patiens impressionem agentis tardius admittit, imo & aliquando eam ex toto respuit.

Ordo activitatis in qualitatib.

Est autem hic ordo quoad activitatem in iis qualitatibus; calor primum locum vendicat, siquidem compertum est, ignem vi caloris celerius

rius ac promptius materiam corripere, suumque effectum producere, quam aliud quodvis elementum vi alterius qualitatis: secundum locum obtinet frigiditas: tertium humiditas: postremum siccitas. Quoad resistentiam verò converso modo res habet. Nam siccitas omnium acerrimè repugnat; eaque causa est, cur morbi, qui in siccitatem labuntur, difficilius curentur. Secunda in resistendo est humiditas: tertia frigiditas; quarta caliditas. Atque horum omnium graduū diversitas variis experimentis innotuit. Qua de re fusius in hujus operis progressu disseremus, cum divisionem qualitatum in activas & passivas ex instituto pertractabimus.

His animadversis non erit difficile percipere, quo pacto agens valeat per se secundum eandem qualitatem tum agere, tum pati, siquidem eadem qualitas potest activitate sua resistentiam contrariæ superare, & quoad suam resistentiam ab ejusdem contrariæ qualitatis activitate vinci. Quapropter cum à majoris inequalitatis proportione actio progredi queat, nihil impediet, quominus utrumq; in alterum agat. Non enim istiusmodi proportio penes activitatem utriusque, sed activitatem unius, & resistentiam, sive contumaciam, & impatibilitatem alterius æstimanda est. Itaque non infrequenter accidet, ut unius contrarii activitas, alterius activitati par, aut etiam minor sit, & tamen ab eo in alterum procedat actio; modo illius resistentiam exuperet.

Actio à proportione majoris inæqualitatis.

ARTICULUS IV.

REFELLUNTUR FALSÆ QUORUNdam opiniones circa ea, quæ proximè conclusa sunt.

SEd ecce nonnulli recentium Philosophorum secundam illam resistentiæ notionem paulò ante à nobis traditam reiiciunt, eam fictitiam, ac nulla necessitate invectam asserentes; cum resistere (quod ad rem præsentem attinet) nihil aliud sit, inquiunt, quam per contrariam agere qualitatem. Persistendum nihilominus in sententia est, affirmandumque necessario dari modum illum resistentię ab actione distinctum. Primum, quia Aristoteles in categoria quantitatis naturalem potentiam definiens, ait esse id, quo quidpiam facile agit, non autem patitur id est, resistit; ubi non solum actionem à resistentia separat; sed quid resistentia sit, appositè docet, dum resistere appellat non pati. Videlicet quia hæc, de qua agimus, resistentia, non est aliud, quam impatibilitas quædam, secundum quam non facile qualitas à subjecto pellitur, nec subjectum ipsum à contrario patitur. Secundo idem suadetur, quia in motu locali datur resistentia absque actione: ergo & in alteratione. Consecutio videtur perspicua, cum par sit utrobique ratio, estque de mente Aristotelis, ut ex secundo pronuntiato patebit. Assumptum verò, etsi manifestius sit, quam ut probatione egeat; confirmatur tamen primum testimonio Aristotelis c. 8. text. 71. lib. 4. Physic. ubi docet medium densius, propterea quod ægre dividitur, magis retardare mobile. Deinde quia si quis montem loco movere conetur, utiq; resistet illi mons non agendo, sed sola impatibilitate, qua motum non admittit.

Vallesius lib. 2. contr. phil. & me lib. c. 5. Lege quoq; Theophilum lib. 2. de anim. ad tex. 45.

Argumenta probantia resistentiam distingui ab actione.

Aristot.

Non parva etiam dubitatio est, an subjectum quantumvis intensa qualitate prædirum à contrario quantumlibet remisso pati possit, dummodo se intra mutuæ activitatis sphæram cohibeant. Nonnulli affirmativam partem amplectuntur: quibus si opponas tritum illud Philosophorum pronunciatum, omnem actionem esse à proportione majoris inæqualitatis, respondent intelligendum id esse inter qualitates, quæ ejusdem speciei sunt, v. g. non posse calidum, nisi intensius sit, agere in calidum; posse tamen in aliud quantumlibet frigidum. Hoc autem ea potissimum ratione comprobare nituntur, quia totum reciprocæ actionis fundamentum est potentia, quam utrumque agens ad alterius impressionem recipiendam habet, ut videtur non obscure docuisse Aristoteles lib. 3. Physicor. cap. 2. text. 8. & hoc in libro capit. 9. text. 77. agens ideo quædam vicissim agere, & pati; quia agendi, & patiendi simul facultatem obtinent. Quare cum in quovis calido insit potentia ad frigus, poterit quodvis frigidum in quodvis calidum sine discrimine agere. Videtur quoque his favere experientia. Nam minima aquæ guttula candenti ferro injecto aliquam ejus particulam refrigerat; & stilla durissimum lapidem sæpe cadendo excavat, nec tamen putandum est, majorem esse activitatem aquæ, quam resistentiam ferri igniti, aut præduri lapidis. Potestque idem suaderi, quia si ut humidum, v. g. in siccum agat, requireretur proportio inter activitatem humiditatis, & resistentiam siccitatis; sequeretur summe humidum non posse agere in summe siccum, quod non videtur admittendum. Probatur consecutio. Quia resistentia siccitatis superat resistentiam humiditatis. Cum igitur humiditas minus agat, quam resistat; siquidem hæ duæ qualitates dicuntur in resistentia excellere, manifeste colligitur, siccitatem plus resistere, quam humiditas agat.

Dubium.

Ex testimonio Aristotelis.

Asserendum tamen agens non à quolibet patiente repati; quandoquidem ut repatiatur, oportet ejus resistentiam à contrario vinci; potest autem activitas patientis tam exigua esse, & tam magna resistentia agentis, ut hæc nequaquam illam superet: quod cum acciderit, nulla erit repassio, cum nihil nisi à vincente repatiatur. Et hæc quidem sententia videtur expresse tradita ab Aristotele libr. 7. Physic. capit. 5. text. 39. ubi Zeno-

Responsio ad superius dubium.

Zenonem coarguens ait, ficuti non quælibet virtus motrix cuiusvis ponderis repugnantiam, ita neque quamlibet virtutem alteratricem cuiusvis fubiecti refiftentiam vincere, aut ipfum alterare. Quod item fcripfit de gener. anim. libro 4. capit. 3. hisce verbis: Refrigeratum eft calefaciens, concalefactum refrigerans, aliàs nihil agens, aliàs minus, quam patiens. Corroborari idem poteft ex eo, quia fi, ut adverfariæ partis auctores inquiũt, nulla effet in agente habenda ratio paffivæ refiftentiæ, fed potentiæ duntaxat, quam ad alterius impreffionem recipiendam habet, fequeretur navem à quolibet impellente quantumvis imbecillo aliquid pati, ac nonnihil impelli poffe: quod tum Ariftoteles loco citato, tum experientia negat. Confecutio probatur, quia navis non minus eft in potentia ad motum, quam quodvis calidum ad frigus.

Agens & patiens cur in fe mutuo agant.

Rationes vero partis contrariæ non multum negotii exhibent. Ad primam enim dicendum, integram caufam, cur agens & patiens in fe mutuo agant, non effe potentiam, quam utrumque ad alterius impreffionem recipiendam obtinet; quamvis hæc etiam requiratur, ut locis in argumento adductis teftatur Ariftoteles: fed requiri etiam proportionem inter unius activitatem, & alterius refiftentiam. Ad experientiam ferri igniti dicendum, cum illud ab aquæ guttula patitur, majorem effe guttulæ activitatem, quam refiftentiam ferri, non quidem fi comparetur vis illius guttulæ cum toto ferro, fed cum particula, quam attingit. Item ad illud de ftilla, feu gutta cadente refpondendum, non quamlibet guttam faxo particulam detrahere, fed millefimam, v. g. ope antecedentium, quibus faxum ad eam detractionem fubeundam paulatim difponebatur per aliquam qualitatem, ut per humiditatem, quam confequitur mollitudo, quæ in caufa eft, ut lapis patiatur avelli à fe particulas, etiam levi plaga decidentis guttæ. In quam fententiam ita fcripfit Themiftius in fua paraphrafi ad calcem feptimi libri Phyficorum.

De hac etiam Galenus lib. 1. de loc. affect. c. 2.

Themiftius.

Neque fi lapidem multa ftillicidia incavant, neceffe eft fingulis ftillicidiis feparatim fua ramenta refpondeant. Nec enim femper ad difcretionem potentiarum fubjectę magnitudines diffecantur; fed nonnullæ quoque potentiæ funt, quæ illas quafi transcurfu prætereant, non dividendo fecandove, fed ita afficiendo, & præparando, ut fecari, & dividi aliquando poffint. Hæc ille. Quibus confentanea docet S. Thomas in fecunda fecundæ quæft. 24. art. 6. ad 2. Ita vero dum guttæ percuffu affiduo lapidem ad diffectionem præparant, qualitas, per quam fingulæ partiatim agunt, activitate fua vincit refiftentiam ejus, qua lapis refiftit.

Lege etiam D. Thom in 1. d. 7. q. 1. a. 3. in 3. d. 33. q. a. 2. & in 4. d. 23. q. 2. a. & de verit. q. 4. art. 9. ad 11.

Major tamen difficultas eft in explicando modo, quo minutiffima quædam, & leviffima corpufcula, à quibus nulla prævia qualitas induci videtur, lapides incavent, ut formicæ, de quibus Plinius lib. 11. Natural. hiftor. cap. 30. Silices, inquit, itinere earum attritos videmus, & in opere femitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid poffit quantulacunque affiduitas. Sed dicendum formicas partim fuorum pedum conatu, partim attactu onerum, quæ devehunt, lapides longo decurfu temporum non nihil comminuere, non quidem ut guttas, humectando, & molliendo, aut aliam ejusmodi inducendo qualitatem; fed tenuiffimas particulas eo qualicunque nifu non unoquoque, fed fæpius repetito, per localem motum fenfim avocando, tandemque divellendo. In qua etiam divulfione cum refiftentia, activitas, & victoria reperiantur; neceffario concedendum erit, minutiffimam illa corpufcula terentia lapides fua activitate vincere tandem refiftentiam inventam in particulis, quas detrahunt. Quo etiam pacto ftillæ cadentes, etfi nihil humoris, aut mollitudinis inducerent, cavare lapides poffent.

Plinius. Affiduitas quantum valeat.

Ad ultimum argumentum fumptum à proportione inter activitatem humiditatis, & refiftentiam ficcitatis, neganda eft confecutio, & ad ejus probationem dicendum, humiditatem, & ficcitatem non idcirco dici in refiftentia excellere, quod magis refiftant, quam ipfa agant; re enim vera magis agunt, quam refiftant: fed quod collatæ cum aliis duabus primis qualitatibus, ipfæ magis; illæ minus refiftant; illæ acrius agant, hæ lentius. Quare cum ficcitas non plus refiftat, quam humiditas agat, nihil impedict, quo minus fumme humidum agat in fumme ficcum.

Cur humiditas & ficcitas dicantur magis refiftere.

ARTICVLVS V.

DILVVNTVR RATIONES, QVÆ *probare contendebant Patiens non reagere.*

NVnc primi articuli argumentis, quæ reactionem è medio tollere nitebantur, refpondeamus. Ac primi quidem explicatio ex dictis perfpicua relinquitur. Nam utcunque agens, & patiens quoad activitatem fefe habuerint, five æquis polleant viribus, five non, modo activitas unius, alterius refiftentiam vincat, in fe mutuo agent. Nec Ariftoteles in libro de motu anim. inter activitates ipfas inæqualitatem requirit, ut procedat actio; fed inter activitatem, & refiftentiam. Ad fecundum negandum eft, quod affumit; licet enim agens patiendo debilitetur; fi tamen omnino victoriam obtinuerit, ita profligato hofte, ut jam ab eo non repatiatur, confeftim intenfionis difpendia refarciet, & ad ftatum naturæ fuæ debitum redibit; ficque patiens fibi perfecte affimilabit. Quod tamen intellige, cum agens, quod repatitur, agit per qualitatem non peregrinam, fed fibi naturalem, quæ-

Dilutio 1.

Dilutio 2.

Quando agens parta victoria difpendium refarcit.

quæque sublatis impedimentis ab ejus forma dimanat; quo pacto se habet calor ad ignem. Quod si agens per qualitatem alienam, & adventitiam operetur, ut ferrum ignitum per calorem; fatendum erit, non posse tunc agens assimilare sibi passum in eo gradu quem ante repassionem habebat, sed in eo, quem prope finem obtinet. Ad tertium neganda est consecutio: quia licet unum elementum in conflictu repatiatur, nihilominus sæpe victoriam tandem reportat, & adversarium in se convertit.

Dilutio 3.

Dilutio 4.

Ad quartum negandum est, quod assumit, dicendumque quartum illum palmum refrigerari à B. frigido, sed interim non calefieri à reliquis partibus A. calidi, esto illæ B. frigidum calefaciant. Non enim calorem per quartum palmum, sed per se immediate traiiciunt in B. frigidum. Quia quando partes non agunt actione sibi peculiari, sed actione totius, non necesse est, ut una earum agat in aliam, & per eam in rem externam, quæ patitur. Nam philosophicum illud axioma: Nihil agit in distans, nisi per intermedium; de toto agente, non de parte intelligi debet. Vt enim totum agens in rem patientem extrinsecam immediate actionem inducit, ita & partes totius agentis; licet inter eas, & id, quod patitur, aliqua ejusdem agentis portio, quæ prædictam actionem non excipiat, interjecta sit. Debere autem eo pacto id intelligi argumento est, quod si ignis quatuor palmorum æquabiliter calens, citra omnem repassionem in aquam ageret, haud dubie tres priores palmi communi conspiratione aquam calefacerent; alioqui multo lentior, segniorque ejusmodi actio foret, utpote à minori agente edita; & tamen constat eosdem tres priores palmos sic in aquam agere, ut in quartum quem ponimus cæteris omnino similem, nihil caloris immittant. Igitur & in re proposita tres priores ignis palmi immediate aquam calefacient, quia non distinctis actionibus, sed una duntaxat actione totius operantur.

Quo pacto intelligi debeat nihil agere in distans.

Impugnatio solutionis.

Sed hunc in modum jam quispiam urgeat, Quartus palmus agentis A. fit cæteris palmis in conflictu dissimilis. Ergo ut eum illi sibi assimilent, in ipsum agent; siquidem omne agens physicum ex naturæ necessitate agit in passum dissimile, si ei congruenter propinquum sit. Huic objectioni occurrit Theophilus Zimara libro 2. de anima ad text. 45. ideo tres palmos agentis A. non calefacere quartum palmum; quia ut docet Aristoteles hoc in libr. cap. 9. text. 78. una pars continui non agit in alteram sibi continuam. Verum hæc responsio non placet; agit enim una pars continui in alteram, ut fuit à nobis superius dictum, cum de reciproca partium inter se actione disputaremus. Neque id negat Aristoteles loco citato; tantum enim vult partes continui homogenei, quæ eadem qualitate, quoad speciem, & gradum affectæ sunt, non agere in se

Responsio Theophili.

Quæ non placet.

A mutuo. Aliter igitur respondendum, videlicet in proposito eventu impediri omnino tres priores palmos, quo minus in quartum agant, quia cum externo hoste ita occupantur, sicq; ad eum vincendum omnem vim suam conferunt, ut illius partis dispendium quasi dissimulent, donec, parta victoria, eam in suum pristinum statum vendicent. Sæpe enim natura, ut in hisce rebus solers, ac provida est, quo tueri totum possit, B partem unam periculo, damnoq; exponit. Quod si quis adhuc roget, cur ignis non simul & quartum illum palmum tueatur, & cum extremo hoste depugnet: Respondemus hujus rei causam ad finitatem virtutis, & applicationis agentium naturalium referendam esse; inde enim fit, ut si vehementi conatu, atque undique collectis viribus, & una totius actione in aliquid incumbant, vim ad alia intendere, vel ægre admodum, vel nullo modo queant. At enim illud etiam nunc C in proposito argumento difficultatem affert, cur videlicet ignis non potius incumbat ad quartum illum palmum calefaciendum, præsertim cum tota ei pernicies ab adversario per illum inferatur, eoque incolumi totum agens fartum, tectumque maneat? Nimirum quia postquam semel tres illi palmi actionem agentis contrarii impedire nequierunt, non valent etiam, dum hostis non vincitur, qualitatem, quæ per eam actionem producitur, expellere; cum per illam D ejusmodi qualitas efficienter conservetur, & augeatur. Et hæc una ratio præ aliis forte placuerit ad reddendam absolute causam, cur tres palmi prædicti in quartum non agant.

Germana responsio.

Natura solerta, & providentia.

Ad quintum sunt, qui respondeant, si medium uniforme sit, & æque paratum ad calorem, & frigus, calefaciendum id simul, & refrigerandum. Alii vero futurum putant, ut medium alternatim incalescat, refrigereturque: arbitrantur enim nullum motum esse continuum, sed ex progressionibus & morulis quibusdam coalescere. E Itaque in morula frigefactionis, cum medium non frigescat, calefiet, inquiunt, in morula calefactionis, cum non calefiat, refrigerabitur. Harum responsionum neutra veritati consonat. Non prima, quia admittit in eodem corpore suis jam affecto qualitatibus, dari simul contrarios motus, quoad fieri non posse progressu ostedemus. Non secunda, quia negat alterationem esse motum continuum, quod supra confutavimus. Re-F spondemus igitur, si A. calidum & B. frigidum ad revincendum medium vim habeant, tunc aerem interjectum calefactum iri ab A. secundum unam medietatem, simulque refrigeratum iri à B. secundum alteram; deinde A. cum sua aeris medietate calefacta tãquam unum totale agens acturum in alteram medietatem aeris, & B. cum sua aeris medietate frigefacta acturum similiter in alteram partem aeris. Sic vero una medietas aeris calefiet, & non refrigerabitur, alia refrige-rabi-

Multiplex responsio ad 5.

Idonea solutio.

rabitur, & non calefiet. Sicuti in solutione superioris argumenti dicebamus.

plicatio bii de superficie me a inter utramque agens.

Sed quid de media superficie dicendum? Quo pacto illa à contrariis motibus vindicari poterit, ubi primum ad eam utrumque agens simul appropinquarit? Respondemus apud eos, qui negant indivisibilia alterationem subire, nihil esse difficultatis; quia media superficies neque calefiet, neque frigefiet. Iuxta aliorum vero opinionem, occurendum erit, ut nobis quidem videtur, si activitas caloris ex una parte, & activitas frigoris ex altera æquales fuerint ad vincendam resistentiam qualitatum, quæ tunc in media superficie inveniuntur; tunc mediam superficiem nec calefaciendam, nec refrigerandam, quia agens calidum, & frigidum mutuo sese impediant; cum nulla major ratio sit, cur hoc potius, quam illud agat. Itaque in eo eventu non ulterius actio procedet, sed ad ejusmodi superficiem extrinsece terminabitur. Si vero activitas unius prævaluerit ad vincendam prædictam resistentiam; tunc id præoccupandi actionem jus habebit, atque adeo in superficiem, qualitatem propriam transfundet, deincepsq; victoriam persequetur, inhibita alterius agentis actione.

Dilut. 6.

Ad ultimum argumentum dicito, non eandem esse rationem in motu locali, & in alteratione. In motu enim locali non necesse est, ut id, quod resistit, virtutem motricem habeat; quam in patiente imprimat: at vero quoad alterationem, de qua agimus, datur utrinque agendi, & resistendi vis, ut ex dictis constat.

ΚΕΦ. Κ.

Λοιπὸν δὲ θεωρητέον περὶ μίξεως κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς μεθόδου· τοῦτο γὰρ ἦν τρίτον τῶν προτεθέντων ἐξ ἀρχῆς. σκεπτέον δὲ τί τέ ἐστιν ἡ μίξις, καὶ τί τὸ μικτὸν, καὶ τίσιν ὑπάρχει τῶν ὄντων, καὶ πῶς. ἔτι δὲ, πότερόν ἐστι μίξις, ἢ τοῦτο, ψεῦδος· ἀδύνατον γάρ ἐστι μιχθῆναί τι ἕτερον ἑτέρῳ, καθάπερ λέγουσί τινες· ὄντων μὲν γὰρ ἔτι τῶν μιχθέντων, καὶ μὴ ἠλλοιωμένων, οὐδὲν μᾶλλον μεμῖχθαι φασὶ νῦν ἢ πρότερον, ἀλλ' ὁμοίως ἔχειν. θατέρου δὲ φθαρέντος, οὐ μεμῖχθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν εἶναι τὸ δ' οὐκ εἶναι· τὴν δὲ μίξιν, ἐχόντων ὁμοίως εἶναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, κἂν ἀμφοτέρων συνελθόντων ἐφθάρθαι τῶν μιγνυμένων ἑκάτερον· οὐ γὰρ εἶναι μεμιγμένα τά γε ὅλως οὐκ ὄντα.

Οὗτος μὲν οὖν ὁ λόγος ἔοικε ζητεῖν διορίσαι, τί διαφέρει μίξις γενέσεως καὶ φθορᾶς· καὶ τί τὸ μικτὸν τοῦ γενητοῦ καὶ φθαρτοῦ· δῆλον γὰρ ὡς δεῖ διαφέρειν εἴπερ ἐστίν. ὥστε τούτων ὄντων φανερῶν, τὰ διαπορηθέντα λύοιτ' ἄν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὴν ὕλην τῷ πυρὶ μεμῖχθαι φαμὲν, οὐδὲ μίγνυσθαι καιομένην, οὔτε αὐτὴν αὑτῆς τοῖς μορίοις, οὔτε τῷ πυρί, ἀλλὰ τὸ μὲν πῦρ γίνεσθαι, τὴν δὲ φθείρεσθαι.

Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον οὔτε τῷ σώματι τὴν τροφὴν, οὔτε τὸ σχῆμα τῷ κηρῷ μιγνύμενον, σχηματίζειν τὸν ὄγκον· οὐδὲ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκὸν, οὐδ' ὅλως τὰ πάθη καὶ τὰς ἕξεις οἷόν τε μεμῖχθαι τοῖς πράγμασι· σωζόμενα γὰρ ὁρᾶται. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λευκόν γε καὶ τὴν ἐπιστήμην ἐνδέχεται μιχθῆναι, οὐδ' ἄλλο τῶν μὴ χωριστῶν οὐδέν. ἀλλὰ τοῦτο λέγουσιν οὐ καλῶς, οἱ πάντα ποτὲ ὁμοῦ φάσκοντες εἶναι, καὶ μεμῖχθαι· οὐ γὰρ ἅπαν ἅπαντι μικτὸν, ἀλλ' ὑπάρχειν δεῖ τι χωριστὸν ἑκάτερον τῶν μιχθέντων. τῶν δὲ παθῶν, οὐδὲν χωριστόν.

CAP. X.

Text. 82

a *Restat ut de mistione contemplemur juxta eundem doctrina modum. Nam ex hisce, quæ initio proposuimus, hoc erat tertium. Considerandum autem est quid mistio, quid mistile, quibus entibus, & quo pacto competat; & insuper utrum sit mistio, an id falsum sit. Nam fieri non potest, ut quid alterum alteri misceatur: sicuti quidam ajunt. Etenim cum ea, quæ mista sunt, adhuc sint, nec alterationem subieri t, non magis nunc, quam prius esse mista, sed similiter sese habere dicunt. Porro si alterum sit corruptum; non esse mista, sed alterum esse, alterum non esse; quæ similiter sese habent. Eodem autem modo etsi postea, quam in unum ambo venerint, utrumque eorum, quæ miscentur, corruptum sit, non enim ea esse mista, quæ omnino in ratione rerum non sunt.*

Text. 83.

b *Hæc igitur ratio postulare videtur, ut quo mistio a generatione & corruptione & quo mistile à generabili, & corruptibili differat, definiamus. Perspicuum enim est mistionem, si quidem sit ab illis differre oportere. Quo fit, ut hisce cognitis quæ addubitata fuerunt, solvi queant. At vero neq; materiam igni mistam esse: neq; misceri dum comburitur, aut ipsam suis partibus, aut igni, sed ignem gigni, & materiam corrumpi dicimus.*

c *Eodem autem modo, neq; corpori alimentum, neque figuram, qua cera molem efformat, cera misceri dicimus. Neq; corporis albedinem, nec omnino affectus habitusq; rebus ipsis misceri possibile est, quippe cum ipsi salvi cernantur. At vero nec albedinem, & scientiam nec aliud quicquam inseparabile misceri contingit. Quinimo nec id probe dicunt, qui omnia aliquando & simul esse, & misceri inquiunt; non enim omnibus omnia misceri queunt, sed eorum, quæ miscentur, utrumq; separabile quid esse oportet: affectuum autem nullus separabilis existit.*

CAPITIS DECIMI EXPLANATIO.

a *Restat ut*] In hoc extremo hujus libri capite disserit Aristoteles de mistione, in qua sibi quinque potissimum disquirenda esse ait. Primum est, quidnam mistio sit. Secundum, quid mistile, seu id, quod permisceri potest. Tertium, quibus in rebus sit mistio. Quartum, qua ratione fiat.

fiat. Quintum, utrum in rerum natura sit, nec ne. Exorditur autem ab eo, quod ultimo loco proposuit, quia ordo doctrinæ efflagitat, ut prius an res sit, quam quid sit, investigemus. Fuerunt ergo qui mistionem nullam esse omnino putarent, hoc, ut videtur, ducti argumento. Ea, quæ misceri dicuntur, duo saltem esse oportet. Vel igitur ea in mistione ambo conservantur, formamque suam retinent: vel unum corrumpitur, & alterum manet, vel utrumque interit. Si detur primum, non magis dicentur mistionem subiisse, postquam in unum convenerint, quam antea, cum eodem modo se habeant. Si secundum, idem erit dicendum: nec enim id, quod manet, dicetur cum eo, quod interit, misceri: cum id, quod interit, jam non existat, & id, quod manet, mutatum non sit. Si tertium, idem similiter pronunciandum erit: nam ea, quæ non sunt, mista esse non possunt. Quare nulla omnino in rebus mistio esse videtur.

Quo argumento nonnulli mistionem esse negarint.

b *Hac igitur ratio*] Vt superiori argumento occurrat, explicandum sibi ait, quo pacto mistio à generatione, cæterisque mutationibus differat, quid item inter mistile, & generabile, ac corruptibile, sit discriminis. Quod ergo mistio non sit generatio, probat; quia cum quidpiam ex alio gignitur, ut ex ligno ignis, non ligno admisceri ignem, neque igni lignum dicimus, sed ignem generari, & lignum corrumpi.

c *Eodem autem*] Quod mistio non sit accretio, vel alteratio, ex eo ostendit, quia tam quod augescit, quam quod alterationem subit, integra manent. Cum tamen ea, quæ miscentur, non ita se habeant. Ob quam etiam rationem neque accidentia cum subjectis, ut candor cum corpore: neque ipsa accidentia cum aliis accidentibus, ut candor cum dulcedine misceri queunt, siquidem istiusmodi affectus post mutuam conjunctionem incolumes perseverant. Adde quod ea, quæ miscentur, ejusmodi esse debent, ut per se cohærere valeant, quod accidentibus minime convenit. Hinc Anaxagoram carpit, qui omnia in Chao mista fuisse, & Anaximandrum, qui omnia misceri posse existimarunt: cum multa sint, quæ ut consistere per se nequeunt, cujusmodi sint accidentia, ita nec misceri ulla ratione possunt.

Neque accretionem, alterationemve.

Reprehensio Anaxagoræ & Anaximandri.

Ἐπεὶ δ᾽ ἐστὶ, τὰ μὲν δυνάμει, τὰ δ᾽ ἐνεργείᾳ τῶν ὄντων, ἐνδέχεται τὰ μιχθέντα εἶναί πως, καὶ μὴ εἶναι. ἐνεργείᾳ μὲν ἑτέρου ὄντος τοῦ γεγονότος ἐξ αὐτῶν· δυνάμει δ᾽ ἔτι ἑκατέρου, ἅπερ ἦσαν πρὶν μιχθῆναι, καὶ οὐκ ἀπολωλότα· τοῦτο γὰρ ὁ λόγος διηπόρει πρότερον. Φαίνεται δὲ τὰ μιγνύμενα πρότερόν τε ἐκ κεχωρισμένων συνιόντα, καὶ δυνάμενα χωρίζεσθαι πάλιν. οὔτε διαμένουσιν οὖν ἐνεργείᾳ ὥσπερ τὸ σῶμα καὶ τὸ λευκὸν, οὔτε φθείρονται, οὔτε θάτερον, οὔτε ἄμφω· σώζεται γὰρ ἡ δύναμις αὐτῶν, διὸ ταῦτα μὲν ἀφείσθω.

Τὸ δὲ συνεχὲς τούτοις ἀπόρημα διαιρετέον, πότερον ἡ μίξις πρὸς τὴν αἴσθησίν τί ἐστιν· ὅταν γὰρ οὕτως εἰς μικρὰ διαιρεθῇ τὰ μιγνύμενα, καὶ τεθῇ παρ᾽ ἄλληλα τοῦτον τὸν τρόπον, ὥστε μὴ δῆλον ἕκαστον εἶναι τῇ αἰσθήσει, τότε μέμικται, ἢ οὐ· ἀλλ᾽ ἔστιν ὥστε ὁτιοῦν παρ᾽ ὁτιοῦν εἶναι μόριον τῶν μιχθέντων· λέγεται μὲν οὖν ἐκείνως, οἷον κριθὰς μεμίχθαι πυροῖς, ὅταν ἡτισοῦν παρ᾽ ὁντινοῦν τεθῇ. εἰ δ᾽ ἐστὶ πᾶν σῶμα διαιρετὸν εἴπερ καὶ ἐστὶ σῶμα σώματι μικτὸν ὁμοιομερὲς, ὁτιοῦν ἂν δέοι μέρος γίνεσθαι παρ᾽ ὁτιοῦν. Ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἔστιν εἰς τὰ ἐλάχιστα διαιρεθῆναι. οὔτε σύνθεσις ταὐτὸ καὶ μίξις, ἀλλ᾽ ἕτερον, δῆλον ὡς οὔτε κατὰ μικρὰ σωζόμενα δεῖ τὰ μιγνύμενα φάναι μεμίχθαι· σύνθεσις γὰρ ἔσται, καὶ οὐ κρᾶσις, οὐδὲ μίξις οὐδὲ ἕξει τὸν αὐτὸν λόγον τῷ ὅλῳ τὸ μόριον. Φαμὲν δὲ, εἴπερ δεῖ μεμίχθαι τι, τὸ μιχθὲν ὁμοιομερὲς εἶναι· καὶ ὥσπερ τοῦ ὕδατος τὸ μέρος ὕδωρ, οὕτω καὶ τοῦ κραθέντος. ἂν δ᾽ ᾖ κατὰ μικρὰ σύνθεσις, ἡ μίξις, οὐδὲν συμβήσεται τούτων· ἀλλὰ μόνον μεμιγμένα πρὸς τὴν αἴσθησιν. καὶ τὸ αὐτὸ τῷ μὲν μεμιγμένον, ἐὰν μὴ βλέπῃ ὀξὺ· τῷ Λυγκεῖ δ᾽ οὐδὲν μεμιγμένον, οὔτε τῇ διαιρέσει, οὔτε ὁτιοῦν παρ᾽ ὁτιοῦν μέρος, ἀ-

d *Cum autem eorum, quæ sunt, alia actu sint, alia potentia; quæ mista sunt, esse quodammodo & non esse contingit, actu quidem aliud existente eo, quod ex eis factum est, potentia vero quippiam utriusque eorum, quæ erant, ante quam miscerentur, & non esse prædita: id quod ratio prius addubitabat. Nam quæ miscentur, & prius ex separatis coisse, & posse rursum separari videmus. Igitur neque permanent actu, uti corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus, atque potentia salva manet: Idcirco hæc omittantur.* Text. 84.

e *Dubitationem autem huic continuam edisseramus oportet; utrum mistio quippiam ad sensum sit, verbi gratia, cum ea, quæ miscentur, ita in parva divisa fuerint, & hoc pacto juxta sese posita, ut nullo sensu dignoscatur, tunc ne mista sunt, an non; sed sit, ut eorum, quæ mista sunt, particula qualibet juxta quamlibet sit? Illo igitur modo mista esse dicuntur, ut hordeacea grana frumentaceis, cum quodlibet juxta quodlibet positum est. At si omne corpus sit divisibile, si corpus corpori mistum similare sit, partem quamlibet, secus quamlibet, esse oportebit. Atque cum fieri nequeat, ut in partes minimas divisio fiat, & compositio non idem sit, quod mistio, sed aliud; non oportere dicere, quæ miscentur, esse mista secundum partes exiguas, quæ suam adhuc retineant naturam, perspicuum est. compositio enim esset, non temperatura, aut mistio, nec partes eandem cum toto haberet rationem. Dicimus autem si quid misceri debeat, quod mistum est, similium esse partium: & quemadmodum aquæ pars, aqua est, ita & temperati temperaturam. Quod si mistio sit compositio secundum partes exiguas, nihil horum accidet, sed solum esse mista ad sensum: atque idem huic quidem si acutè non* Text. 85. Text. 86.

ἀδύνατον γὰρ οὕτω διαιρεθῆναι. ἢ οὖν οὐκ ἔστι μίξις, ἢ λεκτέον τοῦτο πῶς ἐνδέχεται γίγνεσθαι πάλιν.

Ἔστι δὴ ὥς ἔφαμεν, τῶν ὄντων, τὰ μὲν ποιητικά, τὰ δ' ὑπὸ τούτων παθητικά. τὰ μὲν οὖν ἀντιστρέφει, ὅσων ἡ αὐτὴ ὕλη ἐστὶ, καὶ ποιητικὰ ἀλλήλων, καὶ παθητικὰ ὑπ' ἀλλήλων. τὰ δὲ ποιεῖ ἀπαθῆ ὄντα, ὅσων μὴ ἡ αὐτὴ ὕλη. τούτων μὲν οὖν οὐκ ἔστι μίξις διὸ οὐδ' ἰατρικὴ ποιεῖ ὑγίειαν, οὐδ' ἡ ὑγίεια μιγνυμένη τοῖς σώμασι. τῶν δὲ ποιητικῶν καὶ παθητικῶν ὅσα εὐδιαίρετα, πολλὰ μὲν ὀλίγοις, καὶ μεγάλα μικροῖς συντιθέμενα, οὐ ποιεῖ μίξιν, ἀλλ' αὔξησιν τοῦ κρατοῦντος.

non videat esse mistum: lynceo verò non esse mistum videbitur. Neque divisione adeo ut quævis particula juxta quamvis posita sit, mistio fit; nam fieri non potest, ut corpora sic dividantur. Aut igitur non est mistio, aut hoc rursum est dicendum, quo pacto, inquam, fieri potest.

f *Sunt itaque, ut diximus, eorum, quæ sunt quædam activa, quædam quæ ab hucce pati solent. Quædam igitur convertuntur, suntq; inter se mutuo activa & passiva, quorum videlicet eadem est materies. Quædam vero agunt, & non patiuntur, nimirum quibus materies eadem non est. Horum igitur non est mistio. Quare nec medendi scientia sanitatem, nec sanitas eadem mista corporibus efficiunt. Eorum vero activorum & passivorum, quæ facile divisibilia sunt, multa quidem paucis, & magna parvis composita mistionem non faciunt, sed accretionem ejusce quod evincit.* Text. 87. Text. 88.

d *Cum autem eorum*] Diluit propositam controversiam, statuens dari re vera mistionem: Ut autem pateat, quo pacto ea, quæ miscentur, sive elementa, maneant in misto, quod ex eorum concretione generatur; docet rerum quasdam esse actu, alias potentia; elementa vero esse in misto potentia, non actu; quia neque omnino evanuere, neque existunt ut antea. Ex quo jam responderi poterit ad argumentum superius adductum: deesse quippe in eo quartum membrum, videlicet aliquo modo esse, aliquo non esse. Porro quid sit hoc loco apud Aristotelem esse potentia, seu virtute, non satis liquet. Exquirendum id à nobis erit in quæstione, utrum elementa maneant actu, id est, secundum suas formas substantiales in misto, an non. *Elementa esse in misto, non actu, sed potentia.*

e *Dubitationem autem*] Transit ad declarandam penultimam quæstionem, quo scilicet modo fiat mistio, refertq; sententiam existimantium mistionem effici, cum inter se coeunt res ita minutatim concisæ, ut præ exiguitate oculorum sensum effugiant, nec discerni ullo modo queant, ut tritici, hordeique farina. Hoc autem ex duplici hypothesi confutat. Altera est, non idem esse compositionem & mistionem. Nam vinum aqua temperatum, mistum esse dicimus, compositum non dicimus: contra verò domum ex ligno & lapidibus compositum, non mistam vocamus. Altera est. Nullum corpus dividi in partes minimas, sed in infinitum progredi divisionem, ut in sexto Physicæ Auscultationis libro ostensum fuit. Hinc colligit non recte philosophari eos, qui tunc mistionem fieri dicunt, cum res minutæ coeunt, quamvis sub aspectum non cadant: tum quia ea potius compositio quædam est, quam mistio: tum quia si mistio foret ejusmodi partium congregatio, cum oporteat quamlibet partem misti mistam esse, nulla vera & sincera mistio daretur, sed sensu tantum apparens. Nam quæ res acutum visum non habenti esset mista, lynceo mista non esset, utpote quæ in minores adhuc partes secari posset, quæ tamen mistionem non admisissent: cum tamen oporteat quamlibet partem misti mistam esse. *Non idem esse compositionem & mistionem.*

f *Sunt itaque*] Ut ex propria sententia declaret, quo pacto fiet mistio, & quid sit, exponit prius quæ dicantur miscibilia. Atque primùm, quædam corpora esse activa, quædam passiva, ut liquido constat: sed non omnia hæc misceri posse, cum præter id oporteat habere communem materiam, ut superius dictum fuit. Unde est, quod cœlestia corpora agunt in sublunaria, non tamen ab eis patiuntur. Ea igitur tantum misceri possunt, quæ mutuo activa & passiva sunt, ad quod requiritur materiæ convenientia; sed ea non sufficit. Oportet enim illa ejusmodi esse, ut facile dividi, & comminui possint. Ideoque lapis ferro non miscetur, neque alia, quæ prædura sunt, licet in acervum, aut alterius generis compositionem coire valeant. *Quamlibet partem misti esse mistam. Quæ mistionem subeunt.*

μεταβάλλει γὰρ θάτερον εἰς τὸ κρατοῦν. οἷον σταλαγμὸς οἴνου μυρίοις χοεῦσιν ὕδατος οὐ μίγνυται· λύεται γὰρ τὸ εἶδος, καὶ μεταβάλλει εἰς τὸ πᾶν ὕδωρ. ὅταν δὲ ταῖς δυνάμεσιν ἰσάζῃ πως, τότε μεταβάλλει μὲν ἑκάτερον εἰς τὸ κρατοῦν ἐκ τῆς αὑτοῦ φύσεως· οὐ γίνεται δὲ θάτερον, ἀλλὰ μεταξὺ καὶ κοινόν. φανερὸν οὖν, ὅτι ἐστὶ ταῦτα μικτὰ ὅσα ἐναντίωσιν ἔχει τῶν ποιούντων, ταῦτα γὰρ ἐστιν ὑπ' ἀλλήλων παθητικά.

Καὶ μικρὰ δὲ μικροῖς παρατιθέμενα, μίγνυται μᾶλλον. ῥᾷον γὰρ καὶ θᾶττον ἄλληλα μεθίστησι. τὸ δὲ πολὺ καὶ ὑπὸ πολλοῦ, χρονίως τοῦτο δρᾷ.

g *Nam alterum in id, quod evincit, verti solet, ut gutta vini decies millenis aquæ mensuris non miscetur: etenim forma vini perit, atq; vinum in totam aquam vertitur. Cum vero potentias habent quodammodo æquales, tum utrumque è sua quidem mutatur natura in id, quod vincit, ac superat non tamen fit alterum, sed inter utrumq; medium, atq; commune. Patet igitur ea esse mistilia, quæcunq; ex agentibus contrarietatem habent: hæc enim inter se passiva sunt.* Text. 89.

h *Parva autem dum parvis admoventur, propensius misceri solent: quippe cum ea facilius, celeriusq; se, transmeent, at multum tardius hoc idem efficit, patiturq; à multo.*

Διὸ τὰ εὐόριστα τῶν διαιρετῶν καὶ παθητικῶν μικτά· διαιρεῖται γὰρ εἰς μικρὰ ταῦτα ῥᾳδίως· τοῦτο γὰρ ἦν τὸ εὐορίστῳ εἶναι, οἷον τὰ ὑγρὰ μικτὰ μάλιστα τῶν σωμάτων· εὐόριστον γὰρ μάλιστα τὸ ὑγρὸν τῶν διαιρετῶν, ἐὰν μὴ γλίσχρον ᾖ· ταῦτα γὰρ μείζω δὴ καὶ πλείω ποιεῖ μόνον τὸν ὄγκον.

Ὅταν δ' ᾖ θάτερον μόνον παθητικὸν, ἢ σφόδρα, τὸ δὲ πάμπαν ἠρέμα, ἢ οὐδὲν πλεῖον τὸ μιχθὲν εἶναι ἀμφοῖν, ἢ μικρὸν, ὅπερ συμβαίνει περὶ τὸν καττίτερον καὶ τὸν χαλκόν· ἔνια γὰρ ψελλίζεται πρὸς ἄλληλα τῶν ὄντων, καὶ ἐπαμφοτερίζει. φαίνεται γὰρ πως καὶ μικτὰ ἠρέμα, καὶ ὡς θάτερον μὲν δεκτικὸν, θάτερον δὲ εἶδος, ὅπερ καὶ ἐπὶ τούτων συμβαίνει. ὁ γὰρ καττίτερος ὡς πάθος τι ὢν, ἄνευ ὕλης τοῦ χαλκοῦ, σχεδὸν ἀφανίζεται, καὶ μιχθεὶς ἄπεισι, χρωματίσας μόνον. ταὐτὸ δὲ τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐφ' ἑτέρων.

Φανερὸν τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, καὶ ὅτι ἐστὶ μίξις, καὶ τί ἐστι, καὶ διὰ τί καὶ ποῖα μικτὰ τῶν ὄντων, ἐπείπερ ἐστὶν ἔνια τοιαῦτα, οἷα παθητικά τε ὑπ' ἀλλήλων, καὶ εὐόριστα καὶ εὐδιαίρετα. ταῦτα γὰρ οὔτ' ἐφθάρθαι ἀνάγκη μεμιγμένα, οὔτ' ἔτι τὰ αὐτὰ ἁπλῶς εἶναι, οὔτε σύνθεσιν εἶναι τὴν μίξιν αὐτῶν, οὔτε πρὸς τὴν αἴσθησιν· ἀλλ' ἔστι μικτὸν μὲν, ὃ ἂν εὐόριστον ὂν παθητικὸν ᾖ καὶ ποιητικὸν, καὶ τοιούτῳ μικτόν· πρὸς ὁμώνυμον γὰρ τὸ μικτόν· ἡ δὲ μίξις τῶν μικτῶν ἀλλοιωθέντων ἕνωσις.

i *Idcirco ex iis, quæ dividi possunt, patique solent, quæ facile terminos suscipiunt, ea mistilia sunt: quippe quæ facile in parva dirimantur: hæc enim est ejus, quod facile terminatur, ratio. v. g. quæ liquida sunt, inter corpora maximè mistilia sunt, cum liquidum maxime omnium divisibilium facile terminari possit, modo non sit viscosum, atque tenax. Hæc enim mole reddunt ampliorem ac majorem.*

k *Cum autem alterum duntaxat passivum fuerit, aut alterum vehementer, & alterum admodum remisse; vel nihilo, vel certè paulo majus evadet, quod ex utrimsque mistura consurgit; quod in stanno & ære accidit. Nonnulla enim entia inter se minus disereta sunt, ambiguntque: videntur enim quodammodo, & remisse misceri, & quasi alterum susceptivum, alterum forma esse: quod quidem & in hisce accidit. Nam stannum quasi affectio quædam sine materia æris, pene evanescit, mistura tota colore solum indito: quod idem & in aliis quoque usu venit.* Text. 90.

l *Patet igitur ex his, quæ diximus, mistionem esse, & quid ea sit, & quam ob causam, & quænam entia mistilia sint: quandoquidem nonnulla sunt ejusmodi, quæ & pati inter se & facile terminari, dividique possunt. Hæc enim cum mista sunt, non esse corrupta, nec ultra eadem simpliciter esse, nec eorum mistionem esse compositionem, nec ad sensum necesse est. Sed mistile quidem est, quando cum facile definiri queat, passivum est. & activum. & ei, quod est ejusmodi, mistile: nam mistile ad id, quod eodem appellatur nomine, refertur. Mistio verò, est mistilium alteratorum unio.*

g *Nam alterum in id*] Tradit aliam conditionem, quæ requiritur in iis, quæ misceri debent. Nimirum ne unum alterum magno excessu vincat: tunc enim non mistio fiet, sed conversio in id, quod potentius est, veluti cum vini gutta in multas aquæ amphoras injicitur. Itaque ea miscentur, quæ ita se permutant, ut unum non convertat in se alterum; sed ex utroque fiat tertium quid commune, in quo ambo potestate seu virtute maneant.

h *Parva autem*] Minuta promptiora esse inquit ad mistionem quàm magna. Cur autem ita res habeat, quærit Philoponus, cum eadem sit proportio magni ad magnum, quæ parvi ad parvum. Respondet tamen, licet quoad conversionem alterius in se, eadem utrobique ratio proportionis inveniatur, tamen quod ad mistionem attinet, secus rem habere, quia quæ miscentur, mutuo sese insinuare debeant, quod minora facilius præstant, quam grandia, ut planum est, docetque in contextu Aristoteles.

Solutio dubitationis.

i *Idcirco ex iis*] Ex dictis infert humida, quæ facile terminos alienos admittunt, parvoque negotio in minores partes secantur, optimè commisceri nisi tenacia sint, & viscosa; ut oleum, mel, pinguedo, aliaque id genus, quæ propter lentorem ægrè separantur, sibique ita inhærescunt, ut difficile penetrentur. Quo fit, ut non ad veram mistionem, sed ad ampliorem rei molem efficiendam coeant.

Tenacia & viscosa & facile commisceri.

k *Cum autem alterum*] Cum aliqua ita sunt affecta, ut unum duntaxat patiatur, ea nullo modo misceri inquit. Cum verò unum vehementer agit; alterum nimis patitur, & agit remissè, tunc vel nulla datur mistio, vel perexigua; ut cum æs, & stannum pariter liquefiunt. Nam æs ob agendi acrimoniam stannum pene inhalitum solvit, ita ut nihil fere de illo præter calorem relinquatur.

l *Patet igitur ex hisce*] Paucis colligit, quæ hactenus dixerat, simulque respondet ad primam & secundam quæstionem earum, quas initio capitis proposuit, videlicet quid sit mistile, & quid mistio, aiens mistile esse, quod cum facile dividi queat, passivum est, & activum. Mistionem verò esse mistilium alteratorum unionem.

QUÆ-

QUAESTIO I.

UTRUM MISTIO SIT.

ARTICULUS I.

QUIBUSDAM ARGUMENTIS VIDERI NON esse: re tamen vera esse.

Primum argum. AD confirmandam negativam partem quæstionis aliquot sese offerunt argumenta. Primum, quia si elementa misceri possent, deberent sese particulatim dissecare, & comminuere, ut Aristoteles 10. cap. hujus libri docuit: vel igitur ejusmodi partes sese invicem permearent, quod esse nequit; vel aliæ juxta alias ponerentur, quo fieret, ut non esset aliud misceri, quam partes partibus agglutinari, cujus oppositum contra Anaxagoricos Philosophos proximo superiori B capite statuit Aristoteles.

2. Argum. Deinde, quia vel mixtio fieret secundum naturam, vel natura repugnante, non secundum naturam, quia elementa ad mixtionem coire nequeunt, nisi renitente ipsorum inclinatione, unum in locum ascendant gravia aut descendant levia. Nec etiam repugnante natura, cum mixtio sit generatio quædam rei physicæ, quam naturalem esse oportet. Nullo igitur pacto mixtio datur.

3. Argum. *Vt misti præstent elementis D. Tho. 2. contr. gent. c. 61.* Præterea, quia generatio mixti, si esset, haberet pro effectrici causa elementa, quæ in C se mutuo agunt: quod verò mixtum ab elementis non gignatur, inde patet, quia mixta sunt elementis perfectiora, utpote quorum gratia illa sint; at causa efficiens cum effectu comparata, si æquivoca sit, nobilior esse debet, si univoca, non ignobilior.

4. Argum. Item, quia cum duo aliqua elementa inter se D congrediuntur, vel sunt in agendo æquè fortia; vel alterum potentius: si æquè fortia, utrumq; se ab adversario tuebitur, incolumeq; servabit: si alterum sit potentius, convertet in se aliud, atque ita non resultabit mixtum.

5. Argum. Postremò, quia non potest esse mixtio, de qua hic agimus, nisi in materiam eorum, quæ miscentur, nova forma succedat: at quod non ita res habeat, exemplo aquæ ostenditur, quæ vino mixta formam suam retinet. Scribit enim præter E alios D. Nemesius in lib. de natura hominis, spongiam oleo imbutam ex vino aqua mixto puram aquam attrahere, quod evidens argumentum est, aquam vino mistam adhuc propriam formam servare. Quod etiam Alchimicæ artis professores fieri posse ajunt misso in vinum junco decorticato, seu medulla junci, & Plinius lib. 16. Natural. Hist. c. 35. mira, inquit, hederæ proditur natura ad experienda vina: si vas fiat ex ligno ejus, vina transfluere, ac remanere aquam, si qua fuerit mista. Quod multo ante literis commendarat Cato in lib. de re Rust. c. 151. his ce verbis: si voles scire in vinum aqua addita sit, nec ne; vasculum facito de materia ederacea. Vinum id, quod putabis aquam habere, eodem mittito: Si habebit aquam, vinum effluet, aqua manebit. Nam non continet vinum vas ederaceum.

D. Nemes. · Plinius. · Cato.

Conclusio. Nihilominus etsi veram mistionem veterum quidam ignorarint, eam tamen esse, communis Philosophorum consensus, & experientia, & ratio docent. Experientia, quia cernimus vigente mutua vaporum, & exhalationum è terra ascendentium, & aquæ pluviæ, ac circumfusi aëris actione, ranas, aliasque hujusmodi bestiolas ex putrescente materia subito enasci; quod nonnisi mistionis interventu fit. Ratione, quia elementa suopte ingenio admistionem ordinantur, ut videlicet stirpium, animantium, & aliorum mistorum species, è quibus universi pulchritudo magna ex parte dependet, cohæreant. Quare ne ab hoc fine natura destituatur, necessario danda erit mistio. Adde cum elementa possint unum in locum convenire, ut in terra, aqua & aëre passim constat, & in igne etiam, qui subterraneis cavernis ardet; cumq; mutuo activa & passiva sint, nihil impedire, quo minus in se vicissim agant, confundanturque, ita ut ex iis interdum mista generentur. Lege opusculum, quod de hac re Alexander Aphrodisæus accuratè scripsit.

Elementa ordinantur ad mistionem.

ARTICULUS II.

DILUUNTUR ARGUMENTA, QUÆ mistionem è medio tollere nitebantur.

Solut. 1. arg. IGitur argumenta, quæ probare contendebant non dari mistionem, hoc modo solventur. Ad primum dicendum erit, elementa mistionis gratia sese vicissim demoliri, & minutatim concidere, & partes unius alterius partibus adhærescere, neq; veteres, quod ita senserint, ab Aristotele coargui, sed quod elementa solo exiguarum partium appositu permisceri dixerint, in eaque copulatione mistionem collocarint, cum præterea requiratur mutua elementorum actio, ex qua primarum qualitatum temperature ad mixti formam idonea proveniat.

Solut. 2. Ad secundum, mistionem simpliciter naturalem esse, quia tam mistilium alteratio, quam introductio formę misti (quę duo mistionis nomine importantur) naturalis est, etsi cum ex plurib. elementis inter se coeuntibus mixtum generatur, eorum unum in locum concursus non sit simpliciter naturalis; si proprias ipsorum naturas spectemus, qui tamen aliquo modo secundũ naturam fieri dici potest, quatenus à causis universalib. quæ hinc inde elementa cient, & in pugnã congredi faciunt, intenditur, promoveturq;.

Solut. 3. Ad tertium fatendum, mixta perfectiora esse elemen-

elementis,ut ait D.Thomas in 2.dist. 15.q.2.art. 1. ad 2. & in opusculo de occultis naturæ operibus:verum elementa non esse principales causas effectrices mixtorum, ut præter alios advertit hoc loco idem S.Thomas ad text. 84. Magnus Albertus tract.6.c.4.& lib.de anim.tract.1.c.8.& Averroes 12. Metaph.text.18.à quibus non videtur dissentire Alexander 2.Nat.quæst.c.3. Igitur causæ principales mixtorū non viventium quæ ex concursu elementorum proximè oriuntur, sunt corpora cœlestia. Causæ autem non quidem absolutè principales, sed principaliores, quam elementa respectu viventium imperfectorum, quæ prædicto modo ex elementis proveniunt, sunt eadem corpora cœlestia,ut libr.2.de Cælo, c.3.q.6.ex professo ostendimus. Nihil autem vetat causas efficientes minus præcipuas, cujusmodi sunt elementa comparatione quorumlibet mistorum, suis effectis deteriores esse, ut in Physicis quoque docuimus.

D. Thom. M. Albert. Avic. Alex.

Solut.4. Lib.2.c.7.q. 5.a.2.

Ad quartum, sive elementa pari ad agendum virtute in certamen descendant, sive non; modo unum non minus alterum excedat, posse in se mutuo agere, mixtumque producere, ut ex iis, quæ superius disputavimus, intelligi potest. Nam antequam quod minus & imbecillius est, ab ampliore & potentiore perimatur, & illius formam recipiat, frequenter accidit, ut ex reciproca actione ea qualitatum proportio existat, quam misti generatio consequatur.

Non esse negandum, posse aquā converti in vinum. Rabban in lib. de corpore Domini c.4. Rich. in 4. d. 11.q.2. & 3. circa 3.princ. & d.12.q.1. circ. 4. prin. Major d.11. q.4.D. Bon.2. p.d.a.1.q.3. Scot.q.7. Paludan.ead.d. q.1.art 7. Gabr.q.2. dub.3. Aeg.quodl.2. q.15. Alens. 4 p.q.32.m.5. a.2.& 3.

Quod ad ultimum argumentum pertinet, concesso primo ejus pronunciato, asserendum, cum aquæ portio vino injecta ejusmodi est, ut eam vini acrimonia superare queat,ut sæpe accidit,haud dubiè aquam in vinum perfectè commutari,ut ait Aristoteles hoc in libro c. 10. text. 86.& D.Thom.tum ibidem,tum in 4. sent. dist. 11.q.2.art.4.quæstiuncula 4. Alexander in opusc. de mistione, aliiq; auctores communi assensu. Quod ex eo patet, quia vinum potest suo calore & aliis qualitatibus,quibus præditum est,agere in aquam,ejusq; materiam ad suæ formæ introductionem perfectè accommodare; atq; adeo ipsam in se convertere. Deinde, quia alioqui in mysterio Eucharistiæ aqua,quæ in vinum calice contentum ante consecrationē infunditur, maneret etiam post consecrationem sub propria forma,quandoquidē in sanguinem Christi non convertitur, nisi vinum, cum materia hujus sacramenti non sit alia, quàm panis & vinum, ut docet Concilium Florentinum,& Tridentinum sess.13.c.1.& 3. Quod verò admittendum non sit, converso vino in sanguinem, manere nihilominus aquam in calice,convincit, tum communis scholasticæ Theologiæ Professorum auctoritas; tum quia,ut argumentatur D.Thomas 3.p.q.74. art.8.& Sotus in 4. dist. 9. q. 1. art. 6. sequeretur non esse adorandum, quidquid latet sub speciebus in calice contentis. Adverte tamen id,quod dicimus de conversione aquæ in vinum non esse de fide;cum sit in opinione positum,an aqua nō conversa in vinum convertatur in sanguinem.

Quapropter quod ajunt posse aquam à vino excerni,dicendum,si id,quod separatur,revera aqua sit,eam excretionem posse fieri,cum vinum ita est imbecillum, ut nequeat convertere in se aquam, vel & ambo ita se invicem habent,ut ex ipsis non resultet tertium. Vel cum vinum,etsi possit in se convertere aquam,nondum tamen ei per tempus licuit eam in se convertere. Ubi verò sese istiusmodi circumstantiæ non interponunt, asserendum est id,quod è vino eximitur, non esse aquam,sed liquorem ipsius vini aquæ similem,nondum videlicet exquisitè decoctum, qui etiam ex puro vino elici potest, ut annotavit D. Thomas in 4.dist.11.in expositione literæ.

Num aqua possit à vino dilutio eximi.

Contra Mar. sil.lib.1.&c. op.q.3.a.4.

ARTICULUS III.

DUBII CUJUSDAM enodatio.

MAjor tamen dubitatio existit, utrum si unus liquor alteri ejusdem speciei misceatur, maneat uterque, an tertium quid gignatur. D. Thom.3.p.q.77.art.8.& quodlib. 10.art.3. Paludanus in 4.dist.12.q.5. Capreolus dist.13.q.1. respondent, si liquor alteri additus ea quantitate fuerit, ut totum priorem attingat, & pervadat, totum priorem dissolutum iri,efficiendumq; ex utroq; tertium. Ducuntur autem eo potissimum argumento, quia ejusmodi liquores dissecant sese mutuo infra minima naturalia, quod absq; interitu utriusq; fieri non potest. Nobis hæc controversia ita videtur explicanda,ut dicamus, etsi prior liquor ob accessum novarum partium non dicatur omnino idem, nam antea totū erat, nunc vero est pars totius, quod ex ipso,& novis partibus conflatum est; tamen revera neutrum ex iis liquoribus propriam formam abjecisse. Unde etiam putamus,si speciebus vini consecrati,vinū ejusdem speciei quantumvis magna quantitate infundatur, adhuc sub prioribus speciebus sanguinem Christi permansurum, quod auctores paulo ante citati negant. Tamdiu enim manet sanguinis Christi sub speciebus, quamdiu vini forma, si inibi esset, sub iisdem perseveraret: hanc verò in prædicto eventu perseveraturam asserimus cum Durando in 4.dist.12. q.3. & Majore eadem dist.q. 1. aliisq; nonnullis,quod stabiliri potest auctoritate Innocentii III.cap.cum Martha,ubi Summus Pontifex statuit,si post cōsecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem,illud quidem non transire in sanguinem, neq; sanguini commisceri,sed accidētibus prioris vini commixtum corpori, quod sub eis latet, undiq; circumfundi.Itaq; hoc decreto palam docemur post additionem vini non consecrati,manere nihilominus sanguinem Christi sub prioribus speciebus. Et verò si adversariorum ratio concluderet, sequeretur etiamsi species unius vini

Sententia D.Thom. & aliorum. Dionys. 4. d.12 q.2.

In Decretali tit 41.§.quæ frustri. Opinio Durandi sectio.

vini consecrati misceantur speciebus alterius vini consecrati, desinere esse sanguinem Christi sub speciebus utriusque: cum hic etiam detur mistio & dissectio partium.

Sane quod cum unus liquor miscetur alteri ejusdem speciei, non detur ibi corruptio, potest in universum ostendi ea ratione, quia simile non corrumpit aliud sibi simile in specie infima; cum agens naturale ideo generationem intendat, ut patiens in forma substantiali specifica sibi simile reddat. Quod autem contrariæ opinionis assertores de partium dissectione afferunt, non convincit. Nam cum divisionem in partes minores minimis fieri ajunt, vel contendunt ejusmodi partes per aliquod momentum à cæteris abjunctas manere; vel aliis perpetuo continuari. Si primum, cum in his minimis non sit alia forma, quam vini, concedunt formam alicujus rei naturalis infra minimum suæ speciei consistere; quod a vero abest. Si secundum, non est cur partes unius vini cum sese in alterius partes insinuant, corrumpantur: cum partes similares quamdiu toti cohærent, in quantumlibet exigua quantitate possint eandem formam servare.

QVAESTIO II

UTRUM DEFINITIO MIstionis recte se habeat.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA PARTIS negativæ.

Mistionem hunc in modum Aristoteles definiit superiori capite textu 90. Mistio est mistilium alteratorum unio. Sed quod hæc definitio non sit recte tradita, videtur suaderi posse: ac primum quod mistio non sit unio. Nam unio aut est relatio conjunctionis inter extrema unita: aut est actio, qua duo seu plura ab aliquo agente inter se mutuo copulantur; aut si sermo sit de unione substantiali, & accipiatur à nobis non in tota sua amplitudine, sed ut restringitur ad formam & materiam, non est aliud, quam modus quidam substantialis earum, seu potius ipsa forma, & materia, ut talem modum vendicant, id est, forma, ut se insinuat in materiam, eamque informat, & actuat; materia ut formam fovet ac recipit. At quod mistio nulla harum unionum sit, ex eo ostenditur, quia mistio, ut postea dicemus, est rei mistæ generatio, generationi autem nulla ex prædictis unionibus accommodari potest, ut erit consideranti perspicuum.

1. Argum.

Deinde, quod illa particula, mistilium, adhibenda non fuerit, ita ostenditur: Generatio cujuslibet misti est mistio, & tamen non quodlibet mistum coalescit ex mistilibus, id est ex elementis in unum coeuntibus, cum plurima mista ex aliis mistis immediate generentur. Igitur mistio non est unio mistilium. Præterea c. 1. Genes. quædam animantes dicuntur ortæ ex aquis, ut pisces; aliæ ex terra, ut quadrupedes. Aristoteles etiam l. 3. de gen. anim. c. 11. singulis elementis, saltem tribus inferioribus sua viventia peculiariter attribuit. Quod fecit item de illius sententia Balbus apud Ciceronem l. 2. de nat. Deorum. Non ergo mista ex mistilibus, hoc est, ex plurib. elemẽtis, sed interdu ex uno duntaxat nascuntur.

2. Argum.

3. Argum.

Postremò, Aristoteles cum mistionem definiit, non servavit normam recte definiendi, cum non explicarit involutæ rei naturam per aliquid notius, & illustrius, sed per æquè obscurum, videlicet per mistile, quod non minus, quam ipsa mistio ignotum est; ergo definitio illa non est ad rem apposita, nec convenienter ab Arist. tradita.

4. Argum.

ARTICVLVS II.

DEFENDITVR MISTIONIS DEFInitio, occurritur argumentis in adversam partem adductis.

IN hac dubitatione advertendum primo est, bifariam mistionis nomen usurpari. Uno modo, sua significatione, quo pacto misceri dicimus, quæcunque aliis accumulantur, & quę partium appositu constant, seu propriam formam retineant, ut triticum confusum milio, sive non ut aquæ gutta vino injecta. Secundo, presse ac proprie pro unione mistilium id est, elementorum, sub una substantiali forma alicujus misti, corruptis singulorum mistilium propriis formis. Supponimus enim hoc loco, quod proxima quæstione ostendemus, elementa non manere in misto secundum suas formas substantiales; & de hac mistione disserit hoc loco Arist. deque eadem nos præsentem disputationem suscepimus. Deinde advertendum est, quorundam sententiam fuisse, nullum mistum fieri immediate ex elementis, sed ex alio misto, quos tamen nec convincunt, & refutant eæ rationes, quas art. 1. quæstionis proxime attulimus. Si autem petas, num ad quamlibet mistionem, omnium elementorum materia concurrat: dicendum, mistionem interdum effici ex materia plurium elementorũ: interdum ex materia unius tantum. Cujus pronunciati prior pars ex eo ostenditur, quia quanquam difficile sit omnia quatuor elementa ad conficiendum in unum locum concurrere, ut eorum reciproca actione mistum generetur: non est tamen valde rarum, aut operosum confluere in unum tria, ut terram, aquam, & aerem, seu vaporem aqueum, exhalationem terrestrem, & aerem. Posterior pars, quam statuunt ex professo Scotus & Gregorius in 2. dist. 15. q. 1. & alii post Divum Augustinum lib. 3. super Genesim, ad lit. c. 15. suadetur, quia cum duo elementa in se mutuo agunt, antequam unum convertat in se alterum, vel tertium resultet, fieri potest, ut in ... mate-

Mistionis nomen vario usurpari.

materiam unius inferantur dispositiones, quas misti forma consequatur. Etsi apud Arist. hoc loco non dicatur propriè mistio, nisi cum plura elementa concurrunt.

Tria exigi ad misti generatione. *Lib. 5. Phys. c. 2. q. 1. a. 5.*

Item nec illud prætereundum est ad misti generationem, cæteris omissis, tria requiri, videlicet concursum elementorum unum in locum; mutuam eorum actionem, ex qua sequitur temperies primarum qualitatum; comminutionem eorum in minutissimas partes, etsi hæc non semper necessaria sit, & denique introductionem formæ misti.

Explicatur mistionis definitio.

Et verò ut generatio, quod alibi monuimus interdum, accipitur pro sola introductione formæ substantialis, aliàs pro hac unà cum præeunte alteratione: ita & mistio nunc sumitur pro sola introductione formæ substantialis misti; nunc pro hac simul cum alteratione mistilium, id est, elementorum. Quo pacto eam sumpsit Aristoteles, cum mistionem definit unionem mistilium alteratorum. Dicitur autem mistio unio, quia necesse est, ea, quæ miscentur, in unam substantialem formam uniri, & concrescere: mistilium alteratorum, quia ejusmodi unionem præcedat oportet mutua mistilium alteratio, qua eorum qualitates sese invicem obtundant, & ad moderationem quandam ac proportionem redigant. Quamvis enim, ut diximus, non semper ad misti ortum concurrant multa mistilia, id est, multa elementa, semper tamen confluunt multæ partes materiæ, quæ talem alterationem subeant.

Conclus. 1.

Ex his constat, aptam esse, idoneamque definitionem mistionis ab Aristotele traditam, quam proinde Peripatetica schola jure amplectitur, ac defendit, etsi eam quidam è recentioribus Philosophis adductus ultimo superioris articuli argumento, improbarit, ajens mistionem sic potius esse definiendam; Mistio est motus corporum minimorum ad mutuum contactum, ut fiat unio. Sed hæc potius definitio, quam Aristotelica, vituperanda est: nec enim mistio est motus, nec ea, quæ ad contactum moventur, interim dum se mutuo non tangunt, misceri dicuntur, immo neque mistio substantialis datur, nisi cum sub una forma substantiali mistilia coalescunt, & uniuntur.

Definitio mistionis. *Lege Greg. in c. d. 15. q. 1. Capr. ibi. art. 2.*

Non est tamen negandum, posse Aristotelis definitionem ad majorem perspicuitatem revocari, expresso in ea genere mistionis, quod est generatio, siquidem mistio formaliter est species quædam generationis, ut colligitur ex iis, quæ docet idem Aristoteles 4. Meteor. lib. cap. de putredine. Poterit ergo definitio ita componi; Mistio est generatio misti ex mistilibus alteratis, ubi locum generis habet generatio, cætera locum differentiæ. Ac per particulam generatio, excluduntur à definitione alteratio, accretio, & ut semel dicamus, omnia quibus notio generationis non competit. Per particulã misti, removetur generatio elementorum. Per particulas, mistilibus alteratis, rejicitur generatio mistorum, quæ non fit immediatè ex elementis, nec ex multis partibus materialibus ejusdem elementi; sed ex aliis mistis.

Responsio ad 1. arg. 1. art.

Occurramus nunc primi articuli argumentis. Ad primum respondendum est, mistionem dici unionem, quia dum mistio fit, materiæ plurium elementorum, vel partes unius non solum copulantur inter se, sed subjiciuntur etiam formæ misti, inter quam materiam & formam constat dari unionem illam substantialem, quæ in argumento explicatur: quanquam mistio formaliter non sit illa unio, ut paulò ante diximus.

Ad 2.

Ad secundum respondendum est, in definitione tradita ab Aristotele non comprehendi generationem unius misti ex alio, sed eam tantum, quæ immediatè fit ex uno, aut pluribus elementis.

Ad 3.

Ad tertium cap. 1. Genes. quædam animantia dici genita ex terra, v. g. alia ex aquis, tum propter majorem convenientiam, quam cum his elementis sortiuntur; tum quia ex illorum materia, non verò ex materiis aliorum procreata à Deo sunt. Vnde colligit Scotus in 2. sent. dist. 15. q. 1. non omnia mista ex multorum elementorum coitione, quoad substantiam constitui. Aristoteles autem 3. de generatione anim. loco citato, non tam agit de iis, è quibus viventia oriuntur, quam de sedibus, quibus continentur Sic enim ait, plantas terræ incolas quispiam esse statuerit aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, quanquam duo illa priora viventium genera ab iis elementis oriri dici possunt ob eam, quam cum illis cognationem habent, uti diximus.

Ad 4.

Ad ultimum respondendum est, non explicasse Aristotelem mistionis naturam per æquè ignotum. Nam cum prius quidnam mistile esset, docuisset, per id, ut per aliquid jam manifestius, mistionem definiit. Quæ definiendi ratio ad res obscuras aperiendas & enucleandas non infrequens est apud Philosophos.

QVAESTIO III.

UTRUM ELEMENTA SECUNDUM SUAS FORMAS MANEANT IN MIXTO, AN NON.

ARTICVLVS I.

QVI AVCTORES AFFIRMATIVAM partem defendant, & quibus argumentis.

Anaxago. Empedocl. Stoici. Plato. Avicenna opinio. *Lege Arist. lib. 4. Meteo. cap. ult.*

QVod elementa omnib. mistis gignendis sese tanquam materiam accommodent, pro certo habetur in Philosophia. Num verò etiam quo ad formas substantiales in iis insint, controversum est, & diffidentium Philosophorum opinione agitatum. Antiqui naturæ interpretes Anaxagoras, & Empedocles; præterea Stoici, & ut quibusdam videtur, Plato, affirmantem partem

rem secuti sunt, quorum vestigiis plerique è posterioribus Philosophis insistere, etsi hi non parum inter se dissenserint. Nam Avicenna primo sufficiente cap. 10. & 11. doct. 3. cap. 3. arbitratur, elementa in misto formas suas perfectas, atque integras retinere, dissecta tamen, ac minutatim concisa; ita ut eorum particulæ ordine quodam compositæ, & connexæ mutuo aliæ aliis cohærescant. At quod ad elementorum qualitates attinet, putat eas non secundum suas naturas in B mixto remanere; sed actione mutua interire, & ex iis qualitatem quandam unam emergere, quam vocat complexionem, virtutes quatuor primarum in se cohibentem, eaque producta resultare, inquit, formam mixti ab elementorum formis distinctam. Averroes hoc in lib. com. 90. & 3. libro de Cœlo com. 67. & in epitome Metaph. tractatu 1. statuit, formas elementorum per materiam æquabiliter fusas actu servari in misto; remissas tamen, atque refractas sicuti ipsorum qualitates. Cui si Aristotelem opponas in categoria substantiæ asserentem substantias neque intensionem, neque remissionem admittere: respondet intelligendum id esse de iis, quæ substantiæ dignitatem perfectè obtinent, non de elementis, quæ ad materiam primam naturæ conditione proximè accedunt, atque inter accidentia, & substantias medium sortiuntur, quæ proinde nihil obstat ex ea parte, qua cum accidentariis formis conveniunt, intensionem ac remissionem suscipere.

Hæ sententiæ, quatenus elementorum formas in mixtis asservari statuunt, hunc in modum suaderi possunt. Primò, ubicunque reperitur propria alicujus subjecti affectio, necesse est ejusdem subjecti formam actu esse; sed in quolibet misto reperiuntur quatuor primæ qualitates, quæ sunt propriæ elementorum affectiones: Ergo in quolibet actu insunt, non vires tantum, sed formæ ipsæ elementorum.

Secundò, In elementorum congressu aut superant frigida, aut superantur, aut æquis viribus certant; si primum, non corrumpuntur calida; si secundum, non corrumpuntur frigida, si ultimum, servantur utraque incorrupta. Non igitur elementorum formæ cum in misti compositionem concreverint, evanescunt.

Tertiò, Si elementorum formæ conciderent, eisque una tantum substantialis forma rei mistæ succederet, sequeretur, non minus rei mistæ, quam cujusvis elementi formam simplicem esse; atque adeo nullum esse corpus mistum quoad substantiam, quod tamen est contra communem Philosophorum sententiam dividentium corpus in mixtum & simplex.

Quartò, Si elementa ideo tantum inesse misto dicerentur, quia eorum virtus in eo continetur, pari ratione concedendum foret, unum elementum esse in alio, ut terram in igni, aerem in A aqua; cum terræ siccitas in igne, aëris humiditas in aqua insit: atqui elementa non dicuntur alia in aliis contineri; ergo aliquid in mixto insidet præter virtutem elementorum, cujus merito elementa in eo esse perhibeantur.

Quintò, Natura, ut dictum est ab Hippocrate in lib. de natura humana, rerum obitus conficiens, eo singula refert, unde accepta fuerunt. Proindeque unumquodque ex iis constare creditur, in quæ dissolvitur: dissolvi autem, & refluere mixtum in elementa, perspicuum videtur in succensa viridium lignorum strue. Cernimus enim prodire ex ea flammam, fumum, humorem, & cineres; quæ quatuor elementis igni, aëri, aquæ & terræ singulatim respondeant. Idemque fit in obitu hominis. Nam spirituum vitalium substantia partim in ignem, partim in aërem dissipatur, humor in aquam refluit, solidiores partes in cinerem, & terram abeunt. Quo C spectat illud Lucretii lib. 2.

Cedit enim retro de terra, quod fuit ante,
In terras: & quod missum est ex ætheris oris,
Id rursum cœli rellatum templa receptant:
Nec sic interimit mors res, ut materiei
Corpora conficiat sed cœtum dissipat ollis.

Postremò, hanc sententiam videtur Aristoteles palam docuisse. Nam hoc in lib. cap. 10. text. 84. ait, ea, quæ miscentur, non interire: & eodem D cap. text. 88. ideo guttam vini decem millibus amphorarum aquæ non admisceri, quia forma vini aboletur. Præterea libr. 1. de Cœlo c. 2. text. 7. & tex. 12. ait, mista corpora cieri vi dominantis elementi. Item lib. 2 de anima cap. 4. tex. 39. affirmat, nisi anima esset in corpore, futurum, ut elementa distraherentur, & contraria loca capesserent, & libr. 5. Metaph. c. 3. tex. 4. & lib. 7. ejusdem operis c. 17. text. 60. definiens elementum, statuit esse id, ex quo quippiam fit, ita ut in- E sit, sive tanquam ex primo insito. Quæ loca non obscurè indicant putasse Aristotelem elementa contineri actu in misto.

ARTICVLVS II.

NEGATIVAM PARTEM QVÆSTIONIS veram esse.

Nihilominus asserendum videtur, elementa non esse in misto secundum suas formas, F sed iis pereuntibus succedere formam misti; sub cujus imperio primæ qualitates pristinum naturæ rigorem deponant, & ad quandam mediocritatem, ac temperaturam revocentur. Est autem hæc assertio non modo contra eos, quos initio superioris articuli nominavimus, sed etiam contra Magnum Albertum hoc in libro tractatu 6. capite quinto, & 3. de Cœlo tractatu 2. capite 1. & 8. Philoponum ad text. 64. Aureolum apud Gregorium in 2. dist. 15. quæst. unica.

[Margin notes: tentiæ ... rrois. | ...mum ... g. pro su... tioribus ... ntentiis. | 2. Argum. | 3. Argum. | 4. Argum. | 5. Argum. | Lucretius. | 6. Argum. | Assertio partis neg. | Acad. lib. 2. de elem. | Ian. 6. Phys. q. 4. Nipho hoc loc. a. text. ultim. | Contar lib. 1. de elem. Merc. c. ...]

Iandunum 6. Physic. q. 4. Zimaram theor. 27. & A Fernelium 2. lib. suæ Physiologiæ c. 6. aliosque è recentioribus Philosophis, præsertim rei medicæ Professores, qui contrariæ opinioni ita inhærent, ut dicant eum, qui ipsorum argumenta legerit, ni lapis molaris sit, manus daturum: qui aliter sentiunt, Aristot. aut oscitanter legere, aut negligenter intelligere, sophistas agere, naturæ operibus imponere, veteris disciplinæ splendorem obterere, & inquinare. Sanè verò his ego B Medicis, si me audire vellent, ex ipsorum disciplina, & Hippocraticæ Scholæ præceptis darem consilium, ut Rhabarbarum sumerent ad purgandam choleram, uti minori stomacho disputent, neque nobis tantoperè sine causa succenseant. Nam quod elementa non maneant in misto secundum suas formas, sententia est haudquaquam nova, sed Aristotelica; & ut nonnullis videtur, etiam Hippocratica, quam primi nominis Philosophi amplectuntur, D. Th. opusc. 33. & C 1. p q. 76. art. 4. ibidemque Cajetanus; item Scotus, Gregorius, Capreolus, Ioannes Major, Argentinas, Gabriel, Bassolius in 2. dist. 15. quæst. unica. Durandus dist. 30. q. 1. Richardus dist. 15. circa primum principale q. 1. Ochamus quodlib. 3. q. 4. Hervæus in tractatu de unitate formarum q. 15. Soncinas 10. Metaph. q. 27. & l. 12. q. 68 Ferrariensis 2. contra gentes cap. 56. Garbius in sua summa tractatu 1. q. 1. Aegidius, Saxonia, Marsilius, aliique hoc loco. D

Medicorum bilis coarguitur.

Conciliat. diff. 16. Marsil. hoc lib. q. 21. Saxonia q. 19. Iavel. 8. Metap. q. 4.

Prima ratio.

Probatur igitur hæc opinio, quia si elementa proprias formas in misto servarent, vel ejusmodi formæ in eodem situ essent, vel in diverso. Si in eodem, ut Stoici autumant, referente Alexandro in opusc. de mistione, cum singulæ suas secum dimensiones ferant, jam duo corpora sese invicem permearent, quod fieri nequit. Si in diverso, ut sentit Avicenna, jam non quælibet pars misti esset mixta; quia non quælibet contineret formas elementorum, quarum coitione misceri E res dicunt.

2. Distincta specie non continuantur.

Secundò, quia cùm ea, quæ specie distinguuntur, nequeant inter se continuari, ut 5. Physicæ Auscultationis cap. 4. text. 41. Aristoteles docet, sequeretur, mistionem non esse aliud quàm elementorum acervum, & congeriem, quod impugnatum est ab Arist. hoc in lib. c. 10. tex. 86. itemque nullum mistum esse unum numero: quandoquidem in rebus physicis, quod unum numero est, continuum esse oportet, docente etiam F Arist. lib. 5. Metaphys. c. 6. text. 12. & libr. 5. Physic. c. 4. text. 36.

3.

Deinde, si in misto forma ignis, verbi causa, & lapidis pariter insiderent, idem simul foret ignis & lapis: quo nihil in philosophia absurdius. Probatur assumptū. Nam id quod lapidis forma constat, haud dubiè lapis est, & quod ex forma ignis, ignem esse ac dici oportet: alioqui daretur forma in composito, quæ nullum ei esse formale contribueret, quod tamen non minus impossibile est, quam albedinem esse in Socrate, & ea Socratem non esse album. Nec satisfacit Averroes ajendo formam ignis esse in mixto refractam, ac sopitam, proindeq; non posse rei compositæ ab se nomen dare: sed totam eam appellationem transferre ad ulteriorem formam, id est, ad formam mixti, quæ elementorum formas imperio suo coërcet, ac toti præsidet. Non, inquam, satisfacit. Primùm, quia esto ejusmodi formæ compositum non absolutè appellarent, ita ut eadem res & ignis, & lapis simpliciter diceretur: non tamen effugiet, quin concedat eandem rem simpliciter lapidem & secundum quid ignem nuncupandam fuisse: quemadmodum aqua, quæ egelida est, simpliciter frigida, secundum quid calida dicitur: at quis neget appellationem illam non solum à Philosophorum loquendi consuetudine alienam, sed per quam absurdam esse? Deinde errat quoque Averroes, dum intensionem & remissionem ulli substantiæ, quantumvis ignobili concedit. Tum quia id communi philosophantium consensu absolutè negat. Aristoteles in categoria substantiæ. Tum quia quælibet forma substantialis sive perfecta, sive imperfecta, supra gradum omnium accidentium, saltem naturalium eminet. Cum igitur multa sint naturalia accidentia, quæ neutiquam intensionem, aut remissionem ferunt, ut potētia intelligendi, appetēdi, aliæq; ejusmodi, multo minus eam ferent substantiales formæ.

Confutatio responsionis.

Nullam substantiam intendi aut mitti.

4.

Rursus, tametsi elementa interdum ab aliqua naturali causa, ut virtute astrorum à propriis sedibus evocentur ad generationem misti: non tamen omnia semper conveniunt, nec perpetuo quoad suam substantiam in locum unum confluunt, & nihilominus mistum generatur, ut à nobis supra ostensum fuit: ergo fieri non potest, ut omnia mista constent ex formis quatuor elementorum.

5.

Item privatim quod forma ignis non possit esse in re mista ostenditur, tum quia sequeretur, posse formam ignis conservari cum frigore ultra mediam intensionem gradualem, videlicet in compositis natura frigidis, atque ita appellaretur ignis frigidus, quod est contra Aristotelem c. de oppositis, & communem Philosophorum vocem. Tum quia nullum animal in aquis degeret: siquidem aqua confestim extingueret portionem igneæ substantiæ, ex qua simul cum aliorum elementorum particulis mixtum coalesceret.

Ignem nunquam appellari frigidum.

6.

Præterea, idem ea ratione concluditur, quia si elementorum formæ in mixtis residerent, in quolibet composito naturali essent multæ formæ: subjectum generationis non esset materia nuda, sed materia informata formis elementorum: in interitu rerum non fieret usquead materiam primam resolutio: quia mistum, ut inquiunt,

quiunt, resolveretur in elementum : generatio unius, id est, misti, non esset corruptio alterius, id est, elementi, sive elementorum ; siquidem hæc salva manerent. Quæ omnia à Peripatetica doctrina, & à veritate aberrare in hujus libri progressu, separatis quæstionibus ostendimus.

Generatio unius est corruptio alterius.

7. Postremò accedunt testimonia Aristotelis ajentis, elementa non manere in mistis actu, id est ; quoad suum proprium actum substantialem, sive quoad substantiales formas, sed virtute, id est, quoad ipsorum virtutes, seu qualitates. Sic enim habet cap. 11. hujus lib. text. 84. Quæ miscentur, nec permanent actu, uti corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum, nam eorum virtus atque potentia salva manent ; quod etiam repetit secundo de partibus animalium capite primo, ubi cum dixisset servari in mistis elementa, corrigit sese, vel potius, inquit, remanent ipsorum virtutes, id est, calor, frigus, siccitas, humor.

Conclusio. Maneat ergo ex hac disceptatione, formas elementorum non contineri actu in misto, sed virtute, interireque eas in instanti generationis, & in earum materiam introduci formam quandam substantialem simplicem, atque unius naturæ, distinctam specie a formis elementorum : simplicem, quia alioqui mistum non esset compositum unum per se, sed quasi cumulus, aut acervus. Distinctam specie, quia aliter mista neque ab elementis, nec a se mutuo specie differrent ; quod veritati apertè repugnat. Addit tamen S. Thom. lib. 4. contra gent. c. 81. formam mistionis interdum sumi non pro forma substantiali ipsius misti, quæ in homine non distinguitur ab anima rationale, sed pro qualitate composita, & contemperata ex mistione simplicium qualitatum, quæ ita se habeat ad formam substantialem corporis misti, sicut qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis. Et hanc mistionis qualitatem vocat idem S. Doctor 1 part. q. 76. art. 4. esse propriam dispositionem ad formam substantialem corporis misti, ut ad formam hominis, aut lapidis. Verùm num hæc qualitas sit simplex, an potius collectio omnium quatuor primarum, suo loco dicemus.

Formam mistionis dupliciter sumi.

ARTICULUS III.

DILUUNTUR ADVERSARIORUM *argumenta.*

Sol. 1. arg. Nunc argumenta, quæ initio proposuimus, explicanda sunt. Ad primum dicito, ubicunque propria & reciproca alicujus subjecti affectio eo modo, ac perfectione, qua in subjecto insidet, reperitur ; ibidem subjecti formam reperiri : at elementorum affectiones non ita inesse mixtis ; in his enim insunt refractæ, & ad temperiem deductæ : in illis una primarum qualitatum est summè intensa, si elementum naturalem statum retineat : in illis continentur, ut in suis fontibus, & primæva origine : in his, ut aliunde derivatæ. Adde etiam causam adæquatam qualitatum, quæ mixtis conveniunt, non esse elementa, cum illæ etiam influxu corporum cœlestium obveniant, immo cum videamus calorem summum non à solo igni communicari, sed interdum solari luce gigni, dum radiorum coitu flamma in fomite accenditur.

Solut. 2. Ad secundum quid respondendum sit, ex superius dictis patet.

Solut. 3. Ad tertium dicendum, corpora non ideo mixta dici, quod eorum formæ non sint substantiæ simplices : sed quod permistionem quatuor primarum qualitatum, ut naturæ suæ congruentem, ac sibi propriam dispositionē exigant. quæ enim ita se habent, substantialiter mixta sunt.

Solut. 4. Adquartum dicendum inprimis, non esse omnia elementa virtute in uno, quia nullum in suo statu naturali vendicat qualitates omnium elementorum, quas tamen quodlibet mistum substantiale postulat. Sed neque tria elementa, duove in uno, aut unum in alio contineri dicenda sunt : quia ad virtualem continentiam non sat est reperiri in illo uno easdem specie qualitates, quas cætera obtinent, sed aliud quid præterea requiritur, ut suo loco, id est proxima quæstione a nobis explicabitur.

Cur elemē. [illegible] plura, aut unum non dicantur in alio contineri.

Solut. 5. Ad quintum respondendum est, unumquodque resolvi in ea, ex quibus constat vel actu, vel potestate. Lignum autem quod uritur, negamus resolvi in quatuor elementa. Nam liquor, quem per extremus oras exudat, non est vera aqua (sicuti nec liquorem stillatitium, id est, qui virtute ignis ex herbis floribusque artificiose exprimitur, veram aquam dicimus) sed humor, quo arbor nutriebatur, nisi forte sit aqua pluvia: aliave ejusmodi, poris aut foraminibus excerpta, & asservata, quàm ignis dum materiam ad suæ formæ receptionem præparat, foras egerit. Flamma autem denuo excitatur. Item fumus, & cineres denuò efficiuntur, nec formam aeris, & terræ obtinent : sed aeriæ, & terrenæ similem. In obitu verò hominis spiritus vitales & animales jam ante in corpore extiterant : sed ii non constituunt corpus mixtum, uti partes elementares neq; sunt argumenta, nec informantur forma mixti, sed sanguinis : ut alibi in hoc opere docuimus: homine autem intereunte, in aerem, aut aliud quid ejusmodi, & interdum in ignem, si corpus flammis absumatur, corrumpuntur. De humore verò, & cineribus quid sit dicendū, jam ex dictis constat. Fatendum tamen, cū in mixtis elementariæ virtutes insint, eorum corpora, dum corrumpuntur, in corpora elementis cognata, immo & in elementa ipsa modo unum, modo plura facile dissolvi. Ob idq; scripsit Aristoteles hoc in libro c. 10 tex. 84. ea, quæ miscentur, posse iterum separari. Nimirum quia elementa continentur in mixto potentia quasi proxima, ut quæstione sequenti enucleatius exponemus.

De liquore [illegible] latitio.

De fumo & cinerib. igni adusti.

Solut. 6. Ad ultimum, quod ab Aristotelis testimoniis petitum est; dicimus omnia fere illa loca eandem habere explicationem, nimirum Philosophi mentem esse, contineri quidem elementa in misto; verum non actu, sed potestate. Item ea non corrumpi, si loquamur de corruptione, qua nihil rei corruptæ manet præter materiam; sic enim non intereunt elementa, cum maneant virtute in mixto. Ad illud de vini gutta dic, non ob id negare Aristotelem, eam multis aquæ amphoris permisceri, quod intereat, sed quod ita intereat, ut ex ipsa & ex aqua non emergat unum tertium, ubi ambo saltem virtute serventur. Quod ad rationem veræ perfectæque mistionis, de qua hic agimus, requiritur, in qua oportet nullum mistilium manere, neque unum converti in alterum, sed iis pereuntibus aliud quid ab eis distinctum effici.

Explicatur locus Arist.

Quo pacto mistum moveatur ab elemento prædominante.

Dum item Aristoteles 1. de Cœlo ait, mistum moveri ab elemento prædominante, non concedit elementum prædominans esse in misto secundum suam formam substantialem, sat enim est contineri in eo quoad virtutem motivam ab ipso derivatam. At in 2. de anima non ex propria sententia ponit elementa actu in re mista: disputat enim ibi contra Empedoclem, qui cum elementa omnino integra in re vivente constitueret, negabat accretionem virtute animæ perfici. Adversus quem illud opponit, quod si elementa inibi eo pacto essent, nec tamen anima viventis functiones administraret, & elementa ipsa vi sua contineret; futurum necessario erat, ut illo rupto fœdere dissociarentur, & vivens confestim interiret.

De definitione elemento.

Quod attinet ad definitionem elementi ab Aristotele traditam de qua initio libri 2. Scotus & Gregorius putant, non definiri in ea quatuor vulgata elementa, sed solam materiam primam. Verùm hæc sententia non congruit cum doctrina Aristotelis eodem illo capite lib. 5. Metaph. ubi docens, quænam proposita elementi definitione comprehendantur, inter illa quatuor mũdi elementa enumerat. Potius ergo dicendum, cum elementum definitur id, ex quo quippiam fit, ita ut insit, verbum inesse, latè sumendum, nimirum pro inesse actu vel potentia. Quod ipsemet Aristoteles monuit lib. 3. de Cœl. c. 3. tex. 31. hisce verbis: Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora dividuntur, quibus inest potentia aut actu.

QVAESTIO IV.
QUA RATIONE ELEMENTA dicantur manere virtute in mistis.
ARTICVLVS I.
DIVERSÆ AVCTORVM SENTENTIÆ.

Quod elementa maneant virtute in mistis, asseruimus quęstione proxima, idemq; traditum est ab Aristotele multis in locis, ut hoc lib. c. 10. tex. 84. & lib. sequenti c. 8. tex. 48. & 3. de cœlo, c. 3. text. 32. & de par. anim. l. 2. c. 1. Porrò tametsi qui negant elementa contineri actu in mistis, communi assensu affirment contineri in eis virtute: est tamen inter illos dissidium in explicanda istiusmodi virtuali continentia. Scotus in 2. sent. dist. 15. quæst. unica, & lib. 5. Metaphys. ad tex. 18. putat ideò elementa dici contineri virtute in mistis, quia illorum formæ continentur virtute sive eminenter in forma misti, eo pacto, quo anima sensitiva est in rationali. Refellitur tamen à Cajetano 1. par. q. 76. art. 4. ex eo, quia operationes elementarium formarum, ut calefactio, exiccatio, aliæque hujusmodi multo perfectiori modo elementis conveniunt, quàm mixtis: ac secus fieri oporteret, si formæ elementorum in forma misti virtute, seu eminenter essent. Semper enim saltem præcipuæ functiones ejus formæ, quę in alia excellentiori modo continetur perfectius à continente, quàm à contenta administrantur, ut patet in anima intellectrici, quæ simpliciter perfectius sentit, quàm brutarum animarum formæ.

Opin. Scoti.

Confutatur.

Alii opinantur idcirco elementa manere in mixto virtute, quia manent in eo ratione qualitatum, sed hi etiam in diversas partes abiere. Nam quidam censent elementorum qualitatibus in congressu extinctis succedere qualitatem quandam simplicem mixto nativam, ac propriam à quatuor primis distinctam, quæ tamen eas virtute in se cohibeat, qualem etiam posuit Avicenna 1. libro suffic. c. 10. & Fen. 1 primi doct. 4. nisi quod hic, ut superius retulimus, ipsas etiam elementorum formas in mixtis integras, & incolumes servat. Hujus sententiæ sunt Gregorius 1. dist. 17. q. 3. art. 2. Garbius in sua summa tract. 1. q. 1. qui ait, impropriè dici elementa cõtineri virtute in misto. Soncinas 10. Metaph. q. 22. Hervæus in tract. de unit. formarum q. 15. Iavellus 8. Metaph. q. 4. potestque ea in hunc modum probari. Vt se habent formæ elementorum ad mixtorum formas; ita eorundem qualitates inter sese: sed formis elementorum, quæ in conflictu pereunt, succedit in quolibet mixto unica forma simplex, ab illis distincta; igitur & ipsorum qualitatibus unica simplex qualitas ab iis diversa succedet. Secundò: Si mistorum temperatura non in simplici qualitate; sed in concentu & proportione omnium quatuor primarum qualitatum consisteret; cum proportio in insectili posita sit, atq; adeo qualibet mutatione etiam minima dissolvatur, concedendum esset singulis prope horis mixta à propria, & nativa temperie recedere; quod falsum est, & ridiculum; sic enim minimo etiam negotio interirent. Consecutio probatur, quia ex contrariorum, & dissimilium occursu, ex Sole, vento, esu, & potu, aliisq; id genus, varias qualitatũ immutationes sine ulla fere intermissione incidere oporteret.

Aliorum sententia.

Hispal. in 2. d. 15. q. 1. a. 1.

Verae opinionis explicatio.

Asserendum tamen est cum D. Thoma 1. par. q. 76. art. 4. & in 3. dist. 16. q. 1. art. 1. Marsilio hoc in libro q. 22. Fernelio libr. 3. Physiol. cap. 3. Galeno in 1. de elem. cap. ult. Hippocrate in lic. de carnibus, & aliis, manere in quolibet misto non illam simplicem qualitatem, sed omnes quatuor primas, nimirum calorem, frigus, humorem, siccitatem; non quidem in summo gradu, sed quadam moderatione & temperie, quae tamen varietatem subit pro natura cujusque misti, pro conditione aetatis, sexus; aliorumque ejusmodi, ut progressu fusius exponemus. Probari autem potest haec sententia, simulque contraria refelli hisce argumentis. Primum, quia experientia constat mista omnes quatuor qualitatum functiones exercere: calefaciunt enim, refrigerant, exsiccant, humectant; mirum est autem, minimeque probabile tam dissimilia & inter se pugnantia officia, una simplici qualitate administrari. Deinde, quia cum elementum agit in mistum, ut ignis in Socratem, vel introducit aliquid propriae qualitatis, v. g. calorem, vel nihil; Si nihil, non ergo agit: Si aliquid, ergo in Socrate manet calor, cumque accessu caloris oporteat expelli frigus, sequitur jam ante illam actionem extitisse frigus in Socrate: quod similiter de aliis qualitatibus ostendi potest. Deinde, aut illa simplex qualitas potest in misto intendi, & remitti, aut non potest. Si dent prius, vel cum remittitur, advenit subjecto alia qualitas priori similis, vel contraria. Non similis, quia nulla qualitas adventu similis, remittitur. Si contraria, ponamus eam esse frigus tunc cum frigori nonnisi calor adversetur, sequitur eam qualitatem, quae erat in subjecto, esse calorem; non autem simplicem qualitatem, quam ponebant. Si autem posterius dent; utique oportebit eam qualitatem, quam misto attribuunt, nunquam deperdi, atque adeo mistum esse indissolubile, cum ea qualitas, quae est naturalis dispositio, qua ejus forma in materia conservatur, nullo modo perimi queat.

Temperamenta quamvarietatem subeat.

Praeterea confirmatur eadem sententia hunc in modum. Qualitates, quae praeparant materiam ad introductionem substantialis formae, sunt naturales rei generandae, ejusdemque rationis cum iis, quae perseverant in re genita: sed qualitates primae elementorum praeparant materiam ad introductionem formae substantialis misti, ut liquido patet, cum mistum ex elementorum congressu proximè oritur: ergo elementorum qualitates sunt ejusdem speciei cum iis, quae in misto permanent, quaeque ei secundum communem rationem misti substantialis debentur. Postremo, colores, sapores, odores, caeteraque id genus, quae appellantur qualitates secundae, oriuntur ex varia temperie, & proportione primarum, unde si quod elementum aliquam earum obtinet, omnes quatuor qualitates interim habeat, necesse est: sed quodvis mistum ex sua propria & nativa conditione vendicat aliquam ex secundis qualitatibus: igitur in quovis misto inveniuntur quatuor primae.

Elementorum & mistorum qualitates ejusdem speciei.

Tandem, quod nostra haec assertio peripatetica sit, constat. Nam Aristot. 2. de anim. c. 11. tex. 118. ait, tactum nonnisi exuperantiam qualitatum sentire, quod illas habeat ad temperationem quandam redactas, & 2. de part. anim. cap. 1. primariam compositionem esse ex quatuor primis qualitatibus inter se coeuntib. & 4. Meteor. cap. 1. stirpium & animantium generibus interitum convenire, quod ex harum qualitatum, quae agendi & perpetiendi vim habent, permistione concerta sint. Ex quibus locis perspicuum est, Aristotelem non quintam qualitatem, sed quatuor primas formaliter in mixtis constituere. Atque his etiam rationibus facile coarguitur opinio Durandi in 2. dist. 30. q. 1. & aliorum asserentium dari in quolibet misto, non hunc, quem diximus, quaternionem, sed duplicem qualitatem, quarum una caloris & frigoris; altera humoris & siccitatis naturam sapiat.

Tactus sentit exuperantiam qualitatum.

Saxonia 1. lib. ... q. 19. Aponensis.

Argumenta verò adversariae partis nihil exhibent negotii. Primum solvitur negando qualitatem quae in misto elementorum qualitatibus respondet, eodem modo sese habere quoad simplicitatem, quo substantiales mistorum formae, sat est enim nuncupari ejusmodi qualitates unum quid, non simpliciter; sed quatenus in unam misti corporis temperationem coeunt.

Ad secundum respondetur, etsi misti corporis affectio secundum aliam atque aliam qualitatem intensionem facile commutetur, non ob id tamen dici corpus temperamentum aliud assumere; nisi vehemens, & diuturna commutatio accidat, qualis est ea, qua quis è melancholico biliosus efficitur. Constat autem non sufficere quamlibet mutationem in intensione graduali qualitatum, ut mistum intereat: imo neque habitualis mutatio temperamenti ex bilioso in melancholicum, aliave ejusmodi ordinariè sat est, cum multi mortales variata decursu aetatum complexione superstites maneant.

Responsio ad arg. partis contrariae.

ARTICULUS II.

VERAE OPINIONIS EXPLICATIO.

Quoniam igitur monstratum à nobis est, quatuor principes qualitates, quae primariae virtutes elementorum sunt, intereuntibus elementis, quasi haereditario jure ad mista devenire, in iisque servari: reliquum est, ut statuamus ideo elementa dici contineri virtute in mistis, quia manent in his eorum virtutes, non quidem eaedem numero, cum in generatione fiat resolutio usque ad materiam primam, sed eaedem specie. Sanè verò cùm non solùm qualitates illae alterantes, sed etiam loco moventes, nempe gravitas, & levitas ab elementis ad mista derivantur;

Prima ratio, cur elementa dicantur manere in mistis.

tur: siquidem unumquodque mistum cum naturali motu cietur, ab elemento prædominante incitatur, ut supra ex doctrina Aristotelis in 1. de Cœlo retulimus: hæc etiam altera ratio erit, vel saltem appendix superioris, cur elementa dicantur contineri virtute in mistis, videlicet merito hujuscemodi facultatum, quæ in iis etiam, modo suo servantur.

Secunda ratio.

Tertia ratio.

Addi quoque tertia ratio potest, quod mixta saltem homogenea ob diversas partium è quibus constant, affectiones in elementa sibi consimilia facile dissolvi queunt, modo à nobis superius explicato. Nec illa etiam ratio prætermitti debet, quæ animantibus peculiaris est, nimirum quod in iis, teste D. Damasceno lib. 2. fidei orthodoxæ c. 12 singuli humores singulis elementis proportione respondent. Atra quidem bilis, utpote sicca & frigida terræ: pituita, quæ frigida & humida est, aquæ: sanguis, quia calidus & humidus aëri: flava denique bilis, quia calida & sicca, igni. Atque his cognata sunt, quæ in lib. de spiritu, & anima cap. 33. legimus, in hunc fere modum: Humanum corpus ex quatuor elementis coagmentatum est; in carne, & ossibus, ob terream soliditatem, terra apparet: Aqua in humoribus: aer continetur in pulmone: ideo enim semper in motu est, quia ventilabrum est cordis, ne nimio calore extabescat, & dissolvatur. Denique ignis sedem habet in corde, quod est omnium membrorum calidissimum.

Quarta ratio.

Singuli humores singulis respondent elementis.

LIBRI PRIMI FINIS.

IN SECUNDUM LIBRUM ARISTOTELIS, DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE,

PROOEMIUM.

Hujus libri scopus.

INSTITUTUM Aristotelis hoc in libro est, disserere de quatuor vulgaris mundi elementis. Licet enim de iis in tertio & quarto libro de Cœlo egerit: alia tamen est hoc loco eorum contemplatio. Possunt quippe spectari elementa, vel prout certam ac definitam in mundo sedem obtinent, ad quam ingenita propensione proprioque motu feruntur: vel ut sunt prima generabilia, & corruptibilia, cæterisque corporibus sublunaribus ortus, & interitus causam præbent. Igitur prior eorum consideratio duobus illis de cœlo libris comprehensa fuit: posterior ad hunc librum delegata est. Ea verò tribus potissimum quæstionibus continetur. Quarum prima est, quæ sit natura elementorum: secunda, num perpetua sint, an ortui interituique obnoxia, saltem quoad partes: tertia, si generationem subeunt, an omnia reciproca vicissitudine indiscriminatim ex se fiant; vel potius unum eorum sit, ex quo ut primo, cætera gignantur.

Elementorum in hoc lib. consideratio.

ARI-

ARISTOTELIS DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE, LIBER SECUNDUS.

ΚΕΦ. Α.

Περὶ μὲν οὖν μίξεως καὶ ἁφῆς, καὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν εἴρηται, πῶς ὑπάρχει τοῖς μεταβάλλουσι κατὰ φύσιν· ἔτι δὲ περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῆς ἁπλῆς, πῶς καὶ τίνος ἐστί, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀλλοιώσεως εἴρηται, τί τὸ ἀλλοιοῦσθαι, καὶ τίν' ἔχει διαφορὰν αὐτῶν ἕκαστον· λοιπὸν δὲ θεωρῆσαι, περὶ τὰ καλούμενα στοιχεῖα τῶν σωμάτων. γένεσις μὲν γὰρ καὶ φθορά, πάσαις ταῖς φύσει συνεστώσαις οὐσίαις, οὐκ ἄνευ τῶν αἰσθητῶν σωμάτων.

Τούτων δὲ τὴν ὑποκειμένην ὕλην, οἱ μέν φασι μίαν εἶναι, οἷον ἀέρα τιθέντες, ἢ πῦρ, ἤ τι τῶν μεταξὺ τούτων, σῶμά τε ὂν καὶ χωριστόν· οἱ δέ, πλείω τὸν ἀριθμὸν ἑνός. οἱ μὲν πῦρ καὶ γῆν, οἱ δὲ ταῦτά τε καὶ ἀέρα τρίτον· οἱ δὲ καὶ ὕδωρ τούτων τέταρτον, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς· ἐξ ὧν συγκρινομένων, καὶ διακρινομένων, ἢ ἀλλοιουμένων, συμβαίνειν τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν τοῖς πράγμασιν.

Ὅτι μὲν οὖν τὰς πρώτας ἀρχὰς καὶ στοιχεῖα καλῶς ἔχει λέγειν, ἔστω συνωμολογημένον, ἐξ ὧν μεταβαλλόντων, ἢ κατὰ σύγκρισιν καὶ διάκρισιν, ἢ κατ' ἄλλην μεταβολήν, συμβαίνει γένεσιν εἶναι καὶ φθοράν. ἀλλ' οἱ μὲν ποιοῦντες μίαν ὕλην παρὰ τὰ εἰρημένα, ταύτην δὲ σωματικὴν καὶ χωριστήν, ἁμαρτάνουσιν. ἀδύνατον γὰρ ἄνευ ἐναντιώσεως εἶναι τὸ σῶμα τοῦτο αἰσθητὸν ὄν. ἢ γὰρ κοῦφον ἢ βαρύ, ἢ ψυχρὸν ἢ θερμὸν ἀνάγκη εἶναι τὸ ἄπειρον τοῦτο, ὃ λέγουσιν εἶναί τινες τὴν ἀρχήν.

Ὡς δὲ ἐν τῷ Τιμαίῳ γέγραπται, οὐδένα ἔχει διορισμόν· οὐ γὰρ εἴρηκε σαφῶς τὸ πανδεχές, εἰ χωρίζεται τῶν στοιχείων, οὐδὲ χρῆται οὐδενί, φήσας εἶναι ὑποκείμενον τοῖς καλουμένοις στοιχείοις πρότερον, οἷον χρυσὸν τοῖς ἔργοις τοῖς χρυσοῖς· καίτοι τοῦτο οὐ καλῶς λέγεται τοῦτον τὸν τρόπον λεγόμενον, ἀλλ' ὧν μὲν ἀλλοίωσις, οὕτως ἐστίν· ὧν δὲ γένεσις καὶ φθορά, ἀδύνατον ἐκεῖνο προσαγορεύεσθαι, ἐξ οὗ γέγονε. καίτοι γέ φησι, μακρῷ ἀληθέστερον εἶναι, χρυσὸν λέγειν ἕκαστον εἶναι, ἀλλὰ τῶν στοιχείων ὄντων στερεῶν, μέχρι ἐπιπέδων ποιεῖται τὴν ἀνάλυσιν· ἀδύνατον δὲ τὴν ὕλην τὴν πρώτην, τὰ ἐπίπεδα εἶναι.

Ἡμεῖς δὲ φαμὲν ὕλην τινὰ τῶν σωμάτων τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ ταύτην οὐ χωριστήν, ἀλλ' ἀεὶ μετ' ἐναντιώσεως, ἐξ ἧς γίνεται τὰ καλούμενα στοιχεῖα. διώρισται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν ἑτέροις ἀκριβέστερον.

CAP. I.

a De mistione igitur, & tactu, & actione, & passione, quo pacto hisce competant, quæ natura mutationem subeunt, & insuper de ortu, & occasu simplici, absolutoque, qualiter fiat, cujus sit, & quam ob causam, tum etiam de alteratione, quid sit alterari, & quam quodque eorum habeat differentiam, dictum est. Restat ut circa ea, quæ elementa corporum appellantur, contemplemur. Nam generatio & corruptio substantiis omnibus, quæ natura constant, haud sine sensibilibus corporibus, competunt. *Text. 1.*

b Quorum subjectam materiam quidam unam esse ajunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter hæc medium quod & corpus sit, & separabile ponentes. Quidam numero plures unam: alii enim ignem, & terram; alii & hæc, & tertium aerem; alii & aquam inter hæc quartam, uti Empedocles, ex quibus concretionem secretionemve, aut alterationem subeuntibus, ortum, atque occasum rebus ipsis contingere dicunt. *Text. 2.*

c Quod igitur prima ipsa principia elementaque probè dicantur, sit in confesso: ex quibus si aut congregatione, segregatioreve, aut alia mutatione trāsmutentur, generationem fieri contingat, atque corruptionem. Sed qui unam ultra ea, quæ sunt dicta, materiam faciunt, eamque corpoream, atque separabilem, errant. Nam fieri non potest, ut corpus hoc, cum sensibile sit, sine contrarietate existat. Etenim infinitum hoc, quod nonnulli principium esse dicunt, aut leve, aut grave, aut calidum, aut frigidum sit, necesse sit. *Text. 3.*

d Quod autem in Timæo est scriptum, nihil habet certi, definitique. Nam nec ille plane dixit, an id, quod omnia suscipit, ab ipsis separetur elementis, nec ullo uti solet, cum tamen dixerit illud vocatis elementis, prius ut aurum aureis operibus esse subjectum; quanquam id non recte dicitur, si hoc dicatur modo. Sed quorum est alteratio ea ita sese habent, quorum verò generatio est, atque corruptio, ea ex nomine eorum, ex quibus fiunt, appellari impossibile est. Atqui longe verissimum esse, inquit, dicere quodque aurum esse. Verum cum solida ipsa elementa sint, ad plana usque resolutionem facit: ad primam materiam esse plana ipsa de numero eorum est, quæ fieri nequeunt. *Text. 4.* *Text. 5.*

e Nos autem sensibilium corporum quandam esse materiam dicimus, sed eam separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa vocata fiunt: de quibus alibi exactius est definitum, atque pertractatum. *Text. 6.*

f Verum

Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τὸν τρόπον τοῦτον ἐστὶν ἐκ τῆς ὕλης τὰ σώματα τὰ πρῶτα διοριστέον καὶ περὶ τούτων, ἀρχὴν μὲν καὶ πρώτην ὑποθεμένοις εἶναι τὴν ὕλην, τὴν ἀχώριστον μὲν ὑποκειμένην δὲ τοῖς ἐναντίοις· οὐ γὰρ τὸ θερμὸν ὕλη τῷ ψυχρῷ· οὐδὲ τοῦτο τῷ θερμῷ ἀλλὰ τὸ ὑποκείμενον ἀμφοῖν.

Ὥστε πρῶτον μὲν, τὸ δυνάμει σῶμα αἰσθητὸν ἀρχή. δεύτερον δὲ, αἱ ἐναντιώσεις. λέγω δὲ, οἷον θερμότης καὶ ψυχρότης· τρίτον δὲ ἤδη πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ τὰ τοιαῦτα· ταῦτα μὲν γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα, καὶ οὐχ ὡς Ἐμπεδοκλῆς καὶ ἕτεροι λέγουσιν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοίωσις. αἱ δ' ἐναντιώσεις οὐ μεταβάλλουσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ ὡς σώματος, ποίας καὶ πόσας λεκτέον ἀρχάς. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ὑποθέμενοι χρῶνται, καὶ οὐδὲν λέγουσι, διὰ τί τοιαῦται ἢ τοσαῦται.

f *Verùm enimverò cum ad hunc modum ex materia corpora prima constent, de hac quoque determinemus oportet; supponentes materiam inseparabilem quidem, sed contrariis subjectam, principium, et primum esse: non enim calor frigori, nec frigus calori, sed quod subjicitur, utrique materia existit.*

g *Quam primò, quod potentia sensibile corpus existit, principium est. Deinde contrarietates ipsæ ceu calor, & frigus. Postremò ignis, & aqua, & quæ sunt ejusmodi: hæc enim in sese transmutari solent: nec res perinde habet, ut Empedocles, & cæteri asserunt: non enim esset alteratio. At contrarietates ipsæ, transmutari in se non solent. Verum nihilominus, & ut corporis sunt, qualia & quot principia sunt, dicamus oportet. Nam cæteri suppositis utuntur. nec cur talia sint, aut tot numero dicunt.*

CAPITIS PRIMI EXPLANATIO.

a D*E mistione igitur*] Collectis in summam iis, quæ superiori libro pertractavit, docet, cur sibi de elementis in præsenti disputandum sit: videlicet quod absque eorum opera, & interventu nulla res ortum vel interitum subeat: quidquid enim gignitur, & corrumpitur, aut elementum est, aut ex elementorum permistione concretum: siquidem primæ qualitates, quæ præcipuæ agendi & patiendi administræ habentur, propriæ affectiones sunt elementorum, unde ipsa per excellentiam prima sensibilia nuncupantur.

Elementa non esse prima principia simpliciter.

b *Quorum subjectum*] Aggreditur primam quæstionem earum, quas hoc libro pertractari diximus, videlicet de natura elementorum: & quoniam hæc partim materia partim forma continetur; à materia exorditur: ita tamen, ut rerum etiam, quæ ex elementis constant, materiale principium simul disquirat. Fuerunt igitur ea de re quatuor sententiæ. Nam quidam elementum unum pro materia constituebant, nempe ignem, aut aerem, aut medium quid ab utroque distinctum, igne densius, subtilius aere. Quidam duo posuerunt: alii tria: alii quatuor ipsa elementa, ut Empedocles. Itaque hi materiam faciebant elementa, sed non eodem pacto. Nam qui plura faciebant, eorum coitione, & secretione res gigni, & corrumpi affirmabant: qui verò unum duntaxat, non ita: cum unum nec congregari, nec segregari queat: sed sola alteratione, qua res addensantur, aut rarescunt, generationem & interitum fieri arbitrabantur.

c *Quod igitur prima*] Non improbare se, inquit, eorum sententiam, qui statuunt elementa prima principia generationis, & corruptionis, quocunque modo hæc fiant, id enim in præsentia non quærit: confutat tamen eos, qui putant hæc principia esse prima simpliciter: ac primum illos, qui ponunt materiam quandam corpoream, ab omni contrarietate, & elementari forma sejunctam: cum fieri nequeat, ut corpus illud subjectum sensibus contrariis vacet, cumque ejusmodi infinitum, id est, tale corpus nulli certo composito addictum, necessario levitate, aut gravitate, frigore, aut calore, quæ inter se pugnantia, & contraria sunt, præditum esse debeat. Hic adverte, non negare Aristotelem dari præter quatuor elementa unum commune principium, quod est subjectum generationis, & corruptionis, nempe materiam primam, ex qua elementa ipsa, & omnia composita naturalia partiatim constent, sed tantum rejicere corpus quoddam à materia, & quatuor elementis distinctum, quod aliorum principium dicatur, quale veteres nonnulli ponebant.

Reprehēsio Platonis.

d *Quod autem in Timæ*] Coarguit Platonem, quod nihil de materia perspicuè asseruerit. Nec enim expressit, an principium illud, quod appellavit πανδεχές, id est, omnia habens, quod est materia, separetur ab elementis, ita ut aliquando existat sub eorum actu, aliquando non. Item non utitur istiusmodi principio in suis disputationibus: sed cum materiam priorem elementis fecerit, & ex ipsa, ut arte facta ex auro, res cæteras constitui docuerit; nullam deinde ejus facit mentionem. Insuper docet, quemadmodum aurum dicitur de statua, v. g. quæ ex eo componitur: ut statua est aurum, ita materiam dici de re genita, ut aer est materia. Quæ tamen à vero aliena sunt: nam neque aurum de statua verè affirmatur, neque materia de suo composito naturali, licet subjectum alterationis verè de eo quod per alterationem fit, dicatur, ut album est Socrates. Postremò peccat in eo Plato, quia videtur materiam facere superficiem: quandoquidem elementa, quæ sunt corpora solida, resolvit ultimò in superficies: at materia est id, in quod fit ultima corporum resolutio. Notandum est hic, quod Aristoteles ait, materiam non prædicari de artefacto, cujus est materia. Est enim ea de re controversia, quæ alibi à nobis pertractanda erit.

In materiam fit ultima corporum resolutio.

e *Nos autem sensibil um.* Suam de materia sententiam explicat asserens materiam, quæ elementorum principium est, non esse corpus aliquod actu, neque reipsa absque omni forma posse consistere, semperque esse conjunctam cum contrariis tam qualitatibus, quàm formis, quibus in alio, atque alio composito naturali subest. Qua de re in primo Physicæ Auscultationis, & in tertio, & quarto de cœlo laxiori filo disputatum fuit.

f *Verum enimvero*] Quia elementa ex materia, ut ex principio constant, admonet, sic de elementis loquendum esse, ut ipsa pro principiis, absolutè primis non habeantur. Subinde ostendit materiam distinctum quidpiam esse à contrariis; quia unum contrarium non potest alteri subiici, ut calor frigori, sed tertium aliquid distinctum dari oportet, quod utriusque pugnam sustineat, hoc autem subjectum, ac materia est. Hanc ipsam rationem habet in Physicis, lib. 1. cap. 7.

Elementa non esse principia absolute prima.

g *Quare primo, quod*] Colligit in unoquoque elemento tria principia. Primum est, materia prima, quæ dicitur ens potentia. Secundum, forma substantialis, quam significat nomine primarum qualitatum contrariarum. Tertium, elementum ipsum, ut ignis, vel aer, aut aliud quodvis è quatuor primis elementis, quibus primum ortus, & interitus ratio convenit. Nec enim audiendus est Empedocles, & alii, qui elementa quoad substantiam transmutari negant, ex quorum opinione sequitur tolli etiam alterationem, cum hæc ad generationem ut ad finem ordinetur, ut initio superioris libri disputatum fuit.

In quolibet elemento tria inesse principia.

ΚΕΦ. Β.

Ἐπεὶ οὖν ζητοῦμεν αἰσθητοῦ σώματος ἀρχὰς, τοῦτο δ' ἐστὶν ἁπτοῦ. ἁπτὸν δὲ οὗ ἡ αἴσθησις ἁφή· φανερὸν ὅτι οὐ πᾶσαι αἱ ἐναντιώσεις σώματος εἴδη καὶ ἀρχὰς ποιοῦσιν, ἀλλὰ μόνον αἱ κατὰ τὴν ἁφήν. κατ' ἐναντίωσιν τε γὰρ διαφέρουσι, καὶ κατὰ τὴν ἁπτὴν ἐναντίωσιν· διότι οὐδὲ λευκότης, οὐδὲ μελανία, οὐδὲ γλυκύτης καὶ πικρότης, ὁμοίως δὲ οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν αἰσθητῶν ἐναντιώσεων οὐδὲν ποιεῖ στοιχεῖον.

Καίτοι προτέρα ὄψις ἁφῆς· ὥστε καὶ τὸ ὑποκείμενον πρότερον. ἀλλ' οὐκ ἐστι σώματος ἁπτοῦ πάθος ᾗ ἁπτὸν ἀλλὰ καθ' ἕτερον, κἂν εἰ τύχοι τῇ φύσει πρότερον.

Αὐτῶν δὲ πρῶτον τῶν ἁπτῶν διαιρετέον, ποῖαι πρῶται διαφοραὶ δὲ ἐναντιώσεις εἰσὶ δ' ἐναντιώσεις κατὰ τὴν ἁφὴν αἵδε, θερμὸν, ψυχρὸν, ξηρὸν, ὑγρὸν, βαρὺ κοῦφον. σκληρὸν, μαλακὸν, γλίσχρον κραῦρον τραχὺ λεῖον, παχὺ λεπτόν. τούτων δὴ βαρὺ μὲν καὶ κοῦφον, οὐ ποιητικὰ, οὐδὲ παθητικά. οὐ γὰρ τῷ ποιεῖν τι ἕτερον οὐδὲ τῷ πάσχειν ὑφ' ἑτέρου λέγεται. δεῖ δὲ ποιητικὰ καὶ παθητικὰ εἶναι ἀλλήλων τὰ στοιχεῖα. μίγνυται γὰρ μεταβάλλει εἰς ἄλληλα.

Θερμὸν δὲ ψυχρὸν, καὶ ξηρὸν, καὶ ὑγρὸν, τὰ μὲν τῷ ποιητικὰ εἶναι, τὰ δὲ τῷ παθητικὰ λέγεται. θερμὸν γάρ ἐστι, τὸ συγκρῖνον τὰ ὁμογενῆ· τὸ γὰρ διακρίνειν, ὅπερ φασὶ ποιεῖν τὸ πῦρ, συγκρίνειν ἐστὶ τὰ ὁμόφυλα· συμβαίνει γὰρ ἐξαιρεῖν τὰ ἀλλότρια. ψυχρὸν δὲ τὸ συνάγον καὶ συγκρῖνον ὁμοίως τά τε συγγενῆ καὶ τὰ μὴ ὁμόφυλα. ὑγρὸν δὲ, τὸ ἀόριστον οἰκείῳ ὅρῳ εὐόριστον ὄν· ξηρὸν δὲ, τὸ εὐόριστον μὲν οἰκείῳ ὅρῳ, δυσόριστον δέ.

Τὸ δὲ λεπτὸν καὶ παχὺ, γλίσχρον καὶ κραῦρον, καὶ σκληρὸν, καὶ μαλακὸν καὶ αἱ ἄλλαι διαφοραὶ ἐκ τούτων· ἐπεὶ γὰρ τὸ ἀναπληστικόν ἐστι τοῦ ὑγροῦ. διὰ τὸ μὴ ὡρίσθαι μὲν, εὐόριστον δὲ εἶναι καὶ ἀκολουθεῖν τῷ ἁπτομένῳ· τὸ δὲ λεπτὸν ἀναπληστικόν· λεπτομερὲς γὰρ καὶ τὸ μικρομερὲς ἀναπληστικόν· ὅλον γὰρ ὅλου ἅπτεται· τὸ δὲ λεπτὸν μάλιστα τοιοῦτον· φανερὸν, ὅτι τὸ μὲν λεπτὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ,

CAP. II.

a *CVm igitur corporis sensibilis, hoc est, tangibilis principia disquiramus, sensibile autem sit, quod tactu sensum facit; constat non omnes corporis contrarietates, species, & principia facere, sed eas solum, quæ sub tactum cadunt. Nam contrarietate, eaque tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec amaritudo, nec item cæterarum quicquam contrarietatum elementum facit.*

Text. 7.

b *Atqui visus tactu prior est: quare & quod ei obiicitur, prius erit. Verum non quod est corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile existit; sed per aliud, quanquam natura prius est.*

c *Porro ipsorum tangibilium quales nam sint primæ differentiæ, & contrarietates, distinguamus oportet. Sunt autem tangibiles contrarietates hæ: calidum, frigidum, siccum, humidum; grave, leve; durum, molle; viscosum, aridum; scabrum, glabrum; crassum, tenue. Ex quibus grave, & leve neque activa sunt, neque passiva: non enim quod alterum quippiam agat, patiaturve ab altero, dicuntur. At elementa ipsa inter se mutuo activa sint, & passiva, oportet. Nam miscentur, & in sese vicissim mutantur.*

Text. 8.

d *Calidum autem, frigidumque, & humidum, ac siccum: illa quidem, quod activa sint: hæc vero, quod passiva, dicuntur. Calidum enim est, quod ea congregat, quæ ejusdem sunt generis. Nam segregare (id quod igne facere ajunt) est cognata, & quæ ejusdem sunt generis, congregare: accidit enim, ut aliena eximat. Frigidum vero, quod ex æquo cogit, ac congregat, tamquæ ejusdem sunt generis, quam quæ diversi. Humidum autem, quod cum facile terminos suscipiat, proprio non definitur: siccum vero, quod proprio termino belle definitur, alieno ægre.*

Text. 9.

e *Tenue autem & crassum, viscosum, & aridum: durum, & molle, & cætera differentiæ ex hisce sunt. Nam cum quod repletivum existit, ad humidum ex eo pertineat, quia non sit definitum, sed prompte terminari possit, & sequatur id, quod ipsum tangit: tenue autem sit repletivum (nam parvarum est partium, & quod est ejusmodi, repletivum est: totum*

Text. 10.

 enim

τὸ δὲ παχὺ, τοῦ ξηροῦ· πάλιν δὲ τὸ μὲν γλίσχρον, τοῦ ὑγροῦ. τὸ γὰρ γλίσχρον ὑγρὸν πεπονθός τι ἐστὶν, οἷον τὸ ἔλαιον. τὸ δὲ κραῦρον, τοῦ ξηροῦ. κραῦρον γὰρ, τὸ τελέως ξηρὸν, ὥστε καὶ πεπηγέναι δι' ἔλλειψιν ὑγρότητος, ἔτι, τὸ μὲν μαλακὸν τοῦ ὑγροῦ. μαλακὸν γὰρ τὸ ὑπεῖκον εἰς ἑαυτὸ, καὶ μὴ μεθιστάμενον, ὅπερ ποιεῖ τὸ ὑγρόν· διὸ καὶ οὐκ ἔστι τὸ ὑγρὸν μαλακὸν, ἀλλὰ τὸ μαλακὸν τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ σκληρὸν, τοῦ ξηροῦ σκληρὸν γάρ ἐστι, τὸ πεπηγός· τὸ δὲ πεπηγὸς, ξηρόν.

Λέγεται δὲ ξηρὸν καὶ ὑγρὸν πλεοναχῶς· ἀντίκειται γὰρ τῷ ξηρῷ καὶ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ διερόν. καὶ πάλιν τῷ ὑγρῷ καὶ τὸ ξηρὸν καὶ τὸ πεπηγός. ἅπαντα δ' ἐστὶ ταῦτα τοῦ ὑγροῦ καὶ τοῦ ξηροῦ τῶν πρώτων λεχθέντων. ἐπεὶ γὰρ ἀντίκειται τῷ διερῷ τὸ ξηρόν. καὶ διερὸν μέν ἐστι, τὸ ἔχον ἀλλοτρίαν ὑγρότητα ἐπιπολῆς· βεβρεγμένον δὲ, τὸ εἰς βάθος· ξηρὸν δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης. φανερὸν ὅτι τὸ μὲν διερὸν ἔσται τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ ἀντικείμενον ξηρὸν, τοῦ πρώτου ξηροῦ. πάλιν δὲ τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ πεπηγὸς ὡσαύτως. ὑγρὸν μὲν γάρ ἐστι, τὸ ἔχον οἰκείαν ὑγρότητα ἐν τῷ βάθει· πεπηγὸς δὲ, τὸ ἐστερημένον ταύτης· ὥστε καὶ τούτων ἔσται, τὸ μὲν ὑγροῦ, τὸ δὲ ξηροῦ. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ αἱ ἄλλαι πᾶσαι διαφοραὶ, ἀνάγονται εἰς τὰς πρώτας τέσσαρας· αὗται δὲ, οὐκ ἔτι εἰς ἐλάσσους· οὔτε γὰρ τὸ θερμὸν ὅπερ ὑγρὸν, ἢ ὅπερ ξηρὸν· οὔτε τὸ ὑγρὸν ὅπερ θερμὸν, ἢ ὅπερ ψυχρὸν· οὔτε τὸ ψυχρὸν, καὶ τὸ ξηρὸν οὔτε ὑπ' ἄλληλα, οὔτε ὑπὸ τὸ θερμὸν καὶ ὑγρόν εἰσιν· ὥστε ἀνάγκη τέσσαρας εἶναι ταύτας.

enim totum tangit, tenuè autem maxime est tale) tenue sub humido, & crassum sub sicco fore constat. Rursum viscosum ab humido comprehendetur: nam viscosum humidum cum quadam affectione existit, velut oleum. Aridum autem a sicco: Aridum enim est, quod perfecte siccum est, adeo ut ob humiditatis defectum etiam concreverit. Insuper molle humidum comitari solet: & durum siccum. Molle enim est, quod in sese refugit, ceditque & non resistit: id quod humidum facere assolet. Quamobrem & humidum molle non est, sed molle sub humido: & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est quod concretum, seu congelatum est. Quod autem est concretum, siccum est. Text. 11. Text. 12. Text. 13.

F *Porro siccum & humidum, multis dicuntur modis; nam & humidum & madens sicco adversantur: & rursus siccum, & concretum, humido. Hæc autem omnia ad humidum & siccum, quæ prima dicta sunt, attinet. Nam cum madenti siccum adversetur, & madens sit, quod superficie tenus extrariam admisit humiditatem, & humectum quod introrsus, siccum autem id, quod hac vacat; madens sub humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco fore constat. Rursus humidum, & concretum eodem modo. Humidum enim est, quod in penitiore parte propriam habet humiditatem. Concretum vero quod hac privatum est. Et proinde ex hisce alterum humidi, alterum sicci erit. Constat igitur cæteras omnes differentias ad quatuor primas, & has non amplius in pauciores reduci: neq; enim calidum, id est; quod humidum, aut quod siccum est: neq; humidum, quod calidum, aut quod frigidum est: neq; frigidum, & siccum subalterna sunt, neq; sub calido & humido struuntur. Quare quatuor esse has necesse est.* Text. 14. Text. 15.

CAPITIS SECVNDI EXPLANATIO.

Dupliciter spectari elementa.

a Cum igitur] Egit superiori capite de principio materiali elementorum; nunc de formali agere instituit. Et vero si elementa considerentur, ut substantiæ quædam sunt, eorum formale principium est substantialis forma: si ut activa, & passiva; sive ut tactilia sunt, quatuor primæ qualitates: & quoniam hæc posterior consideratio hujus libri propria est, ut istiusmodi formale principium explicet Aristoteles, de quatuor primis qualitatibus disserit; maxime cum ex earum notitia ad substantialis formæ, quæ obscurior est, cognitionem procedamus. Ait igitur quærere se principia corporis sensibilis, id est, cujusque elementi, prout sensibile est, non vero absolute, prout naturam substantiæ participat. Sumit autem sensibile non in tota suæ significationis amplitudine, quomodo comprehendit omnia, quæ in aliquem sensum, quisquis ille sit, cadere possunt: sed ut idem valet, ac tangibile, quod proinde definit id, quod tactu sensum facit, id est, quod tactu percipitur. Vnde colligit non omnia contraria, quæ elementariis corporibus insunt, constituere principium formale, sed ea solum, quæ ad tactum pertinent, siquidem iis duntaxat tangibilia quæ talia sunt, differunt.

Tangibile.

Objectio.

b Atqui visus] Obiicit sibi ipsi hunc in modum. Aspectus est prior tactu, ergo qualitates, quæ sub aspectum veniunt, priores erunt iis, quæ tactui subiiciuntur. Quare hæ potius quam illæ constituere elementa debuerunt. Huic objectioni respondet concedendo id, quod assumit, & priorem consecutionem, sed negando posteriorem, quia cum elementa non agant, & patiantur, neque cadant sub tactum, nisi interventu tactilium qualitatum, his potius constitui oportuit, dum ut tangibilia sunt, considerantur. Hic adverte aspectum tactu priorem dignitate esse, origine vero posteriorem. Nam tactus omnium sensuum fundamentum est, unde & absque illo nullum animal vivit docente Aristotele lib. 3. de anima, cap. 12. text. 66. & 67. Præterea contrarietates tactus reliquarum omnium fontes sunt, at visus nobiliorem habet operandi modum, ut alibi ostendemus, ejusque objectum præstantius est, saltem quoad lucem, quæ inter omnes sensibiles qualitates dignitate eminet.

Dilutio.

Aspectus dignitate prior tactu.

c Porro

c *Porro ipsorum*] Vt eligat prima contraria tangibilia ad principium formale elementorum spectantia, enumerat septem conjugationes, & contrarietates tactilium qualitatum, ex quibus duas tantum priores, ut formalia elementorum principia elegit, nempe calidum, & frigidum, humidum & siccum, propterea quod hæc præcipue agendi & patiendi vim obtinent. Vbi de actione, & passione alterativa duntaxat loquitur: ideoque negat gravitatem, & levitatem esse qualitates activas. Namque licet ab his motus in locum infimum, & superum efficiatur: is tamen motus latio est, non alteratio.

Septem conjugationes tactilium qualitatum.

d *Calidum autem*] E quatuor primis qualitatibus duas ait esse activas, calorem, & frigus: duas passivas, humorem & siccitatem. Id autem quo pacto intelligi debeat, in quæstionibus exponemus. Probat ergo calorem esse qualitatem activam, quia calidum dicitur id, quod similaria, & quæ ejusdem rationis sunt, in unum cogit; ut patet, cum ignis aurum liquefacit; tunc enim puram auri substantiam congerit; partes autem terreas, & fæcem quamvis separet, id ex accidente est, quatenus similia congregare non potest, nisi dissimilia abdicet. Pari modo ostendit frigus esse activam qualitatem, quia frigidum dicitur, quod conjungit tam cognata, quam aliena; ut patet cum aqua in gelu coit: tunc enim frigidum tam partes aqueas, quam ligna, & lapides, ac cætera, quæ forte intercipit, acervatim congregat. Deinde, quod humiditas sit qualitas patibilis, suadet ex eo, quia humidum est id, quod facile terminatur alieno termino, non autem proprio; ut aer, qui prompte sese affingit ad terminos domus, aut vasis, aut cujuscunque alterius rei, qua excipitur; ipse vero per se nullo certo termino circumscribitur. Cum ergo terminari sit pati, constat humiditatem esse unam è patibilibus qualitatibus. Quod similiter concludi potest de siccitate; quandoquidem siccum appellatur id, quod proprio termino bene coercetur; alieno ægre, ut videre est in terra, quæ propriam figuram tenaciter servat, ad figuram vero alterius corporis difficulter sese accommodari patitur.

Calor qualitas activa.

Frigus item qualitas activa.

Siccitas item qualitas patibilis.

e *Tenue autem*] Aliorum contrariorum differentias ad duplicem conjugationem, & oppositionem calidi & frigidi; sicci & humidi revocat, ut hinc planum evadat has duas omnium primas esse. Nam exempli gratia, tenue, viscosum, & molle reducuntur ad humidum: crassum, aridum, & durum ad siccū. Definit autem molle aiens esse id, quod cum premitur, cedit tangenti in profundum, ita videlicet, ut extrema superficies non disrumpatur. Vnde, collige, aerem, & aquam non rite mollia nuncupari, quia si manu premantur, non cedit extrema eorum superficies in profundum; sed dissipatur, ac scinditur.

Molle quid.

f *Porro siccum*] Ostendit siccum, & humidū multis modis dici: omnia tamen ad primū siccum, primumque humidum, id est, ad siccum, & humidum elementaria reduci. Vnde patet calidum, & frigidum; humidum, & siccum, primas esse tactilium qualitatum differentias, utpote ad quas cæteræ revocentur, ipsæ vero ad nullas priores; nec inter se aliæ ad alias redigi possunt. Id, quod ex eo confirmat, quia siccum ad calidum revocari nequit, alioqui omne siccum, calidum foret: quod à vero abest, cum terra, quæ sicca est, calida non sit. Nec vero humidum ac calidum, cum aqua, quæ humida est, ex se omnis caloris expers sit. Nec siccum ac frigidum; nisi velis ignem frigidum dicere; nec eadem ratione humidum ad frigidum; cum aer, qui humidus est, frigidus non sit.

ΚΕΦ. Γ

Ἐπεὶ δὲ τέτταρα στοιχεῖα, τῶν δὲ τεττάρων ἓξ συζεύξεις, τὰ δ' ἐναντία οὐ πέφυκε συνδυάζεσθαι· θερμὸν γὰρ καὶ ψυχρὸν εἶναι τὸ αὐτό, καὶ πάλιν ξηρὸν καὶ ὑγρὸν ἀδύνατον· φανερὸν ὅτι τέτταρες ἔσονται αἱ τῶν στοιχείων συζεύξεις, θερμοῦ, καὶ ξηροῦ, καὶ θερμοῦ καὶ ὑγροῦ· καὶ πάλιν ψυχροῦ καὶ ξηροῦ, καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ. καὶ ἠκολούθηκε κατὰ λόγον τοῖς ἁπλοῖς, φαινομένοις σώμασι, πυρὶ καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι, καὶ γῇ, τὸ μὲν γὰρ πῦρ, θερμὸν καὶ ξηρόν. ὁ δὲ ἀήρ, θερμὸς καὶ ὑγρός. οἷον ἀτμὶς γάρ ὁ ἀήρ. τὸ δὲ ὕδωρ, ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ἡ δὲ γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρόν. ὥστ' εὐλόγως διανέμεσθαι τὰς διαφορὰς τοῖς πρώτοις σώμασι, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν εἶναι κατὰ λόγον.

Ἅπαντες γὰρ οἱ τὰ ἁπλᾶ σώματα στοιχεῖα ποιοῦντες, οἱ μὲν ἓν οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ τρία, οἱ δὲ τέτταρα ποιοῦσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἓν μόνον λέγουσιν, εἶτα πυκνώσει καὶ μανώσει τἆλλα γεννῶσι, τούτοις συμ-

CAP. III.

a *CVm autem elementa sint quatuor, & eorum, quæ sunt quatuor, sex sint copula contraria autem simul copulari non possint (calidum enim & frigidum, & rursus siccum, & humidum idem esse, est impossibile) constat quod elementorum copula quatuor erunt: nempe calidum; & siccum; calidum, & humidum; rursus frigidum, & siccum; frigidum, & humidum: atque hæc corpora ea, quæ simplicia videntur esse, ignem, inquam, aerem, aquam, terram secundum rationem comitari, ac sequi solent. Nam ignis calidus, siccusque est: Aer vero calidus & humidus; nam aer velut vapor est aqua frigida humidaque: Terra frigida, atque sicca. Vnde fit, ut differentiæ illæ non injuria primis corporibus distribuantur, & juxta rationem eorum numerus constet.*

Text. 16.

b *Omnes enim & qui simplicia corpora elementa faciunt, alii unum, alii duo, alii tria, alii quatuor esse volunt. Qui igitur tantum unum esse dicunt, de-*

Text. 17.

βαίνει δύο ποιοῦσι τὰς ἀρχὰς, τὸ, τε μανὸν καὶ τὸ πυκνὸν ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν· ταῦτα γὰρ τὰ δημιουργοῦντα, τὸ δὲ ἓν ὑπόκειται καθάπερ ὕλη. οἱ δὲ εὐθὺς δύο ποιοῦντες, ὥσπερ Παρμενίδης πῦρ καὶ γῆν, τὰ μεταξὺ μίγματα ποιοῦσι τούτων, οἷον ἀέρα καὶ ὕδωρ. ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ τρία λέγοντες, καθάπερ Πλάτων ἐν ταῖς διαιρέσεσι· τὸ γὰρ μέσον μίγμα ποιεῖ, καὶ σχεδὸν ταυτὰ λέγουσιν, οἵ τε δύο καὶ οἱ τρία ποιοῦντες· πλὴν οἱ μὲν τέμνουσιν εἰς δύο τὸ μέσον, οἱ δὲ ἓν μόνον ποιοῦσιν. ἔνιοι δ' εὐθὺς τέτταρα λέγουσιν, οἷον Ἐμπεδοκλῆς· συνάγει δὲ καὶ οὗτος εἰς τὰ δύο· τῷ γὰρ πυρὶ τἆλλα πάντα ἀντιτίθησιν.

Οὐκ ἔστι δὲ τὸ πῦρ, καὶ ὁ ἀὴρ καὶ ἕκαστον τῶν εἰρημένων, ἁπλοῦν, ἀλλὰ, μικτὸν, τὰ δὲ ἁπλᾶ, τοιαῦτα μέν εἰσιν, οὐ, μέντοι ταῦτα. εἶον εἰ τῷ πυρὶ τὸ ὅμοιον πυροειδὲς, οὐκ πῦρ καὶ τὸ τῷ ἀέρι, ἀεροειδές· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· τὸ δὲ πῦρ ἐστιν ὑπερβολὴ θερμότητος, ὥσπερ καὶ κρύσταλλος ψυχρότητος· ἡ γὰρ πῆξις, καὶ ἡ ζέσις, ὑπερβολαί τινές εἰσιν, ἡ μὲν ψυχρότητος, ἡ δὲ θερμότητος. εἰ οὖν ὁ κρύσταλλος ἐστι πῆξις ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ, καὶ τὸ πῦρ ἔσται ζέσις θερμοῦ καὶ ξηροῦ· διὸ καὶ οὐδὲν οὔτε ἐκ κρυστάλλου γίνεται οὔτ' ἐκ πυρός.

Ὄντων δὲ τεττάρων τῶν ἁπλῶν σωμάτων ἑκάτερον τοῖν δυοῖν ἑκατέρου τῶν τόπων ἐστί. πῦρ μὲν γὰρ καὶ ἀὴρ τοῦ πρὸς τὸν ὅρον φερομένου· γῆ δὲ καὶ ὕδωρ, τοῦ πρὸς τὸ μέσον· καὶ ἄκρα μὲν καὶ εἰλικρινέστατα, πῦρ καὶ γῆ· μέσα δὲ καὶ μεμιγμένα μᾶλλον, ὕδωρ καὶ ἀήρ· καὶ ἑκάτερα δὲ ἑκατέροις ἐναντία· πυρὶ μὲν γὰρ ἐναντίον ὕδωρ, ἀέρι δὲ γῆ· ταῦτα γὰρ ἐκ τῶν ἐναντίων παθημάτων συνέστηκεν. οὐ μὴν ἀλλὰ ἁπλῶς γε τέτταρα ὄντα ἑνὸς ἕκαστόν ἐστι· γῆ μὲν γὰρ ξηροῦ μᾶλλον, ἢ ψυχροῦ· ὕδωρ δὲ, ψυχροῦ μᾶλλον ἢ ὑγροῦ, ἀὴρ δὲ ὑγροῦ μᾶλλον, ἢ θερμοῦ, πῦρ δὲ, θερμοῦ μᾶλλον, ἢ ξηροῦ.

inde densitate, & raritate cætera generant: hisce duo principia facere, rarum, inquam, & densum, aut calidum, & frigidum accidit: hæc enim opificu munus obeunt; unum autem subjici solet sicuti materies. Qui vero continuo duo, ut Parmenides ignem, Text. 18. *& terram faciunt: quæ inter hæc media sunt, ceu aerem, & aquam horum misturas esse astruunt. Eodem modo & qui esse tria inquiunt, quemadmodum Plato* Text. 19. *in divisionibus: medium siquidem misturam, congeramq; facit. Atq; eadem fere dicunt, qui duo, & qui tria faciunt: verum illi medium in duo secant: hi vero unum faciunt medium. Porro nonnulli statim quatuor esse ajunt, ut Empedocles. Cogit autem & hic illa in duo; nam igni cætera omnia contraponit.*

c *Ignis autem, & aer, & unumquodq; eorum, quæ* Text. 20. *dicta sunt, haudquaquam simplex est, sed mistum. Quæ vero sunt simplicia, talia quidem sunt, non tamen eadem: ut quod igni simile est, igneum, non ignis: & quod aeri, aerium, non aer existit: simili modo & de cæteris quoq; dicendum est. Ignis etiam caloris est excessus, perinde ut glacies frigoris. Nam con*- Text. 21. *gelatio & fervor excessiones quædam sunt: illa quidem frigoris, hæc vero caloris. Igitur si glacies humidi, & frigidi congelatio sit, & ignis calidi, & sicci fervor erit. Quamobrem nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igne potest.*

d *Cum autem simplicia corpora sint quatuor, è duo*- Text. 22. *bus utrumq; utriusq; locorum est: ignis enim & aer ejus, qui ad superficiem, terminumq; vergit; terra vero, & aqua ejus, quæ ad medium. Atq; ignis, & terra extrema quidem sunt, & sinceriora: aqua vero & aer media, & mista magis: & utraq; etiam utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua; aeri vero terra adversatur: hæc enim contrariis affectibus constant: Verum enim vero simpliciter quatuor sint,* Text. 23. *quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est; quam frigidi. Aqua vero frigidi magis, quam humidi aer humidi magis, quam calidi. Ignis calidi magis, quam sicci.*

CAPITIS TERTII EXPLANATIO.

Quæ qualitates, quorum elementorum propriæ sint.

a C*Um autem elementa*] Constituto numero quatuor primarum qualitatum, nunc eas singulis elementis distribuit. Putaret autem fortasse quispiam, è quatuor qualitatibus sex fieri posse complicationes, ut videlicet, calidum cum sicco, humidum cum calido, frigidum cum humido, siccum cum frigido, frigidum cum calido, humidum cum sicco copularetur. Docet tamen hæc duo postrema conjugia non dari, propterea quod contraria in eandem rem convenire nequeunt. Itaque his rejectis, quatuor tantum manent, quæ quatuor elementa, ignem, aerem, aquam, terram perficiant: Calor, & siccitas ignem; humiditas, & calor aerem; frigus, & humiditas aquam; siccitas, & frigus terram.

b *Omnes enim*] Non debere plura constitui, quam quatuor elementa, confirmat ex assensu veterum Philosophorum, quorum nullus plura esse dixit. Quamvis enim nonnulli unum duntaxat, alii duo, alii quatuor posuerint: tamen qui hunc numerum transierit, repertus est nemo. Quod si quis obiiciat Leucippum, Democritum, & Anaxagoram infinita elementa invexisse, ut Aristoteles ipse libro primo Physic. cap. 2. aliisque in locis commemorat. Occurrendum erit, hos Philosophos non existimasse dari in mundo infinita corpora elementaria, quod modo de elementis hic agimus, sed finxisse multitudinem infinitam insectilium corporum, ex quibus cætera coalescerent. Alii respondent, cum Aristoteles ait neminem quaternionem elementorum excessisse, de iis tantum loqui, qui finita fecerunt elementa.

c *Ignis autem*] Non consentiunt interpretes in hujus loci explicatione. Quidam volunt, cum paulo ante dixisset Aristoteles, putasse Empedoclem elementa, quæ videmus non esse vera elementa, sed mista, ac tantummodo veris elementis affinia; nunc de illius etiam mente asserere ignem, qui apud nos est, exuperantiam habere caloris, sicuti glacies excessum habet frigoris. Aliis placet pronunciari hoc ab Aristotele ex proprio sensu. Quod tamen non ita est accipiendū, quasi noster ignis intensiorem obtineat calorem, quam qui in propria regione ad lunæ concavum est, sed quia cum apud nos densiorem obtineat materiam, acrius urit, quemadmodum & glacies ob eandem causam vehementius manum refrigerat, quam aqua soluta. Adverte etiam elementa nobis vicina, esto propriam retineant formam, veraque sint elementa quoad substantiam, non tamen quoad qualitatum affectiones pura sinceraque esse, ut in nostris problematis ad finem librorum de cœlo monuimus ex Aristotele libr. tertio de generatione animalium cap. 11. & ex Platone in libro de summo bono.

Ignis in materia densiori acrius urit.

d *Cum autem simplicia*] Theoremata quædam subjicit ad elementorum statum conditionemque declarandam. Primum est, duo elementa superum locum tenere, videlicet aerem & ignem: duo imum, aquam, & terram. Secundum, Extrema elementa magis pura, & sincera esse, quam intermedia. Tertium, Superiora inferioribus adversari, nimirum aquæ ignem, aerem terræ; id vero ob qualitatum, quibus prædita sunt, repugnantiam. Quartum, licet singula elementa duplicem obtineant qualitatem, in una tamen potissimum excellere, eamque sibi ut propriam primo vendicare. Nam terræ siccitas magis propria est, quam frigus: aquæ frigiditas, quam humor: aeri humiditas, quam calor: igni calor, quam siccitas.

Theoremata de statu, & conditione elementorum.

QUAESTIO I.

QUID SIT ELEMENTUM.

ARTICULUS I.

MULTIPLEX ELEMENTI SIGNIFICATIO, & definitio.

Elementi nomen, Græcis στοιχεῖον variè usurpari consuevit. Uno modo pro primis cujusque rei principiis, sive ea res arte facta sit, sive naturalis, seu ars sit, seu scientia, seu aliud quid simile. Qua significatione, literæ orationis elementa appellantur, quod ad orationem construendam primum sumantur, & in ipsas postrema illius divisio fiat. Sic etiam primæ demonstrationes, designationesque in Mathematica, elementa nuncupantur, quod alias demonstrationes, priores non habeant, sed ex illis posteriores constent: quomodo dicimus Euclidis elementa. Secundò, pro principiis generationis, quo sensu accipitur ab Arist. 12. Metaphys. c. 4. text. 23. cum ait, tria esse elementa, materiam, formam, & privationem; causas vero quatuor. Tertiò, pro sola materia prima, quo pacto ex quorundam interpretatione sumpsit Aristoteles elementum in procemio Physicæ auscultationis, cum dixit, in omni scientia, in qua sunt principia, causæ & elementa, ex horum perceptione cognitionem fieri. Quartò, pro quatuor vulgaris mundi elementis, igne, aere, aqua terra: secundum quam notionem, de elemento in præsentia agimus.

Prima acceptio elementi.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Deinde advertendum est, Aristotelem variis in locis elementum definisse: ac libro quinto Metaphys. capite 3. textu 4. hoc modo. Elementum est id, ex quo primum insito, ac indivisibili specie in aliam speciem, aliquid componitur, id est, elementum est id, ex quo aliquid ita constat, ut nihil prius in ejus compositionem veniat, quod

Elementi definitio. *De elementi def. & Avic. Fen. 1. pr. doct. 2. Isac in lib. de ... Galen.*

A que ita se habeat, ut in aliam rem specie distinctam secari nequeat. Unde neque lignum ex quo fit sella, neque quatuor humores, ex quibus constat animal, dicuntur elementa; quia lignum, & humores componuntur, saltem potentia ex alia re, nempe ex quatuor elementis, quæ inter se specie dissident.

in lib. de natura hum. com. 1.

Putavit autem D. Thomas in commentariis ejus loci prædictam definitionem Solis quatuor B elementis competere, quod nihil dicatur indivisibile in aliam speciem, nisi quod rationem speciei sortitur: id enim subnotat illa particula, alia n, materia autem cum ex se omnis actus expers sit, non videtur habere naturam speciei. Hæc tamen opinio parum firmo nititur fundamento, quia materia licet non sit species entis naturalis, quod ex actu & potentia coalescit, est tamen species secundum notionem potentiæ passivæ; quandoquidem materia in commune C distribuitur in materiam cœlestem, & sublunarem tanquam in veras species, ut ex iis, quæ lib. 1. Phys. c. 9. q. 3. art. 3. & lib. 1. de cœlo c. 2. q. 5 art. 2. disseruimus, planum est.

D. Thomæ interpretatio. *D. Tho. nam sequitur Iavel. 6. Met. q. 10. Flandrien. fis q. 3.* *improbatur.*

Dicendum potius, definiri illic ab Aristotele non solum quatuor elementa, sed etiam materiam primam, immo hanc primaria ratione, ut Averroes, Magn. Albertus, Alensis, aliique Interpretes observarunt; quinetiam neq. formam sive Physicum, ut formam equi; sive Metaphysicam, ut genus & differentiam ab ea definitione excludi, cu his omnibus tota definitio competat, ut eo loco enucleatè exponemus.

Alia quæ admittitur. Iandunus 5. Met. q. 5. Soncinas & Chenefius in tex. & Scaynus.

Dubitatio. Iure tamen quispiam rogârit, qua ratione dicantur mista componi primum ex elementis, cum prius ex materia & forma constent, & in has tanquam in res specie distinctas dividantur? *Solutio.* Respondemus, particulam, primum, sic esse accipiendam, ut elementum dicatur id, ex quo aliquid constat primùm, id est, ex quo constat tanquam ex primo, sive absolutè, quo pacto materia & forma nuncupantur prima, cum in entium naturalium coagmentatione neque alia corpora, neque aliæ partes priores inveniantur: sive tanquam ex primo in genere corporum, quomodo elementa dicuntur prima; quia ipsa non resolvuntur in alia corpora, nec in genere corporum aliud prius in misti compositionem venit. Vnde & Aristoteles capite 1. hujus libri text. 16. & libro 1. de cœlo capite 2. text. 7. & 1. libro Metaphys. c. 7. text. 12. & sæpe alibi vocat illa, prima corpora, & corpora simplicia.

Alia elemẽtis definitio. Aliter quoque definit Aristoteles elementum 3. libro de Cœlo capite 3. textu 31. nempe, elementum est id, in quod cætera corpora dividuntur, in quibus inest, potentia, aut actu; ipsum autem est indivisibile in diversa secundum speciem. Quæ definitio quatuor duntaxat vulgata elementa complectitur, ut constat tum ex doctrina illius capitis, tum quia definitio ipsa reciprocatur cum elemento, prout ignem, aërem, aquam, & terram comprehendit, ut erit consideranti perspicuum. Quod & Simplicius, D. Thomas, M. Albertus, Averroes, Thiennensis, Niphus, aliique expositores annotarunt. *Flandrien. 5. Met. q. 3.* Removit autem Aristoteles ab hac definitione materiam & formam, cum dixit, elementum esse id, in quod cætera corpora dividuntur. Namque nomen illud, cætera, satis indicat elementum esse unum è corporibus, ac si dictum esset, elementum esse corpus, in quod alia dividuntur.

Alia ex Hippocrate. Concinit hæc definitio cum ea, quam tradidit Hippocrates libro 2. de elementis, refertque Galenus 8. de placitis, nempe elementum esse simplex, & minima corporis particula. Quod exponens Galenus ait, elementum dici particulam minimam, non quantitate, sed qualitate; quia inter omnia corpora generationem & interitum subeuntia, nullum est, quod pauciores vendicet qualitates, quam elementum, cum ex primis qualitatibus tres duntaxat obtineat, ut progressu dicemus. *Alia compend osior, & apertior.* Compendiosius apertiusq; definiri posset elementum hoc modo: Elementum est corpus simplex, in quod alia corpora resolvuntur. Dicitur corpus ad excludendam materiam & formam, & omnino quæcunque non dicuntur corpora. Simplex, ad reiicienda mixta. In quod alia resolvuntur, ad removendum cœlum, quod licet sit corpus simplex, non tamen in ipsum alia corpora resolvuntur.

ARTICVLVS II.

ESSENTIALES ELEMENTORVM formas non esse qualitates primas.

QVoniam elementorum essentia, partim forma, partim materia continetur, explicandum occurrit, quænam eorum forma sit. Nam de materia constans est Philosophorum opinio, eam esse eandem, quæ cæterorum sublunarium corporum, ut reciproca eorum commutatio palam testatur. Circa formam verò dissentiunt, tum a Græcis Latini, tum Latini ipsi inter se. *Opinio Alexandri Ammonii Philiponi Galeni Plotini.* Alexander Aphrodisiensis 12. libro Metaphysicorum comment. 12. & in 4. quæstionum naturalium quæstione 4. aliisque in locis. Item Ammonius in categoriis cap. de substantia, ejusque discipulus Ioannes Grammaticus hoc in libro comment. 7. Galenus 1. de usu partium, & 1. de elementis &, ut videtur, Plotinus Ennead. 6. libro 3. cap. 9. Præterea ex Latinis Matthæus Curtius, & Theophilus Zimara libro 2. de anima, ad textum 8. & quidam alius, cujus meminit Concil. diff. 13. arbitrantur quatuor primas qualitates esse essentiales elementorum formas. Nec est, inquiunt nonnulli eorum, absurdum easdem esse, & primas qualitates, & essentiales formas elementorum: poscit enim rerum ordo, ut infimæ conditionis substantiæ, summis qualitatibus formentur, quandoquidem infimum superioris ordinis, summo inferioris necti oportet, nec rerum series diluta, divulsaque sit. Deinde confirmatur eadem sententia hunc in modum.

Confirmatio opinionis. Formæ ex actionibus distinguuntur, & innotescunt: atqui in elementis nulla propria actio deprehenditur, præter eas, quæ qualitatum sunt: igitur nulla in eis forma substantialis est, præter qualitates. Idem videmus celeri, & acri motu generari ignem, vel sagittarum jactu, attrituque silicum; hoc autem non fieret, si ignis forma non esset calor, &c. Probatur assumptio. Nam motus, quo ignis accenditur, nihil aliud, præter calorem exhibere potest. Præterea hoc ipsum videtur Arist. expressis verbis docuisse proximo superiori cap. textu 7. asserens, quatuor primas qualitates elementa constituere, esse eorum principia, ac primas differentias. *Hippocrat. Plato.* Adstipulantur etiam Hippocrates & Plato, quorum ille in lib. de natura humana, non aliter quatuor elementa significat, quam nomine calidi, frigidi, sicci, humidi; videlicet, quia nullam in eis formam, præter hujusmodi qualitates agnoscebat. Hic verò apertius in Timæo scripsit, nullum elementum esse hoc aliquid per formam; sed quale aliquid. Constat verò facere quale qualitatis esse, non substantiæ.

Contra-

Contraria sententia Latinorum & Arabum.

Contraria opinio aientium elementa suam habere formam substantialem, ex qua constent, à quatuor primis qualitatibus distinctam, haud dubie vera est, & Peripatetica, quam tuentur Latini pene omnes, hoc in libro ad textum 16. & libro tertio Metaphysicæ ad textum 17. & Arabes, atque inter eos Averroes saltem in Commentariis ad libros Metaphysic. Nam etsi tertio de Cœlo Commentario 67. oppositum innuerit; octavo tamen Metaphysic. commentario quinto ex professo digreditur contra eos, qui qualitates elementorum formas constituebant. Idem sentit Proclus in Timæum Platonis commentario 3. Deinde comprobatur hæc sententia, quia vel primæ qualitates continentur in genere qualitatum duntaxat: vel sunt qualitates, & substantiæ simul, vel tantummodo substantiæ. Si dicant contineri duntaxat in genere qualitatis, ex eo coarguuntur, quia sequeretur materiam elementorum viribus naturæ consistere absque forma substantiali, cum in elementis nihil ponant, præter materiam & accidentia. Sequeretur, elementorum generationem esse alterationem, utpote quæ pro termino haberet qualitatem. Sequeretur elementa non esse composita Physica, vel aliquod compositum physicum non constare ex materia & forma substantiali; sed accidentaria, atque adeo elementum non esse per se unum, siquidem quod est unum per se, nequit ex substantia, & accidente coalescere. Sequeretur postremo pari ratione proprietatem cujusque mixti dici posse illius formam, neque in istum ex alia substantiali forma coagmentari. Quæ omnia perspicuè absurda sunt, & à nobis partim in hoc opere, partim in Physicis confutata.

Et Procli.

Per se unū nequit com poni ex substantia & accidente.

Quod si dicant hujusmodi qualitates esse pariter & qualitates, & substantias, vel esse tantum substantias, ac solo nomine qualitates dici; non minus coarguuntur hisce rationibus, quæ probant, nequaquam illas in genere substantiarum posse numerari. Primum quia calor, frigus, siccitas, & humor suscipiunt intensionem, & remissionem, habent contrarium, & caduntper se sub sensum, quæ tria à natura, & conditione substantiæ aliena esse docet Aristoteles. Duo quidem priora in categoriis, cap. de substantia: tertium libro 2. de anima cap. 6. textu 65. Deinde, quia cum in quolibet elemento plures qualitates primæ insint, jam idem compositum plures in se formas cohiberet. Tertiò, quia, quod uni substantia est, nequit alteri inhærere, ut docuit Arist. 1. lib. Physicorum cap. 3. textu 27. & libro 3. Metaphysicorum capite 5. textu 17. constat autem quatuor primas qualitates rebus mistis inhærere. Quartò, ut auctor est Aristoteles in libro de sensu & sensili cap. de sapore: Ignis, non qua ignis, sed ut calidus est, agit: non ergo forma, & natura ignis in calore consistit. Postremò accedit testimonium Aristotelis hoc in libro capite 9. textu 54. ubi docet qualitates primas esse formarum substantialium instrumenta, veteresque Philosophos reprehendit, quod qualitatum solum, non autem formarum, quæ elementis conveniunt, meminerint.

Quod uni est substantia non potest alteri inhærere.

ARTICULUS III.

SOLUTIO RATIONUM, QUÆ OPPOSITUM PROBARE NITEBANTUR.

Solutio 1.

Quæ verò in contrariam partem adduximus, facilem habent explicatum. Ad primum concessa majori propositione, respondendum est minori, præcipuas elementorum actiones oriri proximè à quatuor primis qualitatibus, tanquam ab instrumentis formarum substantialium, principalius verò ab ipsis formis, quas oportet à qualitatibus distinctas esse, ob rationes proximè adductas. Nec ut infimum superioris ordinis, summo inferioris nectatur, opus est, ut qualitates elementorum sint essentiales eorum formæ, cum id fieri nequeat, sufficit enim ejusmodi qualitates dignitate quodammodo attingere corpora elementaria. Ad secundum dicendum, motu excitari calorem, interventu caloris, & aliarum qualitarum, ut siccitatis, & raritatis, quæ simul, ut instrumenta generantis, concurrunt, produci ignem eo modo, & ratione, quam in libris de cœlo exposuimus. Ad aliud ex Philosophorum testimonio dicendum, Aristotelem nomine primarum qualitatum significasse formas substantiales elementorum nobis ignotas, quod etiam in libro de natura humana, Hippocrates fecerat. Sæpe enim ad substantias indicandas, utimur vocabulis accidentium, quæ notiora nobis sunt, & sensui magis familiaria. Atque hoc modo nonnulli ex Averroistarum grege, & Contarenus Cardinalis libro 1. de elementis, Averroem interpretandum censent, cum in quarto libro de Cœlo comm. 20. & 2. de anima comm. 308. gravitatem, & levitatem formas substantiales elementorum vocat. Quanquam non desunt è recentioribus, qui eum revera elementorum formas in gravitate & levitate constituisse arbitrentur. Cæterum quæcunque ejus sententia illic fuerit, quam scrutari nequaquam operæpretium putamus: certè quod gravitas & levitas non sint elementorum formæ, ex eo patet, quia non substantiæ sunt, sed accidentia, & quidem subjecta sensui, ut docet Aristoteles hoc in lib. c. 2. text. 8. Ad quod etiam confirmandum, valent pleræque earum rationum, quibus supra ostendimus, quatuor primas qualitates non esse formas elementorum.

Solut. 2.

Solut. 3. Lege Averr. Phys. com. 18 concil. d. fi. 13.

Gravitas & levitas non sunt forma elementorum.

Aliter quoque locus ille Aristotelis explicari consue-

Lege Land. 4. Phys. q. 4. Aver. lib. 8. Meta. co. 5.

consuevit, nempe cum ait, primas qualitates elementa constituere, easque eorum primas differentias, non accipere elementa secundum gradum substantiæ, sed quatenus activa & passiva sunt, sic enim spectata, certum est constitui, ac distingui per quatuor primas qualitates, quæ sunt instrumentaria alterandi principia. Quem etiam sensum dictis Græcorum Interpretum, quos citavimus, nonnulli adhiberi posse inquiunt, etsi alii repugnent. Quod verò ad Platonem attinet, dic, in Timæo fuisse locutum non de substantialibus, sed de accidentariis elementorum formis. Vel certè ideo pronunciasse formas elementorum efficere potius quale quid, quam hoc aliquid; quia, esto simpliciter in categoria substantiæ collocentur, proximè tamen accedunt ad naturam qualitatum, quarum est quale, non quid efficere. Adde quod Plato formas omnes, quæ per se separatæ cohærere non possunt, non tam formas, quam formarum simulachra, imagines, umbras; nec tam substantias, quàm substantiales qualitates vocabat, ut eas ab ideis, id est, à nobilissimis & præstantissimis formis appellatione distingueret. Nihil ergo mirum, si asseruerit formas elementorum quale quid facere.

Explicatur locus Platonis. Consule Platonem in Timæo, & lib. 7. de Rep. Mars. Ficinum in Lydum, de animi c. 5.

QVAESTIO II.

SINTNE QUATUOR PRIMÆ QUALITATES, AN NON.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS ARGUMENTA.

Primum argumentum.

PRimæ qualitates ex communi Philosophorum consensu appellantur, quæ nec ex aliis, nec ex se mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur cæteræ. Hoc posito fundamento, videtur ostendi posse calorem, frigus, humorem, siccitatem non esse qualitates primas. In singulis elementis dantur qualitates quædam virtuales, quæ illis quatuor respondent, easque procreant, ut frigus virtuale, quo velut instrumento, aqua ex se formalem frigiditatem fundat; similiterque res habet in aliis qualitatibus, ac cæteris elementis: igitur quatuor illæ qualitates oriuntur ex aliis. Probatur assumptum, quia nisi in aqua v. g. ejusmodi frigus virtuale inesset, non posset ea postquam semel incaluit, remotis impedimentis, ultro sese reducere ad statum amissæ frigiditatis. Corroboraturque argumentum, quia si elementa hisce qualitatibus carerent, difficile se tueri possent contra adversariorum incursus: siquidem primæ aliæ qualitates segniter admodum resistunt; parvo negotio vincuntur, pereuntque. Deinde, quia cum constet ingenitas esse à natura quibusdam mixtis virtuales qualitates, ut piperi vim ad[illegible] ventriculum, quid est, cur non [illegible] entis similes concedantur, præsertim cum elementa sint principia, & quasi fontes actualium qualitatum?

2. Argum.

Secundò. Calor gignitur à luce, ut nobilissima ejus soboles. Item latentes cœlestium corporum influxus pariunt in sublunari mundo, pro diversitate rerum subjectarum, calorem frigus, humorem, & siccitatem: igitur hæ qualitates ex aliis fiunt. Tertiò. Calor parit siccitatem, siccitas calorem: igitur hæc oriuntur ex se mutuo. Probatur antecedens quoad priorem partem, tum quia id palam docet Arist. c. 1. libr. 4. Meteor. tum quia calor dum grassatur in humidum primigenium, arefacit, atque exsiccat membra. Deinde quoad posteriorem, quia calida accedente siccitate, acrius urunt; certè nonnisi quia siccitas aliquod incrementum, atque intensionem calori affert.

3. Argum.

4. Argum.

Quartò. Figura non potest ex prædictis quatuor qualitatibus provenire, cum sit idem cum quantitate, quæ omnes qualitates origine antecedit; nec etiam gravitas, & levitas, quia sunt principia motus localis, qui est alteratione prior, docente Arist. 8. Phys. c. 7. text. 55. nec calores, quia sæpe iidem in dissimili earum qualitatum proportione, diversis rebus competunt, ut lacti, & cerussæ, ut nivi & calci, ut rosæ, & sanguini, quarum combinationum priora membra, frigida sunt; posteriora, calida, omnia tamen candida. Item verò, sæpe in iisdem rebus eadem proportione mutata, iidem nihilominus colores visuntur, ut in Aethiope puero, & sene, & in vino paulatim à calore ad frigus degenerante. Idem & in odoribus ostendi potest, ut patet in mosco & ambaro, quorum suavissimi afflatus diu in vestibus asservantur, esto frigeant calescantve. Denique soni, cum ex collisione corporum edantur, nihilo videntur à quatuor primis qualitatibus dependere. Non igitur omnes qualitates ex illis ortum habent.

De mosco & ambaro.

ARTICVLVS II.

TOTIVS CONTROVERSIÆ explicatio.

Prima assertio.

PRoposita quæstio aliquot assertionibus explicanda est. Prima sit. Non solum calor, & humor, sed etiam frigus & siccitas sunt qualitates positivo. Hæc est contra juniores quosdam Philosophos, qui arbitrati sunt, frigus & siccitatem non esse qualitates positivas, sed duntaxat privationes caloris, & humiditatis, eo potissimum nixi argumento, quod videmus corpora solo caloris abscessu refrigerari, ut qui riget in tertiana, quod similiter dicendum videtur de corporibus, quæ humore consumpto inarescunt. Alii verò putarunt, calorem & frigus esse qualita-

qualitates positivas, & humorem non esse qualitatem, sed substantiam fluidam, siccitatem autem esse hujus substantiæ privationem. Hos ea ratio in hanc sententiam impulit, quod viderent nihil humectari, nisi ingressu ejusmodi substantiæ fluidæ; nihil exsiccari, nisi abscessu ejusdem.

De frigore quod non sit privatio lege Arist. lib. 2. de arca. c. 2.

Nostra tamen assertio Philosophorum communis est atque omnino vera, eamque luculentè confirmat Plutarchus in libello de primo frigido. Nam si frigus esset privatio caloris, pari ratione admittendum foret, gravitatem esse privationem levitatis, duritiem mollitudinis, nigredinem candoris, atque alia similiter complura, sicque magna pars qualitatum è medio tolleretur. Deinde, quia omnis privatio otiosa est & ignava, velut cæcitas, surditas, silentium: at frigus, & siccitas multas, atque insignes in corporibus mutationes efficiunt. Item quia privatio non propriè intenditur, & remittitur, quod in frigore, & siccitate passim videmus. Præterea, quia nulla privatio cadit sub sensum tanquam proprium sensibile, frigus verò & siccitas tanquam propria sensibilia tactu percipiuntur. Nihil huic sententiæ officit, quod Aristot. lib. 1. hujus operis cap. 3. text. 18 & lib. 2. de cœlo cap. 3. text. 18. & 12. Metaphysic. cap. 4. text. 22. appellavit frigus privationem caloris. Est enim Aristoteli consuetum, alterum contrariorum privationem vocare, propterea quod unum ab alterius perfectione deficiat, atque id quod minus præstans est, eminentioris quasi privatio habeatur, ut constat ex iis, quæ 3. Physicæ auscultationis libro cap. 1. textu 5. & 4. libr. Metaphysic. cap. 6. text. 26. & lib. 10 cap. 4. text. 7. & cap. 7. text. 16. tradita sunt. Nec adversariorum rationes momentum habent. Non enim quicquam solo caloris abscessu refrigeratur; aut solo humoris dispendio siccescit, sed quia abscessum caloris (quod in tertiana fit, coeuntibus ad interiores partes spiritibus) vera ac positiva frigoris receptio humoris interitum, vera item ac positiva siccitatis introductio consequitur. Quod verò ajunt nihil humectari nisi ingressu substantiæ, id ex eo coarguitur, quia sequeretur, nullum corpus esse ex toto humectari ab alio, vel enim corpus humectans ingreditur alterum, dividendo ejusve poros subeundo; vel ipsum penetrat, manendo in eodem situ cum illo: si detur primum, cum nullum corpus possit dividi in omnem sui partem, nec totum ex poris coalescat, sequitur nullum corpus posse ab alio, quoquo versum humiditate perfundi. Posterius autem admitti nequit, quia penetratio corporum, facultate naturæ non datur, ergo &c. His adde, humorem & siccitatem esse sensibilia propria: quod cum neque substantia, neque privationi conveniat, perspicuum fit, neque humorem esse substantiam, neque siccitatem, ejus privationem.

Frigus non esse privationem caloris.

Quo sensu Arist. unum contrariorū privationē appellet. Lege D.Th. 2. text. 18. lib. 1. hujus operis.

Nullum corpus posse dividi in omnem sui partem.

2. Assertio.

Secunda assertio sit. In elementis, præter quatuor vulgatas qualitates, non dantur aliæ virtuales ejusdem appellationis. Assertionem hanc statuit Capreol. in 2. dist. 16 quæst. 2. Soncinas lib. 9. Metaphys. q. 8. Sotus lib. 2. Physic. q. 1. Marsilius hoc in libro q. 5. & ut videtur Avicenna 1. sufficientiæ cap. 5. Henricus Gandaven. quodlibet. 11. quæstione 6. Aegidius quodlibet. 2. quæstione 16. Quibus tamen adversantur nonnulli, quos refert Marsilius hoc libro quæstione quinta, qui sunt adducti primo superioris articuli argumento. Sed hi neque vere sentiunt, neque recte probant. Sunt enim ejusmodi qualitates fictitiæ, ac supervacaneæ. Primum, quia substantiæ non egent mediis accidentibus ad internas emanationes, ejusmodi sunt eæ, quibus primæ qualitates ab elementis fluunt; alioqui daretur in iis progressus in infinitum, cum nulla sit major ratio, cur hoc potius accidens, quàm illud, ut à subjecto fluat, altero egeat.

Deinde, quia ut loco citato argumentatur Marsilius, qualitates virtuales mixtorum resultant ex varia commixtione quatuor primarum qualitatum; atque ita non ab illis hæ, sed illæ potius ab his oriuntur. Præterea, quia qualitates virtuales mixtorum non sunt principia agendi in propria, sed in aliena subjecta, nec enim piper seipsum calefacit: sed ventriculum. Quare perperam ex his virtuales qualitates, quibus elementa in se agant, quæque actuales origine antecedant, colliguntur.

Qualitates virtuales mistorum unde.

At enim sunt, qui virtuales qualitates adeo aversentur, ut eas, ne in mistis quidem, ponendas dicant. Itaque ajunt, piper, v. g. non calefacere ventriculum insita ad calefaciendum virtute, sed accepta ab ipso ventriculo caliditate. Quod ex eo probant, quia constat piper nisi prius a stomacho calefiat, non eum calefacere. Nec mirum est, inquiunt, si piper uberiorem calorem imbibat, & in stomachum refundat, quam stomachus ipse cujus beneficio incaluit, in se habeat: tanta est enim hujus mixti habilitas ad calorem concipiendum, ut à minus calido vehementius calefiat. Non est tamen probanda hæc opinio, tum quia à communi Philosophorum sensu aliena est; tum quia futili prorsus ratione innititur. Non enim piper, ut stomachum calefaciat, calefieri ab eo prius debet, propterea quod nonnisi calorem, quem accipit, ei rependit: sed quia virtualis ejus calor quasi sopitus, à calore actuali ipsius stomachi excitari debet. Nec certè stomachus potest ita piper calefacere, ut ab eo postea impensius calefiat, siquidem nullum patiens, quantumlibet ad recipiendam alterius impressionem habile sit, potest ab agente intensiorem qualitatem accipere, quam agens ipsum in se, vel actu, vel potestate contineat, ut ex iis, quæ superiori libro disputata sunt, constat.

Opinio negantium qualitates virtuales, etiam in mistis.

Refellitur.

3. Assertio.

Tertia assertio. Quatuor sunt qualitates primæ, calor, frigus, humor, & siccitas: nec plures paucioresve numerari possunt. Hæc assertio, ut annotavit Galenus 1. Method. primùm tradita est ab Hippocrate in lib. de hominis natura, deinde à posterioribus medicis, & Physiologis accepta, demonstrataque ab Arist. tum alibi, tum hoc in libro cap. 2. text. 15. Scire tamen oportet hujusmodi qualitates non esse absolutè primas existimandas, sed primas inter corporeas, & sensibiles, ut excludamus qualitates spiritales, & quæ non cadunt sub sensum. Item esse primas inter eas, quæ corporibus elementariis insitæ, ac peculiares sunt, ut removeamus lucem, figuram, & occultam virtutem, atque influxum, per quem corpora cœlestia in sublunarem mundum agunt, & denique omnia, quæ tam corporibus dissolubilibus, quàm indissolubilibus communia sunt.

Hippocrat.

Aristot.

Confirmatio assertionis

Potest autem hæc assertio hunc in modum intellecta quoad primam partem, qua dicimus eas esse primas, ita ostendi. Hæ qualitates non fiunt ex aliis, nec ex alterutris, sed ex ipsis oriuntur aliæ, quæ videlicet secundæ nuncupantur: sunt igitur primæ. Probatur assumptum inprimis, quod non fiant ex aliis, quia inter qualitates prædictas, nullæ inveniuntur, quas hæ non antecedant, saltem origine. Quod & inductione patet, & ea ratione suadetur, quia ut se habet generatio rei ad perfectionem ejusdem, ita oportet, ut sese habeant qualitates necessariæ generationi, ad illas, quas natura gratia perfectionis adhibet; generatio autem rei, ordine naturæ, prior est ejusdem perfectione; cum igitur quatuor istæ qualitates disponant per se ad generationem rerum omnium; aliæ verò ad earundem rerum perfectionem, vel ornatum conferantur, consequens est, ut quatuor hujusmodi qualitates ordine naturæ, & origine priores sint.

Rei generatio præit naturæ ordine ejus perfectionem.

Item, quod non fiant ex alterutris, ostenditur, quia calor, qua calor, sicuti per se duntaxat vendicat calefacere, ita nonnisi calorem gignit, similiterque tres aliæ qualitates, humor humorem, siccitas siccitatem, frigiditas frigiditatem. Quare nulla harum qualitatum aliam per se efficit, proindeque nulla ab alia, aliisve per se efficitur: ex quo sequitur, eas non gigni ex alterutris. Deinde, quod ex illis, id est, earum actione, & perpessione, & dissimili temperie, cæteræ, quas diximus, corporibus obveniant, probatur. Nam primum, quod attinet ad qualitates, quæ tactu percipiuntur, id Aristoteles loco proximè citato, & 2. de partibus anim. cap. 1. disertè ostendit. In libro verò de sensu & sensili cap. 4. docet sapores ex commistione humidi & sicci, & actione calidi & frigidi oriri. Itemque asserit de odoribus cap. 5. ejusdem libr. & cap. 9. libr. 2. de anima, & de coloribus, sectione ultima problematum. Qua de re lege M. Albertum in

A summa de homine 2. part. tract. de gustu, quæst. 3. & Galenum lib. 5. de simpl. medic. Idem & de sonis innuit Arist. sect. 11. problematum, multis ea de re quæstionibus excitatis, ubi sonorum vocumque varietatem, ad multiplicem illarum quatuor qualitatum proportionem, & ad alias, quæ ab iis pendeant, refert. Atque ita se rem habere, ex eo etiam suaderi potest, quia ut constat ex iis, quæ traduntur lib. 2. de Cœlo cap. 9. text.

B 54. & lib. 2. de anima cap. 8. text. 78. soni efficiuntur in corporibus, quæ franguntur, aut aliquo modo dividuntur, unde corpora cœlestia, qui frangi aut secari nequeunt, sonora non sunt: at durities & mollitudo, quibus divisioni facile, vel ægrè resistitur, à primis qualitatibus ortum habent. Quod verò etiam levitas & gravitas, quas Aristoteles hoc loco, & lib. 2. de partib. anim. cap. 1. inter qualitates sensibiles, & secundas numerat; quod, inquam, ab illis quatuor

Etiam gravitatem & levitatem oriri à primis qualitatibus.

C proveniant, expressis verbis docuit idem Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 3. argumentumque ejus rei est, quod terra cum nimium incalescit, in exhalationem attenuatur, & levis fit, similiterque aqua frigore concreta, gravior efficitur. Neque obstat, quod comparato calore, aut frigore non confestim, ac proximè levitatem & gravitatem res acquirant; non enim illæ ex calore, aut frigore proximè efficiuntur, sed interventu raritatis & densitatis, ut Arist. 4. Physic.

D c. 9. text. 85. docuit.

Deinde, quod universim cæteræ qualitates sensiles à primis quatuor proveniant, ea ratio probat, quia experientia compertum est, earum mutatione corpora v.g. laxari, stringi, adpensari, ratescere, fieri dura, mollia, aspera levia. Sæpe etiam experimur earundem varietate sapores, odores, & colores in arborum fructibus, herbis, & cibis mutari. Quæ omnia non obscurè indicant hujusmodi qualitates originem ab iis ducere.

E Tandem, quod non sint plures pauciores ve primæ qualitates, quàm quatuor prædictæ, quæ erat altera pars tertiæ conclusionis, ex eo convincitur; quia neque aliæ, præter has, assignari poterunt, neque ulli harum quicquam deest, quo minus inter primas numeretur, ut argumentorum solutione planius fiet.

F

ARTICVLVS III.

SOLVVNTVR ADVERSARIÆ partis argumenta.

Nunc argumenta, quæ superius dicta infirmare nitebantur, explicemus. Ad primum negandum est id, quod assumit, & ad ejus probationem respondendum, aquam calidam reduci ad pristinum frigus à generante, tanquam à causa principali, proximè verò, ut ab illius instrumento, à suamet forma substantiali. Priorem ejus-

Explicatio primi arg.

A quo reducatur aqua ad nativum frigus.

ejusdem argumenti confirmationem dicito, naturam incolumitati elementorum, quantum expediebat, consuluisse distribuendo illis quadripartitam varietatem primarum qualitatum, quæ non tam facile vincuntur, aut cedunt. Posteriori quo pacto sit occurrendum, ex dictis liquet, etsi enim mistis corporibus virtuales insint qualitates, non proinde tamen elementis tribuendæ sunt.

2\. Ad secundum negandum est, lucem & cœlestium corporum virtutes, influxusve esse è numero earum qualitatum, de quibus hic agitur. Nec enim dissolubilibus corporibus propriæ sunt. Vbi adverte, qualitates secundas sic iis corporibus peculiares esse debere, ut tamen eis communiter conveniant. Quod addimus propter virtutem magnetis, & privatas quasdam proprietates aliorum corporum iis similes, quæ licet in mistis duntaxat inveniantur, non tamen oriuntur à primis qualitatibus, sed à cœlestibus corporibus imprimuntur, ut docet S. Thomas 2. contra gent. cap. 68. & opusc. 34. cap. unico, & in quæstionibus de spiritalibus creat. q. 2.

De vi magnetis.

Lege Fern. lib. 2. de abditis rerum cau. c. 17. & 18.

3\. Ad tertium dic, siccitatem non effici per se à calore, sed quatenus calor partes humidi dissipat, & resolvit; atque ita humore absumpto siccitas consequitur. Quo etiam modo frigus siccitatem affert, calorem pellendo, & stringendo, ac stipando corpora, quæ stipata partes humidas egerunt, ut in iis, quæ concrescunt, videre licet. Nec verò ideo calor in re sicca acrius urit, quod siccitas calorem intendat, sed quia illum, quasi lima acuit, & ad expediendam citius actionem, habiliorem reddit.

Vt frigus siccitatem afferat.

4\. Ad quartum respondemus, figuram non esse qualitatem propriam corruptibilium corporum: siquidem cælo, ut quantitas, ita & sua figura inest, gravitatem verò & levitatem oriri, uti diximus, à quatuor primis qualitatibus. Nec obstat, quod motus localis prior sit, quam alteratio ea prioritate, quam superiori lib. exposuimus. Si enim loquamur de latione cujus principia sunt gravitas & levitas, aut comparatio fiat non inter corpora inferiora, & cœlestia, quatenus illa alterantur, & hæc loco moventur, sed spectetur alteratio, & motus ad locum, respectu ejusdem corporis corruptibilis: tunc non dubium, quin alteratio sit prior latione, quatenus primæ qualitates disponunt materiam ad generationem, pertinentque ad ipsum esse rei.

Ad id, quod de coloribus obiicitur, dic, licet ii à primis qualitatibus proficiscantur, nihil tamen impedire, quo minus interdum similes ex diversa illarum temperie resultent: sicuti neque officit, quod temperie mutata iidem, saltem aliquanto tempore perseverent, vel nihil aut parum mutata varientur, dummodo ratum sit, à prædicta qualitatum commixtione eos nasci.

Lege Marsil. bonam lit. q. 1. art. 3.

Ex quo etiam patet, quid de odoribus sentiendum sit. De sonis verò jam explicatum à nobis est, quo pacto à primis qualitatibus genus ducant. De qua tamen re planius, ac plenius in libris de anima.

Illud hic postremo adverte, quosdam expositores, non earum, quas nos statuimus, sed aliarum conditionum defectu nonnullas qualitates è numero primarum excludere, ut figuram, quod nullam agendi vim habeat, gravitatem & levitatem, quod non se mutuo perimant, virtutem magnetis, quod non cadat sub sensum. Cui opinioni, non est, cur magnoperè repugnemus; dummodo constet, quæ qualitates inter primas numerari debeant, quæ non debeant.

QVAESTIO III.

UTRUM ARISTOTELES quatuor primas qualitates rectè definierit.

ARTICVLVS I.

QVIBVS RATIONIBVS NEGATIva pars ostendi videatur.

SEcundo hujus libri capite quatuor primas qualitates singulatim Aristoteles definiit, hunc in modum: Calidum est, quod ea congregat, quæ sunt ejusdem generis. Frigidum est, quod congregat tam ea, quæ ejusdem generis sunt, quam quæ alieni. Humidum, quod termino proprio non terminatur, cum facile possit terminari alieno. Siccum, quod termino proprio facile terminatur, cum difficile alieno terminetur. Quæ definitiones exemplis illustrantur. Nam quod calor congreget, quæ sunt ejusdem generis, patet in igni, qui aurum cum aliis metallis permistum ab illis eximit, & in unum cogit. Item quod frigus omnia promiscuè in unum contrahat, perspicuum est in glacie, aliis frigore concretis; in quibus pleraque alieni generis frequenter insunt, ut lapides, ligna, animalia, idque de succino tradit Arist. 4. Meteor. c. 10. in quo interdum bestiolæ inclusæ visuntur, unde illud Martialis:

Definitiones quatuor primarum qualitatum.

> *Et latet, & lucet Phaëtontide condita gutta*
> *Vt videatur apis nectare clausa suo.*

Et alia similia de vipera & formica. Rursum, quod humidum facile alienis, difficile propriis terminis cohibeatur, apparet in aqua, & iis quæ aquea sunt; ea namque perpetuo diffluunt, nec nisi alieno corpore, ac termino continentur. Quod denique siccum facile propriis, malè alienis concludatur, videre est in terra, & lapidibus sicca natura constantibus.

Argumenta contra definitiones primarum qualitatum

1. lib. epigr. 112.
4. lib. epigr. 59.
6. lib. epig. 15.

Nihilominus contra superiores definitiones multa sese offerunt. In primis enim calidum, & frigidum potius videbantur definiri debuisse per actionem calefaciendi, & refrigerandi; similiterque humidum & siccum, & per actionem humectandi, & exsiccandi, quam per congregare, & terminare; cum operationes illæ primæ, ac præcipuæ sint; hæ secundariæ, ac minus principales; siquidem calidum, verbi gratia, non congregat, nisi quia prius calefacit. Deinde quod neque actus congregandi & terminandi verè congruenterque primis qualitatibus aptentur, hunc in modum ostendi potest. In generatione mixti calidum unit, aggregatque humidum sicco. Nec enim mixti generatio ex solo humido constat, aut ex solo sicco, sed ex congregatione sicci, & humidi: hæc autem sunt heterogenea, seu diversi generis. Ergo calidum congregat ea, quæ diversi generis sunt. Rursum, idem ex eo suadetur, quia in concoctione, quæ à calido perficitur, calidum unit diversa alimenta, ex quibus in ventriculo fit chylus. Tertiò, quia cera, & pix, cum in eodem vase igni liquantur, caloris vi in unum coeunt, & in caseo, qui calore concrescit, interdum heterogenea, seu peregrina insunt. Quare non videtur negandum, calidum congregare ea, quæ diversi generis sunt. Deinde quod etiam dissipet homogenea, probatur, quia vitra si quid vehementer calidum in ea immittatur, rumpi solent. Item, quia glacies & grando solvuntur calore: & eodem liquescunt, stannum, æs, aurum; at quæ solvuntur & liquefiunt, non congregantur, sed disiunguntur potius. Præterea idem comprobatur, quia quemadmodum densare proprium est frigoris, ita caloris laxare, ut Aristoteles docet libro 2. de partibus animalium capite 2. experiunturque id animalium corpora, quorum meatus hyeme astringuntur; per æstatem verò, & in balneis, & hypocaustis dilatantur; ob eamque causam vigente æstu, minor copia spirituum vitalium in corpore asservatur, quod ii, apertis meatibus, ac libero exitu, foras evolent. Ob id quoque medici cum sudorem volunt educere, ægrotum calidum esse ac bene tectum jubent. Patet igitur non rectè dici calidum cogere, & contrahere, cum potius laxet, ac dissipet.

Addensare proprium frigoris, ca loris laxare.

Quod verò frigidum non rectè definiatur id, quod tam homogenea, quam heterogenea congregat, probatur: quia compertum est, frigore disrumpi interdum saxa, & dissolvi membra. Unde est illud Poetæ:

> *Et cum tristis hyems, etiam nunc frigore saxa*
> *Rumperet. Et alibi: Solvuntur frigore membra.*

Virg. 4. Georg. & 1. Aeneid. Po lit. ib. 5. c. 8 li. 4. Metear. c. 3.

Deinde, quia teste Arist. hoc in lib. c. 10. tex. 56. & 4. Metaph. com. 4. aliisque in locis contrariarum causarum contrarii effectus esse debent. Quare si actio congregandi calori ascribitur, non poterit eadem frigori, quod calori contrarium est, verè attribui.

Postremò contra definitionem humidi & sicci, ita licet obiicere. Ignis, arena, aliaque hujusmodi minutissimis corpusculis constantia sunt sicca, & tamen alieno termino facile, proprio difficile terminantur. Item aqua, quæ humida est, cum elabitur & fluit, ægrè detinetur, atque adeo non facile capit terminum detinentis. Igitur definitio humidi convenit sicco, definitio sicci, humido.

ARTICULUS II.

DILUUNTUR PROXIMI ARTI-*culi rationes.*

Propositæ dubitationi satisfactum à nobis erit, si superiora argumenta diluerimus. Quare id in præsentia duntaxat conabimur: Quoad primum, sciendum est, Aristotelem hoc in lib. non tam ex suo, quàm ex veterum Philosophorum sensu, illas calidi & frigidi explicationes attulisse, quod sane indicant illa ejus verba c. 9. textu 53. (ut ajunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est.) Ubi Empedoclem videtur intellexisse, qui teste Plutarcho in opusc. de primo frigido, calorem vocabat litem omnia separantem, frigus amicitiam omnia congregantem. Vel certè Parmenidem significare voluit, qui, ut Alexander apud Philoponum loco citato ait, quid calidum & frigidum esset, per eiusmodi actiones declarabat; fuit quippe veterum dogma, quod inibi refellit Arist. omnem actionem à solis qualitatibus proficisci. Sunt igitur, qui putent, neque hoc lib neque alibi, Aristotelis mentem fuisse prædictas talium qualitatum explicationes approbare; apud quos satis patet, nihil virium habere proposita argumenta. Alii secus opinantur, qui respondent, Aristotelem non descripsisse calidum per actionem calefaciendi, similiterque cæteras qualitates per actus suos primarios, & intrinsecos, tum ne idem eodem definiret; tum quia in omni definitione aliquid obscurum declarari oportet, nemo autem nescit calidum calefacere, frigus refrigerare.

Empedocles calorē appellabat Litem.

Veterum Philosophorum error.

Quod attinet ad argumenta alia, quæ probare nituntur actionem homogenea, & heterogenea congregandi ac segregandi, non rectè calido & frigido attribui; ea plus exhibent negotii. Itaque interpretes in varias sententias abiêre. Philoponus hoc in libro ad textum 8. putat, per heterogenea non significari, quæ in eadem specie infima conveniunt, sed quæcunque similem habent complexionem, sive specie differant, sive non. Alii, è quorum numero est Venetus ad eundem locum, aiunt, per heterogenea intelligi, quæcunque non eandem virtutem

De calidi & frigidi definitione inter interpretes dissidium.

tem

tem motricem possident. Itaque calorem sejungere gravia à levibus, frigus verò ea in unum conducere. Albertus Magnus cap. 4. lib. 4. Meteor. & Zimara in theorematis propositione 17. quos permulti alii sequuntur, asserunt calidum dupliciter considerari posse; nimirum, vel ut calidum est, ac secundum propriam suam naturam; vel ut instrumentum alterius, à quo regitur ac flectitur; priori modo sumptum congregare homogenea, & secernere heterogenea; posteriori, utraque aggregare, ut in generatione mixtorum, & alimenti decoctione videre est. Pomponatius, & Buccaferreus 4. item Meteor. volunt calorem per se rarefacere, frigus per se addensare: Unde experientia videmus elementa, quæ calore prædita sunt, ignem videlicet, & aerem, esse rara; quæ frigore pollent, nimirum aquam, & terram densa esse: itemque si calida refrigerentur, coire in densitatem, si frigida calefiant, in raritatem abire. Quia igitur, ut plurimum, ex rarefactione sequitur conjunctio earum partium, quæ ejusdem speciei sunt, & earum, quæ sunt diversæ speciei, seretio, & ex condensatione sequitur conjunctio partium tam quæ ejusdem, quam quæ diversæ speciei sunt; ideo Aristotelem ejusmodi affectiones calori & frigori attribuisse; esto nonnunquam aliter accidat, ut exempla, quæ in argumentis adducta sunt, apertè indicant. Harum omnium explicationum hæc ultima nobis magis placet, quod cæteræ, ut erit consideranti perspicuum, nec experientiæ, nec argumentis planè satisfaciant. Itaque censemus noluisse Aristotelem calorem, & frigus, tanquam per reciprocam, & veram definitionem eo modo explicare, sed duntaxat inculcare hujusmodi qualitatum affectiones, quæ tam eis ita per se conveniunt, ut nonnunquam, licet quodammodo ex accidente, aliter habeant.

Elementa calida ingenitam habent raritatem.

Non est autem, quod quis putet, calidum non unire, quæ sunt ejusdem generis, dum ea liquefacit, laxatve. Non enim quæcunque liquefiunt, aut laxantur, necessario ab se invicem distinguuntur, ut videre est in plumbo, quod liquatum, sibi nihilo secius continuatum perseverat. Nec etiam calor animalis dum carpit humidum: illud per se dissolvit, & separat, sed per accidens; quatenus ea pars materiæ humore destituta, non jam alius agglutinari, nec viventis anima informari potest. Sin aliter cum saxa frigore rumpuntur, ea non per se frigus disjungit, sed quatenus partes quasdam nimium stringit, quæ si alias trahere non possunt, ab eis dissociantur. Membra autem corporis dissolvi frigore dicuntur, quia coeuntibus ad interiora spiritibus, & calore, sustinere se nequeunt, & collabascunt.

Calor naturalis non dissolvit per se humidum.

Quod item objicitur, actiones ejusdem speciei à contrariis oriri non posse, haud ita est, quando contraria alias habent actiones sibi proprias, quibus inter se differant, ut in re proposita accidit, nam calidum & frigidū ita in ratione aggregandi conveniunt, ut per actiones calefaciendi & refrigerandi, quæ ipsis peculiares sunt, mutuo dissideant.

Nonnunquam actiones ejusdem speciei oriuntur à contrariis.

Quæ verò contra definitionem sicci & humidi opposuimus, variè quoque ab Interpretibus explicari solent: atque omissa responsione, quam Averroes hoc loco in paraphrasi magna affert, quæ nequaquam videtur ad rem esse: occurrit Ioannes Grammaticus, ignem non capere alienum terminum, sed proprium retinere; licet non ita perfectè, ut terra; quia ignis aliquam habet frigiditatem: nec more aquæ diffunditur, sed perpetuo sese conformat in effigiem pyramidis, quod etiam videmus in pulvere, qui non spargitur, sed sese acuminat. Verùm neque hujusmodi responsio placet. Nam pyramidis figuram ignis non ex se vendicat, sed quia cum in superiora evadit, tenuiores particulæ, quia leviores celerius feruntur; minus tenues, cum eant tardius, ad imum quasi ad basim sese diffundunt, atque ita ignis ascendens eam figuram capessit, ut in nostris problematis ad libros de cœlo exposuimus.

Responsio Philoponi.

Vera responsio. Sect. 4. problem. 5.

Quod & aeri etiam ascendenti pari ratione convenit, nisi quod in eo id non deprehendimus, quia visum effugit. Quare si humidi definitio ideo igni non convenit, quia ejusmodi figuram in ascensu obtinet, certè neque aeri competet. Respondendum igitur est, ignem haud censeri facile circumscribi termino continentis, primò, quia corpora continentia ob agendi acrimoniam absumit: deinde, quia si undique alieno termino cohibeatur, perit, ut in furno undique occluso. Arenulæ verò, & similia corpora minutissima alienum terminum natura sua non accipiunt; sed quatenus ob fluxilem tenuitatem non consistunt; cum alioqui per se, ac ratione suæ formæ, proprium terminum habere debuissent; siquidem sunt ejusdem naturæ cum corporibus duris, ac per se consistentibus. Denique quod de aquæ fluxu objectum est, dissolvet, qui dixerit, id non obstare, quominus aqua ad alienum terminum sese promptè accommodare queat, si v. g. aliquo vase excipiatur.

Cur ignis non dicatur facile terminari alieno termino.

Nec arenulæ & quædam alia minutissima.

ARTICVLVS III.

E QVATVOR PRIMIS QVALITATIBUS duas esse activas, duas passivas.

QVatuor primæ qualitates trifariam, quod ad præsentem locum attinet, spectari possunt. Vno modo, quatenus mixta corpora ex iis concrescunt (intellige secundum accidentariam compositionem) ut 1. cap. lib. 2. de part. anim. Aristoteles ait. Altero quoad rationem uniendi, & quatenus reddunt subjectum facile aut difficile terminare. Tertiò, in ordine ad primas, ac magis

Triplex consideratio primarum qualitatum.

gis proprias earum actiones, videlicet calefactionem, refrigerationem, humectationem, exsiccationem.

1. Assertio. Hoc posito sit prima assertio, Si quatuor primæ qualitates primo modo spectentur, omnes sunt passivæ duntaxat. Hæc probatur, quia ejusmodi qualitates ita sumptæ, habent rationem materiæ, quæ nullam agendi vim possidet. Vnde Aristoteles 2. de partibus animalium, loco citato, eas compositorum corporum materiam vocat.

2. Assertio. Sit secunda assertio. Si quatuor primæ qualitates secundo modo considerentur, earum duæ sunt agentes tantum, calor & frigus; duæ tantummodo patientes, humor, & siccitas. Hanc tradidit Aristoteles hoc in libro cap. 2. text. 8. & initio libri 4. Meteor. cap. 4. confirmaturque ex eo, quia unire est agere, calor verò & frigus uniunt, ut est superius dictum. Præterea terminari facile, aut difficile, est quoddam pati, pertinetque ad potentiam passivam. Id convenit humido & sicco, ratione humiditatis & siccitatis; igitur hæ qualitates si expendantur, præcise secundum hanc notionem, passivæ tantum sunt. Cernitur quoque earundem qualitatum activitas, & patibilitas in mixti compositione, ut Ioannes Grammaticus, aliique Interpretes ex Aristotele observant. Nam, sicuti in fictili opificio videre est, calor partes siccas cum humidis copulat excoquendo, & digerendo; frigus autem coagmentat, atque interim siccitas & humiditas effingi sese, atque inflecti, & quasi formari patiuntur.

3. Assertio. Sit tertia assertio. Si quatuor primæ qualitates tertio modo sumantur, omnes sunt activæ. Hæc patet ex eo, quia, docente Aristotele hoc in libro capite 4. textu 28. omnia elementa ex se mutuo progigni possunt: quod non ita esset, nisi omnes quatuor qualitates in se vicissim agerent. Vnde, & in mixto genito nulla qualitas summum gradum retinet, sed temperiem quandam, quæ videlicet per reciprocam earum omnium actionem inducta fuit. Præterea quod siccitas agat, privatim concluditur ex eo, quia siccitas coagulat teste Aristotele 4. Meteorum cap. 34. & 36. at coagulare, agere est. Item, quia sal vehementissimè corpora exsiccat, ut experiuntur ii, qui in salinis versantur. Item, quod humiditas agendi vim habeat, suadetur; nam carnes, aliaque id genus, in locis humiditate abundantibus computrescunt; & sal præsente humido liquefit, & glacies in aqua solvitur, quæ omnia actionem propriam exercendo, humiditas præstat.

Sal corpora exsiccat.

4. Assertio. Lege Soncinatem lib. 6. Met. q. 6. Si quarta assertio. E quatuor prædictis qualitatibus, calor, & frigus magis activa sunt, quam siccitas & humiditas. Hæc assertio intelligenda est de qualitatibus sub tertia consideratione sumptis: Eam verò suadet inprimis experientia; compertum est enim, calida & frigida celerius agere, sicca & humida lentius; item, quia illa ad ampliorem, hæc ad breviorem sphæram sese communicant.

Deinde, quia cum siccitas & humiditas magis resistant, hoc est, aliarum actiones magis remorentur: postulabat ordo divinæ sapientiæ, ut duæ priores qualitates magis activæ essent, posteriores duæ minus; ne si eædem magis agerent, & resisterent, alias imperio suo coercerent, ac omnino destruerent. Porro ex omnibus quatuor qualitatibus, calor magis actuosus, est siccitas minus. Vnde ignis corpora admodum solida, & prædura resolvit, ut saxa, & metalla: terra verò, etiam mollia & tenuia segniter, lenteque afficit.

Siccitas & humiditas magis resistunt.

Ex dictis collige, non aberrasse à vero eos, qui humorem & siccitatem passivas qualitates appellarunt: non quod in congressu cum suis contrariis magis patiantur: siquidem ut magis resistunt, ita ex se minus patiuntur; sed quia minori ad agendum vi præditæ sunt, quam calor & frigus: atque ita illarum comparatione non activæ, sed passivæ, id est, vix activæ dici possunt. Itaque siccitas & humiditas triplici ratione passivæ qualitates vocantur, quarum primam, quæ etiam cæteris communis est, explicat prima conclusio: alteram secunda; tertiam nunc adjecimus. Adde posse siccitatem, & humiditatem, prout pertinacius resistunt, dici etiam, licet impropriè, magis passivas, quatenus resistentia, quæ fit non contra pugnando, habet sese ex parte patientis, ut rectè observat Marsilius q. 2. hujus lib. art. 1.

Non appellantur duæ primæ qualitates passivæ quod magis patiantur.

QVÆSTIO IV.

UTRUM SINGULIS ELEMENTIS SINGULÆ IN SUMMO QUALITATES INSINT, & quæ quibus.

ARTICVLVS I.

VNICVIQVE ELEMENTO IN SVO naturali statu competere unam qualitatem in summo: igni calorem, aeri humiditatem.

Quatuor esse elementa, non plura, neq; pauciora, demonstravimus 3. libr. de Cœlo. Nunc eorum numero jam ibi constituto, de ipsorum duntaxat qualitatibus disseremus. Sit prima assertio. Vnumquodq; elementum unam è quatuor primis qualitatibus in summo gradu obtinet. Hæc assertio intelligenda est de elementis in suo naturali statu, quem tamē non omnia servare alibi ostendimus. Probatur autem illius veritas, quæ progressu magis elucebit, quia cum primæ qualitates sint quatuor, eædem que sint primariæ administræ generationis, & interitus in com[muni]ne, consequens est, ut per prima corpora generabilia & corruptibilia, hoc est, per ele-

Cap. 5. q. 5.

1. Assertio.

In nostris probl. 4. lib. 1 de Cœlo sect. 2. probl. 4.

elementa singulatim distribuantur,&unicuique A
sua prima qualitas conveniat. Quod autem o-
porteat cuilibet suam competere in summo gra-
du, ex eo convincitur, quia qualitas naturalis
in sua maxima perfectione competit corpori,cui
primò ac peculiariter debetur, quod non potest
esse aliud nisi elementum, ut ratio adducta con-
cludit. Tum verò quod nulla qualitas prima in
summo gradu alicui corpori mixto convenire
possit, liquet inde, quia omnes ejusmodi qua- B
litates mutua permistione in eo refranguntur.
Hinc collige non rectè philosophatum Aver-
roem lib. . de Cœlo comm. 67. Niphum hoc in
libro ad text. 28. Achillinum libr. 3. de elemen-
tis, & alios, quos in decursu hujusce disputatio-
nis nominabimus, dum eidem elemento plures
in summo qualitates attribuunt.

[...]ertio. Secunda assertio. Summus calor convenit i-
gni. Hæc ita probatur. Calor summus, ut ex su-
periori assertione constat,alicui elemento in na- C
turali statu debetur, non terræ, non aquæ, non
aeri, non igni. Minor suadetur, quia hæc tria
elementa calefiunt ab externo agente,quo amo-
to sese ad pristinum statum minus intensi calo-
ris referunt. Igitur in naturali sua constitutione
aliquid frigoris requirunt,atque adeo non sum-
mum calorem. Præterea corpora quo calidiora,
nisi quid obstet, majori conatu in sublime evo-
lant, videlicet ad locum ignis, ut in exhalatio-
nibus, & flamma advertimus. Igitur ignis prin-
cipium est, ac fons caloris, ad quem illa, quoad
possunt, contendunt.

Tertiò, calor est omnium primarum qualita-
tum perfectissima; convenit igitur elemento,
quod inter omnia, ut loco, ita & dignitate emi-
net, id est, igni. Accedit testimonium Aristote-
lis cap. 3. hujus libri text. 23. & libro de sensu &
sensili cap 4.ubi igni peculiariter calorem attri-
buit, & 2. Metaphys. cap. 1. text. 4. quo loco i-
gnem calidissimum esse ait. Idem affirmant D. E
Basilius homil. 4. Exam. D. Ambrosius libr. 4.
cap.4. D. Damascenus in suis Physic.c.12.

Assertio. Tertia assertio, Humiditas summa competit
aeri. Hæc ipsa humidi definitione suadetur; hu-
midum namque id est, quod facile alieno ter-
mino, suo difficile coercetur; at hoc præ cæteris
elementis aeri accommodatur. Item ab effectu;
quæ enim humida sunt, affluxu aeris humidio-
ra fiunt, ut oleum. Tertio inductione,quia sum-
ma humiditas non competit igni, alioqui,cum F
calor humiditate hebescat, non esset ignis, uti
est, summe actuosus. Nec etiam terræ convenit,
cum sit maxime compacta, & solida. Nec vero
aquæ, quæ non tam facile alienis clauditur li-
mitibus, ergo aer. Postremo auctoritate Ari-
stotelis, qui hoc in libro cap. 3. text. 23. distri-
buens cuique elemento suam peculiarem quali-
tatem, aeri humiditatem ascribit, & cap. 8. text.
49. docet ignem,& aerem adversari aquæ,& ter-

A ræ; certe ratione caloris, & humiditatis. Sentit
igitur sicut ignis ob summum calorem adversa-
tur aquæ, ita aerem ob summam humiditatem
adversari terræ.

Verum tertiam hanc assertionem improbat
Galenus 1. libro de elementis cap.3.lib.1. de sim-
plicium medicamentorum facultatibus cap.8. &
apertius cap. 32. D. Thomas hoc loco cap. 4. ad
text.23. Magnus Albertus tract.1. c.12. Avicenna
B lib.1.Fen.1.doct.2.Garbius in summa,tract.1.q.2.
arbitrati non aerem, sed aquã summo gradu hu-
midam esse. Primum, quia plus aqua,quam aer
humectat. Deinde, quia difficilius humor aquæ,
quam aeris remittitur. Item, quia quod est hu-
midum in summo, non potest exsiccari; aer au-
tem suo afflatu terram frequenter exsiccat. Quar-
to, quia aqua tempore pluviæ humectat aerem;
at non humectaret humidum in summo. Quin-
to, quia planeta, qui virtute humidissimus per-
C hibetur, nempe Luna, dicitur aquæ dominari.
Sexto, quia Aristoteles 8.cap. hujus lib. text.48.
asseruit solam ex omnibus elementis aquam o-
ptime terminari, quod humidi proprium est, &
lib.4.Meteor. cap.4. aquam maxime proprie di-
ci humidam: terram vero siccam. Videtur igitur
concludi, non aerem, sed aquam summo gradu
humidam esse.

Argumenta contra 3. assertionem. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Cæterum licet hæc argumenta in speciem pro-
babilia sint, nostram tamen assertionem mini-
D me evertunt. Quare ad primum respondemus, a-
quam corpora plus humectare, quã aerem; non
quod humor aqueus uberior sit,& intensior; sed
quia in crassiori substantia positus, dum in vias
recessusque corporum inseritur, magis inhære-
scit,diutiusque retinetur, quod aeri non accidit,
qui tenuitate sua facile affluit. Atque eadem et-
iam materiæ densitas in causa est, ut humiditas
aquea magis sensum moveat,tardiusque cæteris
paribus, remittatur,quam aerea; densa enim,ut
E plus habent materiæ sub pari mole, quam rara;
ita plures humiditatis partes sub pari intensio-
ne, si humiditate affecta sint, in se cohibent; at-
que ita celerius agunt. Item, densa, ut externæ
impressione minus patent, si diutius humidita-
tem servant. Atque his consentit Averroes 1.par.
Cantic. tract. 1 comm. 15. & 2. colliget. c. 2. in-
quiens aerem humidiorem esse aqua,sed aquam
potentiorem esse in humectando. Diximus hu-
miditatem aqueam non absolute, sed cum cæte-
F ra,præter materiæ densitatem,paria sunt,tardius
remitti, atque adeo serius extingui; quia tam a
potest esse humiditas aerea,& tam exigua aquea,
ut hæc facilius remittatur & pereat, quam illa.
Quod in humiditate, quæ ipso aeris elemento
insita est, perpetuo evenit; licet enim quædam
mista plus habeant humiditatis aqueæ quam ae-
re, semper tamen aer multo plus habet humidi-
tatis, quam aqua, idque tanto excessu, quanto
semper aer (quod sensu liquet) facilius prom-
ptius-

Solut. 1. arg. Cur aqua plus corpora humectet.

Corpora densa humiditatem diutius servant.

Semper aer plus habet humiditatis, quam aqua.

ptiusq; recipit alienum terminum, quam aqua; quantumlibet hæc humescat, nisi terræ cum in vaporem attenuatur. Sed quidquid de vapore comparatione aeris pronunciandum sit; certe dum aer, & aqua naturalem statum servant, ita res habet, ut diximus. Atque ab aere, quantumvis pervius ac penetrabilis sit, difficilius expellitur humiditas, quam ab aqua, si de humiditate propriè sumpta loquamur. Hinc patet quid ad secundum argumentum responderi debeat.

Solutio 2.

3. Ad tertium dicendum est, aerem non exsiccare per se, seu per nativam siccitatem, hac enim in suo naturali statu, omnino caret, sed ex accidente reddere sicca corpora; interdum quidem vi peregrini frigoris, quo stringit, & partes humidas exprimit; nonnunquam vi caloris, quo ex humidis corporibus halitum evocat: eiq; viam pandit, cujus egressum siccitas consequitur. Atque hac ratione frequentes balneæ membra exsiccant, dum videlicet è corpore humores extrahunt.

Cur frequẽtes balneæ corpora exsiccent.

4. Ad quartum, pluviam non humectare aerem, id est, non illum magis habilem ad alienum terminum capiendum reddere, imo minus; sed interserere aqueum liquorem, qui magis, quam aer, humectat, ob causas paulo ante explicatas.

5. Ad quintum, Lunam non dominari aquæ ob sympathiam humiditatis summæ, sed ejus, quæ aquam denominet, non tamen in supremo gradu. Deinde, etiam ob alia effecta, quæ in mari præstat, ut quotidie experimur.

6. Ad sextum, ideo aquam dici ab Aristotele maxime propriè humidam, quia maximè humectat modo ante explicato. Item dici, inter omnia elementa externo limite facile terminari; quia res alias sua permixtione terminabiles efficit, ut patet in luto, quod non aereo, sed aqueo humore concrescit, & coagmentatur. Quo sensu putant nonnulli, Galenum aquam magis humidam, quam aerem appellasse, quia videlicet, ut medicus de humiditate, prout in medicamentorum compositionem venit, loquebatur.

ARTICVLVS II.

AQVÆ SVMMVM FRIGVS, TERRÆ *siccitatem summam deberi.*

Descendamus nunc ad inferiora elementa, aquam, & terram. In primis circa frigiditatem, non parva est inter Philosophos dissensio, cuinam ex his duobus elemẽtis, adjudicare eam oporteat. Avicenna in suo libro de cœlo capite ult. putat, terræ summum frigus deberi; quod etiam placuit D. Thomæ hoc in lib. ad text. 23. & Magno Alberto hoc loco tract. 1. cap. 12. postque ea opinio hunc in modum confirmari. Id, quod maxime à cœlo distat, summe frigidum esse oportet, cum cœlum sit quasi fons, & parens caloris universi, quem lucis vehiculo in omnes mundi partes dimittit: at terra maxime distat à cœlo, est ergo summe frigida. Deinde levitas ignis, & gravitas terræ, sicuti sunt maxime opposita, ita videntur à maxima contrarietate originem ducere: cum igitur levitas ignis oriatur à calore summo, ut docet Aristoteles 2. de cœlo cap. 7. gravitas terræ orietur à summo frigore. Tertio, si aqua natura sua frigidissima esset, sequeretur aquam in naturali statu debere esse congelatam, siquidem nimia frigoris vis cogit in gelu, atque ita aqua ex se nihil humoris vendicaret, quod falsum est. Quarto, loca maritima calidiora sunt, quam mediterranea: Igitur aqua minus frigefacit, quam terra.

Opinio Avicennæ, deberi terræ summum frigus. Prima ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

4. Ratio.

Sit tamen quarta assertio. Non terræ, sed aquæ summum frigus debetur. Hæc assertio Peripatetica est, ut constat ex Aristotelis doctrina cap. 3. hujus lib. text. 23. & libr. de sensu & sensili cap. 4. eamque docuit Empedocles, & Strato, referente Plutarcho in lib. de primo frigido: Item D. Ambrosius libr. 4. Hexam. cap. 4. D. Basilius homil. 4. in Genes. D. Damascenus in suis Physicis cap. 12. aliique Theologi, & Philosophi. Probatur autem ejus veritas, in primis quia nullum elementum magis frigefacit, nullum igni magis infestum est, & inimicum, quam aqua, unde in lib. Iob capite vicesimo quarto dicitur: Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, ubi summo calori opponitur aquæ frigus: id autem, quod præ aliis summe calido adversatur, summe frigidum esse debet. Deinde, quod terra non sit summe frigida ostenditur, tum quia cum sit densior, quam aqua, multo vehementius, quam illa refrigeraret, cujus oppositum & nos experimur, & medici tradunt, ut Ægin. lib. 7. Galenus 1. lib. de simplic. medicam. facult. à cap. 4. ad 8. Item quia constat terram destinatam à Deo fuisse ad usum habitationemque animalium in ea degentium, non esset autem ad hunc finem idonea, si summe frigida esset, cum excessus frigiditatis vitæ terrestrium animantium magnopere adversetur. Nec obstat, quod pisces in aqua vivãt, hi enim ut majori ex parte exangues sunt, vel exiguo præditi sanguine, ita natura frigidiores existunt (quod asseverat Aristoteles in lib. de respiratione cap. 6. adversus Empedoclem, pisces, quod in aquis vivant, calidiores, existimantem) sunt, inquam, frigidiores, quam terrestria animantia, proindeque frigido magis gaudent.

Quarta assertio. Ejus auctores.

Prima confutatio.

2.

3.

Dilutio tacitæ object.

Ad primum igitur argumentum eorum, quæ probare nitebantur, terram non aquam summe frigidam esse, dicendum, si omnis mundi sublunaris calor è cœlestibus corporibus difflueret, tunc futurum sane, ut quo ab illis corpora longiori tractu differerent, eo minus haberent caloris, saltem ejus, qui per directum radium gignitur: Nunc autem aliter rem habere. Non enim omnis terra cœlitus dimanat, sed calor igneus, à forma sui elementi, sicuti & frigus, à forma aquæ, similiterque cæteræ qualitates, à suorum elemen-

Responsio ad arg. partis contrariæ. Ad

Non omnis calor è cœlo.

elementorum formis. Ad secundum, mentem Aristotelis non esse, levitatem ignis à summo duntaxat calore exoriri, sed à calore summo, & ab aliis igni propriis qualitatibus. Quo etiam modo summo gravitas à complexu qualitatum, quæ terræ suapte natura conveniunt, proficiscitur. Nec oportet, ut summa levitas, & summa gravitas à qualitatibus summo gradu inter se contrariis gignantur. Non enim par repugnantia in causa, & in effectu requirenda est. Circa tertium constat in primis frigus per se non esse causam congelationis: nam acetum, quod natura per frigidum est, nunquam gelustringitur, & oleum natura calidum frequenter concrescit, videlicet ad coeundum faciliora sunt, quæ leviga-tiora, & densiora, ut oleum. Lege Macrob. lib. 7. Satur. cap. 12. Ad argumentum ergo dicendum est cum Averroe 4. de cœlo com. 32. & Alberto 4. Metaphysic. tract. 2. cap. 5. licet aqua ex se frigiditatem summam postulet, non esse tamen natura sua congelatam, quia frigiditas non puram aquam, sed exhalatione terrea subtili per mixtam congelat, cujus rei indicium est, quod aqua præ calefacta citius, quam frigida in gelu cogitur, ut docet Aristoteles 1. Meteor. c. 2. nempe ob multitudinem exhalationum, quas in ea calor excivit. Quamquam, & hujus facilioris congelationis alia etiam causa est, nimirū quod calor aquam tenuiorem, proindeque magis perviam frigori congelanti efficit, ut advertit Avicenna 1. Fen. doct. 2. sum. 1. cap. 3. Theophrastus lib. 5. de causis plantarum cap. 20.

Ad 2. — De ortu summæ gravitatis & levitatis. — Ad 3. — Aqua præ calefacta cur citius congelescat.

Tandem quod ad terram attinet, sit quinta assertio. Siccitas in summo gradu convenit terræ. Hæc philosophorum medicorumq; communis est, patetque ex primarum qualitatum distributione. Cum enim calor igni, humiditas aeri, frigus aquæ, in summo gradu competant; reliquum est, ut summa siccitas ele mento terræ obveniat. Patet etiam ex ipsa siccitatis notione: terra namque, præ aliis elementis, propriam circumscriptionem tenaciter servat, nec alienam admittit. Præterea idem ex eo confirmatur, quia inter elementa, ignis est tanquam agens, terra quasi materia, ut Plato in Timæo inquit, ideoq; terra appellatur veluti mundi uterus, in quam complurium rerum gignendarum semina transmittuntur: ergo quemadmodum ignis inter elementa maxime est activus, sic terra erit maxime passiva; utique ratione siccitatis summæ. Accedit ad confirmationem auctoritas sacræ paginæ, quæ Geneseos 1. terram vocat aridam, ob excedentem siccitatem, ut interpretatur D. Basilius homil 4. Exam. D. Ambrosius lib. 1. Exam. c. 4. D. Thomas 1. part. quæst. 69. art. 1. ad 5. Quare non probamus eorum sententiam, qui non terræ, sed igni extremam siccitatem accommodant. Nec obstat, quod ignis plus exsiccare soleat, quam terra; non enim id præstat ob majorem siccitatem, sed ratione caloris, cujus vi partes humidas extenuat, & in halitus resolvit.

5. Assertio. — Ignis inter elementa est tanquam agens, terra, ut patiens. — Genes. D. Basil. D. Ambros. D. Thom.

QUAESTIO V.

UTRUM ELEMENTA PRÆter qualitatem unam summe intensam, aliam in excellenti gradu vendicent.

ARTICULUS I.

AFFIRMATIVÆ PARTIS ASSERTIO, & confirmatio.

Cuilibet elemento non unam duntaxat, sed plures inesse qualitates primas docuit, Aristoteles hoc in libro cap. 3. text. 23. post Hippocratem libr. 1. de carnibus, & libr. 1. de diæta: idque vel ipso sensuum testimonio manifestum est. Experimur enim aquam non solum refrigerare, sed humectare etiam: & ignem non tantum calefacere, sed etiam desiccare: similiterque in cæteris res habet. Verum quot singulis elementis qualitates competant, quoque modo dispensatæ sint, controversum est. Sit tamen conclusio. Ignis est calidus, & siccus, aer humidus, & calidus: aqua frigida, & humida: terra sicca, & frigida. Hæc conclusio sic intelligi debet, ut hujusmodi qualitatum prior in summo gradu elemento suo insit, quod jam superius probavimus; posterior vero infra summum, sed tamen majori ex parte. Quod ex eo ostendi, illustrarique potest, quia concors discordia, & dissentiens amicitia, qua elementaris mundi conservatio, ordo pulchritudo continetur, non alia ratione melius cohærere potuit. Sic enim aer, & ignis calore conveniunt, humiditate distant: aqua, & aer humiditate sociantur, frigore disiunguntur: terra, & aqua frigiditate astringuntur, siccitate dissident. Atque hoc ordine, & dispositione qualitatum, habetur ratio tum concordiæ, tum dignitatis. Concordiæ cum inter contrarias, aliqua non contraria interjecta sit, ut inter summum calorem summumque frigus, humiditas: inter summam humiditatem, summamque siccitatem frigiditas. Nobilitatis, quia sub præstantiori, ex activis, nobilior passiva proxime sedem habet, nempe sub calore humiditas, & sub activa minus præstanti, passiva etiam minus præstans, nimirum sub frigiditate siccitas collocata est.

Aristot. Hippocr. Pro hac conclus. lege Alex. lib. 1. Meteor. com. 23. Averr. hoc in libro com. 41. — Conclusio. — Marsil q. 6. Saxo. q. 2. Fernel. lib. 2. de elementis c. 4. contra Avicen. lib. 1. de cœl. c. 4. t. Achil. 3. de elem. — Concors discordia elementaris mundi.

Simul etiam, hoc qualitatum dissidio, & convenientia consulitur generationi, & incolumitati rerum, ut adnotavit D. Damascenus in suis Physicis, cap. 12. generationi, quia omnis generatio est à contrario. Incolumitati, quia convenientia, & pax, diuturnitatis parens habetur. Sed & ipsa contrarietas, dum generationi observit, rebus dissolubilibus perennitatem confert, prout generatio in locum ejus, quod perit, aliud con-

Amicitia parens diuturnitatis.

continuo subiicit. Qua de re luculenter disserit Aristoteles in libro de mundo, sive quisquis ejus libri auctor est. Vbi ait minus esse mirãdum, quod mundus, cum ex contrariis constet, jam diu dissolutus non sit, atque interierit, quam quod civitas aliqua incolumis perduret, quæ composita sit ex egenis, & divitibus, juvenibus, & senio confectis, infirmis, & robustis, pravis, atque innocentibus. Ignorantia est, inquit, ista hominum, non videntium longe hoc esse admirabilius in concordia civili, quæ omnis naturæ, & fortunæ susceptrix, ex multis unum efficit affectum, ex dissimilibus similem.

Cum mundus constet ex contrariis cur non pereat.

D. Damasc.

D. autem Damascenus libro primo Fidei Orthodoxæ cap. 3. inter cætera argumenta, quæ demonstrant Deum esse, enumerat illud, quod fieri non posset, ut ignis, aqua, aer, & terra, pugnantis inter se naturæ, ad unum mundi ornatum numeris omnibus absolvendum simul coirent, adeoque tenaci nexu cohærerent, ut nulla ratione dissolvi possent, nisi ea omnipotens vis aliqua & conciliasset, & ita semper tueretur, ut disjungi, ac dissolvi ullo modo nequeant. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi propterea quod elementa ex contrariis constent, sequiratur ad ea tuenda, & perpetuanda major Dei concursus, quam communis, & ordinarius: quandoquidem sic ejusmodi repugnantia, & contrarietas à Deo, (quod jam ex dictis patet) attemperata est, ut elementa agendo, patiendoque sese mutuis vicibus compensent, & conservent ordinario duntaxat Dei omnia regentis, & sustentantis auxilio.

Plato in Timæo. Philo in lib. de mundi in corrupt. in lib. de mundo ad Alex. D. Greg. Nyss. de opere sex dier.

Elementa mutuis vicibus dispendia resarciunt.

ARTICVLVS II.

EORVM RATIONES, QVI AEREM *natura frigidum, & eorum qui natura calidum esse affirmarunt.*

Verum circa eam qualitatum conjugationem, quam aeri attribuimus, magna fuit inter Peripateticos, & Stoicos dissensio, ut testatur Galenus secundo de simplicium medicamentorum facultate cap. 20. Illi enim aerem calidum, hi frigidum esse asserebant. Seneca, utpote ejusdem doctrinæ alumnus, Stoicorum sententiam amplexus est, secundo quæstionum naturalium lib. cap. 10. & Tullius 2. lib. de natura Deorum, itemq; Philo Iudæus in libro de plantatione Noe, & Galenus non solum in libr. cui titulus est, quod animi mores corporis temperationem sequantur cap. 4. ubi fortasse non ex proprio sensu loquitur, sed etiam 8. de usu partium cap. 3. ubi palam Aristotelem reprehendit, quod aerem calidum posuerit; aliique nonnulli, quibus hæc potissimum argumenta sunt. Vnicuique naturale id est, ad quod amotis impedimentis, redit; sed aer noctu, & hyeme Solis duntaxat abscessu frigiditatem repetit; ergo frigiditas naturalis ei est, nec nisi præter naturam calet. Secundo, aer in sua media regione, ubi propriæ naturæ congruentius est, plus alget, sicuti inibi vapores in pluviam, & grandinem concrescunt, igitur ex se frigiditatem vendicat. Tertio, oleum est aereæ naturæ, ideo enim in aqua supernatat, & tamen est frigidum, cum per hyemem facile in crassitudinem coeat, ut aqua in gelu; ergo & aer, cujus naturam oleum æmulatur, frigidus est. Præterea, aer non solum nostra corpora ventilatione refrigerat, sed aquam etiam frigidiorem reddit: item respiratione attractus cordis calorem temperat: inclusus ventriculo ob inductum frigus dolores efficit: hæc autem aperta sunt nativæ frigiditatis indicia, non videtur igitur negandum, aerem natura sua frigidum esse.

Dissidium inter Peripateticos & Stoicos. Vellicat Aristotelem Galenus. Primum argum. pro Stoicis.

2.

3.

Peripatetici vero in contrariam partem ita disputant. Aer generatur actione caloris excedentis, licet non summi, ut patet, cum ignis aquam lebetis in aerem resolvit: ergo aer natura sua calidus est. Item levitas est comes, & consectatrix caloris: unde ea, quæ calefiunt, magis rara, magisque levia redduntur: sed aer est levis, ergo & calidus. Tertio, nisi aer esset calidus, dissolveretur harmonia illa, & concors discordia, quæ in elementari mundo ex quatuor primarum qualitatum distributione, prout à nobis tradita est, exoritur. Essent enim tria elementa excedenti gradu frigida: nec ignis cum aere qualitate una pugnaret, altera conveniret; ergo & cæt. Quarto, idem ex eo confirmatur, quia aer in abditis terræ locis frigore corrumpitur, eo quod ibi nimium algens crassescit, & in aquam vertitur. Postremo, quia videmus aerea esse calida, ut mel, & oleum. Asserendum ergo est, aerem suopte ingenio caliditatem vendicare.

Sententia Peripateticorum.

ARTICVLVS III.

CONCLVDITVR AEREM ESSE NAtura calidum, & diluuntur adversariorum argumenta.

Harum opinionum etsi neutra probabilitate careat: posterior tamen non solum quia Peripatetica, sed quia verisimilior, amplectenda à nobis est. Quare prioris argumenta diluemus. Ad primum dicendum, aerem noctu, & hyeme frigere, non quod ultro ad frigiditatem, ut naturæ suæ congruentem, sese referat, sed quia, tum vapores, & exhalationes, quæ per id tempus ad nativum frigus redeunt, tum cœlestium corporum influxus frigiditatem inducentes, tum aqua, & terra, frigida elementa, quorum actionem Solis præsentia impediebat, aut retardabat, assidue ipsum refrigerant. Præsertim quod aer, cum rarus, & tenuis sit, adventitiis impressionibus admodum est obnoxius, ut præter alios advertit Avicenna 1. Cant. Fen. 2. doct. 2. sum. 1. cap.

Dilut. 1. Aer cur noctu, & per hyemem friget.

cap. 23. & Averroes 1. Cant. com. 100. & 109. Ad secundum, aerem in media regione frigidiorem esse, quam in summa, vel ima. In summa enim regione, & motu, quo una cum igni circumagitur, & calidissimi elementi vicinitate inardescit: in ima vero repercussu radiorum solarium multum caloris concipit. At in media non solum hujusmodi adventitii caloris auxilia non habet; sed neque tueri suum potest, tum ob alias causas, quas in meteor. exposuimus, tum ob halitus è terra, & aqua solutos, qui natura frigidi cum sint, ubi eo pervenere, per antiperistasim ambientis caloris ad naturam redeunt; neque solum ipsi frigidiores evadunt, ita ut in pluviam, & grandinem coeant; sed aerem etiam refrigerant. Ad tertium, oleum in hyeme crassescere, non quod natura frigidum sit, sed quia præter naturalem suam constitutionem frigore correptum, calore intereunte in eum modum addensatur. Lege Aristotelem 4. Meteor. cap. 7. & lib. 2. de generatione animalium cap. 2. Ad quartum dicito nihil mirum, si nos multis modis aer refrigeret, qui calidiores eo sumus: sed enim peculiariter id præstare, dum ventilatur, quia vapore de nostro corpore exeunte vicinus aer tepefit, atque adeo per ventilationem commutatus frigidior accedit. Lege Aristotelem in problem. sect. 5. problem. 34. & Alexandrum libr. 1. problem. quæst. 111. Mitigat etiam aer cordis æstum, quia comparatione cordis, ac spirituum frigidus est. Item aquam alieno calore tepentem refrigerat, cum ipse peregrino frigore alget. Quo etiam pacto, id est, ultra propriam naturam frigidus, uti medici docent, symptomata inducit; quia cum tenuis sit, & interiores partes facile penetret, frigidos flatus invehit, qui ejusmodi malarum affectionum causa existunt.

Dilut. 2.

Media regio aeris cur frigeat.

Quid de olei natura & crassitudine Arist. Olympiodorus, Galen. & Mag. Alb. sen. e. ran., lege apud Vicomerc. 4. Meteor. c. 7.

Dilut. 4. Quo pacto aer ventilatus refrigeret.

ARTICVLVS IV.

QVALITATEM, QVÆ ELEMENTIS in excellenti, non tamen summo gradu competit, contrariæ admixtam esse.

His ita explicatis, adhuc circa elementariam primarum qualitatum cõplicationem controversia est, num ea qualitas, quam singulis elementis infra gradum summum convenire diximus, suæ contrariæ permixta sit an non? Alexander 1. Meteor. com. 13. Saxonia quæst 2. hujus libri, aliiq; nonnulli negantem partem sequuntur. Primum, quia si ejusmodi qualitas contrariæ permixta esset, sequeretur elementa non simplicia corpora, sed potius mixta debere judicari. Secundo, quia nullum jam foret asymbolum elementum, siquidem quodlibet communione alicujus qualitatis, cum cæteris conveniret, ut ignis humiditate cum aqua, calore cum aere, siccitate cum terra. Tertio, quia non videtur, quo pacto igni humiditas ulla convenire queat, cum omnem humiditatem caloris acrimonia confestim absumat. Nec item in aqua quicquam videtur esse siccitatis, utpote quam nullo modo sensus deprehendat. Quarto, quia cum Aristoteles elementis qualitates distribueret, duas tantummodo singulis assignavit.

Opinio Alexandri. — *Primum argum.* — *2.* — *3.* — *4.*

Nobis tamen contraria sententia magis probatur, quam defendit Marsilius hoc loco, quæst. 4. & 6. Foroliviensis tractatu de intensione formarum, part. 2. Buridanus, & plerique de schola Nominalium. Potest autem illa suaderi, primum quia, ut progressu fusius dicemus, semper tota latitudo primarum qualitatum in subjecto est expleta; ita ut quantum deest uni contrario, tantundem suppleatur ex altero. Secundo, quia sequeretur, cum ejusmodi qualitas, quæ est in excellenti gradu, non tamen summo, intenditur; talem intensionem effici in instanti, cum non inveniat in subjecto qualitatem contrariam, à qua retardetur. Hæc tamen ratio apud eos tantum valet, qui totam rationem, cur istiusmodi qualitates non producantur in instanti, sed in tempore constituunt in repugnantia, & renitentia contrarii. Tertio, corroboratur eadem opinio, quia cum, exempli gratia, ex aqua, & igni aer generatur, paulatim aquæ frigus calore subeunte expellitur; cum ergo, ut aer gignatur, non oporteat summum calorem in materiam aquæ induci, intendetur calor usq; ad sextum gradum v. c. sicque forma aeris sub aliquantulo frigore, in materiam inferetur, & cum eo servabitur

Conclusio. — *Prima ratio.* — *2.*

Igitur ad primum oppositæ partis argumentum dicimus, naturam corporis simplicis non ex qualitatum simplicitate argui; alioqui nullum elementum duplicem qualitatum obtineret, sed deprehendi ex eo, quod natura sua vendicet unam qualitatem in summo, non autem temperiem quatuor primarum qualitatum; quam si vendicaret, mixtum esset. Ad secundum, esto omnia elementa eo pacto inter se cõveniant; non omnia tamen symbolica esse, quia ad id non quævis qualitatum convenientia sat est, sed ea, quæ cernitur inter qualitates excellenti gradu subjecta denominantes, cujusmodi non est qualitas remissa, quæ singulis elementis competit. Ad tertium, etsi ignis, cùm in aliena corpora grassatur, eorum humiditatē depopuletur, propriam tamen, sibiq; inhærentem, ut naturæ suæ debitam, tueri. Ad id vero, quod de aquæ humiditate obiicitur, dicendum, manum aquæ siccitatem non sentire, quia cum illius humiditate, quæ intensior est, perfundatur, fieri nequit, ut simul etiã ejusdem siccitatem percipiat; alioqui humectãdi, & desiccãdi motu pariter afficeretur.

Solutio argumentorum partis contrariæ. Solutio 1. — *Solutio 2.* — *Solutio 3.* — *Cur manus aqua siccitatem non sentit.*

Ad ultimum, Aristotelem tertiæ qualitatis non meminisse, tum quia non simpliciter subjectum appellat: tum maxime, quod ea qualitas nec ad reciprocam elementorum actionem, nec

Solutio 4.

ad naturalium locorum ordinem exigatur, sed A ad explendam duntaxat capacitatem materiæ, quæ tali est ingenio, ut quantum ex aliqua primarum qualitatum ei deficit, tantundem sibi è contraria suppleri postulet, ut suo loco uberius explicabimus.

QVAESTIO VI.

UTRUM QUALITATES SYMBOLICÆ ELEMENTORUM INTER SE SPECIE DISTINGUANTUR, AN NON.

ARTICVLVS I.

NON DISTINGVI.

Quæ dicantur qualitates symbolicæ.

Symbolicæ qualitates hoc loco dicuntur, quæ sub eodem nomine pluribus elementis insunt, ut calor aeri & igni, humiditas aquæ, & aeri. Has ergo specie inter se distingui opinati quidam sunt, qui etiam addidêre, calorem non modo frigori contrarium esse, & siccitati humorem, sed calorem ignis calori aeris, & humorem aeris humori aquæ. Potest verò hæc sententia hisce rationibus ostendi.

Primũ arg. pro parte affirmat.

Cum subjecta specie differunt, etiam affectiones, quæ ab eis dimanant, distingui specie oportet, sed omnia elementa distinguuntur specie inter se: ergo & ipsorum affectiones.

2. Argum.

Secundò, siccitas in elemento terræ conjuncta est cum densitate extrema; in elemento verò ignis cum raritate summa: igitur siccitas ignis & terræ non conveniunt in natura ejusdem speciei.

3. Argum.

Tertiò, humiditas aquea extinguit ignem, aerea fovet, nutritque, ut videre licet in oleo & cera, quæ flammæ pabulum sunt, ergo hæ duæ humiditates non solum specie differunt, sed sibi etiam mutuo adversantur.

4. Argum.

Quartò, calor non est ejusdem speciei in mistis corporibus, ut ex multiplici ejus affectu patet; ergo neque in elementis, cum in utrisque par ratio esse videatur.

Omnem calorem elementi esse ejusdem infimæ speciei.

Contraria opinio Divi Thomæ in quæstion. de spirit. creat. artic. 3. ad 19. & aliorum asserentium, omnem elementarium calorem ad unam infimam speciem pertinere, itemque omnem humiditatem ad aliam: atque ita cæteras qualitates symbolicas elementorum, ut nomine, ita specie, & natura convenire, in Peripatetica schola communis est, ac vera. Primùm, quia calor ignis, & aeris mutuò se intendunt, similiterque frigiditas aquæ & terræ: quæ autem specie distant, sicuti in naturam unam convenire non valent: ita nec se vicissim augere. Secundò, quia cum unum elementum symbolicum in aliud transmutatur, una tantum à duabus primis qualitatibus per se abiicitur, ut 4. cap. hujus libri textu 25. Aristoteles docet. Cum item è duobus symbolicis tertium generatur, ex utrovis una tantum qualitas expellitur. Manent igitur reliquæ, si non numero, quia fit usque ad materiam primam resolutio, saltem specie. Tertiò, quia ignis suum calorem in aqua producendo, generat aerem: cum igitur res iisdem conserventur, & gignantur; sequitur aerem calore igneo conservari, eoque præditum esse.

Res iisdem gignuntur, & conservantur.

Quartò, quia si eæ qualitates specie distinguerentur, nullum elementum haberet vim conservandi aliud, item nullum esset elementum symbolicum: quandoquidem ea symbolica dicũtur, quæ ejusdem speciei qualitate conveniunt.

Lib. 1. de cæl. c. 1. text. 10.

B Quintò, quia jam essent octo primæ qualitates, non quatuor tantum. Sextò, quia adversariæ partis assertores contra Platonem in Alcibiade secundo, & Aristotelem 10. Metaphys. cap. 9. text. 25. aliisque in locis, uni duo contraria faciunt, videlicet calorem ignis & aeris humiditatem siccitati ignis, & terræ.

Unum uni contrarium.

Postremò, quia contra Philosophiæ dogmata absque necessitate species multiplicat.

ARTICVLVS II.

C DILVVNTVR ARGVMENTA CONTRA SUPERIORIS ARTICULI CONCLUSIONEM.

Dilutio 1.

Ad primum igitur argumentum eorum, quæ in oppositam partem adduximus, dicendum, quæcunque inter se specie differunt, aliquam habere affectionem reciprocam, ac sibi peculiarem specie diversam, quæ aliis rebus vel neutiquam conveniat, quomodo se habet risibile respectu hominis, vel quæ, esto aliis insit, non D eodem tamen pacto, ut calidum comparatione ignis: nulli enim, præterquam igni, summus calor natura sua debetur: non oportere tamen omnes affectiones, quæ in rebus specie dissidentibus reperiuntur, inter se specie distingui, alioqui potentia videndi hominis & equi non essent ejusdem speciei.

Dilut. 2.

Ad secundum, concesso antecedente neganda est consecutio: non enim sequitur qualitates distingui specie, quia sunt conjunE ctæ cum aliis qualitatibus specie distinctis; alioqui candor, qui in uno pomo, est cõjunctus cum sapore dulci, in alio, cum sapore amaro, non esset ejusdem speciei.

Raritas in igne non ex sola siccitate oritur.

Adde raritatem in igni non provenire ex sola siccitate, sed ex calore summo, cum siccitate denominante, quæ complicatio, cum non conveniat terræ, nihil mirum, si tantam densitatem obtineat, ignis autem tantam raritatem: quod similiter quoad levitatem & gravitatem accidit.

Dilut. 3.

Ad tertium dicendum est, si F loquamur de actione immediata, à qua specifica qualitatum convenientia petenda est, humiditatem aeream, & aqueam habere eandem specie actionem, quæ est humectatio, licet non eandem actionem mediatam, nec eundem specie effectum vendicet, ut probat argumentum.

Variæ causæ ob quas aqua ignem extinguat.

Ubi adverte multis de causis, ignem ab aqua extingui. Primùm, quia hujus frigiditas, illius calorem, humiditas siccitatem disperdit. Secundò, quia aqua, etiam prævalida, & fervens, igni superinjecta

cta eum ob suam crassitudinem suffocat, removendo aerem, sine cujus appulsu & ventilatione, neque flamma nec alius quivis ignis conservari potest, ut patet, cum ignis ita obtegitur, aut circumcluditur, ut eò nequeat recens aer affluere, & illabi; tunc enim brevi marcescit, & emoritur. Qua de re diximus in nostris problematis ad calcem librorum de cœlo. Eodemque pacto non solum vestis ignem opprimens, sed etiam nimia copia olei affusa extinguit ignem, quem alioqui, si paulatim instilletur, nutrit. Tertiò, quia flamma sustentatur non ambiente aere duntaxat, sed etiam halitibus, qui è combustili materia ad externas partes vi caloris educuntur, quos cum aqua intercipiat, eorumque ingressum, obturatis poris, & meatibus impediat, flammam abolet. Aer autem nullam ex his causis secum invehit ad ignem extinguendū, quia, si naturalem suum statum retinet, non obtinet tantum frigoris, ut per se calorem ab igne expellere valeat, nec tantam densitatem, ut eum suffocare queat. Insuper ejus humiditas ignem sustentat ac fovet ratione pinguedinis resultantis in humido, ob siccitatem commode digestam qualis inest oleo, non verò rebus aqueis. Itaque non conservat ignem humiditas aerea per se duntaxat, ac vi sua; sed ob prædictam pinguedinem. His non obstat quod vehemens aeris ventilatio flammam perimit. Id enim accidit tum propter eas causas, quas in libris de Cœlo loco citato retulimus; tum quia licet ad conservandum ignem requiritur accessus, & reciprocatio frigidi aeris, qui fuligines ab igne prodeuntes, cum jam densæ sunt, excipiat, & aliorsum deflectat; tamen si eas omnino flatus acrimonia confertim dissipet, abigatque, flammam pabulo destitutam extinguet.

Sect.4. problem.2.

Humiditas aeris cur ignem conservet. Aeris ventilatio cur flammam perimat.

Ad quartum argumentum respondendum est, omnes calores, quantumlibet diversos effectus edant, habere actionem immediatam, eandem specie, proindeque omnes convenire in eandem specificam naturam. Cujus rei plenior explicatio proxima quæstione continetur.

Dilut.4.

QVAESTIO VII.

UTRUM CALOR ELEMENTARIS SPECIE DIFFERAT AB ANIMALI, & cœlesti, an non.

ARTICVLVS I.

QVI AVCTORES PVTENT DIFFERRE, & quibus id argumentis suadeant.

Nonnullorum opinio fuit, duplicem esse calorem; unum æthereum sive cœlestem, hoc est, à corporibus cœlestibus in sublunaria influentem; alterum elementarem, sive igneum, hoc est, ab elementis, sed potissimum ab igni, ut à caloris fonte, ad mixta derivatum. Illum temperatum, beneficum, & salutarem esse; cujus ope omnia gignantur, alantur, concrescant, conserventur: hunc acerrima vi pollentem, noxium, & lethificum, quo cuncta exsiccentur, urantur, extabescant, & in cineres abeant. Præterea calorem nativum, cujus beneficio corpora vivunt, suasque functiones obeunt, non esse igneum, sed cœlestem: atque adeo calorem vitalem, & cœlestem esse ejusdem speciei; sed differre specie ab igneo. Cui sententiæ videtur adstipulari Aristoteles tum libro 2. Physicæ Auscultationis capite 2. textu 26. ubi ait, Solem & hominem generare hominem, videlicet, quia Sol vitalem vim, interventu caloris, semini impertiendo, unà cum homine materiam disponit. Tum apertius libro 2. de generatione animalium capite 3. ubi asserit calorem, quo animantium vita continetur, quo pereunte omnis eorum actio intermoritur, nec ignem esse, nec ab igne ortum ducere; sed in spiritu cœlitus dilapsum insidere. Idem affirmat Conciliator different. 48. & 59. Marcellus in suo libr. 2. de anima, cap. 143. & 144. Picus Mirandula lib. 3. adversus Astrologos cap. 3. Bartholomæus Anglicus de rerum proprietatibus libro 3. c. 1. Niphus 1. Meteor. comm. 35. q. 2. Fernelius libro 4. suæ Physiologiæ c. 1.

Aristot.

Quæ sententia hisce argumentis comprobatur. Omne genus vegetabilium, sive herbæ, sive arbores, sive animantes, calore vivunt, ut libr. de respiratione c. 7. scripsit Aristoteles, quod de calore igneo, & elementari intelligi nequaquam potest: siquidem pleræque herbæ frigidæ sunt, & in quibusdam earum adeo frigus excedit, ut inter venena frigida numerentur: quale est opium, & cicuta. Inter animantia quoque serpentes frigore abundant: & salamandra adeo frigidi temperamenti est, ut in ignem projecta, ejus vim diu retardet, ideoque in igni vivere credita sit, elementaris autem calor cum tanto frigore cohærere non potest: igitur horum viventium vita non continetur elementari calore, sed cœlesti, cui frigus non adversetur: sed ambo quantumlibet intensa in eodem subjecto permaneant.

Primum arg.

Existimatū à quibusdam salamandram vivere in igne.

Non vivere revera in igne salamandram, diximus in nostris problem. 2. lib. de cælo sect.4.

Deinde, quod calor igneus distinguatur specie à calore vitali animalium, undecumque hic ipsis adveniat, ea ratione ostenditur; quia ejusdem naturæ, & speciei qualitates non se interimunt, sed intendunt potius: calor autem febrilis, qui igneæ naturæ est, nativum animantium calorem dispendit; cum ipse interim, grassante vi morbi, vigeat & augescat. Huc pertinet, quod Arist. lib. 5. Politicorum cap. 8. definit mortem, extinctionem caloris nativi in humido. Quibus verbis indicat non extingui vivens defectu cujuslibet caloris, sed nativi, atque adeo aliam esse natu-

2. Argum.

Arist. in Polit.

Idem apertius Gal. en. lib. 2. de temper. c. 2.

naturam caloris nativi, aliam extranei, & ignei. Quod ex eo etiam videtur planum, quia abundante, & excedente calore adventitio, ejusque vi membris æstuantibus, extinguitur homo defectu caloris vitalis. Præterea, ut ait Galenus lib. 1. de temperamentis, c. 2. & lib. 3. de causis pulsf. c. 4. Indi abundant ascititio calore, Germani nativo. Non ergo calor ascititius, & nativus sunt idem specie calor.

Galenus. Germani abundant nativo calore.

ARTICVLVS II.

ELEMENTAREM CALOREM, *cœlestem, & vitalem, omnesq; in unisum calores ejusdem esse speciei.*

Contraria partis assertores.

AMplectenda tamen est contraria sententia Alexandri, D. Thomæ, Aegidii ad textum 41. libri 2. de anima, M. Alberti lib. 20. de animalibus tract. 2. c. 4. D. Bonaventuræ in 2. dist. 17. q. 2. Averrois 7. Colliget. cap. 2. Marsilii hoc in lib. quæst. 4. Saxoniæ q. 5. Achillini lib. 3. de elementis dub. 10. Thomæ à Vega lib. 1. de differentiis febrium c. 1. & aliorum existimantium elementarem calorem non distingui specie à cœlesti, & vitali; asserendumque omnes prorsus calores in unam speciem infimam convenire. Ad quam opinionem comprobandam valent inprimis argumenta illa, quæ superius adduximus; nimirum quia si prædicti calores specie invicem dissiderent, uni plura essent contraria, nempe uni frigori secundum speciem plures calores specie distincti, videlicet elementaris & vitalis, cœlestisve. Nam quod frigus, etiam calori cœlesti hoc est, à cœlo defluenti adversetur, patet ex eo, quia manum, quæ solari luce incaluit, refrigerat aqua, utique suo frigore illius calorem restinguendo. Præterea, Idem confirmat ea ratio, nam quivis calor, si intensior sit, quemlibet alium calorem auget, ut calorem, qui lapidi inest, calor aëris, & hunc calor Solis, & rursus hunc calor vitalis, si lapis intra sinum calidum recondatur, & denique hunc calor ignis; atque ita in uno, eodemque subjecto possunt hi omnes calores in unum eundemque calorem singularem coalescere, quod fieri non posset, si specie distinguerentur.

Argumenta.

De calore cœleste.

Deinde privatim, quod calor igneus à cœlesti non differat, ex eo demonstratur, quia radii Solis in vitro coeuntes, & in materiam idoneam incidentes producunt ignem; cum igitur ignis non generetur nisi interventu caloris, qui sit ejusdem speciei cum calore igneo, siquidem iisdem unumquodque, & gignitur, & conservatur, planum fit, calorem elementarem, sive igneum non differre specie à calore cœlesti. Postremò, quod idem non distinguatur à vitali, ostendi potest, quia medicamenta igneo calore affecta ventriculi calorem promovent, decoctionemque juvant; & ova supra clibanum, igni subiecto, disposita (quod apud Cinas, & Aegyptios fit, ut alibi retulimus) pullos edunt; calore igneo, gallinarum calorem, & incubatum supplente. Denique Aristoteles non obscurè hanc sententiam approbavit. Nam libro de respiratione cap. 7. causam reddens, cur vita & anima calore contineatur, ait concoctionem, qua animantia victitant, sine calore absolvi non posse; quia omnia igni cibum conficiunt: ubi calorem vitalem, & opificem nutritionis ignem, id est, igneum appellat. Item in lib. de juventute cap. 1. inquit, animam in corde esse quasi ignitam; hoc est, ignis calore fervidam. Patet igitur, Aristotelem prædictos calores inter se natura haudquaquam distinxisse. Neque obstant loca illa ex lib. 2. Physic. & ex libro de generatione animalium. Nam in priori tantummodo vult, Solem concurrere cum homine ad generandum, quod concedimus fieri interventu caloris ætherei; sed hunc non ait distingui specie ab elementari & innato. In posteriori autem, in quo videtur Peripateticus Academicum redolere, si totus ille locus attentè perpendatur: dicimus nihilominus, negari ab Aristotele calorem vitalem defluere ab igne, quia calor viventium immediatè communicatur à generante, & à cœlo, non autem ab igni; siquidem ignis, ut ibidem mox subiicit, nullum animal generat.

De calore igneo.

De vitali.

Aristot.

Explicantur loca Arist. adducta in tio 1. ar.

Arist. ubi Platonicam doctrinam redolcat.

ARTICVLVS III.

ADVERSARIÆ PARTIS ARGVmenta non concludere.

NVnc ea, quæ contrariam sententiam probare nitebantur, diluemus. Ad primum respondendum est, licet in quibusdam viventibus minor sit copia caloris, quam frigoris, ut probat argumentum, & in progressu fusius explicabitur, itemque licet viventia caloris beneficio vivant; haud propterea adhibendum iis esse alium calorem distinctum specie ab elementari qui semper excellat, & uberior fit, quam frigus: Ideo enim viventia caloris ope vivere, & sustentari dicuntur, quia innatus calor est præcipuus ad minister, cujus instrumentaria opera functiones vitæ exequuntur: frigus autem non per se ad opera vitæ concurrit. Nec putandum est hujusmodi calori non adversari frigus: cum experientia doceat in perfrigidis regionibus animantia nonnunquam obrigere frigore, & emori, extincto, illius vi, innato calore. Neque verum est in viventibus frigidi temperamenti, non posse calorem vitalem cohærere cum frigore, si hoc illi adversetur: possunt enim duo contraria, licet alterum intensius sit, dummodo ambo non excedant summam latitudinem unius, in eadem parte subjecti manere, ut proxima quæstione ostendemus.

Solut. 1. arg.

Frigus non concurrere per se ad functiones vitæ.

Vt

Vt secundi argumenti solutio conspicua sit, haud ignorandum erit, licet calor per se ac vi naturæ sua unum duntaxat immediatum effectum edat, nempe calorem, & unam tantum actionem specie, nimirum calefactionem, uti superius diximus, tamen ob varias causas posse actiones & effectus specie diversos producere; & nunc salutarem esse, nunc noxium, nunc fovere, nunc adurere, nunc vitam defendere, nunc ad interitum rapere. Quod præstat non solum calor, quem unum corpus sublunare in aliud producit, sed etiam is, qui à corporibus cœlestibus interventu lucis, & aliarum latentium virtutum in inferiora transmittitur; cum experientia constet quosdam Solis æstu interiisse: quod plane confutat eos, qui cœlestem calorem adeo moderatum, & beneficum faciunt, ut nihil ab eo detrimenti viventium corporib. importari dicant.

Pro 2. arg. solut.

Consule M. Alb. lib. 10. de animal. tract. 2. c. 4.

Igitur calor ignis v. c. non ob proprietatem aliquam sibi insitam, sed quia nimium intensus, viventis tempera mentum evertit; similiter calor viventis tanquam instrumentum generat, & nutrit, non propter aliquam vim sibi peculiarem, sed ob conjunctionem aliarum qualitatum, quas vivens in seminis & alimenti materiam inducit. Item calor struthiocameli excoquit ferrum, immo & absumit aurum, ut ait Averroes 5. Colliget. c. 24. & 25. non ob suam duntaxat acrimoniam, cum intensior calor leoni insit, sed ob privatam facultatem sibi ingenitam, quæ una cum calore agit in ferrum. Solet item extraneus calor animal offendere, cum calori, sub quo antea sanum erat, adjunctus in febrim evadit, morbumque efficit, non quod externus magis sit noxius, si per se spectetur; sed quia idem specie calor ultra debitam intensionem excurrens, valetudinem labefactat, vitæque opera lædit. Unde Galenus 1. Chris. 17. & 2. Aphor. 48. asserit innatum calorem agitatum, vel etiam prohibita transpiratione actuum, esse febrim. Neque obstat, quod medici ex varietate caloris varias febrium species constituunt. Non enim ex veræ species sunt, id est, essentiali discrimine inter se differentes, sed accidentario duntaxat, cujusmodi est ea divisio, quam Galenus tradit primo de diff. febr. in diariam, putridam, & hecticam: quæ petitur ex calore, prout diversa calefacta afficit, nimirum spiritum, humorem, membrum. Diaria enim potissimum spiritus occupat: putrida, humores: hectica, substantiam ipsam cordis & membrorum.

Struthiocamelus excoquit ferrum, & absumit aurum. Excoquere vorata omnia fine delectu Struthiocamelum scribit Plinius lib. 10. c. 1.

Innatus calor si aliunde nimium augescat, in febrim evadit.

Denique consuevit calor adventitius, in extranea materia inardescens calorem, quo vivens recte sese habebat, destruere: tum aliis modis, tum resolvendo partes viventis, & plures poros seu meatus aperiendo, per quos spiritus, qui vitalis caloris vehicula sunt, foras evolant, ut æstivo tempore accidit. Quo fit, ut abundante intra corpus calore, qui in extranea materia residet, possit vivens calore illo spirituoso, ut vocant, quo vita maximè sustentatur, destitui, ejusque penuria emori. Hinc patet, quid ad propositum argumentum respondendum sit: non enim calor febrilis nativum perimit, quod ei contrarius sit, aut ab eo specie differat, etsi propter acrimoniam igneus vocetur; sed ratione nunc explicata. Ad locum verò ex 5. Politicorum respondemus, omissis aliis solutionibus. Aristotelem non ideo definiisse mortem extinctionem caloris nativi, quod hunc ab aliis natura separare vellet, sed quia re vera hujus extinctio mortem affert. Atque hunc nimius calor extrinsecus accedens solet perimere non per se, sed ex accidente, quatenus dissipat substantiam rei viventis, in qua nativus insidet. Ubi adverte, licet animal, æstuantibus febri membris, pereat semper ei prope mortem frigere cor, ut affirmat Galenus lib. 6. Epid. ubi etiam mortem valde febrientis frigido cordis temperamento ascribit. Quare etiam tunc dicetur extingui vita defectu caloris. Responderi enim potest Aristotelem loco citato non omnem interitum definiisse, sed eum, qui senio per naturam obvenit calore paulatim deficiente. Denique Indi dicuntur abundare calore adventitio, quia eorum regio calida est, & ab ea calefiunt: Germani autem nativo affluere, quia cum eorum cœlum frigidum sit, ob turatis poris frigore, insitum calorem interius asservant, quem alii calore laxatis, foras emittunt, interventu spirituum vitalium, qui caloris vehiculum sunt.

Solut. 2. arg.

QUÆSTIO VIII.

POSSINTNE DUO CONtraria inveniri simul in eodem subjecto, an non.

ARTICULUS I.

OPINIO EXISTIMANTIUM NEC contraria remissa posse simul inveniri.

HUjusce quæstionis pertractandæ occasio sumpta est ex iis, quæ Aristoteles docuit initio capitis tertii, videlicet contraria simul copulari non posse. Quod ergo duo contraria neq; gradu perfecto, neque in perfecto, pariter in eadem re inveniri queant, opinatur Durandus in prologo sent. q. 2. Greg. in 1. dist. 17. q. 3. art. 2. Adamus eadem dist. q. 4. Soncinas 10. Metaph. q. 22. Antonius Andreas ibidem q. 5. Burlæus in tract. de intensione formarum c. 2. Quod hisce potissimum argumentis videtur ostendi. Magis inter se pugnant album, & nigrum, in quovis gradu, quam magis & minus album; siquidem illa specie differunt, hæc solo numero; atqui hæc omnium consensu in eadem re simul esse nequeunt: ergo neque illa. Secun-

Primum arg.

2. Argum. Secundò. Terminus à quo disceditur, & ad quem itur, non possunt eidem mobili simul inesse, cum accessu unius, alterum evanescere oporteat; sed quælibet duæ formæ contrariæ sive intensæ, sive remissæ possunt in eodem motu esse terminus, à quo disceditur, & ad quem itur; ergo utrovis modo contraria sumantur, cohærere simul non possunt.

3. Argum. Tertiò. Causa cur aliqua duo simul esse nequeant, est eorum oppositio: sed contraria in omni gradu opponuntur; ergo in nullo possunt esse simul. Probatur minor, quia cõtrarietas est oppositio secundũ formam, rationemve specificam, ut est apud Arist. lib. 10. Metaphys. cap. 13. text. 26. igitur ubicunque forma rei oppositæ extiterit, oppositionem dari oportebit: sed quælibet contraria in quocunque gradu sint, habent suam formam, seu speciem: ergo in nullo gradu poterunt simul esse.

4. Argum. Quartò. Si in eadem re possent coalescere contraria v. c. calor & frigus, sequeretur posse eandem rem simul duobus contrariis motibus cieri, uno ad calorem, altero ad frigus; quod nemo admittet. Probatur consecutio. Quia non minor est in formis, quam in motibus repugnantia. Quin verò motus à formis, circa quas versantur, omnem suam contrarietatem hauriunt.

5. Argum. Quintò, non minus inter se pugnant calor & frigus, intensa usque ad quartum gradum, quàm usque ad octavum, siquidem eandem inter se graduum proportionem servant: atqui hæc posteriora abigunt sese mutuo: ergo & priora. Corroboraturque hujusce rationis vis, quia si duo contraria in subjectis diversis sibi neutiquam parcunt, & id, quod præcellit, alterum demolitur, multo minus in eodem subjecto cohærebunt.

6. Argum. Sextò. Si incommodum non esset, duo contraria eidem rei inesse; utique possent esse in eodem appetitu habitus avaritiæ, & liberalitatis: in eodem intellectu scientia, & error, in eademque materia duæ formæ substantiales. Quæ omnia quam sint absurda, singulatim ostenditur. Primum quidem, quia sequeretur, posse Socratem elicere simul unum actum ex habitu liberalitatis, alterum ex habitu avaritiæ circa eandem rem, ut actum optandi & repudiandi pecuniam. Secundum, quia possemus eidem pronunciato assensum, & dissensum præbere. Tertium, quia idem suppositum ex forma humana posset esse homo, ex forma belluina brutum. Tandem hujus sententiæ videtur esse Aristot. 4. Metaphysic. cap. 6. text. 27. ubi conceptis verbis ait fieri non posse, ut contraria eidem simul insint.

ARTICULUS II.

QUÆDAM CONTRARIA REMISSA eidem rei simul inesse posse, quædam non posse.

AD propositæ quæstionis intelligentiam prænotanda quædam sunt. Primum est. Quamlibet contrariarum qualitatum certam habere intensionis latitudinem, id, quod ex eo patet, quia major intensio major est rei perfectio, quæ in rebus creatis infinita esse non potest, ut in 3. physicæ auscultationis libro disseruimus. Hanc autem intensionem Philosophi usque ad octo gradus per quandam æstimationem producunt, doctrinæ gratia. Vbi adverte, hoc esse discrimen inter qualitates naturales, & inter eas, quæ supernaturalis ordinis sunt, quod licet utræque intensionem finitam, & terminatam actu habeant: tamen priores vendicant certum terminum, ultra quem excrescere jam non possunt, idque tam ratione potentiæ activæ naturalis, à qua producuntur, quam receptivæ, in qua recipiuntur; siquidem ambæ limitatæ sunt. At posteriores, cum infundantur à Deo, & recipiantur in subjecto secundum obedientiariam potentiam, quæ nullis terminis clauditur, possunt in infinitum syncategorematicè augeri.

Intensio qualitatum certis grad. definiri.

Qualitates supernaturales posse in infinitũ augeri.

Secundum est, contrariarum qualitatum latitudines æquales inter se esse. Hoc inde ostenditur, quia alioqui si ponamus, v. g. caloris latitudinem majorem esse, quàm frigoris; nimirum illam decem, hanc octo graduum; sequitur frigidum octo graduum, quantumlibet quantitate amplum, neutiquam posse ejusmodi calidum quantumvis exiguum sit, omni prorsus calore privare: vel saltem aliquid ei caloris detrahere debere, nihil frigoris in eo producendo. Probatur consecutio. Nam cum duo gradus, quibus frigidum à calido exceditur, nequeant extrudi virtute frigidi, (siquidem hoc tantum octo gradus obtinet, quibus productis, passoque perfectè assimilato, nihil jam habet, quod ulterius producat) consequens est, ut vel calidum duos sibi gradus perpetuo retineat, vel frigidum absque novorum graduum frigoris adjectione duos illos gradus caloris expellat.

Tertium sit, Bifariam quæri, num contraria in eadem re copulari possint; nimirum, vel contraria imperfecta, & in gradu remisso; vel intensa atque in excellenti gradu: ita ut an bo aut summam perfectionem obtineant, aut integram unius latitudinem excedant. Deinde, posse quæstionem esse de contrariis qualitatibus tam primis, quam secundis, vel de actionibus tendentibus ad ejusmodi qualitates contrarias, aliosve terminos oppositos. Denique posse esse controversiam, tum quid in hisce rebus naturæ facultas valeat: tum quid divina virtute effici queat. His

Status controversiæ.

His ita expeditis, quæstio proposita aliq assertionibus enodanda est. Prima sit. Duæ qualitates primæ contrariæ in gradibus remissis possunt eidem rei inesse. Hanc assertionem amplectitur D. Thomas tum aliis in locis, tum 1. part. q. 76. art. 4. & Cajetanus ibidem; Henricus Gandavensis quodlibet 12. quæst. 12. Scotus in 3. distinct. 2. quæst. 9. Capreolus in primo, dist. 17. quæst. 2. art. 2. Marsilius in 3. dist. 11. art. 2. Major dist. 15. quæst. 2. Argentinas q. unica art. 3. Javellus 10. Metaphys. c. 3. Soncinas 2. [illegible] quæstio. prima, quibus suffragatur D. Augustinus in lib. de natura, & gratia, hisce [illegible] contraria non adversari invicem, sed ex alterutro temperari, & bonam valetudinem reddere, sicut in corpore siccitas, & humiditas, frigus, & calor, quorum omnium temperatione bona valetudo consistit. Probatur vero hæc sententia hisce argumentis. Aqua tepida habet simul aliquid caloris, & frigoris: igitur frigus, & calor remissa possunt in eodem simul reperiri. Antecedens ostenditur, primum quia tepor nihil est aliud, quam frigoris, & caloris permistio, neque facile est tertiam aliquam simplicem qualitatem excogitare. Item quia aqua tepida refrigerat ferrum ignitum, & frigidam manum calefacit, non nisi aliquanto frigore, & calore. Secundo, inter agens, & patiens, ut inter ignem, & aquam, datur actio reciproca, ut alibi monstratum est; sed non potest ea dari, nisi calor, & frigus per mutuam admistionem sese retundant: igitur calor & frigus manent permista in eodem subjecto. Præterea id, quod movetur, partim est in termino, à quo soluit, partim in termino, ad quem tendit, ut Aristoteles docet 6. Physicæ Auscultationis lib. cap. 3. text. 32. cum quippiam è calido in frigidum pergit, aliquid caloris & frigoris simul habet. Item, quælibet pars mixti est mixta, non nisi quia continet in se omnes quatuor primarias qualitates ad temperiem reductas, ut supra disseruimus, igitur in quolibet mixto sunt contrariæ qualitates. Adhæc cum aliquid agit in patiens contraria qualitate affectum, non inducit momento totam intensionem qualitatis, per quam agit, sed unam par em post aliam: hoc autem non provenit ex repugnantia partium ipsius qualitatis, cum omnes ejusdem sint rationis, possintq; unam integram formam constituere, nec ex sola imbecillitate agentis, cum in subjecto disposito queat producere effectum suæ activitati proportione respondens, nec item aliunde, ut singula percurrenti planum erit, superest ergo, ut id oriatur ex eo, quia cum parte formæ introducta manet adhuc pars prioris formæ, quæ subsequentium partium introductionem retardat. Atq; ita datur simul in subjecto pars veteris, & pars novæ formæ, simulque inveniuntur contraria remissa. Postremo, occurrunt ad hanc sententiam confirmandam illustria Aristotelis testimonia. Nam cap. 1. lib. 3. Topicorum ait, quæ contrariis minus permista sunt, ea esse magis talia, ut candidius quod nigro minus permistum est, quod repetit c. 2. libri 5. Physicor. text. 19. Rursus 4. Metaphys. ad finem capitis sexti text. 27. cum asseruisset, non posse duo contraria eidem rei inesse, addidit, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem ex parte, alterum vero simpliciter insit. Ubi adverte, id contrarium dici simpliciter inesse subjecto, quod etsi non sit summum, tamen subjectum non secundum quid, sed absolute denominat, ut calor in excellenti gradu aerem. Illud vero inesse aliqua ex parte, quod ipsum secundum quid, non vero absolute appellat, ut duo gradus caloris aquam.

Quod ad cæteras qualitates non primas attinet, sit secunda assertio. Qualitates secundæ contrariæ possunt invicem permisceri in eodem subjecto, in gradibus remissis. Hæc probatur primum, quia non magis repugnat secundas qualitates eo modo inter se societatem coire, quam primas, cum non plus illæ, quam hæ sibi adversentur; unde & Aristoteles libro 5. & 7. Physicorum concedit, dari motum ab una qualitate secunda ad alteram, ut ab albedine ad nigredinem, quod cum non fiat nisi re, quæ movetur, utrumque extremum participante, ut ex tertia ratione, quam paulo ante adduximus, constat, negari non potest, manere simul in eodem subjecto qualitates secundas in imperfecto gradu.

Tertia assertio. Habitus contrarii, quorum actus dari queunt, quovis illorum permanente, possunt in gradibus remissis inveniri in eodem subjecto, verbi gratia, virtus temperantiæ, & vitium illi oppositum dari queunt simul in eodem appetitu; quia permanente habitu admodum intenso temperantiæ, potest quis elicere aliquem actum intemperantiæ. Hujusce assertionis ratio est, quia cum habitus sint propter actus, & illi ab his fiant, si uno habitu persistente, potest esse actus pertinens ad vitium contrarium, etiam habitus eius vitii in gradu remisso, cum tali habitu esse poterit: præsertim cum habitus temperantiæ intensus usque ad sextum gradum, non magis adversetur vitio intemperantiæ in secundo gradu, quam calidum in sexto gradu, adversetur frigido in secundo gradu. Quare cum hæc sese patiantur in eodem subjecto, ut ostensum fuit; idem quoque de illis judicandum erit.

Quarta assertio. *Habitus scientiæ, & erroris non possunt esse simul in eodem intellectu, etiam in gradibus remissis.* Hæc, quam communis auctorum consensus approbat, ostenditur ratione consimili ei, qua tertiam assertionem stabilivimus; nimirum quia quando quivis actus unius habitus necessario excludit à subjecto

Hh

Margin notes: Prima assertio. — August. — Ratio. — Ratio. — Ratio. — Ratio. — Ratio. — 6. Ratio ex dictis Aristotelis. — B — C — D — E — F — Secunda assertio. — Ejus probatio. — Tertia assertio. — Ejus confirmatio. — Quarta assertio. — Ejus fundamentum.

jecto habitum contrarium, non possunt ii habitus coalescere simul in eodem subjecto: ita vero sese habet actus erroris ad habitum scientiæ: & actus scientiæ, ad habitum erroris. Nam quilibet actus erroris circa aliquam conclusionem excludit habitum scientiæ circa eandem: è converso, quilibet actus scientiæ, habitum erroris. Cujus rei ea videtur esse ratio, quia quilibet actus erroris, quantumlibet sit remissus, perfecte adversatur habitui scientiæ; similiterque quilibet actus scientiæ habitui erroris. Etenim perfectio repugnantiæ in hisce actibus, & habitibus, non pendet ex graduali intensione actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmationis, aut negationis, qua affirmatur convenire rei id, ad quod negandum inclinat habitus: aut negatur competere eidem rei id, ad quod affirmandum inclinat habitus. Quicunque enim negat id, quod alius affirmat; aut affirmat, quod alius negat, quantumlibet actu remisso id faciat, absolute ei contradicit: tametsi istiusmodi pugna exerceatur inter actus, nimirum assentiendi, & dissentiendi, ea vero quę per actum erroris pellitur habitus scientiæ, non nisi inter actum, & habitum, ut satis liquet.

Quilibet actus erroris excludit habitum scientiæ.

ARTICVLVS III.

CONTRARIA IN EXCELLENTI *gradu non posse simul in eodem subjecti inveniri.*

QVinta assertio. Nulla contraria in gradibus intensis eidem rei simul inesse queunt. Hanc assertionem approbat communis Philosophorum consensus, potestque ejus veritas ostendi ex ipsa contrariorum notione, qua contraria dicuntur, quæ sub eodem genere maxime distant, seque mutuo pellunt. Confirmatur præterea, quia si perfecta contraria possint in eadem re simul esse, verbi causa, septem gradus caloris, totidemque frigoris, idem simul absolute calidum & frigidum vocaretur; quod esse non potest, quia absolute calido, si naturæ vim spectemus, infertur non frigidum. Si autem quis roget unde proveniat, ut duo contraria perfecta, seu quæ unius latitudinem superant, in eadem re consistere non possint? Respondemus id adæquate provenire ex inhabilitate subjecti, atque ex ipsa contrariorum natura. Ex inhabilitate, seu ex defectu capacitatis subjecti; quia subjectum ut certam limitatamque habet essentiam, ita certam circumscriptamque habilitatem, seu capacitatem ad contraria sustinenda: quæ capacitas, quia unius latitudine expletur, quicquid supra illam accesserit, recusat, respuitque. Ex natura contrariorum, quia contraria, ut eorum definitio testatur, ex sua nativa conditione, & ingenio inter se repugnant, seque mutuo pellunt: majorem quippe repugnantiam, ut planum est, habent in subjecto calor & frigus summe inten-

Quinta assertio.

Probatio.

Cuilibet subjecto certa inest capacitas ad recipienda contraria. Contrariorum natura.

A sa, quam duæ qualitates non contrariæ, esto sumantur in majori latitudine graduali, quam subjectum ferre queat, verbi gratia, calor ut decem, & humiditas ut decem: nimirum quia hæc non sunt contraria, illa vero sunt, atque ita qualitates non contrariæ ultra modum intensæ non admittuntur à subjecto, quia est eorum incapax: qualitates vero contrariæ in gradibus intensis in eodem subjecto esse non possunt, tum ob ejus B incapacitatem: tum quia ex sua natura se perimunt.

Quæret aliquis, quonam pacto hæc contraria mutuo pugnent, formaliter an efficienter. Respondemus, cum, verbi gratia, expellit ab aqua frigus, dici expellere illud efficienter, quia per suam actionem, atque adeo efficienter, producit calorem, quo frigus pellitur. Cæterum si ipsummet calorem & frigus inter se conferamus, dicendum in primis est, unum non pellere aliud C effective, quod ita ostenditur. Ponat Deus in igne cum octo gradibus caloris, octo frigoris modo ante explicato: deinde relinquat hæc contraria sibi ipsis. Si tunc calor non expellit frigus, nisi effective, & per aliquam actionem, cum ea actio non alia sit, quam calefactio, sequitur calorem intendi à seipso supra gradus possibiles per naturam, quia jam erunt plures, quam octo, & ultra capacitatem subjecti, in quo D est, si quidem naturalis capacitas subjecti non extenditur nisi ad octo gradus. Quæ cum absurda sint, sequitur contraria ipsa non sese mutuo effective pellere: id, quod multo evidentius est in iis qualitatibus contrariis, quæ non sunt invicem activæ, ut in candore & nigredine, aliisque hujusmodi, quæ non habent vim ad promendam realem actionem, qua alias qualitates sibi similes generent.

Quæstio de pugna contrariorum.

Quædam contraria non activa invicem.

Statuendum est igitur contraria in gradibus E intensis pugnare inter se formaliter, seque formaliter extrudere à subiecto, quia nimirum positionem unius consequitur desitio alterius, ob incompossibilitatem ipsorum terminorum inter se. Quomodo pugnant privative opposita, ut visus, & cæcitas: nisi quod contraria sunt utrinque positiva entia; privative autem opposita ex altera parte duntaxat. Num vero incompossibilitas contrariorum in gradibus intensis, sit tanta physica, an absoluta, ita ut nec per diviF nam potentiam coire valeant, paulo post dicemus.

ARTICVLVS IV.

SEMPER EX VTROQVE CONTRARIO, *si prima sint, unius latitudinem absolvi.*

SExta assertio. Quoties duo prima contraria eidem subiecto insunt, ambo summam latitudinem gradualem unius necessario complent. Hæc

Sexta assertio. Probatur.

Hæc suadetur, quia, cum exempli gratia, aliquod mixtum ex concursu omnium quatuor elementorum gignitur, ignis remittit frigus aquæ, tantum in eam caloris transfundens, quantum ei frigoris detraxit (alioqui si dum frigiditatem interimit, calorem non produceret, intenderet natura per se interitum, atque adeo malum) similiterque aqua frangit ignis calorem, tantundem ei de suo frigore compensans, quantum caloris adimit; quod etiam pro sua rata portione B efficiunt terra & aer; hic illius siccitatem, illa huius humiditatem attemperans. Cum igitur in hoc congressu unius contrarii latitudo explcatur, eademque expletio post generationem maneat, siquidem quæ qualitatum affectio formam inducit, eadem rem genitam consequitur, cumque id in cæteris (est enim in aliis æqua ratio) pari modo dicendum sit: utique fatendum erit, quoties duo prima contraria subiecto insunt, summam latitudinem ex utroque perfici, & C absolvi. Debuit autem perpetua naturæ lege ita fieri, propterea quod cum prædictæ qualitates sint primæ naturalium rerum administræ, & alterationis, ac generationis, cæterarumque eiusmodi functionum opifices, conveniens fuit eo pacto subiectis suis præsto esse.

...cur ...et lati... ex u... ...e pri... contra ...um in ...biecto ...nt, ex... ...tur.

Porro, ut duo contraria prima in eodem subiecto non consistunt infra latitudinem unius, ita nec ambo eandem latitudinem excedunt. Id quod ex probatione quintæ assertionis constat; siquidem, & capacitas subiecti non se extendit ultra summam latitudinem unius contrarietatis, & contraria, eam latitudinem exuperantia, interimunt sese. D

Locuti fuimus in hac assertione de contrariis primis, hoc est, de calore, frigore, humore, siccitate; quia ex aliis contrariis non semper necesse est totam latitudinem in subiecto integrari, ac perfici; ut in vitio, & virtute patet. Nec E enim oportet, ut quantum Socrati ad summam temperantiæ absolutionem deest: tantundem ei è contrario vitio suppleatur. Idemque in patibilibus qualitatibus, quæ è primis oriuntur, videre licet, ut in odoribus, & saporibus. Etenim cum odor, saporve in subiecto remittitur, non illico eorum opposita succedunt. Cuius rei ea causa est, quia cum huiusmodi qualitates ex primarum temperie, & certa quadam proportione resultent; poterunt, hac dissoluta, ita remitti, & evanescere, ut in subiecto contraria qualitas non proveniat, quia non existit in eo proportio, quæ ad illarum ortum exigitur: in iis tamen secundis qualitatibus, quæ vel sequuntur rationem quantitatis, ut raritas, & densitas; vel F quamlibet proportionem primarum, ut gravitas, & levitas, solet, quantum de uno contrario deest, tantundem ex alio rependi, quod non accipiendum est, quasi quanta portio in quolibet mixto desideratur de gravitate terrea, tantum in-

Cur non id accidat in aliis contrariis.

A sit de levitate, cum multa sint quæ cum aliquanta levitate obtinent partem unam terreæ, alteram aqueæ gravitatis, sed ita, ut quantum desit de gravitate absolute, tantum de levitate suppleatur, sive gravitas sit solummodo terrea, sive conflata ex terrea, & aquea: similiter seu levitas duntaxat aerea, seu ignea, seu componatur ex ignea, & aerea.

ARTICULUS V.

CONTRARIAS QUALITATES IN *gradibus perfectis divina virtute eidem rei inesse posse.*

Hactenus de existentia qualitatum contrariarum in subiecto, secundum naturæ facultatem, disseruimus. Explicandum nunc erit, an duo contraria, in excellenti gradu, eidem rei divina virtute simul inesse possint. Gregorius Ariminensis in 1. distinct. 17. quæst. 3. art. 2. utramque partem iudicat probabilem. Negantem amplectitur D. Bonaventura in 1 distinct. 49. Capreolus distinct. 17. quæst. 2. artic. 1. Henricus Gandavensis quodlibet. 12. quæst. 11. Soncinas lib. 10. Metaphys. quæst. 22. Innocentius tertius lib. 4. de mysterio altaris cap. 12. aliique nonnulli hisce potissimum adducti argumentis. Primum, quia docente Aristotele 4. Metaphysic. c. 6. text. 27. ex contrariis summis in eodem subiecto inferuntur contradictoria. Nam ex perfecte nigro arguitur non album, atque adeo si idem absolute, & nigrum, & album sit, idem erit album, & non album. Deinde, quia opposita privativa nequeunt esse simul, ut visus, & cæcitas: par autem videtur esse in his, & contrariis ratio.

Assertores partis negativa.

Sit tamen septima assertio. Probabilis est duas qualitates contrarias in gradu perfecto posse divina virtute in eadem re simul inveniri. Hanc tuetur Hugo de S. Vict. lib. 2. de Sacram. p. 9. c. 2. Gabriel in Can. lect. 46. Adamus in 1. dist. 17. quæst. 4. Marsil. in 3. quæst. 11. art. 2. Maior, & Paludanus ibid. distinct. 15. quæst. 2. Argentinas quæst. unica, art. 2. Gabriel dist. 32. q. unica, art. 3. & alii, atque hanc fuisse veterum sententiam refert Alanus lib. 1. de Eucharistia, cap. 38. Quæ ita probatur. Non minus repugnat duo corpora eodem loco simul contineri, quam duo contraria eidem subiecto inesse: atqui constat primum, divina virtute fieri posse, ut alibi ostendimus, ergo & secundum. Præterea, duas ob causas perfecta contraria copulari nequeunt; videlicet quia subiectum non habet capacitatem ad maiorem, quam summam latitudinem unius sustinendam, item quia contraria ipsa invicem pugnant, modo superius explicato: sed in potestate Dei est efficere, ut nulla harum causarum impedimento sit, quo minus contraria simul cohære-

Septima assertio.

Probatio.

Lib. 4. Phys. c. 3. q. 3. art. 1.

hæreant: ergo, &c. Probatur minor, quia potest Deus capacitatem subjecti augere, & ampliare, ita ut multo plura sustineat, quam suopte ingenio valeret, quemadmodum & vim intellectricis potentiæ creatæ elevat ad intuitivam cognitionem divinæ essentiæ, supra omnem naturæ facultatem. Deinde, quia potest impedire corruptionem contrarii, quæ sequitur ex mutua pugna utriusque. Et vero quoniam isthæc pugna non activa, sed formalis tantum est, non dicetur Deus impedire talem corruptionem, quia subtrahit suum concursum activum, quo deberet concurrere cum uno contrario ad alterum per inductione alterius corrumpendum, sed quia tunc cum ob formalem repugnantiam secutura erat corruptio, proindeque & subtractio ejus actionis, qua Deus ejusmodi qualitati esse tribuit: Deus non modo suam illam actionem non subtrahit, sed eam magis corroborat, ut supra ordinarium naturæ cursum prædictam qualitatem conservet.

De quibus contrariis sit intelligenda proxima assertio.

Adverte tamen nostram hanc assertionem non esse intelligendam de omnibus in universum contrariis qualitatibus: sunt enim nonnullæ, quarum cõjunctio contradictionẽ importat, quæ proinde nec divina virtute possunt coalescere in eodem subjecto: ut summa densitas, & summa raritas. Cũ enim dẽsum id dicatur, quod sub pari quantitate plus, & rarum, quod sub pari quantitate minus habet materiæ: habere autem absolute plus, & absolute minus (quod sequitur ex summa densitate, & summa raritate) sit simpliciter habere plus, & non habere plus: fit consequens, ut densitas & raritas in summo gradu haudquaquam in unum coire possint. Hoc tamen non obstat, quo minus densum & rarum in gradibus remissis inveniri simul queant. Nihil enim impedit, quominus idem subjectum comparatione unius dicatur densum, collatione alterius rarum, tunc enim non absolute, sed comparate dicetur continere plus, & non continere plus: quemadmodum & eadem res magna parvaque simul, dici potest respectu diversorum, ut Golias comparatus ad montem parvus est, ad Socratem magnus.

Responsio ad argumẽta contra 7. assertionẽ.

Contraria vero argumenta parum negotii facessunt. Ad primum enim respondetur ex perfecte nigro argui quidem non album naturaliter, id est, recte sequi subjectum, quod est perfecte nigrum, si naturæ vires spectentur, album esse non posse: non tamen id sequi absolute, si nimirum res etiam ad divinam potentiam referatur. Ad secundum fatendum est, opposita privativa non posse in eodem subjecto respectu ejusdem loci, ac temporis ullo modo coalescere: negandum tamen parem esse in contrariis rationem. Privatio enim expresse ac formaliter negat habitum sibi oppositum. Vnde aperta contradictionis implicatio ex eorum coitione

De oppositis privative [illegible] Phy. c. 5. q. 5. art. 2.

sequeretur. In contrariis autem non ita res habet. Nec enim unum negatio est alterius, aut illius negationem absolute infert, uti diximus.

ARTICVLVS VI.

QVID DE EXISTENTIA CONTRARIARUM actionum in eodem subjecto judicandum sit.

Explicata pugna contrariarum qualitatum in subiecto, tractanda nunc superest contrariarum actionũ pugna, ut calefactionis, frigefactionis, & aliarum actionũ tam ad intellectũ, quam ad utrumq; appetitum, superiorem & inferiorẽ pertinentium. Advertendum primo, quod ad productiones primarum qualitatum contrariarum attinet, posse illas conferri, vel cum subiecto affecto suis qualitatibus, habenteque iam in se integram cuiusque contrarietatis latitudinem: vel cum subiecto nudo, sive id ita ponamus per divinam potentiam, sive naturæ viribus; quomodo se habet materia in instanti generationis, facta usque ad ipsam, non formæ tantum substantialis, sed omnium accidentium resolutione.

Octava assertio.

His constitutis sit octava huius disputationis assertio. Acquisitio caloris, & frigoris in subiecto nudo potest dari simul, dum non excurritur ultra summam latitudinem unius. Probatur, quia id neque impeditur ex parte capacitatis, cum ponamus hanc non excedi, neque ex parte repugnantiæ formalis, siquidem istiusmodi formæ non se perimunt, nisi in gradibus intensis: neque vero aliunde sese aliquid ostendit, quod obesse possit.

Probatio.

Accedit, quod in aggeneratione, & in momento, quo tota forma mixti nudam materiam subit, datur simul acquisitio omnium primarum qualitatum, quibus mixti temperies constat, atque adeo productio caloris & frigoris, humoris & siccitatis: non ita tamen, ut perhibeatur subiectum calefieri, & frigefieri, humectari, & exiccari simul.

De subjecto exuto contrariis.

Quod asseruimus de subiecto prorsus nudo, affirmandum quoque est de eo, cui aliquid inest frigoris & caloris, non tamen integra contrarietatis latitudo. Enim vero, si divina virtute ponatur subiectum cum duobus gradibus frigoris, & totidem caloris duntaxat, eique applicentur agens calidum, & frigidum, poterunt ambo simul pro sua facultate impendere id, quod ex iis qualitatibus deest, quoad perveniatur ad summam latitudinem, atque ita existent simul productio caloris & frigoris, siquidem in huiuscemodi eventu æqua ratio est, atque cum subiectum omni ex parte nudum constituitur.

De subjecto habente completam cõtrariorum latitudinẽ.

Quod attinet ad productiones primarum qualitatum contrariarum in subiecto cohibente iam integram latitudinẽ ex utraque conflatam,

erit

erit qui probet, dari posse ejusmodi productiones in eodem subjecto simul. Primum, quia si in aquam calidam, quæ adhuc subjecto igni incalescit, injiciatur frigida, eadem aqua simul refrigerabitur à frigida, ut experientia demonstrat, & calefiet ab igni. Secundò, quia si corpori habenti quatuor gradus frigoris, & totidem caloris applicentur duo agentia; alterum calidum, alterum frigidum, ea activitatis proportione, ut calidum vincat resistentiam frigoris, & frigidum resistentiam caloris, nihil obstabit quominus utrumque suam producat qualitatem, atque ita dabitur simul generatio frigoris, & caloris in eodem. Nec satisfaciet qui dixerit, impeditum iri ejusmodi actiones ob incapacitatem subjecti, quia hæc expleta jam est, & agentia nequeũt novum gradum inducere, quin illam excedant. Non, inquam, satisfaciet, potest enim harum qualitatum patibilitas: & repugnantia ex parte subjecti, & activitas ex parte agentium sic attemperari, ut quantum calori frigidum detraxerit, tantundem rependat calidum; & quantum frigori calidum ademerit, tantundem frigidum resarciat, atque ita prædictæ qualitates sola graduum mutatione absque ullo incremento eandem intensionem retinebunt intra metam præfinitæ capacitatis.

Nec effugiet etiam qui responderit, iccirco agentia illa non editura actiones suas, quia sequeretur simile agere in simile: potest enim agens calidum habere quinque gradus caloris, & frigidum quinque frigoris, quæ cum sint in gradu dissimilia patienti calido ut quatuor, & frigido ut quatuor, nihil jam oberit, quominus ab utroque agente actio procedat.

Tertiò, non deerit, qui persuadere contendat, posse quoslibet duos motus contrarios simul inveniri, sumpto argumento à motu ad locum, & à motu ad quantitatem. Nam cum lancea sursum movetur, & formica in ea insidens deorsum commeat, tendit formica ad loca contraria, proindeq; contrariis motibus simul agitatur. Item, quia cuilibet viventi, dum nutritur, accedit, pariter, & decedit nova quantitas; quæ accessio, & decessio non minus inter se opponi videntur, quam intensio & remissio ejusdem qualitatis.

Nona assertio. Sit tamen nona assertio. Acquisitio primarum qualitatum contrariarum in subjecto obtinente jam completam unius contrarietatis latitudinem, non potest dari simul. *Ejus confirmatio.* Hæc ex eo ostenditur, quia si talis acquisitio in subjecto locum haberet, maximè id fore, data inter quatuor primas qualitates ex parte agentium, & ex parte patientis, commensuratione illa, quæ in argumento secundo attingitur, videlicet, ut quod agens frigidum adimit de calore, calidum instauret; & quod de frigore adimit calidum, instauret frigidum: sed quod hoc fieri non possit, ostenditur. Nam si calidum vim habet ad auferendum per suam actionem à subjecto aliquid de frigore: utique habebit etiam vim ad removendum ab eodem subjecto id, quod agens frigidum invehere nititur: proindeque ad illius actionem impediendam, quare non erit tunc calefactio, & frigefactio in eodem, sed calefactio duntaxat: quod si calidum & frigidum ita sint affecta, ut quemadmodum calidum potest impedire actionem frigidi, ita & frigidum actionem calidi: in eo eventu neutrum aget: quo jam probato relinquitur veritas propositæ assertionis.

Dilutio argumentorum contra superiorem conclusionem. Quæ vero in contrariam partem attulimus, hanc habent explicationem. Ad primum dicendum est, si aqua frigida in calidam, quæ adhuc suppositis flammis incalescit, infundatur, & hæc ab illa refrigeretur, ultimum non esse frigefactionis, debere esse primum non esse calefactionis, prævalet enim tunc aquæ frigidæ vis, & ita aquæ calidæ portionem occupat, ut eam non patiatur ab igni calefieri, ob rationem proxime adductam. Ad secundum quid respondendum sit, patet ex dictis: quocunque enim modo se habeant agens calidum & frigidum, nequeunt ambo simul in eandem subjecti partem agere: esto non sequatur, simile pati à simili, in quam sententiam recole, si placet, quæ in quæstione de reactione disseruimus. *De motu formicæ insidentis lanceæ.* Ad priorem tertii argumenti partem facilis est responsio, vel enim motus formicæ in locum inferiorem velocior est motu lanceæ, vel tardior, vel æque velox. Si velocior, tunc formica simpliciter deorsum movetur, & aliquo modo sursum: quia simpliciter fit propinquior centro, & tamen secundum quid tendit sursum motu lanceæ. Si tardior, tunc simpliciter rapitur sursum, quia simpliciter ad locum superiorem magis accedit, ut patet: & secundum quid ad infimum, quatenus fit proximior parti inferiori lanceæ. Si æque velox, tunc formica neque movetur absolute sursum, neque absolute deorsum: quia pari semper intervallo distat à loco supero, & infero: potest tamen dici secundum quid moveri deorsum, quatenus magis appropinquat ad imam partem lanceæ: & secundum quid ferri sursum, quatenus lancea, in qua est, in sublime tendit. *Lege D. Tho. in disp. 9. de pœnis. an. 10. ad 9. Greg. in 1. d. 17. q. 3.* Cum autem nullo horum trium modorum formica simpliciter, & per se commeet simul in locum inferum, & superum, patet non agitari illam absolute per se duobus motibus contrariis, sed ad summum uno motu per se, altero per accidens, ratione corporis, quo vehitur. Simile quid accidit cymbæ vectoribus, qui dum cymba secundo labitur flumine, ipsi à prora ad puppim eunt: simul enim ad superiorem fluminis partem proprio motu tendunt, & verius in inferiorem, cymbæ cursu deferuntur. *De motu ad quantitatem.* Ad posteriorem ejusdem tertii argumenti partem dicimus, quemadmodum non est incommodum uni eidemque calori extensio in subjecto adimi ex una parte unum gra-

 dum,

dum, & ex altera addi novum: ut si Socrates hinc fit vicinus aquæ, inde igni: quod tamen calori, secundum eandem omnino partem, situmque subjecti, evenire non potest: ita eidem quantitati rei viventis hinc accedere novam portiunculam, inde aliam decedere: non tamen istiusmodi accessum, & decessum simul fieri secundum eandem omnino particulam, ut attendenti planum est. Quare si auctio, & diminutio quantitatis, & qualitatis sub hac consideratione æstimentur, constat idem esse ferendum de utraque judicium, quo enim modo potest augeri una, & diminui simul: potest & altera: & è converso, quo modo una nequit, altera idem nequit. Verum, quia cum Philosophi in quæstionem adducunt, num eadem qualitas intendi simul & remitti possit, loquuntur de intensione & remissione qualitatis in eodem situ spectatæ: ideo absolute negant posse id fieri. Hæc de actionibus contrariis, quæ circa primas qualitates versantur.

Quod attinet ad eas, quæ versantur circa secundas qualitates, quæ ex varia primarum commistione oriuntur, ut candor & nigredo, sit decima assertio. Acquisitiones contrariæ istiusmodi qualitatum neutiquam inveniuntur simul in eodem subjecto. Hujus assertionis veritas ex eo ostenditur, quia calores v. g. ut nascuntur ex temperatione primarum qualitatum ita: præsertim si contrarii sint, diversam temperationem earundem qualitatum ad sui ortum exposcunt. Quare cum in eodem subjecto qualificato, ut vocant, nequeat simul dari acquisitio primarum qualitatum contrariarum, ut caloris & frigoris, certe nec dabitur productio earum qualitatum secundarum, quæ talem acquisitionem supponunt. Nec vero si subjectũ nudum sit, dari simul in eodem poterit productio candoris, & nigredinis; Licet enim tunc detur simul acquisitio omnium quatuor primarum qualitatum, non tamen ex ea resultare possunt diversa illa temperamenta, ex quibus candor, & nigredo proveniunt, cum in eodem subjecto nequeant temperamenta uno plura simul inveniri; quod ex eo constat, quia quodlibet temperamentũ emergit ex certa primarum qualitatum proportione, qua mutata, mutari quoq; ipsum oportet, verbi gratia, temperamentum A. coalescit ex tribus gradibus caloris, & quinque frigoris, & ex quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis; si igitur accedat unus gradus caloris, abeunte uno frigoris, vel alia ejusmodi varietas interveniat, confestim aliud temperamentum consurgit.

Decima assertio.

Probatio.

Cur in eodem subjecto nequeat dari simul productio candoris & nigredinis.

Objectio.

Obiiciat tamen aliquis. Albedo, & nigredo remissæ possunt inhærere simul eidem subjecto, existenti sub uno, eodemque temperamento, in esse quieto: ergo pari ratione dum idem temperamentum acquiritur, comparari poterunt simul albedo, & nigredo, in gradibus remissis.

Dilutio.

Huic objectioni occurrendum videtur; acquisita albedine, posse subjectum jam qualificatum tendere ad nigredinem, ita ut dum ad eam tendit, aliquid albedinis retineat, & aliquid amittat; si nimirum temperamentum quoad gradus qualitatum ita mutetur, ut ea mutatio sufficiat ad inducendum aliquid nigredinis; non tamen ad totam albedinem confestim abolendam. In hoc autem eventu non datur simul duplicis temperamenti acquisitio, sed mutatio ab uno, quod erat in esse quieto, ad alterum, quod illi succedit. Nec mirum, quod remaneat aliquid de albedine, mutata veteri qualitatum mistura, dum ea mutatio non admodum vehemens, & diuturna est: etsi albedo, & nigredo, ut contraria sunt, ita ad primam sui generationem diversam temperiem postulent. Itaque non valet consecutio illa; Albedo & nigredo possunt in subjecto existente, sub uno eodemque temperamento consistere; ergo dum unum, & idem temperamentum acquiritur, possunt ambæ simul acquiri: non, inquam, valet, quia sat multis exemplis compertum est, plura ad rem denuo producendam, quam ad eandem conservandam sæpe requiri. Itaque ut hæc singularis albedo in subjecto maneat, non exigit eandem ad an ussim qualitatum temperationem, cum qua primum genita fuit, sed ea aliquantulum variata perseverat, cum nonnullo tamen sui dispendio, tanto majori, quanto subjectum magis ad nigredinem vergit.

Sæpe numero plura requiri ad rem denuo producendam quam ad eandem conservandam.

Explicandum nunc superest, quid de contrariis actionibus ad intellectum, & utrumque appetitum pertinentibus statuendum videatur. Sit undecima assertio. Actus assentiendi, & dissentiendi, appetendi, & repudiandi, odii & amoris, gaudii & tristitiæ, aliique ejusmodi circa idem objectum, non possunt dari simul in eadem potentia. Hæc assertio non aliunde melius probatur, quam experientia, qua constat, nunquam istiusmodi actus inveniri simul; cujus rei causa est mutua repugnantia, qua unum alterum non fert. Vbi adverte obiter, gaudium delectationemve, & tristitiam mutuo se excludere, non solum cum in idem objectum feruntur, quo pacto sibi proprie adversantur; sed tunc etiam, cum in res diversas tendunt, si alterum vehemens sit, unde illud Aristotelis libro 7. Ethicorum cap. 14. Delectatio quælibet expellit tristitiam contrariam, vehemens omnem tristitiam abigit. Nimirum, quia talis delectatio ita absorbet, rapitque potentiam, ut eam nulla ex parte ad tristitiam demitti patiatur. Quin vero cum superiori appetitui inhæret, non ab eo tantum, sed ab inferiori etiam per quendam veluti defluxum & redundantiam, plerumque omnem tristitiam abigit, ut annotavit D. Thom. in quæst. disputata de passionibus animæ art. 10.

Vndecima assertio. Probatio.

Traditæ hactenus in hoc articulo assertiones de actionibus contrariis, secundum naturæ ordinem

dinem ad vim duntaxat intelligi debent: si autem de potentia Dei quæratur, sit ultima assertio. Actiones contrariæ possunt, divina virtute, dari simul in eodem, nisi sint ejusmodi, ut vel ex parte objecti, vel aliunde, contradictionem importent, verbi gratia, productiones summi caloris & summi frigoris, actus vehementis tristitiæ, & delectationis, amoris, & odii possunt, divina virtute, simul constitui: non tamen productio summæ raritatis, & summæ densitatis: neque actus fidei, & visionis beatificæ denominantes subjectum: quia in prioribus productionibus actibusve nulla contradictio apparet: quæ tamen in posterioribus facile cernitur: namque summa raritas, & summa densitas, ut supra ostendimus, per plus & minus materiæ, mutuo sibi contradicunt, & ex consequenti earum productiones. Item, actus visionis beatificæ, & actus fidei vendicant in objecto rationes contradicentes, nempe visum, & non visum, in quas impossibile est tendere simul eundem intellectum: non repugnat tamen poni simul in eo divinitus actum fidei, & actum beatificæ visionis, ad quos intellectus recipiendo tantum, non eliciendo concurrat: tunc enim nec ab iis potentia credens & videns denominabitur, nec dicetur simul ferri in rem clare visam, & non visam: in quo tota contradictio est.

Duodecima assertio. *Lege Palud. in 3. d. 15. q. 2.* *Cur actus visionis beatificæ & actus fidei nequeant dari simul.*

Posse autem prædictas actiones eo pacto simul dari, ex eo concluditur, quia potest Deus ampliare, quantumcunque opus fuerit, capacitatem subjecti, ad eas recipiendas, & corruptionem, quæ ex positione unius contrarii sequitur, impedire modo superius explicato.

Confirmatio proximæ assertionis.

Si autem petas, num tristitia & delectatio circa eandem rem, in eodem appetitu divinitus simul dari queant? Respondemus, posse nos loqui de tristitia & delectatione circa eandem rem, vel sub eadem, vel sub diversa consideratione sumptam: ac sub diversa quidem consideratione, dari posse simul tales actus: quo pacto in voluntate Christi Domini fuit actus tristitiæ circa propriam mortem, quatenus erat acerbum quid & injucundum, ac malum naturæ, simulque actus delectationis circa eandem, prout in Dei gloriam, & generis humani salutem redundabat, atque ita jucundi rationem induebat. Sub eadem vero, qua duntaxat prædicti actus proprie contrarii sunt, quia tunc feruntur in idem prorsus objectum, non videri posse illos, etiam divina virtute, simul cohærere; quia objectum delectationis est bonum, & jucundum: tristitiæ vero malum, & injucundum: fieri autem nequit, ut idem sub eadem consideratione offeratur ut bonum, & malum, & jucundum, & injucundum. Quod diximus de tristitia, & delectatione, asserendum quoque est de actibus odii & amoris: est enim utrobique par ratio, ut erit consideranti perspicuum.

Dub. *Respons.* *Tristitia & delectatio quo pacto sint proprie contraria.*

ARTICULUS VII.

DISSOLVUNTUR PRIMI ARTICULI ARGUMENTA.

Reliquum est, ut dissolvamus argumenta, quibus ostendi videbatur, contraria neque in gradu imperfecto eidem rei simul convenire posse. Ad primum dicimus, album & nigrum in quovis gradu, plus inter se pugnare secundum entitatem & naturam, quam magis album, & minus album: siquidem illa specie differunt, hæc conveniunt: verum hæc plus pugnare comparata ad subjectum, quia minus album habet annexam negationem magis albi. Quare nihil mirum, si magis & minus album non possint cohærere simul, possint tamen albedo & nigredo remissæ.

Solutio 1.

Ad secundum, si terminus à quo sumatur cum eodem prorsus gradu, seu latitudine, quam ante motus inchoationem habebat, non posse eidem subjecto, una cum termino ad quem, inesse: Etenim ubi primum aliquid de hoc acquiritur, necessum est nonnihil de illo amitti, aut aliter ipsum variari. Verum id non obstat, quominus aliqua pars illius cum aliqua hujus permaneat, quam diu res mota totam formæ, ad quam tendit, perfectionem non est adepta.

Solutio 2.

Ad tertium, oppositionem esse causam, cur aliqua duo copulari nequeant, eamque oppositionem sequi formam, rationemve specificam; non tamen esse causam integram, adæquatamve mutuæ peremptionis, cum hæc pendeat etiam à graduali intensione; ita vero non omnia contraria sese demoliuntur, sed in gradibus perfectis. Ubi tamen diligenter notanda est illa exceptio, quæ à nobis superius adhibita fuit, cum statuimus quædam esse contraria, quæ nec in remisso gradu possunt coalescere. Ad quartum, quid respondendum sit, ex iis, quæ superiori articulo disseruimus, constat.

Solutio 3. *Solutio 4.*

Ad quintum negandum est quod assumit: nam ubi primum contraria extra summam unius latitudinem excurrunt, eo sunt ingenio, ut se non patiantur simul, tum ob naturæ pugnam, tum ob defectum capacitatis subjecti. Itaque licet calor, ut octo eandem habeat proportionem, quoad numerum graduum ad frigus ut octo, quam calor ut quatuor ad frigus ut quatuor, nō eandem tamen repugnandi vim obtinent: namque perfectam intensionem gradualem, quadam necessitate naturæ, consequitur perfectum dissidium: quod in depresso, & imperfecto gradu non accidit. Ad argumenti confirmationem dicendum, subjectum A. e.g. calidum sexto gradu, agere in subjectum B. frigidum quarto gradu; nec tamen agere in summet frigus ut duo, quia unumquodque agit ut assimilet sibi passum, proindeque non agit in subjectum jam simile, quale est in proposito exemplo, ipsummet

Solutio 5.

A. com-

A comparatione sui, sed indissimile cujusmodi est B.

Solut. 6. Ad sextum patet solutio ex dictis: possunt enim dari simul habitus avaritiæ, & liberalitatis in gradibus imperfectis, non tamen scientia & error, nec actus volendi & nolendi eandem rem, ob causas ante explicatas. Nec item duæ formæ substantiales propter rationes, quibus superiori A libro ostendimus in quolibet composito unam tantum substantialem formam inveniri posse: locus autem Aristotelis 4. Metaphys. intelligitur de contrariis perfectis, ut ipsemet ibidem exponit, subdens, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem altera ex parte: alterum verò simpliciter insit.

ΚΕΦ. Δ.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται πρότερον, ὅτι τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν ἐξ ἀλλήλων ἡ γένεσις· ἅμα δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν φαίνεται γινόμενα· οὐ γὰρ ἂν ἦν ἀλλοίωσις· κατὰ γὰρ τὰ τῶν ἁπτῶν πάθη ἡ ἀλλοίωσίς ἐστι, λεκτέον τίς ὁ τρόπος τῆς εἰς ἄλληλα μεταβολῆς, καὶ πότερον ἅπαν ἐξ ἅπαντος γίγνεσθαι δυνατὸν, ἢ τὰ μὲν δυνατὸν, τὰ δ' ἀδύνατον. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα πέφυκεν εἰς ἄλληλα μεταβάλλειν, φανερόν. ἡ γὰρ γένεσις, εἰς ἐναντία, καὶ ἐξ ἐναντίων· τὰ δὲ στοιχεῖα πάντα, ἔχει ἐναντίωσιν εἰς ἄλληλα, διὰ τὸ τὰς διαφορὰς ἐναντίας εἶναι. τοῖς μὲν γὰρ ἀμφότεραι ἐναντίαι, οἷον πυρὶ καὶ ὕδατι. τὸ μὲν γὰρ ξηρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ὑγρὸν καὶ ψυχρόν. τοῖς δὲ, ἡ ἑτέρα μόνη οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι. τὸ μὲν γὰρ ὑγρὸν, καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν. ὥστε καθόλου μὲν φανερὸν, ὅτι πᾶν ἐκ παντὸς γίνεσθαι πέφυκεν· ἤδη δὲ καθ' ἕκαστον οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν πῶς, ἅπαντα μὲν γὰρ ἐξ ἁπάντων ἔσται.

Διοίσει δὲ, τῷ θᾶττον καὶ βραδύτερον, καὶ τῷ ῥᾷον καὶ χαλεπώτερον· ὅσα μὲν γὰρ ἔχει σύμβολον πρὸς ἄλληλα, ταχεῖα τούτων ἡ μετάβασις· ὅσα δὲ μὴ ἔχει, βραδεῖα· διὰ τὸ ῥᾷον εἶναι τὸ ἓν, τὰ πολλὰ μεταβάλλειν. οἷον, ἐκ πυρὸς μὲν ἔσται ἀὴρ θατέρου μεταβάλλοντος· τοῦτο μὲν γὰρ ἦν θερμὸν καὶ ξηρὸν, τὸ δὲ θερμὸν καὶ ὑγρόν. ὥστε ἂν κρατηθῇ τὸ ξηρὸν ὑπὸ τοῦ ὑγροῦ, ἀὴρ ἔσται. πάλιν δὲ ἐξ ἀέρος, ὕδωρ ἐὰν κρατηθῇ τὸ θερμὸν ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ· τὸ μὲν γὰρ ἦν ὑγρὸν καὶ θερμὸν, τὸ δὲ ψυχρὸν καὶ ὑγρόν· ὥστε μεταβάλλοντος τοῦ θερμοῦ, ὕδωρ ἔσται. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ ἐξ ὕδατος γῆ. καὶ ἐκ γῆς πῦρ· ἔχει γὰρ ἄμφω πρὸς ἄμφω σύμβολα. τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, ὑγρὸν καὶ ψυχρόν. ἡ δὲ γῆ, ψυχρὸν καὶ ξηρόν· ὥστε κρατηθέντος τοῦ ὑγροῦ, γῆ ἔσται· καὶ πάλιν ἐπεὶ τὸ μὲν πῦρ ξηρὸν καὶ θερμὸν, ἡ δὲ γῆ ψυχρὸν καὶ ξηρὸν, ἐὰν φθαρῇ τὸ ψυχρὸν πῦρ ἔσται ἐκ γῆς· ὥστε φανερὸν, ὅτι κύκλῳ τε ἔσται ἡ γένεσις τοῖς ἁπλοῖς σώμασιν καὶ ῥᾷστος οὗτος ὁ τρόπος τῆς μεταβολῆς: διὰ τὸ σύμβολον ἐνυπάρχειν τοῖς ἐφεξῆς. ἐκ πυρὸς δὲ ὕδωρ, καὶ ἐξ ἀέρος γῆν, καὶ πάλιν ἐξ ὕδατος καὶ γῆς ἀέρα καὶ πῦρ, ἐνδέχεται μὲν γίνεσθαι, χαλεπώτερον δὲ, διὰ τὸ πλειόνων εἶναι τὴν μεταβολήν. ἀνάγκη γὰρ εἰ ἔσται ἐξ ὕδατος πῦρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ὑγρόν· καὶ πάλιν εἰ ἐκ γῆς ἀὴρ, φθαρῆναι καὶ τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ ξηρόν, ὡσαύτως δὲ εἰ ἐκ πυρὸς καὶ ἀέρος, ὕδωρ καὶ γῆ, ἀνάγκη ἀμφότερα μεταβάλλειν, αὕτη μὲν οὖν χρονιωτέρα ἡ γένεσις.

Ἐὰν δ' ἑκατέρου θάτερον φθαρῇ ῥᾴων μὲν οὐκ

CAP. IV.

a Cum autem prius sit definitum, simplicia corpora mutuam subire generationem, & ea insuper gigni ad sensum videantur (nam aliqui non esset alteratio: quippe cum ea in rerum tangibilium affectibus sita sit) quinam mutuæ generationis sit modus, & utrum quodvis ex quovis gigni possit, an aliqua, & aliqua non, dicendum videtur. Quod igitur universa in se invicem transmutari nata sint, palam est. Nam generatio in contrarium, & è contrario fit: omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent; quia differentiæ ipsa contrariæ sunt. Nam aliæ, ceu igni & aquæ, ambæ sunt contrariæ; ille enim calidus, siccusque est, hæc vero frigida, & humida. Quare in universum quidem patet quodvis è quovis gigni natum esse. Iam vero quo pacto ex omnibus omnia fient, singulatim percipere haudquaquam est difficile. Text. 24.

b Different tamen, nam celerius & tardius, item facilius, difficiliusque alia aliis transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celerius est migratio: quæ vero non habent, tarda; quod facilius sit unum, quam multa mutari. Veluti causa, ex igni fiet aer, altero mutationem subeunte: nam ille quidem calidus, siccusque est, hic vero calidus & humidus. Quare, si siccitas vincatur ab humiditate, orietur aer. Rursum ex aere aqua fiet, si calorem frigus evincat: siquidem aer humidus, calidusque est; aqua vero frigida, & humida: quare mutato calore fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam utraque ad utraque symbola habent: aqua enim humida frigidaque est; terra vero frigida & sicca; quare si humiditate vincatur, emerget terra. Et rursum, cum ignis calidus sit & siccus, terra vero frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet circularem generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus promptissimus est, propterea quod quæ deinceps sunt, symbolum habent. Text. 25.

Aquam autem ex igni, & terra ex aere, & rursum ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt; sed difficilius, quod plurium mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis, frigiditatem & humiditatem corrumpi prius est necesse. Et rursum frigiditatem & siccitatem, si ex terra fiat aer. Eodem modo & si ex igni & aere aqua & terra fiant; utrasque mutari qualitates est necesse. Hæc igitur generatio tardior est. Text. 26.

c Sin vero utriusque altera qualitatum intereat, horum migratio facilius quidem, sed non in sese mutuo fiet, sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere Text. 27.

εἰς ἄλληλα δὲ ἡ μετάβασις· ἀλλ' ἐκ πυρὸς μὲν καὶ ὕδατος ἔσται γῆ καὶ ἀήρ, ἐξ ἀέρος δὲ καὶ γῆς πῦρ καὶ ὕδωρ. ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ὕδατος φθαρῇ τὸ ψυχρόν, τοῦ δὲ πυρὸς τὸ ξηρόν, ἀὴρ ἔσται· λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ θερμόν, τοῦ δὲ τὸ ὑγρόν. ὅταν δὲ τοῦ μὲν πυρὸς τὸ θερμόν, τοῦ δὲ ὕδατος τὸ ὑγρόν, γῆ, διὰ τὸ λείπεσθαι τοῦ μὲν τὸ ξηρόν, τοῦ δὲ τὸ ψυχρόν. ὡσαύτως δὲ καὶ ἐξ ἀέρος καὶ γῆς, πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅταν μὲν γὰρ τοῦ ἀέρος φθαρῇ τὸ θερμόν, τῆς δὲ γῆς τὸ ξηρόν, ὕδωρ ἔσται· λείπεται γὰρ τοῦ μὲν τὸ ὑγρόν, τῆς δὲ τὸ ψυχρόν· ὅταν δὲ τοῦ μὲν ἀέρος τὸ ὑγρόν, τῆς δὲ γῆς τὸ ψυχρόν, πῦρ. διὰ τὸ λείπεσθαι, τοῦ μὲν τὸ θερμόν, τῆς δὲ τὸ ξηρόν, ἅπερ ἦν πυρός.

Ὁμολογουμένη δὲ καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ τοῦ πυρὸς γένεσις. μάλιστα μὲν γὰρ ἡ φλὸξ πῦρ· αὕτη δ' ἐστὶ καπνὸς καιόμενος· ὁ δὲ καπνὸς ἐξ ἀέρος καὶ γῆς.

Ἐν δὲ τοῖς ἐφεξῆς, οὐκ ἐνδέχεται φθαρέντος ἐν ἑκατέρῳ θατέρου τῶν στοιχείων γενέσθαι μετάβασιν, εἰς οὐδὲν τῶν σωμάτων διὰ τὸ λείπεσθαι ἐν ἀμφοῖν ἢ ταῦτα, ἢ τἀναντία. ἐξ οὐδετέρων δὲ ἐγχωρεῖ γίγνεσθαι σῶμα. οἷον εἰ μὲν τοῦ πυρὸς φθαρεῖ τὸ ξηρόν, τοῦ δὲ ἀέρος τὸ ὑγρόν. λείπεται γὰρ ἐν ἀμφοῖν τὸ θερμόν· ἐὰν δ' ἐξ ἑκατέρου τὸ θερμόν, λείπεται τἀναντία, ξηρὸν καὶ ὑγρόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις ἐνυπάρχει, τὸ μὲν ταὐτόν, τὸ δ' ἐναντίον. ὥσθ' ἅμα δῆλον ὅτι τὰ μὲν ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν μεταβαίνοντα, ἑνὸς φθαρέντος γίνεται. τὰ δ' ἐκ δυοῖν εἰς ἕν, πλειόνων. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα ἐκ παντὸς γίγνεται, καὶ τίνα τρόπον εἰς ἄλληλα μετάβασις γίνεται, εἴρηται.

aere vero & terra, ignis & aqua ortum subibunt. Cum enim aqua frigiditas fuerit corrupta, & ignis siccitas, fiet aer: nam hujus quidem caliditas, illius vero similiter humiditas relinquitur. At cum calor ignis, & aquæ humiditas interierint, terra; propterea quod hujus frigiditas, & illius siccitas remanent. Eodem modo ex aere terraque, ignis & aqua. nam cum aeris calor, & terræ siccitas interitum subierint, fiet aqua: quandoquidem illius humiditas, hujus frigiditas relinquitur. Cum vero aeris quidem humiditas, terræ vero frigiditas, ignis; quia illius caliditas remanet, hujus siccitas, quæ nimirum igni competunt.

d *Ignem autem gigni etiam sensus ipse approbat maxime enim flamma ignis est: hæc autem est fumus ardens: fumus vero ex aere & terra fit.* Text. 28.

e *Porro in hisce, quæ sunt deinceps, si in utroque altera qualitas corrupta sit; haudquaquam elementorum migratio in ullum corpus fieri potest, eo quod in utrisque aut eadem, aut contraria relinquantur, ex quibus nullum profecto corpus oriri potest: ut siccitas ignis & aeris humiditas sit corrupta, calor in utrisque remanet. Si vero ab utroque calor abierit, contraria siccum, inquam, & humidum relinquuntur. Similiter autem & in cæteris. Nam in omnibus, quæ sunt ejusmodi qualitatum, altera eadem, altera contraria inest. Unde simul perspicuum evadit; quæ ex uno in unum mutantur, uno corrupto, quæ ex duobus in unum, corruptis pluribus gigni. Quod igitur ex omnibus omnia gignantur, & quonam pacto in sese vicissim commigrent dictum est.* Text. 29. Text. 30.

CAPITIS QUARTI EXPLANATIO.

a C*Um autem*] Postquam Aristoteles quot essent elementa, & quæ singulis inessent qualitates, explicuit: nunc mutuam ipsorum generationem pertractat. Quia vero & in libris de cælo statutum fuit, & experientia ipsa testis est; mutari invicem elementa (alioqui nulla eis conveniret alteratio, cum hæc ex naturæ instituto ad generationem, & interitum via quædam sit) duo sibi examinanda proponit. Alterum, quonam pacto istiusmodi reciproca mutatio & conversio fiat. Alterum, an omnia elementa ex se mutuo gignantur. Totam vero hujusce rei disputationem quatuor theorematis comprehendit. Primum est. Quodvis elementum in quodvis aliud sine discrimine converti potest. Hoc ex eo ostendit, quia inter quælibet contraria activa, & passiva potest esse alterna commutatio: quodvis autem elementum alteri adversarium est, vel ratione utriusque, vel unius duntaxat qualitatis activæ. Nam aqua, verbi gratia, repugnat igni per humorem, & frigiditatem, aqua aeri per calorem tantum.

Alteratio ad generationem ordinatur.

b *Different tamen*] Secundum theorema. Elementa symbolica, seu quæ ejusdem qualitatis communione conveniunt, facilius ac celerius in se invicem mutantur: quæ vero non ita se habent, difficilius, & tardius. Hoc ex eo suadetur, quia promptius est, atque expeditius unum, quam multa commutari, id est, unius quam duarum qualitatum contrariarum repugnantiam vinci: at cum symbolica elementa ex se ultro citroque oriuntur, una tantum qualitas occidit, ut patet in generatione aquæ ex aere; sola enim caliditas aeris obluctatur, sola perimitur: cum vero asymbolica in se transmutantur, duæ qualitates pugnant, duæ per se extinguuntur, ut calor & siccitas ignis, cum ex eo aqua generatur.

Elementa symbolica.

c *Sin vero utriusque*] Tertium theorema. E duobus elementis asymbolis facilius tertium generatur, quam unum ex altero. Probatur quia in commigratione duorum talium in unum tertium, non opus est, ut ab utrovis duæ qualitates abigantur, sed ut singulæ à singulis; una activa, passiva altera: in conversione autem alterius in alterum, duas ab uno expelli necesse est, ut ex dictis constat.

d *Ignem autem gigni*] Ex terra, & aere fieri ignem, quod paulo ante asseruerat, experientia probat. Nam flamma, inquit, maxime ignis est, hæc autem ex terra & aere gignitur, alitur enim fumo,

Ex terra & aere fieri ignem.

qui

qui nihil est aliud, quam terrea exhalatio aeri commixta: quo patet in generatione flammæ extingui terræ frigus, & aeris humorem, manereque materiam cum siccitate & calore. Hic adverte, cum omnes ignes, etiam inferni, ejusdem sint speciei, ut advertit S. Thomas in 4. dist. 44. q. 3. art. 2. tres tamen ejus quasi species ex parte materiæ numerari; videlicet ignem in propria materia, ignem flammam, ignem carbonem. Ignis in propria materia est, qui supra aerem residet, ubi raritatem, cæterasque materiæ affectiones sibi convenientes servat. Ignis flamma dicitur, qui est in materia aerea: carbo, qui in terrena, ut explicat S. Thomas prima part. q. 67. art. 2. ad 2. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi flamma solo aere pascatur, cum oppositum docuerit hoc loco Aristoteles, sed partim quidem aere, per quod differt à carbone, partim halitu terreno, quem exhalat corpus, è quo flamma surgit. Quoniam vero ignis ubicunque extra propriam materiam est, à nativo statu recedit: cum hic Aristoteles flammam maxime ignem esse scripsit, non de igni absolute, sed de nostrate solum locutus est: videlicet quia ex ignibus, qui apud nos sunt, flamma ad conditiones ignis in proprio, & naturali statu magis accedit.

Tres quasi species ignis.

c *Porro in hæc*] Quartum theorema. E duobus elementis symbolicis, altera qualitate in utroque percunte nequit generari tertium. Etenim quæ relinquitur, aut est eadem, aut contraria. Si eadem in utroque, v. g. calor in igne & aere, non resultabit tertium, quia ex una qualitate nequit elementum constitui. Si vero est contraria, ut siccitas ignis, & humiditas aeris, cum hæc conjugatio impossibilis sit, neque tunc prodibit tertium elementum. Postremo summatim colligit quæ de mutua elementorum commutatione dixit.

QVAESTIO I.

UTRUM QUODVIS ELEMENTUM è quovis gignatur, an non?

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA IN NEGATIVAM PARTEM.

Rejecta opinione veterum Philosophorum existimantium elementa secundum formas accidentarias duntaxat, non autem substantiales transmutari; quos Aristoteles tum in hoc opere tum alibi disceptando vicit. Quæstio adhuc superest; num omnia elementa, non solum remote, sed etiam proxime in se invicem commeent. Sunt enim, qui contendant nenuiquam accidere, ut ignis primo in aquã, aut aer primo in terram vertatur, vel quod oporteat ex iis medium elementum prius generari, ut ex igne & aqua aerem: ex aere & terra aquam: vel quod ex eorum congressu non medium elementum, sed evanidum quidpiã imperfecta admixtione coalitum necessario emergat, ut ex aqua, & igni vapor. Probatur autem hæc sententia primum ex eo, quia nequit ex aquã ignis fieri, quin prius materiæ aquæ calore & siccitate igneæ naturæ congruenti afficiatur: quod vero ita affici non possit, quin prius aqua ipsa in aerem facessat, probatur. Nam calor ignis multo est agendum efficacior, quam ejus siccitas, & humor etiam aquæ facilius actionem expedit, quam siccitas ignis: quare facilius aqua calorem, quam siccitatem acquiret, priusq; ejus humiditas siccitatem ignis obtundet, quam ipsa à siccitate ignis minuatur: ac denique prius erit cãlida & humida, quæ est ad excipiendã formam aeris idonea præparatio. Corroboraturque ejusdem rationis vis, quia nisi ignis prius ex aqua aerem, quã ignem generaret, sequeretur posse formam aquæ aliquando tempore conservari cum calore & raritate ampliori, quã forma aeris requirat, quod non videtur admittendum. Probatur consecutio. Etenim forma aeris postulat, v. g. sex gradus caloris, totidemque raritatis: ignis vero octo gradus earundem; siquidem hæ qualitates intensiores insunt igni, quam aeri. Cum igitur ad introductionem formæ ignis inferri debeant in materiam octo gradus caloris & raritatis: certe ab eo temporis puncto, quo materia aquæ sex caloris & totidem raritatis gradus obtinuerit, dum reliquos gradus adipiscitur, cum majori calore & raritate conservabitur, quam aer.

Deinde, quod ignis non possit in aquam transmutari, ostenditur, quia oporteret prius materiam ignis, dum ad aquæ formam disponitur, frigus recipere, atque ita frigefieri ignem: quod tamen esse nequit, cum doceat Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 2. & cap. de oppositis, & D. Augustinus 3. super Gen. ad lit. cap. 4. ignem nunquam frigere.

Præterea, forma terræ vendicat summam gravitatem, hanc vero forma aeris non fert; Igitur dum materia sub forma aeris extiterit, non poterit ad formam terræ perfecte disponi. Quare nequaquam terra ex aere generabitur. Atqui hujusce etiam rationis momento ostendi poterit, nequaquam ex terra aerem, ignemve fieri siquidem hæc elementa tam exigunt levitatem, quam forma terræ, nec in ipso præparationis decursu admittet, quin illico extabescat.

Ad hæc. Quod nec vicina elementa saltem ignis, & aer in se transmigrent, probatur, quia ut

ex

ex igni aer gignatur, oportet calorem ignis ab aeris frigiditate remitti: quod non apparet, qua ratione fieri possit, cum aeris frigiditas adeo exigua sit, ut ignei caloris repugnantiam frangere nequeat.

Denique, si ignis in se aerem converteret; jam elementum ignis subjectum sibi aeris elementum consumpsisset: nam parta semel victoria, in dies uberioris flammæ incremento, hostem invasisset, atque in se jam omnino commutasset, præsertim cum multo major sit ignis sphæra, quam aeris: quare non videtur admittendum, aerem in ignem verti posse.

ARTICVLVS II.

RESPONSIO AD PROPOSITAM dubitationem.

Probatur autoritate.

Sit tamen conclusio. Quodvis elementum è quovis immediate gigni posse. Hanc conclusionem statuit Aristoteles hoc in lib. cap. 4. text. 24. & 28. eamque tam Græci, quam Latini interpretes communi assensu amplexi sunt. Potest autem ex eo ostendi, quia nihil abesse, aut obesse videtur, quo minus unumquodque elementum, opera ac ministerio primarum qualitatum, quæ veluti quædam elementorum semina existunt, in aliud agat, ejusque materiam disponat, tandemq; ex illo sibi simile procreet: unde & ignem videmus ex terra igne... effecere, cum pulveris pugillum in se confectum accendit: & ex aqua, cum aque guttulas, quibus in pergitur, absumit, & ex aere, cum flammæ aer attiguus in paoulum cedit. Quod in cæteris elementis comparatione aliorum observare licet.

[Et] ratione.

Conclusionis accomodatio.

Proposita conclusio non ita est accipienda, quasi unum elementum possit totum aliud in sese convertere: non enim id per naturam fieri potest, ut testatur experientia, tot seculorum, quibus omnia quatuor elemeta servata in mundo fuere. Nec erat divinæ providentiæ consentaneum, naturalium agentium causas ita disponi; ut vel ipsorum elementorum, vel alterius agentis effusa vi posset integrum aliquod elementum ab umi, cujus interitu mundi corporei universitas imperfecta maneret, quidquid in contrariam partem disputarint Stoici existimantes futurum aliquando, ut totus mundus igne ce[de]ret, referente Tullio 2. de Natura Deorum. Item Berotus, qui Belum interpretatur, cap. 29. & Democritus.

De utilitate & præstantia ignis D. Dionys. ... cal. Hie. c. 15. D. Basil. homil. 3. Exam. Item Empedocles, Anaxagoras & Epicurei.

Est igitur intelligenda conclusio de corruptione elementorum quoad partes duntaxat, ut monet D. Thomas 2. sent. dist. 19. quæst. unica art. 2. ad 2. & lib. 2. contra gent. cap. 90. Ferranensis ibidem, Marsilius hoc in libr. quæst. 9. Saxonia quæst. 7. Non corrumpit autem unum elementum ex toto aliud, quia dum agit, simul etiam ab eo patitur, atque ita utrinque detrimenta capiuntur, utrinq; vel in totum, vel ex parte compensantur, ut Plato in Timæo, Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, si ejus est illud opus, & Philo Iudæus in libro de mundi incorruptibilitate, luculenta oratione explicant. Confert autem non parum ad hanc compensationem virtus corporum cœlestium, quibus incumbit publicæ incolumitatis gratia, effrenatam elementorum potentiam compescere & moderari, ut docet S. Thomas in quæstionibus disputatis de malo, quæst. 5. art. 5. ad 6. & alibi.

Cur vicina elementa se invicem non absumunt. Lege Macrobium lib. 1. in Somn. Scip. c. 2.

Solut. 1.

Primo igitur adversæ partis argumento concedendum est, quod assumit, dicendumque fieri posse, ut aqua ab aliquo agente frigido, & sicco prius magna ex parte destituatur humiditate nativa: quo in eventu, si accedat ignis, nihil impediet, quo minus dum frigiditatem abigit, simul etiam id humiditatis, quod obest, excludat, ignemque generet, maxime cum jam tunc aeri procreando humor desit. Ad reliquam ejusdem argumenti partem dic, ut ex aqua ignis generetur, non oportere aquam aliquandiu extra nativam suam constitutionem servari cum uberiori raritate, quam aer in naturali suo statu postulet: nihil enim impedit, quo minus ignis producatur sub minori raritate, quam illius perfectio requirat, ut in nostrate igni quotidie videmus. Ad secundum dicendum, posse aquam ignem in se convertere antequam materia ignis tantam recipiat frigiditatem, ut ignis absolute frigidus vocari queat, licet tunc extra naturalem suum statum aqua generetur, videlicet cum calore denominante, quem tamen postea à se, quoad potuerit, excludet vi frigiditatis, quæ ab ipsius forma, nisi aliunde impediatur, emanat. Ad tertium dicendum, non esse incommodum aerem præter naturam concrescere, ita ut in transitu dispositionum, eo usque gravior, ac densior fiat, quoad propria forma abjecta, in terram commutetur, similiterque terram pari modo in tantam raritatem abire, ut ex ea aer, vel ignis efficiatur. Ad quartum, calorem ignis à frigiditate aeris, etsi exigua remitti posse, quantum satis sit ad generationem aeris, qui cum vehementi etiam calore gignitur; maxime cum aeri contra ignis voracitatem ferant nonnunquam suppetias externa agentia, potissimum corpora cœlestia. Ad quintum, etsi ignis vicinum aeris elementum assidue carpat, coerceri tamen ejus licentiam ab iis causis, quas supra retulimus.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Solut. 5.

QVÆSTIO II.

NUM SYMBOLICA ELEMENTA in sese facilius commeent.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA QVÆ AFFIRMATIVAM PARTEM OPPUGNANT.

Quæ dicantur symbolica elemēta.

Elementa symbolica dicuntur ea, quæ societate qualitatis alicujus in excellenti gradu con-

conveniunt: ut ignis & aer, quæ denominantem calorem; terra, & ignis, quæ siccitatem denominantem communem habent. Quod igitur inter elementa symbolica non sit facilior commigratio, hunc in modum videtur concludi. Eadem est duorum ad duo, quæ unius ad unum proportio, tamque difficile est duo à duobus, quam ab uno unum vinci: at in elementis symbolicis quatuor qualitates inter se pugnant; in asymbolicis duæ. Non est igitur inter illa, quam inter hæc, facilior commigratio.

1. Argum.

2. Secundo, si elementa symbolica in se facilius commutarentur, propterea esset, quia ex elemento symbolico una tantum qualitas videtur expelli, ex asymbolico duplex; sed non ita res habet: ergo & cæt. Probatur minor, quia cum ex igni generatur aer, excluduntur ab igni duæ qualitates, nempe calor ignis quoad aliquos gradus, & siccitas, in cujus locum succedit humiditas.

3. Tertio, aquæ gutta in rogum injecta facilius ab igni absumitur, quam particula terræ, & tamen aqua est asymbolica; terra vero symbolica respectu ignis: ergo, & cæt.

4. Quarto, Actio fundatur in contrarietate; ergo ubi major contrarietas extiterit, ibi erit major ad agendum vis, & efficacitas, sed inter elementa symbolica est major contrarietas, cum sit pugna inter quatuor: ergo asymbolica agent celerius, seque faciliori negotio profligabunt, & ex se mutuo gignentur.

ARTICULUS II.

CONSTITUITUR PARS AFFIRMATIVA.

Facilius cōverti elemēta symbolica, quo pacto accipiēdum.

Nihilominus asserendum cum Aristotele cap. 4. hujus lib. ejusque interpretibus symbolica facilius in se transmutari: sed advertendum, istiusmodi facilitatem duobus modis posse intelligi; uno ut facilius converti, idem sit, ac pauciora in conflictu amitti; Altero, ut idem sit atque celerius converti. Prior sensus, qui nonnullis placuit, nobis omnino displicet; estque alienus à mente Philosophi; cum enim probaret elementa symbolica transmutari facilius, quia tunc pauciora deperduntur, si facilius transmutari esset deperdi pauciora, ridicula esset ejus probatio ostenderet enim idem per idem. Accedit, quod Aristoteles ad ejusmodi facilitatem explicandam usurpat verba illa, citius, tardius. Dicendum igitur elementa symbolica facilius, id est, celerius in se mutuo commeare; contra vero asymbolica tardius. Quod intellige ordinarie, ac nisi quid aliunde occurrat, quod transmutationem in symbolicis retardet, in asymbolicis acceleret. Priorem partem hujus pronunciati confirmavit Aristoteles capite citato, text. 25. quia ut asymbolica ex se vicissim gignantur, duæ qualitates abigendæ sunt, ut symbolica, una duntaxat: promptius autem est in iis unam, quam duas qualitates vincere, & à subjecto depellere. Nam cum duæ qualitates activæ in gradu perfecto eidem elemento non conveniant, licet unum asymbolicum vehementer agat in aliud, per qualitatem activam, tamen per passivam remissius agit, ideoque multum differtur assimilatio. Ut in aqua videre est, quam licet ignis brevi tempore calefaciat, lente exsiccat, proindeque eam tarde in se convertit. Quod non accidit aeri, verbi gratia, comparatione aquæ, in quam agit per calorem, nullo inter reliquas qualitates existente dissidio, quod materiam demoretur.

Conclusio bipartita. Ejus pars prior confirmatur.

Confirmatur posterior.

Posterior ejusdem pronunciati pars ex eo ostenditur, quia aquæ portiuncula, quæ ob suam exiguitatē parum resistit, celerius in ignem abit, quam magna aeris portio in eundē ignem: cum tamen ignis & aqua inter symbolica, aer & ignis inter symbolica numerentur. Sed hoc ex accidente evenit, ut patet. Adverte etiam non omnia symbolica, æque facile, neque omnia asymbolica, æque difficile transmutari, sed pro ratione activitatis, & resistentiæ, majorisque & minoris efficacitatis ipsarum qualitatum. Quæ quo modo habeant, & qua ratione in elementis attemperatæ sint, superius exposuimus.

Non omnia elementa symbolica æque facile, aut asymb. æque difficile convertuntur.

Igitur argumenta initio allata sic dilues. Ad primum dic, tam difficile esse unū ab alio, quam duo vinci à duobus, cum cetera paria sunt, quod in subjecta materia non accidit, ubi duorū complicatio, adversariorum protrahit victoriam.

Solut. 1.

2. Ad secundum respondendum est, etiam in interitu elementi symbolici utramq; expelli qualitatem, sed eam, in qua erat convenientia, non nisi ex accidenti perimi: faciliorem autem aut minus facilem conversionem secundum ea tantum, quæ per se expelluntur, spectandam esse, ut D. Thomas, & Ægidius annotarunt.

3. Ad tertium, quid dicendum sit, liquet ex dictis.

4. Ad quartum, concesso antecedente, neganda est consecutio: non enim ex multis contrariis, quibus æque multa ex adverso resistunt, major in agendo acrimonia, & efficacia perpetuo arguitur, sed major actionum numerus, ut ex superioribus constat.

QUAESTIO III.

UTRUM EX PLURIBUS ELEmentis possit gigni unum à quolibet eorum specie distinctum?

ARTICULUS I.

QUIBUS ARGUMENTIS VIDEAtur non posse.

Quod saltem, duobus in certamine pereuntibus, non possit gigni tertium, suadetur primum, quia si duo se mutuo interimūt, unum, idemque elementum erit simul fortius, & imbecillius:

cillius: fortius, quia vincit, perimitque alterum; imbecillius, quia ab altero superatur, & extinguitur. Quod tamen non videtur, qua ratione constare possit. Item, sublata causa, non potest edi effectus, sed elementa, quæ inter se congrediuntur, sunt causa illius, quod post conflictum oritur: ergo si ipsa intereant, nequibit aliud elementum ab eis procreari.

Præterea, quod saltem ex aqua, & igni, non possit effici tertium, probatur. Nam tunc & frigiditas, & calor, pugnando sese infringunt; & humiditas, ac siccitas pari modo, ut ex quatuor qualitatibus depressis, refractisq; non elementum, sed mixtum resultat. Ultimo, quod ex habentibus symbolum, non fiat tertium, ostenditur exemplo ignis, & aeris. Etenim, his in se agentibus, non perit caliditas, cum ambo calida sint, & calor non adversetur calori: manebit igitur in materia calor, sub excellenti gradu, qui cum non observiat nisi aeris, & ignis generationi, utique ex tali congressu, nec terra, nec aqua prodibit, proindeque, nec tertium aliquod, ab igni & aere specie diversum.

ARTICULUS II.

SOLUTIO DUBII EXPLICATIO *argumentorum.*

Prima conclusio.

IN hac controversia sit prima conclusio. Potest elementum unum corrumpere plura elementa, & ex iis, aliud à corruptis specie distinctum generare. Hæc ostenditur, quia nihil obstat, quominus vehemens ignis agat simul in portionem unam aeris, & alteram terræ, & aliam aquæ sibi apte conjunctas, easque perfecte disponat, & in ignem convertat.

2.

Secunda conclusio. Quælibet duo elementa non habentia symbolum possunt, occasu suo, tertium gignere, ab ipsis specie diversum. Hæc tradita est ab Aristotele cap. 4. text. 29. eamque declarat; & confirmat S. Thomas, si enim concurrat ignis, & aqua, ita ut calor illius, frigiditatem hujus; & humiditas hujus, siccitatem illius multum exsuperet, poterunt istiusmodi qualitates ad eum se gradum perducere, ut existat in materia humiditas, & caliditas, quas forma aeris consequitur, expulsis formis aquæ, & ignis.

Hanc conclusionem statuimus de elementis, quæ non habent symbolum, non de iis, quæ habent; quia ex illis tantum, non ex his, ut probat ultimum superioris articuli argumentum, potest oriri tertium à progenitoribus specie differens. Quod intellige, nisi duo habentia symbolum aliunde jam fracta & debilitata, atque à suo naturali statu procul dejecta, in pugnam veniant, ut aer admodum frigidus, & ignis cum aliqua jactura caloris: tunc enim ex his conflictu pereuntibus, poterit gigni aqua: Item ex terra præter naturam aliquantulum humida, calidaque & ex aqua calida, similiter extinctis, poterit aer generari. Quod eo minus est mirandum, quia non necesse est genitum produci cum qualitatibus in eo gradu, quem in naturali suo statu & perfectione postulat.

Solut. 1.

Ad primum eorum, quæ pro adversaria parte adduximus, facile respondebit, qui meminerit ea, quæ à nobis superius tradita sunt de activitate, patibilitate, & resistentia primarum qualitatum: Nam cum ea, quæ plus agunt, minus resistant, & quæ plus resistunt, minus agant; poterunt interdum duo elementa, compensatis utrinq; viribus, se invicem demoliri, ut neutrum victoriam reportet, sed ita agendo vincant, & patiendo vincantur, ut tandem ambo succumbant, & in tertium ab utroque distinctum, abeant. Itaque nihil vetat idem alia ratione fortius esse, alia imbecillius.

Solut. 2.

Ad secundum respondendum est, cum duobus elementis extinctis oritur tertium, primum non esse pereuntium, & primum esse geniti, pertinere ad idem instans, satisque esse geniti causam immediate ante fuisse, imo nec in aliis rebus oportere existere semper causam principalem secundum se, ante punctum generationis, cum plerumque sufficiat dari tunc instrumentariam ejus virtutem, ut patet in animantibus, quorum virtus semini impressa, licet illa obierint, prolis generationem efficienter attingit.

Solut. 3.

Ad tertium dicimus, nonnunquam ex mutua ignis & aquæ oppugnatione resultare in ipsorum materia temperationem primarum qualitatum, quam forma misti sequatur: nonnunquam tamen, etsi nulla ex primis qualitatibus in summo gradu maneat, effici eam mixturam, quæ sufficiat ad generandum tertium elementum extra naturalem ejus statum.

Solut. 4.

Quartum argumentum probat secundam nostram conclusionem, cum ea tamen moderatione, quam adhibuimus, ostendentes posse nonnunquam v. g. ignis & aeris congressu, inferri in materiam frigus sufficiens ad aquæ generationem.

ΚΕΦ. Ε.

Οὐ μὴν ἀλλ' ἔτι καὶ ὧδε θεωρήσωμεν περὶ αὐτῶν· εἰ γάρ ἐστι τῶν φυσικῶν σωμάτων ὕλη, ὥσπερ καὶ δοκεῖ ἐνίοις, ὕδωρ καὶ ἀὴρ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη ἤτοι ἓν, ἢ δύο εἶναι ταῦτα, ἢ πλείω. ἓν μὲν δὴ πάντα οὐχ οἷόν τε εἶναι, οἷον ἀέρα πάντα, ἢ ὕδωρ, ἢ πῦρ, ἢ γῆν, εἴπερ ἡ μεταβολὴ εἰς τἀναντία· εἰ γὰρ εἴη ἀήρ, εἰ μὲν

CAP. V.

Text. 31

a *ATtamen adhuc & hic quoque de eis contemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicuti nonnullis quidem placet, aut unum: aut duo, aut plura esse ea necesse est. Itaq; unum scilicet aer, vel aqua, vel ignis, vel terra, omnia sit, fieri nequit,*

ὑπομένει, ἀλλοίωσις ἔσται ἀλλ' οὐ γένεσις.

Ἅμα δ' οὐδ' οὕτω δοκεῖ, ὥστε ὕδωρ εἶναι ἅμα καὶ ἀέρα, ἢ ἄλλο ὁτιοῦν. ἔσται δή τις ἐναντίωσις καὶ διαφορά, ἧς ἕξει θάτερον τὸ πῦρ, οἷον θερμότητα, ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔσται τόγε πῦρ ἀὴρ θερμός. ἀλλοίωσις γὰρ τὸ τοιοῦτον, καὶ οὐ φαίνεται. ἅμα δὲ πάλιν εἰ ἔσται ἐκ τοῦ πυρὸς ἀήρ, τοῦ θερμοῦ εἰς τοὐναντίον μεταβάλλοντος ἔσται. ὑπάρξει ἄρα τῷ ἀέρι τοῦτο, καὶ ἔσται ὁ ἀὴρ ψυχρόν τι. ὥστε ἀδύνατον τὸ πῦρ ἀέρα θερμὸν εἶναι. ἅμα γὰρ τὸ αὐτὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν ἔσται. ἄλλο τι ἄρα παρ' ἀμφότερα τὸ αὐτὸ ἔσται, καὶ ἄλλη τις ὕλη κοινή. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ἁπάντων, ὅτι οὐκ ἔστιν ἓν τούτων ἐξ οὗ τὰ πάντα.

Οὐ μὴν οὐδ' ἄλλο τί γε παρὰ ταῦτα, οἷον μέσον τι ἀέρος καὶ ὕδατος, ἢ ἀέρος καὶ πυρός· ἀέρος μὲν παχύτερον καὶ πυρός, τῶν δὲ ἄλλων λεπτότερον· ἔσται γὰρ ἀὴρ καὶ πῦρ ἐκεῖνο μετ' ἐναντιότητος.

Ἀλλὰ στέρησις τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων. ὥστ' οὐκ ἐνδέχεται μονοῦσθαι ἐκεῖνο οὐδέποτε, ὥσπερ φασί τινες τὸ ἄπειρον καὶ τὸ περιέχον. ὁμοίως ἄρα ὁτιοῦν τούτων, ἢ οὐδέν.

Εἰ οὖν οὐδὲν αἰσθητόν γε πρότερον τούτων, ταῦτα ἂν εἴη πάντα. ἀνάγκη τοίνυν, ἢ ἀεὶ μένοντα καὶ ἀμετάβλητα εἰς ἄλληλα, ἢ μεταβάλλοντα. καὶ ἢ πάντα, ἢ τὰ μέν, τὰ δ' οὔ, ὥσπερ ἐν τῷ Τιμαίῳ Πλάτων ἔγραψεν. ὅτι μὲν τοίνυν μεταβάλλειν ἀναγκαῖον εἰς ἄλληλα, δέδεικται πρότερον. ὅτι δ' οὐχ ὁμοίως ταχέως ἄλλο ἐξ ἄλλου, εἴρηται πρότερον, ὅτι τὰ μὲν ἔχοντα σύμβολον, θᾶττον γίνεται ἐξ ἀλλήλων· τὰ δ' οὐκ ἔχοντα, βραδύτερον.

Εἰ μὲν τοίνυν ἡ ἐναντιότης μία ἐστὶ καθ' ἣν μεταβάλλουσιν, ἀνάγκη δύο εἶναι· ἡ γὰρ ὕλη τὸ μέσον ἀναίσθητος οὖσα καὶ ἀχώριστος. ἐπεὶ δὲ πλείω ὁρᾶται ὄντα, δύο ἂν εἶεν αἱ ἐλάχισται. δύο δ' ὄντων, οὐχ οἷόν τε τρία εἶναι, ἀλλὰ τέσσαρα, ὥσπερ φαίνεται. τοσαῦται γὰρ αἱ συζυγίαι· ἐξ γὰρ οὐσῶν, τὰς δύο ἀδύνατον γενέσθαι, διὰ τὸ ἐναντίας εἶναι ἀλλήλαις. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται πρότερον.

quit si trāsmutatio in contraria sit, atq; id transmutetur. Nam si aer sit, si remanet, alteratio erit, & non generatio.

b *Insuper nec ita videtur, ut simul aer & ignis aut quodvis aliud sit. Esset enim adversantia quadā differentiaq;, cujus partem alteram ceu calorem ignis haberet. At vero nec ignis aer calidus erit: nam quod est ejusmodi alteratio est, & non generatio. Ad hæc si ex igni aer oriatur, calore in contrariū mutato, erit hoc ergo inerit aeri, eritq; aer frigidum quid. Quare fieri non potest, ut ignis, aer calidus sit. simul enim idē calidum esset atq; frigidum. Erit ergo aliud quid præter utrunq; idem & alia quadam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse, inquam, inter hæc unum, ex quo universa sint.*

c *Sed neq; aliud quippiam, præter hæc, veluti medium quoddam aeris & aquæ aut aeris & ignis, aere quidem & igni grassius, sed cæteris subtilius. Nam illud aer & ignis cum contrarietate esset.* Text. 32.

d *Sed e contrariis alterum privatio est. Quare fieri non potest, ut illud unquam per se sit, quemadmodum quidam ajunt infinitum, & id quod comprehendit, atque continet. Similiter ergo horum quodvis aut certe nullum.*

e *Si igitur nullum sensibile hisce prius sit, hæc profecto erunt prima. Aut igitur ea semper manere, & inse vicissim trāsmutari non posse, & aut omnia, aut aliqua & aliqua non, quemadmodum in Timæo Plato prodidit, est necesse. Quod igitur necesse sit ea invicē in se mutari, demonstratum est prius. Quod vero non æque celeriter aliud ex alio nascatur, quod quæ comunem nacta sunt qualitatē, celerius ex sese mutuo oriātur, quæ vero non sunt nacta tardius, dictum est jam.* Text. 33. Text. 34.

f *Ergo si una sit adversantia, per quam mutationē suscipiunt, duo sint, necesse est: nam insensibilis, inseparabilisq; materies medium est. Porro cum plura esse videantur, duæ ad minimum contrarietates erunt. Sed cum duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, ut patet: tot enim sunt conjugationes. Nam cum sint sex, duæ ex iis fieri non possunt: propterea quod inter sese contrariæ sunt. Sed de hisce diximus prius.*

CAPITIS QVINTI EXPLANATIO.

Elementa esse communia generationis principia.

a **A***tramen adhuc*] Docuit omnia elementa ex se vicissim oriri: nunc ut ostendat ea esse communia aliarum rerum generationis principia, disquirit, sitne in rerum natura aliquod corpus, quod elementorum materia dici debeat, an non: probatque contra veteres Physiologos ejusmodi corpus neutiquam dari. Id enim aut esset unum è quatuor elementis, ut aer vel aqua, aut si non unum, duo plura, e: vel si non unum ex iis, esset utique corpus aliquod a quatuor elementis distinctum. Quod autem nullum hujusce tripartitæ varietatis membrum admittendum sit, singulatim probat. Nam si primum detur, & aer v. g. cæteris tanquam materia subjiciatur, cum aer sit quippiam actu perfecto existens, sequitur alia dum ex eo fiunt, non gigni, sed alterari: siquidem quoties subjectum manet idem quoad formam & materiam; & mutatur secundum qualitatem, alteratio est.

b. *Insuper*] Refellit secundum membrum, ostendens, non posse duo, aut plura aliorum principia esse, ut aerem ignis, & aquam terræ. Nam si ex aere tanquam ex principio fiat ignis cum aer maneat, & ignis non fiat, nisi ex contrario, dabitur aliqua oppositio & contrarietas, cujus unam partem habeat ignis, alteram aer: utramq; vero simul in se cohibeat compositum, quod denuo gignitur, quodq; non est aliud, quā ipse ignis: atq; ita inerunt simul duo contraria in eodem. Nec satisfaciet qui dixerit, unum ejusmodi contrariorum esse in aere, alterum in igne, proindeque non recte colligi duo contraria inveniri simul in eodem. Non, inquam, satisfaciet, quia materia non est composito indistinctum

stinctum ab eo, quod ex ipsa constat, nec re vera compositum est. Quapropter si aer sit materia ignis, & habeat in se humiditatem, erit simul in igne humiditas, & siccitas; illa ab aere, hæc à forma ipsius ignis. Vnde colliges antiquorum Philosophorum in dictis repugnantiam, dum elementum unum alterius materiam faciunt. Si enim tale elementum subiicitur, ut aiunt, formis aliorum, materia est: rursus vero si est ens in actu, ut ponunt, materia non est.

Veterum in dictis repugnantia.

c *Sed neque aliud*] Reiicit tertium membrum probans præter quatuor elementa non dari aliud corpus, quod ipsorum principium & materia sit, ut veteres quidam ponebant; alii statuentes corpus medium inter ignem & aerem crassius igne, aere subtilius: alii medium inter terram & aquam aqua densius, terra subtilius. Quod ergo non detur corpus medium inter ignem & aerem ostendit, quia posset illud fieri aer & ignis recipiendo contrarias qualitates, nempe siccitatem ignis & humiditatem aeris, quod enim utriusque extremi naturam ita participat, utriusque actiones recipere valet, & quod utriusque affectiones in se cohibet utriusque naturam in se includit. Hinc ne colligas mista, quibus quatuor primæ qualitates insunt, debere elementorum formas in se actu continere: aliter enim illæ mistis competunt, aliter competerent mediis corporibus inter singula duo elementa: his enim iuxta veterum Philosophorum dogmata convenirent in eodem gradu, quo extremis, cum sic earum formis non repugnent: illis autem non nisi refractæ conveniunt. Quod si quis obiiciat contraria perfecta non posse dare simul, atque adeo non posse illa inveniri pariter in prædictis mediis corporibus. Occurrendum erit, ex hoc quidem capite, quod contraria sint, pugnare in eodem sub ecto, ex alio tamen, id est, respiciendo ad for[m]a[s] illorum corporum, quæ veteres fingebant, mutuo sese compati. Cæterum hæc ratio, ut aliæ quoque non pauc[æ] ex ii[s], quas in hac di[s]ceptatione affert, probabiliter duntaxat concludit, ut erit consideranti per[s]picuum.

Dilutio obiectionis.

d *Sed è contrario*] Diceret aliquis, medium illud co[r]p[us] nullius elementi proprietatem sortiri, sed ea privatum esse, id confutat A[r]istoteles ex eo, quia nu[n]qua[m] da[tu]r privatio ab[s]que altero contrariorum in subjecta materia, hoc est, quin alteru[m] contrarior[um] insit: Item quia eiusmodi corpus pari modo omni alia qualitate vacaret, & esse[t] qua[s]i [m]ater[ia] q[ua]piam, nulli addictum formæ, concludere & comprehendere in se valens omnia, uti q[ui]busdam visum fuit, qui tamen longe à veritate aberrarunt.

e *Si igitur nullum*] Ex eo quod nullum cor[pus] [pro]b[at] [n]on um cedens elementis prius sit, ut ex superiori disputatione constat, compertum esse vul[t] A[ris]toteles ele[m]enta esse absolute prima sen[si]bilia. Deinde, ut conni[ci]et nullum elementum e[ss]e principium aliorum, quærit num elementa permaneant, an alia in alia mutentur; ioque vel o[m]nia, vel quædam, ut Pl[a]to in Timæo docuit asserens terram non mutari. Tu[m] quæstioni responde[t] ea quæ superius tradidit, summ[a]tim colligendo, atque omnia transmutari invicem, quia affecta sunt contrariis mutuo pugnantibus; sed quædam celerius, ut symbolica, alia tardius, ut quæ symbolum non habent, ex se gigni.

f *Ergo si una sit*] Ex duplici contrarie[t]a[t]e colligit quatuor esse elementa, non plura, neque pauciora. Si una, inquit, esset contrarietas, duo tantum forent elementa (nam materia prima, quæ singulis formis subest, & ex se est pura potenti[a], nequaquam in elementorum numero reponitur) nunc autem, cum sint duæ contrarietates, ne[q]ue plures qualitatu[m] primarum combinationes, quæ elementa constituant, dari possint, qua[m] quatuor, necessario fatendum erit quatuor esse mundi elementa, neque hunc numerum aut maiorem effici, aut minorem potuisse.

Ὅτι δ' ἐπειδὴ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλληλα, ἀδύνατον ἀρχήν τινα εἶναι αὐτῶν, ἢ ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ἢ ἐπὶ τῷ μέσῳ, ἐκ τῶνδε δῆλον. ἐπὶ μὲν [οὖν] τοῖς ἄκροις οὐκ ἔσται, ὅτι πῦρ ἔσται, ἢ γῆ πάντα· καὶ αὐτὸς λόγος τῷ φάναι ἐκ πυρὸς, ἢ ἐκ γῆς εἶναι πάντα. ὅτι δ' οὐδὲ μέσον, ὥσπερ δοκεῖ τισιν ἀὴρ μὲν καὶ εἰς πῦρ μεταβάλλειν, καὶ εἰς ὕδωρ, ὕδωρ δὲ καὶ εἰς ἀέρα καὶ εἰς γῆν, τὰ δ' ἔσχατα, οὐκ ἔτι εἰς ἄλληλα. δεῖ μὲν γὰρ στῆναι, καὶ μὴ εἰς ἄπειρον τοῦτο ἰέναι ἐπ' εὐθείας ἐφ' ἑκάτερα· ἄπειροι γὰρ αἱ ἐναντιότητες [ἐπὶ τοῦ] ἑνὸς ἔσονται.

Ἔστω γῆ ἐφ' οὗ Γ, ὕδωρ ἐφ' οὗ Υ, ἀὴρ ἐφ' οὗ Α, πῦρ ἐφ' οὗ Π. εἰ δὲ τὸ Α μεταβάλλει εἰς τὸ Π καὶ Υ, καὶ ἐναντιότης ἔσται τῶν Α Π. ἔστω δὲ ταῦτα λευκότης καὶ μελανία. πάλιν εἰ εἰς τὸ Υ τὸ Α, ἔσται ἄλλη· οὐ γὰρ ταὐτὸ τὸ Υ καὶ τὸ Π. ἔστω δὲ ξηρότης καὶ ὑγρότης, τὸ μὲν Ξ ξηρότης, ὅθεν ἡ ὑγρότης. οὐκοῦν εἰ μὲν μένει τὸ λευκὸν, ὑπάρξει τὸ ὕδωρ ὑγρὸν καὶ λευκόν.

Text. 35.

g *Cum autem mutuo in sese transmutentur, fieri non posse, ut princ[i]pium quoddam sit eorum, vel in extremo vel in medio, ex hisce palam fiet. In extremis [i]taque non erit principium quia ignis, aut terra essent omnes: idemque sermo est, atque si ex igne, aut terra cūcta omnia diceremus. Præterea, neque mediū principiū erit, sicuti quidam aerem qui[d]em & in ignem & in aquā: aquam vero & in aerem & terram: ultima autē non amplius in se[se] [inv]icem transmutari putant. Nam [si]st[i] ho[c], nec i[n] infinitum recta utraque ex parte abeat, oportet. in uno enim contrarietates essent infinitæ.*

h *Sit T. terra, L. Lympha, seu aqua, A. aer, I. ignis. Itaque si A, in I, & L, mutetur, una erit cōtrarietas nēpe ips[o]rum A, I, sint [h]æ, albor & nigror. Rursus si I, in I & A, mutetur, erit altera, non enim L, & I, idem sunt: sit autem siccitas & humiditas. Si quidem sic[citas] as [I], vero humiditas. Igitur si albor maneat, humida & alba erit aqua, sin minus nigra, quādoque lē-*

in con-

εἰ δὲ μή, μέλαν ἔσται τὸ ὕδωρ· εἰς τἀναντία γὰρ ἡ μεταβολή. ἀνάγκη ἄρα ἢ λευκὸν ἢ μέλαν εἶναι τὸ ὕδωρ· ἔστω δὴ τὸ πρῶτον· ὁμοίως τοίνυν καὶ τῷ π τὸ ξ, ὑπάρξει ἡ ξηρότης. ἔσται ἄρα καὶ τῷ π πυρὶ μεταβολὴ εἰς τὸ ὕδωρ· ἐναντία γὰρ ὑπάρχει· τὸ μὲν γὰρ πῦρ τὸ πρῶτον μέλαν ἦν, ἔπειτα δὲ ξηρόν. τὸ δ' ὕδωρ ὑγρόν, ἔπειτα δὲ λευκόν. φανερὸν δὴ ὅτι πᾶσιν ἐξ ἀλλήλων ἔσται ἡ μεταβολὴ καὶ ἐπί γε τούτων, ὅτι καὶ ἐν τῷ γ γῇ ὑπάρξει τὰ λοιπά, καὶ δύο σύμβολα τὸ μέλαν καὶ τὸ ὑγρόν, ταῦτα γὰρ οὐ συνδεδύασταί πως.

Ὅτι δὲ εἰς ἄπειρον οὐχ οἷόν τ' ἰέναι, ὅπερ μελλήσαντες δεῖξαι, ἐπὶ τοῦτο ἔμπροσθεν ἤλθομεν, δῆλον ἐκ τῶνδε. εἰ γὰρ πάλιν τὸ πῦρ ἐφ' ᾧ π, εἰς ἄλλο μεταβαλεῖ καὶ μὴ ἀνακάμψει, οἷον εἰς τὸ ψ, ἐναντιότης τις τῷ πυρὶ καὶ τῷ ψ, ἄλλη ὑπάρξει τῶν εἰρημένων. οὐδενὶ γὰρ τὸ αὐτὸ ὑπόκειται, τῶν γ, υ, α, π, τὸ ψ. ἔστω δὴ τῷ μὲν π, τὸ κ· τῷ δὲ ψ, τὸ φ. τὸ δὴ κ, πᾶσιν ὑπάρξει τοῖς γ υ α π· μεταβάλλουσι γὰρ εἰς ἄλληλα· ἀλλὰ γὰρ τοῦτο μὲν ἔστω μήπω δεδειγμένον· ἀλλ' ἐκεῖνο δῆλον, ὅτι εἰ πάλιν τὸ ψ, εἰς ἄλλο, ἄλλη ἔσται ἐναντιότης, καὶ τῷ ψ, ὑπάρξει, καὶ τῷ πυρὶ τῷ π. ὁμοίως δ' ἀεὶ μετὰ τοῦ προστιθεμένου ἐναντιότης τις ὑπάρξει τοῖς ἔμπροσθεν· ὥστ' εἰ ἄπειρα, καὶ ἐναντιότητες ἄπειροι, τῷ ἑνὶ ὑπάρξουσιν.

Εἰ δὲ τοῦτο, οὐκ ἔσται οὔτε ὁρίσασθαι οὐδέν, οὔτε γενέσθαι· δεήσει γὰρ εἰ ἔσται ἄλλο ἐξ ἄλλου, τοσαύτας διεξελθεῖν ἐναντιότητας, καὶ ἔτι πλείους· ὥστε εἰς ἔνια μὲν οὐδέ ποτε ἔσται μεταβολή· οἷον εἰ ἄπειρα τὰ μεταξύ· ἀνάγκη δ' εἴπερ ἄπειρα τὰ στοιχεῖα· ἔτι δ', οὐδ' ἐξ ἀέρος εἰς πῦρ, εἴπερ ἄπειροι αἱ ἐναντιότητες. γίνεται δὲ καὶ πάντα ἕν· ἀνάγκη γὰρ ἁπάσας ὑπάρχειν, τοῖς μὲν κάτω τούτου, τὰς τῶν ἄνωθεν. τούτοις δέ, τὰς τῶν κάτωθεν. ὥστε πάντα ἓν ἔσται.

in contraria mutatio est, [illegible] m igitur aut albam esse, aut nigram n[illegible] cesse est. [illegible] primum fare ergo ratione [illegible] F, transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam [illegible] traria enim sunt: nam ignis primo niger erat & deinde siccus, aqua vero humida, & postea alba. Liquet itaque omnia a sese vicissim transmutari atque etiam in hisce, ipsi terræ reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem competere: hæc enim neadum copulata fuere.

i *Sed quod fieri nequeat in infinitum abitio (quod quidem cum essemus demonstraturi, in hoc ante incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursum I, id est, ignis in aliud, ceu in M, transmutetur, nec regressio fiat, adversantia quædam ab hisce, quas diximus, alia, I. & M, inerit; nam M, nulli ipsorum T. L. A. I. esse idem supponitur; Sit itaque R, ipsi I, & O, ipsi M. R. itaque omnibus T. L. A. I. inerit (nam ea in sese mutuo transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quod si M, in aliud rursum transmutetur, alia in M. & in I, contrarietas inerit: atque ita semper primis cum sequentibus aliqua inerit adversantia. Quare si infinita sint, infinitaque quoque erunt in uno contrarietes.* Text. 36.

k *Quod si hoc sit, nec finiri quicquam nec oriri poterit. Nam si aliud ex alio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint: quod profecto necessario accidet, si infinita sint elementa. Præterea neque ex aere in ignem transmutatio fiet si infinita sint contrarietates. Fient etiam omnia unum; nam omnes superiorum contrarietates hisce inesse, quæ infra I. sunt collocata, & contra necesse est. Quare omnia unum erant.*

Omnia elementa in se vicissim mutari.

g *Cum autem mutuo*] Ex dictis hanc conficit rationem; Omnia elementa possunt in se mutuo converti: igitur nullum est cæterorum principium, cum nulla sit major ratio cur hoc potius, quam illud sit. Quia tamen posset quis dicere, non omnia invicem mutari, sed media in extrema, & extrema in media, non tamen extrema inter se, nempe ignem & terram; atque adeo hæc posse aliorum esse principium: id confutat, quia alioqui omnia essent terra & ignis, aut saltem ex terra & igni proprias formas adhuc retinentibus, constarent; quod plane absurdum est. Deinde ostendit neque medium corpus posse dici principium, uti quidam ajebant eo ducti argumento, quod medium transeat in extrema, ipsa vero extrema immutabilia sint. Hoc autem ut probet, sumit non dari progressionem infinitam ex parte extremorum, sed consistendum in duobus extremis, alioqui essent in uno infinitæ qualitates contrariis oppositæ, per quas unum elementum infinitis adversaretur.

h *Sit T, terra*] Demonstrat, si medium in extrema commutetur, necessario inter commutatum iri extrema. Vtitur vero in hac demonstratione litteris, ut sæpe alibi, & pro affectionibus elementorum sumit quædam, quæ veræ eorum affectiones non sunt, ut candorem & nigredinem, videlicet quia in exemplis quærenda veritas non est. Summa rationis, ut colligit D. Thomas, ita habet. Quæcunque mutuo contraria sunt, possunt invicem transmutari: sed omnia elementa, sive habeant, sive non habeant symbola, sive media, sive extrema sint, opponuntur inter se vel una, vel duplici qualitate: Igitur omnia invicem transmutari queunt.

Quæ mutuo contraria sunt, posse invicem transmutari.

Sed quod fieri nequeat] Non dari progressum infinitum in elementis neque versus inferiorem, neque versus superiorem partem ostendit ex eo, quia oporteret in quolibet elemento dari infinitudinem qualitatum aliis adversantium. Nam cum unumquodque elementum, ut sensu notum est, in aliud convertatur, quodlibet cæteris contrarium esse oportet. Quare si infinitis, itque natura diversis opponatur, infinitas qualitates, per quas oppositionem exerceat, in se continebit.

k *Quod si hoc sit*] Probat non posse in uno elemento dari infinitas qualitates, quia alioqui nullum

lum omninò elementum ex alio gigneretur. Siquidem aboleri oportet omnino contraria, quæ sunt in elemento, ex quo aliud gignitur, at infinita confici & præteriri non possunt. Secundò idem confirmat, quia si in uno elemento convenirent infinitæ qualitates, omnia forent illud unum, cum in eo aliorum proprietates inessent, cumque ei, cui alicujus rei proprietas inest, natura quoque inesse soleat.

ΚΕΦ. Ζ.

Θαυμάσειε δ' ἂν τις τῶν λεγόντων πλείω ἑνὸς τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων, ὥστε μὴ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς φησί, πῶς ἐνδέχεται λέγειν αὐτοῖς εἶναι συμβλητὰ τὰ στοιχεῖα· καίτοι λέγει οὕτω· ταῦτα γὰρ ἶσα πάντα. εἰ μὲν οὖν κατὰ τὸ ποσόν, ἀνάγκη ταὐτό τι εἶναι ὑπάρχον ἅπασι τοῖς συμβλητοῖς ᾧ μετροῦνται. οἷον εἰ ἐξ ὕδατος κοτύλης εἰσὶ κοτύλαι ἀέρος δέκα· τὸ αὐτό τι ἦν ἄρα ἄμφω, εἰ μετροῦνται τῷ αὐτῷ.

Εἰ δὲ μὴ οὕτω συμβλητὰ κατὰ τὸ ποσόν, ὡς ποσὸν ἐκ ποσοῦ, ἀλλ' ὅσον δύναται, οἷον εἰ κοτύλη ὕδατος ἴσον δύναται ψύχειν, καὶ δέκα ἀέρος· καὶ οὕτως κατὰ τὸ ποσὸν οὐχ ᾗ ποσὸν συμβλητά, ἀλλ' ᾗ δύναταί τι. εἴη δ' ἂν καὶ μὴ τῷ τοῦ ποσοῦ μέτρῳ συμβάλλεσθαι τὰς δυνάμεις, ἀλλὰ κατὰ ἀναλογίαν· οἷον ὡς τόδε θερμόν, τόδε λευκόν. τὸ δ' ὡς τόδε, σημαίνει ἐν μὲν ποιῷ, τὸ ὅμοιον· ἐν δὲ ποσῷ, τὸ ἴσον, ἄτοπον δὴ φαίνεται εἰ τὰ σώματα ἀμετάβλητα ὄντα, μὴ ἀναλογίᾳ συμβλητά ἐστιν, ἀλλὰ μέτρῳ τῶν δυνάμεων, καὶ τῷ εἶναι ἴσον θερμὸν, ἢ ὅμοιον πυρὸς τοσονδί, καὶ ἀέρος πολλαπλάσιον· τὸ γὰρ αὐτὸ πλεῖον τῷ ὁμογενὲς εἶναι, τοιοῦτον ἕξει τὸν λόγον.

Ἀλλὰ μὴν οὐδ' αὔξησις ἂν εἴη κατ' Ἐμπεδοκλέα, ἀλλ' ἢ κατὰ πρόσθεσιν· πυρὶ γὰρ αὔξει τὸ πῦρ·

Αὔξει δὲ χθὼν μὲν σφέτερον γένος, αἰθέρα δ' αἰθήρ.

ταῦτα δὲ προστίθεται. δοκεῖ δ' οὐχ οὕτως αὔξεσθαι τὰ αὐξανόμενα.

Πολὺ δὲ χαλεπώτερον ἀποδοῦναι περὶ γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν· τὰ γὰρ γιγνόμενα φύσει πάντα γίγνεται, ἢ ἀεὶ ὡδὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· τὰ δὲ παρὰ τὸ ἀεὶ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἀπὸ ταὐτομάτου, καὶ ἀπὸ τύχης. τί οὖν τὸ αἴτιον τοῦ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον, ἢ ἀεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ ἐκ τοῦ πυροῦ πυρὸν, ἀλλὰ μὴ ἐλαίαν. ἢ καὶ ἐὰν ὡδὶ συντεθῇ ὀστοῦν. οὐ γὰρ ὡς ἔτυχε συνελθόντων οὐδὲν γίγνεται, καθάπερ ἐκεῖνός φησιν, ἀλλὰ λόγῳ τινί. τί οὖν τὸ τούτων αἴτιον. οὐ γὰρ δὴ πῦρ γε, ἢ γῆ. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος, συγκρίσεως γὰρ μόνον, τὸ δὲ διακρίσεως αἴτιον.

CAPVT VI.

a *Mirabitur porro aliquis eos, qui elementa corporum uno plura esse dicunt, ita ut in se non transmutentur, sicuti Empedocles inquit, quo pacto ipsi elementa esse comparabilia dicere queant. Atque ille ad hunc modũ ait. Nam æqualia sunt hæc omnia. Si igitur secundum quantitatem, idem quid omnibus inesse comparabilibus, quod mensurentur, est necesse; ut si ex aqua sextario uno aeris decem fiant: ergo idem quid utraque sunt, si mensurentur eodem.* Text. 37.

b *Sin vero non hoc pacto secundum quantitatem, ut è quanto quantum, sed quantum possint, veluti si aquæ sextarius æque frigefacere, atque aeris decem possit, atque ita secundum quantitatem, non quatenus quantitas est, sed quatenus possunt aliquid comparabilia sunt, et sane ut etiam non quantitatis mensura secundum potentias, atque vires; sed ut proportione comparentur, v.c. ut hoc calidum, hoc album. Sed hoc in qualitate quidem similitudinem significat, in quantitate vero æqualitatem. Videtur itaque esse absurdum, si corpora illa, quæ transmutari nequeunt proportione comparabilia non sint, sed potentiarum mensura. & eo, quod tantum ignis æquale vel simile calidum sit, atque aeris multo plus. Idem namque cum maius est, ex eo, quia unius est generis, hanc habebit rationem.*

c *At vero neque accretio fuerit secundum Empedoclem, præterquam quæ additione fit: nam igni ignem augeri censet; inquit enim, auget terra quidem proprium genus, æthereaque æther. Hæc autẽ adiiciuntur, apponunturque. At ea, quæ incrementa suscipiunt, non ad hunc modum augeri videatur.* Text. 38.

d *Longe autem difficilius fuerit eidem de generatione quæ natura fit, rationẽ assignasse. Nam omnia, quæ natura gignuntur, aut semper sic, aut plerumque fiunt. Quæ vero non semper aut plerumque fiunt, à casu, & fortuna fieri assolent. Quænam igitur causa est, ut ex homine homo aut semper, aut plerumque & è tritico triticum, sed non oliva, oriatur? An si ita componatur os? non enim utcumque quemadmodum inquit ille, sed ratione quadam coeuntibus fit aliquid. Quænam igitur horum causa est? non enim ignis, vel terra causa extitit. At vero neque concordia aut discordia: etenim hæc segregationis, illa vero congregationis solum causa est.* Text. 39. Text. 40.

CAITIS SEXTI EXLANATIO.

Reprehensio Empedoclis.

a Mirabitur porro.] Coarguit Empedoclem, quod negarit elementa in se mutuo converti, fuisseque dictis pugnantia involuerit, dum ex una parte facit elementa immutabilia: ex altera affirmat posse illa inter se comparari, nam æqualia ea vocat: cum tamen quæ immutabilia sunt, comparari nequeant, & ea, quæ comparari possunt, mutabilia sint. Quod ex eo ostendit, quia trifariam comparari invicem res solent. Primo, secundum quantitatem; ut duo corpora æquali magnitudine prædita. Secundo, penes qualitatem & potentiam: quod dupliciter accidit. Vel enim conferuntur secundum qualitates diversæ speciei, ut si quis dicat ignem tantum calefacere, quantum aqua

Triplex comparatio.

refrigerat, quæ comparatio vocatur secundum proportionem: vel secundum qualitates ejusdem speciei, ut cum dicimus hoc calidum, & illud ex æquo calefacere, & hæc est tertia comparatio. His positis argumentatur contra Empedoclem hunc in modum. Elementa possunt comparari inter se ex quantitate; ergo habent aliquid commune ratione cujus mutari possit. Obiiciat tamen aliquis corpora cœlestia tum inter se, tum etiam cum sublunaribus conferri valent, cum inter omnia finitæ magnitudinis corpora inveniatur aliqua magnitudinis proportio, sive per exuperantiam, sive per defectum: & tamen corpora cœlestia non possunt transmutari: ergo ratio Aristotelis nullius momenti est. Occurrendum, non loqui Aristotelem de comparatione quantitatis quolibet modo sumptæ, sed de ea, quæ in uno corpore continetur virtute tanta moles, v. g. quanta in alio, ut in uno pugillo terræ tanta, quanta in decem pugillis aquæ. Nam ex tali comparatione, quæ non cadit nisi in ea corpora, quæ communem materiam obtinent, recte sequitur posse illa invicem commutari.

Objectio.

Solutio.

Adverte nonnullos ex hoc loco, in quo Aristoteles loquitur de decupla proportione inter elementa, collegisse de sententia Philosophi unumquodque elementum esse decuplo majus inferiore sibi proxime cohærente, hoc est, aquam esse decies majorem terra, aerem aqua, ignem aere. Verum neque ita est, ut lib. 3. de cœl. cap. 5. q. 3. ostendimus: neque Aristoteles id asserit: non enim agit de proportione magnitudinis, quam elementa inter se habent, ut legenti planum erit, sed de illa, quam obtinet pugillus terræ, v. c. ad eam, quæ obvenit aquæ ex tali pugillo genitæ: nam ex uno terræ pugillo possunt gigni decem aquæ.

Hac sere D. T. 1. p. q. 50. c. 3. & l. 2. contra gent. c. 32. Ca... & Ferr. eisdem locis Fi... lib. de quant. terra & aqua Fernel. lib. 1. Co. moth. c. 2. Cavius ad c. 1 Sacrob. Reiicitur quorundam opinio de magnitudine elementorum.

b *Sin vero non hoc.*] Ostendit, si elementa ponantur ejusmodi, ut inter se, quoad virtutem, seu potentiam conferri queant, non esse negandum posse illa in se transmutari. Loquitur autem nunc de comparatione quoad vires qualitatum alterantium, ut caloris, & frigoris. Nam, quæ talem subeunt comparationem, ut cum unum elementum altero calidius, aut frigidius dicimus: ea proculdubio communem materiam sortiuntur, & in se vicissim agunt. Idemque eveniet, sive collatio fiat inter qualitates ejusdem, sive diversæ speciei.

c *At vero neque concretio.*] Incusat Empedoclem, quod dum elementorum commutationem negat, veram accretionem sustulerit, & eam tantum reliquerit, quæ accessione unius corporis ad alterum, ut cum ignis igni additur, fieri solet, sicuti ex illius carmine constat. Nam cum accretio sit comes generationis partialis, & hæc, non nisi præeunte alteratione detur: qui negat elementa, & ex consequenti mista alterari, negat etiam mista posse accrescere.

Reprehensio Empedoclis.

d *Longe autem difficilius.*] Peccavit etiam in eo Empedocles, quod juxta doctrinæ suæ placita non poterat rationem reddere ejus generationis, quæ per naturam fit. Talis enim generatio aut semper, aut plerumque eodem modo procedit; nam homo hominem; vitis vitem gignit. Empedocles autem nullam hujus rei causam afferebat, præter elementorum commistionem & coalitum; cum tamen id non sufficiat, ut simile aliud sibi natura simile producat; sed requiratur præterea forma substantialis, quæ generationis est principium. Nec satisfaciet Empedocles, si dicat ideo generationes, & non carnem, aut aliud quippiam; quia elementa hac potius ratione, quam illa inter se coeunt. Quæritur enim quænam sit causa talis concursus, cum ipsa elementa per se esse non possint. Certe quod non sint discordia & concordia, ex eo ostenditur, quia hæc solam elementorum secretionem & conjunctionem efficere possunt, non vero illam temperiem ac misturam qualitatum, quæ ad hoc potius, quam illud generandum necessaria est, & in qua misti ratio & natura consistit. Intellige, si mistum spectetur, non ut est quid substantiale, sed accidentarium; sic enim ex quatuor primis qualitatibus, ad certam moderationem redactis intrinsece coalescit.

Confutatio responsionis.

Duplex misti consideratio.

Τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ οὐσία ἡ ἑκάστου· ἀλλ' οὐ μόνον.

Μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, ὥσπερ ἐκεῖνός φησι· τύχη δ' ἐπὶ τούτων ὀνομάζεται, ἀλλ' οὐ λόγος. ἔστι δὲ μιχθῆναι ὡς ἔτυχε. τῶν γὰρ δὴ φύσει ὄντων αἴτιον, τὸ οὕτως ἔχειν, καὶ ἡ ἑκάστου φύσις αὕτη, περὶ ἧς οὐδὲν λέγει· οὐδὲν ἄρα περὶ φύσεως λέγει. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ εὖ τοῦτο καὶ ἀγαθόν. ὁ δὲ τὴν μίξιν μόνον ἐπαινεῖ.

Καίτοι γε τὰ στοιχεῖα διακρίνει, οὐ τὸ νεῖκος, ἀλλ' ἡ φιλία τὰ φύσει πρότερα τοῦ θεοῦ· θεοὶ δὲ καὶ ταῦτα.

Ἔτι δὲ περὶ κινήσεως ἁπλῶς λέγει. οὐ γὰρ ἱκανὸν εἰπεῖν διότι ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος κινεῖ, εἰ μὴ τοῦτ' ἦν φιλίᾳ εἶναι τὸ κινῆσαι τοιαδί, νείκει δὲ τὸ

e *Hoc autem est cuiusque essentia: sed non mistio: mistorumque prius divulsio solum, quemadmodum inquit ille. In hisce namque fortuna nominari solet, non ratio: fieri enim non potest, ut alioqua, ut contingit, ac temere misceantur. Itaque sic se habere eorum, quæ natura constant, causa existit: atque cuiusque natura hæc est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At vero hoc ipsum bonum existit. Porro ille solam mistionem collaudat.* Text. 41.

f *Atqui discordia haudquaquam secernit elementa ipsa, quæ natura Deo priora sunt, sed concordia; dii autem, & hæc quoque sunt.*

g *Præterea de motu simpliciter dicit: non enim satis est dicere concordiam & discordiam movere, nisi hæc concordiæ ratio sit: motio, inquam, tali cieri: & discordia* Text. 42.

τοιαδί. ἔδει οὖν ἢ ὁρίσασθαι, ἢ ὑποθέσθαι, ἢ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀκριβῶς ἢ μαλακῶς, ἢ ἄλλως γέ πως.

Ἔτι δ', ἐπεὶ φαίνεται καὶ βίᾳ, καὶ παρὰ φύσιν κινούμενα τὰ σώματα, καὶ κατὰ φύσιν, οἷον τὸ πῦρ, ἄνω μὲν οὐ βίᾳ, κάτω δὲ, βίᾳ· τῷ δὲ βίᾳ τὸ κατὰ φύσιν ἐναντίον· ἔστι δὲ τὸ βίᾳ· ἔστιν ἄρα καὶ τὸ κατὰ φύσιν κινεῖσθαι. ταύτην οὖν ἡ φιλία κινεῖ, ἢ οὔ· τοὐναντίον γὰρ τὴν γῆν ἄνω καὶ διακρίσει ἔοικε· καὶ μᾶλλον τὸ νεῖκος αἴτιον τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, ἢ ἡ φιλία· ὥστε καὶ ὅλως παρὰ φύσιν ἡ φιλία ἂν εἴη μᾶλλον. ἁπλῶς δὲ εἰ μὴ φιλία, ἢ τὸ νεῖκος κινεῖ, αὐτῶν τῶν σωμάτων οὐδὲ μία κίνησις ἐστὶν, οὐδὲ μονή. ἀλλ' ἄτοπον.

Ἔτι δὲ φαίνεται κινούμενα· διέκρινε μὲν γὰρ νεῖκος· ἠνέχθη δ' ἄνω ὁ αἰθὴρ, οὐχ ὑπὸ τοῦ νείκους, ἀλλ' ὁτὲ μέν φησιν ὥσπερ ἀπὸ τύχης.

Οὕτω γὰρ συνέκυρσε θέων τοτέ,
πολλάκι δ' ἄλλως.

ὁτὲ δέ φησι πεφυκέναι τὸ πῦρ ἄνω
φέρεσθαι. ὁ δ' αἰθὴρ φησί,
— μακρῇσι κατὰ χθόνα δύετο ῥίζαις.

Ἅμα δὲ καὶ τὸν κόσμον ὁμοίως ἔχειν φησὶν ἐπί τε τοῦ νείκους νῦν, καὶ πρότερον ἐπὶ τῆς φιλίας, τί οὖν ἐστι τὸ κινοῦν πρῶτον καὶ αἴτιον τῆς κινήσεως; οὐ γὰρ δὴ ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος, ἀλλά τινος κινήσεως, ταῦτα αἴτια· εἰ δέ ἐστιν, ἐκεῖνο ἀρχή.

Ἄτοπον δὲ, καὶ εἰ ἡ ψυχὴ ἐκ τῶν στοιχείων, ἢ ἕν τι αὐτῶν· αἱ γὰρ ἀλλοιώσεις αἱ τῆς ψυχῆς, πῶς ἔσονται; οἷον τὸ μουσικὸν εἶναι καὶ πάλιν ἄμουσον, ἢ μνήμη ἢ λήθη· δῆλον γὰρ ὅτι εἰ μὲν πῦρ ἡ ψυχὴ, τὰ πάθη ὑπάρξει αὐτῇ ὅσα πυρὶ ᾗ πῦρ· εἰ δὲ μικτὸν, τὰ σωματικά· τούτων δ' οὐδὲν σωματικόν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἑτέρας ἔργον ἐστὶ θεωρίας.

discordia tali. Igitur aut definivisse, aut supposuisse, aut exacte vel molliter, vel alio quolibet modo demonstrasse oportebat.

Text. 43. h *Insuper cum vi & præter naturam moveri corpora videantur per naturam quoque moventur, ut ignis ad superum quidem locum non vi, sed ad inferum vi fertur: vi autem & natura, contraria sunt: contingit autem vi moveri: ergo & natura quoque motu cieri contingit. Concordia igitur illo motu movet aut non movet. Nam terram deorsum ferri, concordiæ contrarium est, & segregationi simile existit, potiusque discordia naturalis motus causa est, quam concordia. Unde fit, ut omnino concordia potius præter naturam existat. Simpliciter autem nisi concordia, aut lis moveat, ipsorum corporum nullus motus, statusve est. At hoc absurdum est.*

Text. 44. i *Ad hæc videmus corpora motu cieri. Nam discordia segregavit. Æther autem in sublime subvectus non a discordia fuit. Sed interdum illum velut à fortuna sublatum asserit: sic dicens: Nam plerumque aliter, sed tum sic forte cucurrit. Interdum ignem sursum ferri aptissimum esse: inquit enim, Ast æther longus sub humum radicibus ibat.*

l *Et insuper ipsumquoque mundum similiter nunc tempore discordiæ ut prius tempore concordiæ habere dicit. Quid igitur movens primum motionisque causa existit? non enim discordia, & concordia: verum hæ alicuius motus causa sunt. Quod si sint, illa principium erit.*

Text. 45. m *Porro absurdum est, animam ex elementis constare, aut elementorum unum aliquod esse. Quomodo enim animæ alterationes, ceu musicum esse, & rursum non musicum, aut memoria, aut oblivio erunt? Perspicuum enim est quod si anima ignis sit, eadem illi, quæ igni, ut ignis est, affectiones competent. Si vero ex elementorum mistura constet, corporea. At harum nulla corporea existit. Verum de hisce considerare alterius contemplationis est officium.*

e *Hoc autem est.*] Cur unumquodque aliud sibi simile generet, causam esse, inquit, non solam elementorum concretionem, in qua Empedocles totũ fortunæ temeritati attribuit, sed formam substantialem, cuius est, vagam, & incertam materiæ potentiam, interventu qualitatum, ad certum actum præfinire & determinare. Et tamen nihil de istiusmodi forma, in qua tanta naturæ vis & bonum insidet, scripsit Empedocles, sed solam mistionem commendavit, quæ tamen re ipsa mistio non est, sed compositio quædam.

Dignitas & munus formæ substantialis.

f *Atque discordia.*] Empedocles elementa Deos vocabat, & cœlum Deum, aiebatque elementa esse priora Deo id est, cœlo: nam etiam corpus cœleste ex elementis coaluisse prædicabat, ac mundi ortum adscribebat liti, quæ elementa in sua loca secrevit. Hoc eius ultimum dictum coarguit hoc loco Aristoteles, aiens mundi procreationem amicitiæ, seu concordiæ potius, quam liti ascribendam fuisse; quia videlicet, concordia magnum quoddam naturæ bonum est, lis & discordia ingens malum. Qua de re lege Gregorium Nazianzenum de pace, oratione 12. 13. & 14. D. Augustinum libro decimo nono de civitate Dei à capite undecimo, Alciatum emblem. 38. 39.

Empedocles elementa cœlo priora statuit.

g *Præterea de motu.*] Leviter de motu disseruisse ait Empedoclem. Nam cum statuerit litem & amicitiam principia moventia, nihil de iis particulatim & discrete explicuit, neque docuit quo pacto lis & amicitia moverent: quod tamen declarare eum oportuit: nisi forte hæc esset ratio, & natura litis, atque concordiæ, movere, inquam, tali modo. Quod cum non ita sit: consentaneum foret tractari id ab eo, aut definiendo, aut ut notũ supponendo, facta tamen eius mentione, aut perspicuis rationibus demonstrando, aut probabilius disquirendo, aut alia quavis ratione, & via disceptando.

Concordia bonum.

h *Insuper cum vi.*] Tradit quandam motus divisionem, ex qua ansam arripit, insectandi opinionem Empedoclis. Motus, inquit, aut naturalis est, ut is, quo ignis in superum locum, terra in infimum tendit: aut est violentus, seu contra naturam, ut quo ignis in infimum, terra in superum locũ

 agita-

agitatur. Motus autem violentus & naturalis contrarii sunt inter se. Quærimus ergo, sit ne amicitiæ motus naturalis, an violentus. Certe cum elementa non congregentur, nisi ignis descendat, & ascendat terra; & istiusmodi coitio effectus sit concordiæ, jam motus amicitiæ erit violentus, & secretioni similis, ac lis magis erit causa motus naturalis, quam amicitia: quod falsum est, & Empedoclis dogmati repugnans. Quare fieri nequit, ut lis, & amicitia sint principia moventia: quod si hæc non sint, cum apud Empedoclem non sint alia, nullus erit corporum naturalium motus; imo nec quies: habitus enim & privatio circa idem versantur.

Habitus & privatio circa idem.

i *Ad hæc videmus.*] Ostendit, Empedoclem sibi contradicere, & errare, dum inquit res naturales fortuito & casu effici. Etenim pugnantia asserit, propterea quod cum duo tantum constitueret principia moventia, litem, & amicitiam, nihilominus motum fortuitum posuit, atque ita duobus tantum principiis omnem motum attribuendo, fortunam & casum negavit, quem alioqui concessit. Nam motum ætheris, quem ex lucenti igne conflabat, interdum à fortuna ortum dixit, non à lite, ut constat ex illius carmine, quo indicat forte fortuna accidisse, ut ignis superum locum capesseret: & eundem nonnunquam aliter moveri solitum dicit, atque in primo mundi ortu aliquam etiam partem ignis, in terræ sinus commeasse, utique non impulsu naturæ, sed casu fortuito.

Empadoclis contradictio.

l *Et insuper rursum.*] Peccavit etiam in eo Empedocles, quod ita se nunc litis tempore, mundum habere dixit, postquam singula è Chao, in quo permista & confusa erant, in propriam sedem abiere, atque regnante amicitia: quia sicuti nunc ignis, interdum sursum, interdum etiam deorsum fertur, motione fortuita, ita & è communi illo acervo, & congerie in superum & in imum locum fortuito motum subierit. Cum autem omnis causa per accidens, cujusmodi est fortuna, reducatur ad causam per se, quæritur, quidnam primo per se moveat, quæ sit causa motus per se. Namque apud Empedoclem lis, & amicitia non sunt causa motus absolute, & universim, sed certi cujusdam motus, videlicet congregationis, & secretionis: etenim si absolute motus causa essent, utique ipsa forent primum movens. Quod cum minime sint, alium primum motorem dari oportet.

Omnis causæ per accidens reducitur ad causam per se.

m *Porro absurdum est.* Coarguit Empedoclem ex elementorum abusu: etenim ut corpora, ita & animam ex elementis componebat, aut unum ex elementis esse affirmabat. Horum utrumlibet falsum, absurdumque esse ex eo convincit, quia si anima esset elementum, non nisi elementi affectiones vendicaret. Quare neque musica, neque privatio musicæ, neque memoria, aut oblivio in eam caderent, cum hæc propriam elementorum naturam minime consequantur. Item si ex elementis concreta esset, cum omne id, quod elementis constat, mistum sit, & corporeum, sequeretur animam esse corpoream, quod à vero longe abest, ut iis, quæ in libris de anima dicentur, planum fiet.

Animam non esse corpoream.

ΚΕΦ. Η.

Περὶ δὲ τῶν στοιχείων ἐξ ὧν τὰ σώματα συνέστηκεν, ὅσοις μὲν δοκεῖ εἶναί τι κοινὸν, ἢ μεταβάλλειν εἰς ἄλληλα, ἀνάγκη εἰ θάτερον τούτων, καὶ θάτερον συμβαίνειν· ὅσοι δὲ μὴ ποιοῦσιν ἐξ ἀλλήλων γένεσιν, μηδ' ὡς ἐξ ἑκάστου, πλὴν ὡς ἐκ τοίχου πλίνθους, ἄτοπον· πῶς δ' ἐξ ἐκείνων ἔσονται σάρκες καὶ ὀστᾶ, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν;

Ἔχει δὲ τὸ λεγόμενον ἀπορίαν, καὶ τοῖς ἐξ ἀλλήλων γεννῶσι, τίνα τρόπον γίγνεται ἐξ αὐτῶν ἕτερόν τι παρὰ ταῦτα. λέγω δ' οἷον εἰ ἐκ πυρός ἐστιν ὕδωρ καὶ ἐκ τούτου γίγνεται πῦρ. ἔστι γάρ τι κοινὸν τὸ ὑποκείμενον. ἀλλὰ δὴ καὶ σὰρξ ἐξ αὐτῶν γίνεται καὶ μυελός. ταῦτα καὶ πῶς γίνεται; ἐκείνοις τε γὰρ τοῖς λέγουσιν ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς τίς ἔσται τρόπος; ἀνάγκη γὰρ σύνθεσιν εἶναι, καθάπερ ἐκ πλίνθων καὶ λίθων τοῖχος. καὶ τὸ μίγμα δὲ τοῦτο ἐκ σωζομένων μὲν ἔσται τῶν στοιχείων, κατὰ μικρὰ δὲ παρ' ἄλληλα συγκειμένων. οὕτω δὴ σὰρξ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. συμβαίνει δὲ, μὴ ἐξ ὁτουοῦν μέρους σαρκὸς γίγνεσθαι πῦρ καὶ ὕδωρ· ὥσπερ εἰ ἐκ κηροῦ, γένοιτ' ἂν ἐκ μὲν τουδὶ τοῦ μέρους σφαῖρα πυραμὶς δ' ἐξ ἄλλου τινός. ἀλλ' ἐνεδέχετό γε ἐξ ἑκατέρου ἑκάτερον γενέσθαι. τοῦτο μὲν δὴ τοῦτον γίνεται

CAP. VII.

a *De ipsis autem elementis, ex quibus corpora constant, iis quidem, qui commune quid esse, aut ea inter se transmutari putant, si ex hisce alterum, & alterum quodque contingat, est necesse. Qui vero generationem mutuam non faciunt, nec è singulis singula, sed velut è muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam qui carnes, & ossa, & cæterorum quodvis ex illis erunt?*

Text. 46.

b *Quód autem dicitur, dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam astruunt, quonam pacto ex ipsis diversum quid ab eis oriatur. Verbi causa ex igni aqua fit, & ex aqua ignis: nam subjectū commune quid existit: sed & caro atq; medulla ex eis fiunt: at hæc, quomodo? Etenim illis, qui perinde, ut Empedocles, dicunt, quinam erit motus? Nam cōpositionē esse quomodo è, lateribus atq; lapidib. fit murus, necesse est. & hæc mistura, ac congeries ex conservatis quidē, sed secundū exiguas portiones juxta sese compositus erit elementis? Ad hunc itaque modum caro & cæterorum, quodque fiet. Accidit autem, ut non ex qualibet carnis parte ignis, & aqua gignantur (sicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex utraq; utrumq; fieri queat. Hæc itaq; hoc gignuntur modo ex carne, & quavis parte utrumq;.*

Text. 47.

At hisce,

τὸν τρόπον ἐκ τῆς σαρκὸς, ἐξ ὄντος ἑκατέρου ἀμφω· τοῖς δὲ ἐκείνως λέγουσιν οὐκ ἐνδέχεται), ἀλλ' ὡς ἐκ τοίχου λίθος καὶ πλίνθος, ἑκάτερον ἐξ ἄλλου τόπου καὶ μέρους.

Ὡσαύτως δὲ, καὶ τοῖς ποιοῦσι μίαν αὐτῶν ὕλην, ἔχει τινὰ ἀπορίαν. πῶς ἔσται τι ἐξ ἀμφοτέρων, οἷον ψυχροῦ καὶ θερμοῦ, ἢ πυρὸς καὶ γῆς· εἰ γάρ ἐστιν ἡ σὰρξ ἐξ ἀμφοῖν, καὶ μηδέτερον ἐκείνων, μηδ' αὖ σύνθεσις σωζομένων, τί λείπεται πλὴν ὕλην εἶναι τὸ ἐξ ἐκείνων; ἡ γὰρ θατέρου φθορὰ, ἢ θάτερον ποιεῖ, ἢ τὴν ὕλην.

Ἆρ' οὖν ἐπειδή ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον θερμὸν καὶ ψυχρόν. ὅταν μὲν ἁπλῶς ᾖ θάτερον ἐντελεχείᾳ, δυνάμει θάτερον ἔσται· ὅταν δὲ μὴ παντελῶς, ἀλλ' ὡς μὲν θερμὸν ψυχρὸν, ὡς δὲ ψυχρὸν θερμὸν διὰ τὸ μιγνύμενα φθείρειν τὰς ὑπεροχὰς ἀλλήλων τότε οὔθ' ἡ ὕλη ἔσται, οὔτε ἐκείνων τῶν ἐναντίων ἑκάτερον ἐντελεχείᾳ ἁπλῶς, ἀλλὰ μεταξύ. κατὰ δὲ τὸ δυνάμει, μᾶλλον εἶναι θερμὸν ἢ ψυχρὸν, ἢ τοὐναντίον, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον διπλασίως θερμὸν δυνάμει, ἢ ψυχρὸν, ἢ τριπλασίως, ἢ κατ' ἄλλον τρόπον τοιοῦτον.

Ἔσται δὲ μιχθέντων τἄλλα ἐκ τῶν ἐναντίων, ἢ τῶν στοιχείων. καὶ τὰ στοιχεῖα ἐξ ἐκείνων, δυνάμει πως ὄντων. οὐχ οὕτω δὲ ὡς ἡ ὕλη, ἀλλὰ τὸν εἰρημένον τρόπον· καὶ ἔστιν οὕτω μὲν μίξις, ἐκείνως δὲ, ὕλη τὸ γινόμενον.

Ἐπεὶ δὲ καὶ πάσχει τὰ ἐναντία κατὰ τὸν ἐν τοῖς πρώτοις διορισμόν· ἔστι γὰρ τὸ ἐνεργείᾳ θερμὸν, δυνάμει ψυχρὸν, καὶ τὸ ἐνεργείᾳ ψυχρὸν, δυνάμει θερμόν· ὥστε ἐὰν μὴ ἰσάζῃ, μεταβάλλει εἰς ἄλληλα. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐναντίων. καὶ πρῶτον οὕτω τὰ στοιχεῖα μεταβάλλει. ἐκ δὲ τούτων, σάρκες καὶ ὀστᾶ, καὶ τὰ τοιαῦτα. τοῦ μὲν θερμοῦ γιγνομένου ψυχροῦ, τοῦ δὲ ψυχροῦ θερμοῦ, ὅταν πρὸς τὸ μέσον ἔλθῃ. ἐνταῦθα γὰρ οὐδέτερον· τὸ δὲ μέσον πολὺ, καὶ οὐκ ἀδιαίρετον. ὁμοίως δὲ καὶ ὑγρὸν καὶ ξηρὸν, καὶ τὰ τοιαῦτα κατὰ μεσότητα ποιοῦσι σάρκα καὶ ὀστᾶ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα.

At hisce, qui illo modo di-unt, ex quo Ƀis utrumque gigni non potest: sed perinde fit, ut è muro lapis, & later ex alio loco, ac parte utrumq;. Text. 48.

c *Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam unam faciunt, dubitatio quaedam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, inquam, & frigido: aut igni & terra quippiam erit. Nam si caro ex ambobus fit, & neutrum illorum, nec rursus serƀatorum compositio, quid restat id esse praeterquam materiam, quod ex illis constat? nam corruptio alterius aut alterum facit, aut materiam.* Text. 49.

d *Igitur postquam calidum & frigidum intensionem remissionemq; suscipiunt; cum simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia. Cum ƀero non prorsus; sed frigidum ut calidum, & calidum, ut frigidum fuerit, propterea quod quae miscentur, suas exuperantias ƀicissim corrumpunt; tunc neque materia erit, neq; illorum contrariorum utrumque, sed inter medium, actu simpliciter erit. Porro quod potentia magis calidum est, quam frigidum, aut contra; hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia, quam frigidum existit.*

e *Alia itaq; mista ex contrariis erunt, aut elementis: & elementa ex illis quodammodo potentia existentibus, non tamen sicut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio: Illa ƀero materia id, quod gignitur, existit.*

f *Praeterea & ipsa contraria pati solent, quemadmodum antea praefinitum est. Etenim actu calidum, potentia frigidum est, & actu frigidum, potentia calidum. Quare nisi ad aequalitatem redacta sint, in se mutuo transmutentur. Simili modo & in caeteris contrariis, atque primo quidem elementa ipsa transmutantur ita: deinde ex hisce carnes, & ossa, & hujusmodi fiunt, cum illa, calido quidem in frigidum, & frigido in calidum transeunte ad mediocritatem ƀenerint: hic enim neutrum est, mediocritas autem multiplex est, & nequaquam indiƀisibilis. Similiter humidum, & siccum, & talia, carnem, ossaque, & caetera id genus mediocritatem efficiunt.*

CAPITIS SEPTIMI EXPLANATIO.

a DE *ipsis autem*] Postquam de elementis quoad eorum principia, numerumque disputavit, nunc quo pacto in mistionem veniant, explicare instituit: ac primum docet, quicunque fatentur elementa, ex quibus constant corpora, habere aliquid commune, videlicet materiam, debere quoque eos admittere posse illa mutuo transmutari: & qui ea transmutabilia esse concedunt, similiter inficiari non posse, inesse illis unam communem materiam. Tum incusare incipit Empedoclem, qui fecit elementa generationis, & interitus expertia, eaque proprias formas in re mista servare dixit: quod si esset, nullae darentur partes similium rationum, ut ossa & carnes: siquidem quaelibet harum constaret ex multis formis diversarum specierum.

Empedocles elementis generationē, & interitum negavit.;

b *Quod autem dicitur*] Contra veram sententiam: quae statuit elementa mutabilia, opponit, quod secundum eam difficile videatur explicare, quonam modo caro & os fiant ex illis. Nam quo pacto ex aqua generetur aer, promptum cuique est intelligere, quoniam haec communem habet materiam: at quo pacto ex iis prodeat unum ab omnibus distinctum, magnam habet difficultatem, cum non appareat quidnam dari possit elementis, & mistis commune. Proponit vero circa hanc dubitationem sententiam Empedoclis existimantis mista concrescere ex elementis in exiguas partes comminutis, uti parietes ex lateribus, quod impugnat, quia sequeretur non posse ex qualibet parte misti extrahi omnia elementa, sicuti non ex quavis parte parietis educi queunt lapides & lateres: ut etiam ex hac parte parietis educi queunt lapides & lateres: ut etiam ex hac cerae portione, sphaera;

Opinio Empedoclis de concretione misti ex elementis.

ex illa

ex illa pyramis, non ex utraque utrumlibet simul fieri potest. Sed hoc eodem exemplo confutat; quia ut ex qualibet parte ceræ potest quælibet figura conformari, ita ex qualibet parte misti potest per resolutionem quodvis elementum gigni. Quod tamen Empedocles tueri non valet, qui in misto integra servat elementa.

[illegible]ctio. c [*Verum modo*] Contra propriam sententiam obiicit, quod etsi elementa mutabilia & unam habentia materiam constituantur, adhuc videatur sequi absurdum, si quidpiam fiat ex elementis: aut enim hæc integra manent, aut non. Si manent, nihil erit aliud mistio, quam compositio, ut ajebat Empedocles. Si non manent, sola eorum materia in misto relinquetur, atque in mistio non erit, sed generatio, si quicquam ex illis fit; quod si nihil fit, utique manebit sola materia per se. Namque ex unius interitu non videtur sequi aliud, quam generatio alterius, vel nudæ materiæ conservatio, quod tamen esse non potest.

Dilutio objecta. [illegible] d [*Jestar postquam*] Diluit propositam objectionem, explicans modum, quo fit mistio, seu quo pacto elementa ad mistionem concurrant. Ac primò supponit quatuor primas qualitates intendi, & remitti. Deinde bifariam posse quippiam dici calidum & frigidum, uno modo simpliciter actu, ut quod totam qualitatis latitudinem vendicat; ac quod ita calidum est, frigiditatem potentia tantum habet, & contra quod ita est frigidum, obtinet tantummodo potentia calorem: idemque similiter de aliis contrariis pronunciandum est. Alio modo dicitur quidpiam calidum, quia calorem obtinet, non tamen summum, sed in aliquo gradu, ac quod ita affectum est, aliquid frigoris admittit, estque tunc subjectum partim frigidum, partim calidum, idem de cæteris contrariis dicendum. His positis docet elementa eatenus misceri, quatenus contraria, quæ nativæ eorum affectiones sunt, manent in misto, neque prorsus actu, neque solum potentia, sed refractis excellentiis ad temperiem reducta. Ita vero neque sola materia servatur, nec contraria integra manent, sed contraria depressa simul cum materia. Addit posse unam qualitatem magis, minusve intensam mixto inesse: atq; inde unum mistum esse alio calidius, frigidiusve duplo triplo, aut alia proportione, qua una qualitas aliam vincit, aut ab ea superatur.

Quæ ratione [illegible] elementa. [illegible]

Elementa [illegible] misto. e [*Alteraq; mista*] Admonet, quemadmodum mista fiunt ex elementis, ita elemento educi è misto. Constare vero ex elementis mista, non ita, ut sola ipsorum materia superstes sit, sed modo proxime tradito, ut maneant qualitates ad temperiem quandam refractæ, atque ita mistio fit non generatio pura: similiterque elementa fiant ex misto non tanquam ex sola ejus materia, sed ut ex illo, in quo ipsa potestate, seu virtute continentur. Sic porro dicendum, mista fieri ex elementis per mistionem, compositionemque & elementa gigni ex mistis per resolutionem.

f [*Praterea & ipsa contraria*] Qua ratione primarum qualitatum mistura & temperies fieri possit, declarat, ajens contrario mutuo pati, ut cap. 4. hujus lib. & 7. atque ultimo superioris dictum fuit, quia quod est actu calidum, est potentia frigidum, & contra. Quare si elementum non admodum prævalerit, ita ut alia in se convertat, dum invicem patiuntur, & repugnant, atque in certamine unum contrarium alterius aciem hebetat, revocabitur ad mediocritatem contrarietas & temperatio quædam idonea consequetur, quæ non est necesse, ut in insectili consistat, hoc est, ut pari portione tanquam medium mathematicum ab extremis distet, unumque sit: re enim vera tam calidi & frigidi, quam sicci & humidi temperatura varia est pro diversitate compositorum, & partium in uno eodemque composito.

Mediocritas primarum qualitatum non est posita in sectili.

ΚΕΦ. Θ.

Ἅπαντα δὲ τὰ μικτὰ σώματα ὅσα περὶ τὸν τοῦ μέσου τόπον ἐστὶν, ἐξ ἁπάντων σύγκειται τῶν ἁπλῶν. γῆ μὲν γὰρ ἐνυπάρχει πᾶσι, διὰ τὸ ἕκαστον εἶναι μάλιστα καὶ πλεῖστον ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ· ὕδωρ δὲ, διὰ τὸ δεῖν μὲν ὁρίζεσθαι τὰ σύνθετα, μόνον δὲ εἶναι τῶν ἁπλῶν εὐόριστον τὸ ὕδωρ. ἔτι δὲ καὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ ὑγροῦ μὴ δύνασθαι συμμένειν· ἀλλὰ τοῦτ' εἶναι τὸ συνέχον· εἰ γὰρ ἐξαιρεθείη τελέως ἐξ αὐτῆς τὸ ὑγρὸν, διαπίπτοι ἄν. γῆ μὲν οὖν καὶ ὕδωρ, διὰ ταύτας ἐνυπάρχουσι τὰς αἰτίας. ἀὴρ δὲ καὶ πῦρ, ὅτι ἐναντία ἐστὶ γῇ καὶ ὕδατι· γῆ μὲν ἀέρι, ὕδωρ δὲ πυρὶ ἐναντίον ἐστίν· ὡς ἐνδέχεται οὐσίαν οὐσίᾳ ἐναντίαν εἶναι. ἐπεὶ οὖν αἱ γενέσεις ἐκ τῶν ἐναντίων εἰσὶν, ἐνυπάρχει δὲ θάτερα ἄκρα τῶν ἐναντίων, ἀνάγκη καὶ θάτερον ἐνυπάρχειν· ὥστε ἐν ἅπαντι τῷ συνθέτῳ πάντα τὰ ἁπλᾶ ἐνέσται.

CAP. VIII.

a *Omnia autem mista corpora, quæ circa locum, qui medio universi tribuitur, collocata sunt, ex simplicibus constant omnibus. Nam terra quidem ideo cunctis inest, quod unumquodq; maximum, & ut plurimũ in proprio terra loco existit. Aqua vero, quod composita finiri oporteat, & illa è simplicibus sola belle terminari queat. Præterea quod & terra sine humiditate consistere non possit, sed humiditas id sit, quod continendi vim ac coercendi habeat: nam si humiditas à terra prorsus eximatur, ea defluet profecto. Terra igitur & aqua has ob causas insunt. Item aer & ignis, quod terra & aqua contrariæ sint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria est: quantum substantiam substantiæ contrariam esse contingit. Cum igitur generationes è contrariis sint, & contrariorum extremum alterum insit, alterumquoq; inesse est necesse. Quare in omni cõposito simplicia omnia inerunt.* Text. 49.

b *Sed*

Μαρτυρεῖν δ' ἔοικε καὶ ἡ τροφὴ ἑκάστου· ἅπαντα μὲν γὰρ τρέφεται τοῖς αὐτοῖς ἐξ ὧνπερ ἐστίν. ἅπαντα δὲ πλείοσι τρέφεται· καὶ γὰρ ὅσαπερ ἂν δόξειε μάλιστα μόνῳ ἑνὶ τρέφεσθαι, οἷον τῷ ὕδατι τὰ φυτὰ, πλείοσι τρέφεται. μέμικται γὰρ τῷ ὕδατι γῆ· διὸ καὶ οἱ γεωργοὶ πειρῶνται μίξαντες ἄρδειν.

Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ μὲν τροφὴ τῆς ὕλης, τὸ δὲ τρεφόμενον συνειλημμένον τῆς ὕλης, ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, εὔλογον ἤδη τὸ μόνον τῶν ἁπλῶν σωμάτων τρέφεσθαι τὸ πῦρ, ἅπαντων ἐξ ἀλλήλων γινομένων ὥσπερ καὶ οἱ πρότεροι λέγουσι.

Μόνον γάρ ἐστι καὶ μάλιστα τοῦ εἴδους τὸ πῦρ, διὰ τὸ πεφυκέναι φέρεσθαι πρὸς τὸν ὅρον. ἕκαστον δὲ πέφυκεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ φέρεσθαι χώραν· ἡ δὲ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος, ἁπάντων ἐν τοῖς ὅροις. ὅτι μὲν οὖν ἅπαντα τὰ σώματα ἐξ ἁπάντων συνέστηκε τῶν ἁπλῶν, εἴρηται.

b *Sed & id cujusq; rei nutricatio comprobare videtur: omnia enim eisdem aluntur, quibus constant, omnia siquidem pluribus aluntur. Nam quacunq; uno solo ali maxime videntur, ut planta aqua, pluribus aluntur, terra enim aqua admista est. Quamobrem ipsi quoq; agricolæ miscentes irrigare conantur.*

c *Cum autem alimentum ad materiam pertineat, quod autem nutritionem suscipit, cum materia conjunctum forma sit, atque species, rationi consentaneum fuerit, ex omnibus simplicibus corporibus, qua mutua generatione oriuntur, solum ignem nutriri, quemadmodum & priores ajunt.* Text. 50.

d *Quippe qui solus ac maxime forma sit, propterea quod suapte natura ad terminum fertur universi. In suum autem locum quodq; ferri, natum est: forma vero speciesque omnium, in ipsis consistit terminis. Quod igitur corpora omnia ex simplicibus omnibus constent, dictum est.*

CAPITIS OCTAVI EXPLANATIO.

a *Omnia autem*] Duplici ratione demonstrat in quolibet misto inesse elementa omnia. Prima ita habet. Corpora mista, quæ circa terram gignuntur (de cæteris autem idipsum, quod de his judicari debet) constant terra & aqua: ergo aere & igni; atque adeo omnibus elementis. Assumptum probat, quia istiusmodi mista naturaliter in terra quiescunt, proindeque terream naturam participant. Deinde cum agglutinari nequeant absque humore aqueo, qui id mirifice præstat (nam quæ illius expertia sunt, in pulverem dissipantur) necesse est, ut aqua etiam in iis contineatur. Consecutionem ex eo probat, quia cum qualitates horum elementorum adversentur qualitatibus aeris & ignis: contraria vero in gradu perfecto inveniri simul non possint, fit ut depressa, ac refracta esse debeant, atque adeo & invicem commista. Ex quo sequitur, ubicunque reperitur terra & aqua in mistionem coeuntia, debere simul inveniri aerem ignemque ratione suarum qualitatum. Adverte id, quod Aristoteles ait, aquam ex simplicibus belle terminari, intelligendum esse quoad terminationem, quam efficit, dum permeat partes misti, eisque inhæreseit, alioqui aer melius est terminabilis, quia summe humidus.

In quolibet misto contineri omnia elementa.

Contraria in gradu remisso posse inveniri simul.

b *Sed & id cujusq;*] Hæc est altera ratio ad idem institutum comprobandum, in qua supponit eandem esse rationem in viventibus, atque in his, quæ vita carent, quoad compositionem ex elementis: argumentaturque in hunc modum. Unumquodque nutritur ex iis, quibus constat: Sed viventia nutriuntur ex elementis inter se coalitis, ergo ex iisdem constant. Minorem probat exemplo stirpium & aliorum è terra nascentium, quæ, cum magis terrestra sint, minus videntur nutriri pluribus, sed potius sola terra, & tamen re ipsa omnia elementa in eorum pastu contineri inde patet, quia agricolæ ad stirpes, segetes, herbas, aliaque ejusmodi è solo educenda sustentandaque terras aquis irrigant, & fimo, ac lætamine pinguefaciunt. In quo nutrimento cum insint duo elementa, terra & aqua, reliqua etiam duo simul inesse oportet, nimirum ignem & aerem, ratione, quam paulo ante adduximus.

Unumquodque nutritur iis, ex quibus constat.

c *Cum autem alimentum*] Non solum vulgo, sed & quibusdam veterum Philosophorum persuasum fuit ignem nutriri. Primum, quia subjecta materia palam excrescit. Deinde, quia semper ei aliquid accedit, & decedit. Item, quia devorare materiam videtur. Tum quia exhalat fumum tanquam ex alimenti decoctione. Præterea, quia velut animal quoddam est, cum ex se moveri videatur. Denique quia inter omnia elementa maxime formalis est. Alimentum autem est quasi materia, & id quod alimentum capit, est quasi species & forma. Ex his omnibus rationibus ultimam duntaxat profert hoc loco Aristoteles, ut ex occursu doceat ignem maxime videri nutritionem capere: qui tamen una cum cæteris elementis, quatenus in quolibet misto virtute continetur, in pabulum rerum viventium cedit. Neque tamen ipse proprie nutritur, ea videlicet nutritione, quæ fit attracto intus alimento per attractricem & decoctricem virtutem animæ: cum & vita, & anima careat. Neque obstat quod videtur a se moveri, dum ultro in superum locum fertur: ne enim vera non à se movetur, ut à causa principali, quod rerum viventium proprium est, sed à generante, ut in Physicis docuimus. Neque cætera indicia nutritionis, quæ afferuntur, probant competere illi veram nutritionem, sed eam solum, quæ fit per appositionem unius corporis ad aliud, quæque non igni tantum, sed aliis etiam elementis & plerisque mixtis inanimatis convenit.

Plutarchus in Problem. q. 75.

Videri ignē nutriri.

Non tamen propriam nutritionē subire.

d *Quippe*

Ignem maxime formalem esse inter cætera elementa.

d *Quippe qui solus*] Ignem maxime formam, seu formalem esse probat ex eo, quia suapte natura sursum evolat ad concavum cœlestis orbis, qui inter corpora simplicia maxime formalis est, & ad quem sublunaria sese habent tanquam materia ad formam: quandoquidem id, quod terminat, modum obtinet formæ, cujus est materiæ, vagam, & indefinitam potentiam terminare: at inferiora corpora à cœlestibus terminari, ac circumscribi constat. Itaque vis rationis hæc est: Ignis tendit ad id, quod maxime formale est, nempe ad orbem lunæ, sed unumquodque ad id, quod sibi simile & cognatum est, fertur: Igitur ignis est maxime formalis. Posset & alia ratione idem ostendi. Nam formæ proprium est agere, sicuti materiæ pati: at ignis inter omnia elementa plus activitatis obtinet merito caloris, qui cæteris primis qualitatibus actuosior est. Quare ignis maxime formalis est. Lege Divum Dionysium in libr. de cœlesti Hierarch. cap. 15. Plutarchum in libro, qui inscribitur: Ignis ne an aqua sit utilior.

Formæ proprium agere, ut materiæ pati.

QVAESTIO I.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT TEMPERAMENTUM?

ARTICVLVS I.

TEMPERAMENTVM NON ESSE RELATIONEM, NEC QVINTAM qualitatem; sed quatuor primas ad moderationem reductas.

Temperamentum videri esse relationem. Esse potius qualitatem.

QVoniam Aristotelis proximis capitibus de primarum qualitatum temperamento egit, de eadem re in præsentia disseremus. Ac primo discutiendum occurrit, sit ne temperamentum relatio, an qualitas. Relationem esse, hoc modo ostendi potest. Temperamentum nihil est aliud, quam primarum qualitatum symmetria, seu proportio; at proportio relatio quædam est, ergo, & cæt. Contraria tamen sententia existimantium temperamentum qualitatem esse, vera est, & communi Philosophorum, Medicorumque assensu comprobata. Eam astruit Avicenna 1. sufficientiæ cap. 10. Galenus lib. 1. de usu partium, & lib. de morborum differentiis cap. 4. Garbius in sua summa tract. 2. q. 4. Fernelius lib. 3. suæ Physiol. cap. 3. Eidem suffragatur Aristoteles in cap. de qualitate, ubi morbum & sanitatem qualitatibus annumerat; & merito, cum morbus, & sanitas definiatur διάθεσις id est, affectus; ille contra naturam, hæc secundum naturam, affectus autem qualitas est. Item, quod temperamentum relatio non sit, ex eo concluditur, quia unum temperamentum dicitur alteri contrarium, ut phlegmatico biliosum at relationi contrarium nihil est. Deinde, quia mixtorum corporum functiones, eorum temperamento ascribuntur, teste Aristotele lib. 2. de partibus animal. cap. 1. & Galeno in libr. de morb. different. constat autem relationes nullam operandi vim habere ut in Physicis ostendimus. Præterea, quia qualitatum temperatione præparatur, ac disponitur materia ad formam mixti recipiendam: non disponitur autem relationibus, sed qualitatibus. Igitur ad argumentum pro contraria opinione, dicendum, temperamentum definiri proportionem primarū qualitatum, non quod temperamenti essentia in ipsa proportionis relatione consistat, sed quia ejusmodi relationem quasi connotatam necessario importat; ac si diceremus, temperamentum esse primas qualitates, sub certa proportione.

Quibus id placuerit.

Quid morbus, quid sanitas.

1. Refellitur esse relationem.

2. Ad argum. adversæ partis. Lib. 2. c. 7. q. 14. a. 3. ad 3.

3.

Temperamentum an sit simplex qualitas. Videri simplicem Avicen.

Porro, licet pro certo habendum sit, temperamentum esse qualitatem, magnam tamen existit controversia, sit ne una tantum, an plures. Avicenna Fen. prima primi doctrina 4. & 1. sufficientiæ cap. 10. arbitratur temperamentum esse quintam quandam, eamque simplicem qualitatem diversam à primis, ex earum tamen actione, & perpessione ortam, quam complexionem appellat. Solent autem ad id confirmandum hæc afferri argumenta. Omnes mixtorum functiones temperamentis administrantur, ut ex Aristotele & Galeno ante docuimus: atqui licet in brachio, aut pede idem esset caloris & siccitatis gradus, qui in ventriculo, nō fieret in eis chylus. Igitur naturales temperamentorum virtutes non consistunt in primarum qualitatū proportione, sed in alia qualitate, ab his resultante, quæ in singulis membris, pro cujusq; munere variatur. Secundo, idem probatur ex analogia similitudineve, quæ est inter formas substantiales & accidentarias. Vt enim in quolibet mixto unica est forma substantialis, virtute elementares continens: ita videtur ponenda una accidentaria, quæ virtute accidentarias cohibeat. Item, proportio primarum qualitatum nimis fluxa est, & inconstans est, ut in corpore humano patet, quod à cibo pleniore, à vini potu, æstu, balneis, exercitatione, assidue incalescit vehementius; sicuti & ex contrariis causis refrigeratur. Oportet ergo temperamentū in alia firmiore & diuturniore qualitate situm esse, ne mixta corpora passim à propria constitutione dejecta periclitentur.

1.

2.

3.

Esse vero aggregatum ex primis qualitatibus. Refellitur Avicenna.

Nobis tamen assentiendum potius videtur iis, qui arbitrantur temperamentum esse ipsas quatuor primas qualitates ad temperiem reductas. Nam quod quinta illa qualitas, quam Avicenna induxit, fictitia sit, ostenditur. Vel enim cæteræ

teræ qualitates superstites manent in mixto, vel iis in congressu pereuntibus, ipsa tantum viget. Quorum neutrum dici potest. Non primum, quia supervacanea tunc erit ejusmodi quinta qualitas; omnes enim illius functiones, nempe calefactio, refrigeratio, humectatio, exiccatio, à quatuor primis qualitatibus abundè administrari possunt: Nec etiam secundum, quia cum una qualitas sibi ipsi non adversetur, nulla jam esset in genito contrariorum repugnantia, proindeque res viventes non circumferrent secum internam causam morbi, senii, interitus; quod falsum est, & à communi Philosophorum sensu alienum. Quare statuendum potius erit temperamentum esse calorem, frigus, humorem, siccitatem sub certa temperie. His adde argumenta illa, quibus supra ostendimus, ideo elementa dici contineri virtute in misto, quia manent in eo quatuor primæ qualitates ab illis derivatæ.

Argumenta vero contrariæ sententiæ facile explicantur. Ad primum enim, concessa majore propositione, quod ad minorem attinet, dicendum, si ventriculi temperamentum ad aliud corporis membrum transferatur, cum iis, quæ ventriculum ad concoctionem perficiendam juvare solent, cujusmodi sunt vicinia cordis, jecoris, lienis, & diaphragmatis; id membrum gignendi chyli vim habiturum.

Ad secundum respondendum est, in quolibet composito non nisi unam formam substantialem dari posse, ob rationes, quibus id in primo hujus operis libro ostendimus: at nihil obstare, quo minus plures formæ accidentariæ in eodem simul inveniantur, præsertim cum re ipsa dari, aliunde etiam ratio convincat. Ad tertium dicendum, etsi adventitiæ causæ aliquantulum intendant minuantve qualitates, quarum moderatione temperamentum continetur: non proinde confestim dici posse, corpus aliud temperamentum assumere: quia, semotis iis causis, mox se ad pristinam constitutionem revocat: nisi forte earum appulsus acer nimis, & diuturnus sit: tunc enim contingit, ut corpus à proprio temperamento omnino deficiat, & ad aliam habitudinem, quam in posterum servet, traducatur.

Adverte autem, licet sanitas pendeat ex temperamento cuique animali debito, imo nihil aliud sit, quam ejusmodi temperamentum probe se habens: tamen non ubi primum animal ab eo, vel leviter deflectit, ægrotum a medicis appellari: non enim ab iis ægritudo dicitur, nisi cum status corporis labefactatur, & animalis operationes insigniter læduntur, ad quod non sat est quilibet recessus a pristina qualitatum moderatione. Quod si quis obiiciat, sanitatem consistere in indivisibili proportione; atque adeo, ubi primum animal ab ea discedit, labi in morbum. Occurrendum erit sanitatem ad amussim perfectam, sitam esse in ejusmodi indivisibili, à quo omnis digressio, si philosophice, & ad exactæ normæ rationem loquendum sit, morbus dici potest. Non tamen sic appellari à medicis, qui morbum non vocant, nisi eam intemperiem, de qua ipsis cura est, quæque, ut diximus, notabili offensione actiones interpellat, seu facultates, ne munus suum graviter expleant, impedit. Atque illud etiam ex medicorum disciplina obiter addimus, interim dum temperaturæ dissolutio cor ipsum, quod & vitæ & valetudinis fons est, non occupat, haud censeri animal febri correptum, esto alia membra ultra modum incalescant. Imo nec exuperantiam cujusvis caloris in eo factam, febrim vocari, sed fixi seu aliquandiu permanentis: cujusmodi non est, qui æstu, balneis, exercitatione corporis accenditur, & mox agitatione sedata defervescit. Quoniam autem calor ille immodicus in corde æstuans confestim per arterias profluit, & ministerio spirituum in corpus omne spargitur, recte febris definitur, calor præter naturam, sive noxius, à corde in reliquas partes corporis effusus.

Marginalia: Ad A[...]; [...]na. — Ad 2. — Ad 3. — [N]on quali[tatis] disso[l]u[tio ...] tempera[m]ent[um ...] [dic]tur ægri[tu]do. — Animal quando febri laborare judicandum sit. — Febris definitio.

ARTICVLVS II.

TEMPERAMENTORVM DIFFERENTIÆ, quæ, & quales sint.

Quod attinet ad alteram propositæ quæstionis partem, de diversitate temperamentorum. Varia tradunt temperamenta tam Medici, quam Philosophi; Galen. lib. 1. de temper. cap. 9. & libr. 2. cap. 1. Averroes 1. part. Cantic. tract. 1. com. 19. Avicenna Fen. 1. doctrina 3. cap. 1. Valleriola lib. 1. locorum communium cap. 10. Fernelius lib. 3. suæ Physiologiæ cap. 3. & 4. Garbius lib. 1. sum. tract. 2. quæst. 5. Marsilius, Saxonia, & alii hoc loco. Duæ igitur in primis se offerunt temperamentorum differentiæ, in genere; nempe uniforme, & difforme. Temperamentum uniforme, quod medium, & temperatissimum dicitur, est, in quo omnes quatuor qualitates, æqua graduum portione, & quasi puncto coeunt. Difforme, quod & intemperatum vocatur, est, in quo eædem qualitates ab æquilibrio, in diversam latitudinem, & exuperantiam recedunt. Est autem uniforme, unum tantum, ut satis constat, cum æqualitas nullum admittat recessum à medio: alioqui æqualitatis appellationem admittet. Difforme rursum duplex est, simplex, & compositum. Difforme simplex vocatur, in quo simplex una tantum qualitas vincit, denominatque, & duæ aliæ æqualitatem servant, verbi gratia; calor ut sex, cum quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis. Sed hoc iterum in quatuor velut species distribuitur, pro numero qualitatum, quæ quatuor cum sint, una earum duntaxat in hoc temperaturæ genere principatum obtinet: difforme compositum est, in quo duæ qualitates reliquas duas excedunt, quod simili-

Marginalia: Temperamentum uniforme. — Difforme. — Difforme simplex. — Difforme compositũ.

ter in quatuor membra fecatur pro varietate A proportionum, quas primæ quatuor qualitates inter fefe mutuo fortiuntur. Primum eft, in quo abundat calor & ficcitas, quod igneum dicitur, & in animantibus cholericum appellatur. Secundum, in quo calor, & humiditas, vocaturque aereum, in animantibus fanguineum. Tertium, in quo excellit frigiditas cum humore, quod eft aqueum, in animantibus phlegmaticum. Quartum, in quo præftat frigus cum ficci- B tate, in animantibus melancholicum, quod eft terreum.

Poffunt quidem præter illas quatuor conjugationes, aliæ duæ animo concipi, nempe ex calore & frigore, humore & ficcitate denominantibus: verum hæ, quia confiftere in natura minime poffunt, recenfitæ à nobis non funt. Novem igitur numerantur temperamentorum difcrimina, unum æqualitatis ad unguem exactæ, octo inæqualia & difformia; quorum quatuor C funt difformia fimplicia, quatuor difformia compofita. Sed enim in difformibus, tam compofitis, quam fimplicibus magna exiftit varietas, quandoquidem exceffus five unius, five duarum qualitatum multifariam à medio excurrit. Exempli gratia, temperatura cholerica, quæ eft calida & ficca, aut eft magis ficca, quam calida: aut magis calida, quam ficca; aut æque ficca, & calida: fimiliterque res habet in cæteris: & hæc ipfa exuperantia variatur fecundum majorem, D & minorem intenfionem qualitatum. Quo fit, ut temperamenta, fi particulatim expendantur, innumerabilia fint, non modo fecundum diftinctionem miftorum genere fpecieve differentium (aliam enim qualitatum moderationem pofcunt terreftria, aliam aquatilia, aliam homo, aliam leo) fed etiam intra cancellos ejufdem fpeciei. Non enim omnibus, verbi gratia, idem obtigit temperamentum. Quin vero nec idem homo fingularis eam qualitatum fymmetriam, E quam accepit à parentibus, toto vitæ decurfu confervat: etfi bona corporis conftitutione perpetuo fruatur, nec morbo fuccumbat. Quæ mutatio partim internas, partim externas caufas obtinet: Internæ funt calor per fingulas ætates humidum carpens, donec ipfe etiam paulatim languefcens, excefa & diffipata humidi primigenii fubftantia, extinguatur, & accedat mors, ultima rerum linea. Externæ funt regionum, & locorum, temporum, cibi, potufque mutatio, F & alia ejufmodi, quæ interdum ita afficiunt corpus, ut fenfum abfque morbi violentia aliud ei temperamentum imprimant. Quæ vero ipfum à naturali ftatu deturbare queunt, infinita propemodum funt, & quotidianis experimentis nota.

Novē temperamento rum diſcrimina.

Temperamentorum varietas plurima in miſtis diverſæ ſpeciei.

QVAESTIO II.

DETURNE CORPUS EXQUISITNE TEMPERAMENTUM, AN NON.

ARTICVLVS I.

DE TEMPERAMENTO AD juftitiam.

IN hac quæftione advertendum eft (quod ex iis, quæ poftremo fuperioris controverfiæ articulo differuimus, facile quivis intelliget) inter primarum qualitatum temperamenta, quæ in corporibus inveniuntur, alia effe formis rerum, in quibus infunt, confentanea, quale eft id, quod obtinet Socrates, cum recte valet; alia diffentanea, cujufmodi eft, quod idem fubit cum ægrotat. Deinde advertendum eft, temperamentum omnino æquale, in quo mirum omnes quatuor qualitates, paribus à medio intervallis, coeunt, quod fupra temperatiffimum vocari diximus, ab Avicenna ejufque fectatoribus, temperamentum ad pondus, quafi æquo pondere libratum nuncupari; quemadmodum & id, quod inæquale, id eft, difparibus qualitatum portionibus concretum exiftit, temperamentum ad juftitiam [illegible] definevit. Nam cum iftiufmodi temperamentum non unum tantum fit, ut æquale ad pondus, fed varium; non omnibus idem competit, fed quafi juftitiæ ritu, unicuique rei, pro naturæ diverfitate, fuum, ut ante monuimus. Sicut enim, docente Ariftotele 5. Ethic. c. 3. cum in Republica bene conftituta honores mandantur, non iidem omnibus, neque eodem numero, & gradu (quæ dicitur proportio Arithmetica) fed ut cujufque dignitas poftulat, diftribuuntur: ita quodammodo ratio juftitiæ fervatur, dum corporibus temperamenta obveniunt, non omnibus eadem qualitatum portione, fed ut ad cujufque formam & operationes, conducit, quæ proportio Geometrica nuncupatur.

Temperamentum ad pondus quale.

Temperamentum ad juſtitiam.

Ariſtot.

His pofitis: fi loquamur in commune de temperamento, quod cuique corpori fuopte ingenio debetur, non dubium, quin id dari poffit, neque ipfa, in natura rerum habeatur: cum nequaquam verifimile fit beneficium hoc corporibus perpetuo denegari. Ac tale quidem temperamentum, præcipua quadam excellentia & dignitate, inter cætera naturæ dona, primis noftri generis parentibus, à primæva origine tributum fuit. Simile etiam obtinuit Chriftus Dominus, cujus corpus ex virgineo divæ Matris fanguine, Spiritus fancti opera coagmentatum fuit: fimile quoque erit in corporibus beatorum. Nam quod in iis effe debeant quatuor primæ qualitates, ex quarum miftione temperamentum refultat, ex eo conftat: quia hæ qualitates pertinent ad naturalem ftructuram, perfectionemque miftorum.

Temperamentum debitum fuit in primis parentibus.

Beatorum corpora 4. primas qualitates habebunt.

batur I. 2.

ctorum. Item quia corpora beatorum erunt tactilia (siquidem Christus post resurrectionem suam, Luc. 24. & Ioan. 20. corpus suum tangendum palpandumque discipulis præbuit) liquet autem corpora primarum qualitatum, & spissitudinis interventu, sub tactum cadere. Quod si quis obiiciat illud D. Gregor. homil. 26. in Evangelia. Corrumpi necesse est, quod palpatur: & palpari non potest, quod non corrumpitur, atque adeo corpora gloriosa, cum indissolubilia sint, non posse esse tactilia: occurrendum erit, cum primæ qualitates tangibiles corruptionis principia sint, quidquid secundum eas tangitur, corruptibile esse, spectata propriæ naturæ vi, ac nisi aliunde immortalitatem obtineat, qualem gloriosa corpora obtinebunt.

ijectio. lutio.

Est vero inter superiora tria temperamenta non parum discriminis. Namque primi parentes, si nulla peccati labe admissa, innocentiæ statum servassent, ut florem juventutis, ita & temperiem illam qualitatum non quidem in eodem gradu, & intensione (nec enim id opus erat) sed absque insigni, cum aliqua tamen mutatione, quam, v.g. diurni & nocturni temporis varietas afferre posset, perpetuo retinuissent, idque tunc beneficio vitalis pomi, caloris nativi & humidi primigenii dispendia inhibentis, tum etiam ipsorum cura, & Angelorum tutela, & denique providentia divina, quæ externus nocere possent, avertente. Ad temperamentum Christi licet præstantissimum, non semper tamen idem prorsus hoc est, omnis notabilis mutationis expers fuit, sed ut nostrum, cum ætatibus varietatem subibat: ita tamen, ut convenientiam cuique ætati debitam obtineret. Quare si Christus mortalem vitam continuasset, deficiente paulatim nativo calore, tandem in senium & naturalem mortem incurrisset. Gloriosorum vero corporum temperamentum, tota æternitate, idem prorsus, absque ulla mutatione permanebit, conservante, stabilienteque id, dote impassibilitatis, quæ secundum probabiliorem Theologorum sententiam, erit qualitas corporibus inhærens, ea supra naturæ vim, ab omni noxa defendens, & impediens, ne qua in eis varietas circa primas qualitates accidere possit. Lege D. Thom. 1. p. quæst. 97. art. 1. Richardum in 4. distinct. 49. art. 4. Paludanum distinct. 4. quæst. 2. Capreolum eadem quæstione art. 3.

imorum entum mperaentum em fere ta vita fuunt fuisset.

Tempera- mentum Christi pro ætatum ratione va- rium.

Glorioso- rum corpo- rum tempe- ramentum prorsus in- variabile.

Roget aliquis, num Christi temperamentum, interim dum mortalem vitam egit, ejusmodi fuerit, ut vi propria incursui causarum externarum, quæ morbus invehunt, resistere, & incolumitate perpetuo servare posset. At hoc dubium, si ut res habuit, queratur, respondendum est cum D. Athanasio de incarnatione Verbi, cum Basilio in regulis brevioribus, interrogatione 177. D. Thoma 3. p. quæst. 14. art. 4. aliisque Doctoribus in 3. dist. 15. Christi temperamentum nullo morbo fuisse violatum: nec enim conveniens erat, hunc defectum à Christo assumi. Cum nec divinam personam deceret, neque nobis necessarius, aut utilis foret. Nihilominus cum illius qualitates, & humores ejusdem fuerint naturæ, & speciei cum nostris, finitamque habuerint resistentiam, potuisse illos ab externis causis, præsertim vehementibus, ad ægritudinem inflecti. Quæ tamen si quando sese obtulerunt, ne effectum sortirentur, impeditæ sunt.

Dubium.

Resolutio.

Christus nunquam ægrotavit.

Potuit tamen.

ARTICULUS II.

DE TEMPERAMENTO AD *pondus*.

Diximus superiori artic. dari in rerum natura temperamenta formis corporum consentanea, & convenientia: non tamen statuimus, num inter ea, saltem aliqua sint æqualia ad pondus, an omnia ad justitiam. Id ergo in præsentia disquirendum à nobis erit. Averroes 2. colliget cap. 22. & 1. Cant. tract. 1. aliisque in locis. Avicenna Fen. 1. doct. 3. capite 1. & prima primæ cap. de complexionibus, Algacellus, cæterique Arabes. D. Thomas in 2. distinct. 19. quæst. unica, art. 4. & in 3. dist. 16. quæst. 1. art. 1. Michael Medina in sua parænesi. Conciliator differ. 18. & alii putant, nullum dari temperamentum æquale ad pondus: quod probari potest, primum, quia cum elementa congrediuntur, seque permistione dedunt, necesse est, ut cetera ab uno potentiori vincuntur, cujus postea qualitas in mixto dominetur, & æqualitatem interturbet. Deinde, quia si in mixto nullum elementũ prævaleret, nullum id sibi locum naturalem in universo vendicaret, quod à natura corporis alienum est. Item, quia ejusmodi corpus non posset ab interno principio corrumpi, cum vires elementorũ æquo pondere copulatæ in se mutuo agere nequeant. Præterea, quia in rebus animatis calor est vitalium functionum administer, & opifex, ut 2. de anima cap. 4. text. 50. Aristoteles ait. Quin vero vita in calido & humido magis, quam in frigido & sicco contineri dicitur; videlicet quia in viventibus calor excellit, aliturq; ac fovetur humido nativo. Unde animal, quantum in vitæ extremum declinat, tantum frigore, & siccitate in dies contabescit. Quibus consonat illud Aristotelis in lib. de morte & vita, capite 1. Vita est permansio calidi, sicut mors caloris extinctio, & illud in lib. de longitudine & brevitate vitæ cap. 2. intelligendum est, animal natura humidum, calidum que esse. Quod idem sensit Galenus 2. lib. de simplic. medic. facult. cap. 22. ubi animal per exuperantiam calidum esse asseverat. Postremo, stabilitur eadem sententia, quia si corpus aliquod paribus contrariorum viribus temperatum fieri posset, maxime esset humanum, ut apud omnes in confesso est. Quod autem humanum non sit,

Averroes.

Qui negent temperamentum ad pondus.

1. Argum. comm.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

ex eo ostenditur, quia, ut Galenus lib. proxime citato cap. 3. docet, in corporis humani compositione, major est calidi portio, quam frigidi. Quare nullo modo videtur posse fieri, ut alicui corpori temperamentum ad pondus insit.

Qui autores temperamentum ad pondus concedant. Lorum argum.

Contrariam sententiam tuetur Garbius in summa tract. 2. quæst. 5. Fernelius lib. 3. Physiologiæ cap. 4. Isaicus cap. 1. diætarum universalium. Marsilius hoc in lib. quæst. 15. Saxonia q. 11. aliique non pauci. Quibus ea potissimum argumenta sunt Primum, quia quantumlibet adversarii reclament, non est cur contraria pari gradu non se confundere, ac permiscere queant; ita ut corpus æquo pondere temperatum edant, præsertim cum elementa, quæ natura sua efficaciora existunt, possint aliunde jam debilitata in pugnam descendere; vel cœlestium corporum influxibus, in ipso progressu atteri: ita, ut alia, licet alioqui minus efficacia, sibi non subiiciant, sicuti accidit, cum è duobus elementis tertium gignitur, ubi neutrum vincit. Secundo, sit corpus aliquod, in quo vincat calor & humor; Deinde accedant duo agentia, quorum alterum intendat in eo frigus, alterum siccitatem, imminuendo contraria. In hoc eventu dandum erit aliquod punctum, in quo hujusmodi corpus æquam omnium quatuor qualitatū intensionem obtineat: Ergo nihil repugnat dari prædictum temperamentum ad pondus. Tertio, si in rebus animatis temperamentum hoc dari non posset, ex eo esset, quia oportet in viventibus excellere calidum & humidum; atque hujusmodi excellentia, si probe intelligatur, non arguit excessum intensionis, quasi calidum, & humidum rerum viventium debeant intensiora esse, quam earundem frigus & siccitas. Igitur hæc ratio nihil conficit. Probatur assumptio. Primum, quia ob id tantū viventia dicuntur calida & humida, quod cum frigus vitæ opera vix ingrediatur, calore & humore functiones suas administrant, eorumq; beneficio vivunt. Deinde, quia non necesse est, viventia calida, & humida absolute appellari, sed duntaxat collatione facta ad se ipsa demortua, quia nimirum, cum hujusmodi qualitates senio, & occasu vitæ absumantur, atque evanescant, consequens est, ut viventia calidiora, humidioraque sint, dum vita fruuntur, quam post obitum. Præterea, quia multa viventia plus frigoris, quam caloris, in se cohibent, veluti Papaver, Mandragora, Cicuta, Salamandra, quæ omnium judicio perfrigida sunt, ut advertit Galenus 3. de Simplic. medicam. facultatibus cap. 6. Ac nostri etiam corporis membra, quę exanguia habentur, ut os, & nervus aperte frigida sunt & sicca. Quibus manifestum relinquitur, cum viventia calido, & humido sustentari dicuntur, id non ad uberiorem hujusmodi qualitatum intensionem, sed ad vivificam earum vim, esse referendum.

ARTICULUS III.

QUÆSTIONIS EXPLANATIO.

His in utramque partem adductis, controversiam duplici pronunciato dirimemus. Primum sit. Non repugnat dari per naturam, in toto aliquo mixto inanimato temperamentum ad pondus. Hoc pronunciatum confirmant duæ priores rationes, quas pro secunda opinione proximo articulo retulimus. Secundum pronunciatum. In toto mixto animato nequit per naturam dari temperamentum ad pondus, ejus formæ conveniens; non repugnat tamen dari id in aliquo membro seu portione alicujus viventis. Prior hujusce pronunciati pars ostenditur, quia corpora viventia constant partibus heterogeneis, quæ, ut progressu dicemus, varia temperamenta exigunt: ubi vero temperamentorum diversitas invenitur, non habet locum æqualitas ponderis, quæ ut est in puncto constituta, ita disparitatem graduum in qualitatibus non fert. Adjecimus verba illa, ejus formæ conveniens, quia si de temperamento adventitio, formæque dissentaneo loquamur, non apparet cur id, totum aliquod vivens, saltem ad breve tempus, subire non possit; applicatis commode congruenterque externis agentibus, quæ omnes illius qualitates ad æquilibrium componant. Verum ejusmodi temperamentum non erit aptum, sive consentaneum viventi, præsertim si sit animal, cujus organa tam dissimilem poscunt temperaturam; nec vivens, eo perseverante diu consistet.

Primum pronunt. Lege Rich. in 1. sent. d. 17.

2. Pronunt. bipartitum. Probatio Prioris partis.

Posterior pars ejusdem pronunciati suadetur, quia nihil obstat, quominus aliquod membrum, aliave pars alicujus viventis, in se præcise spectata obtineat omnes quatuor qualitates, æqua moderatione pariq; gradu intensas. Nam, quod ajunt, vitam consistere in calido & humido: id non ita est accipiendum, quasi in quolibet vivente debeat calor frigiditatem, & humiditas siccitatem gradu vincere, cum multa sint viventia, quibus plus inest frigoris, quam caloris, ut superiori articulo recte opponebatur: sed eatenus id probe asseritur (ut alias rationes omittamus) quatenus functiones vitæ potissimum administrantur opera caloris, qui humido sustentatur, sive calor gradu excedat, ut in plerisque, sive non, ut in nonnullis, quorum exempla ad posteriorem hanc partem nostræ assertionis confirmandam satis sunt.

Probatio posterioris.

Nunc secundi articuli argumenta diluamus, quæ ex parte superiora pronunciata oppugnant, nituntur que probare nullum corpus, neque animatum, neque expers animæ, temperamentum ad pondus ullo modo obtinere posse. Et ad primū quidem, ex superius dictis, quid respondendum sit, constat; neq. enim necesse est, ut quoties elementa in mixtionem coeunt, unum eorum præ-

Solutio argumentorū negantium temperamentum ad pondus. Solut. 1.

prævaleat, ac suæ qualitatis dominium, in genito servet. Ad secundum dice dum in primis mixta non semper ejus elementi, cujus primam qualitatem in excellenti gradu obtinent, locum in mundo vendicare, ut patet in leone, in quo calor eminet, & tamen non in regione ignis, sed terræ nativam sedem habet. Obtinent igitur mixta locu n, pro ratione elementi prædominantis, secundum qualitatem motricem, hoc est, gravitatem vel levitatem. Secundum has vero, si mixtum aliquod ad pondus temperatum, daretur, quod certe dari non repugnat (cum nulla ratio persuadeat impossibiles esse in corpore uno pares levitatis igneæ, & aereæ gradus, pares item aqueæ, terreæque gravitatis) id locum naturalem haberet, inter aerem & aquam; ita ut una eius medietas in aere emineret; altera in aquam demersa esset, ut in lib. 4. de cœlo ad finem diximus. Ad tertium concedendum est, si detur aliquod mixtum inanime, homo genium, cuius omnes qualitates, æqua graduum portione præditæ sint, id nullo modo, ab intrinseco corruptū iri, cū simile in simile agere nequeat.

Ad cætera argumenta, pro eadem parte adducta, respondendum est, iis tantum probari, calorem in viventibus excellere, quoad officium; ut paulo ante monuimus: non tamen superare quoad gradum, saltem in omnibus viventibus absolute, esto in nonnullis superet, ut in genere animantium, in quo etiam homo plus vendicat caloris, quam frigoris, docente Aristotele libro 2. de partibus animalium cap. 7. nec necesse est, ut homo, quoad omnia sua membra, plus accedat ad te nperiem ponderis, licet ita habeat quoad externam cute n, eam præsertim, quæ manum maximeque digitos contegit, quæque est omnium qualitatum acerri na exploratrix, ut annotavit Fernelius lib 3. Physiologiæ cap. 5

Argumento vero, quæ pro secunda opinione attulimus, hunc habent explicatum. Priora quidem duo, si probare nitantur, dari posse mixtum inanime, temperatum ad pondus, concludunt id, quod in primo pronunciato asseruimus. Quod si idem astruere conentur de mixto animato, respondendum erit ad primum, licet contraria, ex elementorum concursu, possint ad æqualem gradum in tota aliqua materia coalescere, non posse tamen in eiusmodi materiam induci formam vivētis, quod cum heterogeneis constet partibus, diversa in eis tempera.a enta exposcit. Ad secundum respondendum est, urvenia agentia contrariis armata qualitatibus, si viventi commode applicentur, posse quidem illud à proprio temperamento exturbare, & eius partes ad exacta n qualitatum symmetriam perducere, ut in probatione secundi pronunciati admisimus: fieri tamen non posse, ut vivens, ejusmodi sibi temperamentum asciscat, & ut formæ suæ consentaneum, retineat, aut in eo statu permaneat, præsertim si sit animal. Quo fit, ut non debeat absolute concedi, posse in toto aliquo vivente reperiri temperamētum ad pondus.

Ad tertium facile respondebit, qui dixerit, haud propterea in rebus animatis non dari temperamentum ponderis, quod necesse sit semper in eis, à calore frigus, & ab humore siccitatem vinci; sed ob causas, quas ante explicuimus: quanquam in multis viventibus talis excessus circa calorem, & humiditatem re vera inveniatur. Cujus oppositum minime concludunt rationes adductæ ad confirmandam assumptionem. Nam primæ, & secundæ inficiandum est, non dari aliqua viventia, quæ vocentur calida, & humida ob exuperantiam harum qualitatum, & quæ absolute talia appellari queant. Tertia vero ratio tantum convincit in quibusdam viventibus non calorem, sed frigus vincere.

Maneat ergo ex tota hac disputatione temperamentum consentaneum formis rerum viventium toto corpore fusum, non posse esse æquale ad pondus, sed ad justitiam, posse tamen in uno aliquo membro, seorsim spectato, reperiri temperamentum ad pondus. Item posse in omnia membra viventis, præter ipsorum naturam, aliunde, ad breve tempus invehi temperamentum ponderis. Denique non repugnare mixtum vitæ expers; non solùm in aliqua parte, sed in toto, istiusmodi temperamentum non causarum modo externarum appulsu subire, sed etiam à proprio ortu datum, sibique consentaneum obtinere.

Totius disputationis conclusio.

QVAESTIO III.

AN CORPORIS HUMANI temperamentum, & constitutio idonea sit, cæterisque præstantior.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS ARGVmenta.

Pars negativa quæstionis his argumentis videtur concludi. Primo, Id optimum temperamentum censeri debet, quod formæ corporis pro dignitate respondeat, sed hominis temperamentum non ita se habet; non est igitur optimum. Probatur minor, quia temperamentum hominis fluxum est, & dissolubile; animus vero immortalis: at inter immortale, & caducum proportio non est.

1. Argum.

Secundo, contraria non possunt ad commodam æqualitate n duci, nisi vinculo aliquo nectantur & concilientur: hoc autem præstari non potest, nisi per aliquid vacans contrarietate, cujusmodi est corpus cœleste: ergo ut quatuor primæ qualitates in homine ad boni temperamenti

2. Argum.

ti symmetriam coirent, debuerunt per aliquam particulam quintæ substantiæ inter se copulari. Quod cum factum esse non admittamus: fatendum erit, multum de esse humano temperamento ad perfectam bonitatem. Corroboraturque argumentum, quia cum veterum philosophorum, patrumque celebre dictum sit, hominem esse parvum mundum: si ejus corpus probe coagmentatum foret, utiq; contineret in se aliquid de nobilissima parte mundi corporei, id est, cœlesti.

Arist. 2. Phys. cap. 2. Trismegist. in Pimandro. Nazian. orat. 2. de Pasch. Nyss. in lib. de ho. opif. c. 16. Damasc. l. 2. c. 12. Lactant. l. 2. c. 13. D. Th. 1. p. q. 61. art. 1.

3. Argum. Tertio, In excellenti temperamento dominari oportet nobilissima elementa, aerem, & ignem, siquidem primarum qualitatum concentus ex elementorum commistione oritur: sed in corpore humano terra & aqua, quæ sunt deteriora, non aer, & ignis, quæ præstantioris notæ sunt, prævalent: ut ejus crassitudo, gravitas, & compactio ostendunt, testaturque illud sacræ paginæ Geneseos secundo, Formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, id est, ex terra permista aquæ: ergo humani corporis temperamentum reliquis nequaquam antecellit.

2. Genesis.

4. Argum. Quarto, Cum homo inter cæteras animantes naturæ dignitate emineat, si optimum haberet temperamentum: utique ejus beneficio animales functiones perfectius obiret. Ad quod secus accidat, ex eo probatur, quia bruta non pauca hominem sensuum præstantia superant: visu aquilæ, & lynces: odoratu canes, & vultures: gustu simiæ, & protogeustæ Indica animalia: tactu aranei & serpentes: auditu apri, anseres, & talpæ, nam hi obruti terra audiunt.

5. Argum. Quinto, Corpori humano plura, quam belluarum corporibus desunt. Igitur humani corporis affectio, & constitutio non est omnium absolutissima. Antecedens probatur, primo, quia homo imbecillior nascitur, quam belluæ, quæ ut sunt editæ ex utero confestim, vel non multo post, sese in pedes tollunt, & discursibus gestiunt, homo autem movere se loco neque novit, neque potest. Item, quia reliquæ animantes naturalibus indumentis instructæ sunt, aliæ tectæ coriis, aliæ villis septæ, aliæ hirsutæ spinis, aliæ plumis, aliæ squamis, cæterisque id genus integumentis. Præterea à natura ipsa contra hostem armantur, ita ut eis ad sui tutelam nihil desit; quasdam enim cornibus munitas videmus, alias præacutis dentibus; nonnullas aduncis unguibus, alias effugiis pennarum, vel pernicitate pedum, cæterisque ejusmodi, solus homo hisce omnibus destitutus ad omnes cœli injurias & vitæ incommoda proiicitur, ut non sine causa vitam à lachrymis & ploratu auspicetur, cui tantum in vita restet transire malorum.

Lege Plut. in lib. de amore parentum erga liberos. Plin. initio l. 7.

6. Argum. Sexto, Apta membrorum delineatio, & figura comitatur aptam humorum & primarum qualitatum compositionem: sed illa deest humano corpori. Igitur & hæc. Minor suadetur, quia homo naturæ cognatione magis convenit cum brutis, quam cum arboribus; & tamen humani corporis effigies magis accedit ad staturam arborum, quæ videlicet recta est, quam brutorum, quæ prona.

Ultimo, Pulchritudo sequitur excellentiam temperamenti; sed quibusdam brutis contigit major pulchritudo, ut pavoni, phœnici, & nonnullis volucribus, quas picturatæ varietatis elegantia calorem lenociniis mirifice exornat. Non est igitur humani corporis temperamentum reliquis præstantius.

ARTICULUS II.

CONSTITUITUR PARS AFFIRMAtiva: refelluntur contraria argumenta.

Communis tamen, veraque est philosophorum & medicorum sententia, ajentium humani corporis temperamentum, & constitutionem aptissimam esse, ac cæteris longe præstantiorem. Id astruit Galenus in lib. de temperamentis, Avicenna prima primæ doctr. 3. cap. 1. Avicebron in lib. fontis vitæ, D. Thom. 1. p. q. 76. art. 5. & q. 91. art. 3. aliique Doctores in 2. dist. 17. Idem agnoscit & prædicat auctor operis de divina sapientia secundum Aegyptios lib. 12. c. 2. Solet autem id ex eo probari, quia cum materia ejusque affectiones sint propter formam: anima vero rationis particeps omnes formas physicas nobilitate superet: consentaneum erat, ut ipsius corpus optimum temperamentum, structuramque acciperet. Quod ita se habere ex solutione argumentorum, quæ in adversam partem adducta sunt, planius evadet.

Solutio 1. argumen. Igitur ad primum respondet D. Thomas 1. p. quæst. 76. art. 5. in materia duplicem inveniri conditionem; unam, quæ per se in illa quæritur, ut ad formam recipiendam apta sit: alteram, quæ priorem non ex intentione artificis, sed naturæ necessitate consequitur; sicuti artifex ad formam serræ ferrum eligit, quod ad secundam ob innatam duritiem aptum est; licet aliunde serræ dentes hebescant, ab rubiginem contrahant. Sic igitur animæ intellectrici per se corpus debetur idoneum ad illius functiones exercendas, atque adeo ex primarum qualitatum permistione concretum esto ipsum propter contrariorum repugnantiam, & inclinationem materiæ, aliam formam necessario appetentis, corruptibilitas comitetur. Ita vero tametsi corpus humanum proportione non respondeat suæ formæ quoad ejus immortalitatem: respondet tamen secundum aptitudinem, quam habet, ut ipsi ad munia obeunda apposite obierviat, ut annotavit etiam Plato in Timæo.

Solutio 2. Academicorum error. Pro secundi argumenti solutione advertendum est, quosdam ex sententia è veteris Academiæ fontibus derivata, existimasse animũ humanum,

num, eo quod cœlestis ac divinus sit, non posse cum corpore ex crassa elementorum substantia concreto, societatem inire, nisi interventu cœlestis naturæ, proindeque asseruerunt illum extra materiam conditum corpusculo quodam æthereo prius indui, tum illius interventu cum hoc nostro mortali, & caduco necti, simulque contrarias qualitates fœdere copulari. Sed dogma hoc, ut à vera philosophia, & cœlesti disciplina abhorrens, explodendum omnino est, cum ponat in eodem homine simul duo corpora, unum cœleste, ex elementis alterum: cum item faciat animos hominum extra materiam procreatos. Quorum primum libr. 4. Physicæ Auscultationis ostendimus naturæ viribus fieri non posse: posterius in libris de anima, ut sanæ doctrinæ adversarium confutabimus. Ac quod animus, ut corpori uniatur, eo vinculo non egeat, primo libro Physicorum disseruimus. Quod ex quinta substantia nulla particula decerpi, aut dissecari possit, & cum elementis permisceri, satis probat tum illius natura à corruptione aliena; tum ratio mistionis, quam non nisi alterata, & dissolubilia sortiuntur, ut in hoc opere docuit Aristoteles. Quod denique contrariæ qualitates ut inter se cohæreant, & ad congruam æqualitatem quasi pacificentur in eodem subjecto, nihil opus habeant nexu illo adventitio, facile intelligi potest ex iis, quæ statuimus in disputatione de contrariorum existentia: nihil enim obstat, quominus duo contraria in gradu remisso inveniantur simul, nec tamen unum alteri perniciem intendat. Ad ejusdem argumenti confirmationem respondendum est; ut homo dicatur quintam substantiam participare non opus esse, ut aliquam illius particulam in se cohibeat. Ad id enim sat est convenientia & simili udo inter corpus cœleste, & humanum, quatenus ut illud omni contrarietate vacat, ita hoc ad remotionem à contrariis, quantum ejus natura fert, maxime accedit, ut lib. 1. de cœlo quæst. 1. posuimus.

Circa tertium argumentum observandum est in lib. Geneseos cap. 2. ubi nostra versio habet: formavit Dominus Deus hominem de limo terræ, aliam versionem juxta septuaginta interpretes habere; finxit Deus hominem pulverem de terra. Quo etiam modo legit D. Augustinus 7. lib. de Genesi ad litt. cap. 1. & 13. libr. de Civitate Dei cap. 24. sed idem loco eodem hæc verba subjungit. Hoc quidam planius interpretandum putantes dixerunt: finxit Deus hominem de limo terræ. Præterea 2. de Genesi contra Manich. finxit, inquit, Deus hominem de limo terræ. Item Rufinus in expositione symboli, & Tertullianus in lib. de resurrectione, hominem è limo factum prædicant. Est autem limus terra cœnosa, quæ ab aquis extrahitur, seu terra aquæ permixta. At enim sive hominis corpus è pulvere, sive è limo formatum perhibeatur (quatenus in eo terra, sive terra, & aqua quoad substantiam, & crassitiem dominantur) constat contineri in illo virtute omnia elementa, cum ipsorum quatuor primæ qualitates in eo insint. Advertit tamen D. Thomas 1. p. quæst. 91. art. 1. elementa quasi partitis viribus in corpore humano convenire; quia superiora ignis & aer dominantur in illo quoad præcellentes eorum qualitates, id est, calorem & humiditatem; cum vita præcipue consistat in calido & humido, inferiora vero quoad substantiam, & membrorum coagmentationem, ut eorum crassitudo, quæ terream, & aqueam naturam testatur, sicuti in argumento dicitur, non obscure indicat. Unde jam solutio argumenti patet. Sufficit enim ad excellentiam humani temperamenti dominari in eo ignis & aeris qualitates modo explicato.

Ad quartum, concedendum est superari hominem à quibusdam brutis animantibus visus perspicacia, acumine auditus, sagacitate odoratus, sed negandum victoriam hanc à bonitate temperamenti simpliciter melioris proficisci. Non enim præstantia quarumlibet animalium functionum arguit majorem temperamenti nobilitatem; sed præstantia earum, quæ ad tactum, qui circa temperamentum immediate versatur, & ad gustum, qui tactus quidam est, & ad potentias vitales, sensusque internos pertinent. Cujus rei causa in libris de anima, explicanda erit. Constat vero harum facultatum munia exactius ab homine, quam à brutis edi; etsi quoad tactum & gustum aliter rem habere in aliquot belluis, primo aspectu videri possit. Itaq; ad formulam argumenti respondentes dicimus ex eo, quod homo perfectius habeat temperamentum, non sequi omnes in universum animales operationes absolutius ab eo administrari: sat est enim verum id esse in iis, quas recensuimus. Quanquam in iis etiam, licet non absolute, quadam tamen consideratione ex Aristot. doctrina libr. 4. de generatione animalium cap. 3. possit homo dici vincere, quod nos eo, quo promisimus, loco enucleabimus. Quæ item non obstant, quo minus homo dicatur absolute perfectius sentire, ut alibi diximus.

Ad quintum, Fatendum est, hominem imbecilliorem nasci aliis animantibus, propter uberiorem copiam humidi primigenii, quo ejus membra teneriora, ac parum solida redduntur: quod tamen humidum ad primævam constitutionem multum expedit, utpote quo nativus calor confestim nutritur & conservatur: quem abundantiorem in homine esse oportet, ut mox dicemus, idque ab ipso vitæ exordio, cum statim diminui incipiat, sensimq; extabescat. Privatim autem, quia homo proportione sui corporis majus habet cerebrum, quam alia animantia, idque in infantibus humiditate circumfluit, ideo nervi, qui inde propagãtur, initio teneriores sunt; proinde-

Marginalia: ...tet de... D. Tho. ... 91. a. 1. — futatur. — ...llam partem... quinta substantia... in hom. corpore... — ...lutio 3. — ...plicatur ...cus Genes. ... August. — ...usin. ...ertul. — D. Thom. — D. Thom. 1. p. q. 91. a. 3. — Solutio 4. — Quarum virium præstãtia homo à belluis vincatur. Quibus facultatibus corporis excellat homo. — Lege Arist. lib. 2. de par. anim. c. 7. Pro magnitudine corporis majus cerebrum hominis majus cerebrum docet Arist. lib. 2. de par. an. c. 14. & lib. 5. de gener. an. c. 3. causam explicat D. Tho. 1. p. q. 91. a. 3. — Solut. 5. — Homini cerebrum majus pro ratione corporis. Belluis cur natura & integumenta & arma dederit.

indeque in idonei ad movenda membra, artuum que nexus stabiliendos, donec progressu ætatis firmentur. Quod vero bruta operimentis, armisque ad declinandas cœli injurias & propulsandos externos impetus naturaliter muniantur: id ex eo provenit, quia ad hæc contexenda fabricandaque plus obtinent de terrena & aquea concretione, & excrementitiis humoribus: quæ tamen nequaquam melioris temperamenti indicia sunt. Debuit autem eis hoc pacto à natura provideri: quia cum rationis expertia sint, non potiuent ea sibi aliunde comparare.

Plato. Aristot. Lactantius. Lege D. Aug. l. 4. in Iulianum, & lib. 2. de pecc. merit. & remiss. c. 20. & l. 14 de Civit. Dei c. 17. D Tho. 1. p. q. 76. a. 5. a. 4.

Porro animadvertunt Plato in Protagora, auctor operis de divina sapientia secundum Aegyptios lib. 12. cap. 2. Aristoteles lib. 4. de partibus animalium cap. 10. Lactantius in libr de opificio Dei cap. 2. aliique auctores, licet homini nativa illa indumenta & arma, naturæ conditio denegarit: id tamen compensasse aliunde cum magno cumulo, dum ei rationem elargita est, qua artes varias ad comparanda sibi necessaria excogitaret: dumque ei simul manum, ut commune instrumentum ad illa omnia tractanda, conficiendaque attribuit. At in eo etiam melior est humanæ conditionis ratio, ut monet loco citato Aristoteles, quod bruta, uno tantum integumento, uno armorum genere utuntur, homo multiplicem sibi vestem aptat, quam pro tempore, & loco mutat, variaque habet armorum auxilia, ut cui manus sit unguis, & cornu, & quodvis aliud genus armorum: sed libet hic ea scribere, quibus Seneca lib. 2. de officiis cap. 29. causam hanc peroravit. Vide, inquit, quam iniqui sunt divinorum munerum æstimatores.

Senecæ locus. Belluæ quibus homini præstent.

Et quidem professi sapientiam queruntur, quod non magnitudine corporis æquemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros: quod solidior sit cutis belluis, decentior damis, densior ursis, mollior fibris: quod sagacitate nos narium canes vincant, quod acie luminum aquilæ, spatio ætatis corui, multa ani...alia nandi facilitate. Et cum quædam ne coire quidem in idem natura patiatur, ut velocitatem corporum, & vires pares animalibus habeamus, ex diversis ac dissidentibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant: & in negligentes nostri Deos querimoniam iaciunt, quod non bona valetudo, & virtus inexpugnabilis data sit, quod non futuri scientia. Vix sibi temperant, quin eo usque impudentiæ provehantur, ut naturam oderint, quod infra deos sumus, quod non in æquo illis stetimus. Quanto satius est ad contemplationem tot tantorumque beneficiorum reverti & agere gratias, quod vos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt secundas sortiri: quod terrenis præfecerunt. Aliquis ea animalia comparat nobis, quorum potestas penes nos est? Quidquid nobis negatum est, dare non potuit. Proinde quisquis es iniquus æstimator sortis humanæ: cogita quanta nobis tribuerit parens noster: quanto valentiora animalia sub iugum miserimus: quanto velociora consequamur: quam nihil sit mortale non sub nutu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animum denique, cui nihil non eodem, quo intendit momento, pervium est, syderibus velociorem, quorum post multa sæcula futuros cursus antecedit: tantum denique frugum, tantum opum, tantum rerum aliarum super alias acervatarum. Circumeas licet cuncta: & quia nihil totũ invenies, quod esse te malles; ex omnibus singula excerpas, quæ tibi dari velles. Ita bene æstimata naturæ indulgentia confitearis necesse est, in delitiis te illi fuisse. Hæc Seneca.

Contra naturæ calumniatores.

Solutio 6.

Ad sextum dicendum est, maxime conveniens fuisse, ut corporis humani species ac figura recta esset, quæ convenientia ex triplici causa spectatur, efficiente, materia, & fine. Efficiens, ut docet Aristoteles lib. 2. de partibus animalium cap. 7. & lib 4. c. 10. est abundantia caloris, cujus ope virtus motiva corpus in sublime effert, ideoque senes, quibus iam ob caloris defectum languent effœtæ in corpore vires, paulatim incurvescunt. Materies, est flexibilis mollisque, & ad ejusmodi statum habilis coagmentatio. Finis triplex, Primus, sensuum tam externorum, quam internorum commoditas. Nam externi sensus dati homini fuerunt à natura non solum ad utilia quærenda, & noxia declinanda, sicuti aliis animantibus, sed etiam ipsius cognitionis ergo. Vnde cum bruta sensibilibus non delectentur, nisi salut s & incolumitatis gratia, & ad sustentandam vitam, sobolemque propagandam; solus homo ipsa rerum, quæ sub sensus cadunt, pulchritudine allicitur, ac tenetur. Ideoque quia sensus præcipue in capite vigent, bruta quidem faciem habent pronam, & dejectam, ut ventri ac pabulo serviant; homo vero sublimẽ, ut decet mundi totius inspectorem. Præterea, ut interni sensus functiones suas administrent, oportuit cerebrum, in quo illæ perficiuntur, depressum non esse: alioqui nimis crassi hebetesque forent. Secundus finis est manuum usus, quia si homo pronum statum vendicaret, manibus loco anteriorum pedum uteretur, careretq; multiplici earum utilitate, de qua paulo ante. Tertius est, ut ita homo intelligat procreatum se fuisse à Deo non ad hæc humilia, & peritura, sed ad cœlestia & æterna. Quo spectat illud D. Basilii homil. 11. Hexam. Tui corporis effigies rudimentum quoddam est, quo docearis, ad quẽ sis finem conditus. Vt Deum contemplere factus es, non ut humi repat vita tua, non ut pecudum ritu voluptate perfruaris: sed ut ad normam, & institutum cœlestis vitæ tuam ipsius componas. Quibus similia lege apud D. Augustinum 22. de civit. Dei c. 24. eoq; pertinet illud Boetii lib. 5. de consolatione Philosoph. Metro. 5.

Triplex finis rectæ staturæ in homine.

Cur sensus præcipue vigeant in capite.

Basilius.

Boetius.

Vnica

Unica gens hominum celsum levat altius cacumen,
Atque levis recto stat corpore, despicitque terras.
Heu nisi terrenus male desipis, admonet figura.
Qui recto caelum vultu petis, exerisque frontem,
In sublime feras animum quoque, ne gravata pessum
Inferior sidat mens corpore celsius levata.

His positis, ad argumentum, concessa majori propositione, neganda est minor, & ad ejus probationem dicendum, quemadmodum homo magis cum belluis, quam cum plantis natura convenit, ita & corporis habitudine, figuraque plus ab his, quam ab illis differe. Namque pars superior hominis, id est, caput, superiorem mundi partem spectat; inferior vero inferiorem: at plantæ opposito modo se habent, in quibus, ut docet Aristoteles lib. 4. de part. animal. cap. 10. radices, quæ ori respondent, atque adeo pars supera in imum vergit: rami vero & frondes, id est, pars ima sursum tendit: at bruta animantia medium quendam modum obtinent, in quibus pars superior, nimirum ea, qua alimentum capiunt, neque sursum spectat, neque terræ infixa est. His non officit, quod homo dicitur à Platone arbor: videlicet, ut explicat Philo Iudæus in libr. de plantatione Noe, non terrestris, sed cœlestis, quæ proinde cœlum aspiciat, non ut terrestres, in terra hæreat.

Corporis habitudine & figura magis convenit homo cum belluis quam cum plantis.

Homo arbor cœlestis.

ARTICVLVS III.

DILVITVR VLTIMVM PRIMI *articuli argumentum. Explicatur, in quonam pulchritudo consistat.*

OCcasione septimi argumenti pauca subiiciemus de pulchritudine, de qua multa, præter alios, auctor operis de divina sapientia secundum Aegyptios lib. 4. & cap. 5. ubi ascendit à pulchritudine corporis ad eam, quæ est animorum, tandemque ad ideam pulchri. Quod quomodo per certos gradus faciendum sit, docet Plato in Symposio, & ex Platone Alcinous cap. 5. Admonet quoque idem Plato in Hippia Majore vim pulchri percipi primum ratione & intelligentia: deinde duobus sensibus, aspectu, & auditu: quos ex eo colligit omnium maxime divinos esse. Constat certe pulchritudinem aliquantulum fusè sumptam (adhuc enim laxiorem significatum admittit) nihil esse aliud in rebus creatis, quam aptam compositionem aliquorum inter se ordinem habentium. Quomodo pulchritudo non in corporibus solum, sed in animo etiam cernitur, tum secundum aliam considerationem, tum quatenus animi potentiæ ita sunt compositæ & ordinatæ, ut appetitus irascendi & concupiscendi voluntati, voluntas rationi, ratio æternæ legi subiiciatur. Hæc est illa pulchritudo, quæ si oculis cerneretur, mirabiles sui excitaret amores. Cujus comparatione ea, quæ in corpore cernitur, non vera sed adulterina, ac fucata pulchritudo videtur. De qua Socrates apud Xenophontem, referente etiam Galeno 1. de usu part. cap. 9. Eadem communis ratio pulchritudinis late acceptæ, ut in corporibus seu viventibus, seu vitæ expertibus insidet; definitur apta corporum seu partium ejusdem corporis inter se compositio & ordo. Qua significatione mundum pulchrum, pulchram arborem dicimus. Denique pulchritudo, ut in solis animantibus visitur, quo pacto ad nostrum pertinet institutum, definiri solet apta membrorum compositio cum quadam coloris suavitate. Vbi per membrorum aptam compositionem tria potissimum designantur, videlicet debitus membrorum numerus, eorundem in propria sede, situque collocatio, & congrua magnitudo. Vnde neque membris defecti pulchritudinem habent, ut monoculi, & unipedes; neque membris redundantes, ut bicipites, nec qui inversas post crura plantas habent, nec gigantes, præsertim prodigiosæ vastitatis, nec contractæ staturæ homunciones; illi quia modum excedunt, hi quia mensuram non attingunt. Advertit tamen Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. etsi pusilli nequeant pulchri vocari posse, tamen venustos, & elegantes dici, videlicet, quia potest in ipsis, si non pulchritudo ex magnitudine, at ex partium quodam lepore, venustatis gratia efflorescere.

D. Aug. 5. lib. de vera relig. c. 40. D. Amb. . . . Plat. l. de legib. Athen. . . . Dipnosoph. . . . Pro . . . in Alcibia. Plat. Finitus in con. vivium. Plat. Plato. Alcinous.

Pulchritudo late accepta.

Pulchritudinis animi encomium.

Ad pulchritudinem requiritur harmonia membrorum & coloris gratia.

Etiam brevioris staturæ homines venustos dici.

Requiritur etiam ad pulchritudinem, præter concinnam membrorum compositionem, colorum suavitas, qualis non est v. g. in colore atro, qui in corpore humano ex nimio solis ardore, & & intemperie, saltem primam duxit originem; nec in pallido, qui ex morbo, aliove naturæ vitio provenit.

Fuit autem in Christo Domino, etiam mortalem adhuc vitam agente pulchritudo à nobis descripta, qualem tamen virum decebat, excellenti modo atque omnibus absoluta numeris, ut indicant verba illa Psalmi 43. speciosus forma præ filiis hominum: quæ licet à Basilio ibidem, & à Cyrillo 5. libro super cap. 53. Esaiæ de pulchritudine divinitatis, & à Gregorio, aliisque nonnullis de pulchritudine gratiæ explicentur: à D. tamen Augustino, & Cassiodoro in eundem Psal. mum, & à D. Chrysostomo homil. 18. in Matthæum de pulchritudine corporis intelliguntur. Atque idem de Christi pulchritudine affirmant communi consensu alii Patres, ut D. Ambrosius lib. 1. de Virginitate, D. Hieronymus lib. 1. com. in Matth. D. Bernhardus serm. 1. de festo omnium Sanctorum. Denique idem ea ratio confirmat, quia cum Christi corpus optimum habuerit temperamentum, ut supra diximus, fueritque Spiritus sancti virtute conditum, certe talem assequi oris speciem & dignitatem, talemque totius corporis figuram debuit

De pulchritudine Christi Domini.
D. Basilius. D. Cyrillus. D. Gregor. D. August. D. Chrysost. D. Ambros. D. Hieron.

Corporis species simulachrum mentis.

Corporis ſpecies ſimulachrũ mentis.

buit, cum ſpecies corporis, ut ait D. Ambroſius lib. 2. de Virginibus, ſimulachrum mentis ſit, figuraq; probitatis: cumq; anima & corpus proportione quadam harmoniaca congruant, ut inquit Ficinus. Accedit, quod pulchritudo cum excellenti virtute, & modeſtia conjuncta magnam vim habet ad alliciendas hominum voluntates.

Lib. 1. Eccleſ. hiſt. c. 11.

Vnde illud D. Hieronymi citàto loco. Fulgor ipſe & maieſtas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana Chriſti facie relucebat, ex primo ad ſe B videntes trahere poterat aſpectu. Quid vero de hac ipſa Chriſti pulchritudine ſcripſerit Niceph. videamus:

Nicephorus de Chriſti effigie.

Chriſti, inquit, effigies, ſicuti à veteribus accepimus, talis propemodum, quatenus eam craſſius verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is, vividoq; vultu fuit. Corporis ſtatura ad palmos prorſus ſeptem. Cæſariem habuit ſubflavam ac non admodum denſam, leniter quodammodo ad criſpos declinantem: ſupercilia nigra, non proinde inflexa. Ex oculis ſubfla- C veſcentibus mirifica prominebat gratia. Acres ii erant, & naſus longior. Barbæ capillus flavus: nec admodum demiſſus. Caput porro capillos tulit proliviores. Novacula enim in caput ejus non aſcendit, neq; manus aliqua hominis præterquam matris, in tenera duntaxat ætate ejus. Collum fuit ſenſim decliue, ita ut non arduo, & extento nimium corporis ſtatu eſſet. Porro, tritici referens colorem, non rotundam, aut acutam habuit faciem, ſed qualis matris ejus erat, D paulùm deorſum verſus vergentem, ac modice rubicundam; gravitatem atque prudentiam cum lenitate conjunctam, placabilitatemque iracundiæ expertem, præ ſe ferentem. Hæc Nicephorus. In quibus adverte nomine palmorum intelligi

D. Hieron.

ab eo palmos majores, de quibus D. Hieronymus in cap. 40. Ezechielis, quorum ſinguli continent pollices duodecim, ut inquit Daniel Barbarus ſuper Vitruvium lib. 3. c. 1. Itaque illi ſeptem palmi efficiunt octo palmos menſuræ no- E ſtræ vulgaris. Et hanc fuiſſe ſtaturam Chriſti Domini patet etiam ex vera illius effigie in ſancto Sudario expreſſa, quæ octo palmos Romanos continet. Eſſe autem ejuſmodi proceritatem in homine valde convenientem, & pulchram, conſtat ex iis, quæ Vegetius obſervat l. 1. de re militari cap. 5.

De pulchritudine corporum [illegible] Non erit omnibus beatis eadem corporum ſtatura.

Porro, licet in Chriſti corpore mortali tam excellens fuerit pulchritudo, multò major tamen extitit poſt Reſurrectionem, refuſis jam F tunc ab anima in ipſum dotibus, velut quatuor fluminibus è paradiſi fonte. Similis pulchritudo cæteris corporibus glorioſis conferenda erit, quæ in unoquoque tanto eniteſcet magis, quanto propius acceſſerit ad Chriſti pulchritudinem, ut quæ omnium abſolutiſſimum exemplar eſſe debeat, juxta illud D. Pauli ad Philip. tertio. Qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Ac licet in omnibus juventutis flos apparere debeat, non erit

A cunctis eadem ſtatura & proceritas corporis. Vnde recte annotarunt Divus Auguſtinus lib. 22. de Civitate Dei c. 65. D. Anſelmus, & alii ſuper locum illum D Pauli ad Epheſios 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, non dixiſſe Apoſtolum nos ſurrecturos in menſura ſtaturæ, ſed in menſura ætatis Chriſti Domini. Itaque, teſte D. Auguſtino in Enchir. c. 90. ſic in corpo- B ribus beatorum conveniens erit, & grata inæqualitas corporum, ſicuti eſt vocum, quibus concentus completur.

Quanta ſit ſtatura magnitudo corporum in patria.

Advertit autem D. Thomas in quarto diſt. 44. q. unica, art. 3. ad ſecundam quæſtiunculam, unumquemque noſtrum eam tunc quantitatem habiturum, ad quam ſublatis impedimentis, in termino accrementi perveniſſet, proindeque defectum quantitatis pumilionibus ſupplendum, gigantibus adimendum. Quod tamen nonnulli de exceſſu tantum C monſtroſo accipiunt, rati in aliqua etiam gigantea proceritate decoram ſpeciem, & pulchritudinem inveniri poſſe.

His ita non injucunda digreſſione pertractatis, dicendum eſt, argumentum ad pulchritudinem non ex ſolo temperamento oriri, cum videamus nos paucos egregia valetudine, atque adeo optima qualitatum temperie deformes eſſe.

Pulchritudo unde proveniat.

Provenit ergo pulchritudo partim à temperamenti bonitate, à qua plerumque ſuavitas D colorum exiſtit, partim à virtute formatrice, & auctrice, unde concinna, & abſoluta membrorum perfectio naſcitur. Itaque major propoſitio non eſt abſolute vera, minor autem falſa eſt: quia licet quædam bruta amœnior colorum varietas ornat, non proinde major in eis, immo neque tanta pulchritudo inſidet, ſi non colorum duntaxat elegantia ſpectetur, ſed proportio, & congruentia membrorum ad ſua munia perfecte exercenda. Itaque homo cætera animantia E pulchritudine abſolute vincit, ut D. Gregorius Nyſſenus docet lib. de hom. opific. c. 3. Cyrillus Alexand. lib. 5. theſau. c. 7. D. Ambroſius in Pſal. 118. Plutarchus lib. 1. de placitis c. 5.

QVAESTIO IV.

QUODNAM TEMPERAMENTUM ad excellentiam ingenii, & mentis perſpicaciam magis idoneum ſit.

F

ARTICVLVS I.

GENERATIM DE IIS, *QVÆ INGENIUM vel melius, vel deterius reddunt.*

Omnes animæ intellectiva naturæ æquales.

CVm omnes animæ rationis participes non modo ſecundum ſpeciem, ſed etiam ſecundum differentias individuales, æqualem habeant naturæ perfectionem, ut jam alibi ſtatuimus & in libris de anima ex profeſſo oſtendemus, conſequens eſt, ut facultas intelligendi, quæ ab

anima

anima profluit, eidemque inhæret, ut in omnibus hominibus parem obtineat dignitatem, similiterque aliæ immateriales potentiæ. Verum, quia ad primam specierum intelligibilium productionem oportet phantasiam concurrere cum intellectu agente; Item, quia dum postea intellectus possibilis in opus incumbit, una cum eo operatur phantasia, ut docet Aristoteles lib.3.de anima cap. 8.text.39. illis verbis oportet intelligentem phantasmata speculari: fit inde, ut dexteritas & acumen in apprehendendo per intellectum, in componendo, discurrendo, judicando, aliisque ejusmodi functionibus obeundis, à phantasiæ præstantia magnopere dependeat. Rursus vero, quia bonitas phantasiæ pendet à sensiterio, & à corpore, in quo inest, fit quoque inde, ut ad nobilitatem ingenii, & acuminis perspicaciam multum conferant ea, quæ corpus qualitatibus bene afficiunt, & in contrariam partem, quæ male.

Numerantur inter hæc in primis natalitia sidera, apotelesmata, & horoscopi, ut Ptolomæus in Centiloquio, aliique Astrologi, & D. Thomas 3. contra gentes cap. 84. annotarunt. Etenim cœlestium corporum virtus licet in animam rationis participem directo non agit, influit tamen in sensuum tam internorum, quam externorum organa; nunc his, nunc illis affectionibus ea imbuendo pro ratione aspectuum, & irradiationis syderum.

Secundo, plurimum ad id faciunt progenitores ipsi, à quibus sæpe hæreditario quasi jure habitudinem corporis, robur, imbecillitatem, bonam, adversamque valetudinem, imo & ad virtutem, aut vitia propensionem accipimus, ut experientia testatur, docetque Plato in oratione funebri, atque id postulare naturam scribit Aristoteles lib. 1. polit. cap. 4. & 1. Rhetor. c. 9. [quamvis plerumque non ita contingat. Certe quantum valeat ad ingenium, moresque conformandus stirps generis, declarant etiam Poetæ, qui quem significare volunt sæva & inhumana esse natura, eum dicere solent è saxis aut feris ortum. Quale est illud nobilis Poetæ:

Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tigres.

Et illud:

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Tertio, regionum & locorum situs; non solum quia aliter sydera in unam mundi partem, aliter in aliam influunt: sed quia ipsa soli affectio, compositioque, quam patet non ubique eandem esse diverso modo corpora immutat. Unde Plutarchus in Apophthegmatis, & Herodotus in Calliope narrant, Cyrum Persas cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisisse, quod dicerent, ut plantarum semina, sic hominum virtutes regionibus similes fieri. Ut enim triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis, hominum ingenia fiunt deteriora. Hinc qui quarto, & quinto climati tota ferme Europa, & magna Asiæ parte subiiciuntur, mitiores, & ad disciplinas capessendas aptiores sunt, quia eorum plagæ ut plurimum temperatæ existunt. Non ita vero, qui sub Zona torrida incolunt, ut extimæ Aethiopiæ populi, aut qui alteri polo nimium appropinquant; hi ob rigorem frigoris, illi ob solis ardorem. Quanquam sub media quoque Zona aliquot in locis magnam esse temperiem compertum jam sit, ut alibi scripsimus.

Lege Alexandrum ab Alexandro lib. 4. Genialium dierum cap. 13. ubi multorum auctorum testimoniis docet, non solum quanta ingeniorum diversitas, sed quæ vitia ex loci natura, aut cœli climate quibusdam gentibus innata sint. Nam Græci, exempli gratia, assentatores, leves, atque infideles habentur, alioqui facundia & ingenio præstantes. Cappadoces, Cilices, & Cretenses fraudulenti & mendaces; Afri subdoli; Numidæ levissimæ fidei; Chii petulantissimi, Galatæ minaces, Cyri cupidi & avari, Alexandrini derisores & dicaces, Indi & Persæ otiosi, Lydi & Phryges negotiosi, Emporitani imbelles & barbari, Aetoli, & Locrenses fœdifragi, Druidæ malefici, Corci diri & immanes, Scythæ rapidi & feroces, Asiani, Iones, Abydani, Medi, Arabes, & Tarentini effœminati, Siculi vafri, Cumani insulsi, Syracusani multiplices, Ligures duri & agrestes, Hispani jactabundi & gloriosi, &c.

D. Versaru gentium mores

Hoc tamen non ita accipiendum est, quasi prædicti mores in singulis earum nationum hominibus citra exceptionem inveniantur, cum palam repugnet experientia. Nec quasi Astrorum vis, aut climatum natura, hominum animis hos aut illos mores per se imprimant: cum vitia & virtutes (acquisitæ scilicet) comparentur nostris actibus, qui non ab aliqua externa causa naturali, sed ab libera voluntate eliciuntur, imperanturne. Eatenus ergo id verum est, quatenus eiusmodi externæ causæ aliquas imprimunt qualitates corporibus, quæ ad vitiosas, vel honestas actiones utcunque inclinent, aut promoveant. Quomodo calor impressus organo appetitus irascibilis, animositatem excitat, & ad res arduas aggrediendas, atque ad fortitudinis actus confert: contra vero frigus ignaviam & timiditatem inducit.

Astra non influunt per se in voluntatem.

Cum autem tanta morum varietas in diversis regionibus proveniat, nihil mirum, si in eisdē & ingeniorū diversitas ob similes causas nascatur. Quod graves auctores passim observant. Plato 5. dia-

Plato.

dialogo de Legibus, in Timæo, in Menexeno, & libr. 8. de Repub. Hippocrates in libr. de aere, locis, & aquis. Aristoteles lib. 7. Polit. cap. 7. & in problem. sect. 14. problem. 8. & 15. Plutarchus lib. 5. de placitis cap. 30. Galenus lib. 2. de temperamentis, & in libr. cui titulus est: Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, & lib. 3. Aphorism. comm. 14. Tullius 5. de divinat. Apuleius lib. 2. de Asino aureo. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 2. Polybius lib. 4. hist. Apollonius Thianæus apud Philostratum. Plin. lib. 2. cap. 78. Ptolomæus lib. 2. Quadripartiti cap. 2. & 3. ejusque in eum locum interpretes Haly & Albumazar Introductorii lib. 3. & 5. aliique non pauci.

Hippocrat. Aristot. Plutarchus. Galenus. Tullius. Apuleius. Vegetius. Polybius. Apollin. Plinius. Ptolomæus. Haly. Albumazar. Vrbes quædam ingeniorum feraces.

Non solum vero regiones quædam ingeniorum fœcundæ sunt, sed interdum id alicui urbi ejusdem regionis peculiare accidit, ut in Græcia, Athenis, de quibus Philo in lib. Quod omnis probus sit liber: Athenienses, inquit, me judice, acutissimi hominum. Quod enim in homine pupilla, in anima ratio, hoc Athenæ sunt in Græcia.

Ratio victus. Lege D. Hieronym. l. 2. adver. Iovin. Plut. in orat. de esu carnium.

Quarto, multum ad ingenia momenti affert ratio victus, ut docet Plato 2. & 5. de legibus. Galenus in libr. de cibis boni & mali succi. Averroes lib. 5. collect. cap. 32. Plinius lib. 11. Natur. hist. cap. 37. Cœlius lib. 3. cap. 13. & lib. 27. cap. 22. & lib. 10. cap. 20. Nomine autem victus comprehenditur hoc loco à nobis tam cibi potusque conditio, & natura, quam in eorum usu fragilitas sive intemperantia. Constat enim quosdam esse cibos, qui memoriæ ingenioque officiunt, ut olera, fabas, lac, caseum, carnes salitas, aliaque flatum gignentia.

Cibi noxii ingenio & memoriæ.

Vniversim autem omnis intemperantia, ac nimia satietas ingenio nocet. Quod indicat vetus illud proverbium: pinguis venter acre ingenium non gignit. Videlicet, quia, ut scripsit Horatius lib. 2. Serm. Satyr. 2.

Corpus onustum,
Hesternis vitiis, animum quoque prægravat una
Atque affigit humo divinæ particulam auræ.

Eodem pertinet quod scripsit Theopompus libr. 5. Philip. multum edere & vesci carnibus, consilii rationisque usum adimere, & animos efficere tardiores, atque eos immani quadam duritie, ac stultitia complere. Plutarchus quoque in lib. de educandis liberis, ostendit pueros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenii evadere. Quin vero liquet nimium vini usum in omni ætate & corpori & menti magna parere incommoda. Vnde Anacharsis primum poculum vini dixit esse sanitatis, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, quartum furoris & insaniæ. Et Eubulus, referente Cœlio Rhodogino libr. 38. cap. 6. sub persona Dionysii, monebat sanitati primum dicari cratera, secundum amori, & voluptati, somno autem tertium. Quartus vero, inquit, iam noster non est, sed iniuriæ. Quibus similia scripsit Panyasis Poeta apud eundem Cœlium. Iam quod luxuria & libidinis blandimentis ingenii acies obtundatur, notum est. Vnde Claudianus:

Theopompus. Anacharsis de vini usu sententia. Eubuli dictum de eadem re. De hac re Plato 3. de Rep. Homer. l. 2. de mor.

Luxuries prædulce malum: quæ dedita semper
Corporis arbitrio hebetat: caligine sensus.

Divus Augustinus libr. de vera religione asserit Platonem discipulos edocere solitum, ut à venereis voluptatibus abstinerent, persuasumq; haberent veritatem non corporis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate videri, ad quam percipiendam nihil magis impedimento esset, quam vita libidinibus dedita. Seneca in præfatione libri septimi Declamationum. Nihil est, inquit, tam mortiferum ingeniis, quam luxuria. Vtique istiusmodi voluptates cerebro, in quo interni sensus insunt, plurimum nocent, ut scribit Galenus in Comment. lib. 8. Epidem. Hippocratis, Arnaldus in speculo introductionum medicinalium cap. 83. & libr. de regimine sanitatis part. 2. cap. 6. & Magnus Albertus libr. 22. de animalibus, qui narrat facta aliquando cujusdam corporis humani dissectione, inventum fuisse caput cerebro exhaustum. Cujus rei cum medici causam investigassent, compertum fuisse frequentem usum rei venereæ. Nocet quoque idem vitium oculis, quorum usus, quam sit ad ingenii munia necessarius, nemo ignorat. Ideoque Ethnici Poetæ cupidinem cæcum finxere, quod & corpori, & menti aspectum eripiat. Atque ut videndi organum lædat, & facultatem in eo hærentem debilitet, scripsit Aristoteles lib. 2. de Generatione animalium cap. 5. Aetius Tetrabb. 2. serm. cap. 48. & Galenus lib. 4. de locis affectis, & Manardus Epist. medic. lib. 4. epist. 4. Lege etiam quæ tradit D. Ambrosius comment. in Lucam lib. 4. cap. 17. D. Gregorius lib. 31. Moralium, D. Augustinus lib. 5. Soliloquiorum cap. 10.

Seneca. Galenus. M. Albert.

Declarat autem D. Thomas in 2. 2. quæst. 15. art. 3. cur obscœnæ voluptates ingenio, mentisq; actionibus tantopere officiant, videlicet quia iis maxime homo impenditur & applicatur ad materialia, proindeque debilitatur ejus operatio circa intelligibilia. Perfectio enim intellectualis functionis in homine consistit in quadam abstractione ab externis sensibilibus, à quibus quanto altius mens evocatur, tanto melius intelligibilia considerat. At talium voluptatum illecebra animum deiicit ad ea, quibus delectatur, & ad sensibilium fæcem deturbat. Quo fit, ut nihil tunc sublime agitare, nullum ingenii, aut prudentiæ opus moliri queat. Consule Aristotelem lib. 7. Ethic. cap. 9. Et Platonem lib. ultimo de legibus, & in Phædro.

Cur obscœnæ corporis voluptates ingenio tantopere noceant. Aristoteles. Plato.

Quæ supra recensuimus, videlicet sydera cujusque

que ortum respicientia, progenitores climatum, regionumque natura, & victus ratio, ingenium melius vel deterius, uti diximus, reddunt, propterea quod qualitatibus ad id convenientibus, vel contrariis corpora imbuunt. Quia vero qualitates ipsæ sensuum internorum organis receptæ talem bonitatem, aut defectum immediate (in genere tamen disponentium causarum) præstant, solet ex qualitatum compositione, seu temperamento, de ingeniis judicari, ut constat ex iis, quæ tradita sunt ab Aristotele libr. 2. de part. animalium cap. 4. & lib. 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomiæ cap. 4. & Galeno in lib. Quod animi mores corporis temperamentum sequantur.

Ex tempe. mentum ingenium dicet.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIONIS INITIO PROPOSITÆ IN VARIAS PARTES DISCEPTATIO.

QVoniam vero temperamenta, seu qualitatum compositiones, quatuor sunt, Sanguinea, cholerica, phlegmatica, melancholica, videndum nunc est, quænam harum ad ingenii excellentiam magis idonea sit. Quod sanguinea probari potest ex eo, quia hæc complexio abundat calore & humiditate, quæ duo, teste Aristotele libr. de longitudine & brevitate vitæ cap. 3. & Galeno 1. Aphorism. comm. 15. potissimum vitam continent ac fovent, atque adeo actiones intelligendi, quæ vitales quædam functiones sunt, juvant.

Quatuor temperamenta. Pro complexione sanguinea.

Quod autem cholerica præferenda sit, suadet acrimonia & celeritas, qua biliosi in rebus tum agendis tum intelligendis pollent. Nam cum in eis abundet calor, qui ad omnes functiones alacritatem injicit, cumque is non humori, a quo obtundatur, sed siccitati, quæ ipsum quasi lima acuit, conjunctus sit, consequens est, ut biliosi acres, ingeniosique evadant. Et huic quidem sententiæ adstipulatur Galenus in lib. [illegible] medicæ, ubi ait mentis celeritatem calidi, sicciquе esse temperamenti, hoc enim subtilem cerebri substantiam indicat.

Pro complexione cholerica.

At enim neque pro phlegmatica argumentum decst. Constat enim phlegmaticos molles esse carne: at carnis mollitudinem ingenii indicium esse docet Aristoteles 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomiæ cap. 4. Quare Græci stupidiores homines παχύσαρκους, id est, crassipelles vocant.

Pro phlegmat.

Postremo. Debere melancholiæ primas dari, suadet experientia. Nam, ut Aristoteles 30. sectione problematum problemate 1. scripsit, constat eos, qui ingenio claruerunt, sive in Philosophiæ studiis, sive in Republica administranda, sive in carmine pangendo aut artibus exercendis, melancholicos fuisse, ut Herculem, Ajacem, Bellerophontem, Lysandrum, Empedoclem, Socratem, atque Platonem, unde illud Ciceronis libr. 1. Tusc. quæ. Aristoteles omnes ingeniosos melancholicos esse ait, ut ego me tardiorem esse non moleste feram. Accedit, quod senes, in quibus fere melancholicus succus abundat, judicio, & prudentia valent. Ob eamque rem scite dixit Plato, tunc animum efflorescere, cum deflorescit corpus.

Pro melancholica. Qui ingenio floruerunt, melancholicos fuisse.

ARTICVLVS III.

CONTROVERSIÆ CONCLVSIO ET *argumentorum explicatio.*

OMissa longiori disputatione, assentiendum nobis videtur iis, qui putant id temperamentum ad ingenii acumen, mentis perspicaciam, & sapientiam accommodatius esse, quod ex bilis & melancholiæ permistione constat. Nam qui eo præditi sunt, ob bilem facile apprehendunt, velociter discurrunt, motu agiles, & acres sunt: ob melancholiam vero, cum animum ab externis evocent, & in se totum colligant: assidue incumbunt in ea, quæ apprehendunt, diu meditantur, & de iis, quæ discurrendo invenerant, constanter judicant. Carent etiam hi, utpote sicciori natura præditi, recrementis, quæ spiritus conturbant, & quasi nube obtegunt, & ex atra bile calente attenuataq; generant tenuissimos ac lucidissimos spiritus, qui ad ingenii & mentis opera mirifice observiunt. Hinc illud Heracliticum, quod refert Galenus in libr. quod mores animi, &c. Splendor siccus, animus sapientissimus. Nec obstat, quod senes in extrema senectute, quæ sicca est, delirant. Id enim non ex qualibet, sed ex nimia siccitate provenit, imo non ex ea tantum, sed ex ea simul, & immodico frigore, senes enim frigido pariter & sicco sunt temperamento, ut Galenus libr. 2. de temperamentis docet.

Melancholicorũ laus. Lege Gal. lib. de nat. hum. ad text. 39. Ficinum in lib. de triplici vita. Vegam ad lib. 2. artis me [illegible] c. 8. Gal. lib. 17. cap. 5.

Heracliti dictum.

Cur senes delirant.

Diluamus igitur superioris articuli argumenta, quæ huic assertioni adversabantur. Ad primum dicendum est, eo tantum concludi temperiem sanguineam valde aptam esse ad functiones vegetantium virium, quæ calido, & humido apposite administrantur: non vero sensuum internorum, quibus ea, quam diximus, temperatura magis idonea est. Quare cum mentis actiones potissimum ab internorum sensuum muneribus dependeant, quatenus oportet intelligentem phantasmata speculari: fit, ut ingenii solertia ex temperie internorum sensuum, non aliarum virium æstimanda sit. Quod si etiam ex bonitate tactus arguitur, id propterea est, quia eadem temperies, & tactui, & internis viribus accommoda est.

Responsio ad argumenta adversariorum.

Ad secundum dicendum, biliosos habere celeres motus, esseque ad percipiendum, & intelligendum promptos, sed deesse illis maturitatem

Biliosi habent celeres ingenii motus.

ad judicandum, & firmitatem, constantiamque ad retinendum, qua melancholici præstant, ut inquit Galenus primo de natura humana comment. ad textum 29. hisce verbis: Animi acies & intelligentia à bilioso humore; constantia & firmitas à melancholico.

Phlegmaticum temperamentum ad mentis opera ineptum.

Ad tertium, Phlegmaticum temperamentum ad mentis actiones obeundas omnium ineptissimum esse, ut in quo, ob nativi calidi imbecillitatem, multa insunt recrementa, & crassities, ac lentor, qui spiritus obturbat, & ad motum tardiores efficit. Unde pituitosi, tardi, rudes, somnolenti ac supini sunt: adeo ut eis animam pro sale, veluti suibus, datam esse nonnulli scripserint. Nec vero illis ea mollitudo suppetit, quam Aristoteles in tactu commendat, sed alia humore aqueo, ac frigido conspersa, quæ stoliditatis comes est, ut in eo loco libri secundi de anima exponemus.

Consule Ficinum in lib. de sia sana. Valeriol. l. b. 1. loc. com. c. 11. Fracast. lib. 2. de intell.

Quod ad quartum argumentum attinet, jure dubitari posset, quonam pacto eos, qui ingenio claruerunt, & in variis artibus exercendis, atque in Repub. administranda sese præclare gessere, runt, melancholicos omnes fuisse Aristoteles absolute asserat, cum succus melancholicos sit pars sanguinis terrea, ac densa ex crassiore chymi parte genita, quæ proinde in sua frigiditate, & crassitie videtur potius aciem mentis obtundere, quam juvare. Pro hujusce rei explicatione advertunt medici ex Aristotele loco citato, & Galeno, tum libr. 2. de temperamentis, tum in arte medicinali cap. 59. duo esse melancholicorum genera; unum eorum, in quibus multa inest bilis atra, sed calore fota, & claro sanguine, bilique attenuata, ac purpureo colore nitens. Alterum eorum, qui abundant etiam atra bili, sed admodum sicca, frigida, densaque, & fœculenta, qui colore lurido ac plumbeo suffusi, frigidi, ac male concoquentes sunt. Igitur qui priori valent temperamento, eos Aristoteles magno & excellenti ingenio præditos, & ad maxima quæque obeunda natos fuisse vult, eosdemque in Theæteto, & in Phædro commendat Plato. At qui posteriorem corporis habitum nacti fuere, stupidi magis & obtusi habentur, suntque nimirum formidolosi, solitarii, ac interdum in mentis alienationem, & insaniam convertuntur; teste Hippocrate sexto Epidemiorum, & Galeno tertio de locis affect. cap. 6. Nimirum atra bilis pro ratione mensuræ, qua cum aliis humoribus permiscetur, varios effectus parit, haud secus quam vinum, ut eodem loco problematum Aristoteles docet. Nam ut merum, præcipue potens, & generosum, prout vel modice, vel intemperanter sumitur, nunc iracundos, nunc misericordes; interdum lætos, nonnunquam tristes; aliàs taciturnos, aliàs garrulos, & contumeliosos reddit, sic atra bilis varie attemperata, alio atque alio modo afficit. Neque vero illud ignorandum est, sæpe eos, qui se studiis dediderunt, ætatis decursu multam atram bilem colligere, & ex calido & sicco temperamento in melancholicum permutari. Namque ex assidua in studiis cura & attentione, cum spiritus animales vehementius agitentur, & dissolvantur, cerebrum exiccari assolet, atque adeo calore (cujus pabulum humor est) destitui, sicque etiam sanguis ipse atrior, sicciorque evadit, & in atram bilem convertitur. Ac de hujusmodi adventitia melancholia putant nonnulli interpretandum Aristotelem, cum melancholicis tantam laudem attribuit. Quibus nos haud magnopere repugnabimus, dummodo hunc humorem cum ea, quam superius diximus, choleræ permixtione accipiant, & de eo loquantur, qui contingit iis, quos in primo melancholicorum genere posuimus.

Duo melancholicorum genera.

Quos melancholicos Plato commendet.

Melancholia adscititia.

Patet igitur ex dictis, cur melancholici ingeniosi sint, cur etiam studiis, Philosophiæque dediti melancholici fiant. Quare ad quartum argumentum respondemus, nos non negare melancholicos ingeniosos esse; sed tantum id temperamentum cæteris præferre, quod ex bilioso, & melancholico constat. De quo verisimile est, locutum fuisse Aristotelem loco citato. Non enim obstat, quod illud absolute melancholicum nuncupavit; censuit enim debere in ea mixtione plus aliquantulum de atra, quam de flava bili esse debere; atque ita à præpollente nomen indidit. Quod vero dicitur, senes judicio, & prudentia valere, ita est, provenitque id potissimum ex longa rerum experientia: etsi ad idem non parum conferat siccitas, melancholiæ comes, dummodo non nimium excedat, ut plerumque accidit in extrema senectute, in qua jam senes delirant. De qua Plato non est intelligendus, sed de viridi ac vegeta. Lege Galenum lib. 5. de sanitate tuenda ad finem, Valleriolam libro primo locorum communium cap. 10.

Unde senibus judicium.

Plato. Galenus.

QUÆSTIO V.

QUOD TEMPERAMENTUM vendicent quatuor anni tempora.

ARTICULUS I.

DE CAUSA EFFICIENTE ET FINE quadripartitæ hujusce varietatis.

Quod spectat ad temperamentum veris, æstatis, autumni, hyemis, explicandum initio occurrit, quænam hujus distinctionis & vicissitudinis causa efficiens, & finalis sit. Primum, luce clarius est, efficientem ejus causam esse motus corporum cœlestium, & stellarum errantium, præsertim solis conversiones & recursus. Unde illud cap. 1. Geneseos: Dixit autem Deus: fiant

fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem, ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies, & annos. Idem scripsit D. Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 7. Theodoretus serm. 1. de providentia, Nicetas apud D. Clementem libr. 8. Recognitionum, Plato in Timæo, ejusque interpres Chalcidius, Auctor libri de mundo ad Alexandrum, Philo Iudæus in libro de mundi opificio, Tullius libr. 2. de Natura Deorum, Galenus libr. 3. de diebus Criticis cap. 1. aliique ex antiquioribus, quos refert Plutarchus lib. 2. de placitis phil cap. 19. Quippe sol dum alia atque alia signa continuato cursu peragrat, mutationem illam opportuna caloris, frigoris, humoris, & siccitatis varietate inducit. Nam dum Arietis, Tauri, & Geminorum signa conficit, ver creat: dum signa Cancri, Leonis, & Virginis, æstatem: Dum Libræ, Scorpii, & Sagittarii, autumnum: Dum Capricorni, Aquarii & Piscium, hyemem. Discrepantes tamen de hac anni distributione, & initiis temporum opiniones invenies apud Plinium lib. 2. cap. 25.

Porro, ejusdem alterationis & diversitatis finis est, multiplex sublunaris mundi commoditas. Ac primum ea, quæ inde rebus gignendis conservandisque provenit. Inde enim animantium ortus, fœtura, & sustentatio: inde sationes, & plantationes; inde frugum, fructuumque ortus & maturitates, aliaque hujusmodi. Qua de re Boetius libr. 4. de consolatione philosophiæ metro 6.

Iisdem causis: Vere tepenti
Spirat florifer annus odores
Aestas Cererem fervida siccat.
Remeat pomis gravis Autumnus.
Hyemem defluus irrigat imber.
Hæc temperies alit, ac profert
Quidquid vitam spirat in Orbe.
Eadem rapiens condit & aufert
Obitu mergens orta supremo.

Altera commoditas est levatio fastidii, ut enim dierum & noctis tenebrarum, & lucis alternatio, ita quaternæ vices temporum ad mitiganda vitæ tædia, ut in cæteris fere rebus vicissitudo solet, non parum conferunt. Tertia est pulchritudo efflorescens ex oppositione affectionum, quibus tunc inferiora corpora hinc inde immutantur. A calore ad frigus: a siccitate ad humorem, & è converso. Consule D. Ambrosium in libro de Noe & arca cap. 23. Lege quoque, si placet, quæ de hac re scripsimus lib. 4. Physicorum cap. 5. quæst. 3.

ARTICULUS II.

CONTROVERSIÆ SOLUTIO.

Veniamus nunc ad propositum quæstionis, hoc est, ad temperiem quatuor anni temporum explicandam. Communis auctorum consensus hunc in modum quatuor qualitates anni partibus ascribit. Ver & est humidum, & calidum; Æstas calida & sicca; Autumnus siccus, & frigidus; Hyems frigida, & humida. Sed in quolibet horum temporum tres adhuc varietates notantur: quia principium, medium & finis cujusque eorum non eandem vendicant temperiem: sed extrema cujuslibet pars cum vicini constitutione aliquo modo convenit. Igitur exempli gratia; Ver esto calidum atque humidum appelletur, non tamen quælibet ipsius portio, ex æquo calida est, & humida. Etenim ejus initium ob vicinitatem Hyemis, quæ humida est, & non calida, plus humoris, quam caliditatis participat: medium temperate humidum est & calidum, finis ob propinquitatem impendentis Æstatis, quæ calida est, non autem humida, minus plus humoris, quam caloris obtinet. Similemque proportionem reliquæ anni partes sortiuntur. Unde & Astronomi, cum Zodiacum in quatuor quadrantes prædictis quatuor anni temporibus respondentes distribuissent, quemlibet quadrantem in alias tres partes secuerunt, quæ tribus portionibus singularum anni partium responderent.

Divisio Zodiaci in 4. quadrantes.

Apparet autem in tradita qualitatum distributione, sicut & in ea, quæ elementis convenit, illa, de qua sæpe scripsimus, dissidens convenientia, & conveniens dissidium; ac simul etiam quædam justitiæ nutrix, communiumque bonorum auctrix æquabilitas, quam magnis effert encomiis Philo Iudæus in libro, qui inscribitur: Quis rerum divinarum hæres sit. Quippe Ver cum Æstate calore convenit, humiditate pugnat. Æstas cum Autumno siccitate nectitur, calore dissidet. Autumnus cum Hyeme frigiditate jungitur, siccitate discordat. Hyems cum Vere humiditate copulatur, frigore dissentit.

Conveniens dissidium inter quatuor anni tempora.

Porro quamvis circa conjugationes qualitatum, quas cæteris anni temporibus assignavimus, auctores conveniant: tamen de ea, quam Veri ascripsimus, nonnulla esse primo aspectu dissensio videbitur inter Hippocratem & Galenum. Ille enim in lib. de natura hum. ver calidum & humidum constituit: hic libr. 1. de temperam. 1. temperatum vocat. Re ipsa tamen non dissentiunt. Nam Hippocrates vel calidum & humidum appellat, quod in eo calor frigiditatem, humiditas siccitatem exuperet. Galenus temperatum vocat, propterea, quod ea exuperantia adeo parva sit, ut jure temperatum dici queat, facta præsertim comparatione ad complicationes qualitatum, quæ aliis anni partibus conveniunt, ubi excessus denominantium qualitatum, ut in æstate caloris, & siccitatis multo major est.

Conciliantur Hippocrat. & Galenus.

Sed erit qui objiciat non videri censendum ver temperatum, etiam eo modo, quem diximus, cum demonstret experientia, doceatque Hippocrates 3. Aphoris. 20. & Aristot. sect. 1. Proble-

Objectio.

matum

Dilutio. matum 27. ver morbis abundare. Respondendum, ver absolute saluberrimum esse, ut inquit, Hippocrates 3. Aphorism. 9. ver namq; in bene sanis corporibus raro ac minus periculosos morbos excitat; in corpore autem insalubri, quos movet, sæpius movet ad bonum, quia evocat ad exteriora noxias qualitates, quibus depulsis, ut plurimum corpora sanitatem assequuntur. Vnde dicitur à medicis, ut inter anni tempora, somnum inter affectiones corporis, diem criticum inter dies morbi, non esse in se mala, sed malum in corpore latens ostendere.

QVAESTIO VI.

DE ÆTATUM ET SINGULArium partium temperamentis.

ARTICVLVS I.

TEMPERAMENTA ÆTATVM.

Divisio ætatis. SVpponenda hoc loco primum est divisio ætatum, de qua in libris Parvorum Naturalium ex instituto disseruimus. Distribuitur ætas in pueritiam, juventutem, virilem ætatem, & senectutem. In qua divisione, nomine pueritiæ intelligi debet ætas infantium & puerorum; nomine juventutis, ætas adolescentium & juvenum: quarum ætatum termini & discrimina loco citato explicata à nobis sunt.

Vita consistit in calido & humido. Deinde advertendum, cum vita in calido & humido sita sit, quamdiu animal vivit, in quacunque sit ætate, calorem exigere ut præcipuum instrumentum ad actiones vitę obeundas, & humiditatem, qua tanquam pabulo & fomento calor sustinetur. Verum quia calor & humiditas ætatum decursu varias subeunt mutationes, fit inde, ut una ætas comparatione alterius magis, minusve calida, aut etiam frigida dicatur: similiterque res habet in humiditate.

Singularum ætatũ temperamenta. Dilutio tacitæ object. Vt igitur ab ea ætate, cujus temperamento minor est ambiguitas, ordiamur, senectus frigida & sicca est: virilis ætas temperata: juventus calida & sicca: pueritia calida & humida. Senectutis frigiditatem testatur artuum tremor, & totius corporis curvitas; quæ duo proveniunt ex defectu caloris non jam valentis membra sustinere, & in sublime erigere. Siccitatem indicat ariditas cutis ex penuria halituosi succi. Nec obstat, quod senes assidue excreant, & hasmati sunt obnoxii: non enim id ex bona & nativa humiditate, de qua agimus, sed ex adventitia & noxia ortum habet. Quod virilis ætas temperata sit, ex eo ostenditur, quia non ob aliam causam in eo ordinarie sistitur crementum corporis, non quidem versus longitudinem, nam id jam diu cessaverat, ut suo loco exposuimus, sed versus latera, nisi ob caloris & humiditatis temperiem, quæ sat est ad corporum magnitudinem in eo-

A dem statu graduque servandam, non tamen ad eam [illegible] promovendam.

Pueritia abundat humiditate. Quod ad juventutem & pueritiam spectat, advertendum est, cum juventus ortui, in quo humidum primigenium à parentibus accipitur, vicinior sit, negari non posse juvenes plus istius humidi obtinere, quam viros. Dum igitur juventuti siccitas cum calore assignatur, id non absolute accipi debet; sed facta collatione ad B pueritiam, quæ uberiorem servat humiditatem, ut multis indiciis deprehenditur. Primum, quia Cur pueri magis somnolenti. puerorum corpora ex semine, & sanguine humidis recentius coaluere. Secundo, quia pueri molliores, ac teneriores sunt; ideoque minus firmi, ac robusti. Tertio, quia magis somnolenti, humiditas enim, cum vaporem multum exhalet, somnum conciliat. Quarto, quia parum intellectu vigent; nimirum propterea, quod internorum sensuum organa humore, quasi nebula, ne C functiones suas perfecte obeant, impediuntur; unde senes è contrario ob siccitatem, diu vigilant, & intellectu præstant. Ex his ergo manifestum relinquitur pueritiam humidiorem esse juventute.

Pueritia & juventus calidæ. Quæ calore vincat controversum. Quod ad horum ætatum calorem pertinet, utramque jure optimo calidam vocari, satis demonstrant incrementa, quæ tunc caloris ministerio corpora accipiunt. Quæ tamen earum sit calidior, ambiguum est; eademque de re agit D Hippocrates libr. 3. Aphorism. Galenus lib. 2. de temper. cap. 2. Avicenna 3. primi doct. 1. cap. 2. Valleriola lib. 1. locorum communium cap. 10. Thom. Garbius lib. 1. sum. Medic. quæst. 17. Fernelius in libro de spiritu, & innato calido cap. 8. Theophilus in 3. de anima, ad text. 56. Quidam juvenes; alii pueros calidiores esse inquiunt, alii utrisque parem tribuunt calorem. Sed omissis controversiis placet nobis ea sententia, quæ statuit pueros, sicuti humido primigenio magis Controversiæ explicatio. E abundant, ita majorem habere innati caloris copiam. Hæc enim duo, cum totius vitæ fundamenta sint, continuatam quandam inter se cognationem servant. Quod ex eo ostenditur, quia Reciproca actio & perpessio inter vivens & alimentum. a primo vitæ, ac nutritionis exordio datur inter calorem, & alimentum reciproca actio, & perpessio, quia necesse est nativum calorem sensim diminui. Item quia calor assidue humidum carpit, & dissipat, nec aliud æque bonum ex alimen- Dilutio object. to resarcire potest, sicque proprio ac nativo fo- F mento destitutus ipse etiam collabascit. Nec obstat, quod sensus æstimatio majorem juvenibus calorem decernit, quam pueris. Id namque propterea accidit, quia calor in corpore humidiori lenior, ac mitior sentitur, eo quod humiditas obtundit calorem; siccitas vero tanquam lima ipsum acuit; at pueri, uti diximus, humidiores sunt, quam juvenes. Nec item obest, quod juvenes plus sanguinis, & influentium spirituum, plusque biliosi humoris, quę omnia calida sunt,

pro-

progressu vitæ acquisierint. Hoc enim tantum probat accedere juvenibus ascititium calorem, quasi nativi supplementum, quod libenter concedimus. Num vero istiusmodi supplemento ita nativi caloris dispendium compensetur, ut pueri, & juvenes, licet nativo dispares sint; tamen utrique æqualem intensionem, illi ex gradibus solius nativi, hi ex gradibus nativi & ascititii compositam sortiantur, res est omnino dubia, & quæ neque certa experientia, neque ratione demonstrari possit.

ARTICULUS II.

TEMPERAMENTA SINGULARUM PARTIUM.

NOmine partium intelligimus hoc loco, partes animantium duntaxat, non tamen eas solum, quæ anima informantur, sed omnes, quæ ad animantium vitam, & compositionem quoquo modo pertinent. Relicta vero medicis longiori de hac re disputatione, ita videtur statuendum. In primis circa calorem. Cor, utpote nativi caloris fons, reliquas partes calore superat, quod & tactu exploratum est; namque dissecto animante, & digitis in cordis ventriculos immissis, ferventior hic locus deprehenditur. Secundum caloris locum obtinet spiritus, cui tamen nonnulli primum dedere, & cordi secundum, sed immerito, cum spiritus a corde calorem mutuetur. Tertium locum habet sanguis & flava bilis. A Quartum simplex caro, deinde jecur, tum lien, tum renes, quibus succedit cutis pari intervallo ab extremis dissita, & æquis portionibus, inter reliquas partes, temperatior. Ab hac in frigiditatem vergit adeps, deinde cerebrum, etsi hoc confluentibus eo spiritibus non parum caleat. Cerebro frigidior est spinæ medulla: hac frigidiores sunt nervi, alii aliis magis. Hos sequuntur venæ, deinde arteriæ, tum membranæ; atque his omnibus tendones frigidiores sunt: tendonibus B vincula; deinde cartilagines, ossa, pili: denique postremum frigiditatis locum sortitur melancholia, & phlegma.

De siccitate autem sic habeto. Pilus reliquas partes siccitate exuperat: hunc suo quæque ordine subsequuntur os, cartilago, vinculum, tendo, membrana, arteria, vena, flava & atra bilis, nervus, qui motui observit; cutis autem, ut calore, ita & siccitate inprimis temperata est. Hinc in humiditatem, secedit nervus sensioni destinatus, C nervo autem humidius est cor, subinde renes, jecur, lien, simplex caro, pulmo, spinæ medulla, cerebrum, medulla ossium, adeps, sanguis, postremo pituita. Discrepantes de hisce temperamentis opiniones lege apud Galenum 1. de temperamentis, Avicennam Fen. prima primi doct. 3. cap. 2. Averroem 2. Collect. cap. 2. Fernelium lib. 3. Physiologiæ cap. 6. Vallesium lib. 1. contr. medic. & philosophic. cap. 10. & in artem Medic. Galeni, Vallesiolam lib. 1. locorum communium cap. 10.

[Margin notes, partly cut off:] ...titius ... abun... n juve... s. | tempe... nento ca... is. | nativi ...oris fon... ...guinem ...dum esse ... frigidū, ...nt.Me... ...pp.lib.1. ...b. Ga... ...lib. 1. de ...p. Fernel. ...1. de tēp. ...l.b.3 de ...ffec.sect. ...lle. l.b. ...r. cap. 11. ...Atisſ. ...n Galeno ...tibat.

ΚΕΦ. Ι.

ΕΠεὶ δ᾽ ἐστὶν ἔνια γεννητὰ καὶ φθαρτὰ, καὶ ἡ γένεσις τυγχάνει οὖσα ἐν τῷ περὶ τὸ μέσον τόπῳ, λεκτέον περὶ πάσης γενέσεως ὁμοίως, πόσαι τε, καὶ τίνες αὐτῆς αἱ ἀρχαί· ῥᾷον γὰρ οὕτω τὰ καθ᾽ ἕκαστα θεωρήσομεν, ὅταν περὶ τῶν καθόλου λάβωμεν πρῶτον.

Εἰσὶν οὖν καὶ τὸν ἀριθμὸν ἴσαι, καὶ τῷ γένει αἱ αὐταὶ, αἵπερ ἐν τοῖς ἀϊδίοις τε καὶ πρώτοις.

Ἡ μὲν γάρ ἐστιν ὡς ὕλη, ἡ δὲ ὡς μορφή. δεῖ δὲ καὶ τὴν τρίτην ἔτι προσυπάρχειν· οὐ γὰρ ἱκαναὶ πρὸς τὸ γεννῆσαι αἱ δύο, καθάπερ οὐδ᾽ ἐν τοῖς πρώτοις. ὡς μὲν οὖν ὕλη τοῖς γεννητοῖς ἐστιν αἴτιον, τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν, οἷον τὰ ἀΐδια· τὰ δὲ οὐκ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀδύνατον μὴ εἶναι, τὰ δὲ ἀδύνατον εἶναι, διὰ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παρὰ τὸ ἀναγκαῖον ἄλλως ἔχειν. ἔνια δὲ καὶ εἶναι, καὶ μὴ εἶναι δυνατὰ, ὅπερ ἐστὶ τὸ γεννητὸν καὶ φθαρτόν. ποτὲ μὲν γάρ ἐστι τοῦτο, ποτὲ δ᾽ οὐκ ἔστιν· ὥστ᾽ ἀνάγκη γένεσιν εἶναι καὶ φθορὰν, περὶ τὸ δυνατὸν εἶναι καὶ μὴ εἶναι. διὸ καὶ ὡς μὲν ὕλη τοῦτ᾽ ἐστὶν αἴτιον τοῖς γεννητοῖς.

Ὡς δὲ τὸ οὗ ἕνεκεν ἡ μορφὴ καὶ τὸ εἶδος. τοῦτο δ᾽ ἐστὶν ὁ λόγος ὁ τῆς ἑκάστου οὐσίας. δεῖ δὲ προσεῖναι δὲ καὶ τὴν τρίτην.

CAPUT IX.

a *CUm autem nonnulla generabilia, corruptibiliaq; sint, & generatio in eo, qui circa mundi medium est, loco fit, de omni generatione similiter, & quot, & quæ sint ejus principia, dicendum est: sic enim facilius singularia contemplabimur, cum de universalibus prius sumpserimus.*

b *Sunt igitur tot numero & genere eadem, quæ in æternis, primisq;. Nam alterum ut materia, alterum ut forma existit: oportet autem & tertium insuper adesse. nam duo haudquaquam satis sunt ad generandum, sicut nec in ipsis primis.*

c *Igitur quod esse & non esse potest generabilibus causa ut materies existit. Nam quædam necessario sunt, ceu æterna, quædam necessario non sunt. Quorum illa quidem non esse, hæc vero esse, est impossibile, eo quod fieri non possit, ut necessarium aliter sese habeat. Nonnulla & esse possunt & non esse; de quorum numero generabile existit, atque corruptibile, hoc enim interdum non est, interdum est. Quare necesse est, ut generatio, atque corruptio circa id fit, quod esse & non esse potest. Quocirca & hoc causa, ut materies generabilibus existit.*

d *At forma speciesque, ut cujus gratia, hæc autem est substantiæ ujusq; ratio. Oportet autem & tertium quoq; adesse.*

Nu e *Quod*

Ἢ ἅπαντες μὲν ὀνειρώττουσι, λέγει δ' οὐδείς· ἀλλ' οἱ μὲν ἱκανὴν ᾠήθησαν αἰτίαν εἶναι πρὸς τὸ γίνεσθαι τὴν τῶν εἰδῶν φύσιν, ὥσπερ ὁ ἐν τῷ Φαίδωνι Σωκράτης· καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐπιτιμήσας τοῖς ἄλλοις, ὡς οὐδὲν εἰρηκόσιν, ὑποτίθεται ὅτι ἐστὶ τῶν ὄντων, τὰ μὲν εἴδη, τὰ δὲ μεθεκτικὰ τῶν εἰδῶν· καὶ ὅτι εἶναι μὲν ἕκαστον τούτων λέγεται κατὰ τὸ εἶδος· γίνεσθαι καὶ κατὰ τὴν μετάληψιν, καὶ φθείρεσθαι κατὰ τὴν ἀποβολήν. ὥστ' εἰ ταῦτα ἀληθῆ, τὰ εἴδη οἴεται ἐξ ἀνάγκης αἴτια εἶναι καὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς. οἱ δὲ αὐτὴν τὴν ὕλην· ἀπὸ ταύτης γὰρ εἶναι τὴν κίνησιν.

Οὐδέτεροι δὲ λέγουσι καλῶς· εἰ μὲν γάρ ἐστιν αἴτια τὰ εἴδη, διὰ τί οὐκ ἀεὶ γεννᾷ συνεχῶς, ἀλλὰ ποτὲ δ' οὔ, ὄντων ἀεὶ καὶ τῶν εἰδῶν καὶ τῶν μεθεκτικῶν. ἔτι δ' ἐπ' ἐνίων θεωροῦμεν ἄλλο τι τὸ αἴτιον ὄν· ὑγίειαν γὰρ ὁ ἰατρὸς ἐμποιεῖ, καὶ ἐπιστήμην ὁ ἐπιστήμων, οὔσης καὶ ὑγιείας αὐτῆς, καὶ τῶν μεθεκτικῶν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν κατὰ δύναμιν πραττομένων.

Εἰ δὲ τὴν ὕλην τις φήσει γεννᾶν διὰ τὴν κίνησιν, φυσικώτερον μὲν ἂν λέγοι τῶν οὕτω λεγόντων· τὸ γὰρ ἀλλοιοῦν καὶ τὸ μετασχηματίζον, αἰτιώτερόν τε τοῦ γεννᾶν, καὶ ἐν ἅπασιν εἰώθαμεν τοῦτο λέγειν τὸ ποιοῦν, ὁμοίως ἔν τε τοῖς φύσει καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ τέχνης, ὃ ἂν ᾖ κινητικόν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οὗτοι οὐκ ὀρθῶς λέγουσι· τῆς μὲν γὰρ ὕλης τὸ πάσχειν ἐστὶ καὶ τὸ κινεῖσθαι· τὸ δὲ κινεῖν, καὶ τὸ ποιεῖν, ἑτέρας δυνάμεως. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν τέχνῃ, καὶ ἐπὶ τῶν φύσει γινομένων. οὔτε γὰρ αὐτὸ ποιεῖ τὸ ὕδωρ ζῷον ἐξ ἑαυτοῦ, οὔτε τὸ ξύλον κλίνην, ἀλλ' ἡ τέχνη. ὥστε καὶ οὗτοι διὰ τοῦτο λέγουσιν οὐκ ὀρθῶς· καὶ ὅτι παραλείπουσι τὴν κυριωτέραν αἰτίαν· ἐξαιροῦσι γὰρ τὸ τί ἦν εἶναι, καὶ τὴν μορφήν.

Ἔτι δὲ καὶ τὰς δυνάμεις ἀποδιδόασι τοῖς σώμασι, δι' ἃς γεννῶσι λίαν ὀργανικῶς, ἀφαιροῦντες τὴν κατὰ τὸ εἶδος αἰτίαν· ἐπεὶ γὰρ πέφυκεν, ὥς φασι, τὸ μὲν θερμὸν διακρίνειν, τὸ δὲ ψυχρὸν συνιστάναι, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τὸ μὲν ποιεῖν, τὸ πάσχειν, ἐκ τούτων λέγουσι καὶ διὰ τούτων ἅπαντα τἆλλα γίγνεσθαι καὶ φθείρεσθαι.

Φαίνεται δὲ καὶ τὸ πῦρ αὐτὸ κινούμενον καὶ πάσχον· ἔτι δὲ παραπλήσιόν τι ποιοῦσιν, ὥσπερ εἴ τις τῷ πρίονι καὶ ἑκάστῳ τῶν ὀργάνων ἀπονέμοι τὴν αἰτίαν τῶν γινομένων· ἀνάγκη γὰρ πρίοντος διαιρεῖσθαι, καὶ ξέοντος λεαίνεσθαι, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. ὥστ' εἰ ὅτι μάλιστα ποιεῖ καὶ κινεῖ τὸ πῦρ, ἀλλὰ πῶς κινεῖ οὐχ ὁρῶσιν, ὅτι χεῖρον ἢ τὰ ὄργανα. ἡμῖν δὲ καθόλου τε πρότερον εἴρηται περὶ τῶν αἰτίων, καὶ νῦν διώρισται, περί τε τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς.

e *Quod omnes quidem somniant, nemo tamen dicit. Sed alii specierum naturam causam esse sufficientem ad generandum arbitrati sunt, quemadmodum in Phædone Socrates. Nam ubi ille cæteros increpuit tanquam nihil locutos, eorum quæ sunt, quædam species esse, quædam quæ species participent, & eorum quoque per speciem esse dici, susceptione vero oriri & abjectione interire supponit. Quare si hæc vera sunt, species causas esse generationis & corruptionis necessario putat. Alii ipsam materiam, nimirum a qua sit motus.* Text. 52.

f *At neutri recte dicunt, nam si species causa sunt, cur non semper gignunt continenter, sed quandoque, & quandoque non, cum semper tum species tum quæ eas participant, in ratione rerum sint? Præterea in nonnullis aliam quandam esse causam spectamus. Nam medicus in corpore sanitatem efficit, & scientiam sciens existente & ipsa sanitate, & scientia & hisce, quæ eas participant. Eodem modo & in cæteris, quæ facultate quadam fiunt.*

g *Quod si qui materiam ipsam ob motum generare dicant, naturalius profecto dixerint, quam qui ita dicunt. Et enim quod alterat, quodque transfigurationem facit, causa ut quippiam oriatur rationem sibi vendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam hucce, quæ natura constant, quam quæ ab arte proficiscuntur, hoc agens dicere consuevimus, quod movendi vim obtinet: Verumenim vero & hi quoque non recte dicunt. Pati namq; & moveri materiæ est; agere vero & movere, alterius potentiæ: palam autem est cum in iis, quæ arte, tum in iis, quæ natura fiunt: nam neq; aqua ex se animal facit, sed natura, neque lignum lectricam, sed ars. Quare & isti ob id, & quia potiorem omittunt causam, aut recte dicunt: quidditatem enim formamq; exterminant.* Text. 53. Text. 54.

h *Præterea potentias, atque vires corporibus tribuunt: per quas admodum instrumentaliter generant eam, quæ á specie sumitur, causam auferentes. Etenim quoniam, ut ajunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est, & cæterorum quodque aliud agere, aliud pati, ex his & per hæc gigni & corrumpi cætera omnia dicunt.*

i *At ipse quoq; ignis moveri ac pati videtur. Præterea perinde faciunt, ac si quis serra & instrumentorum cuiq; eorum, quæ generantur, causam tribuat. Nam cum quis serra secat, dividi quippiam, & cum corradit, leve fieri necesse est, & in cæteris simili modo. Quare si quam maxime agit, movetq; ignis; quomodo tamen moveat, non ultra contemplantur, nempe quod deterius quam instrumenta. Sed & prius á nobis universaliter de causis dictum est, & nunc de materia & forma pertractatum, atq; determinatum.* Text. 55.

CAPITIS NONI EXPLANATIO.

a *PRæterea cum demonstratum* Promiserat Aristoteles initio hujus operis ita se de ortu & interitu rerum in commune acturum, ut omnes causas, rationesque eorum, quæ gignuntur, & intereunt, sub aspectum poneret. Nunc, quia jam causas proximas, tum elementorum, tum mistorum, quatenus ex ele[illegible]tis coalescunt, explicuit, ad remotas universalesque tradendas accedit. Quod ut commodius præstet, colligit hoc capite numerum causarum, quæ ad cujusque rei generatio-

nerationem concurrunt. Prius tamen instituti sui rationem proponit ajens, cum sint quædam corpora ortui corruptionique obnoxia, ut plantæ, animalia, cæteraque mista, quæ potissimum circa terram gignuntur, doctrinæ ordini consentaneum esse, ut antequam de his particulatim differat, eorum communes causas pertractet.

b *Sunt igitur tot numero*] Enumerat tres causas generationis cujusque rei, materiam, formam, & efficientem. Sicut enim, inquit, in cœlestibus corporibus duo principia, materia, & forma non sufficiunt ad movendum, sed oportet adesse tertium, quod agendi vim habeat, id est, intelligentiam, quæ motum edat; sic in iis, quæ interitum & generationem subeunt, non sat est dari materiam & formam, sed adjungendum est tertium, quod materiam immutet, & formam inferat.

Tres causæ generationis & corruptionis.

Notandum est hic locus contra Averroem, qui in lib. de substantia orbis cap. 2. & lib. 8. Metaphys. cap. 4. & lib. 1. de cœlo cap. 2. scripsit corpus cœleste non constare materia, sed esse medium quid inter puram potentiam & purum actum, videlicet formam quandam per se cohærentem absque materia. Quem secuti sunt etiam Durandus in 2. dist. 12. quæst. 1. num. 14. aliique nonnulli, quos refellimus, & impugnavimus lib. 1. de cœlo cap. 2. quæst. 4. Hos certe refellit auctoritas hujus loci, ubi Aristoteles palam affirmat convenire cœlesti corpori non formam tantum, sed etiam materiam.

Inesse cœlo Materiam ex sententia Arist.

c *Igitur quod esse*] Rerum caducarum materiam, formam, & efficientem causam singulatim explicat, aitque materiam esse potentiam quandam ad esse & non esse, quæ rebus sublunaribus ut gignantur & intereant, causa existit. Quod ut magis pateat, ait rerum quasdam necessario esse, ut corpora cœlestia: alias necessario non esse, ut chymeram: alias medium locum tenere: quod ita possibiles sunt, ut possint esse & non esse: quo pacto se habent ea, quæ ortum & interitum subeunt. Materia ergo est, quæ facit rem esse & non esse: quia dum formam suscipit, accipit esse res genita: dum eandem formam abiicit, deperit res eadem.

Materia quid.

Materia causa interitus.

d *At forma speciesq;*] Formam ait esse id, cujus gratia aliquid fit, & rationem substantiæ cujusque rei, id est, quod rei essentiam potissimum confert. Nam cum cujuslibet entis naturalis quidditas ex materia & forma coalescat, potiorem partem obtinet forma, quæ actus & perfectio est, remque in certa specie constituit, ut in primo Physicæ auscultationis libro copiose disseruimus. Porro cum Aristoteles hoc loco tribuat formæ, non solum esse rationem substantiæ, sed etiam in cujus gratia, quod finis proprium est, videtur hic finem ad formam revocasse: propterea quod licet finis & forma sint distincta genera causarum: tamen una eademque res, sub diversa consideratione, & respectu, potest & formæ & finis rationem obtinere: formæ quatenus tribuit esse: finis prout est id, cujus gratia efficiens operatur; ideo enim generans materiam disponit, ut in eam introducat formam.

Forma quid.

Finem ad formam revocavit hoc loco Arist.

e *Quod omnes quidem*] Tertiam causam, nempe efficientem, quæ præter duas superiores necessaria est, veteres omnes somniasse inquit. Nam cum de illa nonnihil dicerent, eam tamen nullus omnino expressit. Duas ergo de illa refert quasi extremas sententias: unam Platonis in Phædone: alteram aliorum veterum Philosophorum. Plato sub persona Socratis statuit res effici ab ideis, id est, à substantiis quibusdam materiæ expertibus, è quarum impressione formæ, quasi adumbratæ quædam illarum similitudines & imagines, in materiæ sinum defluerent: ita ut dum impressio illa perseveraret, res genitæ subsisterent: cum evanesceret interirent. Alia vero opinio fuit quorundam existimantium materiam esse principium efficiendi: ita ut cum bene disponitur, & accidentium apparatu instruitur, omnia per se pariat, & in lucem efferat. Etenim licet quidam eorum mentem, aut discordiam & concordiam, effectrices causas constituerint: nullus tamen ejusmodi causas rebus singulis accommodavit: ideoque convincuntur asserere materiam ipsam ex se omnia, quæ gignuntur, efficere.

Veteres causam efficientem somniarunt.

f *At neutri recte*] Utramque opinionem confutat, ac primum eam, quam Plato secutus est. Ejus autem falsitatem dupliciter convincit, tum quia si generatio esset ex impressione idearum, cum ideæ perpetuo existant, nec eis quicquam desit, quominus operentur, cumque materia semper in promptu sit ad excipiendas formas, oporteret dari semper generationem, ita ut eadem materia perpetuo alias & alias formas indueret, neque unam & eandem aliquando tempore retineret, quod est aperte falsum. Sequi vero id ex eo ostendi potest, quia idem eodem modo se habens semper facit idem: at æterna illa rerum exemplaria, cum nulli sint mutationi obnoxia, eodem pacto se semper habeant, necesse est: ac proinde nunquam cessabunt ab inferendis formis in eandem materiam. Secundo eandem sententiam refellit, quia cum ars sit æmula imitatrixque naturæ: ex iis, quæ in arte videmus, philosophari possumus & inquirere ea, quæ in natura sunt: at in arte, præter formam & materiam, est efficiens, ut præter sanitatem & subjectum, medicus: præter scientiam & discipulum, magister: ergo in natura præter formam, & materiam, danda erit alia causa, quæ sit efficiens. Hic advertere non liquido constare, an Platonis fuerit ea sententia de ideis, quam ei Aristoteles hoc in loco, & sæpe alibi attribuit. Sunt enim qui dicant, Platonem non formas illas extra omnia singularia, per se co-

Refellitur opinio Platonis de ideis.

Ars naturæ æmula.

se cohærentes, sed divina exemplaria, ad quæ Deus respiciens creaturas producit, ideas vocasse: Sic enim ejus dicta interpretati sunt D. Augustinus lib. 83. quæstionum quæst. 46. Clemens Alexandrinus lib. 4. & 5. Strom. Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparatione Evang. c. 12. Tertullianus in suo lib. de anim. cap. 18. aliique non pauci. Sed nos hac de re ex instituto lib. 4. Metaphys.

Materiæ e- ficium pa- ac recipe-

g *Quod si qui materiam*] Posteriorem sententiam refellit, quam in eo Platonicæ præfert, quod Plato minus ad naturam convenienter loquens, asseruerit causam efficientem non operari per motum, sed per receptionem, vel objectionem: hi vero movere illam dixerint, quod omnium consensu effectrici causæ attribuitur. At enim falsam esse hanc assertionem demonstrat, primum, quia materiæ non est movere, aut agere, sed moveri & pati. Habent enim forma & materia partita officia, & forma ut est actus & perfectio, ita augendi munus obit: materia sicuti est potentia, ex se actus expers, ita recipiendi, patiendique partes sustinet. Secundo, quia ut in arte materia non se ultro, aut vi sua movet ad formam, sed eam ab artifice accipit, ut lapis figuram Pyramidis: ita in natura animal non à se, sed à progenitore, atque adeo ab aliquo efficiente gignitur. Errare quoque eosdem philos. in eo ait, quod sola contenti materia præstantissimam causam, videlicet formam omiserint.

h *Præterea potentias*] Putant Alex. & Philoponus non impugnare Aristot. hisce verbis eandem sententiam, quam proxime, sed reprehensionem convertere in Parmenidem. Verisimilior tamen est, ut ipse verborum contextus indicat, interpretatio D. Thomæ & Averrois existimantium perstringi Aristotelem eandem oppugnationem alio argumento. Asserebant nimirum iidem Philosophi, materiam per potentias, seu vires qualitatum, tanquam per organa sive instrumenta, rerum generationem exequi. Id confutat, quia ut in arte instrumenta non à se moventur, ad conficiendum opus, sed manu artifices: ita qualitates illæ vi propria nihil molientur, hoc est, nullum compositum physicum producent, nisi prout sunt instrumenta principalium causarum effectricium. Unde constat has necessario dandas esse in natura.

Qualitat- ut propr- non proc- cere com- sita natu- lia.

i *At ipse quoq; ignis*] Sententia illorum Philosophorum erat materiam per calidum & frigidum, atque alias qualitates, quæ agendi & patiendi vim obtinent citra alterius principalis causæ efficientiam res gignere & corrumpere, perinde ac si instrumentum artis, facultate motuque proprio lecticam v. g. aut sellam conderet: contra id opponit Aristot. quod ignis, qui maxime actuosus est, etiam ab alia altiori causa agitur, nempe à cœlo: & multo secus operatur, quam organa; siquidem organum dirigitur ab artifice, ut hanc aut illam formam inducat: ignis autem effrenata licentia operatur, ita ut aliorum corporum temperiem sæpe dissolvat. Quare neque existimandum est, ignem agere simpliciter ut instrumentum, neque negandum posse ab alio, tanquam ab efficiente, externa vi moveri. Quod adversarii propterea assecuti non sunt, quia modum, ac rationem, qua ignis patitur, agitque, non satis consideraverunt.

Ignis ma- me actu- sus.

ΚΕΦ. Κ.

Ἔτι δὲ, ἀποδέδεικται κατὰ τὴν φορὰν δέδεικται ὅτι ἀΐδιος ἀνάγκη τούτων ὄντων, καὶ γένεσιν εἶναι συνεχῶς· ἡ γὰρ φορὰ ποιήσει τὴν γένεσιν ἐνδελεχῶς, διὰ τὸ προσάγειν καὶ ἀπάγειν τὸ γεννητικόν· ἅμα δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τὰ πρότερα καλῶς εἴρηται, τὸ πρώτην τῶν μεταβολῶν τὴν φορὰν, ἀλλὰ μὴ τὴν γένεσιν εἰπεῖν· πολὺ γὰρ εὐλογώτερον, τὸ ὂν τῷ μὴ ὄντι γενέσεως αἴτιον εἶναι, ἢ τὸ μὴ ὂν τῷ ὄντι τοῦ εἶναι. τὸ μὲν οὖν φερόμενόν ἐστι, τὸ δὲ γινόμενον οὐκ ἔστι. διὸ καὶ ἡ φορὰ προτέρα τῆς γενέσεως.

CAP. X.

a *PRaeterea cum demonstratum sit motum eum esse perpetuum, qui lationi accommodatur, his existentibus, & generationem quoq; continenter esse necesse est. Latio namq; continue generationem ideo faciet, quia admovet & amovet id, quod gignendi vim obtinet. Insuper & priora esse dicta recte lationem, inquam, mutationem primam esse, & non generationem, dilucidum est. Nam multo magis consonum est rationi, id quod est ei quod non est, ut nascatur, causam esse, quam id quod non est, ei quod est, ut sit. Sed quod lationem subit, est: quod vero oritur, non est. Idcirco & latio generatione prior est.*

CAPITIS DECIMI EXPLANATIO.

a *PRaeterea cum*] Rejectis veterum Philosophorum dogmatis, suam de universali causa effectrici ortus interitusque sententiam exponit, docetque cœlestium sphærarum motum (quem octavo Physicæ Auscultationis putat se demonstrasse continuum, ac sempiternum esse) efficere corporum sublunarium generationes, & corruptiones indefecta serie decurrentes. Nam cum is motus, non autem generatio, inter cæteras mutationes principem locum habeat, semperque existat; & id potius quod est, ei quod non est, quam quod non est, ei quod est, causa esse debeat, consequens fit, ut id, quod prædictam lationem subit, & semper est, efficiat id, quod non est ac gignitur, atque ita latio generationis causa habeatur. Quæ de primatu lationis hic dicuntur, quo pacto accipienda sint, jam alibi in hoc opere exposuimus.

b *Cum*

Ἐπεὶ δ᾽ ὑπόκειται καὶ δέδεικται συνεχὴς οὖσα τοῖς πράγμασι γένεσις καὶ φθορά· φαμὲν δ᾽ αἰτίαν εἶναι τὴν φορὰν τοῦ γίνεσθαι· φανερὸν ὅτι μιᾶς μὲν οὔσης τῆς φορᾶς οὐκ ἐνδέχεται γίνεσθαι ἄμφω, διὰ τὸ ἐναντία εἶναι. τὸ γὰρ αὐτὸ καὶ ὡσαύτως ἔχον ἀεὶ, τὸ αὐτὸ πέφυκε ποιεῖν. ὥστε ἤτοι γένεσις ἔσται ἀεὶ ἢ φθορά. δεῖ δὲ πλείους εἶναι τὰς κινήσεις καὶ ἐναντίας, ἢ τῇ φορᾷ ἢ τῇ ἀνωμαλίᾳ. τῶν γὰρ ἐναντίων αἴτια τἀναντία. διὸ καὶ οὐχ ἡ πρώτη φορὰ αἰτία ἐστὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, ἀλλ᾽ ἡ κατὰ τὸν λοξὸν κύκλον· ἐν ταύτῃ γὰρ καὶ τὸ συνεχὲς ἔνεστι, καὶ τὸ κινεῖσθαι δύο κινήσεις· ἀνάγκη γὰρ, εἴ γε ἀεὶ ἔσται συνεχὴς γένεσις καὶ φθορὰ, ἀεὶ μέν τι κινεῖσθαι, ἵνα μὴ ἐπιλείπωσιν αὗται αἱ μεταβολαί· δύο δὲ, ὅπως μὴ θάτερον συμβαίνῃ μόνον. τῆς μὲν οὖν συνεχείας ἡ τοῦ ὅλου φορὰ αἰτία· τοῦ δὲ προσιέναι καὶ ἀπιέναι, ἡ ἔγκλισις. συμβαίνει γὰρ ὁτὲ μὲν πόρρω γίνεσθαι, ὁτὲ δ᾽ ἐγγύς. ἀνίσου δὲ τοῦ διαστήματος ὄντος ἀνώμαλος ἔσται ἡ κίνησις. ὥστε εἰ τῷ προσιέναι καὶ ἐγγὺς εἶναι γεννᾷ, καὶ τῷ ἀπιέναι καὶ πόρρω γίνεσθαι ταὐτὸ τοῦτο φθείρει· καὶ εἰ τῷ πολλάκις προσιέναι γεννᾷ, καὶ τῷ πολλάκις ἀπελθεῖν, φθείρει· τῶν γὰρ ἐναντίων τὰ ἐναντία αἴτια, καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἡ φθορὰ καὶ ἡ γένεσις ἡ κατὰ φύσιν.

Διὸ καὶ οἱ χρόνοι καὶ ὁ βίος ἑκάστων, ἀριθμὸν ἔχουσι, καὶ τούτῳ διορίζονται.

Πάντων γάρ ἐστι τάξις καὶ ἅπας χρόνος καὶ βίος μετρεῖται περιόδῳ· πλὴν, οὐ τῇ αὐτῇ πάντες, ἀλλ᾽ οἱ μὲν ἐλάττονι, οἱ δὲ πλείονι· τοῖς μὲν γὰρ ἐνιαυτὸς, τοῖς δὲ μείζων, τοῖς δὲ ἐλάττων ἡ περίοδός ἐστι τὸ μέτρον.

Φαίνεται δὲ καὶ κατὰ τὴν αἴσθησιν ὁμολογούμενα τοῖς παρ᾽ ἡμῶν λόγοις· ὁρῶμεν γὰρ ὅτι προσιόντος μὲν τοῦ ἡλίου, γένεσίς ἐστιν. ἀπιόντος δὲ, φθίσις· καὶ ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἑκάτερον. ἴσος γὰρ ὁ χρόνος τῆς φθορᾶς, δὲ τῆς γενέσεως τῆς κατὰ φύσιν. ἀλλὰ συμβαίνει πολλάκις ἐν ἐλάττονι φθείρεσθαι, διὰ τὴν πρὸς ἄλληλα σύγκρισιν· ἀνωμάλου γὰρ οὔσης τῆς ὕλης, δὲ οὐ πανταχοῦ τῆς αὐτῆς, ἀνάγκη καὶ τὰς γενέσεις ἀνωμάλους εἶναι, καὶ τὰς μὲν θάττους, τὰς δὲ βραδυτέρας. ὥστε συμβαίνει διὰ τὴν τούτων γένεσιν ἄλλοις γίνεσθαι φθοράν· ἀεὶ δ᾽ ὥσπερ εἴρηται συνεχὴς ἔσται ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ καὶ οὐδέποτε ὑπολείψει δι᾽ ἣν εἴπομεν αἰτίαν. τοῦτο δ᾽ εὐλόγως συμβέβηκεν.

Ἐπεὶ γὰρ ἐν ἅπασιν ἀεὶ τοῦ βελτίονος ὀρέγεσθαί φαμεν τὴν φύσιν, βέλτιον δὲ τὸ εἶναι ἢ μὴ εἶναι. τὸ δὲ εἶναι ποσαχῶς λέγομεν, ἐν ἄλλοις εἴρηται· τοῦτο δ᾽ ἐν ἅπασιν ἀδύνατον ὑπάρχειν, διὰ τὸ πόρρω τῆς ἀρχῆς ἀφίστασθαι· τῷ λειπομένῳ τρόπῳ, συνεπλήρωσε τὸ ὅλον ὁ θεὸς ἐντελεχῆ ποιήσας τὴν γένεσιν. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα συνείροιτο τὸ εἶναι διὰ τὸ ἐγγύτατα εἶναι τῆς οὐσίας, τὸ γίνεσθαι ἀεὶ τὴν γένεσιν. τούτου δ᾽, ὥσπερ εἴρηται πολλάκις, αἰτία ἡ κύκλῳ φορά. μόνη γὰρ συνεχής.

b *Cum autem supponatur & demonstratum sit continuam rebus ipsis generationem, corruptionemque competere, & lationem generationis causam esse dicamus, patet, quod si unica latio foret, fieri non posset, ut ambæ fierent, propterea quod contraria sunt. Nam idem eodemque modo semper habens, idem facere natum est. Quare aut generatio semper esset aut corruptio. Multos autem esse motus contrariosque aut latione, aut inæqualitate convenit: contrariorum enim contraria sunt causæ. Quocirca & prima latio ortus ac interitus causa non est, sed obliqui circuli latio, ea namque, & continua est & duobus motibus fit. Nam generatio, corruptione futura sit semper continua, semper quippiam quidem moveri necesse est, ut ne mutationes istæ deficiant: sed duobus, ut ne altera duntaxat eveniat. Continuitatis igitur causa est latio universi; accessus vero, & recessus ipsa declivitas: accidit enim ut interdum procul, interdum prope existat. Atque cum intervallum sit inæquale, motus erit inæqualis. Quare si ex eo generat, quia accedit, & prope est, & quia abscedit & procul existit: hoc idem corrumpit. Atque si quia sæpenumero accedit generat, & quia plerumque recedit, corrumpit; contrariorum enim causa sunt contraria: & generatio atque corruptio secundum naturam æquali in tempore fiunt.* Text. 56.

c *Quocirca & cujusque tempus & vita numerum habent, numeroque præfiniuntur:* Text. 57.

d *Omnium enim ordo est. Et omne tempus ac vita circuitu mensuratur: verum non eodem omnia, sed alia minori, alia majori mensuratur: alii siquidem annus; alii maior, alii minor circuitus mensura est.*

e *Apparent autem & ad sensum hisce, quæ dicimus consentanea; Accedente namque sole generationem fieri, & recedente corruptionem, & in tempore æquali utrumque videmus. Nam corruptionis & generationis naturalis tempus æquabile existit. Sed plerumque accidit, ut in minori corruptio fiat ob mutuam invicem conspirationem. Si enim materies inæqualis sit, nec omni ex parte eadem, generationes quoque inæquales, & quasdam celeriores, quasdam tardiores esse necesse est. Unde fit, ut ob horum generationem, alia corrumpi accidat. Semper autem, sicuti dictum est, generatio & corruptio continentes erunt, nec unquam deficient ob eam, quam diximus causam. Idque ratione optima evenit.* Text. 58.

f *Nam cum in omnibus, quod præstabilius est, natura semper expetere dicatur: præstabilius autem sit esse, quam non esse: & quot modis esse dicamus, alibi dictum sit: hoc vero in omnibus inesse impossibili sit, propterea quod longe ab ipso principio distent, reliquo modo Deus ipse universum complevit, continua facta generatione. Nam ita maxime ipsum esse continenter erit, propterea quod illud semper, inquam, generationem fieri, ad substantiam proxime accedit. Cujus rei, ut sæpe diximus, causa, circularis latio est: sola enim continens est.* Text. 59.

b *Cum autem supponatur.*] Nonnulla sunt, quæ difficultatem ingerunt, qui fieri possit, ut motus cœlestium corporum sit causa generationis, & corruptionis. Primum, quia istiusmodi motus est unus, semperque idem : at quod idem est, & eodem pacto se habet, idem facere natura solet. Quare aut semper erit generatio, aut semper corruptio, neque una alteri succedet. Præterea, contrarii effectus contrarias causas requirunt : sed generatio & corruptio sunt contrariæ: igitur si motus cœli earum causa est, non unus tantum erit, sed plures iique contrarii inter se : cum igitur reipsa unus tantum sit, & omni contrarietate vacet, non videtur, qua ratione ad illum tanquam ad causam generatio & corruptio referri queant. Ad hanc difficultatem respondet Arist. causam generationis & corruptionis non esse motum primi mobilis, qui semper eodem modo se habet in ordine ad generabilia & corruptibilia, sed motum solis sub circulo obliquo seu zodiaco, qui prout est perpetuus, causa est, cur generatio & corruptio nunquam intermittantur : prout varius & quasi contrarius, ac non semper eodem pacto se habens respectu nostri, id est, prout solem nunc ad nos adducit versus septentrionem, nunc abducit versus Austrum generationes, & corruptiones efficit. De hac re planius ac plenius in quæst.

Generationis & corruptionis tempora æqualia.

c *Aequali in tempore.*] Collegit tempora generationis & corruptionis inter se æqualia esse, quemadmodum solis accessus, & recessus paribus temporum spatiis absolvuntur. Nam accessus à Capricorno ad Cancrum sex mensibus peragitur, totidemque recessus à Cancro in Capricornum : & in accessu quidem fiunt ver & æstas : in recessu autumnus, & hyems. Subiicit quoque Aristoteles vitam cujusque viventis certa periodo contineri à cœlesti circulo, hoc est, ex cœlesti influxu, à quo & virtus generantis modificatur, & res genita quoad suam conservationem dependet. Quod non ita est interpretandum, quasi omnium vita eum decursum, & metam perpetuo servet, quam ei natalitia sidera in ortu sive conceptu præscripserunt. Accidit enim non raro, ut ob intemperantiam, vel aliquem fortuitum eventum, brevi intereant, qui temperamentum quo diutissime vitam propagare possent, acceperunt. Quod ergo Aristot. ait, cujusque vitam ex siderum afflatu, certa mensura definiri, id sublatis impedimentis intelligi debet. Vel dicendum loqui Aristotelem de speciebus, docereque singulas species, prout cujusque natura fert, præscriptam habere durationem, quam ut plurimum non transgrediantur, licet earum individua, ob diversam qualitatum temperiem, astrorum aspectum, soli, cœlique naturam magna varietate alia serius, alia citius occumbant.

Ordinis encomia.

d *Omnium enim ordo est.*] Dependentiam rerum sublunarium, quam etiam libr. 1. Meteororum c.2. docuit, probat ex eo, quia omnia ordine continentur : postulat enim ordo, ut inferiora à superioribus gubernentur. De laudibus ordinis multa præclare scripsit D. Augustinus duobus hisce argumenti libris, & 19. de Civitate Dei cap. 13. & libr. 83. quæstionum, quæst. 27. item D. Gregorius Nazianzenus oratione 26. ubi ait, ordine niti res mundanas, ordinem esse omnium rerum parentem & præsidium, causam pulchritudinis & stabilitatis, ordinem cunctis animantibus ortum, alimentum, sedesque præscripsisse. Denique ordinem omnia tam cœlestia quam terrestria constituere & colligare.

e *Apparet autem.*] Quod de æqualibus spatiis generationis & corruptionis dixerat compertum esse, inquit, experientia. Videmus enim sole ad nos appropinquante, insigni fœtu partuque naturæ gigni enascique viventia, abscedente autem in interitum ruere. Constat autem hunc accessum, & recessum, uti jam dictum fuit, pari mensura definiri. Monet tamen sæpe accidere, ut quædam generationes vel corruptiones citius, aliæ tardius perficiantur ob facilitatem aut repugnantiam materiæ, quæ præparanda est, aliasve causas ejusmodi. Porro cum generatio & corruptio, si pro introductione & abjectione formæ accipiantur, momento fiant, in quo neque celeritas, neque tarditas datur (hæc enim temporum duntaxat affectiones sunt) planum est accepisse Aristotelem hoc loco generationem, & corruptionem una cum præviis alterationibus, quæ tempore fiunt, ut jam alibi exposuimus.

Natura fertur in id quod est præstantius.

f *Nam cum in omnibus.*] Tradit finalem causam perennitatis ortus, & interitus subcœlestium rerum : videlicet, ut unumquodque eo modo, quo valet, perpetuitatem obtineat. Natura enim insita propensione fertur in id, quod melius & nobilius est : est autem melius & nobilius esse, quam non esse, cum esse participatio quædam sit naturæ divinæ. Oportere autem ad hunc finem assequendum ordinem, seriemque generationum, & corruptionum nunquam intermitti, inde constat, quia singularia, quæ iis subiiciuntur, sic quodammodo fiunt immortalia, & ad primam causam, à qua naturæ conditione longius digressa sunt, utcunque accedunt, dum videlicet quanquam numero pereant, aliis in eorum locum suffectis, specie conservantur.

Διὸ καὶ τἆλλα ὅσα μεταβάλλει εἰς ἄλληλα κατὰ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις, οἷον τὰ ἁπλᾶ σώματα, μιμεῖται τὴν κύκλῳ φοράν· ὅταν γὰρ ἐξ ὕδατος ἀὴρ γένηται καὶ ἐξ ἀέρος πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ

g *Quocirca & cætera alia, quæ in sese secundum affectus, atq; vires transmutari solent, ceu corpora simplicia circularem imitantur lationem : nam cum ex aqua gignitur aer, & ex aere ignis, rursum ex igne aer,*

τὴν πυρὸς ὕδωρ κύκλῳ φαμὲν περιεληλυθέναι τὴν γένεσιν, διὰ τὸ πάλιν ἀνακάμπτειν. ὥστε καὶ ἡ εὐθεῖα αὕτη φορὰ μιμουμένη τὴν κύκλῳ συνεχής ἐστιν.

Ἅμα δὲ δῆλον ἐκ τούτων, ὅ τινες ἀποροῦσι, διὰ τί ἑκάστου τῶν σωμάτων εἰς τὴν οἰκείαν φερομένου χώραν, ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ οὐ διεστᾶσι τὰ σώματα. αἴτιον γὰρ τούτου ἐστὶν ἡ εἰς ἄλληλα μετάβασις· εἰ γὰρ ἕκαστον ἔμενεν ἐν τῇ αὑτοῦ χώρᾳ, καὶ μὴ μετέβαλλεν ὑπὸ τοῦ πλησίον, ἤδη ἂν διειστήκεσαν. μεταβάλλει μὲν οὖν διὰ τὴν φορὰν διπλῆν οὖσαν· διὰ δὲ τὸ μεταβάλλειν, οὐκ ἐνδέχεται μένειν οὐδὲν αὐτῶν ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ τεταγμένῃ. διότι μὲν οὖν ἐστὶ γένεσις καὶ φθορά, καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, καὶ τί τὸ γενητὸν, καὶ φθαρτὸν, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων.

Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη εἶναί τι τὸ κινοῦν, εἰ κίνησις ἔσται, ὥσπερ εἴρηται πρότερον ἐν ἑτέροις, καὶ εἰ ἀεί, ὅτι δεῖ τι εἶναι ἀεί· καὶ εἰ συνεχής, ἓν τὸ αὐτὸ καὶ ἀκίνητον, καὶ ἀγένητον, καὶ ἀναλλοίωτον· καὶ εἰ πλείους αἱ ἐν κύκλῳ κινήσεις, πλείους μὲν, πάσας δέ πως εἶναι ταύτας ἀνάγκη ὑπὸ μίαν ἀρχήν, συνεχοῦς δ' ὄντος τοῦ χρόνου, ἀνάγκη κίνησιν συνεχῆ εἶναι. εἴπερ ἀδύνατον χρόνον ἄνευ κινήσεως εἶναι· συνεχοῦς ἄρα τινὸς ἀριθμὸς ὁ χρόνος· τῆς κύκλῳ ἄρα, καθάπερ ἐν τοῖς ἐν ἀρχῇ λόγοις διώρισται.

Συνεχὴς δ' ἡ κίνησις πότερον τῷ τὸ κινούμενον συνεχὲς εἶναι, ἢ τῷ ἐν ᾧ κινεῖται, οἷον τὸν τόπον λέγω, ἢ τὸ πάθος; δῆλον δὴ ὅτι τῷ τὸ κινούμενον· πῶς γὰρ τὸ πάθος συνεχὲς, ἀλλ' ἢ τῷ τὸ πρᾶγμα ᾧ συμβέβηκε συνεχὲς εἶναι; εἰ δὲ καὶ τῷ ἐν ᾧ, μόνῳ τούτῳ τῷ τόπῳ ὑπάρχει· μέγεθος γάρ τι ἔχει. τούτου δὲ τὸ κύκλῳ μόνον συνεχές, ὥστε αὐτὸ ἑαυτῷ ἀεὶ συνεχές. τοῦτο ἄρα ἐστὶν ὃ ποιεῖ συνεχῆ κίνησιν, τὸ κύκλῳ σῶμα φερόμενον· ἡ δὲ κίνησις, τὸν χρόνον.

aer, & ex aere aqua, in orbem ire generationem ideo dicimus, quia rursum eodem redit, reciprocaturque. Text. 59.
Quare & recta horum latio circularem imitata lationem continens existit.

h *Atque ex hisce colliquet id, quod nonnulli addubitant, cur cum corporum quodque ad suum feratur locum, in tempore infinito corpora deducta, separataque non fuerunt. Nam mutua in sese migratio, hujusce rei causa existit. Si enim in suo quodque loco mansisset, nec à vicino fuisset transmutatum, jamjam separata forent, atque discreta. Transmutantur igitur ob lationem, quæ duplex est: & quia transmutationem subeunt, fieri non potest, ut ex ipsis ullum aliquo in loco stato maneat. Quod igitur generatio sit, atque corruptio, & quam ob causam, & quid generabile, & corruptibile ex hisce, quæ diximus, manifestum est.*

i *Cum autem sit necesse quippiam esse movens, si futurum est, ut sit motus, quemadmodum antea dictum est in aliis, & si motus semper sit, semper esse quippiam movens: & si continuus, unum idemque & immobile, & ab alteratione, generationeve immune: & si plures sint motus circulares, plura quidem, sed omnia hæc quodammodo sub uno esse principio necesse sit: & cum tempus sit continuum, motum esse continuum siquidem fieri nequit, ut sit tempus sine motu, tempus profecto continui cujuspiam numerus erit. Ejus igitur, qui in gyrum fit, sicuti in hisce, quæ initio diximus, præfinitum est.* Text. 60.

l *Sed utrum motus ideo sit continuus, quia id quod motum subit, continuum sit: an quia id, in quo fit motus, locus, inquam, aut effectus? Palam sane est, motum ideo continuum esse, quia id, quod movetur, continuum est. Nam quo pacto continuus est effectus, nisi quia res ea, cui accidit, continua est? Si vero & quia id, in quo hoc soli loco competit, quippe qui magnitudinem quandam habeat: è magnitudinibus autem sola circularis continua est; adeo ut ipsa sibi semper continua sit. Corpus igitur circulare quod ferri assolet, motum facit continuum; motus vero tempus.*

g *Quocirca.*] Circularem, inquit, motum cœlestium sphærarum, qui antiquitate, continuitate, & æquabilitate primus est, æmulatur, quoad ejus fieri potest, generatio corporum sublunarium: sicut enim ille ab eodem puncto versus idem punctum contendit: sic ex aqua v. g. per mutuam generationem fit recursus, ad eandem aquam; cum ex aqua generatur aer, ex aere ignis, ex igni rursus aer, ex aere aqua.

Alterni recursus in generatione sublunariũ corporum.

h *Atque ex hisce.*] Quærit, quidnam sit, cur elementa cum naturæ impetu in proprium locum ferantur, ut in eo quiescant; cur, inquam, infinitis annorum sæculis decursis (finxit enim mundum ab æterno) non jam in nativa sede propriaque regione consistant: sed sursum ac deorsum oberrent, & aliis permista sint. Respondet iccirco propria loca deserere, ut inter se congrediantur, & adversis qualitatibus mutuo agant, atque ex se tandem generentur. Unde est etiam, quod magna ex parte confusa existunt. Nam terra & aqua calore attenuatæ in exhalationem, & vaporem solvuntur, ascenduntque, & aer frigore addensatus descendit.

Quæstio.

Responsio.

i *Cum autem sit.*] Quia dixit motum cœlestem esse causam generationis & corruptionis, de motore, quia ejus motus causa efficiens est, quædam subiicit, uberius pertractata in octavo physicæ Auscultationis, & l.12. Metaph. c.8. Docet ergo motorem non unum, sed multos esse, quemadmodum & motus non unus duntaxat, sed plures sunt, similiterque mobilia, non unum, sed plura. Verum ut omnia mobilia sub uno primo mobili, ita & omnes motores sub uno primo motore ordinatos esse. Deducit ergo aliquot consequentias, quarum prima ita habet. Motus est, ergo Motor est. Secunda,

Motus

Motus semper est, ergo motus perpetuo est. Tertia, Motus est perpetuo cõtinuus, ergo & motor unus est, immobilis, & generationis, atque alterationis expers. Quarta, Motus non unus tantum est, sed plures, iique perpetui & continui: ergo & motores plures sunt, immortales, atque immobiles. Tum probat motum esse continuum, quod antea supposuerat. Nam tempus non potest esse sine motu, cum sit numerus motus, ut constat ex quarto libro physicorum, sed tempus est continuum, ergo & motus continuus erit. Confirmationem harum omnium consequentiarum potissimum ex Physicis petendam esse vult Aristoteles, ubi nos etiam ostendimus motus, & mundi æternitatem nequaquam fuisse ab illo demonstratum, utpote quæ Catholicæ fidei veritati repugnet.

Confirmatio argum. De hu Vinc. contin in hist. l. 6 16. Cælius lib. 7. c. 9. Herodotus lib. 2. Alex. lib. 3. c. 2. Plin. lib. 8. c. 37.

1 *Sed utrum motus*. In quæstionem vocat, sit ne motus continuus, quia mobile continuum est, an quia terminus ad quem tendit, continuitatem habet. Respondet in primis, omnem motum, intellige physicum, esse continuum ex parte subjecti: nihil enim talem motum subit, nisi quantitate præditum sit, ut lib. sexto Physic. cap. 3. demonstratum fuit: id tamen peculiare esse lationi; ut etiam id, supra quod fit, id est, magnitudo, quam conficit, continuitatem obtineat; & hanc quidam obtinet; sine exitu latio circularis, quæ fertur supra magnitudinem conclusam circulo initii, finisque experte.

Responsio.

QVAESTIO I.

AN SIT NECESSE OMNIA VIVENTIA NATVRæ conditione tandem extingui.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS ARGVMENTA.

1. Argum.

Eam partem, quæ negat, hæc argumenta videntur comprobare. Omnibus rebus insitum est à natura sempiternitatis desiderium, ut proximo superiori cap. 10. text. 59. & lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. Aristoteles docuit; hoc autem desiderium irritum esse non potest, cum natura nihil frustra moliatur, docente eodem Aristotele lib. 1. Polit. cap. 2. Igitur res viventes non modo certam vitæ periodum non habent, sed possunt immortales esse.

2. Argum.

Secundo. Mors obvenit hominum generi ex peccato; Igitur homo, si nullo se flagitio inquinasset, naturæ suæ relictus, immortalem vitam obtineret. Antecedens probatur, primum, quia id testantur verba illa capitis 2. Geneseos: In quocunque enim die comederitis ex eo, morte morietis. Deinde, quia mors pœna est: pœna vero non nisi ob culpam à Deo infligitur.

3. Argum.

Tertio. Si viventia naturæ lege interirent, oporteret Socratem, etsi ei nihil extrinsecus noceret, tandem extabescente calore interire; idque sine dolore, quia doloris causæ sunt divisio continui, & dissolutio temperamenti, quæ causæ, in eo eventu, non essent: at quod mors absque doloris sensu, eoque acerrimo esse non possit, indicat illud Aristoteles libro tertio Ethicor. cap. 6. Mors Maxime omnium rerum est horribilis. Quod etiam inculcat libro 2. Rhet. Ac simile quid legitur apud Euripidem in Iphigenia, & libr. 3. argonautic.

4. Argum.

Quarto. Alchymicæ artis professores affirmant, per aurum liquatum & aptum, habileque ad potandum; ac per eam, quam quintam substantiam vocant, posse arceri senectutem, deque ea re extant scripti à medicis libri. Quin vero non difficile videtur excogitare remedia, quibus

A humidum innatum, & naturalis calor, quæ vitæ fundamenta sunt, conserventur; quemadmodum, & contra venena, & lethalium morborum vim tot amuleta inventa fuere. Confirmaturque argumentum, quia si demortua corpora, quæ facile extabescunt, & in putredinem abeunt, aromatum condimentis quam diutissime integra servantur, cur non etiam viventia artis, naturæque remediis ab interitu defendi poterunt? Nihil ergo videtur obstare, quominus animan-

B tium vita in ævum prorogetur.

5. Argum.

Quinto. Quemadmodum corporibus gloriosis conferet Deus supernaturale donum impassibilitatis, quo in omnem æternitatem ab interitu libera manebunt; ita non repugnat in hoc statu tribuere viventibus qualitatem aliquam naturalis ordinis, cujus beneficio incorrupta perseverent. Fieri ergo potest, ut viventia munere naturæ perpetuo durent.

Doctores in 4. sen. d. 4.

6 Argum.

Sexto. Prioribus mundi sæculis, hominum vi-

C ta adeo fuit diuturna, ut alii vixerint ultra septingentos annos; alii ultra octingentos; alii ultra nongentos sexaginta, ut sacræ paginæ monumenta in libro Geneseos testantur. Multi etiam ex antiquis gentium scriptoribus prodiderunt quosdam vixisse ad quingentos, & sexcentos, eoque amplius annos; cujus rei testes profert Iosephus 1. lib. antiquitatum cap. 3. Manethonem, Berosum, Mochum, AEstiæum, Hieronymum, AEgyptium, Hesiodum, Hecatæum, E-

Genes.

Iosephus

D lanium, Agesilaum, Ephorum, & Nicolaum. Cum ergo illorum hominum vita tamdiu producta fuerit; non videtur impossibile, accedente majori studio, & industria, servare illam ab interitu immunem.

ARTI-

ARTICVLVS II.

EXPLANATIO QVAESTIONIS.

QVod tamen omnia viventia,constanti,rataque lege naturæ,morti succumbant,demonstrat experientia quotidiana; idemque tradidit Aristoteles proximo cap. 10. & 4. libr. de Generat. animalium capite ultimo, Galenus in libr. artis medicæ, Avicenna Fen. 1. primi doctr. 3. cap. 3. ad finem, cæterique auctores communi consensu. Sed,ut hæc assertio illustrior evadat, nonnulla observanda erunt. Primum sit,causas ut ortus, ita & interitus rerum viventium,alias esse universales, alias particulares; quasdam communes, alias privatas, & unicuique proprias. Causæ universales,præter primam, sunt corporum cœlestium influxus,ut docuit Aristoteles loco citato,& lib. 1. Meteor. cap. 2. & lib. 4. de Generatione animalium cap. ultimo. Sane præter ordinarium afflatum, de quo in iis libris agit Aristoteles, demittunt nonnunquam cœlestia corpora in mundum inferiorem qualitates, ægritudinum & interitus effectrices, secundum varios aspectus, & regionum naturam; idque interdum tanta vi, ut existant in tota aliqua regione populares morbi. Quod in magnis planetarum conjunctionibus evenire tradunt Ptolomæus Alcabitius,cæterique Astrologi. Itaque memini probanda est sententia Plotini in eo libro,quo inquirit,num astra aliquid agant, Ficini ejus interpretis, Chalcidii commentariis in Timæum,Mirandulæ libro 3. contra Astrologos cap. 21. & aliorum existimantium Planetas,illasque omnes adeo esse natura beneficas,& propitias, ut nulli inde morbi, nullum incommodum mortalibus obveniat. Pugnat certe hoc cum experientia, qua compertum est, multis in lunæ coitu, morbos recrudescere, ægrotantium corpora deterius affici, nocereque per id tempus purgationes, & dum pestilentia grassatur, ordinarie tunc plures extingui: Id quod non aliunde provenit,nisi quia tunc id astrum occulto suo influxu corporibus vehementer incommodat. Denique res est adeo conspicua, ut probatione non egeat. Maneat ergo,unam è causis universalibus tam morborum, quam interitus,esse afflatus corporum cœlestium. Cui causæ adjungi potest ambientis aeris natura, situs regionum, aliaque ejusmodi, quæ sua qualitate corpora imbuunt, & ea in deteriorem statum sæpe vertunt, & ad interitum ducunt: ob eamque causam jubent medici delectum haberi loci,ac situs ad habitandum.Lege sectionem 14. problem. Aristotelis, Hippocratem in lib. de aere, aquis,& locis.

Causæ etiam communes interitus, sunt contrariorum,quibus viventium corpora constant, pugna, & actio caloris nativi humidum perpetuo depascentis. Qua de re non semel, tum in hoc opere,tum alibi scripsimus. Particulares vero causæ sunt, quæcunque singulis individuis peculiariter accidunt,ut ratio temperamenti minus diuturni, intemperantia cibi ac potus, aliaque id genus complura.

Secundo advertendum est, res inanimitas,ut plurimum, longioris ævi esse, quam animatas. Primum, quia animatæ corrumpuntur tum ab intrinseco,cum secum dissolutionis suæ causam circumferant, ut ex dictis constat, tum ab extrinseco propter multiplicia incommoda eis incidentia, & ingruentium contrariorum vim, quibus minus,quam inanimatæ resistunt: Item, quia formæ rerum non viventium cum magna intemperie qualitatum in materia permanent, non ita vero formæ viventium,quę ut perfectiores sunt,ita ad sui conservationem plus exigunt.

Tertio. Illud quoque haud ignorandum est, quod peritiores medici tradunt,videlicet calidã, & humidam temperaturã, qualis est sanguinea, longioris vitæ esse. Idq. tradidit etiam Aristoteles in libro de longitudine & brevitate vitæ,ubi ad calidi & humidi copiam, ac proportionem refert vitæ longitudinem,ad inopiam autem, & improportionem ejusdem brevitatis; eo potissimum argumento,quod senectus, & id,quod emortuum est,obarescit,algetque. Et vero debet tale humidum non modo copiosum esse, sed etiam lentum, aereum tamen: aqueum enim, ejusmodi ineft piscibus, licet copiosius terrestrium humido habeatur, defectu prædicti lentoris diuturnum non est. Vnde inter terrestria prædita sanguine, quæ humidum affluentius habent, & lentius, quam exanguia; diutius vivunt: & inter exanguia vivaciora item sunt, quæ lentius habent humidum, ut olea, pinus, palma,cupressus,aliæque oleosæ, & resinosæ arbores. Hinc collige non solum inter ea, quæ specie differunt, sed inter illa etiam, quæ ejusdem speciei sunt, quædam breviorem,alia longiorem vitæ modum nancisci, quandoquidem superiores causæ,quę vitam producunt,aut contrahunt,tam in diversis speciebus,quam in eadem promiscue reperiuntur. Lege,si placet,quæ de hac re scripsimus in libro de longitudine & brevitate vitæ.

Causæ & interitus rerum viventium.

Lib. 1. c. 9. 39. & 10. In parvis natur. tract. de vita & mort. c. 3.

Particulares causa interitus.

Res inanimatæ diuturniores quam animatæ.

Calidum, & humidum temperamentum longiorem vitam reddere.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGVMENTORVM.

HIs ita explicatis, tantum superest, ut argumenta initio proposita diluamus. Ad primum igitur fatendum, naturam singulis rebus etiam caducis, perpetu[illegible] ... rium: neque id inane ... do, quo per natur[illegible] ... est,si non nu[illegible] ... Vbi ...

Dilut. 1. arg.

Naturæ providentia ad res conservandas.

vertere licet naturæ providentiam; nam ut ea etiam, quæ tota specie infœcunda sunt, quod vi procreatrice careant, (qualia videntur esse majori ex parte, quæ è putri materia gignuntur) utca, inquam, perpetuitatem suæ speciei non abrumperent, consultum illis à causis universalibus fuit, datumque aliquid generatrici potentiæ proportionale, nimirum cœlestis calor, quo procreantur, & in lucem prodeunt. Item quia pleraque eorum cito delentur, quam numerosissima sunt, ut bruchi, pulices, muscæ, aliæque id genus bestiolæ, videlicet, ut quod tempori eorum adimitur, multitudine compensetur.

Dilutio 2.

Ad secundum respondendum est, mortem esse naturalem homini secundum se spectato, ut docent Theologi Scholastici cum Magistro libr. 2. Sentent. distinct. 19. quod ex eo ostenditur, quia homo natura sua est mixtum animatum, quod ex se corruptioni subjacet, ut ex dictis patet. Primi tamen parentes conditi à Deo fuere cum dono immortalitatis supra ipsorū naturam, quod quandiu non peccassent, retinerent, peccando amitterent, proindeque eorum corpora, licet in eo statu secundum sensum compositum mori non possent, quia si innocentiam servarent, nunquam interirent; in sensu tamen diviso mori poterant, quatenus eis liberum erat, suscepta peccati labe, innocentiam amittere, atque ita incurrere mortis necessitatem, cui nunc omnes obnoxii sumus. Vnde illud est discriminis inter beatos post resurrectionē, inter primos parentes in statu innocentiæ, & inter homines in statu naturæ lapsæ, in quo nunc sumus, quod beati mori nunquā poterunt, primi parentes poterāt nunquā mori, homines vero in statu naturæ lapsæ, non possunt nō mori. Consule Milevitanum Conci. Can. primo, Arausicanum Can. 2. Tridentinum sess. quinta, D. Augustinum lib 6. de Genesi, ad litt. cap. 25. & libr. 13. de Civit. Dei c. 20. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. D. Cyrillum lib. 1. in Ioann. c. 15.

De dono immortalitatis primis parentibus concesso.

Concil. Milevit. Arausic. Trident.

Quod autem obiiciebatur mortem pœnam esse, nec nisi ob culpam homini inflictam; dicendum, mortem respectu hominis secundum naturæ conditionem præcise spectati, non debere proprie pœnam dici, sed duntaxat comparatione illius secundum eum statum, quo à Deo procreatus fuit, & à quo per culpam decidit.

Qua consideratione mors dicenda, aut non dicenda sit pœna.

Dilutio 3.

Ad tertium, concedendum quod colligit, fatendumque eos, qui ita mortem obeunt, absque dolore extingui, quod affirmat Aristoteles in li. de morte & vita cap. 10. Mors ea, inquit, quæ in senecta accidit, dolori obnoxia non est. Idemque docuit plato in Timæo hisce verbis: *Quæ post senectam ad finem secundum naturam accedit, inter omnia mortis genera, à dolore alienissima est, & magis cum voluptate, quam cum dolore fit.* Cur autem hæc mors absque dolore accidat, causam reddit Aristoteles, quia fit sine externo, & violento affectu. Plato vero (quod eodem recidit) quia id, quod præter naturam est, dolorem inducit, quod autem per naturam, jucundum est: at mors, quæ per morbos, & vulnera contingit, præter naturam evenit, quæ calore ultro extabescente, secundum naturam. His non obstat, quod mors omnium maxime terribilis, ac formidabilis ab Aristotele dicitur: non enim id propterea ab illo asseritur, quod mors omnis cum dolore fit, sed quia, ut ipse ibidem explicat, omnium terminus est. Adde etiam, quia etsi non naturalem, ordinariam tamen, & communem acerrimus dolor antecedit.

Mors naturalis sine dolore.

Plato.

Tacitæ objecti dilutio.

Obiiciet aliquis, Ea diminutio caloris, quæ paulatim fit in extrema senectute usque ad vitæ extinctionem, non potest non dissolvere temperamentum, cum hoc requirat certam caloris moderationem, atque adeo necessario ægritudinem invehet, & nonnihil doloris inuret: Ergo etiam mors illa naturalis cum dolore erit; non quidem in eo momento, quo anima à corpore separatur, quia tunc corpus, ut jam non informatur anima, ita neque sensus neque doloris particeps est, sed in tempore antecedente momentum separationis. Occurrendum tamen diminutionem illam caloris, quæ in senectute fit, non dici dissolvere simpliciter temperamentum, cum id fiat secundum conditionem ætatis, cui tunc ea diminutio, & temperamentum, cum exiguo illo calore congruit, ac debetur, & ideo neque tunc morbum, neque ortum ex eo dolorem in iis, qui ita moriuntur, dari.

Objectio.

Refutatio objecti.

Ad quartum dicendum, multos medicos multa polliceri, quæ non præstant, sed esto concedamus medicos non solum dum morbos sanant, valetudinemque restituunt, sed etiam aliis rationibus per artem adhibitis, posse aliquorum hominum vitam diutius extendere, ac fortasse etiam senectutem aliquantulum retardare: negamus tamen posse ab illis effici, ut homines in multa sæcula vitam protrahant. Si enim id possent, certe nemo dives non ab eis vitæ diuturnitatem auro emeret. Neque obest, quod contra venena, ac morbos complura, eaque salutaria remedia inventa sunt. Namque multo promptius est adventitia mala removere, quam effluxum humidi primigenii, & nativi caloris dispendia, quæ naturæ necessitate mortem invehunt, resarcire. Nec item officit, quod cadavera aromatum condimentis à tabe integra diu serventur: multo enim plus ad rerum viventium, quam ad non viventium, incolumitatem requiruntur, ut ex superioribus facile quivis intelliget.

Dilutio 4.

Non posse arte medica in multa sæcula vitam produci

Cur humidū aque bonum resaurari non possit, diximus in lib. Par. Vet. nat.

Ad quintum dicimus, primum non videri negandum, quemadmodum Deus condidit corpora cœlestia naturæ suæ conditione expertia qualitatum corrumpentium, ita posse tribuere viventibus, aliquam qualitatem naturalis ordinis,

Dilutio 5.

qua fiant tuta, immuniaque à recipiendis extrinsecus qualitatibus, quæ ipsa corrumpant, vel etiam à temperamento sibi proprio, ac debito removeant. Quæ sententia ex eo corroboratur, quia virtus, quâ lignum vitæ poterat homines in statu innocentiæ à senio defendere, & in flore juventutis conservare, non erat supra naturam, sed naturalis ordinis, ut alibi ex Hugone à S. Victore, Strabo. & D. Thoma probabilius judicavimus. Quare inficiandum non erit, posse à Deo imprimi viventibus talem qualitatem, ad eum, quem diximus effectum, quæ nihilominus intra cancellos naturalium qualitatum contineatur. Neque tamen viventia dicenda tunc erunt naturaliter incorruptibilia, quia ejusmodi qualitas, esto ordinis naturalis sit, non tamen ex ordinario naturæ præscripto eis debetur, sed ex beneficio auctoris naturæ, conferenda erit.

virtute ... vita- ... parv.

Quod si opponas, omne accidens materiale ordinis naturalis referri transcendenti respectu, ad aliquod corpus naturale, proindeque ei naturaliter deberi. Respondemus ex tali respectu transcendenti tantum sequi, si ejusmodi accidens existat, oportere inesse in eo corpore, quod respicit; non tamen sequi, debitum illi esse ejusmodi accidens, cum ex parte causæ efficientis est supra vim naturæ; licet quoad suam entitatem sit ordinis naturalis. Si autem petas, ad quodnam corpus dicendum sit referri id accidens, si nulli corpori debetur. Dicimus v. g. qualitatem illam conservatricem corporum viventium referri ad ipsa corpora viventia, similiterq; judicandum de aliis id genus qualitatibus.

...jectio. ...sponsio.

Et hæc quidem sententia hunc in modum fortasse defendi potest. Contraria tamen, quæ asserit non posse à Deo produci talem qualitatem ordinis naturalis, quæ corpora viventia suapte natura corruptibilia à corruptione perpetuo defendat, reddatque interitus expertia, probabilior videtur. Primum, quia capacitas recipiendi qualitates corrumpentes, provenit ex natura materiæ, & ex natura formæ, sive ex modo informandi illius, atque adeo ex intimis naturæ principiis. Quare non videtur per aliquam vim naturæ, seu per aliquam qualitatem in naturæ ordine contentam, posse subjectum alioqui capax, reddi perpetuo incapax ad recipienda prædicta accidentia, sive ab eorum receptione impediri. Quemadmodum neque fieri potest, ut corpus cœleste, quod incorruptibile est, per aliquam naturalem qualitatem fiat capax accidentium corrumpentium, & interitum subeat. Deinde, quia non apparet, quamobrem qualitas illa dicatur ordinis naturalis, ac non potius supernaturalis. Nec enim dicetur naturalis ratione causæ efficientis, siquidem in confesso est illam à solo Deo, qui supernaturalium qualitatum auctor est, produci posse, si producibilis est.

de pro- ...tas re- ...iendi ...alitates ...rumpen-

Non ratione finis, sive effectus, quem edit; quia hic est conservatio corporum ab interitu: quem effectum præstabit etiam qualitas, in qua consistit dos impassibilitatis, quam supernaturalem esse tuetur communis sententia Theologorum. Nec denique ratione subjecti, cum neque sequatur ejus formam, neq; illi debita commensurata ve sit. Nulla est ergo ratio, cur ejusmodi qualitas dicatur ordinis naturalis.

Dos impassibilitatis qualitas supernaturalis.

Quæ vero in contrariam partem adducta sunt, non difficilem habent explicatum. In primis enim ad id, quod de corpore cœlesti afferebatur, dicendum, corpus cœleste conditum fuisse à Deo incorruptibile: quia constat ex materia suapte natura incapaci qualitatum corrumpentium, & ex forma inseparabiliter informante, quæ quidem forma (licet etiam ponamus materiam cœlestem & sublunarem esse ejusdem speciei, atque adeo cœlestem in se præcise sumptam non esse incapacem qualitatum corrumpentium) ex proprio modo actuandi materiam, reddit ipsam inidoneam ad recipienda accidentia, quæ interitum moliuntur. Patet autem in istiusmodi incorruptibilitate nullam involvi repugnantiam, quæ tamen involvenda erit, si corpus natura aptum ad corruptionem fiat vi naturæ ineptum ad eandem.

Incorruptibilitas cœlestium corporum.

Quod item dicebatur, videlicet eam qualitatem, de qua agimus, non deberi viventibus ex ordinario naturæ instituto, sed munere auctoris naturæ conferendam: Præterea eatenus tantum referri ad viventia respectu transcendenti, quatenus, si existat, nonnisi in eis esse debeat; ideoque haud naturalem esse, non satisfacit, quia omnis materialis qualitas ordinis naturalis simpliciter debetur alicui corpori naturali; cum deberi illi non sit aliud, quam esse ei convenientem & commensuratam, quod necessario vendicat omnis qualitas naturalis ordinis comparatione alicujus corporis naturalis. Item, quia tametsi ex eo, quod lumen gloriæ, verbi causa, relatione transcendenti respiciat intellectum beatum, non sequatur, esse illi connaturale, debitumve; accidentia tamen ordinis naturalis aliam sortiuntur rationem; quandoquidem, ob eam commensurationem & convenientiam, quam diximus, necessario vendicant certa subjecta, ad quæ simpliciter referantur, tanquam eis debita & connaturalia.

Accidentia ordinis naturalis necessario vendicant certa subjecta.

Quod ad vitalis pomi virtutem attinet, dicimus ejusmodi pomum non habuisse vim tribuendi incorruptibilitatẽ, de qua agimus, sed duntaxat compensandi optimo humido jacturam humidi primigenii, ita ut sæpius repetitum arceret senectutem, & eam mortẽ, quæ de generante humido, senectute obvenit. Itaque adhuc homo simpliciter corruptibilis maneret, nisi ei aliunde provisũ esset, quia ignis v. c. aliaq; extrinsecus

De virtute pomi vitalis.

secus advenientis lædere eum possent. Quare ne noxiis qualitatibus succumberet, iisque mortem oppeteret, consultum ei præterea fuit tum per propriam vigilantiam, ac circumspectionem, tum maxime per peculiarem providentiam, assistentiamque divinam, & subtractionem concursus generalis ad omnem actionem, & effectum, qui aliquod ei nocumentum posset invehere; ut alibi diximus. Vel certe ultra externam providentiam, & beneficium conditoris, tributa ei fuit qualitas quædam, quæ corpus à corruptione servaret, sive inhærens ipsi corpori, ut quibusdam videtur, sive animæ, ut aliis placet, quod nobis minus arridet. Verum non est dicendum, istiusmodi posteriorem qualitatem naturalis fuisse ordinis, sed supernaturalis: esto vi talis pomi virtus fuerit naturalis, eique pomo conveniens, ac debita.

Dilutio ultimi arg. primi art.

Explicandum nunc superest ultimum primi articuli argumentum, circa quod sciendum; nonnullos in quæstionem vocasse, num anni, quibus prima mundi origine homines vixere, tot mensibus constiterint, quot nostri, an paucioribus. Nam quod non eadem fuerit omnibus temporibus, neque apud omnes gentes mensium & annorum computatio, constat ex iis, quæ scripsit Xenophon in lib. de Aequivocis, Berosus 3. antiquitatum, Plinius lib. 7. naturalis historiæ cap. 48. aliique nonnulli.

Xenophon. Berosus. Plinius.

D. August.

D. tamen Augustinus loco citato, aliique Patres, & Theologiæ professores sententiam illam de brevitate annorum in primis mundi ætatibus nequaquam audiendam censent; & quidem merito tum ob alias rationes, tum quia si inimitam breves anni intelligendi essent, ut singuli è nostris de nos illorum comprehenderent, sequeretur Enos nono, Cainam vero septimo ætatis suæ anno genuisse: cum sacra pagina narret Enos nonaginta annorum, Cainam septuaginta, liberos suscepisse. Item quia c. 7. Genes. eo anno in quem diluvium incidit, fit mentio primi, secundi, septimi & decimi mensis. Nec evadet qui dixerit eos menses tribus tantum diebus constitisse: cum ibidem divinæ literæ referant decimum septimum diem mensis secundi, vigesimum septimum mensis septimi, septimum, & vigesimum mensis secundi.

Quatuor causæ ob quas priscis hominibus diuturna vita fuit.

Dicendum igitur est multis de causis, tot sæculorum vitam illis hominibus contigisse. Primum, quia vis ipsa humanæ naturæ vegetior in iis erat, ac fortior, utpote suo fundi, & principio viciniot. Secundo, quia tunc major erat Medicinæ artis & remediorum ad arcendos morbos peritia, multoque major vigebat tunc cognitio herbarum, fructuum, lapidum, & aliarum rerum, quæ ad vitam conservandam, & producendam vim obtinent: communicata videlicet ab Adamo quasi per manus ipsius posteritati, tum earum, tum aliarum complurium rerum scientia. Tertio, quia terræ fructus, quibus homines vescebantur, ante aquarum eluvionem, ad alendam, & sustentandam vitam, plus in se viriū cohibebant: nondum solo consperso aquarum salsedine, quam constat sterilitatem inducere. Quarto, quia tunc homines majorem sobrietatem in victu, potuque servabant: constat enim ciborum multitudinem & condimentorum varietatem stomachi vires infringere, morbos invehere, vitam minuere.

Ciborum multitudo ventriculi vires minuit.

Iam vero de illo annorum numero, quem nonnullos vixisse referunt gentium scriptores, ut in argumento commemoravimus: si de iis, qui post diluvium vixere, loquantur, non est cur, an ita sit, magnopere laboremus, nec cur ita fuisse credamus, præsertim cum Græci scriptores multa in historiis mentiantur. Plinius lib. 7. Naturalis historiæ cap. 48. cum ex nonnullis auctoribus longissimam quorundam viam retulisset, subdit opinionem illam ex temporum inscitia ortum habuisse, propterea quod alii unum æstate annum determinabant, alterum hyeme: alii quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestres fuere: quidam lunæ Senio, ut Aegyptii. Quod prodidit etiam Solinus Polyhist. cap. 3. & Lactantius lib. 2. divinarum institut. c. 12. ex Varrone. At enim ex recentibus rerum Indicarum historiis, constat apud urbem Dium inventum à Lusitanis quendam è Gandaridum gente, annos trecentos triginta quinque natum, cui aliquoties deciderant dentes, aliis mox succedentibus in eorum locum, cui etiam barba ubi omnino incanuisset, reflorescente ætate iterum nigrescebat. Sed hæc naturæ prodigia rara omnino sunt, & quæ si quando existant, non oriuntur, nisi ab aliqua extraordinaria naturæ vi, quam medici & philosophi magis admirentur, quam percipiant, ajentes illam barbæ, dentium, & juventutis renovationem, in naturæ potestate non esse, quod tamen non absolute, sed de usitata naturæ facultate, intelligi debet.

Græci historici multa mentiuntur.

Solinus. Lactantius.

Quibus positis, respondendum, licet quorundam vita adeo fuerit diuturna, non iccirco, ulla cura humana, artisve beneficio posse hominem aut aliud vivens a necessitate moriendi in perpetuum vindicari.

ΚΕΦ. Λ.

Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς κινουμένοις συνεχῶς κατὰ γένεσιν ἢ ἀλλοίωσιν ἢ ὅλως μεταβολὴν ὁρῶμεν τὸ ἐφεξῆς ὂν καὶ γινόμενον τόδε μετὰ τόδε, ὥστε

CAP. XI.

a *Cum autem in hisce, quæ per ortum, alterationemve aut omnino transmutationem continenter moventur, hoc post hoc deinceps esse, ac oriri itern-*

Text. 63.

μὴ διαλείπειν, σκεπτέον, πότερόν ἐστί τι ὃ ἐξ ἀνάγκης ἔσται, ἢ οὐδέν, ἀλλὰ πάντα ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. ὅτι μὲν γὰρ ἔνια, δῆλον, καὶ εὐθὺς τὸ ἔσται, καὶ τὸ μέλλον ἕτερον διὰ τοῦτο. ὃ μὲν γὰρ ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι ἔσται, δεῖ τοῦτο εἶναί ποτε ἀληθὲς ὅτι ἐστίν. ὃ δὲ νῦν ἀληθὲς εἰπεῖν ὅτι μέλλει, οὐδὲν κωλύει μὴ γενέσθαι· μέλλων γὰρ ἂν βαδίζειν τις, οὐκ ἂν βαδίσειεν. ὅλως δ', ἐπειδὴ ἐνδέχεται ἔνια τῶν ὄντων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, δῆλον ὅτι καὶ τὰ γινόμενα οὕτως ἕξει, καὶ οὐκ ἐξ ἀνάγκης τοῦτο ἔσται. πότερον οὖν ὅπαντα τοιαῦτα, ἢ οὔ; ἀλλ' ἔνια ἀναγκαῖον ἁπλῶς γίνεσθαι, καὶ ἔστιν ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εἶναι, τὰ μὲν ἀδύνατα μὴ εἶναι, τὰ δὲ δυνατά, οὕτως καὶ περὶ τὴν γένεσιν. οἷον τροπὰς ἄρα ἀνάγκη γενέσθαι, καὶ οὐχ οἷόν τε μὴ ἐνδέχεσθαι.

Εἰ δὴ τὸ πρότερον ἀνάγκη γενέσθαι, εἰ τὸ ὕστερον ἔσται· οἷον εἰ οἰκία, θεμέλιον. εἰ δὲ τοῦτο, πηλόν. ἆρ' οὖν καὶ εἰ θεμέλιος γέγονεν, ἀνάγκη καὶ οἰκίαν γενέσθαι; ἢ οὐκ ἔτι, εἰ μὴ κἀκεῖνο ἀνάγκη γενέσθαι ἁπλῶς. εἰ δὲ τοῦτο, ἀνάγκη καὶ θεμελίου γενομένου, γενέσθαι οἰκίαν· οὕτω γὰρ ἦν τὸ πρότερον ἔχον πρὸς τὸ ὕστερον, ὥστε εἰ ἐκεῖνο ἔσται, ἀνάγκη ἐκεῖνο πρότερον. εἰ τοίνυν ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστερον, καὶ τὸ πρότερον ἀνάγκη.

Καὶ εἰ τὸ πρότερον, καὶ τὸ ὕστερον τοίνυν ἀνάγκη, ἀλλ' οὐ δι' ἐκεῖνο, ἀλλ' ὅτι ὑπέκειτο ἐξ ἀνάγκης ἐσόμενον. ἐν οἷς ἄρα τὸ ὕστερον ἀνάγκη εἶναι, ἐν τούτοις ἀντιστρέφει. καὶ ἀεὶ τοῦ προτέρου γενομένου ἀνάγκη γενέσθαι τὸ ὕστερον. εἰ μὲν οὖν εἰς ἄπειρον εἶσιν ἐπὶ τὸ κάτω, οὐκ ἔσται ἀνάγκη τὸ ὕστερον τόδε γενέσθαι ἁπλῶς, ἀλλ' οὐδ' ἐξ ὑποθέσεως· ἀεὶ γὰρ ἕτερον ἔμπροσθεν ἐξ ἀνάγκης ἔσται, διὸ καὶ ἐκεῖνο ἀνάγκη γίνεσθαι. ὥστε εἰ μὴ ἔστιν ἀρχὴ τοῦ ἀπείρου, οὐδὲ πρῶτον ἔσται οὐδέν, δι' ὃ ἀναγκαῖον ἔσται γίνεσθαι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς πέρας ἔχουσι τοῦτ' ἔσται εἰπεῖν ἀληθῶς, ὅτι ἁπλῶς ἀνάγκη γενέσθαι, οἷον οἰκίαν, ὅταν θεμέλιος γένηται. ὅταν γὰρ γένηται, εἰ μὴ ἀεὶ τοῦτο ἀνάγκη γίνεσθαι, συμβήσεται ἀεὶ εἶναι τὸ ἐνδεχόμενον μὴ ἀεὶ εἶναι. ἀλλὰ δεῖ τῇ γενέσει ἀεὶ εἶναι, εἰ ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν αὐτοῦ ἡ γένεσις· τὸ γὰρ ἐξ ἀνάγκης καὶ ἀεὶ ἅμα. ὃ γὰρ εἶναι ἀνάγκη, οὐχ οἷόν τε μὴ εἶναι. ὥστε εἰ ἔστιν ἐξ ἀνάγκης, ἀΐδιόν ἐστι, καὶ εἰ ἀΐδιον, ἐξ ἀνάγκης. καὶ εἰ ἡ γένεσις τοίνυν ἐξ ἀνάγκης, ἀΐδιος καὶ ἡ γένεσις τούτου· καὶ εἰ ἀΐδιος, ἐξ ἀνάγκης. εἰ ἄρα τινὸς ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς ἡ γένεσις, ἀνάγκη ἀνακυκλεῖν καὶ ἀνακάμπτειν. ἀνάγκη γὰρ ἤτοι πέρας ἔχειν τὴν γένεσιν, ἢ μή· καὶ εἰ μή, ἢ εἰς εὐθύ, ἢ κύκλῳ. τούτων δ' εἴπερ ἔσται ἀΐδιος, οὐκ εἰς εὐθὺ οἷόν τε, διὰ τὸ μηδαμῶς εἶναι ἀρχήν, μήτ' ἂν κάτω, ὡς ἐπὶ τῶν ἐσομένων λαμβάνομεν, μήτ' ἄνω, ὡς ἐπὶ τῶν γινομένων. ἀνάγκη δ' εἶναι ἀρχήν, μὴ πεπερασμένης οὔσης, καὶ ἀΐδιον εἶναι. διὸ ἀνάγκη κύκλῳ εἶναι. ἀντιστρέφειν ἄρα ἀνάγκη ἔσται· οἷον εἰ τοδὶ ἐξ ἀνάγκης εἶναι, καὶ τὸ πρότερον ἄρα. ἀλλὰ μὴν εἰ τοῦτο, καὶ τὸ ὕστερον ἀνάγκη γενέσθαι. καὶ τοῦτο ἀεὶ δὴ συνεχῶς. οὐδὲν γὰρ τοῦτο διαφέρει λέγειν, διὰ δύο ἢ πολλῶν. ἐν τῇ κύκλῳ ἄρα κινήσει καὶ γενέσει ἐστὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης ἁπλῶς·

intentum, ut non deficiant, Videamus utrum quippiam sit, quod erit necessario, an nihil, sed omnia non fore contingat, considerandum est. Palam enim est, quod nonnulla. Atque continuo fore & esse futurum, hac de causa diversa sunt. Nam de quo verum est dicere ipsum fore, de eo tandem hoc, ipsum inquam esse, verum sit oportet: de quo vero nunc verum est dicere ipsum esse futurum, hoc non fore nihil vetat: Nam tametsi futurum est, ut quispiam ambulet; tamen fieri potest, ut non ambulet. Omnino autem cum ex entibus nonnulla & esse & non esse contingat, quod & ea quæ gigni solent, ita sese habebunt, & non necessario erunt, apertum est. Utrum igitur universa sint ejusmodi: an non; sed aliqua simpliciter fore necessarium sit, & sicut in ipso esse fit, ut quædam non possint non esse, quædam possint non esse, sic & in ipsa quoque generatione? verbi gratia, solstitia fore necesse est, nec fieri potest, ut non contingant.

Text. 64. Text. 65. Text. 66.

b Si igitur prius fore necesse est, posterius erit, ut si domus, fundamentum, si vero fundamentum, latum; nonne ergo si fundamentum factum est, domum quoque fore necesse est: an non adhuc, nisi & eam fore simpliciter necesse sit? quod si hoc sit facto fundamento, fore domum necesse est. Nam sic prius sese habet ad posterius. Qua de causa si hoc erit, ante fore illud est necesse. Si itaque est necesse fore posterius, prius quoque necesse est: & si prius & posterius. Verum non ob illud, sed quia necessario futurum supponebatur. In quibus ergo posterius esse necesse est, in hisce recurrit, semperque si prius est factum, posterius fore necesse est.

Text. 67.

c Quod si deorsum versus in infinitum abeant, haudquaquam ex posterioribus hoc fore simpliciter, sed ne ex suppositione quidem erit necesse: nam semper aliud ante necessario erit: quocirca & illud fore necessarium erit. Quare si infiniti non sit principium, nec primum quicquam erit, ob quod fore erit necessarium. At vero ne in hisce quidem, quæ finem habent, atque terminum, hoc vero dici continget & simpliciter, inquam, fore quippiam, ceu domum, cum factum fuerit fundamentum. Nam cum fuerit factum, nisi semper eam fieri sit necesse, semper id esse, quod potest non esse, eveniet. At in generatione semper sit est necesse, si ipsius generatio necessario sit: nam necessaria & semper simul sunt. quod enim esse est necesse non potest non esse. Quare si quid necessario est, sempiternum est: & si sempiternum est, necessario est. Si itaque hujusce generatio necessario est, sempiterna est: & si sempiterna, necessario. Si igitur generatio cujuspiam necessario simpliciter sit, in orbem eat, eodemque revertatur necesse est. Nam generationem, aut terminum habere, aut non habere, necesse est. Et si non habent, aut in rectum, aut in circulum. Horum autem, si sempiterna sit, in rectum minime possibile est, quia nequaquam sit principium, neque deorsum, ut in futuris accipimus, neque sursum, ut in hisce, quæ jam facta sunt. At esse principium, si finita non sit, atque eam sempiternam esse necesse est. Quocirca circularis sit, est necesse. Igitur regressum fieri necesse:

Text. 68.

καὶ εἰ κύκλῳ, ἀνάγκη ἕκαστον γίνεσθαι καὶ γεγονέναι· καὶ εἰ ἀνάγκη, ἡ τούτων γένεσις κύκλῳ. τοῦτο μὲν δὴ εὐλόγως, ἐπεὶ ἀΐδιος, καὶ ἄλλως ἐφάνη ἡ κύκλῳ κίνησις, καὶ ἡ τοῦ οὐρανοῦ. ὅτι ταῦτα ἐξ ἀνάγκης γίνεται, καὶ ἔσται, ὅσαι ταύτας κινήσεις καὶ ὅσαι διὰ ταύτην. εἰ γὰρ τὸ κύκλῳ κινούμενον ἀεί τι κινεῖ, ἀνάγκη καὶ τούτων κύκλῳ εἶναι τὴν κίνησιν. οἷον τῆς ἄνω φορᾶς οὔσης, ὁ ἥλιος κύκλῳ ὡδί. ἐπεὶ δ' οὕτως, αἱ ὧραι διὰ τοῦτο κύκλῳ γίνονται, καὶ ἀνακάμπτουσι.

Τούτων δ' οὕτω γινομένων, πάνθ' ὑπὸ τούτων. τί οὖν δή ποτε τὰ μὲν οὕτω φαίνεται, οἷον ὕδατα καὶ ἀὴρ κύκλῳ γινόμενα· καὶ εἰ μὲν νέφος ἔσται, δεῖ καὶ ὕσαι· καὶ εἰ ὕσει γε, δεῖ καὶ νέφος εἶναι. ἄνθρωποι δὲ καὶ ζῷα οὐκ ἀνακάμπτουσιν εἰς ἑαυτούς, ὥστε πάλιν γίνεσθαι τὸν αὐτόν. οὐ γὰρ ἀνάγκη εἰ σύ. ἐκεῖνον. εἰς εὐθὺ δὲ ἔοικεν εἶναι αὕτη ἡ γένεσις. ἀρχὴ δὲ τῆς σκέψεως πάλιν αὕτη, πότερον ὁμοίως ἅπαντα ἀνακάμπτει, ἢ οὔ· ἀλλὰ τὰ μὲν ἀριθμῷ, τὰ δὲ εἴδει μόνον. ὅσων μὲν οὖν ἄφθαρτος, οὐσία ἡ κινουμένη, φανερὸν ὅτι καὶ ἀριθμῷ ταὐτὰ ἔσται. ἡ γὰρ κίνησις ἀκολουθεῖ τῷ κινουμένῳ. ὅσων δὲ μή, ἀλλὰ φθαρτή, ἀνάγκη τῷ εἴδει, ἀριθμῷ δὲ μή, ἀνακάμπτειν. διὸ ὕδωρ ἐξ ἀέρος, καὶ ἀὴρ ἐξ ὕδατος, εἴδει ὁ αὐτὸς οὐκ ἀριθμῷ. εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἀριθμῷ, ἀλλ' οὐχ ὧν ἡ οὐσία γίνεται οὖσα τοιαύτη, οἵα ἐνδέχεσθαι μὴ εἶναι.

ceſſe erit. Vt ſi hoc neceſſario ſit, ergo & prius: at vero, ſi hoc & poſterius fore erit neceſſe: atq; hoc, ſemper continue: nihil enim refert per duo, an plura hoc dicamus. Igitur neceſſario ſimpliciter circulari motui, atq; generationi competit. Et ſi in orbem fiat generatio, fore quodque, eſſe factum neceſſe eſt: & ſi neceſſe ſit horum generatio circularis erit. Hæc itaq; non ſine ratione accidunt, poſteaquam motus ille circularis atq; cœleſtis perpetuus eſt: nam hæc neceſſario fiunt, & erunt quæcunq; hujusce motiones ſunt, & propter hunc fiunt motum. Nam ſi id, quod in orbem movetur, aliqua ſemper moveat, eorum quoq; motum circularem eſſe neceſſe eſt, ut ſi ſupra latio orbita ſit, ſol orbita movetur. Quoniam autem hoc pacto movetur, hac ſane de cauſa anni tempora in circulũ fiunt, redeuntque. Quare cum ita fiant, omnia profecto, quæ ſub ipſis ſunt, haud ſecus fient.

Text. 69.

d *Cur nam igitur quædam ita fieri videntur, nempe circulatim oriri, ut pluvia, & aer (nam ſi nubes erit, pluat etiam oporteret, & ſi pluet, nubem quoque fore convenit) homines vero & animalia in ſeſe non redeunt remeantq; ita, ut idem rurſum oriatur? non enim ſi pater ſit te fore, ſed illum, ſi tu ſis neceſſe eſt: hæc autem generatio in rectum proficiſci videtur. Rurſum autem hoc conſiderationis initium ſumatur, ſimili ne modo univerſa redeant, an non; ſed quædam numero, quædam ſpecie ſolum? Quorum igitur ſubſtantia motum ſubiens incorruptibilis eſt, ea omnia, ut patet, etiam numero eadem redire ſolent: nam motus id con[illegible] ſolet, quod m[illegible]tur. Quorum vero non, ſed corruptibilis, ſpecie, non item numero reverti neceſſe eſt. Quocirca cum ex aere aqua fit, & ex aqua aer, aer ſpecie idem non numero redit. Quod ſi & eadem numero aliqua redeant, non tamen ea quorum ſubſtantia ortum ſubit ejuſcemodi exiſtens, quæ non eſſe poſſit.*

Text. 70.

CAPITIS VNDECIMI EXPLANATIO.

a *Cum autem in hiſce*] Quia ſtatuit rerum ortus & occaſus perpetuos ac perennes eſſe, ita ut intermitti nequeant, in controverſiam adducit, num ejuſmodi ſeries ita procedat, ut privata alicujus rei generatio: & res, quæ per eam producitur, neceſſaria ſit, vel potius omnes accidentario eveniant, poſſintque eſſe & non eſſe. Huic quæſtioni reſpondet, quaſdam generationes neceſſarias eſſe, quaſdam non eſſe, idemque ſimiliter dicendum de iis, quæ per generationem producuntur. Pronunciatum hoc probat Ariſtoteles duplici ratione, quarum prior, quia ſumitur à diſtinctione Græci vocabuli rem futuram ſignificantis, quæ dictio apud Latinos non eſt, in Græco tantum idiomate vim obtinet. Ea vero ita ſe habet. Ad rem futuram ſignificandam aut uſurpamus verbum ἔσεσθαι, quod denotat rem neceſſario futurã; aut μέλλειν quod denotat rem poſſe eſſe & non eſſe. Igitur rerum quædam neceſſario, quædam non neceſſario fient. Poſterior ratio ita concluditur; Generatio eſt via ad eſſe; ergo ſicuti ſe habet eſſe rerum; ita & earum generationes: ſed quoddam eſſe eſt neceſſarium, ut Solem in orbem moveri, quoddam contingens, ut Socratem currere: ergo & generationum quædam erunt neceſſariæ, aliæ contingentes. Hæc probatio eo tendit, ut doceat Ariſtoteles generationes ſpecierum, id eſt, ſingularium, ſi ſpectentur, quatenus per ea ſpecies conſervantur, neceſſarias eſſe: quia ſpecies rerum per ſe ad univerſi ordinem ad pulchritudinem requiruntur: generationes autem ſingularium, ſi unumquodque in ſe conſideretur, non eſſe neceſſarias, ſed contingentes, quia nullum ſingulare corruptibile per ſe ſumptum ad univerſi perfectionem, & ornatum exigitur. Conſule de hac re Divum Thomam, libro ſecundo contra Gent. capite 84.

Generationes alias eſſe neceſſarias, alias contingentes.

Generatio via ad eſſe.

Species requiruntur ad perfectionem univerſi.

b *[illegible]igitur prius*] Vt enucleati explicet, quo pacto in generatione diſſolubilium ſubſtantiarum neceſſitas inveniatur, dubitat utrum ſicut id, quod ortu prius eſt, neceſſario arguitur ex eo, quod ortu eſt poſterius, ut ex tecto fundamentum, ex fundamento lutum: ita retro commeet, & ex priori colligatur neceſſario poſterius. Huic dubitationi reſpondet, cum poſterius in ſe neceſſarium eſt, tunc neceſſario colligi ex priori: ut ſi oportet ſimpliciter domum eſſe, utique neceſſaria rerum conſequen-

Dubium.

Reſponſio.

sequentia, ex fundamento arguemus domum futuram, licebit mutuo reciprocare, si hoc est, illud est, si illud est, hoc est. Quin vero in tali rerum genere non est dicendum posterius simpliciter colligi ex priori, sed ex conditione suæ naturæ, cum ponatur in se absolute necessarium esse, non autem ex hypothesi. Ex his capi vult Aristoteles documentum ad dijudicandum, quando ex generatione prioris necessario inferatur generatio posterioris, videlicet, quando generatio posterioris in se est absolute necessaria.

c *Quod si deorsum*] Duplicem generationum progressum considerare oportet. Vnum rectum, alterum circularem, seu in orbem. Rectus dicitur, cum formæ, quæ in materiam inferuntur, semper inter se specie differunt. Circularis vocatur, cum ejusmodi formæ non omnes differunt specie, sed fit regressus ad illam, quæ est ejusdem speciei. Prioris progressus exemplum est, cum ex terra fit aqua, ex aqua aer, ex aere ignis, omnes enim hæ formæ specie distinguuntur. Posterioris vero, cum ex aqua fit aer, ex aere ignis, ex igni terra, ex terra aqua, ex aqua rursus aer, ubi à generatione aeris fit revolutio ad generationem ejusdem aeris. Quod ergo generationes in rectum non possint esse necessariæ, probat Aristoteles, quia vel tunc essent finitæ, vel infinitæ: quorum neutrum dici potest. Non primum, quia sequeretur generationes non esse perpetuas. Non posterius, quia si semper alia, & alia forma introducitur, nulla erit simpliciter necessaria. Superest ergo, ut duntaxat progressus circularis generationum necessarius sit: & ex una priori generatione necessario sequatur alia (etsi quibusdam interpositis, ut in proposito exemplo ostenditur) qua redeat idem secundum speciem, quod si non continuatione, regressione tamen perpetuum sit. Atque hoc modo alterni ortus, obitusque elementorum perenni circuitione sic in mundo existunt, ut & ipsa elementa serventur, & cujusque generatio, quatenus in orbem redit, neque unquam ex toto cessat, necessitatem perennitatemque obtineat.

Progressus generationum duplex.

Progressus circularis generationum necessarius.

d *Cur nam scitur* In dubitationem adducit, cur quædam ex se mutuo in circulum oriantur, ut cum ex aere fit aqua, rursumque ex aqua aer: & è vaporibus pluvia, atque è pluvia vapores: neque tamen idem in animantibus accidat: non enim ut ex Sophronisco Socrates, ita rursum ex Socrate Sophroniscus generatur. Quærit etiam num idem numero redire queat. Huic autem posteriori dubio occurrit dicendo, quæ sempiterna sunt, & interire nequeunt, ea posse redire secundum numerum, ut idem Sol ad Arietem: caduca vero non nisi secundum speciem regredi. Vnde etiam prioris ambiguitatis explicatio liquet. Sicut enim in reciproca aeris & aquæ generatione non idem numero, sed idem specie restauratur, ita neque in ortu animantium: cum utrobique idem numero reparari impossibile sit.

Dubium 1.

Dubium 2.

Responsio.

QVÆSTIO I.

NUM QUOD SEMEL INTERIIT, PER VIM NATURÆ idem omnino redire possit, necne.

ARTICVLVS I.

VETERVM IN PROPOSITA QVÆSTIONE SENTENTIA, ejusque improbatio.

Platonicorũ dogma.

VAriæ sunt in hac controversia Philosophorum sententiæ. Nam Platonici, ut Divus Augustinus libr. 12. de Civitate Dei capite 13. refert, & ex eorum libris constat, arbitrati sunt, confectim syderum, cœlorumque cursibus, & peracto magno anno, easdem omnino causas, eosdemque effectus perpetuo redituros, ut verbi gratia, sicut Plato Philosophus Athenis in Academia discipulos docuit; ita prolixis temporum intervallis, sed tamen certis, & idem Plato, & eadem civitas, eademque schola, iidemque discipuli repetiti, & per innumerabilia temporum sæcula repetendi sint, eodem scilicet magno anno vertente. Hunc vero annum nonnulli è Platonicis triginta sex millibus nostrorum annorum concludebant, quo spatio credidit Ptolomæus peragi cursum nonæ Sphæræ ab occasu in ortum. Cui tamen recte contradixit Alphonsus Rex in suis tabulis aiens, non nisi quadraginta novem millibus annorum ejusmodi periodum confici. Ad hæc Platonicorum dogma fuit, quod illi a Pythagoreis, hi vero ab Ægyptiis, ut Herodotus libro secundo scripsit, acceperunt animas, cum è corporibus exiissent, ad corpora sæpius redire. Ajebant autem Platonicorum nonnulli hujusmodi animarum descensum in corpora per orbes mundanos gradatim fieri. Nam aliquando animam vitam agere æthercam apud eam stellam, cui vel natura, vel affectu est propinquior; aliquando Dæmoniacam in igni: hinc Heroicam in aere: denique in terris humanam.

Anni magni spatium.

Ptolomæus.

Alphonsus rex Dogma Platonicorum unde fluxerit.

Ac nonnulli etiam è Pythagoræis, & Platonicis, itemque Hiarchas, Brachmanes, Zoroastres, Trisme-

Varietas corporum in quæ redire animas finxerunt.

Trismegistus, & Apollo Thianæus animos ratione præditos in belluina corpora, belluarum animas in corpora humana vicissim demigrare dixerunt. Ajebant præterea humanos animos pro ratione anteactæ vitæ, pecudum corpora sortiri. Eos, qui cantui dediti fuissent, in luscinias, olores, aliasve ejusmodi cantatrices aves: qui fœdis voluptatibus, in porcos; qui latrociniis in lupos; qui iracundiæ in serpentes: qui audaciæ in leones: qui fraudibus in vulpes degenerare. Homerum in pavonem; Orpheum in Cygnum abiisse. Animam Thamyræ philomelam affectasse: Ajacis leonem. Agamemnonis aquilam, Thersitis simiam. Ex eodem quoque placito effluxit id, quod narrat Plutarchus in libro de sera numinis vindicta, nempe inferorum opifices conatos fuisse Neronis animam clavis ignitis undique transfixam in Pyndaricæ Echidnæ speciem vertere, ac transformare, ut per viscera erumpens partu matrem devoraret, ac laniaret, fuisse tamen in aliud bruti genus circurius, nempe in reptile juxta lacus commorans, transfusam; propterea quod Græcorum genus servitutis jugo liberasset.

De anima Neronis.

Interpretatio Alcinoi.

Alcinous in libro de Doctrina Platonis c. 16. sic Platonicum dogma interpretatur. Cum, inquit, omnium artifex, quamlibet animam antea cognato astro tanquam vehiculo imposuisset, instar legum conditoris fatales eis leges explicavit, ut ipse extra culpam delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes à corpore exorituras voluptatem, dolorem, metum, iram, quas si vincerent in cognatum astrum denique redituras: si vero ab iis superarentur, generatione secunda, in vitam fœminæ migraturas. Et quæ nondum ab improbitate cessatent, in belluarum corpora immittendas.

D. August. expositio.

Sunt vero nonnulli, è quorum numero est D. Augustinus lib. 7. de Genesi ad litteram cap. 10. qui sentiunt, uti par est, præclaros illos philosophos veram nostrorum animorum in pecudum corpora transmigrationem haudquaquam docuisse: sed rebus fictis adumbrasse, quo pacto homines vitiis & moribus depravatis quodammodo propriam exuant naturam, & in bestias mutentur. Itaque animorum transitum non in pecorum membra, & effigiem, sed in pecorum affectus significasse. Vel etiam propterea ejusmodi palingenesiam finxisse, ut homines metu pœnæ & futuræ post mortem conditionis à sceleribus deterrerent. Quo fit, ut Philoponus lib. 1. de anima ad textum 53. Aristotelem mordacitatis insimulet, quod Pythagoricam philosophiam de animorum reditu in corpora sive humana, sive belluina tanquam fabulosam, ac minime seriam contempserit, cum lateant in iis occulta mysteria, quæ philosophi, ne invulgentur, atque omnibus passim fiant obvia, recondere consuevetunt. At enim morem hunc cur Aristoteles interdum improbet, diximus in primo Physicæ Auscultationis lib. 7. quæst. 1. art. 1.

Cæterum quidquid illi existimarint, sive etiam dixerint animas remeaturas ad propria corpora, ex quo sequebatur reparandum idemmet singulare, quod perierat: sive asseruerint immigraturas in corpora diversa, ex quo non colligebatur idemmet singulare restituendum fore, cum numeralis identitas compositi Physici non nisi ex eadem materia, eademque forma singulari consurgat: fides tamen orthodoxa veritatis magistra docet, commentitium esse perpetuum illum rerum omnium circuitum, & animorum ad alia, atque alia corpora regressionem. Itaque ejusmodi figmentum D. Augustinus loco citato multis sacræ paginæ testimoniis refellit. Si enim res ita haberet, non solum mortui semel ad vitam excitandi essent, ut re vera sunt, sed iterum ac sæpius, imo & infinities interitum subituri, cujus oppositum docet illud D. Pauli cap. 4. epistolę primæ ad Thessalonicenses, semper cum Domino erimus, videlicet post resurrectionem, & ad Romanos 5. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur. Item illud Apocalyp. 10. Tempus non erit amplius. Denique idem statuit fidei articulus, quo futuram vitam æternam profitemur. Quod vero hic error etiam à philosophiæ veritate abhorreat, sequenti articulo patebit, ubi ostendemus eundem numero effectum naturæ viribus redire non posse. Tametsi, quod attinet ad metempsychosim, eam non hic ex instituto, sed in 3. de anima propriis argumentis confutare decretum nobis sit.

Quod idem resurrectio non nisi supernaturaliter sit possibilis. D. Dionys. c. 6. de div. nomin. D. Gregor. hom. 10. in Ezech. D. Damasc. lib. 4. de Fide orth. c. 28. D. Chrys. hom. de resur. D. August. lib. 22. de Civit. Dei c. 4. Theologi in 4. dist. 43. & 44.

Superioris dogmatis confutatio.

ARTICULUS II.

OPINIO ALIORUM EXISTIMANtium id, quod interiit, posse idem numero redire per naturam.

Rejecto Ethnicorum errore, cum nostris Philosophis nunc res erit, expendemusque, num aliqui saltem effectus iidem numero per naturam restitui queant. Richardus in 4. sent. dist. 43. quæst. 1. artic. 3. aliique nonnulli affirmantem partem sequuntur, quam etiam probabiliorem judicat Scotus ibidem quæst. 3. art. 1. Sunt autem pro hac opinione hæc argumenta. Si calor spatio trium horæ quadrantium existat, illius existentia in primo, & tertio non pendet à sua ipsius existentia in medio quadrante. Potuit ergo existere in primo, & tertio, esto in medio non extitisset, hoc autem fieri non posset, nisi corrumperetur, idemque rediret. Ergo calor qui semel interiit, reparari idem potest. Secundo, Aqua in multas partes secta perit, utpote dissoluta unione partium, quibus constat, at si rursum partes coeant, eadem singularis aqua reparatur, cum ex iisdem partibus non nisi idem totum coalescat; igitur idem totum semel destructum, redintegra-

1. Argum.

2. Argum.

. Argum. tegratur. Tertio, Quædam partes animæ prædi- tæ ab animantibus divulsæ, arte medica iterum reliquis uniuntur: ergo quod interiit, post idem numero reviviscere. Quod si quis respôdeat non esse id absurdum in parte corrupta, & confestim toti prædicto modo applicata, esse tamen absurdum & impossibile per naturam in toto vivente, quod interiit. Contra id obiicitur. Nam D. Augustinus super Psal. 101. refert à quibusdam traditum, pelacanû rostro pullos suos occidere, sed post seipsum sauciando, sanguinem effundere, eoque superfusos pullos vitæ reddi. Idemque commemorat D. Greg. super eundem Psalmum, aiens ita Philosophos opinari ergo totum etiam vivens, naturæ facultate, potest in vitam reduci.

D. Aug. de pelecano. Lege Pier. in Hieregl.c.21.

C. Gregor.

. Argum. Quartò, Iidem homines possunt vi naturæ ab interitu revocari; ergo iidem effectus possunt naturaliter restitui. Antecedens multis modis ostéditur: Primùm, quia intereunte Socrate, manet in materia potentia naturalis passiva, ad eandem numero animâ excipiendam, cum potentia materiæ nihil aliud sit, quam ipsa materiæ essentia, quæ mutari nequit, itemque in anima separata manet appetitus naturalis, ut corpori uniatur, teste D. Augustino libr. 12. de Genesi ad literam c.35. & D. Thoma 1. part. q.76. art.1. ad 6. qui appetitus similiter est ipsamet natura animæ, ac nihil aliud quam formalis propensio ad informandum corpus. Quare cum nec illa potentia naturalis materiæ, neq; hic animæ appetitus frustra esse debeant, dabitur aliqua vis in natura, quæ utrumque explere valeat. Deinde, Animus contra naturam suam, extra corpus detinetur, cum naturale ei sit esse in materia, ad quam informandam suopte ingenio inclinatur: atqui nihil per vim æternum esse potest, ut docet Arist. 1. de Cœlo c.2. text.15. & lib.2. c.3. text.18. ergo animus nequibit vagari sempiterno tempore extra corpus, atque ita ad id tandem repatriabit. Præterea, Homini, secundum naturæ conditionem spectato, debetur naturalis beatitudo, quæ est ultimus ejus finis naturalis, cum cæteræ res suos ultimos fines naturaliter assequantur; sed hunc finem non potest obtinere in hac vita mortali tot miseriis obnoxia. Vnde D. August. lib.13. de Trinit. cap.8. & 20. statuit, non posse homini in corpore mortali beatitudinem contingere: oportet ergo animam naturæ ipsius ope ac beneficio ad corpus redire, ut homo in meliori statu positus naturali felicitate potiatur. Nec sat erit talem beatitudinem obtinere in anima separata: tum quia sic non expleretur appetitus totius speciei, tum quia non sola anima, sed totus homo præmium aut pœnam meretur. Qua ratione futuram corporum resurrectionem probant D. Chrysost. homil.65. in Ioan. Cyrillus Ierosolymit. catech.18. Damascen. lib.4. c.28. Tertull. lib. de resurrectione carnis c.14. Gregor. Nyssen orat.3. de resurrect.

D. August. D. Thom.

Nullum violentum perpetuum.

D. Chrysost. D. Cyrill. D. Damasc. D. Gregor. Nyssen.

. Argum. Postremò, quod in doctrina Peripatetica, non sit negandum posse idem numero corruptum redire, ex eo probatur, quia Arist. lib.8. Metaph. c.4. text.11. & lib.12. ejusdem operis c.2. text.11. ait, si eadem materia, idemq; agens perseveret, eundem effectum productum iri. Et lib.8. Phys. c.6. text.53. & hoc in lib. c.10. text.56. docet idem eodem modo se habens facere idem. Cum ergo re intereunte maneat eadê materia, possitq; perseverare idem efficiens, eodê pacto se habens, utiq; fatetur Arist. rem, quæ interiit, posse reparari

ARTICVLVS III.

APPROBATIO CONTRARIÆ sententiæ

ADversaria tamen opinio existimantiû quod semel propriè interiit, idem numero per vires naturæ redire non posse, vera est, eamq; tradidit Aristot. hoc in lib. c.11. tex.70. & in cap. de oppositis, ubi docuit non esse regressum à privatione ad habitum, & lib 5. Phys. c.4. text.37. ubi scripsit, non posse redire eandem numero sanitatem. Idem tuetur D. Thomas lib.4. contra gentes c. 18. Ferrariensis in Commentariis ejusdem capitis Henricus Gandavensis quodlib. 7. q. 61. Durandus in 4. dist.43. q.2. Capreolus ibidem q. 1. art.1. Richardus quæst.1. circa 3. princip. Averroes hoc in lib. ad text.70. Zimara in theorematis proposit. 102. aliiq; complures. Nituntur autem hi auctores eo potissimû fundamento, quod quilibet effectus singularis pêdeat ab eodem numero agente, materia, tempore, ac reliquis circumstantiis, quæ ad ejus productionem concurrerunt. Nec enim alia ratio excogitari potest, cur hic potius, quam ille singularis effectus producatur, nisi quia hujusmodi singularium circumstantiarum confluxu perficitur. Et verò semper eædem omnino circumstâtiæ habentur, cum eadem est agentis actio seu productio. Quo fit, ut ex unitate productionis arguatur identitas effectus, ex varietate diversitas. Vt enim quælibet res per actionem, qua producitur, ultimò ac completè à suo efficiente accipit esse, & singularitatem, ita ab eadem sic dependet, ut ab alia idem esse capere non possit. Porro ex his sequitur non posse idem singulare restitui, nisi per eandem singularem actionem, cum per aliam nequeat ei reddi idem esse. Ad quod actio, seu productio, quæ semel evanuit, eadê numero repeti nequeat, ex eo probant, quia hæc numero actio necessariam habet dependentiam à duratione, quâ fit, tum vera, tum imaginaria, quæ veræ respondet, quæ duratio redire non potest, sive sit momentanea, sive successiva. Id quod ex eo ostenditur, quia alioqui si hodierna die Sol, cæteriq; planetæ, & corpora omnia cœlestia super idem omnino spacium ab eisdem motoribus æqua velocitate, ac reliquis eodem modo, quo hesterna die, sese habentibus, moverentur; sequeretur tunc hodiernum & hesternum diem, unum eundem-

Lege D. Tho. quo l.4.q.1. Capreolum loc. hic cit.

que prorsus diem esse, atque præteritum fieri præsens. Quod certè communis animi conceptio non admittit. Consecutio probatur, quia revolutio hodiernæ, ejusque durationi nihil deesset ad identitatem, cum hesterna præter coexistentiam cum duratione imaginaria.

Determinatio effectuũ quoad singularitatẽ. Cap.7 q.15. art.1.

Porro nos libro secundo physicæ auscultationis, Nominalium & aliorum quorundam opinionem secuti, statuimus causas omnes quoad singularitatem effectuum, quos producunt, determinari à causa prima, exempli gratia, ignem cum ex se indiscriminatim se habeat, tam ad hunc, quàm ad illum calorem producendum, determinari à Deo ad hanc numero actionem, per quam hunc potius, quam alium producat. Nam illud de determinatione proveniente à duratione, seu vera, seu imaginaria, futile est: cum duratio posterius quippiam sit actione, quam mensurat, eique in suo jam esse constitutę superveniat, ut loco citato pluribus verbis disserui-mus. Ad eam igitur, quam illic amplexi fuimus, Philosophię normam, censemus componendam esse rationem, qua probetur non posse, quod interiit, idem numero reparari: Nimirũ quia cum hæc causa ideo hunc singularem effectum producat, quia eam Deus præfiniit, ut in hoc subjecto, hoc tempore, ac deniq; sub his circumstantiis, hanc potius, quam illam actionem eliceret, atque adeo hunc, non illum effectum promeret: inde necessario fieri, ut idem effectus postquam semel evanuit, sicque variatis iis circumstantiis, idem produci non valeat, quia nequit redire eadem actio, per quam fuit productus.

Germana causa, cur idem numero effectus reparari nequeat.

Objectio.

Sed obiiciet aliquis: Post editum hunc effectum, adhuc manet in Deo potentia, qua determinavit agens naturale ad actionem effectricem illius: ergo adhuc Deus poterit idem agens similiter determinare ad eandẽ actionem, eundemq; effectum. Huic objectioni concesso antecedente, si de potentia absoluta intelligatur, neganda est consecutio, dicendumque, Deum non concurrere iterum ad eam determinationem, quia licet ex potentia absoluta posset, ex ordinaria tamẽ statuit non concurrere accommodans se ad conditionem agentis naturalis, quod postquam semel eo pacto determinatum fuit, manet ex lege ordinaria indeterminabile ad eãdem numero actionem, & eundem effectũ secundo producendum, quod provenit ex ipsa finitudine agentis naturalis, cujus vis, edito semel in lucẽ effecto, quasi effœta manet. Hinc igitur, tanquam ex fonte oritur ratio, ob quam effectus, qui semel esse desiit, reparari non possit: quæ impossibilitas aliis quoque argumentis comprobari solet.

Refutatio.

Natura præv[illegible] da [illegible] potestatis exercendæ.

Primum, quia id, quod agens naturale nunquam præstitit credibile non est fieri ab eo posse, cum natura suæ potestatis exercendæ prævida sit: nullus verò equus eum, qui interierat, reproduxit, similiterque res semper habuit in aliis causis physicis. Quin verò si agens naturale posset rem corruptam iterum atque iterum reparare: posset etiam potiori jure non productam sæpius producere, sicque eadem res per naturam multis in locis simul existeret, quod nemo dicet. Præterea, si quoties idem agens & patiens concurrunt, idem effectus redit, ut contrarię partis assertores volunt, sequitur eãdem lucem quotidie à Sole immitti, & eundem calorem posse millies in aquam trãsfundi, si toties igni remoto, aqua frigeat, ac toties idem illi ignis applicetur. Quod cum satis absurdum videatur, nequaquam admittendum erit, posse naturæ viribus id, quod interiit, idem numero reparari.

Dubium.

Dubium tamen est, si equus, qui erat à Bucephalo generandus, multis ante annis à Deo immediatè produceretur, isque interiret, utrum nihilominus idem equus esset à Bucephalo generandus: si enim esset, jam dabimus corruptum per naturam reproduci. Huic dubitationi affirmatè respondendum est. Nam in eo, quod Deus productionem illius equi miraculo anticipavit, non abstulit Bucephalo vim naturalem, quam ad illum generandum habet, neque verò eam impedivit: si modo ponamus, tot ante annis, prædictum equum fuisse corruptum, ut materia, in quam ejus forma introducenda est, generationis tempore non sit contrariis dispositionibus ita occupata, ut recipere eam formam non possit. Quod accideret, si, verbi gratia, equus hodierna die generandus esset, & hesterna interitum subiisset. Neque hæc responsio contradicit opinioni, qua statuimus non posse corruptum naturaliter idem redire; id enim de iis, quæ stato naturæ tempore per causas physicas producta corrumpuntur, non de illis, quæ extraordinario illo modo esse accipiunt, in quibus efficiendis perinde se habet causa naturalis, ac si divina potentia nihil circa eorum productionem fuisset molita.

Responsio.

ARTICULUS IV.

EXPLICATIO ARGUMENTORUM *secundi articuli.*

Solut. 1. arg.

Diluamus nunc argumenta, quæ probare videbãtur, posse, quod interitum subiit, idem redire per naturam. Ad primum respondendum est, existentiam hujus caloris v.g. in tertio quadrante pendere ab existentia suiipsius in secundo; quatenus si illius existentia in secundo interrumperetur, oporteret per aliam novã actionem effici, atque adeo non jam eundem produci. Ad secundum, cum aqua in diversas partes dividitur, etsi desinat esse id totum, quod antea erat, non tamen propriè corrũpi. Neć enim compositi naturale corruptionem inire propriè dicitur, nisi abscessu formæ. Quare nil mirum, si partibus rerum coeuntibus, idem totum instauretur. Nos autem de iis tantum, quę propriè corrumpuntur, locuti sumus. Tertio

Solut. 2.

Tertio argumento recte occurrebatur: potest enim corruptum partiale, si à toto vivente separetur, eandem viventis formam, quam amiserat, recuperare per dispositiones, non quidem easdem numero cum iis, quas ante habuerat, sed eis similes, idoneas tamen ad iteratam ejusdem formæ receptionem: quæ receptio comparatione partis ideo non est impossibilis per naturam, quia facile est extendere se formam ad partem ita unitam; quemadmodum & in nutritione sese porrigit ad materiam alimenti, quæ denuo accedit, & toti agglutinatur. Si tamen vivens, cujus pars antea divulsa rursus conjungitur, imperfectum sit, proindeque habeat animam divisibilem, non reparabit pars illa eandem animæ portiunculam, quam amiserat, sed novam particulam animæ denuo eductam de potentia illius partialis materiæ, ut erit consideranti perspicuum.

Ad id, quod de pelecano obiiciebatur; in quo commemorando variant auctores: (Nam D. Hieronymus epist. 29. ad Præsidium ait, Pelecanum non occidere pullos, sed à serpente occisos excusso sanguine ad vitam reducere) dicendum eam historiam fabulosam esse, nec à sacris Doctoribus, uti veram afferri, sed ut ab aliis traditam, vulgatamque narrari. Nam neque iidem pulli possunt reviviscere, ut ex superiori disputatione constat, neque alii ejusdem speciei, ex demortuorum cadaveribus possunt vita donari, quia perfecta animantia, cujusmodi sunt pelicani, nonnisi interventu virtutis seminariæ animam, vitamque naturaliter accipiunt, ut docuimus in libris de cœlo, cum de phœnicis regeneratione disputaremus.

Ad quartum, negandum est antecedens, & ad primam ejus probationem dicendum, quod attinet ad potentiam materiæ, posse illam sumi duobus modis, uno pro inclinatione substantiali materiæ ad formam absolute considerata, altero, pro eadem inclinatione, cum ordine, respective ad causam efficientem naturalem, à quo possit reduci ad actum. Si igitur potentiæ materiæ secundū priorem notionem accipiatur, semper materia illam servat, sive forma perierit, sive non, ut recte probat argumentum: si secundum posteriorem, abolita, separatave forma, jam non manet in ea talis potentia: cum nullum sit agens physicum, à quo in ejus formæ actum reduci queat, cum illæ numero dispositiones, quas forma quælibet etiam rationalis physice requirit, à materia extiterint. Et verò manet in anima separata appetitus ad materiā informandam: sed neque hic appetitus, nec materiæ potentia frustra erunt post abscessum animæ à corpore: quia ut non dicatur frustra, sat est, fuisse aliquando perductam in actum partim à Deo, cum animum creavit, & corpori infudit (qui in eo opere habet rationem agentis naturalis, quatenus ipsa rei natura suo jure efflagitat, ut Deus in materiam ultimo præparatam animum immittat, adeo ut miraculum foret, si Deus tunc ejus creationem suspenderet) partim à generante, quod producendo dispositionem materiæ, & animæ unionem pro sua facultate attigit.

Ad secundam probationem ejusdem antecedentis, negandum est quod assumit. Enimverò status animi extra corpus nec est ei naturalis, cum natura sua sit pars hominis, & forma corporis, ad quod informandum ingenitam habet propensionem: nec contra naturam, seu violentus, quia, ut alibi exposuimus, nihil dicitur alicui rei violentum, nisi quod ei per vim extrinsecus illatam convenit, & cui res active resistit, quomodo quies in loco superiori est lapidi violenta, quia per talem vim fuit in eo collocatus, atque inde excedere, & deorsum tendere per impulsum proprium nititur. Erit igitur status extra corpus præter naturam animæ, non naturalis, neque violentus.

Ad tertiam dicimus, homini secundum naturam spectato competere beatitudinem naturalem, quam Arist. 1. lib. Ethic. c. 7. & lib. 10. cap. 6. 7. & 8. constituit in statu virtutis, tum moralis, tum intellectualis; adjunctis etiam bonis corporis, & fortunæ, quę ad virtutis usum sufficiant, & hanc beatitudinem posse a nobis per vires naturæ in hac vita adipisci, non quidem perfecte; quo pacto eum habuere primi parentes, dum primævam justitiam retinuere; sed imperfecte, ac more humano, à qua non necesse est omnem prorsus defectum, & miseriam excludi. Ita verò ad explendum naturalem appetitum, quem hujusce felicitatis obtinendę homines habent, non necesse est redire animos ad corpora, cum etiam in vita morti obnoxia possideri queat, ut locis citatis docet Aristotel. Nam quod D. Augustinus ait in hac mortalitate non esse beatitudini locum, de perfecta beatitudine intelli debet. Nec Patres ex eo ostendunt futuram resurrectione... quod conveniens sit reverti animos in corpora, ut naturalem beatitudinem sortiantur, sed ut totus homo præmium, quod erit supernaturalis beatitudo, vel pœnam, prout quisque meruit, obtineat.

Quid dicatur violentum. *Lib. 1. de cœl. c. 3. q. 1. ar. 1.*

De naturali hominis beatitudine. *Lege Scot. in 4. d. 43. q. 2. in fine.*

Explicatur Augustini dictum de hominis beatitudine.

QVÆSTIO II.

POSSITNE ENS PERMANENS, quod esse desiit, idem numero divina virtute reparari, an non.

ARTICVLVS I.

QVÆ ARGVMENTA PROBARE VIdeantur non posse.

De hominibus, quorum animus, iis intereuntibus, permanet, an divina virtute à morte ad

Statio controversiæ. ad vitam revocari queant, nulla est inter Catholicos disceptatio. Nam quod possint, constat ex testimoniis sacræ paginæ, quæ id sæpe factum narrat, docetque futurum in communi omnium hominum resurrectione, quamvis hanc negarint omnes Ethnici Philosophi, ut refert Tertullianus libr. de Præscriptione hæreticorum cap. 7. Alii quod crederent animam una cum corpore interire, ut Epicuræi & Stoici, qui idcirco Divum Paulum resurrectionem prædicantem, novorum Dæmoniorum annunciatorem appellarunt Actorum 17. Alii quod putarent animam, etsi immortalis esset, non posse, etiam divina virtute ad corpus reduci. Neque soli gentium Philosophi, sed etiam inter Iudæos Saducæi in hoc errore fuerunt, ut constat ex Matthæi 22. & Marci 12. cap. itemque Simon Magus, teste Dionysio cap. 6. de divinis nominibus, & Marcion referente Tertulliano loco citato, aliique hæretici, quos disertissimis verbis confutant Athenagoras libro de mortuorum resurrectione, Divus Gregorius homilia 26. in Evangel. & libro 14. Moralium cap. 28. D. Augustinus sermone 19. de verbis Apostoli, Cyrillus Ierosolym. Cath. quarta & 18. Divus Basilius homil. 8. Hexamer. Theophilus Antiochenus libro primo contra Christianæ religionis calumniatores. D. Thomas 4. contra gentes cap. 79. & alii.

Ethnici Philosophi resurrectionem negarunt. Athenagoras. D. Gregor. D. Aug. st. D. Cyrillus. D. Basilius. Theophilus.

Tantum igitur in quæstionem adducimus, an compositum, cujus forma interiit, vel forma ipsa per se, vel si quid à Deo in nihilum redigatur, an inquam, idem prorsus divina virtute reparari queat. Durandus in 4. distinct. 43. Ioannes à Neapoli quodlibet. 21. quæst. 6. Abulensis ad cap. 22. Matthæi quæst. 238. & Marsilius hoc in lib. q. 18. ad negantem partem deflexere, quæ hisce potissimũ rationibus confirmatur. Ideo agentia creata nequeunt eundem numero effectum reparare, quia non est in eorum potestate repetere eandem actionem, qua effectus in lucem prodit, & à qua necessario dependet: atqui nec Deus potest eandem actionem rursus edere, sicuti nec eundem motum, aut tempus, aut momentum, ergo, &c.

Primũ arg.

2. Argum. Secundò. Idem probatur ex eo, quia si res iterum est, ergo bis est, ergo habet duplicem durationem ergo duplicem existentiam, igitur sunt duæ res, & non una, atq; eadem. Tertio. Id, quod jam est, dum est, non potest à Deo produci, cum producere sit conferre esse rei non habenti, ergo multo minus id, quod jam non existit, ulla vi effici poterit.

3. Argum.

4. Argum. Quartò. Per divinam potentiam fieri nequit, ut id, quod extitit, non fuerit, nec ut, quod non fuit, extiterit, ut docuit Plato in Sophista, & ex Agathone refert, approbatque Aristoteles lib. 6. Ethic. c. 2. ergo pari modo fieri non poterit, ut id, quod desiit esse, neque est, rursum existat.

5. Argum. Quintò. Si Deus ageret ex necessitate naturæ, non minorem haberet potentiam, quam nunc habet agens liberè: sed tunc non posset idem corruptum reparare: ergo neque modo potest. Major propositio ostenditur, quia quidquid Deus potest, per potentiam potest, nec voluntas minuit, augetve potentiam, seu liberè, seu necessario operetur. Vnde Philosophi, qui Deum ex necessitate naturæ agere posuerant, non propterea infinitam ei potentiam denegarunt. Minor suadetur, quia tunc Deus non ageret, nisi per causas secundas modificando suam potentiam, eamque accommodando ad earum finitudinem, & imbecillitatem, alioqui si absque ea moderatione totam suam vim effunderet, necessario produceret infinitum. Cum ergo causæ secundæ nequeant, quod corruptum fuit, idem numero restituere, fatendum erit id neque in divinam potentiam ullo modo cadere.

ARTICVLVS II.

PARTEM AFFIRMATIVAM omnino veram esse.

HAec tamen sententia probanda non est, asserendumque res omnes permanentes, sive ex parte, sive ex toto perierint, posse easdem secundum numerum divina virtute redire. Quæ est assertio Divi Thomæ quodlib. 4. art. 5. & opusc. 9. c. 82. & 4. contra gentes c. 81. Ferrariensis ibidem, Aegidii theor. 1. Henrici Gandavensis quodlibet. 7. quæst. 16. Scoti in 4. dist. 43. quæst. 1. D. Bonaventur. ibidem quæst. 5. Capreoli quæst. 1. Paludani quæst. 2. & 3. & Theologorum communis. estque D. August. lib. 22. de Civit. Dei c. 20. & serm. 19. de verbis Apostoli, ubi ita scripsit: Si in nihilum redieremus, facere Deus poterat, ut essemus, sicut & fecit nos esse, cum antea nunquam fuissemus. Quod item asserit D. Gregorius homilia 28. in Evangelia, ubi longe, inquit, minus est Deo reparare, quod fuit, quàm creasse quod non fuit. Ex quorum Patrum dictis ita licebit argumentari. Non minor est Dei potentia, postquam res aliqua permanens ab eo producta evanuit, quàm erat, antequam illam efficeret (cum res postquam ab illo productæ fuerunt, nihilominus, quam antea, in eo eminentes sint) ergo respectu divinæ potentiæ non magis repugnat eandem ab interitu vendicari, quam repugnabat antea produci: Quare poterit illam Deus in esse pristinum restituere, presertim cum ex parte ipsius rei, quæ restitui debet, nulla sequatur implicatio, ut ex argumentorum solutione patebit. Vnde etiam deduci potest vulgata illa ratio ad idem confirmandum: videlicet quia id, quod nullam repugnantiam involuit, potest à Deo fieri: nulla verò involuitur, si res permanens, sive corrupta omnino fuerit, sive in nihilũ reciderit, eadem numero reparetur. Tertio, idem hunc in modum comprobatur. Ideo vi naturalium causarũ nequit permanens, quod extinctũ est,

Assertores partis affirmativa. Scotus in 4. d. 43. quæst. unica arg. 1. Argentinatis q. 1. art. 1. & aliorum in 4. d. 43. D. August. D. Gregor. 1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio.

est, idem numero redire; quia idem non nisi per eandem actionem, produci potest; atqui Dei potentia, cum nullis certis limitibus contenta sit, omnesq; gradus rerum tam specificos, quam singulares in se eminenter cohibeat, non limitatur ad certa instrumenta, certumve agendi modum, nec ex se aliunde determinatur; potest igitur eandem actionem rursus edere, atque adeo nihil impediet, quo minus idem numero postquam esse desiit, reproducat.

Quæsierit tamen aliquis, an Deus non solum per se immediatè, sed etiam adhibendo ad id creaturam tanquam instrumentum, possit id, quod esse desiit, reparare? Cui dubitationi respondendum est, si id, quod desiit, sit ens per se subsistens, quod fuerit annihilatum, ut anima rationalis, vel angelus, quod proinde nonnisi per creationem restitui debet, tunc de illius restitutione idem judicium ferendum, ac de creatione. Quare cum verior sit sententia eorum, qui credunt non posse à Deo assumi creaturam, ut instrumentum, ad creandum; convenienter asserendum erit, nec posse Deum uti creatura, ut instrumento, ad reproducendum id, quod per annihilationem desiit esse. Si verò aliter esse desierit, ut calor, qui frigore expulsus periit, tunc dicendum, vel quæri, utrum idem numero calor possit reparari, assumpto instrumento actu vel potestate calorem habente, ut igni, vel pipere; aut quæri, num reparari possit per instrumentũ, quod omnis prorsus caloris expers sit, ut aqua summè frigida. Si igitur de priori instrumento quæstio proponatur, respondendum erit, posse Deum per illud reproducere id, quod periit excitando v.c. ignem, qui alioqui poterat calorem producere, ut illum singularem calorem, quem efficere non poterat, efficiat. Nulla enim ex eo sequitur implicatio contradictionis; cum hic calor singularis, non absoluta sed physica tan um necessitate à certo agente calido pendeat. Quod si de posteriori instrumento quæstio sit, tunc dubium est probabile in utramque partem, quod quia à nobis in Metaphysica adductis argumentis ex professo tractatur, cum in disceptationem adducimus, num Deus quemlibet effectum causæ secundæ effectricis, quovis instrumento præstare queat; ideo hanc controversiam in eum locum reservamus, tum quia ibi opportunius discutietur, tũ ne hic plus æquo longiores simus.

ARTICVLVS III.
RESPONSIO AD PRIMI ARTICULI ARGUMENTI

Diluamus nunc argumenta, quæ probare nitebantur rem remanentem, quæ esse desiit, non posse eandem omnino divina virtute restitui. Ad primum concessa majori, neganda est minor, dicendumq; sicuti Deus potest id, quod periit, idem numero reproducere, ut ostensum à nobis fuit, ita posse reparare actionem realiter eandem. Nam cum actio sit idem re cum termino, nequit terminus idem re, nisi per actionem realiter eandem, etiam à Deo restitui. Diximus realiter, non autem formaliter eandem; quia non repugnat id, quod esse desiit, reparari per actionem formaliter distinctam, cujusmodi esset actio creandi, qua Deus crearet equum, quem annihilaverat: hæc enim cum sit è nihilo productio, non potest non differre specie à generatione, qua idem equus, per naturæ vires, productus fuerat.

Ad secundum respondemus, ex eo quod res, quæ desiit, iterum sit, non necessario consequi, ut habeat duplicem durationem, duplicemve existentiam. Sicut enim recuperat eandem essentiam, ita potest eandem durationem, eandemq; existentiam recuperare; atque ut dicatur bis esse, sat est interruptam fuisse ejus durationem & existentiam, eamque iterum assumpsisse.

Ad tertium respondendum est, si produci sumatur pro accipere de novo esse, quod res antea nullo pacto habebat, tunc fieri non posse, ut res, quæ jam existit, producatur; cum id implicationem involvat. Si tamen usurpetur pro accipere esse quolibet modo, tunc non negandum id, quod jam existit, posse alibi idem esse à Deo accipere. Nam si Petrum, qui Conimbricæ est, simul Deus Romæ constituat, quod fieri posse alibi ostendimus, tunc idem esse, quod Petrus Conimbricæ habet, Romę accipiet: quemadmodum & idem esse reale, quod Christi corpus habet in cœlo, accipit sub modo sacramentali, in divina Eucharistia.

Ad quartum concedatur antecedens, negetur cõsecutio, nam ex eo quod redeat id, quod fuit, non sequitur repugnantia, ut constat ex dictis, quæ tamen manifestè apparet, si demus rem, quæ fuit, non extitisse, aut rem, quæ extitit, non fuisse, ut alibi docuimus cum D. Augustino lib. 26. contra Faustum, cum D. Hieronymo in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis, & refertur cap. Si Paulus 32. q. 5. cum D. Anselmo 2. lib. Cur Deus homo, c. 12. & in lib. de Concordia præscientiæ & liberi arbitrii: quorum Patrum sententiam defendunt D. Thom. 1. p. q. 25. art. 4. & Cajetan. ibidem, Richard. in 1. dist. 42. q. 5. Capreol. ibid. q. 1. ad argumenta contra 7. conclus. Ferrariensis 2. contra gentes c. 25. & alii.

Ad quintum, neganda est major propositio, quia agere ad extra ex necessitate naturæ, & non libera voluntate, imperfectio est, quæ si in Deum caderet, non haberet Deus infinitam virtutem; non quod potentia à voluntate sit, sed quia imperfectio voluntatis divinæ nequit esse cum infinita perfectione potentiæ: quandoquidem divina voluntas, & potentia, cæteraque attributa sunt unum quid simplicissimum; atq; adeo si voluntas esset imperfecta, etiam potentiam imperfectam

Marginalia: ...æstio. / ...sponsio. / ...pendenhujus ...oris à ...to agen... calido ...jusmodi / primũ. / Ad 2. Reproducendum Angelum cum eadem duratione. Soarius 3. p. q. 35. a 1. disp. 44. sect. 6. Molinas 1. p. q. 10. a. 5. d. 1. Lib. 4. Phys. c. 5. q. 5. a. 2. / Ad 3. / Potest idem corpus à Deo in duobus locis simul constitui. / Ad 4. / D. Aug. D. Hieron. D. Ansel. Lib. 1. de cæl. c. 12. ad text. 140.

fectam esse oporteret: & ita diceretur illa hanc arguitive minuere, quatenus ex illius imperfectione, hujus imperfectio necessario argueretur. Vnde colliges, si Deus ageret ex necessitate naturæ futurum, ut esset, ac non esset Deus: esset enim, quia ita ponitur: non esset, quia aliquam imperfectionis notam sustineret, quæ tamen à divina natura longissimè abest. Quod non videtur advertisse Aristoteles, qui Deo & agendi necessitatem, & infinitam virtutem simul attribuit, ut 8. Physic. libro annotavimus.

Cap.10.q.3. art.4. Si Deus ageret ex necessitate naturæ, esset ac non esset Deus.

QVAESTIO III.

POSSITNE SUCCESSIVUM, quod evanuit, divina virtute idem restitui.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS ARgumenta.

NEgativam partem hujusce controversiæ defendunt S.Thomas quodlibet.4.art.5. Henricus Gandavensis quodlibet. 7. quæst. 16. Durandus in 4. distinct.43. quæst. 3. Capreolus ibidem quæst.1. Ferrariensis ad cap.81.libr. 4. contra gentes, & plerique alii. Probatur autem hæc pars hisce rationibus. Id cujus unitas ex sua natura requirit continuitatem, non potest idem restitui, quia si interrumpitur, jam solvitur ejus continuitas: sed unitas entis successivi requirit continuitatem, ut constat ex iis, quæ docet Aristoteles libro 5. Physicorum c.4.tex.39. ergo nullum ens successivum potest ide numero redire.

1. Ratio.

2. Secundo, Nam potest restitui idem motus, nisi restituatur idem tempus: sed idem tempus non potest restitui: ergo, &c. Probatur minor, quia tempus verum & positivum habet ordinem essentialem ad tempus imaginarium; quod cum divinitus mutari, aut transferri nequeat, fit ut idem judicandum sit de tempore vero & positivo; atque adeo ut postquam desiit, reparari non possit.

3. Tertio. Minus est rem jam existentem conservare, ne corrumpatur quam corruptam reparare: sed Deus non potest conservare rem successivam ne corrumpatur: ergo fortiori ratione nequibit corruptam reparare. Minor suadetur, quia si res successiva conservetur, & cohibeatur, ne fluat, non jam erit successiva, sed permanens: atque ita a propria natura decidet, quod fieri non potest.

4. Quarto. Reproductio ejusdem successivi vel est simpliciter impossibilis, vel possibilis simpliciter: si possibilis simpliciter: ergo possibilis erit virtute naturali. Enimverò quandocunque effectus est simpliciter possibilis, & causa parem habet virtutem, atque antea: non minus poterit ex tali causa idem effectus provenire, atque antea potuit. Si igitur reproductio ejusdem successivi sit effectus possibilis simpliciter, certè causa naturalis, quæ ipsum prius edidit, & eo corrupto, æque potens, & efficax est, poterit idem omnino restituere: Atqui hoc à veritate alienum est: ergo reparatio ejusdem successivi est effectus simpliciter impossibilis. Talis autem effectus subterfugit omnem causam: igitur per nullam virtutem idem numero successivum reproduci poterit.

Ex Duran. loco supra citato.

5. Quinto. Si idem successivum posset revocari, sequeretur posse spacio unius quadrantis mille annos decurrere: hoc autem nulla ratio admittit, ergo neque illud. Consecutio probatur, si enim non repugnat primum quadrantem proximè transactæ horæ ad eum, qui nunc fluit, restitui: certè nec repugnabit restitui simul ad eundem, secundum, tertium & quartum, similiterque omnes quadrantes, quotquot mille annorum curriculo fluxere.

6. Sexto. Entia successiva, eo ipso quod successiva sunt, non solum vendicant partem extra partem (hoc enim commune est omni quāto etiam permanenti) sed tanquam essentialem differentiam sortiuntur obtinere illas secundum prius & posterius, ut sensit Aristoteles 4. libro Physicorum cap.11. at si eæ partes recurrant, concedendum erit, quæ fuerant priores, fieri posteriores, & contra: atque adeo amittere rationem sibi intrinsecam, & essentialem, quod fieri nequit, ergo, &c. Assumptio probatur, quia finito extremo horæ quadrante poterit Deus, si eandem horam revocare potest, sic eam revocare, ut incipiat ab ultimo quadrante, ita ut quartus fiat primus, & tertius secundus, atque eodem modo cæteri: quo fiet, ut partes posteriores, maneant priores. Nullo ergo pacto admittendum videtur cadere in divinam virtutem, ut res successivæ eædem numero revocentur.

ARTICVLVS II.

PARTEM, QVÆ AFFIRMAT, PRObabiliorem videri; nec adversariorum argumenta concludere.

COntraria pars defenditur à Bassolio in 4. distinct. 43. quæst. 1. à Mairone in 4. dist. 44. quæst. 3. & Aureolo apud Capreolum dist.43.q.1.art.2. Bernardo contra Henricum quodlibet.7. q.14. & aliis, potestque illa suaderi diluendo implicationes, quas adversarii contendunt sequi ex reditu successivi: quæ probandi ratio in subjecta materia perquam efficax est. Si enim ostensum fuerit, ejusmodi implicationes non rectè colligi, aut re vera implicationes non esse, in confesso erit, posse idem successivum à Deo revocari, cum id, quod nullam repugnantiam involuit, haudquaquam sit divinæ potentiæ denegandū. Quod igitur ad primum argumentū spectat, cum sumit unitatem successivi pendere ex ipsius continuitate, bifariam id intelligi potest, nimirum, vel

Ex S.Thom. 4.d.43.q.1. Dur.q.1.

vel quia ut successivum sit unum, debet sibiipsi continuum esse: vel quia oportet, ut ejus partes inter se continuentur. At non priori modo, siquidem nihil sibiipsi continuum esse dicitur. Si posteriori, esto successivum redeat, adhuc ejus partes inter se continuitatem servabunt: ergo adhuc erit unum, idemque sibiipsi; non minus quàm una quantitas permanens, si Romæ & Conimbricæ per divinam potentiam simul ponatur (quod non esse impossibile libro quarto Physicorum ostendimus) erit eadem numero quantitas, non quod sibiipsi in diversis locis continuetur; quandoquidem ea, quæ loco distant, continua non sunt; sed quia utrobique illius partes sibi mutuo cohærent.

Hic adverte Sotum, licet in hoc argumento à continuitate desumpto, magnum ad opinionem suam præsidium esse arbitretur, concedere tamen, si motus localis sit quid distinctum à mobili, posse illum divinitus reproduci. Qua in re parum sibi videtur constare; siquidem perspicuum est, sive motus distinguatur à mobili, sive non, dum reproducitur non inesse illi eam continuitatem: quàm ad unitatem successivi requirit. Quare aut talis unitas exigenda non est, aut absolutè negandum, posse eundem numero localem motum revocari.

Ad secundum argumentum, concessa majori, neganda est minor; & ad ejus probationem dicendum, licet tempus verum & positivum aliquem commensurationis ordinem habeat ad tempus imaginarium, non tamen ab eo pendere illius essentiam, singularitatemve: cum ejusmodi tempus, utpote fictitium, & nihil omnino habens entitatis, nullam realem causalitatem in verum & positivum ens exercere valeat. Quare ordo ille, sive respectus commensurationis nihil obstabit, quo minus idem numero tempus redire possit. Quod ex eo etiam ostenditur, quia, verbi gratia, superficies, quæ gymnasium ambit, non minus superficiei imaginariæ respondet, & commensuratur, quàm tempori imaginario tempus verum, ac positivum; & tamen constat eandem realem superficiem non solum divina virtute posse alio transferri; sed per vim naturæ frequentissime id fieri, cum aer gymnasium ambiens ventorum flatu huc illuc commeat.

Quod si quis obiiciat, quemadmodum locus est immobilis propter superficiem imaginariam ei respondentem, quæ immobilis est, ita tempus positivum debere esse irrevocabile propter tempus imaginarium, cui commensuratur. Occurrendum, quamvis si tempus positivum accipiatur reduplicativè, prout coexistit imaginario, revocari non possit, ut neque imaginarium potest; tamen si consideretur quoad suam realitatem positivam & absolutam, de qua in hac disputatione quærimus: tunc non esse negandum, posse illud revocari. Esse verò peculiarem rationem, cur locus, etiam specificativè sumptus, Physicè tamen spectatus, immobilis perhibeatur; videlicet quia sic importat, connotatque relationem certæ distantiæ ad superficiem imaginariam undiq; circumfusam, quam relationem, nonnisi mutato per motum situ, & superficie imaginaria, deperdit. Nihil verò tale ex se importare tempus positivum respectu imaginarii. Vnde est, quod locus definitur per ordinem ad superficiem imaginariam, ut denotat particula, immobilis, quæ in ejus definitione ponitur. Et tamen in definitione temporis nullus exprimitur respectus ad tempus imaginarium. Neque dictis obstat quod tempus positivum, ut diximus, habet ordinem commensurationis ad tempus imaginarium, quatenus tanta portio hujus, tantæ illius portioni ex æquo respondet: non enim is ordo reddit tempus irrevocabile, siquidem idem tempus numero poterit commensurari nunc uni parti temporis imaginarii, nunc alteri, si tamen ambæ æquales sint: quemadmodum & eundem pannum diversis ulnis, tanquam mensura externa, dimetiri possumus.

Tempus positivum cōmensuratur imaginario.

Sed & alia præterea ratio occurrit ad ejusdem secundi argumenti vim infringendam, nempe si ideo non potest redire idem motus, quia non potest redire idem tempus, quod ejus propria mensura est, & nequit redire hoc tempus, quia nequit redire tempus imaginarium illi respondens; sequeretur, neque rem permanentem, ut Angelum, posse à Deo produci, cujus oppositum ante ostendimus. Probatur consecutio. Etenim non minus dependet existentia Angeli à sua duratione, quæ est ævum, & hoc ævum ab ævo imaginario, quod ei similiter respondet: quàm motus à tempore positivo, & tempus positivum ab imaginario. Nam quod detur etiam ævum imaginarium, ex eo ostendi potest, quia non est major ratio, cur vero tempori respondeat tempus imaginarium: quam vero ævo imaginarium: ergo si propterea motus & tempus produci non possunt, certè neque Angelus poterit, imò neque Socrates: cum simile argumentum confici queat, ad probandum non posse redire modum ævi, quo illius existentia mensurabatur.

Ad tertium argumentum negari debet antecedens, quando ex conservatione rei sequitur eversio naturæ, atque adeo implicatio contradictionis: qualis sequitur, si res successiva teneatur, ne fluat. Nam cum ejus essentia in successione & fluxu consistat, ut in argumento dicitur, si existat, & tamen non fluat, nequaquam erit successiva, sed permanens. Quod cum sit impossibile, fieri non poterit, ut successivum absque fluxu teneatur, & conservetur.

Repugnat successivum impediri ne fluat.

Ad quartum dicendum, revocationem successivi neque simpliciter impossibilem: quasi à nulla potentia sive creata, sive increata fieri possit: neque esse simpliciter possibilem, quasi à qua-

à qualibet potentia tam increata, quam creata possit fieri: sed esse possibilem potentiæ increatæ, & impossibilem creatæ. Licet enim successivum antequam ab agente creato produceretur, in ejus potestate esset; tamen postea quam semel ab eo productum fuit, & evanuit, jam in ejus potestate esse desiit, ob rationes, quas supra attulimus. Itaque agens creatum respectu illius non jam parem habet potentiam, atque antea.

Revocatio entis successivi quo pacto dicatur possibilis.

Pro quinti & sexti argumenti solutione advertendum erit, cũ dicitur ens successivum posse divina virtute restitui, id non ita esse accipiendum quasi modis omnibus, qui excogitari possunt, restitui queat, cum eorum multi contradictionem involvant. Itaq; ut id possibile dicatur, sat est, si aliqua via, & ratio, qua præstari queat, ostentatur. Fieri ergo potest, ut verbi gratia, cujuslibet anni elapsi partes in unius horæ quadrantem, replicatæ includantur. Non tamen ita se quodammodo penetrantes, invicemque permeantes annum in ratione mensuræ efficient: siquidem annus constituitur ex certo numero quadrantium, horarum, dierum, & mensium eo modo coordinatorum, ut alii alios excipiant, & unus post alium subsequatur. Quæ coordinatio in proposito eventu non esset, quemadmodum si cujusvis cubiti palmi ad unum penetrativè reducantur, continebitur quidem inibi tota entitas cubiti in ratione quantitatis, non autem mensuræ. Poterit etiam idem annus, verbi gratia, is qui proximè transactus est (quod pari ratione de mille annis dicendum erit) divina virtute redire, si faciat Deus, quod potest facere, ut corpora cœlestia eodem impulsu, & eadem motrici actione, qua superiori anno eodemque motu, utpote per idem omnino spacium, & ubi, & ex consequenti, sub eadem prorsus mensura talis motus, quam idem numero tempus, eundemq; annum esse oportet, continuata successione moveantur. Similiter poterit divina virtute redire idem numero motus, & tempus, revocante Deo eandem productionem successivam caloris, cum eadem singulari duratione, quæ illam metiebatur. Ex quibus patet solutio quinti argumenti. Licet enim ad unius quadrantis spacium nequeat idem annus, qui præteriit, recurrere, ob rationem ante explicatam; aliæ tamen viæ sunt, quibus idem motus, idemque tempus reparari possint.

Possitne amicus in quadrantẽ horæ divinitus includi.

Ad textum respondendum est, posse Deum efficere, ut unius horæ partes converso ordine recurrant, atque ita ut ultimus quadrans fiat primus, & tertius secundus: neque id esse contra naturam entis successivi. Nam tametsi hoc præter extensionem vendicet in suis partibus prius & posterius: id tamen non ita intelligi debet, quasi partes mutato ordine aut suam, aut totius essentiam mutent: vel quasi ad quidditatem hujus partis determinatè spectet, ut sit prior, & ad quidditatem illius, ut sit posterior: sed ita ut ad earum quidditatem pertineat unam fluere post aliam, & sic alias prius labi, alias posterius, quod certè natura successivi postulat, tanquam differentiam sibi intrinsecam: sed hoc etiam servabitur in motu, si inverso quasi situ remeet: quam vis eadem pars, quæ antea erat posterior respectu antecedentis, evadat prior respectu ejusdem.

Posse ejusdem horæ partes converso ordine redire.

Adverte tamen, si Deus successivum cum istiusmodi partium mutatione revocaret, minus idem futurum, quàm si ipsum eo ordine, quo partes pri ò fluxère, restitueret: sed ea varietas non essentiale, sed accidentarium tantum discrimen induceret. Quemadmodum & in resurrectione si Deus ita corpus Socratis repararet, ut licet eadem esset totius corporis materia: caput tamen, manus, & iecur, aliæque partes non ex eadem portione materiæ, ex qua prius, constarent, esset quidem idem omnino Socrates quoad essentiam, differentiamque individualem, ut ait Divus Augustinus in Enchirid. c. 82. & l. 22. de Civitate Dei c. 19. & Divus Anselmus in Elucidario, & ad Eph. 4. non tamen esset idem quoad rationẽ accidentariũ, ob diversitatem situs. Neq; obstat, quod multi graves Theologi volunt, idq; nobis minimè displicet: in resurrectione partes corporis, saltem heterogeneas debere constare eademmet portione, ex qua antea: Non enim (si modo rectè sentiant) id requirunt ad veritatem resurrectionis: & ad servandam cuiusque individui numeralem differentiam, quæ neque in permanentibus, neque in successivis ex tali situs identitate pendet: sed & ad maiorem perfectionem resurrectionis, quæ eandem materiam non in toto solum, sed in partibus quoque exigit.

Mutate partium ordine non esset idem successivum quoad identitatem accidentariã.

His ita pertractatis, licet utraque opinio de successivi reditu probabilis sit: secunda tamen verisimilior videtur, eaque recentioribus Philosophis in dies magis probatur. Ac prior quidem tertia potissimum ratione earum, quas initio quæstionis retulimus, quæ faciliori negotio à calumnia vendicari potest, sese tuetur. Posterior autem eo maximè argumento, quod cum ex tali regressu nulla sequatur implicatio contradictionis: non est, cur is judicetur in possibilis Deo, cuius potentia plus valet, quàm mens nostra possit concipere: cuius præsentia beat cives illius Reipub. quam neque temporis iniuria carpit, neque alternantium mutationum successio turbat: in qua Sol sine occasu, & sine ortu, perpetuitas sine momentis, quies sine labore. Ad quam qui veri Philosophi esse volunt, toto animi conatu aspirent, ut in eam tandem, ex hac defluentis materiæ inanitate, & pereuntium corporum turba & colluvione cooptentur.

Conclusio disputationis.

FINIS LIBRI SECVNDI.

INDEX

RERUM PRÆCIPUARUM, QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR:

In quo numerus col. p. indicat.

ACTIO.

ACTUS.

ADEPS.

AER.

ÆTAS, ÆVUM.

Diutur-

CAPILLVS.

CAVSA ET CAVSALITAS.

CEREBRVM.

CIBVS.

CHAMÆLEON.

CHRISTVS.

CHYLVS.

COLOR.

COMPLEXIO.

COMPOSITVM.

Com-

CONCOCTIO ET EIVS FACVLTAS.

CONSERVATIO ET CONSERVARE.

CONSVETVDO.

CONTINVVM.

CONTRARIA.

CONVERSIO.

COR.

Testu-

Dæmo-

R

In

GIGAS.

GRAVITAS ET LEVITAS.

HABITVS

HEPAR.

HIPPOCRATES.

HOMO.

HVMIDITAS.

HVMORES.

IDEM ET IDENTITAS.

In-

PVN-

RADII.

RAREFACTIO.

RARITAS.

REGENERATIO.

RELATIO.

RESOLVTIO.

RESVRRECTIO.

RISVS.

SANGVIS.

SVBSISTENTIA.

SVBSTANTIA.

SVCCESSIVVM.

SVPERFICIES.

TACTVS.

TEMPERAMENTVM.

Tem-

VITA.

LAUS DEO.